

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

ขอความเป็นธรรม

การปฏิบัติครูบาอาจารย์ที่พาดำเนินก็มี การอบรมสั่งสอนให้ถูกต้องตามแนวทางก็ได้ รับจากท่านอยู่เสมอ หลักธรรมหลักวินัยตามตำรับตำราก็มี เราก็เคยได้สำเหนียกได้ศึกษา ทางตาก็ได้เห็นท่านพาดำเนิน ทางหูก็ได้ยินเสียงการอบรมสั่งสอน ทางใจซึ่งเป็นนักคิดอยู่ แล้ว หากเราจะน้อมมาคิดทางอรรถทางธรรมก็ได้คิดเต็มหัวใจ เช่นเดียวกับกิเลสนำไปใช้ นั้นเอง ความเห็นมีอะไรขัดข้องกัน ถ้าเราไม่ยอมให้สิ่งต่ำทรามทั้งหลายเหล่านั้น มาคว้า เอาหัวใจไปเป็นเครื่องมือของมันเสียเท่านั้น เราก็นำมาคิดเพื่ออรรถเพื่อธรรมได้เช่นเดียวกับมันนำไปคิดเพื่อประโยชน์ของมัน

การเสาะแสวงหาความดีก็ย่อมได้ชัดได้แจ้ง หรือได้ต้านทานกับสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ซึ่งมี อยู่รอบด้าน รอบตัวของเรา ปราชญ์ที่ได้เป็นสรณะของพวกเรามี พุทธ ธรรม สงฆ์ ธรรม คจฺฉามิ เป็นหลักสำคัญ ล้วนแล้วแต่ท่านฝึกท่านทรมานอย่างหนัก ไม่ใช่อย่างธรรมดา ไร่ เรามีแต่ความมั่งง่าย ความสะเพร่า ความต้องการให้สุกก่อนห้าม มันเลยกลายเป็นลักษณะ ขายก่อนซื้อไปเสีย ผลประโยชน์ที่จะพึงได้จึงไม่ค่อยปรากฏหรือไม่ปรากฏ

สอนก็สอนกันมากมาย ถ้าจิตไม่ตื้อไม่ต้านชินชาไปเสียอย่างเดียวแล้ว เราแน่ใจว่า ต้องได้หลักได้เกณฑ์จากการประพฤติปฏิบัติธรรมทั้งหลาย นับแต่ขั้นสมาธิขึ้นไป ความ เยือกเย็นน่าจะได้เพราะการฝึก ความฉลาดทางด้านปัญญาที่เช่นเดียวกัน นี่มันไม่ได้เรื่อง ได้ราว นี่ก็เท่ากับกิเลสมันห้าห้าเราอยู่ตลอดเวลา หากความเป็นธรรมแก่ตัวเองไม่มี มีแต่ เรื่องของกิเลส เรื่องเหยียบย่ำทำลายตัวอยู่เสมอ แล้วจะเอาของดิบของดีมาจากไหน

สอนก็สอนมามากต่อมาก หลายปีหลายเดือนแล้วสอนหมู่สอนเพื่อนก็ดี ที่มาอยู่นี่อยู่ นาน ๆ ก็มี แต่สำคัญที่มาด้วยความตั้งใจจริง ๆ สนใจจริง ๆ ในการสำเหนียกศึกษาและ

การประพฤติปฏิบัติตัว ผลก็จะไม่นอกเหนือไปจากการปฏิบัติเหล่านี้ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านก็เคยทำอย่างนั้นมา และได้ผลมาแนะนำสั่งสอนพวกเรา

เรื่องความหลักลอยในใจนี้สำคัญมาก ใจไม่มีหลักมีเกณฑ์ รวนเร่ร่อน ทั้ง ๆ ที่มีหลักยึดก็ไม่สนใจจะยึดจะเกาะ นี่ละชาวพุทธเราถึงเหลวไหล ทั้ง ๆ ที่ถือพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาเอกด้วย ก็เอกแต่ศาสนา คนที่นับถือก็ไม่ได้ผลได้ประโยชน์อะไร กลายเป็นคนรวนเรหาหลักยึดไม่ได้ เขาว่าอะไรก็หลงไปตามเขา คำว่าไปตาม สุดท้ายก็คว้าน้ำเหลว ๆ ไปอย่างนั้น เพราะขาดความสนใจ เนื่องจากเอาความสนใจทุ่มเทไปในสิ่งอื่น หรือสิ่งที่ไม่เป็นสารประโยชน์อะไรเสียมากต่อมาก สิ่งที่เป็นสาระจึงไม่ค่อยมีหรือไม่มีภายในใจ ใครว่าอะไรใครทำอะไรมาก็เชื่อเขา เชื่อไป ๆ เสีย และเชื่อก็ไม่จริง อะไรก็ไม่จริงทั้งนั้นแหละเหลว ๆ ไหล ๆ

ยิ่งทุกวันนี้ศาสนายังมีสิ่งแทรกซึม มีสิ่งทำลายเอามากทีเดียว ในพวกเดียวกันเพศเดียวกันนี้แหละตัวทำลายสำคัญมาก เพราะจิตที่เป็นตัวข้าศึก สิ่งที่เป็นข้าศึกอยู่ภายในจิต นั้นมันอาศัยเพศอันนี้ อาศัยเพศสมณะนี้ออกทำลายได้อย่างองอาจกล้าหาญ ได้อย่างเปิดเผย มองไปที่ไหนก็เห็นอยู่ชัด ๆ นี้

ถ้าต่างคนต่างมีความสนใจจริงจังกับพุทธศาสนาแล้ว ทำไมจะไม่ทราบว่ามันปลอมอันไหนจริง อันไหนเป็นข้าศึก อันไหนเข้ามาทำลาย อันใดเป็นคุณ ทำไมจะไม่ทราบหัวใจดวงเดียวกัน เพื่อความคิดเช่นเดียวกัน เรียนจากอรรถจากธรรมจากคัมภีร์แห่งพุทธศาสนาอันเดียวกัน มันแยกมันแยะคิด ตรงไหนมันปลอมตรงไหนมันจริงทำไมจะไม่ทราบ ถ้าไม่หลับตาอยู่เสียอย่างเดียวเท่านั้นก็ช่วยไม่ได้ สุดท้ายศาสนาก็จมไป ๆ หาที่ยึดที่เกาะไม่ได้ มีแต่พวกเดียวกันทำลายกัน ตะกั้นอยู่อย่างนั้น หาผู้จะส่งเสริมเป็นความดีความดีขึ้นมา เพื่อเป็นสาระแก่ตนและส่วนรวมมันไม่มีนะ มีแต่เรื่องทำลายกัน

ใครก็อยากอวดดีอวดเก่ง มีแต่เรื่องกิเลสทั้งมวลหาเรื่องธรรมไม่มี จะเอาความสุขความเจริญมาจากไหน ใครจะประกาศว่าตนเก่งขนาดไหนก็ตามเถอะ ถ้าประกาศด้วยวิธีที่เป็นข้าศึกต่อธรรมแล้ว มันจะต้องเลวลงเสื่อมลง ทำลายลงไปทั้งเขาทั้งเรา คือทั้งตัวผู้

ประกาศนั้นโดยไม่ต้องสงสัย จะเอาความเจริญมาจากไหน ก็กิเลสซึ่งเป็นข้าศึกต่อธรรมอยู่ แล้ว มันจะพาโลกพาสงสารให้มีความเจริญรุ่งเรืองไปไหน ถ้าหากพาโลกให้มีความเจริญรุ่งเรืองเพราะมันแล้ว ก็มันครอบหัวใจอยู่ทุก ๆ ดวงอยู่แล้วนี่ บ่นกันว่าทุกข์ว่าลำบากว่าทรมานอะไรกัน นี่ละเรื่องของมันเป็นอย่างนั้น มีอยู่รอบด้านเวลานี้

ศาสนาก็ล่วงมา ๒,๕๐๐ กว่าปีนี่ ยิ่งเห็นชัดเข้า ๆ เพราะความสนใจที่จะหาของจริง นั้นมีน้อยยิ่งกว่าเรื่องจอมปลอม เรื่องอวดฤทธิ์อวดเดช อวดหาเหตุหาผลไม่ได้ แต่อยากดิบอยากตืออยากโต่งอยากดัง เรื่องของกิเลสหากอยากอย่างนั้น แล้วมันก็ทำลายเราด้วยวิธีนั้น ทำลายทั้งตัวและทำลายทั้งส่วนรวมด้วย ถ้าเรื่องธรรมแล้วไม่อยากอวด อยากไปหาอะไร อวดทั้ง ๆ ที่ไม่มีความจริงเกิดประโยชน์อะไร ถ้ามีความจริงอยู่ในตัวแล้ว อวดไม่อวดก็มีก็จริง

ศาสนาหลักธรรมชาติจริง ๆ แล้วไม่เป็นภัยต่อผู้ใด เพราะฉะนั้นใครจึงมาแอบอ้างได้อย่างง่ายดาย เอาศาสนาไปเป็นเครื่องมือและทำลายกัน เวลาจะทำลายไม่เอาเรื่องของศาสนาไปทำลาย มันเอาเรื่องของกิเลส แต่อาศัยศาสนาเป็นโล่บังหน้า เพราะโลกทั้งหลายนับถือ โลกทั้งหลายลงใจ เช่นอย่างเขาขอความเป็นธรรมอย่างนี้เป็นต้น มันขออะไรความเป็นธรรม ต่างคนต่างหาความเป็นธรรมไม่ได้ จะขอความเป็นธรรมมาจากไหน มีแต่พวกอธรรมด้วยกันขอความเป็นธรรมทั้งนั้น แล้วเอาความเป็นธรรมมาจากไหน ถ้าต่างคนต่างเป็นธรรมแล้วจะหาชอกันที่ไหน ไม่ต้องขอ แน่ะ เรื่องก็มีเท่านั้น

ย่นเข้ามาถึงผู้ปฏิบัติเราก็เหมือนกัน ทุกวันนี้เราก็มุ่งต่ออรรถต่อธรรม ก็คือขอความเป็นธรรม แต่การประพฤติปฏิบัติเป็นอีกอย่าง ความเคลื่อนไหวของจิตเคลื่อนไปอีกอย่าง ไม่ตรงตามแถวตามแนวแห่งความเป็นธรรม มันก็หาความเป็นธรรมไม่ได้ นอกจากเป็นกิเลสไปหมด ทุกอาการที่เคลื่อนไหวแห่งความคิดความปรุง ตลอดถึงวาจาหรือกายภาพระพฤติ แสดงออกไปเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด เพราะเรื่องขอความเป็นธรรมเป็นเจตนาที่คิดขึ้นชั่วขณะ แต่เวลาก้าวเดินมันเป็นเรื่องของความเป็นกิเลสทั้งหมด จะหาความเป็นธรรมมาจากไหน เช่น สมาธิธรรม สมาธิธรรมจะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีใดท่านก็สอนไว้แล้ว แต่

เราไม่ดำเนินตามหลักหรือทางของสมาธิธรรม ก็หาความสงบหาความตั้งมั่นไม่ได้จิตใจคนเราพระเรา

หาอุบายวิธีฝึกกรรมกันหลายด้านหลายทาง หลายแง่หลายส้นหลายคม แล้วกิเลสจะเหนือธรรมะไปได้อย่างไร ก็ธรรมะแท้ ๆ เป็นเครื่องปราบกิเลส ไม่มีอะไรจะปราบกิเลสได้ลงคดียิ่งกว่าธรรม พระพุทธเจ้าก็พาปราบมาแล้ว สอนโลกกระเทือนโลกธาตุมาได้เท่าไร เฉพาะองค์ปัจจุบันเรานี้ได้ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว นี่เรื่องของธรรมที่ประหารกิเลสทั้งนั้นปราบปรามกิเลสทั้งหมด ถ้าเดินตามหลักที่ท่านสอนหรือท่านดำเนินมาแล้วได้ผลมาแล้วทำไมจะไม่ได้ ที่นี้มันไม่ได้เรื่องนั้นซิ สติสตั้งก็ไม่ได้เป็นหน้าเป็นหลังอะไรเลย

ฝึกให้มันหลายด้านหลายส้นหลายคม หลายอุบายหลายวิธีการฝึก เพราะเราก็อทราบอยู่แล้วว่า กิเลสมันฉลาดแหลมคมมาก นี่เคยสอนมาไม่รู้กี่ครั้งกี่หน อะไรจะแหลมคมแยบคายยิ่งกว่ากิเลส ในโลกธาตุนี้มีแต่กิเลสเป็นเจ้าของอำนาจ เพราะความฉลาดแหลมคมของมันนั่นเอง จะให้ธรรมเป็นเจ้าอำนาจก็ต้องผลิตธรรมขึ้นมาใช้เพื่อปราบกิเลส ก็ปราบได้อย่างพระพุทธเจ้าและสาวกอรหัตตอรหันต์ท่าน นั่นก็เห็นตัวอย่างกันอยู่ที่นี่ ถ้านำมาใช้ในทางที่เป็นธรรมก็เป็นธรรมภายในตัวของเรา ภายในใจของเราเอง

นี่เห็นทำความเพียรก็มีแต่กิริยา ๆ อาการ ใจไม่ทราบไปไหน หาความจดจ่อต่อเนื้องด้วยควมมีสติสตั้งไม่ได้ แล้วทางจงกรมเป็นยังงัยทุกวันนี้ มันไม่ใช่เป็นดงเสื่อไปหมดแล้ว เทรอ มาอยู่ที่นี่มาอยู่กันอะไร นั่งสมาธิมันได้ถึง ๕ นาทีใหม่นี้ เดินจงกรมได้พอ ๓๐ นาทีใหม่ ผมอกจะแตกแล้วนะอยู่กับหมู่กับเพื่อน หนักมากทีเดียว มองดูแพล็บ ๆ ๆ มันหากขวางตาขวางหูอยู่นั้นแหละ มันทำไมถึงขวาง

เรารับหมู่เพื่อนไว้ด้วยความเมตตาสงสาร และแนะนำสั่งสอนด้วยความเมตตาแท้ ๆ เหตุใดมันจึงขวางหูขวางตา พิจารณาบ้างซิหมู่เพื่อน มันขวางธรรมมันก็ขวางตาซิ เราคิดเป็นธรรมแท้ ๆ กับหมู่กับเพื่อน ดูด้วยความเป็นธรรม บกพร่องตรงไหน ๆ มันมีแต่เรื่องกิดเรื่องขวาง ความบกพร่องทั้งนั้น มันจะไม่ขวางยังงัย เพราะสิ่งเหล่านี้ได้ดำเนินมาแล้ว ไม่ใช่ไม่ได้ดำเนินมา แล้วมาคุยโม้อวดเพื่อนฝูงเฉย ๆ ได้ก้าวมาได้ดำเนินมาทุกสิ่งทุก

อย่าง

ความเป็นผู้น้อยก็เคยมาแล้ว จนกระทั่งได้เป็นผู้ใหญ่ โดยความเสกสรรปั้นยอะอะไรก็แล้วแต่เออะ มาถึงขนาดนี้ และวัยก็วัยใหญ่แล้ว แก่แล้วขนาดนี้ หมู่เพื่อนก็มาถือเป็นคนครู เป็นอาจารย์ ก็มีความเป็นผู้ใหญ่ตามสมมุตินิยม หรือตามหลักธรรมชาติมันก็เป็นด้วยวัย ดำเนินมาหมดแล้ว หมู่เพื่อนเป็นยังไงทำไมจะไม่รู้

มันอยู่กันแก๊ง ๆ ก้าง ๆ อู๋ย ดูไม่ได้จะว่าไง ทนเอานะ จะตายแล้วนะนี่ ความเฉลียวจลาดมองดูแงไหนก็ไม่เห็นแสดงออกมาให้เห็น แล้วก็ไปปฏิบัติจิตให้มีความสงบเยือกเย็น เพราะอำนาจของสติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม ได้ยังไง นอกจากเป็นเรื่องของกิเลสหลุดลากไปตลอดเวลาทั้ง ๆ ที่ทำความเพียร แล้วเข้าใจว่าตนทำความเพียรอยู่เท่านั้น มันถึงไม่เห็นเหตุเห็นผลอะไร

สอนก็สอนเสียจน...จะให้สอนอะไรอีกนักหนา ทุกวันนี้กำลังวังชาก็ลดลง ๆ อยู่ไป ๆ เท่านั้นเอง พุดตามความจริงอย่างนี้ละ มันไม่ได้สนใจกับอะไรแล้วนี่เวลานี้ มันหดเข้า ๆ มา ความเมตตาตายอมรับว่าเมตตาสงสาร แต่เครื่องมือที่จะใช้ทำผลประโยชน์แก่โลกตามความเมตตานี้มันลดลง ๆ ไม่เอาไหนแล้ว หดเข้ามา ๆ ด่วนเข้ามา ๆ การแนะนำสั่งสอน หมู่เพื่อนมันไม่พร้อมเสียแล้ว ร่างกายก็คอยแต่จะพัง ใครก็รุมเข้ามา มาแล้วไม่ได้หน้าได้หลังอะไร นี่หนัก หนักอยู่ตลอด

เราแปลกใจเอามากที่พระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงแสดงไว้นี้ แสดงเรื่องมรรคเรื่องผล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติหลุดพ้นทั้งนั้น ไม่มีอะไรบกพร่องเลย แล้วทำไมผู้ปฏิบัติเราถึงจะคว้าน้ำเหลว ๆ ก็ให้กิเลสพาคว่ามันก็คว้าน้ำเหลวละซิ ถ้าธรรมพาคว่าทำไมจะไม่ติดมือขึ้นมา นี่สำคัญตรงนี้

หัดคิดอ่านชิสติปัญญามีอยู่ อยู่ทำไมอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ ตื่นอะไร ตื่นมิดตื่นแจ้ง ตื่นปีตื่นเดือนตื่นวันตื่นคืนตื่นอะไร มันมีมิดมีแจ้งมาตั้งแต่กับไหนกัลป์ใด ได้ผลได้ประโยชน์อะไร ความคิดความปรุงการกระทำของตัวเองต่างหากจะทำให้ลุ่มจมเสียหายก็ดี ทำให้เจริญรุ่งเรืองก็ดี มันเรื่องของเรานี้ต่างหาก ไม่ใช่เรื่องของมิดของแจ้ง ดินฟ้าอากาศและแร่ธาตุต่าง

ๆ อันใดเลย นอกจากใจดวงเดี่ยวนี้นี้เท่านั้น เป็นรากฐานอันสำคัญที่จะสร้างความดีและความลุ่มจมแก่ตน มีเท่านั้น

ดูลงไปตรงนี้ซิ ธรรมอยู่ตรงนี้ไม่อยู่ที่อื่น ไม่อยู่กับเม็ดกับแฉ่งวันคืนปีเดือน อยู่ที่หัวใจกิเลสมันบีบอยู่หัวใจนั้น มีมากมีน้อยแสดงขึ้นที่ใจให้เห็นอยู่ชัด ๆ ธรรมก็เกิดขึ้นที่นั่น ผลิตขึ้นได้ที่นั่น ทำไมไม่มองดูตรงนั้น

ทำจิตให้สงบ หรือจะบริการรรมคำใดให้อยู่กับคำบริการรรมนั้น ด้วยความยืดยาวไปสักหน่อยพอให้สับสนเนื่องกัน เพื่อจิตจะได้มีความสงบร่มเย็นก็ทำไม่ได้ ปล่อยให้แต่กิเลสลากไป ๆ เสีย ทั้ง ๆ ที่มันก็เคยลากอยู่ตลอดเวลาแล้ว ทำไมจึงเพลिनกับมัน คล้อยตามมันตลอด ถ้าไม่คล้อยตามมันจะลากไปไม่ได้ ถ้าไม่เชื่อมันไม่คล้อยตามมัน มันจะลากไปไม่ได้ ถ้างลได้เห็นว่ามันเป็นข้าศึกกับตนอยู่แล้ว ยังไงก็ต้องพิดกันจนแหลกให้ได้ ในเวลาหนึ่งกาลหนึ่งอิริยาบถหนึ่งจนได้ ได้สติสตั้งไปเรื่อย ๆ คนเรา

อันนี้ชิมี่แต่เรื่องมันหลอก ความปรุงมันปรุงยังงิ คิดดูขึ้นมาตั้งแต่วันเกิดมันปรุงเรื่องอะไรบ้าง ที่ว่าสังขาร ๆ มันปรุงเรื่องอะไร สัญญามันหมายโน้นหมายนี้ มันหมายเรื่องอะไร นี่ก็อาการของจิตทั้งนั้นมันวาดภาพขึ้นมาหลอกเจ้าของ ๆ เหมือนกับเป็นของจริงขึ้นมา นี่มันหลอก หลอกอยู่ทุกลำเวลา หลอกมาตั้งแต่ไหนแต่ไร ทำไมจึงตื่นอยู่ตลอดเวลาไม่ชินชาเลย นี่ชิมี่มันนำแปลกใจเอามากทีเดียว

ลองดูจิตมันหลอก หลอกอยู่ตลอดเวลาไม่มีความเบื่อไม่มีความอึดพอ พอใจให้มันหลอกอยู่ตลอดไม่เห็นโทษของมัน นี่แหละที่ไม่เห็นธรรมเพราะอันนี้เอง จึงระงับมันไม่ได้ และเอาความปรุงอันจริงที่จะแก้กันขึ้นมา มันก็ไม่ยอมรับพอกินาทีละ เช่น คำบริการรรม ๆ นี่เป็นความปรุงเหมือนกัน เป็นสังขารเหมือนกัน แต่เป็นสังขารฝ่ายธรรม สังขารฝ่ายมรรค ความปรุงโดยลำพังของจิตเป็นสังขารฝ่ายสมุทัย กิเลสผลักดันออกมาให้คิดให้ปรุง อันนี้เป็นเรื่องของธรรม...บริการรรม นี่มันก็ไม่ได้เรื่องได้ราว แล้วก็เผลอไปตามมันเสียจนได้ หาความสงบที่ไหนมันก็ไม่สงบชิ

ประการหนึ่งร่างกายมีกำลังมากมันก็ทำลายเหมือนกัน...ความพากเพียร เวลาร่างกาย

มีกำลังมากตั้งสติไม่ได้ คำบริกรรมเอาอยู่ต่อหน้าต่อตา มันก็ล้มไปต่อหน้าต่อตา มันเคยเป็น เหล่านี้ผมได้ทำมาแล้วผ่านมาแล้ว จึงต้องได้ฝึกหลายเล่มหลายเหลี่ยมหลายสันหลายคมหลายอุบายวิธี จะเอาเป็นความแน่นอนตายตัวที่เดียวไม่ได้เรื่องการฝึก ต้องเอาเหตุเอาการณฺ์ เอาเหตุผลหรือเอาสภาพการณฺ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในใจ ซึ่งจะต้องพืดตองเหวียงกัน ในแง่ใดเป็นสำคัญ นั้นละเอาตรงนั้น จึงพูดว่าแน่นอนไม่ได้

เวลาจะใช้ปัญญา ก็หากมี เวลาจะใช้ทางสมาธิก็เอา มันพลิกไปพลิกมาอยู่ ขอให้เป็นธรรมเถอะ ถ้าเป็นธรรมแล้วถึงจะไม่สงบมันก็ฉลาดมันก็เป็นอุบาย และเข้ามาสู่ความสงบจนได้ นี่มันไม่มีชิ ปล่อยแต่ให้กิเลสมันพืดมันเหวียงด้วยความคิดความปรุง สัญญาอารมณ์ผ่านไปก็ปีก็เดือนแล้ว มันก็อบมันก็อุ่นขึ้นมาใหม่ ๆ สด ๆ ร้อน ๆ ให้ตื่นเป็นบ้าอยู่นั้นนะ ชิ มันน่าทุเรศตรงนี้นะ

จะว่าอนาคตมันก็เป็นลมเป็นแล้งอีกเหมือนกัน เป็นอารมณ์ ไม่มีความจริง มันก็ปรุงมันหลอกอยู่อย่างนั้นจนได้ ในขณะหนึ่ง ๆ มันอยู่ด้วยภาพลอกภาพหลอนอันนี้ ไม่ได้อยู่ด้วยความจริงของจิต เพราะไม่เห็นโทษของมัน ถ้ามันได้สงบให้แน่วลงไปแล้วก็เห็นคุณละชิ และก็เห็นโทษแห่งความวุ่นวายความหลอกลวงนั้นในขณะเดียวกันนั้นแหละ นี่ไม่เห็นเพราะจิตมันไม่เป็น

คำว่าสงบ เราจะไปคาดไปหมาย ได้ยินท่านว่าสงบแบบนั้นสงบแบบนี้ ก็จะไปหมายให้เป็นอย่างนั้นให้เป็นอย่างนี้ก็ไม่ถูก มันต้องเป็นหลักธรรมชาติเกิดขึ้นกับตัวเอง จะสงบแบบใดวิธีใดเจ้าของจะรู้เจ้าของเอง นั้นละเป็นความถูกต้อง เพราะจิตจริตนิสัยของคนไม่เหมือนกัน จะสงบแบบไหนก็ให้รู้ว่ามันสงบ มันไม่ยุ่ง

ผมนะเหนื่อยนะทุกวันนี้ เพียงพูดไปเท่านั้นก็เหนื่อย มันไม่เหมือนแต่ก่อน พูดไป ๆ ก็เหนื่อย ถ้าเหนื่อยแล้วยกธรรมขึ้นมาเพื่อจะพูด ก็เหมือนยกชุงทั้งท่อนนั้นแหละ อยากให้หมู่เพื่อนได้รู้ได้เห็น นี่ก็อยากเต็มหัวใจเหมือนกัน แต่แล้วมันก็เป็นไปไม่ได้อย่างที่ว่านี้ เพราะอำนาจฝ่ายต่ำมันรุนแรง ฝ่ายธรรมเครื่องปราบมีกำลังน้อย ก็ถูกมันลบหายไปเสียหมด ให้พากันตั้งอกตั้งใจ

หลักเกณฑ์ที่มีอยู่ดังที่พูดแล้วนั้น ไม่ใช่ทำแบบลม ๆ แล้ง ๆ มันหากเป็นแบบลม ๆ แล้ง ๆ เฉพาะในหัวใจเจ้าของเองต่างหาก หลักเกณฑ์ที่มีอยู่ ไม่ใช่ที่เราไม่มีหลักมีเกณฑ์ มีครูบาอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนทุกแง่ทุกมุม ถูกต้องตามอรรถตามธรรม แต่ใจมันหากเถลไถลไปตามเรื่องของมันต่างหาก ไม่ใช่เราไม่มีหลักเกณฑ์ที่จะประพฤติปฏิบัติ แล้วคว้าน้ำมันคว้านี้ไปอย่างนั้น หลักเกณฑ์ที่มีอยู่แล้ว แต่จิตไม่ยอมรับหลักเกณฑ์นั้นซิ มันถึงได้เหลว ๆ ไหล ๆ อยู่เวลานี้

เรื่องโลกมันหนาแน่นขึ้นภายในใจ โลกก็คือกิเลสนั่นแหละ มันหนาแน่นขึ้นทุกวัน ๆ ไม่ได้จางลงไป นี่จึงทำให้เราได้รับความทุกข์ความลำบากและท้อถอยอ่อนแอไปหมดนั่นแหละ นี่คิดวันหนึ่ง ๆ คิดเรื่องวัฏจักรเรื่องวัฏวนของสัตว์โลกของเขาของเรา อดไม่ได้มันต้องคิด มองดูอะไร ๆ นี่มันหากเป็นไปของมันเอง มันคิดสัมผัสสัมพันธ์อะไร หากเป็นไปในหลักธรรมชาติของมัน แต่มันเป็นไปทางด้านธรรมะล้วน ๆ ไม่ได้เป็นไปด้านกิเลสตัณหา อาสวะเหมือนดังแต่ก่อนที่เคยเป็น มันหากมีแปลกต่างอันนี้

เวลามันหมุนไปทางธรรมก็อย่างที่เคยพูด มันเป็นแต่ด้านธรรมล้วน ๆ สัมผัสสัมพันธ์อะไรมันอด จะว่าอดมันก็ไม่อด มันหากเป็นของมันเอง เหมือนน้ำซับน้ำซัมน้ำซึม ไหลไปคิดพิจารณาไปถึงเรื่องวัฏวนของจิต จิตทุกดวงเป็นอย่างนั้นทั้งหมด จะมีต่างกันว่าหนามากกว่ากันอย่างนี้อันหนึ่ง หนามาก หยาบมาก แล้วปานกลาง บาง เบาบางต่างกัน เช่นท่านว่าวัฏวนมันมีระยะทางไกลไกล ก็คือความหยาบมากหยาบน้อยและละเอียด นี่เป็นลำดับลำดับ ทำให้วัฏวนของใจนี้ยื่นเข้ามา ๆ คือความเกิดแก่เจ็บตายนี้ยื่นเข้ามา แทนที่จะเป็นเพียงหมื่นชาติอย่างนี้ ก็ขาดหมื่นชาติเข้ามา ย่นเข้ามาเป็นพัน เป็นร้อย เป็นสิบเข้ามา ถึงเป็นเอกพีซี อย่างที่ท่านพูดถึงเรื่องพระโสดา

เรื่องหลักธรรมชาติของจิตนี้ แหม.เวลาเราพิจารณาเข้าไปแล้วมันสลดสังเวชจริง ๆ นะ มีธรรมชาติอันหนึ่งที่มันหมุนจิต พาให้จิตเกิดแก่เจ็บตาย แล้วมันปิดไปพร้อมปิดตัวไปพร้อม ไม่ให้สัตว์ทั้งหลายรู้เงื่อนไขมันได้เลย นี่จึงว่ามันแหลมคมมาก ธรรมชาติอันนี้ท่านให้ชื่อว่ากิเลส ไม่มีใครจะรู้ได้เลยถ้าไม่ใช่พระพุทธเจ้าเป็นพระองค์แรก พระสาวกยังได้ยืน

ได้ฟังก่อน แม้จะไปรู้โดย สนุทธิฎุโก ของตัวเองก็ตามเถอะ แต่ได้เงื่อนจากพระพุทธเจ้ามาก่อน สำหรับพระองค์เองไม่ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนจากใครที่เหมาะสม ควรแก่การฆ่ากิเลสสังหารกิเลสวัฏวนนี้เลย จึงเรียกว่า สยัมภู ทรงรู้เองเห็นเอง ก็เพราะทรงชุดค้นเอง

จิตแต่ละดวง ๆ มันมากขนาดไหนนั่นซิ หาประมาณไม่ได้เลย และทุกดวงเว้น แเนะ เว้นแต่จิตพระพุทธเจ้าพระอรหันต์เท่านั้น นั่นไม่นับเข้ามาในประเภทวัฏวนนี้ เพราะนั้นนอกโลกแล้ว โลกวัฏวนนี้ นอกจากนั้นไปหมดแล้วจึงไม่นับเข้ามา ถึงเรายกเว้นก็ว่ากันไปอย่างนั้นละ เพราะคนอาจจะไปคิดเรื่องจิตของท่านอย่างนั้นอย่างนี้ ก็จะดึงเข้ามาในวัฏวนนี้ จึงยกเว้นไว้เพื่อให้ทราบไว้อย่างนั้นเท่านั้นเอง

จากนั้นมันหมุนอย่างนี้ หมุนเกิดหมุนตาย หมุนอยู่ตลอดเวลา หมุนไปทางต่ำชั่วช้า ลามก ให้ได้รับความทุกข์ความทรมานมากที่สุดก็มี อย่างที่ท่านแสดงไว้ในรอกเวจีอะไร มีหลายชั้นหลายภูมิ ล้วนแล้วแต่เป็นที่บรรจุของสัตว์ที่มีกรรมหยาบหนาสาโหดเป็นลำดับลำดับขึ้นมา จนกระทั่งถึงชั้นมนุษย์ เทวบุตรเทวดา อินทร์ พรหม สูงขึ้นไป ๆ ล้วนแล้วแต่จิตที่หมุนเหมือนกันหมด เกิดต่างกัน เกิดทางดีทางชั่ว

ถ้าไม่ใช่ทางด้านปฏิบัตินี้จะมองไม่เห็นเลย กับไหนกลับได้ก็ต้องเป็นจิตดวงหมุนอยู่ตลอดเวลา มีภาคปฏิบัตินี้เท่านั้น และมีความดี พุดง่าย ๆ ก็ความดีทุกประเภท นั้นละเป็นเครื่องเสริมกันเข้ามา เหมือนกับเครื่องมือสังหารวัฏจักรมีหลายประเภท รวมตัวเข้ามาเป็นพลังอันสำคัญ แล้วก็ไหลรวมเข้าสู่จิตตภาวนา ภาคปฏิบัติจิตตภาวนา รวมลงตรงนั้น นั่นละตรงนี้จะตรงที่จะรู้เรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตายของตัวเอง

เมื่อทราบเรื่องความเกิดแก่เจ็บตายของตัวเองว่าเป็นยังไงมาอย่างไร จนกระทั่งได้ขาดกลายเป็นวิวิญจิตคือไม่หมุนอีกแล้ว ทำไมจะไม่ทราบเรื่องจิตแต่ละดวง ๆ ของสัตว์โลกที่เต็มไปด้วยความหมุนเวียนนี้เล่า ต้องทราบได้อย่างประจักษ์ใจ เพราะใจดวงนี้เป็นเครื่องยืนยันว่าเคยเป็นมาอย่างนั้นแล้ว บัดนี้ไม่เป็นอย่างนั้นแล้ว เพราะเหตุอะไร ก็ทราบด้วยว่า เพราะเหตุนั้น

ตั้งพระพุทธเจ้าของเรา อเนกชาติสังสาริ สนุธาวิสุสิ อนินุพิสิ คหการิ คเวสุสนุโต,

ทุกขา ชาติ ปุณฺณปุณฺณ ท่านแสดงไว้ในปฐมโพธิกาลที่ได้ตรัสรู้ ท่านแยกวิชาตมฺหาที่สร้าง บ้านสร้างเรือน คือภพชาติต่าง ๆ ให้เรา บัดนี้เราได้ทำลายให้สิ้นไปหมดแล้ว ไม่มีกิเลส ตมฺหาตัวใดที่จะสร้างภพสร้างชาติ ให้เรา(ท่านว่า) จิตของเราถึงแล้วซึ่งพระนิพพาน นั้น ท่านพูดไว้ใน อเนกชาติสํสารี นั้นละเป็นพระพุทฺธพจนํ เป็นพระอรุทานของพระพุทฺธเจ้า เอง นั้นละท่านรู้ด้วยเหตุ นั้น

ที่นี้บรรดาสาวกปฏิบัติทำไมจะไม่รู้อย่างพระองค์ละ เมื่อถึงขั้นรู้แล้วปิดไม่อยู่ ต้อง ทราบแบบเดียวกัน ยอมรับพระพุทฺธเจ้าเพราะยอมรับเจ้าของ ยอมรับว่าจิตดวงนี้พ้นแล้ว จากความหมุนเวียน และทราบได้ชัดว่าแต่ก่อนเป็นเพราะอะไรพาให้หมุนเวียน นี้ก็เพราะ ธรรมชาติที่ว่านี้ กิเลสตมฺหาอาสวะนั้นละ ท่านก็แสดงไว้ใน อเนกชาติสํสารี นั้นแหละ

วิสงฺขารคตํ จิตตํ ตณฺหณํ ขยมชฺชมคฺคา ตมฺหาคือความทะเยอทะยาน ความอยาก ความดิ้นรน นี้ละเป็นยางเหนียว เป็นตัวสำคัญที่สุดพาให้จิตหมุน พอได้ถูกทำลายเสียหมด สิ้นโดยประการทั้งปวงแล้ว ท่านว่าจิตเราถึงแล้วซึ่งพระนิพพาน มีความไม่ปรุงอะไรอีกแล้ว หมด เชื้ออะไรหมด สาวกทั้งหลายก็รู้อย่างเดียวกัน ไม่มีสาวกองค์ใดที่จะไปรู้อย่างอื่น รู้ แบบเดียวกันหมด

เมื่อรู้เจ้าของเป็นอย่างนี้ จิตเจ้าของเป็นอย่างนี้แล้ว ก็สามารถจะรู้จิตทั่ว ๆ ไปได้ เช่น เดียวกับเรารู้เรื่องของเรา เราเคยเป็นมายังไง ๆ มาแต่ก่อน จิตเหล่านั้นเคยเป็นมายังไง ๆ เวลานี้จิตของเราผ่านแล้วพ้นแล้ว ไม่ไปเป็นอย่างนั้นอีกแล้วก็ทราบ จิตทั้งหลายที่ยังไม่ ผ่านเพราะยังมีนั้นฝังอยู่ แน่ะ ก็บอกชัด ๆ

อวิชาตมฺหา นี้ละยางเหนียวตัวนี้ ยางอันนี้ละที่ฝังจิต เป็นนามธรรมด้วยกันกับจิต มองไม่เห็นถ้าไม่ใช่ญาณวิถีส ถ้าไม่ใช่ปัญญา คำว่าญาณ ๆ คือละเอียดมาก ญาณ อุกฺกปาติ ปญฺญา อุกฺกปาติ วิชฺชา อุกฺกปาติ อาโลโก อุกฺกปาติ คือละเอียดซึ่งลงไปโดยลำดับ ถอยขึ้น มา ๆ จนกระทั่งถึง วิชฺชา อุกฺกปาติ แล้วก็ อาโลโก อุกฺกปาติ คือสว่างไปหมดเลย รู้อบไป หมด

แล้วจะมีใครมารู้ได้อย่างนี้ ก็มีพระพุทฺธเจ้า จึงเรียกว่าศาสตาองค์เอก ศาสนาเอก ถึง

เหตุถึงผล ไม่มีคำว่าหลอกลวง ไม่มีคำว่าลูป ๆ คำ ๆ เป็นความจริงล้วน ๆ รู้จริงเห็นจริง
นี่ละจิตวิญญาณที่ผ่านอันนี้ไปได้แล้วก็ไม่พูดอีกได้เลย ไม่พูด พูดไปทำไม ไม่มีปัญหานี้ ไม่
มีเหตุไม่มีปัญหาพูดมาทำไม ไอ้พวกเจ้าปัญหาชิ จิตดวงที่เต็มไปด้วยยางเหนียวพาให้เกิด
แก่เจ็บตายอยู่ตลอดนี่ชิ มันถึงมีบุญมีบาปแทรกกันไปแทรกกันมาอยู่ที่นี่ อันนั้นพ้นไปแล้ว
พูดไปหาท่านทำไม

หาอุบายแก้ไขชิ ให้มันสิ้นมันสุดลงไป จะไม่ต้องมาเที่ยวเกิดแก่เจ็บตายอีก ถ้าหากว่า
แก้ไม่ได้เมื่อไรก็เป็นอย่างนี้ตลอดไปเลย ฟังแต่ว่าตลอดไป อนมตคุโค ท่านว่าไม่มีเบื้อง
ต้นเบื้องปลาย ท่านเทียบอุปมาไว้ว่าเหมือนมดแดงโตขอบด้ง ดูเอา มันออกไปทางไหน ไม่
เห็นทางออก วนไปวนมาอยู่นั่น ท่านว่านั่น นี่ละวัฏวน กามภพ รูปภพ อรูปภพ นี่ละขอบด้ง
เหมือนขอบด้ง สัตว์ทั้งหลายหมุนอยู่ที่นี่ หมุนไปหมุนมาอยู่ที่นี่ ทางออกก็ตั้งแต่ไสดา สกิทา
อนาคา ขึ้นไป ผลเป็นขึ้นมาแล้ว ไสตะก็แปลว่า กระแส พาดพิงแล้ว กระแสแห่งความสิ้น
ทุกข์พาดพิงถึงแล้วเรื่อย ๆ ขึ้นไป

ชั้นภูมิของท่านที่ท่านอยู่ก็เป็นแล้วละ จิตประเภทเหล่านี้ก้าวเข้าสู่ อวิหา อตปปา สุทส
สา สุทสสี อกนิฏฐา พรหมโลก ๕ ชั้น เรียกว่า สุทธาวาส ๕ ชั้น เป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิ์
สุทธาวาส แปลเอา บริสุทธิ์นี้ท่านคงจะหมายถึงเรื่องกามกิเลส จะให้บริสุทธิ์จริง ๆ นั้นยัง
ก็ อวิชชาอุปจจยา สงขาราร ยังมียุ่อยู่ในจิตของ ๕ ชั้นนี้ ผู้ก้าวเข้าสู่ ๕ ชั้นนี้ยังมีอยู่ที่นี่ เป็น
ระดับแรก ระดับสอง ระดับสามขึ้นไป เช่น อวิหา อตปปา สุทสสา สุทสสี อกนิฏฐา พอถึง
ชั้นอกนิฏฐาแล้วก็ผ่านเข้าสู่นิพพานท่านว่า

นี่เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่เป็นเอง เมื่อก้าวเข้าถึงชั้นนี้แล้วเป็นหลักธรรมชาติของ
ตัวเอง เช่นเดียวกับผลไม้ที่แก่แล้ว จะสอยลงมาบ่มไม่บ่มก็ตาม จะสุกโดยถ่ายเดียวเท่านั้น
ถ้ายังได้บ่มก็ยิ่งเร็ว อันนี้ก็ยิ่งได้ปฏิบัติยิ่งได้อบรมในจิตชั้นนี้ ตั้งแต่ชั้นแรกที่ได้ระดับ
อนาคา ได้รับการอบรมแล้วก็ยิ่งรวดเร็วขึ้นไป ๆ เรื่อย ๆ จนกระทั่งสิ้นสุดในชาตินั้นเลย
ไม่ต้องไปรออยู่ในชั้นใดภูมิใด หรือภพแห่งอกนิฏฐาภพก็ตาม ไม่ต้องไปรอ ไม่ไปอยู่ ผ่าน
เลย

นี่เพราะได้รับการบ่ม บ่มอินทรีย์ คือการปฏิบัติอบรมตัวอยู่เสมออย่างนี้ละ อย่างนักปฏิบัตินี้ จิตได้ก้าวเข้าถึงขั้นนี้แล้วก็เร่งความเพียรอยู่ตลอด ไม่ปล่อยให้เป็นไปเองตามธรรมดา มีการหนุนกันด้วย มีความเพียรด้วย หนุนเข้าไปด้วยก็เร็วขึ้น เหมือนกับแก้มแล้วก็ยังไม่แล้ว สอยมาบ่มด้วย ผลไม้ก็สุกได้ง่าย สุกได้เร็วกว่าอยู่กับต้น นั่นเป็นอย่างนั้น

นี่ทางออก เมื่อก้าวเข้านี้แล้วเป็นทางออกละนะ พอถึงโสดะแล้วก็เรื่อย ๆ ขึ้นไป สกิทา อนาคตา แล้วก็อรหัตตภูมิเต็มภูมิ ผ่าน รู้อยู่ในหัวใจนี้แหละผู้ปฏิบัติทำไมจะไม่รู้ สนฺทิฏฐิโก พระองค์ประกาศกังวาน ล้ำสมัยที่ไหน เอลงไปซิ พวกกันปฏิบัติ การปฏิบัติของเราไม่ล้ำสมัยผลจะไม่ล้ำสมัย จะเห็นชัดเจนขึ้นมาเลย แล้วพระพุทธเจ้าจะเหมือนกับว่าประกาศกังวานอยู่ต่อหัวใจเราอยู่นะ อยู่ในหทัยเรา

พระพุทธเจ้าประกาศกังวานคือความจริง พระพุทธเจ้าประกาศไว้อย่างนี้ ๆ เมื่อรู้ความจริงขึ้นมา เหมือนว่าพระพุทธเจ้าประกาศกังวานอยู่ในหัวใจเรานั้น นั่นความจริง ได้ผ่านนี้แล้วหมด ที่ว่าหมดคือรู้ไปโดยลำดับนะ จิตเวลาถึงขั้นนี้แล้วรู้จริง ๆ เช่นท่านได้ระดับของกามราคะ คือมันละได้กามราคะขาดอย่างนี้นะ พอได้ระดับมันก็รู้ มันจะละเอียดของมันไปเรื่อย ๆ เพราะเร่ง

เออละพอ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

สารธรรมในตน

พระเราไม่เหมือนฆราวาส ผิดกันทุกอย่าง แม้จะให้ชื่อว่ามีมนุษย์เหมือนกันก็ตาม แต่เพศของพระนี่เป็นเครื่องประกาศให้ทราบ ความเคลื่อนไหวทุกอาการนับแต่ภายในใจออกมา ต้องมีแบบมีฉบับมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับเพื่อเหตุผลคืออรรถธรรม ตลอดถึงพระวินัย ล้วนแล้วแต่เป็นข้อบังคับเพื่อความเป็นพระโดยสมบูรณ์ พระของพระพุทธเจ้าคือพระสาวกอรหัตตอรหนต์ นี่ผิดกัน พระของเราเองมีแต่กิเลสเต็มหัวใจ ความมีกิเลสเต็มหัวใจก็คือความมีพิษภัยอยู่ในตัวของเราเอง จะแสดงความเป็นพิษเป็นภัยหรือเป็นเสนียดจัญไรที่เรียกว่าเวทิตขึ้นกับตัวเอง และระบาศาดกระจายไปต่อผู้ใด ก็ไม่มีใครจะทราบได้ ในกาลสถานที่และเวลาใด ๆ

ถ้าไม่มีความเข้มงวดกวดขันเพื่อการระมัดระวังอย่างแท้จริงแล้ว จะต้องเป็นไปดังที่ว่านี้โดยไม่อาจสงสัย เพราะสิ่งที่ เป็นพิษเป็นภัยอยู่ในใจไม่เคยอ่อนตัวโดยหลักธรรมชาติของมันเลย ส่วนธรรมนี้มีการอ่อนตัวได้ เมื่อยังไม่ถึงขั้นที่จะหมุนตัวไปเอง และถึงขั้นคงเส้นคงวา ต้องมีการอ่อนตัวลงได้เมื่อขาดการบำรุงรักษา ในขณะที่เดียวกันยังมีสิ่งที่คอยย่ำยีตีแหลกอยู่เสมอ คือข้าศึกของธรรมนั้นแล จะเป็นอะไรไปถ้าไม่ใช่กิเลส ตามภาษาธรรมท่านเปรียบหรือท่านบัญญัติเอาไว้

ในอริยาบถทั้งสี่ของพระจึงจะอยู่แบบโลกสงสารทั้งหลาย ที่หากฎหากเกณฑ์หาความแน่นอน หากจุดหมายปลายทางไม่ได้ อย่างนั้นไม่ได้ ต้องให้มีกฎเกณฑ์มีจุดหมายมีหลัก อยู่ภายในตัวเสมอ หลักธรรมชาติที่เป็นข้อยืนยันก็คือใจ ใจเป็นธรรมชาติที่รู้เสมอ แต่รู้โดยความถูกผลักดันจากสิ่งที่พาให้หลงอยู่เป็นประจำ จึงหาความรู้อันแน่นอนเป็นสัจเป็นจริง และเป็นสิ่งที่ จะให้ความอบอุ่นตายใจไม่ได้ แม้จะรู้ก็รู้ไปตามภาษาภาษาของที่อยู่ใต้ อำนาจของสิ่งผลักดันให้เป็นไปนั้นแล

ฉะนั้นนักบวชเราจึงต้องพยายามเปลี่ยนความรู้สึกให้มีภูมิเกณฑ์ ด้วยความมีสตินี้แล ชื่อว่ามีภูมิเกณฑ์ เป็นความรู้สึกที่แน่นอน จะยังผลยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ด้วยความมีสติ คือความระลึกอยู่เสมอในผิติดุกติชั่วประการใดที่แสดงออกไปจากใจ หากไม่มีสติแล้ว ความรู้นั้นก็ไม่มี ความหมายที่จะให้เป็นประโยชน์ ก็เป็นเรื่องความรู้ลอย ๆ ไปเหมือนโลก ทั้งหลาย หรือความรู้ทั่ว ๆ ไปนั้นแล ของบุคคลที่ไม่เคยอบรมสั่งสอนหรือฝึกทรมานตน ด้วยศีลด้วยธรรม

นักบวชเราเป็นอย่างนั้นแล้ว เลวกว่าความเป็นของประชาชนและความรู้ใด ๆ เสียอีก เพราะก้าวเข้ามาสู่ความเป็นผู้มีหลักเกณฑ์ ความเป็นผู้มีสาระอันสำคัญคือธรรมแล้ว ต้องมีธรรมประจำใจอยู่เสมอ อย่างน้อยมีสติระลึกรู้ คือสตินี้เป็นเครื่องพุงความรู้ให้เด่นมาเป็น สาระสำหรับตน ถ้าไม่มีสติ ความรู้นั้นก็เร่ ๆ ร่อน ๆ เราดูซิไส้เดือนมันคืบคลานไปนั้น มัน ไม่มีความรู้ยังงี้ มันมี แต่ความรู้ไส้เดือนเป็นยังงี้ มีความหมายอะไรบ้างไหม นั้นเราดูซิ นั้นละความรู้ที่ไร้สาระ คือสติสาระ ปัญญาสาระ ก็เรียกว่าไร้สาระธรรมนั่นเอง ความรู้นั้นมี

จิตวิญญาณนี้เป็นธรรมชาติที่รู้ แต่รู้โดยความเป็นสามัญธรรมดาที่มีสิ่งไม่ดีครอบ ครองหรือครอบงำอยู่ จึงหาสาระอะไรไม่ได้ นี่เราก้าวเข้ามาสู่ความเป็นนักบวช และ ประพฤติปฏิบัติ จึงต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงความรู้ความเห็นของตนให้เป็นไปตาม อรรถตามธรรม ซึ่งจะเป็นสาระแก่นสารแก่ตนโดยลำดับ จนกระทั่งถึงเป็นหลักอันสำคัญ ภายในจิตใจ

สติฟังซิเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อไร และปัญญา นั้นอันดับต่อไปก็คือปัญญา ความ พากเพียรก็เพียรด้วยความมีสติ อันดับต่อไปก็เพียรด้วยความมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เพียรไม่มีสติไม่เรียกว่าเพียร เพียรปราศจากปัญญาไม่เรียกว่าเพียร เพียรต้องมีสติเพียร ต้องมีปัญญา อดทนต้องมีสติต้องมีปัญญา ไม่ใช่อดเฉย ๆ ทนเฉย ๆ เรื่องของความ เพียรเป็นเช่นนี้ หรือเรื่องของการบำเพ็ญตนเป็นเช่นนี้

ติดกับกิจการงานทั้งหลายอยู่มากทีเดียว เช่นอย่างเราทำอะไร หรือเราเดินตาม ธรรมดา สติไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับการก้าวเดิน การก้าวเดินก็เป็นไปได้ธรรมดา แต่การ

ประกอบความพากเพียรทางด้านจิตใจ เพื่อจะแก้หรือถอดถอนกิเลสนี้ ต้องมีสติเป็นเครื่องกำกับ นอกจากนั้นก็ยังมีปัญญาเป็นคู่เคียงกันไป จึงจัดว่าเป็นผู้มีความเพียร

ความรู้เฉย ๆ ไม่มีสติกำกับก็ไม่ผิดอะไรกับความรู้ทั่ว ๆ ไปไร้ผลไร้ประโยชน์ ความรู้ที่มีสติจึงเรียกว่าความรู้ที่มีความเพียร เช่นอย่างนักบวชเราที่เขาให้ชื่อให้นาม แม้นตนเองก็ยังไม่รู้สีกว่าเป็นพระกรรมฐาน ดังที่โลกเขานิยมใช้ชื่อนี้ แล้วเป็นอย่างไบบ้างความเพียรของพวกเรานั้น

มาอยู่ที่นี่หลายปีหลายเดือน บางองค์ตั้งหลาย ๆ ปีก็มี ทั้งเก่าทั้งใหม่สับปนกันไปนี้ สารระแค้นสารที่ได้จากการอบรมเพราะการมาอยู่ที่นี่มีอะไรบ้างเป็นหลักใจ นี้ละความขาดสติ ความขาดความสนใจ เป็นความชินชา กลายเป็นหน้าด้านไป สารสำคัญที่ควรจะได้ไม่ได้อะไร ควรจะถึงไม่ถึง

ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นของที่มีฤทธิ์มีเดช ควรแก่การปราบปรามกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจได้ แต่ถ้ามาอยู่กับโมฆะภิกษุแล้วก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร ธรรมก็สักแต่ว่าธรรม ไม่เป็นพิษเป็นภัยอะไรต่อสิ่งที่เป็นข้าศึก นอกจากสิ่งที่เป็นข้าศึกนั้นแสดงพิษภัยได้อย่างเต็มที่เต็มฐานเต็มอำนาจของตนเท่านั้น แล้วเราหวังพึ่งอะไรในการปฏิบัติของเราเมื่อเป็นดังที่กล่าวมานี้

วันนี้ก็เป็นเช่นนี้ แล้ววันหน้าจะเป็นเช่นไร ถ้าไม่เป็นไปตามนิสัยดังที่เคยเป็นอยู่นี้เท่านั้น เพราะนั่นเป็นแต่เพียงมืดกับแจ่ม หลัใหญ่เป็นอยู่กับตัวกับใจของเราเท่านั้น ถ้าเราฝึกจิตนี้ไม่ได้แล้ว ก็กี่ปีกี่ถ้ายิ่งเปล่า ๆ ไม่เกิดสาระอะไรขึ้นมาเลย

เราอย่าคอยว่าจิตดวงนี้จะหลุดพ้นไปได้โดยหลักธรรมชาติของมัน เพราะความพอตัวในการอยู่ในวิภวสงสารนี้เสียนานแสนนานแล้วจนอึดตัว แล้วหลุดพ้นไปได้ด้วยความอึดตัวในสมมุติ ในกิเลสตัณหาอาสวะทั้งหลายนี้ เราอย่าไปหวัง ไม่เคยมีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดมาตรัสไว้เช่นนั้น นอกจากจะทำให้กิเลสมันหวานคองลงไปเท่านั้น เขี่ยลงเขี่ยก็ไม่อยากยอมลง ปล่อยให้สับให้ย่ำจนแหลกเลยลาบไปก็ยังไม่อยากจะลงจากเขียงเท่านั้น นี้ละจิตประเภทนี้เป็นจิตที่ชินชาหน้าด้าน อยู่บนเขียงไม่ยอมลง ถ้าเป็นเนื้อก็เนื้ออยู่บนเขียงไม่

ยอมลง นี่ละจิตประเภทของผู้เป็นเช่นนี้ก็เหมือนกัน

เราอย่าคอยว่าจิตจะหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาอาสวะ เพราะความปล่อยไปตามยถากรรม อยู่ไป กินไปนอนไป บวชไปหลายปีหลายเดือนหลายพรรษา นอกจากเป็นความหน้าด้านขึ้นโดยลำดับลำดับ หาคความพากเพียรไม่ได้เลย และมีความฝักใฝ่ใส่ใจต่อความชั่วช้าลามกทั้งหลายเท่านั้น ไม่มีความสนใจที่จะประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความถอดถอนกิเลสแล้วกิเลสตัวใดที่จะมีความเบื่อหน่ายต่อจิตดวงนี้เราก็ไม่เคยเห็นเหมือนกัน และจิตดวงนี้ จะมีความเบื่อหน่ายต่อกิเลสตัณหา โดยไม่ต้องใช้ความพินิจพิจารณาและชำระสะสาง ก็ไม่มีอีกเหมือนกัน

ด้วยเหตุนี้ศาสนาจึงมีเพื่อชำระสะสาง พระพุทธเจ้าจึงมี เช่นเดียวกับโรค โรคบางประเภทเกิดแล้วมันหายของมันได้ เช่น โรคหวัดถ้าไม่มีโรคแทรก แต่นี้มันไม่ใช่โรคหวัดนะซิ โรคกิเลสฝังใจเป็นโรคหวัดเมื่อไร มันโรคจะทำให้คนตายจมอยู่ในวัฏสงสารนี้ โดยหาประมาณไม่ได้เลยว่กัปกี่กัลป์ ไม่มีความอิมพอ ไม่มีต้นไม่มีปลาย

ตามหลักธรรมท่านสอนไว้อย่างนั้น หาด้นหาปลายไม่ได้ หมุนกันไปหมุนกันมาเช่นเดียวกับมดแดงโตขอบดั่งนั้นแล โตไปโตมา โตอยู่ของเก่าเข้าใจว่าเป็นของใหม่เรื่อย ไม่มีความอิมพอ หาทางออกไม่ได้ พร้อมกับความไม่สนใจที่จะออกเลย มันเป็นเช่นนั้นเรื่องของกิเลสจูงหัวใจสัตว์จูงหัวใจใครก็ตาม

เราอย่าไปคุ่นเคยกับกิเลสว่าจะจูงออก ให้หลุดพ้นจากทุกข์เข้าสู่พระนิพพาน กิเลสหมดทั้งโคตรทั้งแซ่ไม่เคยเห็นพระนิพพาน มันจะจูงเราไปที่ไหน นอกจากจูงสัตว์ทั้งหลายลงในนรกจมไปจมมาอยู่ที่นี่ เกิดในภพนั้นภพนี้ ซึ่งอยู่ในอำนาจของมันตลอดเวลาเท่านั้นจะไปไหนหาทางไปไม่ได้ แล้วเราจะหวังอะไรทุกวันนี้ อะไรวิเศษ

เกิดมานี้ก็ปีก็เดือน จนกระทั่งได้มาบวชเป็นพระ เราเห็นอันใดเป็นสิ่งที่วิเศษวิโสยิ่งกว่าอรรถกถาธรรม เอ้า มองไปซิ มองไปไหนก็รูป รูปอะไรนั้น แนะ ฟังเสียง เสียงอะไร มันวิเศษวิโสอะไร ตาใคร หูใคร จมูก ลิ้น กายของใคร ก็สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น ทั่วโลกดินแดน ใครได้รับความวิเศษวิโสกับสิ่งเหล่านี้พอที่จะตื่น ฟุ้งเพื่อเห่อเหิม หรือลืมน

เนื้อลืมหิ้วไปตามสิ่งเหล่านี้ จนกระทั่งไม่รู้จักยับยั้งซึ่งหัวใจตนบ้างเลยได้ว่ารายได้รายเสียเป็น
 ยังไง

การสัมผัสสัมพันธ์กับโลกธาตุอันสมมุติ นับแต่ชั้นของเราเป็นต้นไป ถึงชั้นภายนอก
 สิ่งภายนอกนี้มานานแสนนานจนปานนี้ อะไรที่พอให้เราได้รับความวิเศษวิโส ที่จะทำ
 เกิดความดูดดื่มและเป็นสุขสมใจเราบ้างมีไหมเท่าที่ผ่านมานี้ มีแต่สิ่งที่จะทำให้ผิดหวัง ๆ
 ทั้งนั้น คว่าอะไรมาก็หลุดมือ ๆ ใครเป็นคนสมหวังในโลกนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสมมุติทั้งหลาย
 ดังที่กล่าวมาเหล่านี้ มีใครเป็นคนสมหวังบ้างเห็นไหม ถ้าหากเป็นที่สมหวังแล้ว ธรรมก็ไม่
 เป็นของวิเศษอะไรเลย โลกนี้อยู่ในนี้ก็พออยู่พอกินพอเป็นพอไปแล้ว ไม่จำเป็นจะต้อง
 เสาะแสวงหาธรรม ซึ่งเป็นความสุขความเจริญและวิเศษวิโสอันใดเลย โลกนี้ก็วิเศษพอแล้ว

เดี๋ยวนี้ที่เราว่าเราไม่มีความอิมพอก็เพราะเรื่องถูกหลอกต่างหาก ของกิเลสที่อยู่ในหัว
 ใจ มันไม่ทำความอิมพอให้แก่ผู้ใด และใครก็ไม่มี ความอิมพอในมัน เพราะเราเ็งเราไม่ทัน
 กลมคายของมัน มันอยู่ปากคอก ปากคอกอะไร มันก็อยู่ที่ตรงปากตาเรานั้นแหละถ้าว่าปาก
 นะ ปากตาปากหูนั้น จิตคิดแย็บออกมาก็ออกแล้ว กิเลสออกมาพร้อมแล้ว นั้นละปากคอก
 ใหญ่คือจิต กิเลสอยู่ที่นั่น อะไร ๆ มันทำงานเสียหายหมด ๆ กว้านเอามาเสียหายหมด เราไม่ทัน
 มันเลย นี่กลของมันเป็นอย่างนั้น

ถ้าไม่ฝึกธรรมขึ้นมาเพื่อเป็นคู่แข่งกันแล้ว เอารสชาติของมันที่เคยเป็นที่เคยสัมผัส
 สัมพันธ์มาแล้ว และรสชาติแห่งธรรมที่เราผลิตขึ้นมาด้วยความพากเพียรของเรามีสมาธิ
 ธรรมเป็นต้น มาเป็นคู่แข่งกันแล้ว เราจะไม่ทันเรื่องราวรสชาติของกิเลสและกลอุบายของกิเลส
 นี้ตลอดไปเลย ไม่มีที่จะรู้ตัวได้ถ้าไม่ผลิตธรรมขึ้นมาเป็นคู่แข่ง

รสชาติของธรรมเป็นอย่างไรให้ใครส ให้ได้รับรสชาติของธรรม นับแต่สมาธิธรรมขึ้น
 ไป นั้นละจะเริ่มเห็นเหตุเห็นผลกันไปโดยลำดับ หากจิตหาความสงบร่มเย็นไม่ได้แล้วก็ไม่
 มีที่จะรู้สึกรู้ตัว จะหลงตลอดเวลาอยู่อย่างนี้ไม่ว่าอริยาบถใด แล้วหาสาระอะไรได้ไหม ไม่มี
 จุดที่หมายอันใดเลย อยู่ไป ๆ วันหนึ่ง ๆ

เวลาอยู่ อยู่ที่นี่ใจก็หาหลักเกณฑ์ไม่ได้ และวันพรุ่งนี้ก็จะเหมือนกัน ในชาตินี้ก็เป็น

อย่างนี้ ชาตินี้เราตื่นอะไร เอาความวิเศษวิโสมาจากอะไร จากชาตินี้ก็เพื่อการเปลี่ยนแปลงในความเกิดแก่เจ็บตายนี้เท่านั้น ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเพื่อความเป็นศีลเป็นธรรมเพื่อความหลุดพ้น เราจะเอาความวิเศษวิโสอะไรมาจากความเกิดความตายนี้

ชาติปี ทุกขา ชราปี ทุกขา มรณมุขี ทุกข์ ท่านก็บอกไว้ชัด ๆ อยู่แล้ว มันวิเศษวิโสอะไร เรื่องการเกิดการตายเป็นความทุกข์ความทรมานของสัตว์โลกโดยทั่วไป ไม่มีสัตว์ตัวใดที่ได้รับความสุขความสบายเพราะความเกิดความตายนี้เลย เรายังเห็นความวิเศษวิโสจากอะไรอีก ที่ความเกิดความตายผลิตให้เราเห็นอยู่ที่นี่ มีความวิเศษวิโสอันใด

สติปัญญาที่มีคิดซึ่ ปฏิบัติเพื่ออะไรถ้าไม่เพื่อความคิดความรู้ความเห็น อันเป็นหลักใหญ่ที่จะแกกเลสอาสวะไปโดยลำดับลำดับ วันหนึ่ง ๆ หากจุดที่หมายไม่ได้เลยทำอย่างไรปฏิบัติ การเสาะแสวงหาอรรถาธรรม ไม่มีครูมีอาจารย์เป็นผู้คอยแนะนำสั่งสอนนั้นก็ป็นอีกสถานหนึ่ง อันนี้เราก็เห็นใจ เพราะครูอาจารย์ผู้แนะนำสั่งสอนโดยอรรถโดยธรรม ด้วยความถูกต้องแม่นยำนี้เป็นของสำคัญมาก เช่นเดียวกับหอมเถื่อนกับหอมที่โลกยอมรับกันมันต่างกัน หรือหอมเถื่อนกับหอมปริญญาต่างกัน

ในระยะหรือในสมัยนี้ก็ดูไม่บกพร่องครูบาอาจารย์ผู้แนะนำสั่งสอน ยกตัวอย่างตั้งแต่หลวงปู่มั่นลงมาโดยลำดับลำดับ ตำรับตำราเราก็ได้เห็น ถ้าจะเอาจริงเอาจัง และครูบาอาจารย์ที่แนะนำสั่งสอนเราก็ได้ยินได้ฟังว่าเป็นที่แน่ใจ แต่ตัวเราเองเป็นยังงี้ถึงไม่ได้เรื่องได้ราว ถ้าหากเป็นไปตามที่ท่านสอนนั้นจะผิดไปไหน นอกจากไม่เอาไหนเสียเท่านั้นมันถึงไม่ได้เรื่องได้ราว

คิดดูซิวันหนึ่ง ๆ มีอะไรแปลกต่างบ้าง เรื่องของโลกมันก็หมุนเป็นกงจักรอยู่อย่างนี้มาเป็นกับเป็นกัลป์แล้ว ตื่นลมตื่นแล้งไปอะไร ใครอยู่ในโลกนี้ก็ซุลมุนวุ่นวายกันอยู่อย่างนี้เราเห็นไหม มีเกาะโดดดอนใดที่จะให้อยู่เป็นสุขสงบเย็นใจได้มีที่ไหน ในบุคคลผู้ใด ในฐานะหรือชาติชั้นวรรณะใดมีไหม ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องอบอุ่นอยู่ในจิตใจแล้ว ใครจะหาหลักเกณฑ์ที่ไหนก็หาไปเถอะ...ไม่มี หลักธรรมชาติเป็นอย่างนี้

ที่อะไร ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือแร่ธาตุต่าง ๆ มีอยู่ถมไป เหล่านี้พาใครให้วิเศษวิ

โสมิ่ไหม มันติดอันนี้ทั้งนั้นแหละทุกวันนี้ และตั้งแต่กับไหนดก็ไปไหนก็ติดอยู่อย่างนี้ และ ยิ่งผลิตขึ้นมา ๆ หลอก หลอกไปหมด แล้วเราก็เอามาหลอกเราอีกหลอกกัน ไปที่ไหนมีแต่ หลอก หลอกไปหมด แล้วเราก็เอามาหลอกเราอีก หาของจริงไม่ได้มีแต่ของหลอก เพลิน กันไป ๆ เลยเป็นบ้ากันไปหมดทั้งชาวบ้านชาววัด

วัตถุเป็นของสำคัญมากนะ เดี่ยวนี้ยิ่งออกหน้าออกตา อะไรอะอะต้องเอาอันนี้ขึ้นหน้า ขึ้นตา ออกหน้าออกตา พระเลยเป็นบ้าไปด้วยวัตถุนี้ละนะ ธรรมไม่มีครองใจ ไม่สัมผัส สัมผัสธรรม พอที่จะให้เกิดความกระหึ่มยืมย่องในใจ มีแต่เรื่องของโลกก็บิ่นตายไปยั้ง นั้น มีแต่ความหิวความกระหาย ความกระวนกระวาย มีแต่ความหวัง หวัง ๆ ๆ ไม่ได้มี อะไรสนองความหวังนั้นเลย เรายังไม่รู้หรือ เรายังไม่ได้คิดอยู่หรือ เรายังไม่บวกลบคุณ หารบ้างหรือ ความเป็นในใจของเรามันเป็นอยู่อย่างนี้

ธรรมยังเข้าไปมากน้อยก็รู้อย่างนี้ละ เพียงสมาธิธรรมเท่านั้นก็เย็นใจแล้ว เนะ และ ปัญญาที่ยังลงไปด้วยแล้ว ก็ยิ่งเห็นความขาดไปแห่งอารมณ์หรือกิเลสทั้งหลายโดยลำดับ ลำตา

นี่ก็ได้เทศน์เต็มสติกำลังความสามารถแล้วกับหมู่กับเพื่อน ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผมนี้ เป็นเวลาตั้ง ๓๐ กว่าปีแล้ว ก็ได้เทศน์เต็มเม็ดเต็มหน่วยเรื่อยมา เต็มสติกำลังความสามารถ แต่ผลที่จะปรากฏให้บ้างมันไม่ค่อยมีหรือไม่มีนี่ซิทำไม สอนก็สอนอย่างเต็มเม็ด เต็มหน่วย และไม่สงสัยในการสอนเสียด้วย ผมไม่สงสัยผมพูดตรง ๆ เพราะเจ้าของไม่ สงสัยในเจ้าของ ทั้งเหตุที่ดำเนินมาแล้วผิดถูกประการใด ก็ผ่านมาด้วยความมีเหตุมีผล เป็นความจดจำของเจ้าของ เป็นครูเป็นอาจารย์มาโดยลำดับทั้งผิดทั้งถูก ในการ ตะเกียกตะกายหรือดำเนินมา

จนกระทั่งได้รับเสกสรรว่าเป็นครูเป็นอาจารย์ของหมู่ของคณะ มาทุกวันนี้ก็ไม่มีอะไรที่จะสงสัย ทั้งเหตุทั้งผล ได้นำมาชี้แจงแสดงบอกหมู่เพื่อนทุกแห่งทุกมุมเต็มกำลังความสามารถของตน มันก็น่าจะยึดได้นะ แต่ทำไมยึดไม่ได้ วิธีการหนักเบาเล็กน้อยในการ ประกอบความพากเพียร หรือการต่อสู้กับกิเลสก็ได้เล่าให้ฟังหมด

ผู้ปฏิบัติต้องสังเกตจริตนิสัยของตน จะเอาแต่ความสะดวกสบายเข้าไปว่า ไปทำงาน กับกิเลส ความสะดวกสบายเป็นเรื่องของกิเลส เราจะเอาความสะดวกสบายไปสู่กับกิเลสได้ ยังไง นอกจากนอนจมเท่านั้น กิเลสมันชอบสบาย อยู่ไปกินไปวันหนึ่ง ๆ เพลิดเพลินรื่นเริง บันเทิงไป ทิวโหยไปตลอดหาความอึดพอไม่ได้ แล้วก็ยังไม่เข็ดหลาบ

ธรรมมีความอึดพอ ไม่อยากได้ แนะ ไม่อยากสนใจ ทำงื่บอกรแล้ว แม้แต่ขั้นสมาธิก็ มีความอึด พออึดตัว ขณะที่จิตสงบตัวลงไปแล้วอึด นั้นเห็นไหม เห็นชัดเจน อึดอารมณ์ทั้ง หลาย ไม่อยากยุ่งอยากเหิงวุ่นวายกับอะไร ออกจากนั้นก็ก้าวเข้าทางด้านปัญญา

อ้าว จับลงไปชิตตรงไหน อนิจจัง ทุกขัง อนตตา มันเป็นไฟอยู่ภายในกายในใจของเราทั้ง นั้น เอาสติปัญญาจับลงไป ๆ พัดลงไปชิมันก็รู้เอง เพราะความจริงมีอยู่อย่างเต็มตัว ไม่ว่าจะ เป็นรูป เป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และรอบหัวใจเรา มีแต่สิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น สติ ปัญญารอบลงไป จับลงไป ทำไมจะไม่เข้าใจ เมื่อเข้าใจตรงไหน ๆ มันก็ขาดออกไป ๆ และ สิ่งที่มากดถ่วงจิตใจก็เบาบางลงไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงขาดออกหมดไม่มีอะไรเหลือมัน ก็รู้ที่อยู่ทีใจ แนะ

ก็ธรรมะเหล่านี้เป็นธรรมะทีสุด ๆ ร้อน ๆ ซึ่งผู้ปฏิบัติจะพึงรู้ทีใจของตัวเองด้วยกันทั้ง นั้น ท่านก็บอกรแล้วว่า ปจจุตต์ เวทิตพุโพ หนึ่ง และ สนุกิฏฐิโก หนึ่ง บอกรใคร ก็บอกรผู้ ปฏิบัตินั่นแหละ ธรรมนี้ไกลอยู่ทีไหน มีไกลทีไหน มีสูงมีต่ำทีไหน มีอยู่ทีหัวใจ มีว่าครีว่า ล้าสมัยทีไหน มีอยู่ทีหัวใจนี้ เอลงไปตรงนี้ชิตผู้ปฏิบัติ

นี่เหลวไหลไป ๆ มากีมาก มาสับปนกันแล้วเลยยุ่งไปหมด หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ ผู้ เก่าก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ผู้อยู่ใหม่ก็เป็นอีกแบบหนึ่ง มาใหม่เป็นอีกแบบหนึ่ง และมีตั้งแต่ แบบทีน่าทุเรศนะชิต จะทำยังงิผู้ปกครอง

เรื่องกิเลสมันออกได้ง่ายทีสุดนะก็บอกรแล้ว มันเร็วทีสุดไม่มีอะไรเร็วเกินกิเลสก็บอกร แล้ว เราตามมันไม่ทันนะ ถ้าไม่ดูทีหัวใจตลอดเวลาตามไม่ทัน เราจะไปตื่นแต่เงาทีมันออก ไปวาดภาพอยู่ข้างนอก เป็นบักกับมันอยู่ทีนั้น หาความรู้ตัวไม่ได้เลย นี่จึงลำบากอยู่มากนะ การปฏิบัติธรรม

เวลาจิตมันหยาบอยู่ด้วยสิ่งที่หยาบ ความเพียรก็ต้องให้หนักมือ นั่นหลักเกณฑ์เป็น
 อย่างนั้น ถ้าความเพียรไม่หนักมือก็ไม่สมเหตุผลกับสิ่งที่มันหยาบ ซึ่งมีน้ำหนักมากกว่า
 ความเพียร ความเพียรต้องได้หนัก ต้องหาอุบายพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในเรื่อง
 ความพากเพียร อิริยาบถต่าง ๆ พลิกตัวอยู่เรื่อย ๆ ไม่ยั้งงั้นไม่ทัน เราจะเอาแต่ว่าสักแต่ว่า
 ทำ ๆ ตามเวล่ำเวลาอะไร หรือมีโครงการอย่างนั้นอย่างนี้ มันไม่ได้เรื่องอย่างนั้น

ต้องดูหัวใจเจ้าของซี ไปหาโครงการโครงการมาจากไหน ก็เลสไม่เห็นมีโครงการ มัน
 เป็นกิเลสตลอดเวลา ทำงานอยู่บนหัวใจเราตลอดมา เราทำงานอยู่ด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา
 ความเพียร ในหัวใจเราตลอดไปไม่ได้หรอก มันทำไมจะทำไม่ได้ กิเลสมันยังทำได้ ธรรมทำ
 ไม่ได้พระพุทธเจ้าบริสุทธิ์ได้ยังไง เมื่อพระพุทธเจ้าทำได้ สาวกทำได้ บริสุทธิ์ได้ เราทำไม
 จะทำไม่ได้ บริสุทธิ์ไม่ได้ละ เอามาสอนเจ้าของซี

สิ่งที่ท่านสอนไว้ล้วนแล้วแต่ท่านเป็นไปได้แล้วทั้งนั้น ได้ผลมาหมดแล้วจึงได้นำมา
 สอนพวกเรา เช่นอย่างท่านสอนว่า สมาธิ ปัญญา แนะ อันนี้ละหลักใหญ่ ท่านได้ฝึกมาแล้ว
 จงจิตเป็นสมาธิ จิตพระพุทธเจ้าเป็นสมาธิก่อนผู้อื่นผู้ใด ไปปลบล้างได้ยังไงว่าศาสนานี้ไม่มี
 สมาธิและปัญญา พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นก่อนผู้ใด แล้วจะไปปลบล้างได้ยังไงว่าศาสนานี้
 ไม่สอนคนให้ฉลาด ไม่มีปัญญา

วิมุตติหลุดพ้น พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นก่อนใครทั้งหมด จะปลบล้างได้ยังไงว่าศาสนา
 นี้ไม่มีมรรคผลนิพพาน ก็เต็มไปด้วยมรรคผลนิพพานในศาสนานี้ และยื่นเข้ามาหาตัวของ
 เราผู้นำมาปฏิบัติ ก็เต็มไปด้วยมรรคผลนิพพาน ในตัวของเราผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมของ
 พระพุทธเจ้า นี่หายไปไหน ขาดไปไหน ไกลอยู่ที่ไหน ครีที่ไหน ล้าสมัยที่ไหน ถ้าไม่ถูกตัด
 จากกิเลสเท่านั้น มันตมมานานแล้วนะนี่นะ

เหมือนอย่างเรื่องเกิดเรื่องตายก็เหมือนกัน เกิดแล้วตายเล่า ๆ ทุกดวงวิญญาณ เป็น
 อยู่ยังจีตตลอดทั่วโลกดินแดน หาความว่างจากความเกิดความตายของสัตว์ไม่ได้เลย มันยัง
 หลอกมันยังตมสัตว์ทั้งหลายว่าตายแล้วสูญได้อีกเห็นไหม แล้วเราเิ่งขนาดไหนดูซิ เหล่านี้มี
 แต่เรื่องเกิดทั้งนั้นเต็มแผ่นดินอยู่เต็มโลกเต็มสงสารอยู่เต็ม เกิดมาจากความมี เอาความมี

มาเกิด ความสูญเอามาเกิดไม่ได้ มันเอาของมีอยู่มาเกิด

ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่มีเอามาเกิดได้ยังไง ใจมี...ใจไม่มีมันจะเอาเป็นเชื้อ มันจะพาให้ท่องเที่ยวได้ยังไง เชื้อจะเข้าไปอาศัยใจพาท่องเที่ยวได้ยังไง นี่มันมีอยู่ ๆ มีอยู่ตลอดนะ ยิ่งงั้นก็ยิ่งหลง หลับหูหลับตาเชื่อมั่นตายแล้วสูญ ๆ ดูซิโง่งขนาดไหนจิตใจมนุษย์เรา

เราว่ามนุษย์เรานี่แหละ สัตว์มันไม่รู้ภาษาอะไร ไม่ควรแก้อรรถแก่ธรรมอะไร ไม่ต้องเอาเข้ามาในบัญญัติ มนุษย์เราอยู่ในบัญญัติที่ควรจะรู้จะเห็น จึงว่ามันโง่งจะตายไป ไม่ดูหัวใจเจ้าของบ้างเลย ธรรมท่านสอนบ้าง ๆ น่าจะเอาธรรมนั้นเข้ามาส่องมาดูก็ไม่ยอมมาดู ให้แต่กิเลสเหยียบย่ำทำลายตลอดเวลา มันโง่โง่ไปตลอด นี่ละเกิดมานี้ไม่รู้ก็กัปกัปกัลป์ให้เห็นอยู่ชัด ๆ อย่างนี้ ยิ่งว่าสูญว่าสูญไปได้ มันโง่งขนาดไหนมนุษย์เรา

ตัวเกิดก็เห็นอยู่ในตัวของเรานี้ ในตัวนี้ไม่บกพร่องอะไร สำเร็จมาจากความเกิด ดิน น้ำ ลม ไฟ ปรากฏขึ้นมาเห็นไหม จิตที่รู้ ๆ ก็รู้ขณะนี้เห็นไหม และยังได้ปฏิบัติทางด้านจิตตภาวนา ให้มันเห็นเป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอนจริง ๆ ด้วยแล้ว หาที่สงสัยไม่ได้เลย นอกจากสลตสังเวชไปโดยลำดับลำดับเท่านั้นนั่นละ

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ แหมละเอียดมาก ซึ่งมากที่สุดก็เดียว ขี้หัวกิเลสชัด ๆ ไปเลย ตัวกิเลส หัวกิเลส ตัวที่พาให้เกิด ตัวที่ชักจูงจิตวิญญาณ ลากจิตวิญญาณของสัตว์แต่ละดวง ๆ ให้เกิดให้ตาย ๆ อยู่ตลอดเวลาทุกดวงวิญญาณ อวิชชาปจฺจยา นี้กระเทือนหมดสามแดนโลกธาตุ กระเทือน อวิชชาปจฺจยา ของจิตแต่ละดวง ๆ นี้ วิญญาณแต่ละดวงของสัตว์ นี่มันชัดขนาดนั้นนะ

เอาลงไปพิจารณาลงไป อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ถึงขั้นปัญญาแล้วกล้าสามารถแล้ว ปิดไม่อยู่ ทะลุไปหมดเลย นี่ละพระพุทธเจ้าทรงรู้อย่างนี้เอง แต่ก่อนไม่ทรงรู้ไม่ทรงเห็น เพราะความรู้ยังไม่กระจ่างแจ้ง พอ ญาณ อุกุปาทิ ปญญา อุกุปาทิ วิชชา อุกุปาทิ อาโลโก อุกุปาทิ ได้กระจ่างแจ้งขึ้นมาเท่านั้นละ กิเลสพังไปหมดเลยไม่มีอะไรเหลือ นั่นละที่นี้ทรงเอานี่ละมาแสดง พระองค์ทรงเป็นก่อนแล้วจึงได้นำมาแสดง ทั้งเรื่องของกิเลสทั้งเรื่องอวิชชาต้นเหตุที่พาให้เกิดให้ตาย ทั้งเรื่องวิมุตติหลุดพ้น ที่ท่านว่าในอวิชชานั้นแหละว่า นิโร

โธ โหติ นั้น อวิชชาขยเตว อเสสสิราคณิโรธา สงฺขารนิโรโธ เป็นต้น จนกระทั่งถึง นิโรโธ โหติ นั้น

ที่แรก อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา เรื่อยไปก่อนจน สมุทโย โหติ อันนี้เป็นเชื้ออันสำคัญ ที่สืบทอดต่อแขนงกันไป เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส, สมุทโย โหติ คือล้วนแล้ว แต่สมุทฺยทั้งนั้นละ ที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นอวิชชาจนกระทั่งถึงนี้ ความหมายว่าอย่างนั้น แปลออกมา ที่นี้พอ อวิชชาขยเตว อเสสสิราคณิโรธา สงฺขารนิโรโธ จนกระทั่ง เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส, นิโรโธ โหติ ทั้งหมดนี้เป็นภาคนิโรธ ดับกิเลสตัณหาอวิชชาโดยสิ้นเชิงนะ คือเอามาทั้งต้นเหตุพาให้สัตว์เกิด เอามาทั้งผลแห่งความหลุดพ้นจากกิเลสโดยประการทั้งปวง มาแสดงให้พวกเราฟัง

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา จึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย มีอยู่ในหัวใจของทุกดวงนี่ละ แล้วทำไมมันจะสูญไปไหน เชื้อมันพาให้เกิดเห็นอยู่ชัด ๆ ถ้าหากปฏิบัติให้เห็นแล้วปฏิบัติไยยังงี้ ก็จิตรู้อยู่เห็นอยู่นี้ ของไม่มีรู้ไยยังงี้ ของไม่มีเห็นไยยังงี้ นี่ไม่ปฏิบัติ หลับตาเชื่อ อวิชชาจุมกฺขาตไปนะ มันก็เป็นอย่างนั้นซิ มันจะถูกจุมกไปอีกก็กัปกัลป์ก็ไม่รู้ ว่าตายแล้วสูญ ๆ ตัวนั้นแหละตัวที่ถูกจุมไปที่ว่าสูญ ๆ มันไม่สูญนี่นะ มันจุมไปตลอด เกิดตาย ๆ ภพน้อยภพใหญ่ไม่มีสิ้นสุดได้เลย

ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้ว่าไม่มีต้นมีปลาย ก็คืออวิชชาจุมกสัตว์ เรื่องของอวิชชาไม่มีต้นไม่มีปลาย ท่านเทียบเหมือนมดแดงไต่ขอบดั่ง จุมกสัตว์ไปให้หลงอยู่ยงั้นตลอด ของเก่ามาแล้วก็ครั้งก็หนก็จำไม่ได้ ลืมไปหมด ไม่เห็น เหมือนจุมคนตาบอดนี่ละ จุมไปไหนก็จุมไปเถอะ ถ้าไม่บอกเท่านั้นมันจะไปรู้ไยยังงี้ว่าเป็นของเก่าของใหม่ จุมไปไหนก็ร้อยก็พันครั้งของเก่านั้นก็ไม่มีทางรู้ได้คนตาบอด

อันนี้ก็เหมือนกัน หัวใจถ้าลงบอดด้วยอำนาจของอวิชชาปิดบังแล้วก็เป็นการนองเดียวกัน มาเกิดก็ภพก็ชาติก็กัปกัลป์ ของเก่าของใหม่ซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่รู้ ก็หมื่นก็แสนก็ล้านครั้งที่ซ้ำไปซ้ำมามันก็ไม่รู้มันก็จำไม่ได้ เพราะฉะนั้นกิเลสมันถึงครอบหัวเอาอีกว่าตายแล้วสูญ นั่นเห็นไหม ถ้าสูญแล้วกิเลสอยู่กับอะไร เมื่อจิตใจทุกดวงก็สูญไปแล้ว กิเลสมีอำนาจมาแผ่

ฟังพานอยู่ยงใจทุกวันนี้ มาแผ่รัศมีอยู่บนหัวใจของสัตว์โลกได้ยังไง ถ้าหากว่าจิตใจของ สัตว์โลกก็สูญแล้ว ก็เลสอยู่ได้กับอะไรมันถึงไม่สูญ

ก็ใจไม่สูญ ก็เลสก็อาศัยที่ใจไม่สูญ เช่นเดียวกับสนิมที่เกิดขึ้นจากเหล็กนั้นละซิ ไม่มี เหล็กสนิมเกิดขึ้นได้ยังไง มันเกิดขึ้นจากเหล็ก กัดเหล็กนั้นให้สึกให้กร่อนไป นี่ก็เลสเกิดขึ้นจากใจ ทำลายใจให้เดือดร้อนวุ่นวายให้ทุกข์ แต่ไม่ฉิบหายใจดวงนี้นะ ผิดกันตรงนี้เท่า นั้นเอง มันจึงสัตว์จึงอยู่อย่างนี้

อ้าว ปฏิบัติเข้าไปถ้าท่านทั้งหลายอยากรู้ เอาซิปัญญามี หลักที่จะฆ่ากิเลสจริง ๆ อารูธ ที่จะฆ่ากิเลสจริง ๆ สติกับปัญญาสำคัญมากทีเดียว เป็นเยี่ยม ห่างจากนี้ไม่ได้เลย ปราศจากนี้ไม่ได้ สติกับปัญญานี้หมุนตัวเป็นเกลียว ๆ อย่างที่ท่านว่าภาวนามยปัญญา จน กลายเป็นมหาสติมหาปัญญา ไปจากภาวนามยปัญญาที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้ว

นี่พระพุทธเจ้าทรงรู้แล้ว ภาวนามยปัญญาก็ทรงรู้แล้ว มหาสติมหาปัญญาก็ทรงเป็นมา แล้ว วิมุตติหลุดพ้นก็ทรงเป็นมาแล้ว อวิชชาปัจจุยา สงฺขารฯ พระองค์ก็เป็นนักเกิดแก่เจ็บ ตายมาแล้ว จนกระทั่งถึง สมุทโย โหติ พระองค์เป็นหมดแล้ว แล้วที่นี้ย้อนกลับอีกว่า อวิชชาสิ้นซากไปโดยลำดับลำดับไม่มีอะไรเหลือเลย พระองค์ก็เป็นมาแล้ว และนำเรื่องนี้มา สอนพวกเรา นำเรื่องความมีความเป็นความจริงนี้มาสอน ไม่ได้้นำความสูญมาสอนเรา ทำไมเราจึงไปเชื่อกิเลสว่าสูญ ๆ ไปหมด นี่ละกองทุกข์ที่สัตว์ทั้งหลายนี้ตายกันอยู่ เพราะ ความหลงกลมายาของกิเลส ไม่ได้ยอมฟังเสียงธรรมพระพุทธเจ้าที่เป็นของจริงนี้เลย เราทั้งหลายฟังให้ถึงใจซิ นี่พูดอย่างถึงใจนะ เคยโดนกันมาอยู่แล้วนี่

เราสู้กับอันนี้มาพอแล้ว ไม่ใช่เอามาพูดอย่างปาว ๆ ไม่ใช่ว่านำเรื่องพระพุทธเจ้ามา พูด อันนั้นเป็นหลักฐานอันใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นมาแล้ว และหลักฐานอันใหญ่ที่ สำคัญ อันที่เป็นคู่เป็นพยานกัน เรียกว่า สนุทฺติฎฐิโก เราต้องปฏิบัติซิ ให้มันรู้มันเห็นอย่างนี้ ซิ นี่พูดอย่างอาจหาญไม่สะทกสะท้านเพราะเป็นความจริงอย่างนี้

ในข้อนี้เราก็ก็นับพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาพระองค์เดียวเท่านั้น สอนโลกได้ทั้งสาม โลก ทำไมจึงสอนโลกได้ทั้งสามโลกละ คนอื่นใครสอนได้มีไหม ก็เพราะความรู้ความ

สามารถของพระองค์ที่ทรงเห็นประจักษ์พระทัยนั่นเอง เห็นอยู่ ๆ รู้อยู่ ๆ นี่นะ ๆ

ทำไมจะไม่อาจหาญ เห็นอยู่รู้อยู่นี้ นี่เห็นไหม ๆ นอกจากคนตาบอดไม่เห็น ท่านตาดีท่านเห็น ท่านชี้ให้ดู ๆ นี่เห็นไหม ๆ เหมือนกับว่าอยู่ในฝ่ามือนี้ ดูซิ ๆ อยู่ในฝ่ามือนี้ ผู้ตาดีก็หยิบได้เห็นได้ตามท่าน ดังที่ว่า อุคฆฏิคฺคณฺณ วิปจิตฺตณฺณ เนยยะ นี้พวกเหล่านี้รู้ได้เห็นได้เป็นลำดับลำดับ พวกนี้มีหูมีตา รู้ตามพระองค์

พวก ปทปรมะ มันก็หมดทำ ยอมให้กิเลสลากจุมกไป ขาดไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุดแหละ แต่ว่าตายแล้วสูญ ๆ อยู่อย่างนี้ตลอดไป แล้วก็ลากพวกที่ตายแล้วสูญนี้แหละ ให้ไปเป็นทุกข์ทรมานอยู่ตลอดเวลา เพราะความจริงมันไม่สูญนี้ พระพุทธเจ้าทรงรู้หมดแล้วในเรื่องเหล่านี้

อย่างที่ว่าปัญญา ๆ อย่างที่ผมพูดตะกี้ี้ เรายอมรับ ถึงขั้นเป็นของธรรมผู้ปฏิบัติ ทำไมจะไม่เชื่อพระพุทธเจ้า สด ๆ ร้อน ๆ มันเป็นอยู่ในหัวใจเรานี่ เป็นในหัวใจพระพุทธเจ้าฉันใด ก็เป็นในหัวใจเราฉันนั้น แน่ะ เรื่องฆ่ากิเลสก็เหมือนกัน ถึงระยะที่สติปัญญามีพอตัวแล้วเป็นอย่างที่ว่านี่จริง ๆ อยู่ไหนก็อยู่เถอะในอิริยาบถทั้งสี่ จะไม่มีปัญหาอะไรเลยมาก็ดมาขวาง กิเลสตัวใดปรากฏขึ้นมาพัง ๆ หมด ถ้าลงสติปัญญานี้ได้เกิดขึ้นมาแล้วโดยหลักธรรมชาติ โดยอัตโนมัติของตัวเอง เพราะอำนาจของสติปัญญาขั้นนี้มีพอแล้วเป็นเอง ไม่ต้องมาฝึกมาอบรม นี่ขั้นเป็นเองเป็นอย่างนั้น

ขั้นที่ยังลุ่มลุกคลุกคลานก็เหมือนอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ ทั้งหลายที่ปฏิบัติอยู่นี้แล เอาเกือบเป็นเกือบตายก็ให้มันเหยียบเอา ๆ อยู่นั่น เหมือนกลิ้งครกขึ้นบนจอมปลวก กลิ้งไปมันกลิ้งทับหัวเราต่อหน้าต่อตา เพราะเราไม่มีกำลังสามารถต้านทานมันไว้ได้ นี่กิเลสซึ่งเป็นเหมือนครกก็เหมือนกัน เวลาที่มีอำนาจมากมันกลิ้งทับเราอย่างนั้นเหมือนกัน

ผมเคยเป็นมาแล้วทั้งนั้น ไม่ใช่เอามาคุยอวดหมู่เพื่อนนะ ผมพูดไปตามความจริง บางทีน้ำตาร่วง กัดฟันเมื่อไรกูจะได้เอามึงสักทีนะ ถึงขนาดนั้นนะ นี่ละที่ยกตัวอย่าง อย่างคราวที่ว่าจิตเสื่อม นั้นแหละเราได้เห็นประจักษ์ตัวทีเดียว จิตเข้าได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ก่อนเข้าได้สนิท ๆ เหมือนหินนะ เวลามันเป็น จิตเป็นสมาธิแน่นเหมือนหิน สุดท้ายก็มา

เสื่อมเพราะความไม่รอบคอบของตัวเอง ไม่รู้จักวิธีรักษาตั้งที่กล่าวมาแล้วนั้นแหละ

ที่นี่เสื่อมไปแล้วตีต้อนขึ้นมาไม่ได้ มันกลับตัวไม่ได้ เจริญขึ้นแล้วเสื่อมลง ๆ มีแต่
 เคียดแต่แค้น เหมือนกับว่าสู้เสียด้วยกำปั้นนั่นเอง เคียดก็เคียดแค้นก็แค้น เคียดแค้นให้
 เสื่อ แต่เวลาสู้สู้มันไม่ได้ เรามีกำปั้น มันมีเล็บมีเขี้ยว มันกัดเอา ๆ ตะปบเอาเลือดสาด ๆ
 เรามีแต่กำปั้นสู้มันไม่ได้ แต่แค้น เคียดแค้น พอขึ้นหัวมันได้แล้วเอาเลย เอาอีกแล้วที่นี้
 เทียบเข้าอีกเป็นข้ออุปมาหนึ่ง เหมือนกับช้างเมื่อขึ้นตะพองมันได้แล้วขอกระหน่ำลงไปเลย

เราจึงได้เชื่อเรื่องพระโคธิกะ ท่านเจริญญาณมาถึงห้าหนหกหน เสื่อมแล้วเจริญ เสื่อม
 แล้วเจริญ ครั้งที่หกดูว่ายังงั้นนะถ้าจำไม่ผิด แต่ทำนี้แน่แล้ว ครั้งที่หกยังมีสงสัยอยู่หน่อย
 พระโคธิกะนี้มีในประวัติในธรรมบท ซึ่งเป็นหลักสูตรการเรียนของเปรียญ ๓ ประโยคนั้น
 นะ พระโคธิกะนี้ท่านเจริญสมาธิสมาบัติเจริญแล้วเสื่อม ๆ ถึงห้าหน จนกระทั่งถึงจะ
 มาตัวตาย นั้นพิจารณาซิ เราไม่ต้องเอาไปมากกว่านั้นหรอก เราบอกจนถึงจะมาตัวตายนี้ก็
 ถึงจุดอันสมบูรณ์แล้ว

เราเป็นอย่างนั้นจริง ๆ เวลามันเสื่อมลงไปความเคียดแค้นนี้แหลม...ทุกข์ ทุกข์แสน
 สาหัส ไม่มีอะไรทุกข์ยิ่งกว่าในหัวใจเรานะ ไม่มีอะไรทุกข์ยิ่งกว่าสมาธิเสื่อม แต่ก่อนไม่ได้
 สมาธิ จิตไม่เป็นสมาธิ ก็เทียบกันได้กับคนที่เขาหาเข้ากินเย็นนั้นแหละ เขาไม่เคยมีเงิน
 หมิ่นเงินแสนเงินล้าน เขาจะเอาอะไรมาเสียใจเพราะความลุ่มจมของเงินหมิ่นเงินแสนเงิน
 ล้านเล่า เขาหาเข้ากินเย็นเขาสบายกว่าคนมีเงินแสนเงินล้านที่ลุ่มจมไปด้วยเหตุการณ์อันใด
 อันหนึ่ง ผู้นั้นจะร้อนมากที่สุด นี่ก็เหมือนกัน คนที่ไม่เคยเจอสมาธิก็จะเอาอะไรมาเดือด
 ร้อน นี่เคยเจอเคยเป็นมาแล้ว

เวลาจิตเสื่อมนี้แหลม..ร้อนเป็นฟินเป็นไฟ อยู่ไหนหาความสะดวกสบายไม่ได้ แต่ดี
 อย่างหนึ่งที่นำขมก็คือว่าไม่ถอย จะเอาให้ได้ ๆ เคียดแค้น เคียดแค้นเพื่อสู้ จนกระทั่งถึง
 จิตได้เข้าสู่ภาวะเดิมแล้วไม่เสื่อม นั่นละที่นี้ะเอากันอย่างหนักเลย ในชีวิตของผมหรือใน
 การปฏิบัติของผม ก็มีพรรษาที่ว่านั่นละ คือ พรรษา ๙ กับพรรษา ๑๐ เอากันอย่างหนัก
 มากทีเดียว พอสมาธิได้ที่แล้วก็ได้บอกกับตัวเองพูดกับตัวเองเลยทีเดียว ภายในจิตใจนี้

แหละ ไม่ได้พูดออกมาออกปากบ้าง ๆ แป้ง ๆ อะไร ได้ตัดสติใจกับตัวเอง เรียกว่าทำ
ความเข้าใจกับเราว่า ถ้าจิตของเราได้เสื่อมคราวนี้แล้วเราต้องตายเท่านั้น เป็นอย่างอื่นไป
ไม่ได้ นู่นนะฟังซิ นี่จะทำให้เชื่อพระโคธิกะนะ มันจะตายแน่ ๆ ไม่ทราบว่าจะตายด้วยแบบ
ไหนผมก็ไม่รู้นะ แต่จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ถ้าลงได้เสื่อมคราวนี้

เพราะฉะนั้นเวลาจิตได้ก้าวเข้าสู่ความปกติของมัน มันไม่เสื่อมแล้ว จึงเอากันใหญ่เลย
ที่นี่ กระจกหน้าใหญ่เลย จะเป็นจะตายก็ เอ้าตาย แต่จิตนี้เสื่อมไม่ได้ ๆ มันก็เหมือนกับนัก
โทษครูโทษ ผู้ต้องหาครูโทษถูกบีบบังคับกันตลอดมา จิตมันจะคิดไปไหน นั่น ที่นี้เวลานั่ง
ได้ตลอดหามรุ่งหามค่ำ ก็เพราะอันนี้เองพาให้ผมเป็นไปได้นะ นั่งหามรุ่งหามค่ำตลอดรุ่ง
 ๆ ไม่รู้ก็คืน ๆ แต่ไม่ได้ติดกันดังที่เคยเล่าให้ฟังนั้นนะ นี่เพราะความเคียดแค้น

เคียดแค้นในทางธรรมจะเป็นอะไรไป เคียดแค้นทางโลกเป็นกิเลส เคียดแค้นด้วย
อรรถด้วยธรรมเป็นธรรม ไม่นั่นไม่ทันกิเลส กำลังของจิตด้านธรรมะไม่มีสู้กิเลสไม่ได้ กิเลส
มีกำลังธรรมะไม่มีกำลังสู้กันไม่ได้ ความเคียดแค้นของกิเลสมาแบบหนึ่ง ความเคียดแค้น
ของธรรมเป็นอีกแบบหนึ่ง ผ่ากิเลส นั่น มันแก้กันอย่างนี้ เช่นว่ามรรคแก้สมุทัยชะล้าง
สมุทัยเป็นอย่างนี้ ธรรมะแก้กิเลสแก้อย่างนี้ ให้ท่านทั้งหลายเข้าใจนะ นี่พูดด้วยความแน่ใจ
ทีเดียว ไม่ได้มีความสงสัยในการปฏิบัติของตัวเอง เพราะได้ผ่านมาแล้วเป็นอย่างนี้

ถึงเวลาจิตมีกำลังเอากันอย่างขนาดนั้น นั่งจนกันพองจะว่าไง พองก็พองมันไม่ได้สน
ใจนี่จะว่าอะไรไป ฟัดกันเสียจน...ความฉลาดแหลมคมในขณะที่มันจนตรอกจนมุมมัน
จะเป็นจะตายจริง ๆ ไม่มีทางออก มันช่วยตัวเองก็เห็นชัด ๆ โอ้โฮ คนเรานี้ไม่ได้โง่อยู่
ตลอดไปนะ นั่นมันก็รู้ในเวลานั้นเอง ถึงคราวจนตรอกจนมุมแล้วมันช่วยตัวเองได้ เพราะ
เราก็ได้ช่วยตัวเองมาอย่างนั้นจริง ๆ นี่

ไม่เคยเห็นความอัศจรรย์ของสติปัญญาที่จะไปได้อย่างรวดเร็ว หมุนตัวเป็นเกลียวไป
อย่างรวดเร็วขนาดนั้นเราก็ไม่เคยเห็น เห็นนี้แล้ว ได้เห็นเสียแล้ว จิตที่ถูกสติปัญญาหว่าน
ล้อมรักษาไว้อย่างดี ลงถึงชั้นอัศจรรย์ ก็ได้เห็นแล้วในเวลาที่นั่งตลอดรุ่ง ๆ ได้เห็นชัดเจน
 ๆ มาโดยลำดับ นั่นเป็นเรื่องฝังใจ ๆ นี่พูดถึงเรื่องความเคียดแค้นให้กิเลสเป็นอย่างนั้นนะ

พอหลังจากนั้นไปแล้วก็เป็นทางด้านปัญญา เอ้า ที่นี้ปัญญาอันนี้ไม่ต้องได้บังคับถึงขนาดนั้นที่นี้ละ อันนี้เป็นปัญญาประเภทหนึ่งที่จะเอากันอย่างผาดโผน นี่ในชีวิตของเราไม่เคยเห็น ก็ได้เห็นเสียแล้วในตัวของตัวเอง จากนั้นพอถึงขั้นที่สติปัญญาก้าวเป็นน้ำซับน้ำซึมหรือเป็นน้ำไหลริน หรือโจนลงมาจากภูเขาโน่น มันก็เห็นแล้ว ไม่มีเวล่ำเวลา

นี่ละที่ว่ากิเลสอยู่ไหนอยู่เถอะที่นี้ สติปัญญาก้าวเดินแล้ว เรียกว่ากองทัพธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม อุตสาหธรรม ทุกอย่างกลมกลืนเป็นเกลียวเดียวกันแล้วพุ่ง ๆ เลย นี่จึงเรียกว่า ภาวนามยปัญญา หนุนกันไป ๆ จนกระทั่งเป็นมหาสติมหาปัญญา ตั้งแต่ตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงหลับ ขณะไหนะจิตนี้ได้ผลออกไปมีไหม ไม่มี นั่นฟังซิ ไม่มี ๆ ถึงขั้นมันเป็นยังงั้น ที่นี้กิเลสตัวไหนจะไหลหน้าออกมา มีแต่ค้นหากิเลสโดยถ่ายเดียว ที่จะให้กลัวกิเลสเกิดกิเลสไม่มี มีแต่เอาให้เจอ ๆ เจอตัวไหนฟังเลย ๆ นั้น

จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือภายในใจมันก็รู้นี้จะว่าไง มันราบหมดไม่มีอะไรเหลือเลย ขาดสะบั้นไปหมดระหว่างจิตกับโลกธาตุที่เคยสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน จนกระทั่งเกาะไม่ออกหรือค้นหาไม่เจอ อะไรเป็นจิต อะไรเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งไม่เจอเลยมันก็จะว่าไป ขาดสะบั้นจากกันเห็นชัดเจนแล้ว ไม่เชื่อพระพุทธเจ้าจะเชื่อใคร

ใครเป็นคนสอนไว้ธรรมเหล่านี้ ใครเป็นคนรู้มาก่อนแล้วถ้าไม่ใช่พระพุทธเจ้า นี่เรารู้จากใคร จากคำสอนพระพุทธเจ้า แน่ ๆ ทำไมมันจะไม่ยอมรับพระพุทธเจ้า พระสาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลาย แล้วไกลที่ไหน พระพุทธเจ้ากับสาวกทั้งหลายไกลที่ไหน ท่านอยู่ในความจริงคือสังฆธรรมนี้ด้วยกันทั้งนั้น

เวลานี้สังฆธรรมมีไหมพวกเรา หรือพวกพระปลอมเทรอ ไม่มีหรือสังฆธรรม ทุกข์คืออะไร มีไหม บิพไหมหัวใจเรา เอาตรงหัวใจไม่ต้องออกมาร่างกาย สมุทัยเป็นยังงัย มันดินรนอะไรบ้างเดี๋ยวนี้ สมุทัยมีไหม สติปัญญาอยู่ที่ไหนเอามาแก้กันซิ ฟาดกันลงไปให้มันแหลกดูซิ นี่สังฆธรรมอยู่ที่นี้

ตรงนี้ละตรงที่จะเชื่อพระพุทธเจ้า เชื่อพระธรรม พระสงฆ์ เชื่อธรรมทั้งหลาย จะเชื่อที่ตรงนี้ สังฆธรรมเป็นที่ผลิตความวิเศษขึ้นมา พระพุทธเจ้าวิเศษขึ้นด้วยอำนาจแห่งอริยสัจ ๔

สาวกอรหัตตอรหันต์ทั้งหลายวิเศษจากอริยสัจ ๔ เป็นเครื่องผลิต แนะ เอาลงไปชิมันจะรู้อเอง
ไม่ต้องถามใครละ เห็นอย่างชัดเจนภายในตัวของเราเองสงสัยอะไร นี่ถึงขั้นที่จะรู้มันรู้จริง
ๆ อย่างนั้นจะว่าไง

จึงได้กล่าวพูดว่าศาสนานี้สด ๆ ร้อน ๆ นะ สด ๆ ร้อน ๆ นะ ไม่มีคำว่าโน้นว่านี่ ว่า
ไกลว่าไกลนะ อยู่ในวงปัจจุบันคือสังขารมในหัวใจของเราโดยเฉพา เอาลงไปให้มันรู้ซึ
เมื่อรู้เสียหมดแล้วที่นี้มาเทียบเรื่องหัวใจที่มีกิเลสมาตั้งเดิมตั้งแต่กาลไหน ๆ ก็ตาม จน
กระทั่งถึงวาระที่กิเลสได้พังลงจากใจแล้วมันต่างกันยังใจดวงนี้นะ แต่ก่อนใจดวงนี้เอง
เป็นยังงิ บัดนี้ใจดวงนี้เองเป็นยังงิ ไม่ต้องไปถามใครละ สาธุ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้าง
หน้าก็ถามไม่ทูลถาม ถามพระองค์ทำไม ความจริงพระองค์สอนไว้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง
แล้วสงสัยที่ตรงไหน พระพุทธเจ้าบอกพร่องที่ตรงไหนการสอนสัตว์โลกนะ ถ้าไม่ใช่เราเป็นผู้
บกพร่องเอง มันก็ลงตรงนั้นซึจะไปไหนวะ

นี่มันโมโหอะไรก็ดี ไม่ทราบว่ามีโหนี่เป็นกิเลสหรือไม่ก็ไม่ทราบ สอนหมู่สอนเพื่อน
สอนมาแทบล้มแทบตายมันไม่ได้หน้าได้หลังอะไรเลย สิ่งที่ไม่พึงปรารถนามันจะแสดง
ออกมาในสังขมของพระวัดป่าบ้านตาดนี่มันเป็นยังงิ สิ่งที่ไม่พึงปรารถนาที่สอนแทบล้มแทบ
ตายทำไมไม่ปรากฏ มันเป็นอะไร ไอ้สิ่งที่ไม่พึงปรารถนามันแสดงออกมาหาอะไร เวลานี้
มันจวนจะเป็นอย่างนั้นละนะ ออกจะแตก

การสอนหมู่สอนเพื่อนก็สอนมาเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนไม่ได้สงสัยนี่นะ ใครจะว่าบ้าง
ตามเถอะ เราอาจหาญเต็มที่ในการสอน สอนหมู่สอนเพื่อน ว่าเราได้สอนเต็มภูมิไม่ได้มี
อะไรลึกลับไว้เลย แล้วทำไมเวลาผลแสดงออกมาจึงไม่ปรากฏในสิ่งที่เราพึงหวังตามที่เรา
สอน มันมักจะแสดงเป็นเรื่องของกิเลสออกสนามมาทั้งนั้น ออกแนวรบมา คือมาขึ้นเวที
ต่อหน้าต่อตา ให้เห็นตำหุดำตาอยู่ที่นี่มันเป็นยังงิ มันจะไม่กระอักเลือดออกแล้วหรือผู้
สอนนั่นนะ ท่านทั้งหลายไม่ได้คิดบ้างเรอะเหล่านี้ะ สอนก็หมดภูมิแล้วผม สอนหมู่สอน
เพื่อนนะ

เราอยากพูดให้มันถึงใจไปอีกนั่นนะ

เมื่อเวลาพ่อแม่ครูอาจารย์มันมรณภาพ

กระเทือนไปหมดว้ายังไง สำหรับผู้ปฏิบัติต่ออรรถต่อธรรมเพื่อความสัตย์ความจริง สำหรับผมนี่เหมือนกับโลกธาตุกลมที่เดียวละ เพราะชาติที่ฟังผู้จะคอยแนะนำคอยบอกอยู่ตลอดเวลา เพราะจิตดวงนี้ไม่ฟังใคร เมื่อถึงขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อแล้วมีท่านอาจารย์มั่นองค์เดียวนี้เท่านั้น พอกราบเรียนพับท่านใส่ที่เดียวดวงชาติสงบนั้นไปเลย นี่ทำไมจะไม่หวังฟังท่าน ลงเห็นผลประจักษ์ใจอยู่ขณะนั้นแล้ว

นี่ก็อยากจะให้หมู่เพื่อนได้เห็น เป็นยังไง ๆ มา เอ้า เรากล้าที่จะสอนได้เต็มกำลังความสามารถของเรา เพราะเราไม่สงสัยในการปฏิบัติมาตลอดถึงผล สอนหมู่เพื่อนสอนด้วยความแน่ใจ เราอยากพบอยากเห็นผลของหมู่เพื่อนที่ปฏิบัติมาเป็นยังไง ถ้าจะสอนไม่ได้จริง ๆ ก็ให้มันรู้นะซิ ว่าเรานี้หมดภูมิสอนไม่ได้ โห ลูกศิษย์นี้ภูมิเก่งกว่าเราเราสอนไม่ได้...ก็ให้เรารู้ แต่เดี๋ยวนี้มันยังไม่เห็นนี่นะ มันเห็นแต่เก่งของไม่เป็นที่นั่นนะซิ ไอ้ของไม่เป็นที่ละมันเก่ง ไอ้สิ่งที่เป็นที่ สิ่งที่เรามุ่งหมายที่อยากให้เป็นที่มันไม่เห็น มันไม่เก่งกว่าครู เราอยากให้มีมันเก่งตรงนี้นะ ให้เราได้ยอมรับว่า อ้อ หมดภูมิแล้ว สอนไม่ได้แล้ว นี่เก่งมากแล้ว เลยครูแล้ว มันไม่เห็นนี่เป็นยังไง

กองมหาสมบัติ ถ้าจะเทียบแล้วก็จะมီးอะไรเท่ากองมหาสมบัติที่อยู่ในใจ ทำไมจึงถูกมูตรถูกคูด คือกิเลสมันครอบเอาไว้หมดไม่มองดู มองไม่เห็นเลย นี่ชิมันแปลกเอามากนะ ธรรมพระพุทธเจ้าประกาศบ้าง ๆ ลงตรงนั้น ๆ เพื่อให้พังลงไป ๆ สิ่งที่ยอมปลอมมันปกคลุมหุ้มห่ออยู่นั้นนะ เราจะมองเห็นทองทั้งแท่งอยู่นั้นนะ แน่ถ้าเทียบอุปมาเป็นอย่างนั้นอยู่นั้น ๆ ชี้ลง ๆ ตรงหัวใจนี้ไม่ชี้ไปไหนนะ

สังขารมแท้อยู่ที่ใจ กายเหล่านี้เป็นสังขารนอกอันหนึ่ง เป็นเครื่องประกอบ เช่นอย่างชาติปี ทุกขา ชราปี ทุกขา นี่ก็เป็นสังขารแล้ว. กาย มันเกี่ยวโยงกันแล้ว สุดท้ายก็ลงไปหาจิตตั้งที่ว่า อวิชชาปัจจุยา นั้นละตัวสังขารเอก อริยสัง ๔ เอก สมุทัยชั้นเอก นั้นละคือ อวิชชาปัจจุยา มันครอบจิตอยู่โดยเฉพาะนะนะ นั้นเรียกว่าอริยสังชั้นเอก เยี่ยมอยู่ในนั้น ยอดกษัตริย์วัฏจักรอยู่ตรงนั้น สติปัญญาถ้าไม่ถึงขั้นที่ควรจะพังจะทำลายได้ จะไม่เห็นจะไม่ได้ทำลาย เมื่อถึงขั้นแล้วเอาไว้ไม่อยู่ พังหมด

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร เอาละเพียงแค่นี้ หนึ่งย่อ ๆ

พูดท้ายเทศน์

ผมอยากให้รู้ให้เห็นจริง ๆ นะ เพราะฉะนั้นถึงได้สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนด้วยกำลังของใจจริง ๆ สอนด้วยกำลังเมตตาสงสารจริง ๆ ไม่ได้สอนเพื่ออะไร มองหาอะไรไม่เจอไม่เห็น สอนหมู่สอนคณะเพื่ออะไร ๆ ผมมองไม่เห็น นอกจากเพื่อหัวใจของหมู่ของคณะ เพื่ออรรถเพื่อธรรมอย่างเดียวเท่านั้น และก็สอนด้วยกำลังใจด้วยนะ ไม่ใช่สอนธรรมดาสักแต่ว่าสอน ผมไม่ได้เป็นอย่างนั้น มันพลังแห่งความเมตตา ออกมาจากความเมตตาสงสารอยากให้รู้อยากให้เห็น เพราะของที่ควรจะรู้ควรเห็นมีกับเราแท้ ๆ นี่นา นี่ละที่มันโมโหนะ

โห เวลามันมีอำนาจมากนี้ผมไม่ลืมนะ เป็นไงไม่ทราบ ผมเป็นคนจริงจังมาก มันจริงมากนิสสัยเรา ที่นี้เวลาสู้กิเลสไม่ได้นี้ น้ำตาพังเลย เคียดแค้นนะ ขนาดนั้นนะ แต่สำคัญอันหนึ่งที่ว่ามันไม่ยอมถอยนี่นะ เคียดแค้นนั้นเอามาเป็นกำลังใจจะเอามันให้ได้ นี่มันเคียดแค้นอย่างนั้น ไม่เคียดแค้นอย่างคิดถอยนะ

พอถึงขั้นของมันแล้วจึงไม่อยู่เลยละ เวลาอำนาจของธรรมมีแล้ว ธรรมมีกำลังแล้ว ธรรมเป็นตัวของตัวเองขึ้นมาแล้ว มันก็เหมือนกับกิเลสเป็นตัวของมันนั่นแหละ กระดิกมาพัวจากหัวใจนี้เป็นกิเลสทั้งนั้น ๆ ถ้าไม่มีสติไม่รู้ มันกระดิกออกมาในความคิดความปรุงเรื่องอะไร ๆ นี้ เป็นเรื่องของกิเลสเสียร้อยทั้งร้อย ๆ เหมือนวัวปากคอกมันไหลออก ๆ อยู่นั่น กิเลสทั้งนั้นไหลออก ๆ เทียวหากิน ป่วนเปื้อน ๆ เพ่นพ่าน ๆ นี้เวลากิเลสมีอำนาจเป็นอย่างนั้น ที่นี้พอธรรมมีอำนาจก็แบบเดียวกัน มีแต่ธรรมออก ๆ ได้เห็นได้ยินก็ตาม ไม่ได้เห็นได้ยิน ไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอกเข้ามาสัมผัสเป็นเหตุเป็นผลก็ตามเถอะนะเรื่องหัวใจนี้ เพราะอะไรก็มีอยู่ในนี้แล้ว มันขึ้นของมันเอง เป็นเหตุเป็นผล ๆ ของมัน

ที่นี้ถ้าพูดถึงเรื่องว่าการต่อสู้ ก็เหมือนกับว่าชุลมุนหรือตะลุมบอน ตะลุมบอนเราจะหาเหตุหาผลไม่ได้เวลาตะลุมบอนกัน อันนี้ระหว่างกิเลสกับธรรม เมื่อเวลาธรรมมีกำลังแล้วก็หาเหตุหาผลไม่ได้เหมือนกัน เรื่องฆ่ากิเลสด้วยเหตุผลกลไกอะไรหาเหตุหาผลไม่ได้ คือเรา

ไม่หาที่ มันหมุนของมันตัว ๆ อยู่นั่นเลย อยู่ที่ไหนก็เลสก็ฟัง ๆ แล้วก็เลสอยู่ที่ไหนปัญญา ก็เกิดอยู่นั่นตลอด ๆ เลย นี่ถึงขั้นเป็น เป็นขนาดนั้นนะ

ถึงได้ยอมพระพุทเจ้า โอโหเป็นอย่างนี้ อ้อนี่...วิชาธรรมประเภทนี้ถึงเป็นวิชา ธรรมฆ่ากิเลส นั้นมันลง ความจำได้หมายรู้ สาธุ เราไม่ได้ประมาทนะ เพียงเป็นปากเป็น ทางเท่านั้น จะเอาจริงเอาจังมันไม่ได้นะความจดความจำมา แต่เราไม่ได้ประมาทว่าไม่ได้ เกิดประโยชน์นะ หากเป็นปากเป็นทาง บทเวลาจะเป็นองค์สัจธรรมจริง ๆ คือปัญญาจริง ๆ สติจริง ๆ แล้วเป็นอย่างนั้นละ ฟุ้ง ๆ อยู่ที่ไหนก็เกิด อยู่ที่ไหนก็เป็น เป็นอยู่ตลอดเวลา เวลา ไม่ได้คิดให้เป็นก็เป็น ตั้งใจไม่ตั้งใจก็เป็น เป็นถึงขนาดที่ว้าวิ้งเอาไว้...มี

ฟังซึ้งเอาไว้ คือมันเพลินในการฆ่ากิเลส ในการขุดการค้นหากิเลส นั้นเป็นงานของ จิต รุ่งก็คือว่า ให้เข้าสู่สมาธิสงบพักเอากำลังพูดง่าย ๆ นะ พอจิตออกจากที่สงบแล้วก็มี กำลัง ฟุ้งเลยนะ ฟุ้ง ๆ จนบางที่มันคิดนะ ผมก็ไม่ลืมเรื่องเหล่านี้อะไร เวลาสติกับปัญญา ทำงาน มันเหนื่อยอ่อนไปหมด อ่อนอยู่ภายในนี้ แต่มันไม่ถอยซิกำลังใจ จนถึงต้องได้คิด เอ้ เมื่อไรมันถึงจะได้หยุด มันคิดไปย้อนหลัง ที่เราคาด ความคาดกับความจริงมันต่าง กัน

ความคาดคะเน เราคาดคะเนไว้แต่ก่อนว่า การบำเพ็ญเพียรนี้ พอจิตละเอียดเข้าเท่าไรแล้ว ความเพียรก็จะละเอียดไป ๆ แล้วค่อยสบายไป ๆ เรื่อย ๆ เราคิดไปอย่างนั้นนะ นี่ เราคาดเอาไว้ แล้วความจริงมันไม่เป็นอย่างนั้นนี่ เวลาสบายก็สบาย เช่นอย่างจิตเป็นสมาธิ ก็สบาย มันนอนอยู่เหมือนหมูนอนชิว ฆ่ากิเลสตัวเดียวก็ไม่ได้ พอออกทางด้านปัญญานี้ ออกไปไหนมีแต่ออกฆ่ากิเลส นั้น ๆ ที่นี้ก็เพลินซี พอเพลินแล้วก็ไปใหญ่ เหนื่อยเพลีย...ทำงาน แล้วก็เอ้ เมื่อไรมันจะได้หยุดเสียที นี่ก็คือว่าแต่ก่อนเราว่ามันจะค่อยสบายไป ๆ มันกลับตรง กันข้าม ไม่ได้เป็นอย่างนั้นนี่หลักความจริงแล้ว

คือการต่อสู้จะเป็นความสบายเมื่อไร อย่างเหมือนกับนักมวยต่อยกัน ระหว่างสติ ธรรม ปัญญาธรรม กับกิเลสพืดกันก็มี มันก็เหมือนกัน จะเอาความสุขมาจากไหน ที่นี้ก็อด คิดไม่ได้ชื่อว่า โอ ที่เราคิด ว่าเวลาจิตมีความละเอียดลออกไปเท่าไร ความเพียรก็จะละเอียด

ไป ๆ ความสุขก็จะมีมากขึ้น ๆ ว่าเป็นอย่างนั้น แต่แล้วมันไม่เป็นอย่างนั้นนี่ ตำนานเจ้าของ คือ ตำนานอันนั้นนะ ว่าเราคาดเอาอย่างนั้นกับความจริงมันเป็นอย่างนี้ ไม่ได้เป็นอันเดียว ไม่ได้เหมือนกันนี่นะ มันเป็นคนละโลก

เมื่อออกจากนั้นมันก็ เอ้ นี่เมื่อไรจะได้อยู่สบายจริง ๆ นะ เรื่องนี้ทำไมมันซุ่มนุอย่างนี้ตลอด ๆ นี่นา เราก็วิตกได้ชั่วครู่เดียวยามเดี๋ยวเท่านั้นนะ พอหยุดวิตกปั๊บมันก็พุ่งอีกแล้วละ นั่นมันเป็นเอง ทำไมมันเป็นอย่างนั้นนะ พุง ๆ หมุนตัว ๆ แน่ะ จนกระทั่งมันไปสุดฤทธิ์มันจริง ๆ แล้วไม่บอกมันก็หยุดเอง แน่ะ มันสุดฤทธิ์มันแล้ว

ก็คืออันนี้มันก็เป็นหลักธรรมชาติ เป็นความจริงเหมือนกัน พอสุดฤทธิ์แล้วมันก็อยู่เป็นเองไม่ต้องบังคับให้อยู่ที่นี่ ไอ้เรื่องสติปัญญาประเภทนั้นมันหยุดเอง แน่ะก็เป็นหลักธรรมชาติอันหนึ่ง ๆ นี่จึงว่าหลักความจริงเป็นอย่างนี้ ๆ เราจึงมาพิจารณาตามความจริงมันเป็นอย่างนี้ แน่ะ ความจำความคาดความหมายเป็นอย่างนั้น ความจริงเป็นอย่างนี้ แน่ะ

เพราะฉะนั้นความจำกับความจริงจึงไม่เหมือนกัน ต่างกันมาก เหมือนเราได้ยินเขาว่าอันนั้นเป็นนั้น ๆ อยู่ที่นี่ที่นี่ นั่นเป็นความจำ เวลาไปดูแล้วไปเห็นความจริง ไปเห็นธรรมชาตินั้นตามความจริง ได้ยินสิ่งนั้นตามความจริงแล้วมันไม่เหมือนกัน แน่ะ อย่างนี้ละที่ว่าความจำความจริงไม่เหมือนกัน

เอาละเลิกกัน

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๙

ปราบ

ธรรมกัฏฐินัยกัฐิที่เรียกว่าศาสนธรรม นี่คือเครื่องขัดเกลาสิ่งที่สกปรกทั้งหลายซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจโดยเฉพาะ และทำให้ระบาศาดกระจายออกมาทาง กาย วาจา ความประพฤติจนไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งเหล่านี้เป็นความสกปรกอยู่โดยหลักธรรมชาติของมัน แต่ต้องมีที่เกาะที่อาศัย ไม่ได้อยู่ตามธรรมชาติของตนโดยโดดเดี่ยว นี่ก็อาศัยจิตของสัตว์โลกเป็นที่เกาะที่ยึดแล้วเกิดขึ้นที่นั่น เหมือนกับสนิมที่เกิดขึ้นจากเหล็ก แล้วกัดเหล็กให้เสียไปได้ เช่นเดียวกัน คำว่าศาสนธรรมนั้น นั่นแลคือธรรมชาติเครื่องขัดเกลา หรือชักฟอกชำระล้าง หรือสังหาร แล้วแต่จะนำไปใช้ในกิริยาอันใดที่เหมาะสมกับสิ่งที่อยู่ภายใน อันเป็นของไม่พึงปรารถนานั้น

คำว่าปราบก็หมายถึงสิ่งภายในนั้น เป็นธรรมชาติที่โหดร้ายทารุณ ไม่ยอมฟังเสียงแม้เจ้าของคือตัวเราเองเลย ยังต่อต้านหาญคิดหาญปอง หาญรักหาญชอบ หาญเกลียดหาญโกรธหาญโลภอยู่ต่อหน้าต่อตาทั้ง ๆ ที่มีสติ นี่เรียกว่าสิ่งที่ผาดโผนโจนทะยานอันเป็นฝ่ายต่ำ หากเราจะปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติของมันนั้น จะมีแต่ความเสียหายโดยถ่ายเดียว จนถึงกับใช้การงานอะไรไม่ได้ทั้ง ๆ ที่หายใจพอด ๆ มีชีวิตอยู่นี้แล แต่เป็นคนทั้งหมดคุณค่าได้ เพราะการปล่อยตามสิ่งที่กล่าวมานี้

ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้คำว่าปราบ กิริยาประเภทใดก็ตามขึ้นชื่อว่ากิเลสอันเป็นข้าศึกต่อธรรมแล้ว จะไม่มีความสุภาพในธรรมชาติของมันเลย อาการใดแสดงออกมาจะเป็นพิษเป็นภัยต่อเราทั้งนั้น นอกจากไม่มีสติปัญญาสอดส่องมองดูตามหลักธรรมชาติแห่งความจริงของมัน ว่ามีโทษหนักมากเบามาก หรือมีพิษภัยมากน้อยเพียงไรเท่านั้น จึงจะไม่อาจทราบได้ ถ้าใช้สติปัญญาแล้วต้องทราบพิษภัยของมันทุกอาการที่แสดงออกมา

ไม่เช่นนั้นปราษฎ์ทั้งหลายจะไม่ตำหนิเลยว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อสัตว์โลก พาให้เกิดกิ

คือสิ่งเหล่านี้ พาให้ได้รับความทุกข์ความลำบากทรมานไม่มีสิ้นสุด ไม่มีจุดหมายปลายทาง ก็คือสิ่งเหล่านี้ แน่ะ ท่านพิจารณาเห็นโทษของมันทุกแง่ทุกมุมจนไม่มีชิ้นใดเหลือเลย ที่จะไม่ทรงทราบด้วยพระญาณทุก ๆ พระองค์ของพระพุทธเจ้า และทุก ๆ องค์ของพระสาวก ท่านทราบโทษของมันได้ดีพอ จึงได้ประกาศธรรมเครื่องสังหาร เครื่องชำระล้างหรือเครื่อง ประหัตประหารลงเป็นเสียงเดียวกัน

พระพุทธเจ้าไม่ว่าพระองค์ใดไม่เคยชมเชยสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อธรรม ที่ให้ชื่อว่ากิเลสนี้ว่า เป็นของดีมีคุณค่ามีราคาเลย ไม่ว่าจะเป็นพระองค์ใดตรัสรู้มาแล้ว ตรัสรู้ก็ตรัสรู้แจ้งเห็นจริง ทั้งโทษทั้งคุณของกิเลสและธรรมนั้นแล การประกาศธรรมะจึงต้องนำความจริงที่ทรงรู้ ทรงเห็นแล้วอย่างเต็มพระทัยนั้น ออกมาประกาศสอนโลกให้ตรงตามความจริง เมื่อตรงตามความจริงแล้ว จึงไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์ใด ประกาศศาสนาธรรมที่ผิดเพี้ยนไปจากกันแม้แต่หนึ่งเลย

ส่วนใดที่แยกแยะกันบ้างท่านก็ประกาศเอาไว้ เช่น พระชนมายุ บางองค์ก็มีพระชนมายุยืนนาน เช่น เป็นหมื่น ๆ ปี หรือหลาย ๆ หมื่นปี นี่ท่านก็แสดงเอาไว้ ผู้มีพระชนมายุ น้อยคือ พระพุทธเจ้าของเรานี้ก็ทรงแสดงเอาไว้ นี่คือความแตกต่างกันแห่งพระสรีระ การลงอุโบสถสังฆกรรมก็มีแตกต่างกัน เช่น ๗ ปีย่นลงมา ๆ จนกระทั่งปีหนึ่งลงอุโบสถ หนหนึ่ง ก็สามารถยังความสามัคคีแห่งพระสงฆ์ให้กลมกลืนกันได้ จนถึงวาระแห่งการ ประชุมลงปาฏิโมกข์อีกทีหนึ่ง

เช่น รอบ ๗ ปี ลงสวดปาฏิโมกข์ประชุมสงฆ์สักครั้งหนึ่งอย่างนี้ พระสงฆ์ก็อยู่ได้ด้วย ความสงบสุข ไม่มีความแตกร้างสามัคคีกัน จนย่นลงมาถึงพระพุทธเจ้าของเรา ๑๕ วัน ประชุมสงฆ์ลงอุโบสถเสียนหนหนึ่ง พอดีแก่ความทรงอยู่ของพระสงฆ์ไม่แตกร้างสามัคคีกัน ให้มากกว่านั้นหรือนานกว่านั้นไม่ได้ นี่พระองค์ก็ประกาศเอาไว้ ว่ามีความแตกต่างกัน อย่างนี้

ส่วนศาสนาธรรมไม่ว่าฝ่ายโทษไม่ว่าฝ่ายคุณที่ทรงแสดงออก เหมือนกันหมด เฉพาะ อย่างยิ่ง แสดงแต่เรื่องของกิเลสซึ่งเป็นภัยต่อสัตว์โลกทั้งนั้น ธรรมทั้งหมดเป็นเครื่องชำระ

สะสางกิเลสอันเป็นตัวพิษตัวภัยต่อสัตว์โลกโดยถ่ายเดียว หากว่าธรรมชาตินี้ได้หลุดพ้นไปแล้ว การแนะนำสั่งสอนก็หมดลงทันที เช่น พระสาวกอรหันต์องค์ใดที่ได้สำเร็จแล้ว องค์นั้นก็เป็นอันว่าหมดปัญหา ได้ผ่านพ้นไปแล้ว ไม่มีคำว่ากำเริบ ไม่มีคำว่าจะมีกิเลสต่อไปอีก หรือสืบทอดสืบชาติเกิดแก่เจ็บตาย เหมือนดังที่จิตซึ่งเป็นสามัญอยู่แต่ก่อนนั้นเลย นี่ละพระพุทธรเจ้าท่านสอนท่านดำหนิเป็นเสียงเดียวกัน

การชมเชยก็เป็นเสียงเดียวกัน ชมเชยเรื่องธรรม ชมเชยเหตุคือการดำเนินเพื่อความพ้นทุกข์ ชมเชยการดำเนิน เครื่องมือคือ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ให้มีความเข้มแข็งอย่ามีความอ่อนแอ เชื่อในเหตุในผลตามที่พระองค์สอนไว้แล้ว สติใช้เสมอประจำความพากเพียร

ปัญญาเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะแทงทะลุสิ่งทีปดบังลึกลับทั้งหลายมาแต่ก่อน ให้กระจ่างแจ้งขึ้นมาด้วยปัญญา ดังท่านสอนไว้ว่า นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา ความสว่างกระจ่างแจ้งเสมอด้วยปัญญาไม่มี จึงไม่มีความสว่างใดจะเสมอด้วยปัญญานี้เลย พระอาทิตย์จะมีก็ร้อยดวงก็ตาม จะส่องลงมาถึงแค่ที่เปิดเผยเท่านั้น ทีปดบังลึกลับหรือเป็นที่กำบัง เช่น ในถ้ำเงี่ยมผา เป็นต้น พระอาทิตย์ก็ไม่สามารถที่จะส่องทะลุเข้าไปได้ แม้จะมีร้อยดวงก็ไม่มี ความหมาย แต่ปัญญานี้สามารถแทงทะลุโปร่งไปหมด

ในบรรดาสิ่งที่เป็นสิ่งที่มีทั้งหลาย และเฉพาอย่างยิ่งคือสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อใจ ได้แก่ อธรรม ในศัพท์พระพุทธศาสนาท่านให้ชื่อว่ากิเลส จะมีเป็นส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียดขนาดไหน จะไม่พ้นสติปัญญานี้แทงทะลุโปร่ง และทำความสว่างกระจ่างแจ้งตลอดถึงการปราบปราม หรือชะล้างให้หมดสิ้นไปได้โดยตลอดทั่วถึงนั้นเป็นอันไม่มี ต้องกระจายไปหมด นี่ชื่อว่าปัญญา ความสว่างกระจ่างแจ้ง

ทุกท่านที่มาปฏิบัติจงน้อมใจลงสู่สวากขาตธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว จะไม่ผิดหวังในการดำเนิน แต่ในขณะที่เดียวกันระวังอย่าให้สิ่งที่เคยมีอำนาจฉลาดแหลมคมเหนือเราอยู่แล้ว คอยแทรกหรือสวมรอยในขณะที่ประกอบความเพียร จะไม่ได้ผลประโยชน์อันใดเลย นี่ละสำคัญอยู่มาก การประกอบความเพียรที่ว่าความเพียร คือ เพียรทุกด้าน สติก็

เพียรให้มี ปัญญาถึงกาลจะใช้ก็เพียร พินิจพิจารณาอย่าลดละ จนเป็นที่เข้าใจในแง่แห่งธรรมทั้งหลาย

การพิจารณาสกลกายนี้เป็นสำคัญ เรียกว่า ชัยสมรภูมิ ท่านจึงบอกว่ากายคตาสติ คือสติตามรู้ในกาย จะเป็นทุกสัตทุกส่วนหรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งก็ตาม แต่จะสามารถกระจายไปได้หมด รวมลงในกฎแห่ง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะอสุภัง ไม่พ้นจากนี้ไปได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นหลักธรรมชาติของมัน เต็มไปด้วยที่กล่าวมานี้อยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่าจิตของเรามองข้ามไป ๆ หาสิ่งไม่มีหาสิ่งไม่เป็น

คือกิเลสเป็นตัวจอมปลอม จะหาเสกสรรปั้นยอแต่สิ่งไม่มีไม่เป็นมาหลอกลวงสัตว์โลกที่โง่เขลาเบาปัญญา จึงไม่ได้มีปัญหาอะไรเลย ถ้ากิเลสหลอกลวงแล้วจะล้มระนาวตาม ๆ กันไปหมด ไม่ว่าจะได้รับความเสกสรรปั้นยอหรือสรรเสริญเยินยอมาสูงขนาดไหน จรดฟ้าก็ตาม ว่ามีความรู้ชั้นนั้นชั้นนี้ ชั้นไหนก็ไม่พ้นจะล้มระนาวไปตามกิเลสตัวหลอกลวงจนได้แหละ นี่เราจะเห็นได้ชัด ๆ อย่างนี้

เป็นสิ่งที่ละเอียดมาก หลอกสัตว์โลกได้ง่ายที่สุดก็คือเรื่องของกิเลส มันจะปลอมแปลงเรื่องต่าง ๆ มา ไม่ได้เอาความจริงมาพูด ไม่ได้เอาความจริงมาหลอก ไม่ได้เอาความจริงมาให้เรารู้เราเห็น มันจะเอาแต่ความจอมปลอมทั้งนั้นมาร้อยทั้งร้อย เพราะตัวกิเลสก็เป็นตัวจอมปลอมอยู่แล้ว สิ่งที่มีมันแสดงออกมาจึงหาความจริงไม่ได้ เพราะตัวมันเป็นหลักแห่งความจอมปลอม การแสดงออกมาทุกแง่ทุกมุมทุกอาการ จึงออกมาด้วยความจอมปลอมหลอกลวงทั้งนั้น หาความจริงไม่ได้

อ้าว ถ้าเราอยากทราบชัดว่ากิเลสกับธรรมต่างกันอย่างไร ธรรมคือความจริง แสดงออกมาแต่ความจริงล้วน ๆ กิเลสคือความปลอม สิ่งใดไม่ปลอมกิเลสไม่แสดง จะแสดงแต่ความจอมปลอมทั้งนั้น เพราะกิเลสเป็นตัวปลอมดังนี้

ดังภายในร่างกายของเราเนี่ย เอ้าดูซิ เกสาเป็นยังงี้ มันสวยมันงามที่ตรงไหน ที่เกิดเป็นสถานที่เช่นไร ที่อยู่เป็นสถานที่เช่นไร อาหารเครื่องหล่อเลี้ยงของมันให้ทรงตัวอยู่ในร่างกายของเราเนี่ยเป็นอย่างไร แล้วสถานที่เกิดของผมเป็นอย่างไรบ้าง ขน เล็บ เหล่านี้เป็นยังงี้

สถานที่เกิดที่อยู่ของมัน ตัวของมันเองเป็นยังไง มันสวดสวดงดงามดั่งที่กิเลสเสกสรรปั้นยอ
ใหม่

พิจารณาเข้าจนกระทั่งถึงหนัง เอ้า หนังเขาหนังเรา หนังหญิงหนังชาย แปรแตกต่างกันที่
ตรงไหน ทำไมจึงได้ติดได้พัน ได้รักได้ชอบได้หลงไหลใฝ่ฝันเอาเสียนักหนา ไม่มีความจริง
ความจาง ตั้งแต่กับไหนดกัปปิเดแล้ว หลงหนังหลงสิ่งเหล่านี้ หลงมานานแสนนานแล้ว
ทำไมไม่มีวันอิมพอ มันสวยมันงามที่ตรงไหน

ดูซิเรื่องของกิเลสเสกออกมา แล้วเราติดตามที่มันว่านั่นใหม่ ส่วนธรรมท่านว่าหา
ความเป็นสาระแก่นสารไม่ได้ และหาความสะอาดสะอาดอันไม่ได้ หาความสวยงามไม่ได้ ทั้งที่
เกิดที่อยู่ของมันมีแต่สภาพปฏิกุศลโสโครก มีแต่สิ่งที่แปรสภาพไปหมด อนิจจัง ก็อยู่ตรงนี้
อนตตา ก็อยู่ตรงนี้ หาสัตว์บุคคลที่ไหนด มีนี่คือธรรมท่านกล่าวตามหลักความจริง

แต่กิเลสถือตรงกันข้ามทั้งนั้น ๑) เป็นของสวยของงาม เอ้า ถ้าว่าเป็นหนึ่ง ๒) ว่าเป็น
ของจริงถาวร เหมือนกับสิ่งเหล่านี้จะไม่แตกไม่ดับเลย ๓) สัตว์บุคคลเต็มอยู่ในนี้หมด ไม่
ว่าอะไรอยู่ในนี้หมด ๆ อันใดที่เป็นสิ่งจอมปลอมธรรมชาตินี้จะหลอกขึ้นมา ๆ เราที่หลง
อยู่แล้ว ถูกมันควบคุมอยู่ตลอดเวลา จึงหาความจริงไม่ได้ภายในจิตใจ แล้วจะหาความสุข
ความสบายที่ไหนดมี

ก็ต้องมีแต่จอมปลอม ๆ สุขก็จอมปลอม มันเสกสรรปั้นยอนั้นมาหลอกเอาอันนี้มา
หลอก พอให้เคลิบเคลิ้มหลงไหลไปเสียว่าเป็นความสุขเสียชนิดหนึ่ง ๆ นอกจากนั้นก็มีแต่ฝัน
แต่ไฟเผาเราทั้งเป็น เป็นยังไงเอามาเทียบดูซิ นี่ละหลักสัจธรรมของพระพุทธเจ้ากับความ
จอมปลอมของกิเลส มันหลอกหลวงอยู่ในกายของเราอันเดี๋ยวนี้

แล้วที่นี้ยื่นเข้าไปสู่จิต เอ้าจิตเป็นยังไง อาการของจิตออกมาแต่ละอาการมีแต่อาการที่
หลอกหลวงตัวเรา คนนั้นก็หลอกคนนี้ก็หลอก ใครเห็นอะไรก็ตาม ได้ยินอะไรก็ตาม จะต้อง
ย้อนเข้ามาหลอกภายในจิตใจนี้ อยู่ด้วยอารมณ์แห่งความหลอกหลอนหาความจริงไม่ได้
ไม่ว่าเขาว่าเรา ไม่ว่าสัตว์ตัวใด อยู่ได้ด้วยอำนาจของกิเลสหลอกหลวง นี่เราพิจารณาดูซิ แล้ว
ผลของมันเป็นยังไง

โลกอันนี้มีมานานแสนนาน ใครได้ยืนอยู่ที่ไหนว่าโลกอันนี้วิเศษวิโสเลิศเลอ มีตรงไหน สัตว์โลกที่อยู่ในที่นี้ สัตว์โลกตัวไหนเป็นตัวที่เลิศเลอเพราะอำนาจแห่งกิเลสหลุดลางไป นั้น มีตัวใดเลิศเลอ มีตัวใดวิเศษวิโส มันมีตั้งแต่ตัวที่จมอยู่ด้วยกับ อนิจจัง ทุกขัง อนตตัจฉมปลักอยู่ด้วยความทุกข์ความทรมาน นี่เราพูดถึงเรื่องปัญญาสอดแทรกกันไปกับเรื่องสัญญาความหลอกลวงเจ้าของนั้น พวกสัญญาคือความหลอกลวงไปให้สำคัญว่าอย่างนั้น ให้สำคัญว่าอย่างนี้ ปัญญาพิจารณาสอดแทรกเข้าไป

ตะกั๊นนี้พูดได้ถึงแค่หนึ่ง แล้วเนื้อเอ็นกระดูกเป็นยังงัย อะโรมันสวยอะโรมันงามถึงได้หลงเอานักหนา หลงมาตั้งกัปปตั้งกัลป์ไม่มีวันสว่างสร้างซาบั้งเลย แล้วเป็นยังงัย ถ้าไม่เอาธรรมเข้าไปแยกไปแยะ ไปสอดส่องมองลงไปแล้ว จะไม่เห็นความลุ่มหลงของตัวเอง จะไม่เห็นความเหลวไหลของตัวเอง และจะไม่เห็นตัวหลอกลวงคือตัวของกิเลสที่เป็นอธรรมแทรกอยู่ภายในจิตใจดวงเดียวกันนั้นกับธรรมที่จะเกิดนั้น ถ้าธรรมไม่มีอำนาจก็เกิดขึ้นมาไม่ได้ ภูมันปิดมันเป่า หรือมันตะมันตีบตกบัลลังก์ไป คือใจดวงนั้นแหละตกลงไป ถ้าธรรมมีสติมีปัญญาเป็นต้นมีกำลังมากแล้ว สิ่งจอมปลอมทั้งหลายก็ต้องถูกทำลาย

ตั้งที่กล่าวว่านั้นสวยนึ่งามเป็นต้น อันนั้นเป็น นิจุจัง อันนี้เป็น สุขัง อันนั้นเป็น อตตัจฉมอย่างนี้เป็นต้นนะ จะไม่มีอะไรเหลือ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจอมปลอม เมื่อปัญญาได้หยั่งทราบลงไปแล้วจะเป็นไปตามหลักธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนตตัจฉม อสุภะอสุภัง เคลื่อนไปอยู่ในร่างกายของเราของเขา เคลื่อนไปในโลกธาตุ สัตว์ทั้งหลายเกิดแก่เจ็บตาย เพราะความหลงของกิเลสที่หลอกลวงนี้แล

และการเกิดแก่เจ็บตายใครเคยได้ยืนว่าใครมีความสุข คนนั้นเกิดสุขมาก คนนี้เกิดสุขมากมีไหม คนนั้นเป็นบรมสุขเพราะความเกิดมีไหม คนนั้นเป็นบรมสุขเพราะความตายมีไหม คนนั้นเป็นบรมสุขเพราะความแก่ชราคร่ำคร่ามีไหม คนนั้นเป็นบรมสุขเพราะโรคภัยไข้เจ็บมีไหม คนนั้นเป็นความสุขเพราะความรักความซังมีไหม คนนั้นเป็นบรมสุขเพราะความเกลียดความโกรธมีไหม คนนั้นเป็นบรมสุขเพราะการปล่อยตัวมีไหม

สรุปแล้วหาบรมสุขหาความสุขอันแท้จริงไม่ได้เลย นี่เพราะอำนาจแห่งความลุ่มหลงที่

เป็นไปตามกิเลส ตัวกิเลสจริง ๆ มันไม่ให้ความสุขแก่ผู้ใด เพราะฉะนั้นผู้หลงตามกิเลสจึงหาความสุขไม่ได้ มีเคลือบแฝง ๆ ไปนิด ๆ เท่านั้น เหมือนกันกับเหยื่อเขาใส่ปลายเบ็ดนั้นติดไว้ปลายเบ็ดนั้นให้ปลาตัวโง่หลงแล้วกลืนทั้งเบ็ด พอกลืนลงไปแล้วก็เสร็จมัน

ที่ว่าบรมสุขเป็นยังไง ธรรมต่างหากเป็นทางเดินเพื่อบรมสุข เพื่อละสิ่งที่เป็นมหันตทุกข์ ๆ เหล่านี้ ที่ถามไปตะกี้ที่ว่าอันใดเป็นบรมสุข ๆ มันจะเอาบรมสุขมาจากไหน ก็มันเป็นมหันตทุกข์ทั้งนั้น ตั้งแต่ทุกข์เล็กทุกข์น้อย ก้าวเข้าไปหาหลักใหญ่ก็คือมหันตทุกข์ ๆ ทั้งหมด

เกิดก็มหันตทุกข์ ความแก่ความชราคร่ำคร่าทุกอย่างก็มหันตทุกข์ ความตายก็มหันตทุกข์ ทุกสิ่งทุกอย่างมีแต่เรื่องมหันตทุกข์ ๆ บีบคั้นจิตใจอยู่ตลอดเวลา ถึงกับฆ่าตัวตายก็ยังมีเราไม่เห็นเธอ ใครจะปฏิเสธกันได้ แม้แต่ทางหนังสือพิมพ์เขาก็ยังลงอยู่แทบทุกวัน เรื่องฆ่าตัวตาย เป็นยังไงมหันตทุกข์ใหม่ ทุกข์จนกระทั่งจะอยู่ไม่ได้ หรืออยู่ไม่ได้ในโลกอันนี้ กว้างแสนกว้าง จะเอาตัวรอดว่าเป็นยอดดีแล้วฆ่าตัวตาย ยิ่งเป็นมหันตทุกข์อันใหญ่โตซ้ำเข้าไปอีก นี่เพราะความหลงซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่อย่างนี้ดีแล้วหรือมนุษย์ ดีแล้วหรือโลกอันนี้เป็นมหันตทุกข์ ๆ อยู่อย่างนี้ ถ้าไม่แก้ภายในจิตใจดวงที่ลุ่มหลงอยู่ด้วยหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนไว้ ประกาศกวางอันนี้แล้ว จะไม่มีวันพ้นไปได้เลยมนุษย์เราและสัตว์ทั้งหลาย

เราอย่าคิดว่าชาตินั้นชาตินี้ อย่าคาด คาดไปเฉย ๆ ด้วยอำนาจแห่งโมหะและสัญญา อารมณ์ที่หลอกตัวเอง ซึ่งเคยหลอกตัวเองมาแล้วทั้งนั้นแหละ ให้สมหวังไม่สม ถ้าต้องการความสมหวังให้เอาลงตรงจุดที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้อย่างไร นี่ละเป็นจุดที่จะสมหวังโดยไม่ต้องสงสัย เอ้า พิจารณา ลงไป เกสาเป็นยังไง นักปฏิบัติดูให้ดี โลมา นขา ทันตา ตโจ ดูให้ดี นี่ละเป็นสถานที่ที่จะให้สติจิตใจออก พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายจนถึงขั้นบรมสุข จะไม่นอกเหนือไปจากนี้เลย นี่เป็นแนวทางแห่งบรมสุขหรือสันติธรรมอันราบคาบ จะไปจากการพิจารณาอย่างนี้

พิจารณาลงไป ความส่ายส่ายของจิตส่ายส่ายมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งถึงวันนี้ ทำไมไม่

เมื่อ ทำไมไม่อึดพอ จะย่อนจิตเข้ามาสู่การยับยั้งเพื่อความสงบใจ ด้วยบทธรรมบทใดบทหนึ่งเหล่านี้ ทำไมจะทำไมได้ เราเป็นมนุษย์ทั้งคน ลูกศิษย์ตถาคต ธรรมนี้ไม่ใช่ธรรมพ่ายแพ้ เป็นธรรมที่แก้กิเลส หรือฆ่ากิเลสสังหารกิเลสได้ชัยชนะมานานแสนนานแล้ว มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธานตลอดถึงสาวกทั้งหลาย และได้เคยกระเทือนโลกมาแล้วสักกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านพระองค์แล้ว มีตั้งแต่ได้ชัยชนะเพราะการปราบกิเลสให้อยู่ในเงื้อมมือด้วยอำนาจแห่งธรรมนี้ เหตุใดเรานำธรรมะของพระพุทธรูปเจ้ามาปฏิบัติจะเหลวไหล จะแพ้ จะเหลวแหลกแหวกแนวไปได้ยังไง ถ้าไม่ใช่เป็นลูกศิษย์พระเทวทัตเท่านั้นเอง

เราต้องคิดซิ การปฏิบัติมีแต่อยู่ไปกินไปเฉย ๆ คาคอนั้นคาคอนี้ ภพนั้นภพนี้จะดี อยากรไปทีนั้นทีนี้ อยากรเท่าไรก็เป็นเรื่องของกิเลสตัณหาเปล่า ๆ ไม่ใช่เรื่องของธรรม ถ้าอยากรพ้นจากทุกข์จริง ๆ ให้ลงตามความอยาก คืออยากรประพฤติปฏิบัติ อยากรประกอบความ پاکเพียร พิจารณาอะไร เอา พิจารณาให้เห็นจริง เหมือนอยากรพ้นทุกข์ อยากรพ้นทุกข์มากเท่าไรความเพียรยิ่งเด่น เเด่นมากเท่าไรก็ยิ่งเห็นชัดลงไปโดยลำดับลำดับ

จิตจะตื่นรจนกระวนกระวายกวัดแกว่งขนาดไหนก็ตาม ถ้าลงสติได้บังคับเข้าไปใส่บทธรรมบทใดก็ตามให้อยู่ในนั้นแล้ว จะต้องมีความสงบ พ้นจากอำนาจของธรรม คือ สติธรรม ปัญญาธรรมนี้ไปไม่ได้เลย ให้พากันมั่นใจในการประพฤติปฏิบัติ แล้วจะได้เห็นความสุขตั้งแต่สันติธรรมโดยลำดับลำดับในชั้นสมาธิและชั้นปัญญา จนกระทั่งถึงขั้นบรมสุข จะได้ปรากฏสัมผัสที่ใจของเราเอง รู้ที่ใจของเราเอง เห็นที่ใจของเราเอง พ้นจากทุกข์ที่ใจของเราเอง เป็นบรมสุขที่ใจของเราเอง จะไม่มีที่อื่นใดเป็นบรมสุข จะไม่มีที่อื่นใดเป็นความสุขความเจริญอันยอดเยี่ยมนอกจากใจดวงนี้เท่านั้น

ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ ดินฟ้าอากาศเป็นดินฟ้าอากาศ วัตถุแร่ธาตุต่าง ๆ เต็มโลกธาตุ เป็นสิ่งนั้น ๆ ต่างหากไม่ใช่บรมสุข ไม่ใช่เราไม่ใช่ของเรา ไม่ควรจะไปหลงในสิ่งเหล่านั้น ไม่ควรจะไปหมาย ไม่ควรจะไปตื่น ตื่นลมตื่นแล้ง เคยตื่นมาก็กับก็หลับแล้วยังจะตื่นอยู่อีกเหวอ ตื่นไปเท่าไรก็ยิ่งได้รับความทุกข์ความทรมานดังที่เป็นมาแล้วนี้เองไม่สงสัย จะต้องเป็นอย่างนี้โดยแท้ เพราะฉะนั้นจงพยายามย่อนจิตเข้ามาสู่หลัก

ธรรม ทำจิตใจของตนให้มีความมั่นคงต่อบทธรรมทั้งหลาย ต่อความเพียร

เอ้าจะกำหนดพุทฺโธ ก็เอาให้แนวแน่ลงไป ๆ ในพุทฺโธ ในธรรมบทใดก็ตาม กำหนด อานาปานสติคือลมหายใจเข้าออก ก็ให้รู้อยู่กับลมนี้เท่านั้น เหมือนกับว่าโลกธาตุนี้ไม่มี เหมือนกับสิ่งใด ๆ ไม่มีในโลก มีแต่ความรู้กับคำบริกรรมนี้เท่านั้น มันจะสงบไม่ได้อย่างไร จิตนี้ ต้องสงบได้โดยไม่สงสัย เอาให้จริงให้จิ่งชินกับปฏิบัติ ทำลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่ไปกินไปวัน หนึ่ง ๆ แล้วมีแต่ความหวัง ๆ หวังอะไร เหตุไม่มีจะเอาความสมหวังมาจากไหน มันไม่ได้ สมหวังนะเราอย่าหลง เราถูกหลอกถูกต้มมานาน แสนนานแล้ว ให้พากันพินิจพิจารณา

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นสมควรเท่านั้นละ วันนี้ไม่พูดมากนะ เหนื่อย

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

หลักเกณฑ์การปฏิบัติสมาธิ-ปัญญา

หลักปฏิบัติเครื่องดำเนินอันเป็นศูนย์กลางและเหมาะสมอย่างยิ่ง คือ รูดังควัตร ๑๓ ข้อ นี่เป็นเครื่องดำเนินสำหรับพระผู้เห็นภัย เพื่อจะหลุดพ้นจากภัยให้ถึงแดนเกษม คือ พระนิพพาน ส่วนประกอบภายในจิต อารมณ์ของจิต เครื่องดำเนินของจิต ได้แก่กรรมฐาน ๔๐ ห้องดังที่ท่านแสดงไว้ จะเป็นบทใดก็ตามในกรรมฐาน ๔๐ ห้องนั้น ที่เห็นว่าเหมาะสมกับจริตนิสัยของผู้ปฏิบัติเป็นราย ๆ ไป ย่อมยึดเอาธรรมบทนั้น ๆ ที่ตนชอบเข้ามากำกับใจ ที่เรียกว่าบริกรรมภาวนา ดังอนุสสติ ๑๐ นี้มี พุทโธ ธัมโม สังโฆ เป็นต้น อยู่ในอนุสสติ ๑๐ นี้ เราจะเอาบทใด หรืออานาปานสติ

ธรรมเหล่านั้นบทใดเหมาะสมกับจริตนิสัยของผู้บำเพ็ญรายใด พึงนำธรรมบทนั้นเข้ามากำกับใจ ให้เป็นบริกรรมภาวนา หรือกำหนดรู้ เช่น ลมหายใจเข้าออก ไม่ต้องบริกรรมหรือบริกรรมก็ได้ ตามแต่ความถนัดใจ ถ้าไม่บริกรรมก็ให้รู้ลมเข้าลมออก ลมสัมผัสที่ตรงไหนมาก พึงตั้งสติลงที่จุดนั้น เช่น ตั้งจมูกเป็นต้น เป็นที่ผ่านเข้าออกของลมอย่างเด่นชัด รู้ได้ชัด สัมผัสมากกว่าที่อื่น ๆ ก็กำหนดที่ตรงนั้นไว้

ให้ความรู้คือใจนั้นอยู่กับความสัมผัสของลมผ่านเข้าผ่านออก โดยไม่ต้องตามลมเข้าไปและตามลมออกมาในขั้นเริ่มแรก จะเป็นการพันเฟือมากไป หรือเพิ่มภาระให้จิตมากไป จึงต้องให้กำหนดรู้อยู่เพียงลมเข้าลมออกเท่านั้น ไม่ให้จิตส่งไปสู่สถานที่อื่นใดอารมณ์ใด นอกจากลมเข้าลมออกที่ตนกำหนดอยู่นั้นเท่านั้น เราจะบริกรรมธรรมบทใดก็ตาม ให้พึงทำความรู้สึกอยู่กับธรรมบทนั้น ๆ เท่านั้น ประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มีอันใดในเวลานั้น มีเฉพาะ

คำบริกรรม กับความรู้ที่สัมผัสสัมพันธ์กันอยู่นี้เท่านั้น ท่านเรียกว่าภาวนาที่ถูกต้องเหมาะสม

ในธรรมที่กล่าวมา ๔๐ ห้องนี้ เป็นธรรมที่เหมาะสมกับผู้ประพฤติปฏิบัติ จะยึดเอาบทใดก็ตาม เมื่อเห็นถูกกับจริตนิสัย จึงเรียกว่าเป็นธรรมกลาง ๆ เป็นปฏิบัติที่ราบรื่นดีงาม บรรดาพระสาวกอรหันต์ทั้งหลายท่านผ่านไปด้วยธรรมเหล่านี้แล ในชั้นเริ่มแรกเป็นเช่นนั้น นี่เราหมายถึงเริ่มแรกแห่งการภาวนา ต้องมีธรรมบทใดบทหนึ่งเป็นเครื่องเกาะเครื่องยึด เครื่องกำกับของใจ ไม่เช่นนั้นใจจะหาที่เกาะที่ยึดไม่ได้ ไขว่ไขว่ไปหมดและไม่ได้ผลอันใด

ท่านจึงสอนกรรมฐานไว้ในตัวของเรา นี้ก็มีกรรมฐาน ๕ ที่อุปมาข้อมอบให้ตั้งแต่วันอุปสมบท คือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เราจะนำคำเหล่านี้คำใดคำหนึ่งบทใดบทหนึ่ง บริกรรมเช่นเดียวกับธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาสักครู่นี้ก็ได้ไม่มีอะไรขัดข้อง เพราะเป็นธรรมเป็นกรรมฐานด้วยกัน นี่เป็นธรรมฝึกหัดเบื้องต้น ต้องมีบทธรรมเป็นเครื่องยึด ไม่ใช่จะกำหนดรู้เฉย ๆ ดังที่จิตท่านมีหลักมีเกณฑ์แล้ว เช่น จิตท่านผู้มีสมาธิเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว นั้น ท่านจะบริกรรมหรือไม่บริกรรม หากเป็นการเห็นควรของท่านเองสำหรับผู้มีหลักใจแล้ว ส่วนผู้ที่ยังไม่มีหลักใจ ต้องยึดหลักธรรมนี้ไว้กับใจเป็นเครื่องยึดเป็นคำบริกรรม จึงเหมาะสม ไม่เช่นนั้นไม่ได้เรื่อง

ผู้ปฏิบัติทั้งหลายพึงกำหนดธรรมเหล่านี้ ให้เลือกเอาธรรมเหล่านี้ที่เห็นว่าเหมาะกับ จริตนิสัยของตนมาปฏิบัติต่อตนเองในชั้นเริ่มแรก จนจิตเกิดเป็นสมาธิขึ้นมา คือความแน่นหนามั่นคงภายในใจ หากรู้เอง เมื่อจิตสงบลงไป ๆ หลายครั้งหลายหน จิตจะสร้างฐานแห่งความมั่นคงขึ้นภายในตัวเอง ความสงบเป็นครั้งเป็นคราวแล้วถอนขึ้นมา นี้ ท่านเรียกว่าจิตรวมหรือจิตสงบ เมื่อจิตมีการสงบเข้าไปและถอนออกมา สงบตัวเข้าไปแล้วขยายตัวออกมา อย่างนี้ท่านเรียกว่าจิตสงบ

เมื่อจิตสงบหลายครั้งหลายหน ในแต่ละครั้งละหนของจิตที่สงบนั้น ย่อมสร้างฐานแห่งความแน่นหนามั่นคงขึ้นภายในตัวเองโดยลำดับลำดับ เมื่อนานเข้าก็กลายเป็นสมาธิขึ้น

มา คือเป็นจิตที่มั่นคง เป็นจิตที่แน่นอนหา กำหนดดูเมื่อไรก็ได้ชัดว่านี่คือจุดแห่งความรู้ นี่คือจุดแห่งจิตอันเป็นความสงบประจำตัว นี้เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ

ไม่ใช่รวมลงไปแล้วเป็นสมาธิ ๆ เราจะเรียกว่าสมาธิในขณะที่จิตรวมก็ได้ แต่ที่ให้แน่ที่ สุดก็คือ จิตรวมตัวเข้าไปหลายครั้งหลายหน จนถึงกับสร้างฐานของตนให้เกิดความมั่นคง ขึ้นมา แม้จะคิดอ่านไตร่ตรองอะไรได้อยู่ก็ตาม แต่ฐานของจิตที่แน่นอนมั่นคงนั้นไม่ละตัว เอง นั่นจะเป็นความที่เหมาะสมอย่างยิ่งในคำว่าจิตเป็นสมาธิ เพราะเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ใน วงผู้ปฏิบัติจะทราบได้ชัดไม่ต้องไปถามใครเลย

ขอแต่จิตได้สงบเข้าไปตั้งที่กล่าวนี้เถอะ เมื่อสงบเข้าไป ๆ ถอนออกมา สงบเข้าไป หลายครั้งหลายหนหลายวันหลายคืนเข้าไป หากเป็นความแน่นหนามั่นคงขึ้นภายในจิตเอง นั่นท่านเรียกว่าจิตเป็นสมาธิแล้ว

จิตเป็นสมาธิย่อมมีความเย็น ย่อมมีความสงบตัว ไม่หิวโหยในอารมณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะ อารมณ์ทางใจ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เฉพาะอย่างยิ่งกามารมณ์เป็นสำคัญสำหรับ นักบวช อันนี้เป็นข้าศึกมากภายในจิตใจ และชอบคิดมาก คิดได้อย่างรวดเร็วแต่หักห้ามได้ ยาก เหล่านี้เมื่อจิตมีสมาธิคือความสงบแล้วสิ่งเหล่านี้ย่อมสงบตัวไป แต่ไม่ใช่ขาด ไม่ใช่ละ ขาด เป็นเพียงความสงบของจิต คือจิตอิมัตถ์ในขั้นนี้ ท่านจึงสอนให้ใช้การพิจารณาคือ ปัญญา

ปัญญานั้นหมายถึงการถอดการถอน การคลี่คลายดูสิ่งต่าง ๆ ให้เห็นตามความเป็น จริง แล้วถอนไปโดยลำดับลำดับ ตั้งแต่กิเลสชั้นหยาบ ๆ จนกระทั่งถึงชั้นละเอียดสุด หลุด พ้น ท่านเรียกว่าปัญญาทั้งนั้น แต่เป็นขั้น ๆ ของปัญญา สมาธิเป็นเพียงทำจิตให้สงบเพื่อ จะได้พิจารณาง่ายลงไป ผิดกับการพิจารณาทั้งที่จิตหาพื้นฐานแห่งความสงบไม่ได้อยู่เป็น อันมาก เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้บำเพ็ญทางสมาธิ ท่านเรียกว่าสมาธิอบรม ปัญญา

ดังที่กล่าวไว้ในอนุศาสน์ สมาธิปริภาวิตา ปณฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา สมาธิ เป็นเครื่องหนุนปัญญา ให้พิจารณาสิ่งทั้งหลายรู้ได้แจ่มแจ้งชัดเจนโดยลำดับลำดับ ปณฺญา ปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมทฺเว อาสเวหิ วิมฺจฺจติ ปัญญาเมื่อสมาธิได้อบรมแล้วย่อมมีความคล่องตัว คือได้รับการอบรม ได้รับความหนุนมาจากสมาธิแล้ว ย่อมมีความคล่องตัวในการพิจารณาแยกแยะอารมณ์ต่าง ๆ จนถึงกับตัดขาดได้ หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงโดยชอบ นั่น ท่านว่า สมฺมทฺเว อาสเวหิ วิมฺจฺจติ คือหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงโดยชอบ นี่หลักธรรมที่ท่าน แสดงเป็นพื้นเป็นฐานอันตายตัวไว้เป็นจุดศูนย์กลางโดยแท้จริง

ท่านจึงสอนให้อบรมสมาธิเพื่อเป็นบาทเป็นฐาน เพื่อจิตได้มีความสงบตัว มีความอึดตัวในอารมณ์ทั้งหลาย อยู่ด้วยความสงบเย็นใจ เมื่อจิตมีความสงบเย็นใจแล้ว ย่อมพาพิจารณาอะไรเป็นการเป็นงานได้ดีกว่า การใช้ให้จิตพิจารณาทั้งที่จิตหาความเป็นสมาธิไม่ได้ และกำลังหิวโหยในอารมณ์เป็นไหน ๆ

การพิจารณาจิตที่ไม่เคยมีความสงบเลยให้เป็นปัญญา มักจะเป็นสัญญาเถลไถลออกนอกกลุ่มนอกทางอยู่เสมอ ๆ ไม่ค่อยจะได้เรื่องได้ราวอะไร จนถึงกับว่าไม่ได้เรื่อง ท่านจึงสอนสมาธิเป็นบาทเป็นฐาน เป็นเครื่องยืนยันว่าจะได้ผลในการพิจารณาทางด้านปัญญา เมื่อสมาธิมีอยู่ภายในจิตใจแล้ว ใจไม่หิวโหย ใจไม่รวนเร ใจไม่กระวนกระวาย ย่อมทำหน้าที่การทำงานของตนไปโดยลำดับลำดับตามสติที่บังคับให้ทำ จนถึงกับได้ปรากฏผลขึ้นมาเป็นปัญญาโดยลำดับลำดับ จนถึงขั้นปัญญาที่เห็นเหตุเห็นผลแล้ว และหมุนตัวไปเองโดยไม่ต้องถูกบังคับเหมือนตั้งแต่ก่อนที่เคยบังคับกันนั้นเลย นี่เป็นอย่างนี้

ในเบื้องต้นจึงต้องอาศัยคำบริกรรมเป็นพื้นฐานก่อน นี่เป็นหลักตายตัว เป็นหลักศูนย์กลางแห่งการปฏิบัติของผู้บำเพ็ญทั้งหลาย ไม่ควรจะละไม่ควรจะปล่อยวางคำบริกรรมซึ่งเป็นเครื่องยึดของจิตในขั้นเริ่มแรก เพื่อหาหลักฐานใส่ตัวเอง จึงจำต้องใช้บทบริกรรมนี้เป็นฐานสำคัญมากอยู่เสมอ

จนกว่าจิตนี้ได้เริ่มเป็นสมาธิขึ้นมา ถึงกับเป็นสมาธิแล้ว คำบริการมเหล่านั้นซึ่งเคยนำมาบริการมเป็นประจำนั้น ก็ย่อมจะปล่อยวางกันได้ ด้วยความเข้าใจตัวเองว่าสมควรจะปล่อยวางหรือไม่ นั้นเป็นสิ่งที่จะทราบด้วยสมาธิของตัวเอง ด้วยหลักของความรู้คือความเด่นชัดแห่งจุดของผู้รู้ของตัวเอง แล้วจะไม่บริการมก็ได้ โดยกำหนดเอาความรู้นั้นเป็นฐานที่เดียว อยู่กับความรู้นั้น เมื่อจะกำหนดให้ความรู้ที่มีความสงบลงไป ก็กำหนดลงได้อย่างง่ายดาย ทีนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย

ที่นี้คำว่าคำบริการมในกรรมฐาน ๔๐ ห้องนี้ หลักใหญ่ก็เป็นการบำเพ็ญในเบื้องต้น ผู้บำเพ็ญในขั้นเริ่มแรกจำต้องได้ยึดธรรมเหล่านี้ไว้เป็นหลักเกณฑ์ของใจ จนกว่าใจจะได้หลักได้เกณฑ์ แล้วค่อยแผ่กระจายออกไปในงานทั้งหลาย ทีนี้หาความเป็นประมาณไม่ได้ เมื่อจิตได้เป็นสมาธิแล้วฝึกหัดทางด้านปัญญา ปัญญาจะตีแผ่ออกไปโดยลำดับลำดับ คำบริการมนั้นจะหายไปโดยหลักธรรมชาติของผู้บำเพ็ญนั้นแล

เพราะฉะนั้นผู้บำเพ็ญถึงขั้นสมาธิอย่างแน่นและขั้นปัญญาแล้ว ในคำบริการมทั้งหลายจึงหายไปโดยหลักธรรมชาติแห่งการปฏิบัติของตัวเอง คือค่อยหายไปเอง เช่นเดียวกับเราขึ้นบันได ก้าวขึ้นไปขั้นที่ ๑ ขั้นที่ ๒ ขั้นที่ ๑ ก็หมดความจำเป็นไป ก้าวผ่านไป ๆ จนถึงวาระสุดท้าย ก้าวขึ้นถึงบนบ้าน นี้คำบริการมก็ค่อยเปลี่ยนตัวเองไปเช่นนั้น จนถึงขั้นปัญญาแล้วไม่ต้องบอกที่นี้ หากรู้ในตัวเองวิธีทำการทำงาน

เหมือนโลกเขาทำงาน ผู้ใหญ่ทำงานเข้าใจในงาน ทำไปได้กว้างขวางมากมายผิดกับเด็กเป็นไหน ๆ นี่การทำงานของสมาธิที่มีหลักมีเกณฑ์แล้ว กับการทำงานทางด้านปัญญาก็เป็นเช่นเดียวกัน มีความขยายตัวออกไปโดยลำดับลำดับจนหาประมาณไม่ได้ แต่ผู้ปฏิบัติหรือผู้ดำเนินสมาธิดำเนินปัญญานั้นจะรู้ตัวเอง โดยไม่ต้องไปถามใครว่าควรจะทำบริการมมากน้อยเพียงไร หรือไม่ปล่อย เป็นยังไง ในเวลาใดขณะใด หากทราบเองในผู้ปฏิบัตินั้น ขอให้ทุก ๆ ท่านยึดไว้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติภาวนา

หลักใหญ่ให้จิตสงบได้นั้นแหละเป็นของดี เพียงจิตสงบเท่านั้นก็ตัดความกังวลุ่นวาย ซึ่งเคยประจำจิตเสียดแทงจิตออกได้โดยลำดับลำดับา จนถึงกับเป็นขั้นสบาย เพราะฉะนั้นผู้ ภาวนาเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว จึงมักชี้เกี้ยวในการพิจารณาธรรมทั้งหลายด้วยปัญญา นอน จมอยู่กับสมาธินั้นเสียไม่ออกพิจารณา สุตทำยก็เข้าใจว่าความรู้ที่แน่วแน่แห่งความ เป็นสมาธิของตนนั้น จะเป็นมรรคผลนิพพานไปเลย ในข้อนี้ผมเคยเป็นแล้ว จึงได้นำมา อธิบายให้ท่านทั้งหลายได้ทราบ ว่าสมาธิต้องเป็นสมาธิ ปัญญาต้องเป็นปัญญา เป็นคนละ สัตเป็นคนละส่วน เป็นคนละอันจริง ๆ ไม่ใช่อันเดียวกัน หากเป็นอยู่ในจิตอันเดียวกันนั้น แล เป็นแต่เพียงไม่เหมือนกัน

จิตที่เป็นสมาธิก็เต็มภูมิได้เหมือนกัน เมื่อถึงขั้นเต็มภูมิแล้วจะทำอย่างไรก็ไม่เกินนั้น ไม่เลยนั้นไปอีก ถึงขั้นสมาธิที่เต็มภูมิแล้วก็มีแต่ความแน่วแน่ของจิต ความละเอียดของจิต ที่รู้อย่างแน่วแน่เท่านั้น จะให้มีความละเอียดแหลมคมหรือแยกกายต่าง ๆ แผ่กระจาย ออกไปฆ่ากิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในใจนั้นไม่ได้ เพราะไม่เห็นเพราะ ไม่รู้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงสอนให้พิจารณาทางด้านปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องแยกกายยิ่งกว่าสมาธิอยู่ มากมายจนหาประมาณไม่ได้ นี่ละปัญญาจึงเป็นปัญญา

ผู้ที่เป็นสมาธิถ้าไม่ออกพิจารณาทางด้านปัญญา จะเป็นสมาธิอยู่อย่างนั้นตลอดไปจน กระทั่งวันตายก็หาเป็นนิพพานได้ไม่ หาเป็นปัญญาได้ไม่ ต้องเป็นสมาธิอยู่ตลอดไป นี่ละ ท่านจึงสอนให้ออกพิจารณาทางด้านปัญญา มีความจำเป็นอย่างนี้ ให้ทุก ๆ ท่านจำไว้ให้ แน่นยำ นี่สอนด้วยความแม่นยำด้วย สอนด้วยความแน่ใจของเจ้าของ เพราะได้ผ่านมาแล้ว อย่างนี้ ติดสมาธิก็เคยติดแล้ว

ผมเคยได้พูดให้หมู่เพื่อนฟังมานานแสนนานหลายครั้งหลายหน จนนับไม่ได้ นั้น แหละ ว่าได้ติดสมาธินี้มาเสียอย่างจำเจ หรือติดสมาธิมาเสียจนจมพุดง่าย ๆ จนเป็นความ ชี้เกี้ยว จนเกิดความสำคัญว่าสมาธินี้แลจะเป็นนิพพาน สมาธินี้แลจะเป็นธรรมชาติที่สิ้น กิเลส จะสิ้นอยู่ตรงนี้ ตรงที่รู้ ๆ นี่ละ ไม่มีที่อื่นใดเป็นที่สิ้นกิเลส นั้นเหมาเอาเสียทั้งหมด

ความจริงความรู้อันนั้นมันกลมกลืนกับอะไรอยู่ เพียงชั้นของสมาธิ ความรู้ในชั้นสมาธิ จะไปสามารถรู้กิเลสให้เหนือสมาธิไปได้อย่างไร เพราะกิเลสที่ละเอียดเหนือสมาธิมีอีกมากมายยิ่งกว่าที่ความรู้ในชั้นสมาธิจะรู้ได้เป็นไหน ๆ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้แยกทางด้าน ปัญญา

เมื่อจิตมีความสงบ จะสงบขั้นใดก็ตามย่อมเป็นบาทเป็นฐาน เป็นเครื่องหนุนปัญญา ตามขั้นของตนได้ ให้พิจารณา แต่ไม่ใช่พิจารณาในขณะที่จิตสงบ ต่างวาระกัน เมื่อจิตถอย ออกจากความสงบแล้วให้ใช้ปัญญาพิจารณา

การใช้ปัญญาพิจารณาก็หมายถึงขั้นนี้แหละ เป็นสถานที่ที่คลี่คลายพินิจพิจารณา เพราะนี่เป็นสิ่งที่เราติดก่อนสิ่งใดภายนอก ติดอันนี้ก่อน ติดขั้นนี้ทำ คืออะไร รูปเป็นสำคัญ รูปกาย กายของเรามีอะไรบ้าง นี่เรียกว่าคลี่คลายแล้วที่นี้ละ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง อันใดที่เหมาะสมกับการพิจารณาของเราเราจับจุดนั้นก่อน ธรรมชาติของสิ่งเหล่านี้ให้ดูทั้งที่เกิดทั้งที่อยู่ของมัน ทั้งความแปรสภาพของมัน เป็นอย่างไรบ้าง แต่ละชิ้นละอันนั้นมันเดินทางสายเดียวกันด้วย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ปลีกไม่แฉะ ไปทางสายเดียวกัน และมีส่วนที่เป็น อสุภะอสุภังอีกมากมายในบางส่วนของร่างกายเหล่านี้ เป็นอย่างไรบ้างพิจารณา นี่ท่าน เรียกว่าปัญญา

แยกแยะดูจะดูภายนอกก็ได้ภายในก็ได้ เป็นมรรคได้ทั้งสองทาง คือทั้งภายนอกทั้ง ภายใน เมื่อพิจารณาให้เป็นมรรค คือพิจารณาโดยทางปัญญาเพื่อการถอดการถอน เป็นมรรคได้ทั้งภายนอกภายใน ถ้าเราดูเราเห็นเราสำคัญมันหมายเพื่อความผูกมัดตัวเอง นั้นก็เป็นสมุทัยได้ทั้งภายนอกภายใน นี่จะอธิบายให้ฟังเพียงราว ๆ ก่อน ไม่ได้พูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะยังมีแง่ที่จะพูดอีกมากมายในวงแห่งปัญญาในขั้นนี้แหละ

เราไปตั้งแต่หนังแต่เนื้อ เอ็น กระดูก เอา ดูเข้าไปภายในมันมีอะไรบ้าง นี่คือปัญญา คลี่คลายดูให้เห็นชัดเจน แต่เวลาพิจารณานั้น เราอย่าเอาความที่ว่าอยากรู้อยากเห็น อยากรู ให้เป็นอย่างไรโดยถ่ายเดียวเข้าไปทำลายความจริง ความจริงนั้นเป็นความจริงอยู่แล้ว ให้

พิจารณาสอดส่องดูตามความจริงนั้น แล้วจะเห็นความจริงขึ้นมา เมื่อพิจารณาซ้ำ ๆ ซาก ๆ ดูหลายครั้งหลายหนเราจะเห็นความจริงขึ้นมา เช่น อนิจจัง ก็จริงอันหนึ่ง ทุกข์ จริงอันหนึ่ง อนัตตา จริงอันหนึ่ง อสุภะอสุภังแต่ละอย่าง ๆ จริงไปตามหลักธรรมชาติของตัวเอง นี่มันจริงอย่างนี้ เมื่อจริงเข้าถึงใจแล้ว ใจย่อมมีความคลายตัวเองออกไปโดยลำดับ จากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ นี่ท่านเรียกว่าพิจารณาทางด้านปัญญา

แล้วพิจารณาภายนอกก็ให้เป็นอย่างนั้น ได้ยินสิ่งใดเมื่อจิตที่ควรจะเป็นปัญญาได้แล้ว พอได้ยินก็จะแปรสภาพเป็นปัญญาขึ้นมา ได้เห็นก็จะแปรสภาพเป็นปัญญาขึ้นมา ในขณะที่ได้เห็นได้ยินได้ฟัง สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ จะเป็นเรื่องปัญญาขึ้นมา ๆ เช่นเดียวกับมันเคยสร้างเรื่องกิเลสขึ้นมาในขณะที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังแต่ก่อนนั้นแล ไม่ผิดกันอะไรเลย เมื่อถึงขั้นปัญญาจะทราบจะรู้เป็นอย่างนั้น นี่ละวิธีการดำเนิน ให้ยึดหลักที่กล่าวมานี้เป็นทางดำเนิน อย่าหาเรื่องหาราวใส่ตัว แฝง ๆ เรื่องนั้น แฝง ๆ เรื่องนี้ไป ไม่ถูก หลักใหญ่อยู่ตรงนี้จะให้ยึดเอา

ครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ดี หรือนับตั้งแต่พระสาวกทั้งหลายลงมาก็ดี ท่านหลุดพ้นด้วยอำนาจแห่งกรรมฐาน ๔๐ นี้ทั้งนั้นแหละ กรรมฐาน ๔๐ นี้แลเป็นธรรมที่สร้างจิตท่านให้มีความสงบร่มเย็น ต่อจากนั้นไปก็สร้างทางด้านปัญญาให้รู้แจ้งแทงทะลุไป ไม่พ้นจากกรรมฐานที่กล่าวมาเหล่านี้เลย เพราะกรรมฐาน ๔๐ นี้ไม่ใช่จะเป็นอารมณ์แห่งสมณะอย่างเดียว ยังเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาได้ด้วย เมื่อจิตควรแก่วิปัสสนาแล้ว จะเป็นวิปัสสนาไปได้โดยไม่ต้องสงสัย

ในขณะที่จิตยังไม่เป็นปัญญา จิตยังไม่เป็นวิปัสสนา ก็เอาธรรมเหล่านี้แลมาอบรมจิตใจด้วยความเป็นสมณะ คือเพื่อความเป็นสมณะ ได้แก่ความสงบของใจ พอจิตก้าวเข้าสู่ปัญญาแล้ว ธรรมที่เคยเป็นอารมณ์แห่งสมณะนี้แล จะแปรสภาพเป็นอารมณ์แห่งวิปัสสนาไปได้โดยไม่ต้องสงสัย นี่ละหลักใหญ่อยู่ตรงนี้

เมื่อการพิจารณาทางด้านปัญญาเกี่ยวกับชั้นธรรมาภิบาลใน พิจารณาอยู่โดยสม่ำเสมอ ดังที่กล่าวนี้ ความรู้แจ้งภายในจิตใจจะปรากฏขึ้นโดยลำดับลำดับ โดยไม่มีใครบอกไม่มีใครสอน สิ่งไม่เคยรู้จะรู้ขึ้นมา สิ่งที่ไม่เคยละก็จะละ สิ่งที่เคยติดแนบภายในจิตใจของเรา จนไม่คาดไม่ฝันว่าจะแก้แยะจะแยกจะตัดกันออกได้ให้ขาด ก็เป็นขึ้นมาให้เห็นอย่างชัดเจน ภายในใจ ด้วยอำนาจของปัญญานั้นแล

เพราะฉะนั้นปัญญาจึงเป็นธรรมชาติที่แหลมคมมากกว่าสมาธิเป็นไหน ๆ ถ้าเรายังไม่เคยก้าวทางด้านปัญญามีแต่เพียงสมาธิ ก็จะทำให้สมาธินี้เป็นความละเอียดมาก เพราะจิตที่เป็นสมาธิเต็มภูมิ ต้องสร้างความละเอียดให้ผู้ยังไม่เคยรู้เคยเห็นทางด้านปัญญาว่า ตัวนี้เป็นผู้ละเอียดแหลมคมมาก ละเอียดมากได้จริง ๆ โดยไม่ต้องสงสัย

แต่พอก้าวออกทางด้านปัญญาแล้วจะเห็นสมาธินี้..เหมือนกับเราเดินทางไปเจอตะกั่ว ที่แรกก็ว่าเป็นของดี พอไปเจอเงินเข้าก็ทิ้งตะกั่ว พอไปเจอทองเข้าก็ทิ้งเงินแบบนั้นแหละ เรื่องเราผ่านสมาธิเป็นขั้น ๆ ขึ้นไปหาปัญญาเป็นขั้น ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เป็นเช่นเดียวกันกับเราปล่อยวางสิ่งนั้น ๆ ก้าวผ่านไปโดยลำดับลำดับนั้นเอง ดังที่กล่าวมานี้ไม่ผิด หากเป็นไปในหลักธรรมชาติของจิตนั้นละ ความละเอียดของปัญญาเป็นเช่นนั้น

ที่นี้ธรรมชาติอันหนึ่งที่มันแทรก ที่เหมือนกับว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตนั้น มันอยู่ที่จิต เพียงสมาธิจะไม่มีโอกาสไม่มีทางทราบได้เลย จะกั้นกันทั้งเนื้อทั้งกระดูกทั้งก้านนั้นแหละถ้าเป็นอาหารก็ดี แล้วก็จะติดคอตายอยู่นั้นไม่ไปไหน ถ้าไม่ใช้ความพินิจพิจารณาคลี่คลายออกโดยทางปัญญาแล้ว เราจะไม่ทราบความละเอียดของกิเลสประเภทที่ฝังจมอยู่ในจิตใจ แล้วก็แผ่พังพานออกไปทางรูป ทางเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แผ่พังพานออกไปนั้น รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ทั่วแดนโลกธาตุ ไปเที่ยวยึดได้หมด ออกจากธรรมชาติที่ละเอียดที่สุดของกิเลสประเภทหนึ่งภายในจิตใจนั้นแล นี่ละมันสร้างเรื่องราวขึ้นมาภายในตัว แล้วแผ่อำนาจสาตกระจายไปทั่วโลกธาตุทั้งสาม

กามโลก รูปโลก อรูปโลก ถ้าไม่ใช่จิตดวงนี้ไปเกิดดวงไหนจะไปเกิด อะไรจะไปเกิด สิ่งทีละเอียดยที่สุดพวกพรหมโลกเหล่านี้ก็เหมือนกัน อะไรจะไปเกิด มีแต่จิตทั้งนั้นไปเกิด เพราะธรรมชาติที่แฝงอยู่ในจิตนั้นผลักดันให้เป็นไปเอง ให้ไปเกิด นี่ละปัญญาเมื่อสร้างเข้าไป มันเห็นเข้าไปอย่างนี้เอง เห็นชัดเข้าไป ๆ ไม่ต้องไปถามใคร นั่นละผู้ปฏิบัติไม่ อัจฉริยะพระพุทธเจ้าจะอัครรรยใคร สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าสอนแล้วทั้งนั้น

เมื่อปัญญาหยั่งเข้าไป ๆ แล้ว จะเห็นความละเอียดของทั้งกิเลสของทั้งปัญญาไปพร้อม ๆ กัน เมื่อได้เห็นชัดทั้งสิ่งที่ยึดมั่นถือมั่น ทั้งตัวผู้ยึดมั่นถือมั่นแล้วว่าเป็นภัยด้วยกัน ทำไมจะไม่ถอดไม่ถอน ทำไมจะไม่สลัดปิดทิ้งลงได้เล่า ต้องปิดทิ้งได้โดยไม่ต้องสงสัย ปัญญาี้แหละพาให้สลัดปิดทิ้งได้ เพราะเห็นด้วยปัญญา ท่านกล่าวไว้เป็นบทบาสิว่า นตฺถิ ปญญาสมา อาภา ความสว่างกระจ่างแจ่มสมด้วยปัญญาไม่มี จะสว่างกระจ่างแจ่มที่ไหนเล่าปัญญา ต้องสว่างกระจ่างแจ่มลงในจุดที่มืดที่ดำ ที่เคยเกิดเคยตายนั้นแหละ ได้แก้ดวงใจของตัวเอง นี่มันมืดที่ตรงนี้ไม่ใช่มืดที่ไหน มันหลงที่ตรงนี้ไม่หลงที่ไหน ตัวนี้พาให้เกิด ตัวนี้พาให้ตาย

ภพใดแดนใดก็ตามไม่พ้นจากจิตดวงนี้แล เป็นผู้พาให้ไปเกิดแก่เจ็บตาย อยู่ในทุกแห่งทุกหน ในภพน้อยภพใหญ่ภพนั้นภพนี้ไม่มีสิ้นสุด ก็เพราะธรรมชาติทีละเอียดยแหลมคมมากกลมกลืนกันอยู่กับจิตดวงนั้น นั่น ทีนี้เมื่อปัญญาได้หยั่งทราบลงไปโดยลำดับลำดับ ตั้งแต่เบญจขันธ์นี้เป็นของสำคัญ เอาส่วนหยาบนี้ก่อน มันหากเป็นของมันเอง ไม่ได้บอก ว่าเอาส่วนหยาบก็ตามมันหากเป็น เพราะมันกระเทือนจิตอยู่ตลอดเวลา รูปอันนี้

ไม่ว่ารูปนอกไม่ว่ารูปในมันกระเทือนกันอยู่ตลอดเวลา ให้เป็นอารมณ์อยู่อยู่เสมอ ก็เพราะรูปนอกกับรูปใน รูปเขากับรูปเรา รูปหญิงกับรูปชาย เสียงหญิงเสียงชาย เสียงเขา เสียงเรา สัมผัสเขาสัมผัสเรานี้แหละ เป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนจิตใจอยู่ตลอดเวลา นี่เมื่อพิจารณาลงไปมันจะทราบสิ่งเหล่านี้ก่อน เมื่อทราบสิ่งเหล่านี้แล้วก็จะสลัดเข้ามา ปล่อยเข้ามา จนกระทั่งถึงร่างกายของตัวเองก็สลัดเข้าไปเรื่อย ๆ นี่ปัญญาเหมือนกับไฟได้เชื้อ เผา

เข้าไป ๆ ตรงใดจุดใดที่มีเชื้อไฟอยู่ไฟจะลุกลามเข้าไปตรงนั้น เอ้า จนกระทั่งถึงเวทนาเป็นส่วนละเอียด

เมื่อออกจากรูปไปแล้วจะเข้าถึงเวทนา เวทนาอะไร กายเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เหล่านี้ จะเห็นว่าเป็นอาการอันหนึ่ง ๆ ที่ออกมาจากใจทั้งนั้น เกิดแล้วดับ ๆ เวทนามาก็คือความทุกข์ ความทุกข์ไม่ทราบตัวเอง แต่เป็นจิตเป็นผู้ทราบ และความสำคัญมันหมายถึงออกมาจาก อวิชชาปุจฺจยา นั้นทำให้ยึดมันถึมัน ถึมัน สุขเวทนา ทั้งทุกข์เวทนา ทั้งอุเบกขาเวทนา ยึดได้ทั้งนั้น ถึมันได้หลงตัวจิตแล้ว จิตจะพาให้หลงสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด แต่เมื่อได้รู้แล้วจะรู้เข้าไปโดยลำดับลำดับจนกระทั่งถึงตัวจิต เวทนามารู้ รู้ก็ปล่อย สัญญา สังขาร วิญญาณ ปล่อย นั่น ไม่มีใครบอกหากรู้เอง นี่ละเรียกว่าปัญญา ปัญญาฉลาดอย่างนั้นเอง แหลมคมอย่างนั้นเอง รู้ชัด ๆ ไม่มีใครมาบอกก็รู้เอง ๆ และปล่อยเข้าไป ๆ สุดท้ายก็ขาดสะบั้นไปทั้ง ๆ ที่ชั้นธกับจิตนี้อยู่ด้วยกันครองกันอยู่นะ

รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิต ได้กลายเป็นคนละชั้นละอันแล้ว จิตดวงนั้นเป็นเหมือนกับเกาะอันหนึ่งที่อยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นน้ำ ทีนี้เวลาพิจารณาเข้าไปอีก พิจารณาเข้าไปจนกระทั่งถึงตัวจิตซึ่งเป็นเกาะอันนั้น แยกพิจารณาอยู่นั้นเช่นเดียวกับเราพิจารณาภายนอกมีรูปชั้นเป็นต้น โดยทาง อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา แยกเข้าไป ๆ พิจารณาเข้าไป สุดท้ายเกาะนั้นก็พังทลาย

ความจริงนั้นเกาะคืออะไร นั่นแหละตัวกิเลส ตัวอวิชชา ตัวที่ละเอียดแหลมคมที่สุดสมาธิเข้าถึงได้ยังงั้นธรรมชาตินั้น เข้าไม่ถึง แต่ปัญญาฟังได้ฟังซิ ไม่เจอไม่เห็นฟังได้ยังงั้น นี่ละปัญญาฟังได้ เกาะนั้นจนไม่มี ไม่มีเหลือ อ้อ เกาะนั้นมันเป็นเกาะอะไร ก็เกาะ อวิชชาปุจฺจยา สงฺขารา เกาะแห่งภพ เกาะแห่งชาติ เกาะแห่งความเกิดแก่เจ็บตาย เกาะแห่งมหันตทุกข์ของสัตว์โลกนั่นเองจะเป็นอะไรไป นี่รู้ชัดเจน

เมื่อธรรมชาติอันนั้นได้พังลงไปแล้ว ไม่มีเกาะไม่มีดอน จิตที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้วไม่มีสี ไม่มีแสง ไม่มีคำว่าความสว่างกระจ่างแจ้ง ไม่มีคำว่าอับเฉา เอาการพูดไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเรื่องของสมมุติทั้งหมด เมื่อจิตได้ผ่านนี้ลงไปแล้วไม่มีใครบอกก็รู้ แต่ไม่มีคำว่าสว่างกระจ่างแจ้งดังที่โลก ๆ ทั้งหลายคาดกัน หรือเราเองก็เคยคาดจะว่ายังไง เราเคยคาดเป็นยังไง คาดมันเป็นยังไง ที่นี้ความจริงกับความคาดผิดกันอย่างไรบ้าง เมื่อได้เข้าถึงความจริงแล้ว ใจความคาดความหมายมันก็ลึ้มละลายของมันไปเอง ลึ้มละลายไปเอง โดยเข้ามาคัดค้านความจริงนี้ไม่ได้เลย นี่ละการตัดภพตัดชาติ

การสร้างปัญญาขึ้นมาเพื่อรู้ในสิ่งที่ควรรู้ในสิ่งที่ควรเห็น ท่านว่า นตฺถิ ปญฺญาสมาอาภา สว่างลงที่ตรงนี้แหละ ตรงที่มันมืด เกาะนั้นแหละเป็นธรรมชาติอันหนึ่งให้ติด ให้มองไม่ทั่วถึง ก็คือเกาะอันนี้เอง เกาะแห่งอวิชชา มันเกาะอยู่ในที่จิตนั้น ติดอยู่กับจิต เมื่อถูกพังทลายลงไปไม่มีเหลือแล้ว

ล่ำพังโดยธรรมชาติของจิตแท้ ๆ แล้วจะไม่เป็นเกาะจะไม่เป็นจุด จะจับให้ได้ว่าเป็นจุดแห่งความสว่างก็ไม่ได้ จะว่าส่องใสก็ไม่ได้ จะว่าเศร้าหมองก็ไม่ถูกโดยประการทั้งปวง ถ้าเป็นน้ำก็ไม่มีสี คือน้ำที่สะอาดเต็มที่นี้ย่อมไม่มีสี ถ้าต้องการจะให้มันเป็นสีก็เอาอะไรลงไป คลุกเคล้ากับน้ำ น้ำก็ปรากฏเป็นสีนั้น ๆ ขึ้นมา จิตก็เหมือนกัน จิตที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้วย่อมปราศจากสีสังวรณะโดยประการทั้งปวง ไม่มีในจิตดวงนั้น นั่น ทั้ง ๆ ที่รู้ยั้งนั้นหากไม่ใช่ อะไรทั้งนั้น นี่ท่านว่าโลกุตระธรรมเต็มภูมิ ธรรมเหนือโลก เหนืออะไร ก็เหนือธาตุเหนือชั้นเหนือสิ่งทั้งปวงที่เราเคยคาดเคยคิดเคยติดเคยพันมาแต่ก่อนนั้นแหละ มันไม่ติดไม่พันไม่ยึดไม่ถือ ปล่อยไปหมดโดยประการทั้งปวง

นี่ละการพิจารณาการภาวนา ตั้งแต่เริ่มต้นบริกรรมภาวนามาโดยลำดับลำดับ ก้าวไปอย่างนี้ ๆ อย่าให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง ให้ดำเนินตามครูบาอาจารย์ท่านสอนอย่างไร เหมือนพระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างไร พระสาวกยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ไม่เคลือบคลาด จน

กระทั่งถึงความหลุดพ้น ด้วยการยึดหลักสวากขาตธรรมของพระพุทธเจ้าให้แนบสนิทกับใจ กลายเป็นสาวกอรหัตต์ขึ้นมา ๆ

เห็นไหมพวกเรา ได้กราบไหว้บูชาอยู่ทุกวันนี้เป็นโมฆะเมื่อไร เป็นของพูดเล่นเมื่อไร พุทธิ์ สรรณิ์ คัจฉามิ เป็นของเล่นเมื่อไร เป็นของจริงแท้ ๆ ธรรมะที่พระพุทธเจ้าได้สร้างขึ้นมา เป็นความสว่างกระจ่างแจ้งแก่โลกแก่สงสารเป็นของเล่นเมื่อไร เป็นของจริงโดยแท้ สงุฬิ์ สรรณิ์ คัจฉามิ เป็นผู้หลุดพ้นตามเสด็จพระพุทธเจ้าทันโดยแท้ไม่มีทางสงสัย

ขอให้สร้างใจของเราให้เป็นอย่างนั้นเถอะ เราจะยอมรับหมด พระพุทธเจ้ามีก็พระองค์ ก็ล้านก็อะไรไม่สงสัย ธรรมเป็นยังงไม่สงสัย เพราะเป็นอยู่ที่ใจนี้แล้ว ใจเป็นผู้รู้ ใจเป็นผู้เห็น ใจเป็นพุทธะ ใจเป็นธรรมะ ใจเป็นสังฆะผู้ทรงความบริสุทธิ์ของตนไว้เต็มสัดเต็มส่วนแล้วจะสงสัยพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ที่ไหน ยืนยันกันที่ใจดวงนี้เอง นี้ละปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรม ท่านเรียกว่า อกาลิโก อกาลิกจิต อกาลิกธรรม เป็นอันเดียวกันอยู่ภายในจิตของผู้ปฏิบัติ ของผู้หลุดพ้นนั้นและจะเป็นที่ไหนไป

ฉะนั้นจึงขอให้ทุก ๆ ท่านได้นำไปประพฤติปฏิบัติ อย่าท้อแท้อ่อนแอ อย่าโลเลโลกเลก อย่าเห็นว่ามันดีอันนี้ดี ไม่มีอะไรแหละ ในโลกนี้เต็มไปด้วยกอง อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา ทั้งเขาทั้งเรา เห็นกันแล้วเจอกันแล้วไม่ได้บ่นให้กันอยู่ไม่ได้ ต้องบ่นสู้กันฟัง เพื่อเป็นทางระบายความทุกข์ทั้งหลายที่มันอัดอั้นตันใจจะตายนั้นแหละออกมา เขาก็ระบาย เราก็ระบาย สุดท้ายก็มีแต่ลมเท่านั้น ทุกข์ไม่ได้ออกมาจากหัวใจ เพราะอะไร ก็เพราะไม่มีอะไรเป็นของอัศจรรย์นั่นเองภายในโลกนี้ แม้แต่จิตของเราเองแทนที่จะเป็นของอัศจรรย์ก็บรรจุกความทุกข์ความทรมานไว้เสียอย่างเต็มเอี้ยด แล้วก็มาระบายกันเท่านั้น เป็นประโยชน์อะไร ให้พิจารณา

นักปฏิบัติเป็นนักไคร่ครวญ พระไม่ไคร่ครวญไม่มีไคร่ครวญในโลก เพศของพระเป็นเพศละเอียด เป็นเพศที่สุขุม เป็นเพศที่พินิจพิจารณา เป็นเพศที่อดที่ทน เป็นเพศที่ไคร่ครวญมาก เป็นเพศที่มีความเพียร ไม่ใช่เป็นเพศที่กินแล้วนอนนอนแล้วนิน ชี้เกียจชี้

คร้านท้อแท้อ่อนแอ ทำอะไรไม่คิดไม่อ่านดังที่เห็น ๆ อยู่นี้ วันหนึ่ง ๆ ออกจะแตก การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน มองดูกิริยาอาการ มองดูอะไรมันหากโดนหูโดนตา และเข้าไปโดนหัวใจอยู่จนได้ สอนเท่าไรมันก็ไม่พัน ให้นำไปพิจารณาซิ

คนเราที่โง่ ๆ อยู่นี้แหละ เมื่อได้ฝึกหัดตัวของตัวให้เป็นไปตามหลักธรรมพระพุทธเจ้าแล้ว จะเป็นผู้ฉลาดขึ้นมาโดยไม่ต้องถามใครแหละ เอาธรรมะพระพุทธเจ้าจะเป็นเครื่องส่องทาง ดำเนินลงไป ๆ หากจะมีวันฉลาดจนได้แหละ ถ้าฉลาดไม่ได้พระพุทธเจ้าท่านจะสอนไว้ทำไม พระองค์ทรงเคยฉลาดจากการฝึกการทรมานมาแล้วนี้ พระสงฆ์สาวกก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าวิเศษด้วยธรรม พระสาวกก็วิเศษด้วยธรรม เราก็คงพยายามฝึกตนของเราให้ฉลาดด้วยธรรมบ้างซิภายในใจ

ครูบาอาจารย์ก็หมดไป ๆ หาที่เกาะที่ยึดไม่ได้นะ หมดไป ๆ แทบจะว่าจริง ๆ แล้วเดี๋ยวนี้เนะ การสอนจิตตภาวนาเป็นของสำคัญมาก พูดแล้ว สาธุ เราไม่ได้ประมาทคัมภีร์ไบเบิลตำรับตำรา อันนั้นเป็นตู้เป็นหีบยามีอยู่มาก เป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้นแหละ ยาในตู้ นั้นละแต่ละขวด ๆ แต่ละชั้นละอันเป็นประโยชน์ทั้งนั้น แต่ผู้ฉลาดที่จะนำมาใช้นั้นมันฉลาดไหม ถ้าผู้นำมาใช้ไม่ฉลาดก็ไม่เกิดผลประโยชน์อะไร นอกจากจะเกิดโทษอีกด้วยซ้ำ นี่ละเป็นข้อเทียบเคียง ต้องเป็นหมอเท่านั้นเป็นผู้จะนำยาเหล่านั้นมาใช้ได้เป็นผลประโยชน์แก่คนไข้ ผู้ไม่ใช่หมอเป็นไปไม่ได้ นอกจากจะทำให้คนไข้ตาย

นี่ละพระพุทธเจ้า พระสาวกเป็นหมอชั้นเอก นำธรรมโอสถนี้ละคือยามาสอนสัตว์โลก จึงสอนด้วยความแม่นยำถูกต้องทุกสิ่งทุกอย่าง ตั้งแต่พื้น ๆ แห่งธรรมจนกระทั่งถึงวิมุตติธรรม ไม่มีผิดไม่มีคลาดเคลื่อน จึงเรียกว่าสาวกชาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ และดำเนินมาชอบแล้ว ทั้งรู้ชอบแล้ว ทั้งพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายรู้ชอบแล้ว สอนลูกศิษย์ลูกหาท่านจึงสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ

บรรดาศิษย์ทั้งหลายที่เข้าไปอาศัยครูบาอาจารย์แต่ละองค์ ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นพระอรหันต์ ๆ ทำไมท่านจะสอนคลาดเคลื่อนล่ะ ท่านจะสอนผิดพลาดไปละ ก็เมื่อท่านรู้ที่อยู่

อย่างเต็มที่ เห็นอยู่อย่างเต็มที่ในธรรมทั้งหลาย บริสุทธิ์พุทธโอเต็มที่แล้ว ท่านจะสอนผิดที่ตรงไหน ต้องสอนถูกต้องแม่นยำ ผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับต้องตายใจได้เลย ผากเป็นผากตายได้เลย หลับตาได้ให้ท่านจง ไม่สงสัยว่าจะจูงลงนรกอเวจีที่ไหน จะจูงเพื่อมรรคผลนิพพานทั้งนั้น เพื่อความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียว ท่านผู้รู้จริงเห็นจริงท่านสอนอย่างนั้น ท่านจูงอย่างนั้น ท่านอบรมอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นเวลาพระพุทธเจ้าแสดงธรรมแต่ละครั้งละคราวนี้ ผู้บรรลุมรรคผลนิพพานจึงมีมาก จะไม่มีมากยังงี้ ก็มีแต่ธรรมของจริงล้วน ๆ ออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ผู้หาของจริงอยู่แล้ว ทำไมจะไม่ยึดเอาของจริงได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มหัวใจเล่า นี้ละที่ความจริงของผู้รู้ธรรมเป็นเช่นนี้ เช่นเดียวกับหมอปริญญาที่เรียนมาแล้วด้วยความถูกต้องแม่นยำ ทดสอบทุกสิ่งทุกอย่างตลอดทยุกยาและวิชาความรู้ นำมาใช้จึงไม่ผิดพลาด นี้ก็พระสาวกทั้งหลายท่านเป็นเช่นนั้น และครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ที่ท่านได้ดำเนินมาแล้ว ผิดก็เป็นครูท่าน ถูกเป็นครูท่าน นำเอาทั้งผิดทั้งถูกนั้นแหละมาสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาด้วยความถูกต้องแม่นยำ จะไม่ผิดเหมือนอย่างท่านที่เคยดำเนินมาก่อน

การสอนจึงลำบากนะ การสอนทางด้านจิตตภาวนา เพียงแต่เราจะจดจำเอาจากคัมภีร์ไบเบิลมานั้น ดังที่กล่าวแล้วว่า สาธุ ไม่ได้ประมาท เราจะนำมาสอนไม่ถูกต้อง เพราะเราไม่รู้ว่าธรรมะบทนั้น ๆ จะสอนเวลาใด สอนในกาลใด สอนในขณะใด ในขั้นใดภูมิใดของจิตตภาวนา ของแต่ละชั้นละภูมิของผู้บำเพ็ญทั้งหลาย นี่สอนไม่ถูก นำมาใช้ไม่ถูก แต่ถ้าเป็นผู้รู้แล้วเห็นแล้วในทางภาคปฏิบัติ นับตั้งแต่สมาธิขึ้นไปจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นแล้ว จะสอนตรงไหนสอนได้ทั้งนั้น เพราะรู้แล้วทั้งนั้นนี้ ใครจะควรสอนอยู่ในธรรมบทใด ควรจะได้อสอนในธรรมแขนงใดแงใด ๆ รู้เข้าใจ ๆ ต้องสอนได้ถูกต้องโดยไม่ต้องสงสัย นี้ละจึงเป็นที่นอนใจ บรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายที่ไปหาครูบาอาจารย์ผู้ท่านถูกต้องแม่นยำแล้ว ผลจึงเป็นที่คาดหมายกันได้ว่าไม่สงสัย จึงขอให้ทุก ๆ ท่านได้ตั้งอกตั้งใจ

เวลานี้เรายู่ด้วยกันไม่ใช่เป็นของเที่ยงแน่นอนหนามันคงอะไรสักนะ พลัดพรากจากกัน ไปทั้งไปทั้งมาทั้งเป็นทั้งตาย พลัดพรากกันอยู่ตลอดเวลา คำว่า อนิจจัง ๆ ทุกข์ อนตตา จะเป็นอะไรไป ถ้าไม่ใช่เป็นตั้งแต่พวกเราไปทุกรูปทุกนาม จนกระทั่งถึงครอบโลกธาตุ มันเป็นแบบเดียวกันหมด จะมานอนใจได้หรือ

การเกิดแก่เจ็บตาย ไม่ใช่เป็นของชินชาหน้าด้านนะ เป็นทุกข์จริง ๆ เช่นอย่างไฟเผา เรานั้นละ เราชินชาได้ไหมไฟเผาเรา ทุกข์เผาเราก็กี่เหมือนกัน ทุกภพทุกชาติ เกิดต้องมีความทุกข์มาแล้ว พอเริ่มเกิดก็เริ่มทุกข์มาแล้วจะว่ายังไง เริ่มปรากฏทุกข์ขึ้นมาอย่างชัด ๆ แล้วตายก็เหมือนกัน ความเป็นอยู่แต่ละภพละชาติหาความสุขความสบายที่ไหนได้ เป็นแต่เพียงไม่พูดออกมาทุกขณะที่ทุกข์แสดงตัว ภายในร่างกายของเราและสัตว์ทั้งหลายเขาก็เป็นอย่างเดียวกัน

เพราะอำนาจของกิเลสนี้แหละเป็นตัวสำคัญที่สุด ที่สร้างทุกข์ให้สัตว์โลกโดยทั่วกัน ได้รับความลำบากลำบากไม่สงสัย จึงขอให้พากันพิจารณาให้เห็นโทษของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของเรา อย่าได้ชินชากัน และรีบเร่งชวนช่วยคุณงามความดีที่จะให้หลุดพ้นจากมันเสีย ได้วันนี้ขณะนี้ยังเป็นของที่วิเศษที่สุดแล้ว ในเรื่องการพ้นจากทุกข์นะ

เอาละการแสดงก็เห็นว่าสมควร เอาเท่านี้ เริ่มปรากฏแล้ว(เหนื่อย)

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

เรียนรู้จำ ปฏิบัติรู้จริง

พุทธศาสนาของเราตามตำรับตำราท่านก็มีไว้สมบูรณ์ ทั้งพระสูตรตันตปิฎก พระวินัยปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ถ้าแปลออกแล้ว ปิฎก ๆ คือ ตะกร้าหรือภาชนะนั่นเอง ท่านบรรจुไว้เรียบร้อย เราก็เรียนมาตามนั้น เรียนตามที่ท่านจดจารึกเอาไว้ในปิฎกต่าง ๆ เข้าสู่หัวใจด้วยความจำ ในระยะนี้การเรียนทั้งหมดไม่ว่าจะเรียนปิฎกใดเข้าสู่ใจ เป็นเข้าสู่ด้วยความจำ ธรรมะที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังได้ท่องบ่นสังวธยายทั้งหมดรวมเข้ามาสู่ใจนี้ เป็นธรรมชาติของความจำ ไหลเข้าสู่ใจด้วยความจำ ยังไม่เข้าสู่ใจด้วยความจริง เพราะฉะนั้นผู้ศึกษามากน้อย จึงไม่พ้นความสงสัยในการดำเนินว่าจะดำเนินอย่างไรดี ดำเนินอย่างไรถูกหรืออย่างไรผิด ความสงสัยนี้จะต้องเป็นพื้นอยู่โดยดีในบรรดานักปริยัติทั้งหลาย ไม่ว่าท่านว่าเรา นี้พูดตามหลักความจริงซึ่งมีอยู่ในหัวใจของผู้ศึกษาเล่าเรียนมา

เราอยากจะพูดเต็มเม็ดเต็มหน่วยเลยว่า ทุกดวงใจเป็นอย่างนั้น เพราะเป็นเรื่องที่จะเป็นอย่างนั้นโดยแท้ เนื่องจากไม่มีผู้สั่งตัดจัดเจนในปฏิปทาเครื่องดำเนิน และรู้เห็นจากการดำเนินนั้น อันเป็นฝ่ายผลแล้วมาก่อนมาชี้แจงแสดงบอก จึงผู้ที่ศึกษามากน้อยอดสงสัยไม่ได้ จำต้องสงสัยอยู่โดยดี นี่เป็นคตินิสัยของปุถุชนเราโดยทั่ว ๆ ไป

การพูดถึงก็พูดถึงแต่ภาคความจำ ไม่ว่าจะพูดถึงธรรมในปิฎกใด พระสูตรตันตปิฎกก็ดี พระวินัยปิฎกนั้นก็รู้แล้วว่า ต้องอาศัยความจำเป็นหลักสำคัญที่จะประพฤติปฏิบัติตัว อันนี้ไม่มีพิสดารอะไรมาก ที่พิสดารมากก็คือพระสูตรตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งเป็นธรรมที่พิสดารมากจริง ๆ มากกว่าปิฎกทั้งสองนี้

ผู้ที่เรียนมาทั้งหลายนี้ไม่ได้มีความจริงเข้าสู่ใจ แล้วจะเอาอะไรไปประพฤติปฏิบัติ จึงต้องแบกความสงสัยเต็มหัวใจอยู่นั่นแล เรียนก็เรียน รู้ก็รู้ในภาคความจำ แต่วิธีปฏิบัติเมื่อ

ไม่มีผู้ชำนาญชำนาญ พร้อมทั้งการทรงผลมาแล้วมาพาดำเนิน จึงเป็นเรื่องลำบากอยู่มาก ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้โดยถูกต้องตั้งงามและราบรื่นไปโดยสม่ำเสมอเลย

ด้วยเหตุนี้จึงต้องเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ อย่างสมัยปัจจุบันนี้ ก็คือหลวงปู่มั่น เป็นสำคัญ เราพูดหลวงปู่มั่นก็ไม่สนิทสนมเท่ากับพ่อแม่ ทั้งพ่อทั้งแม่ครูอาจารย์มั่น อันนี้เราถึงใจ คือเป็นทั้งพ่อทั้งแม่เลี้ยงมาตลอดในอรรถในธรรม ด้วยความถูกต้องแม่นยำ ไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อนเลย นี่ละปฏิบัติของท่านไม่มีคำว่าออกนอกกลุ่มนอกทาง ดำเนินตามธุดงค์วัตรเป็นฐานสำคัญ หรือเป็นแนวทางอันสำคัญมากที่สุด ส่วนพระวินัยนั้นก็รู้แล้วว่าพระวินัย ว่าอย่างไรไม่มีความพิสดาร ไม่มีความตีความหมาย ต้องตรงไปตรงมา ส่วนธรรมะนั้นมีความหมายแยกแยะ เพราะเป็นส่วนละเอียดดัดได้ ถ้าพูดแบบโลก ๆ เรียกว่าดัดได้พลิกได้ ส่วนพระวินัยนั้นไม่มี ตรงไปตรงมา

แต่เรื่องธรรมะนั้นซิ พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านพาดำเนินอย่างถูกต้องแม่นยำ ถือเอาธุดงค์วัตร ๑๓ นี้เป็นพื้นเพในการดำเนินและการประพฤติปฏิบัติ จิตใจของท่านก็เป็นไปโดยสม่ำเสมอ ไม่นอกกลุ่มนอกทางทำให้ผู้อื่นสงสัย และริจะทำความเด่นความดั่งอะไร ออกนอกกลุ่มนอกทางนั้นก็ไม่มี เป็นแนวทางที่ราบรื่นตั้งงามมาก นี่ละเป็นที่นอนใจ เป็นที่ตายใจ ยึดถือไว้ได้โดยไม่ต้องสงสัย ก็คือปฏิบัติเครื่องดำเนินของท่าน

นี่ครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์ของท่านก็มีจำนวนมากพากันดำเนินมา ยึดถือหลักนั้นแหละมาปฏิบัติ ได้แพร่หลายหรือกระจายออกไปแก่บรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายเป็นแขนง ๆ จนกระทั่งถึงพวกเรา ก็มาจากสายของท่านนั่นเอง เป็นที่แน่ใจไม่สงสัย คือไม่มีคำว่าแฝง ๆ หรือแฝง ๆ อะไรออกไปให้เป็นที่สะดุดตาไม่แน่ใจอย่างนี้ไม่มี ท่านดำเนินอะไรเป็นที่เหมาะสมทั้งนั้น คือมีแบบมีฉบับเป็นเครื่องยืนยัน ไม่ผิดเพี้ยนไปเลย

นี่เพราะเหตุไร เพราะเบื้องต้นท่านก็ตะเกียกตะกายก็จริง แต่ตะเกียกตะกายตามหลักธรรมหลักวินัย ไม่ได้นอกเหนือไปจากหลักธรรมหลักวินัย หลักวินัยคือกฎของพระระเบียบของพระ ท่านตรงเป้งเลย และหลักธรรมก็ยึดธุดงค์ ๑๓ ข้อนี้เป็นทางดำเนิน แม้

จะล้มลุกคลุกคลานในเบื้องต้น ท่านก็ล้มไปตามแถวตามแนวของธุดงค์วัตร ไม่ได้ออกนอก
 ลู่นอกทางนี้ไปอย่างทางอื่นบ้างเลย นี่จึงเป็นที่น่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่งมาตั้งแต่ขั้นเริ่ม
 แรกของท่าน

ต่อจากนั้นท่านก็ปรากฏเห็นผลขึ้นมาโดยลำดับลำดับ ดังที่เคยเขียนไว้แล้วในประวัติ
 ของท่าน จนกระทั่งเป็นผู้ทรงมรรคทรงผลโดยสมบูรณ์ในหัวใจท่าน แล้วก็ประกาศสั่งสอน
 ธรรมแก่บรรดาศิษย์ทั้งหลาย พร้อมทั้งปฏิบัติทาเครื่องดำเนินด้วยความมองจากลำหยาญ ไม่
 มีคำว่าสะทกสะท้านแม้ชนิดหนึ่งเลย นี่เพราะความแนใจในใจของท่านเอง ทั้งฝ่ายเหตุทั้ง
 ฝ่ายผลท่านเป็นที่แนใจทั้งสองแล้ว บรรดาลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายที่เข้าไปศึกษาอบรมกับ
 ท่าน จึงได้หลักได้เกณฑ์จากความถูกต้องแม่นยำที่ท่านพาดำเนินมา มาเป็นเครื่องดำเนิน
 ของตน แล้วถ่ายถอดไปโดยลำดับลำดับไม่มีประมาณ เฉพาะอย่างยิ่งภิกษุบริษัท มีกว้าง
 ขวางอยู่มากสำหรับลูกศิษย์ของพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นแตกกระจายออกไป

การที่ได้ปฏิบัติทาเครื่องดำเนินจากท่านผู้รู้ผู้ฉลาดพาดำเนินมาแล้วเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ทำ
 ได้ยากมาก นี่ละเป็นที่ให้ตายใจนอนใจอบอุ่นใจได้ ผิดกับที่เราเรียนมาโดยลำพังและ
 ปฏิบัติโดยลำพังเป็นไหน ๆ ยกตัวอย่างไม่ต้องเอาที่อื่นที่ไกลที่ไหนเลย ผมเองนี่แหละ
 เรียน จะว่ารอดหรือไม่รอดก็ตามก็เรียนถึงมหา แต่เวลาจะหาหลักหาเกณฑ์มายึดเป็น
 เครื่องดำเนิน ด้วยความอบอุ่นแนใจตายใจสำหรับตัวเอง ไม่มีจะว่ายังไง นั่นเป็นอย่างนั้น

จิตเสาะแสวงหาแต่ครูบาอาจารย์อยู่ตลอดเวลา เฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น
 จิตฝังลึกที่เดียวทั้งที่ยังไม่ได้พบองค์ท่านก็ตาม และยังไปพบท่านในวาระแรกที่ท่านจะออก
 จากเชียงใหม่มา เรายังไม่มีโอกาสที่จะออกมากับท่านเวลานั้นด้วยแล้ว ก็ยิ่งฝังลึกลงไปโดย
 ลำดับลำดับ เพราะฉะนั้นเวลาหยุดจากการศึกษาเล่าเรียนตามเจตนาที่เจ้าของตั้งไว้แล้ว จึง
 ตั้งหน้าตั้งตามุ่งหน้าที่จะไปหาท่านโดยถ่ายเดียวเท่านั้น นี่เพราะความฝังใจ

ลำพังเจ้าของเรียนมามากน้อยหาที่ยึดไม่ได้ ไม่ใช่ผมประมาทธรรมของพระพุทธเจ้า
 เราพูดถึงเรื่องความโง่ของเรา ทั้ง ๆ ที่ธรรมของพระพุทธเจ้าก็เป็นเพชร ปราบกิเลสอย่าง

ราบมาแล้ว แต่เราไม่รู้วิธีปราบ ยกศาสตราอาวุธซึ่งเป็นอาวุธที่ทันสมัย หรือเยี่ยมยอดขนาดไหนมากที่สุดตาม ก็ปฏิบัติต่ออาวุธนั้นเพื่อสังหารสิ่งที่เป็นข้าศึกไม่ถูก ก็ไม่สำเร็จ ประโยชน์อันใด นี่ละเป็นของสำคัญ

เรียนสมาธิก็เรียน ปัญญาที่เรียน ท่านมีไว้หมดตามตำรับตำรา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เฉพาะอย่างยิ่งบรรดาสาวกองค์นั้น อยู่ในป่านั้น อยู่ในเขานั้น นั่นคือเยี่ยงอย่างอันดีของท่านที่พาดำเนินมา ควรจะยึดถือเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้แล้ว และปฏิบัติตนไปเลย แต่นี้กลับไม่เป็นเช่นนั้น มันยึดเอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ไม่ได้ นี่ละความสด ๆ ร้อน ๆ ความเห็นต่อหน้าต่อตา เป็นของสำคัญมากกว่าความที่คาดคะเนไปตาม

เช่นอย่างเราไปพบพ่อแม่ครูบาอาจารย์มันท่านพาดำเนิน ตาเห็นชัด ๆ ประจักษ์ตา หูได้ยินประจักษ์แล้วเข้าสู่ใจ จากธรรมที่ท่านแสดงออกมาด้วยความจริงใจ ด้วยความรู้จริงเห็นจริงของท่าน ไม่มีคำว่าเห็นจะมีแต่ต้อง ต้องเป็นอย่างนั้นต้องเป็นอย่างนี้ เพราะความแนใจของท่าน นี่ละจึงทำให้จิตใจมีความแนหนามั่นคงอบอุ่นขึ้นมา เพราะได้ครูบาอาจารย์อันเป็นหลักปัจจุบันยึดถือ

การที่กล่าวนี้ผมไม่ได้ประมาทธรรมพระพุทธเจ้านะ ผมก็เรียน แต่เพราะความโง่ของเจ้าของ ครั้งพุทธกาลท่านซึ่งเคยประหารมาแล้ว จนปรากฏเป็นสาวกอรหัตตอรหันต์ก็มีจำนวนมาก แต่ยังงี้ก็ตามอย่าลืมนะ การศึกษาต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้านี้สำคัญมากทีเดียว สำคัญกว่าการศึกษาจากคัมภีร์ไบเบิล เพราะคัมภีร์ไบเบิลนี้เกิดทีหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานนานไปแล้วได้ไม่รู้กี่ร้อยปี จึงได้จดจารึกขึ้นมาด้วยความระลึกได้ของปราชญ์นั่นเองแหละ ไม่อย่างนั้นก็ไม่มีอะไรจะเป็นร่องรอยให้เราทั้งหลายได้ยึด การจดจารึกมาจึงขึ้นอยู่กับภูมิหรือรากฐานของจิตใจแห่งผู้จดจารึกกว่าเป็นคนประเภทใด

อ้าว จะเป็นคนประเภทใดก็ตาม เราก็ได้ธรรมะออกมาจากพุทธศาสนาประกาศธรรมสอนโลก โดยมีสักขีพยานทั้งพระสุตตันตปิฎก ทั้งพระวินัยปิฎก ทั้งพระอภิธรรมปิฎกแล้ว มันก็เป็นเรื่องที่น่าภูมิใจแล้ว อันนี้เรายกไว้ แต่เราขอพูดเน้นลงไปอีกในหลักสำคัญ

ของธรรมที่สุด ๆ ร้อน ๆ ที่จะร้อนพื้นจิตใจให้ขึ้นได้อย่างทันอกทันใจ นี่ก็คือการฟังธรรม ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าหนึ่ง ฟังธรรมเฉพาะหน้าของพระอรหันต์ซึ่งเป็นสาวกของท่าน ที่เต็มเปี่ยมด้วยอรรถด้วยธรรมแล้วหนึ่ง นี่ต่างกับการศึกษาเล่าเรียนการจดจำจากตำรับตำราอยู่มากทีเดียว เพราะนั่นเป็นภาคปฏิบัติในขณะที่ฟังด้วย ไม่เพียงแต่จะไปฟังเพื่อเป็นความจำอันเรียกว่าเรียน ๆ อย่างเดียว ยังเป็นภาคปฏิบัติในขณะที่ฟังด้วย

เช่นอย่างเราทั้งหลายฟังอยู่เวลานี้ จิตได้ส่งไปไหนเล่า ไม่ได้ส่งไปไหน ตั้งไว้สำหรับตัวเอง รู้ตัวเองอยู่ในจุดแห่งความรู้ันั้นโดยเฉพาะ แล้วคอยฟังความสัมผัสแห่งธรรมที่ออกไปจากปากครูบาอาจารย์จะเข้าสู่จิตใจนี้เท่านั้น นั่นจึงเป็นภาคปฏิบัติ การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า กับการที่เราเรียนตามตำรับตำราอันเป็นความจำมาเปล่า ๆ เฉย ๆ นั้นผิดกันอยู่มากทีเดียวราวฟ้ากับดิน เพราะพระพุทธเจ้าทรงรู้ ถ้าหากพูดถึงว่าพระหัตถ์ ธรรมก็อยู่ในพระหัตถ์นี้ แล้วยื่นให้ ๆ ไม่ไปหยิบยืมเอาคัมภีร์นั้นคัมภีร์นี้ ชื่อนั้นชื่อนี้แห่งธรรมมาสอนโลกสอนสงสารอะไร เอาออกมาจากพระหัตถ์

เอ้า ย่นเข้าไปอีก เอาออกมาจากพระทัย คือคว่ำเอามาจากพระทัยยื่นให้ด้วยพระหัตถ์ ล้วนแล้วแต่เป็นของจริงล้วน ๆ ซึ่งได้เคยรู้เคยเห็น ได้เคยค้นพบมาแล้วด้วยวิธีการอันถูกต้อง จึงเห็นผลเป็นที่พอพระทัย แล้วย่นมายื่นให้แก่บรรดาบริษัททั้งหลายสด ๆ ร้อน ๆ ทำไมผู้ต้องการความจริงจากของจริงอยู่แล้วจะไม่ถึงใจ จะไม่รู้ไม่เห็น นั่นละท่านว่าภาคปฏิบัติ เป็นในขณะที่รับฟังนั่นเอง ถอดจากใจหนึ่งเข้าสู่ใจหนึ่ง คือถอดจากพระทัยของพระพุทธเจ้าเข้าสู่ใจของผู้ฟังทั้งหลาย ด้วยความสัตย์ความจริงล้วน ๆ ไม่มีคำว่าแปลงปลอมแฝงอยู่เลย จึงสามารถบรรลุธรรมได้เป็นขั้น ๆ หรือตามอำนาจาสนาของตน และเลื่อนระดับของธรรมไปโดยลำดับ ๆ จากการฟังแต่ละครั้ง ๆ จนกระทั่งถึงหลุดพ้นไปได้โดยไม่สงสัย นี่ต่างกันอย่างไรเอง

พระสาวกอรหันต์เล่า ท่านเหล่านี้ก็เป็นผู้ทรงอริยสัจ ๔ ไว้โดยสมบูรณ์ และทรงมรรค
 ทรงผล สมบูรณ์เต็มหัวใจด้วย ท่านจะสอนผิดไปที่ไหน ท่านผ่านไปด้วยความความถูกต้อง
 จนกระทั่งถึงขั้นหลุดพ้นไม่มีอะไรสงสัยแล้ว ท่านจะนำความมงงายมาสอนพวกเราได้อย่างไร
 เอาความมงงายมาจากไหน ก็ท่านไม่ใช่พระมงงาย ท่านเป็นพระที่บริสุทธิ์พุทธโธทั้งดวงภายใน
 ในใจของท่าน และภายในพระทัยของพระพุทธเจ้า สอนโลกจะเคลื่อนคลาตไปไหน จะเป็น
 ของปลอมไปที่ไหน เป็นไปไม่ได้ ล้วนแล้วแต่เป็นของจริงล้วน ๆ เท่านั้น ที่จะก้าวเข้าสู่จิตใจ
 ของพุทธบริษัทที่ฟัง หรือของลูกศิษย์ลูกหาที่จ่อฟังอยู่ด้วยภาชนะที่หงายเต็มที่แล้วนั้น
 จะพ้นจากความมัจจุรึงเห็นจริงไปได้ได้อย่างไร

นี่แหละคือภาคปฏิบัติออกจากการสดับตรับฟัง ทั้งเรียนทั้งปฏิบัติเป็นไปในตัวเสร็จ
 ไม่เหมือนกับที่เราเรียนท่องบ่นสังวธยายจากคัมภีร์ อันนั้นไม่ได้ปฏิบัติ มีแต่เรียน ๆ ล้วน
 ๆ เป็นความจำล้วน ๆ ความจริงไม่มี ขณะที่ฟังนี้มีเต็มไปด้วยความจริง ท่านเทศน์ ๆ สอน
 ออกมาจากความจริงทั้งหมด ผู้ฟังก็เป็นความจริง จิตตั้งแล้วด้วยสติ นั่นเป็นความจริงอัน
 หนึ่งแล้ว รอที่จะรับฟังเหตุผลกลไกใด ๆ ซึ่งออกมาจากความจริงไม่ผิดไม่พลาดแล้ว มัน
 ต้องรับความจริงได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยลำดับลำดับ นี่ละที่ทำให้เกิดผลขึ้นมา

ในครั้งพุทธกาลว่าได้บรรลุธรรมเท่านั้น ๆ เวลาฟังธรรมจากตรงพระพักตร์พระพุทธ
 เจ้า ทำไมจะเป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เป็นไปได้แท้ ๆ เราจะหาเรื่องอะไรมาบิดเบือนกันว่าเป็นไป
 ไม่ได้ นอกจากกิเลสเท่านั้นที่มันตัวพลิกแพลงเปลี่ยนแปลง ตัวหลอกลวงสัตว์โลกผู้โง่เขลา
 เบาทัญญาให้ลุ่มไปตามมันเท่านั้นว่าเป็นไปไม่ได้ ว่าไม่จริง นี่คือเรื่องของกิเลสต้องค้ำ
 ธรรมเสมอ ถ้าเรื่องของธรรมแล้ว หัวใจเปิดอยู่ด้วยมรรคด้วยผล ทำไมเปิดเทลงในจุดใน
 หัวใจดวงที่ต้องการมรรคผลอยู่แล้วซึ่งเป็นความจริงด้วยกัน ทำไมจะรับกันไม่ได้ นั่นมี
 อดีตที่ตรงไหน มีอนาคตที่ตรงไหน

สังขารไม่ใช่อดีต สังขารไม่ใช่อนาคต ปรากฏอยู่ที่กายที่ใจของสัตว์โลกด้วยกันทั้งนั้น เว้นแต่ผู้ที่ตายไปแล้วร่างกายก็หมดความหมายไป นั่นสังขารไม่มีสำหรับคนตายไปแล้ว นี่ความจริงเป็นเช่นนี้

พวกเราทั้งหลายก็ได้ครูบาอาจารย์เป็นแนวทางเครื่องดำเนิน เป็นที่อบอุ่นเป็นที่แน่ใจว่าไม่สงสัยแล้ว ก็น่าจะได้อำนาจตนให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อได้สติขึ้นมา ได้สมาธิความแน่นหนามั่นคง ความสงบใจ ความอึดตัวอึดใจสบายใจขึ้นมา แล้วความแยกกายภายในใจด้วยปัญญา มีความเฉลียวฉลาดรอบคอบไปโดยลำดับลำดับขึ้นมาภายในใจของตน จากการปฏิบัติกับครูกับอาจารย์ที่เป็นแบบฉบับอันดีงาม แทนที่จะเป็นอย่างนั้นทำไมจึงเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่ตั้งหน้าตั้งตาเป็นความเหลวไหลเหลวแหลกเสียเท่านั้น

อย่าลืม เคยพูดเสมอว่ากิเลสนั้นรวดเร็วที่สุดในหัวใจแต่ละดวง ๆ ไม่มีอะไรจะรวดเร็วยิ่งกว่ากิเลสทำงานบนหัวใจเรา ความเคลื่อนไหวมันต้องเป็นที่หนึ่งออกก่อน มิหนำซ้ำความเคลื่อนไหวมันเองเป็นผู้กระตุ้นให้คิดให้ปรุง นั่นฟังซิ มันจุดมันลากให้คิดให้ปรุง เรื่องรูป เรื่องเสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส อะไรในอดีตที่ล่วงมาแล้วก็ตาม ที่ยังไม่มีมันก็วาดภาพหลอกขึ้นมา เรียกว่าเป็นลม ๆ แล้ง ๆ ขึ้นมาให้เป็นตนเป็นตัว ให้เราเพลินในความคิดความปรุงของตัวเอง โดยหาเหตุหาผลต้นปลายไม่ได้อยู่วันยังค่ำไม่มีความเบื่อหน่ายเลย นี่ตัวกิเลสมันเร็วอย่างนั้นให้ดูเอา

นี่ที่สอนแล้วนี้ เอ้า ๆ พิจารณาซิ ไม่ได้มีอยู่ในหัวใจของผู้สอนนี่อย่างเดียว มีอยู่กับทุกคน ความจริงจะต้องทราบด้วยกันทุกคน ถ้าใจได้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติตามที่กล่าวที่สอนนี่จะเป็นอื่นไปไม่ได้ ต้องเป็นอย่างนั้น วันหนึ่งมันปรุงเท่าไร ดูซิหัวใจเจ้าของ

นี่ละการศึกษาการอบรม ก็คือการอบรมดูความคิดความเคลื่อนไหวของใจ มันปรุงเรื่องอะไรบ้างในวันหนึ่ง ๆ รูป รูปนี้มีอะไรอัศจรรย์ อัศจรรย์อะไรบ้าง ดูซิรูป รูปต้นไม้ รูปภูเขา รูปหญิง รูปชาย รูปสัตว์ รูปบุคคล รูปดิน รูปน้ำ รูปอะไรก็แล้วแต่เถอะ ที่เป็นวิสัยของตาเห็นมาแล้วมันเอามาปรุงมาคิด สิ่งเหล่านี้มีอะไรวิเศษ เราเคยเห็นเคยเจอเคยพบมา

แล้วตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ ในร่างกายของเราก็คือรูปนั่นเอง ก็เห็นกันอยู่ชัด ๆ
 วิเศษอะไร ถึงขนาดนั้นยังต้องยอมกิเลสโดยไม่รู้สึกรู้ตัว ให้มันกล่อมจนหลับด้วยการปรุ
 เรื่องของรูป ไม่มีคำว่าสิ้นสุด ไม่มีคำว่าชราคร่ำคร่าไปแล้ว ไม่มี คำว่าเป็นเดนไปแล้ว นาน
 ไปแล้ว เน่าเฟะไปแล้ว เหม็นคลุ้งไปหมดแล้ว..ไม่ได้ว่า อุ่นขึ้นมากินตลอด หลงตลอดนั้น
 เอง คือกินตลอดติดตลอดนั่นเอง

ดีก็ติด ชั่วก็ติด ปรุอยู่ตลอดเวลา ส่วนมากติดแต่เรื่องชั่วเรื่องนั้นทั้งนั้นแหละ รักก็รัก
 ชังก็ชัง เคยรักเคยชังมาแล้วกับสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ ทำไมจึงไม่ชินไม่ซา ไม่รู้กลอุบายของ
 กิเลสที่หลอกอยู่ตลอดเวลา มันก็เอาเรื่องเก่าที่นั่นแหละมาหลอก ไม่ใช่เอาเรื่องใหม่มา
 หลอกนี่นาพอจะได้หลงกลของมันว่าไม่ทัน เพราะเป็นกลใหม่ อันนี้มีแต่กลเก่าทั้งนั้น กล
 จากรูป กลจากเสียง กลจากกลิ่น รส สัมผัสต่าง ๆ มีแต่เรื่องของเก่ากลเก่า ปรุอันเก่าขึ้น
 มาหลอกอยู่อย่างนั้น โง่ขนาดไหนพวกเรานี้ ดูเข้าไปซิดูที่หัวใจนั้น เมื่อดูเข้าไปตรงนี้
 แล้วจะทราบอย่างที่ว่านี้หนีไม่พ้น

เบื้องต้นขอให้สติมีก่อน เอ้า เร่งสติให้ดี ความรู้อยู่กับตัวแท้ ๆ ทำไมจึงไม่รู้ตัว มันโง่
 ขนาดไหนเรานี้ให้ว่าอย่างนั้นซิ ถ้ามองตัวเองว่าตัวเอง อย่าไปคิดเรื่องของคนอื่นยิ่งกว่าเรื่อง
 ของตัวเอง พิสูจน์ดูเรื่องของตัวเอง ตัวรู้แท้ ๆ อยู่ที่ไหน อยู่ที่ใจ ใจเป็นตัวรู้ ทรงความรู้
 ตลอดเวลา ทำไมจึงให้สิ่งลามกจกเปรตทั้งหลายลากเอาความรู้ไปเป็นเครื่องมือ ใช้ความ
 รู้ในสิ่งที่เป็นภัยมาทำลายตัวเองโดยไม่รู้สึกรู้ตัวตลอดมาเล่า มันไม่โง่มากเกินไปแล้วหรือ
 มนุษย์เรา เฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติเรา พระกรรมฐานเรานี้ทำไมไม่ดู

เอ้า เราพูดแต่เพียงรูปอย่างเดียวเท่านั้นมันก็กระเทือนโลกธาตุแล้ว กว้างแคบขนาด
 ไหนรูปนี้ และติดกว้างแคบขนาดไหน จิตมันเคยติดสิ่งเหล่านี้และติดมานานเท่าไรแล้ว ได้
 คำนึงดูแล้วยัง มันติดมานานเท่าไรเมื่อไรจะเบื่อ สิ่งเหล่านี้ไม่น่าเบื่อเพราะอะไร มันวิเศษวิ
 โสอันใดจึงไม่น่าเบื่อ นั่น เพราะกิเลสทำให้เราติดตลอดนั่นเองเราถึงได้ติด ทุกอย่างขึ้นชื่อ
 ว่ากิเลสได้เสกให้แล้วติดทั้งหมด เพราะกิเลสอยู่กับจิตของเรา นี่ มันไม่มีคำว่าเบื่อ เพราะ

ความฉลาดแหลมคมมันเยี่ยมกว่าเรา เราจึงไม่มีความรู้วิชาสามารถที่จะรู้กลของมันพอที่จะทราบเรื่องราวแล้วถอนตัวออกมา และเห็นโทษของมันได้นี่เองไม่ใช่อะไร

เสียง กลิ่น รส เอามันเหมือนกันนี้แหละ เป็นของวิเศษวิโสอะไร มันมีอยู่เต็มตัวเราทุกคน รูปก็อยู่เต็มตัวของเรา เสียงก็ออกจากตัวของเรากี่ได้นี้ กลิ่น รส เครื่องสัมผัส อยู่ในตัวของเราครบหมด ตื่นไปที่ไหน ดูสัมผัสดูตัวเราเป็นยังไง ไปตื่นอะไรทางภายนอก ดูเหล่านี้มันก็ครบแล้ว เมื่อรู้อันนี้แล้วก็รู้ข้างนอกครบอีกเช่นเดียวกัน ปล่อยอันนี้แล้วก็ปล่อยไปได้หมด สงสัยอะไร นี่การเรียนรู้เรื่องของตัวเองให้เรียนอย่างนี้นักปฏิบัติ ดูภายในใจมันจะเปิดออกหมดนั่นแหละ

ถ้าลงใจได้เปิดด้วยสติด้วยปัญญาแล้ว จะไม่มีอะไรเข้ามาเหยียบย่ำทำลายได้เหมือนอย่างที่เคยเป็นมา เพียงจะกระดิกตัวปรุงขึ้นมาเท่านั้น สติปัญญาจะพร้อมแล้ว ๆ และการปรุงขึ้นมาแต่ละขณะของจิต จะเป็นการปลุกประสาทคือสติปัญญาให้ตื่นตัวทันที ๆ นี้เมื่อถึงขั้นที่รู้ทันกันเป็นอย่างนั้น

สติปัญญาไม่ใช่เป็นของล้ำสมัย ไม่ใช่เป็นของครี ไม่ใช่เป็นของโง่ แต่เราไม่ได้ค้นได้คิดขึ้นมาใช้ต่างหาก เราจึงได้โง่ให้กิเลสมันลากมันจูงไปทุกแห่งทุกหนทุกมุมโลกมุมสงสารที่ตรงไหนที่เราไม่ได้เกิดไม่มี มันได้เกิดทั้งนั้น จิตดวงเดียวของเรานี้แหละตัวขยันเกิดจนนับไม่ถ้วน เอาปัจจุบันเป็นรากฐานสำคัญยืนยันไปได้หมด เรื่องอนาคตหาประมาณไม่ได้ เพราะความเกิดตายของจิตที่พาให้เป็นไปนี้ และอนาคตก็เหมือนกันจะไม่มีประมาณเลย ถ้าไม่ตัดให้ขาดสะบั้นลงไปในวงปัจจุบันนี้ คือ อวิชชาปุจฺจยา สงฺขารา นี้สำคัญมากทีเดียว เอานี้ให้ขาดลงไป

วิธีตัดอวิชชาที่ดังที่กล่าวมาแล้วนี้แหละ อุบายวิธีเริ่มต้นตั้งแต่ฝึกหัดตัดแปลง เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา บริกรรมพุทฺโธ ๆ หรือจะกำหนดธรรมบทใดก็ตาม อันนี้เคยสอนไว้แล้ว นี่เป็นอุบายเบื้องต้น การยกครูที่จะขึ้นบนเวทีต่อยกับคู่ต่อสู้หรือเข้าศึกคือกิเลสประเภทต่าง ๆ เราฝึกหัดของเราจากครูจากอาจารย์ ที่ได้ยินได้ฟังอยู่ทุกวันนี้เองคือการฝึก

การอบรม แล้วก็ไปฝึกตัวเองสอนตัวเองซิ อุบายวิธีการที่จะตั้งสติให้คิดเป็นอุบายปัญญา อีกอันหนึ่ง ไม่งั้นไม่รอบเจ้าของ ไม่ทันกลอุบายของกิเลสนะ

กิเลสมันใหม่เอี่ยม แต่อุบายวิธีการที่จะปราบกิเลสที่มันล้าสมัยได้นะ เพราะกิเลสมา เป่าพุดเดียวเท่านั้นล้าสมัย ถ้ามีดก็คมปิ่นไปหมดหาคมไม่ได้นี่ละ ปลายก็ทุไปหมด ถูก กิเลสเป่าเสียทีเดียวเท่านั้นอะไรก็ทุไปหมด ๆ ทุไปหมด ไม่มีคำว่าแหลมว่าคม เพราะ กิเลสมันเก่งมาก มนต์คาถาของมันเป่าพุดเดียว ๆ แต่เราไปเป่ากิเลสดูซิ เอ้า อันนี้มันครี แล้วนะอันนี้ล้าสมัยแล้วนะ กิเลสหลอกมานี้ ไม่มี มีแต่ทันสมัยทั้งนั้น วิ่งเอาจนแทบเป็น แทบตาย ในเวลาสติปัญญายังไม่ทันต้องเป็นอย่างนี้ด้วยกันเรื่องหัวใจนี้

แต่อย่าลืมนะสติปัญญานี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เวลาได้เกิดขึ้นด้วยการฝึกการอบรมนี้ แล้ว กิเลสจะเป็นตัวไหนก็ตาม ซึ่งเคยฉลาดแหลมคมมาแต่ก่อน ปัญญาจะเข้าเหยียบย่ำ ทำลายไปได้ทั้งนั้น ๆ จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือภายในใจเลย นั่นเก่งใหม่ปัญญา

ท่านบอกถึงขั้นสติปัญญาธรรมดาแล้วยังไม่แล้ว ยังบอกถึงขั้นมหาสติมหาปัญญา มหาวิริยะ ฟังซิ มหาวิริยะคือความเพียรแก่กล้าสามารถ อุตสาหะมาพร้อมกันหมดทีเดียว เป็นเกลียวเดียว ถ้าเป็นเชือกก็เข้าเป็นเกลียวเดียว หมุนตัว ๆ เลย นี่คือจิตที่ฝึกได้ตาม หลักตามแบบฉบับของศาสนาที่สอน เรียกว่าสวากขาตธรรม ที่ท่านตรัสไว้ชอบแล้วชอบ อย่างนี้แหละ

ผู้ปฏิบัติตามได้ดำเนินเป็นไปตามอย่างนี้ ๆ จนกระทั่งถึงพระพุทธเจ้าบริสุทธิ์เช่นไร ลูกศิษย์ก็บริสุทธิ์เช่นนั้นด้วยปฏิบัติเหมือนกัน สวาททั้งหลายล้วนแล้วแต่บรรลุถึงวิมุตติ หลุดพ้นเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าอันเดียวกัน ๆ นั่นจึงเรียกว่าสวากขาตธรรม ชอบ ๆ ถ้า นำมาปฏิบัติให้ตรง แก้ไขให้มันทันสมัย แต่ก็มีแต่มันลากเอา ๆ มันจึง โอ้โหหนักใจนะ ผู้อบรมสั่งสอนก็หนัก

นี้ได้พยายามเต็มเม็ดเต็มหน่วยการสอนหมู่สอนเพื่อนก็ดี ส่วนเจ้าของได้ฝึกฝนอบรม เจ้าของก็เคยได้เล่าให้ฟังแล้ว มันเดินตายถึงได้มารับความเสกสรรปั้นยอว่าเป็นครูเป็น

อาจารย์สอนหม้อสอนคนอยู่เวลานี้ เราจึงได้เห็นฤทธิ์ของกิเลสว่าสำคัญอยู่มาก ฤทธิ์มากจริง ๆ ไม่มีฤทธิ์อันใดในโลกนี้สู้ฤทธิ์กิเลสได้ และในขณะเดียวกันก็ไม่มีอะไรที่จะเยี่ยมยิ่งกว่าธรรมปราบกิเลสได้ นั่นฟังซิ

เครื่องมือก็คือสติธรรม ปัญญาธรรมนี่ละ เมื่อถึงขั้นเต็มภูมิแล้วสติปัญญาก็เป็นของอัศจรรย์ไปตาม ๆ กัน รวดเร็ว ไม่มีคำว่ากาลสถานที่เวล่ำเวลาและอิริยาบถในการปราบกิเลส ไม่มีเลย รวดเร็วขนาดนั้นละ จนกระทั่งเราคำนิ่งไม่ทัน ไม่เห็นถึงเรื่องเหตุเรื่องผลว่าเพราะเหตุไร ๆ สติปัญญาถึงได้เป็นอย่างนั้น ๆ เพราะเหตุไรถึงไม่ทัน นั่นละเวลาความรวดเร็วของปัญญาเกิด

ก็เช่นเดียวกับกิเลสเกิดขึ้นภายในจิตของเราเพราะเหตุไร ๆ ทนยังงั้นเมื่อไร.ไม่ทันเรื่องความรัก ความชัง ความเกลียด ความโกรธต่าง ๆ ที่เกิดเพราะอำนาจของกิเลสนี้ทันเมื่อไร ไม่ทัน นี่ละเวลามันรวดเร็วเป็นอย่างนั้น กระดิกพับเดียวเป็นเรื่องของมันออกแล้ว ๆ ทั้งหมด นี่เวลากิเลสมีอำนาจ ตัวของเราทั้งหมดนี้เป็นสถานที่ทำงานของกิเลส เราเป็นตุ๊กตาเท่านั้นเอง มีแต่ลมหายใจพอด ๆ นี่เวลามันโง่ โง่อย่างนั้น...ใจ

แต่เวลาได้ฝึกให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเข้าไปแล้ว ก็ตรงกันข้ามอีกเช่นเดียวกัน บทเวลาธรรมได้เคลื่อนแล้ว กิเลสนี้พังลง ๆ ไม่มีเวลาไหนที่ธรรมจะไม่ฆ่ากิเลส มีแต่ฆ่าตลอด ถ้าหากว่าเป็นรูปภาพต่าง ๆ เหมือนมีรูปมีร่าง กิเลสมีรูปมีร่างนี้ ไปไหนเคลื่อนไปด้วยซากของกิเลส ไม่ว่าจะสถานที่เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาเคลื่อนหมด เดินไปไหน ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมผัสไปที่ตรงไหน ๆ มีแต่เรื่องฆ่ากิเลสทั้งนั้น ๆ ความคิดปรุงออกในแง่ใด มีแต่เรื่องของสติปัญญาสังหารกิเลสเคลื่อนโลกธาตุว่าเป็นไร ถ้าเราจะพูดอย่างนี้ละ แต่นี้ก็กิเลสไม่ใช่เป็นตัวเป็นตนอย่างนั้น

การปฏิบัติเพื่อเอาจริงเอาจังต่อตนนี้ชิมันลุ่มหลวนนะ สอนเท่าไร ๆ มันก็ไม่ได้เรื่อง นี่ละเวลาจิตมันด้าน ด้านอย่างนั้นนะ

นี่ก็จวนเข้าพรรษาแล้วพระยังมาก ๆ อย่างนี้ก็ไมไหวเหมือนกัน จึงต้องให้พากันขยับขยายออกหาสถานที่วิเวกสงบประกอบความพากเพียร ที่จะเป็นคติตัวอย่างเครื่องดำเนินนั้นก็น่าจะได้แล้ว ก็ไม่ใช่เป็นของที่ลึกลับ เป็นสิ่งที่เปิดเผย ตาก็เห็นหูก็เพื่อนครูบาอาจารย์พูดดำเนินอย่างไร หูก็ได้ยินท่านแนะนำสั่งสอนอะไร ทุกสิ่งทุกอย่างก็เห็นด้วยตาอยู่ที่นี่ เปิดเผยกันอยู่ที่นี่ ก็น่าจะได้เป็นแบบเป็นฉบับแล้ว ถ้าไม่สนใจเสียตายใจเสียอย่างเดียวเท่านั้น

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรแล้ว เอาละหยุดแค่นี้

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

รู้แจ้งเห็นจริงประจักษ์ใจ

สิ่งใดก็ตามเพียงแต่ได้ยินข่าวคราวไปอย่างนั้น ใจก็ไม่ค่อยสนิท แม้จะเชื่อก็เชื่อไป ด้วยความสงสัย ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย หลักธรรมของพระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน อันนี้ขึ้นอยู่กับจิตใจนิสัยของคนของสัตว์โลก ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับหลักธรรมที่ทรงแสดงไว้ว่า ใครจะได้ยินก็ตามไม่ได้ยินก็ตาม ธรรมย่อมเป็นของจริงเสมอไป แต่คนที่เชื่อถือจากการได้ยินได้ฟังหรือจากการบอกเล่า ย่อมจะลดความเชื่อลงเป็นธรรมดา

แม้ที่สุดเราศึกษาเล่าเรียนจากตำรับตำราอย่างประจักษ์ตา ก็ยังยึดถือเอาประโยชน์จากสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทั้งนี้ก็เพราะความสงสัยนั้นแหละ เข้าไปแทรกสิ่งเข้าไปแย่งชิงเพื่อประโยชน์ของมันอยู่เป็นลำดับลำดับ ในบรรดาธรรมที่ได้ยินได้ฟังได้ศึกษาเล่าเรียนมา ความเชื่อในธรรมที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมา จึงไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่พ้นความสงสัยที่จะแบ่งกินจนได้แหละ

คำว่าสงสัยก็หมายถึงผลลบนั่นเอง ไม่ใช่เป็นผลบวกแก่ผู้ที่สงสัย จึงต้องได้อาศัยการได้เห็นได้ยิน เห็นด้วยตาได้ยินด้วยหูของเรานี้มันชัดเจน ดังผู้ที่ได้เห็นพระพุทธเจ้า ประจักษ์ตานั่นละ ได้ยินได้ฟังพระโอวาทต่อพระพักตร์ของพระองค์นี่เป็นที่หายสงสัย ทั้งพระรูปพระโฉมพระอาการต่าง ๆ ที่ทรงแสดงออก ตลอดถึงศัพท์สำเนียงการแสดงอรรถ ธรรมต่าง ๆ เป็นที่แน่ใจ เพราะเห็นด้วยตาตนเองด้วย ได้ยินด้วยหูตนเองด้วย และเป็นธรรมของจริงเต็มส่วนด้วย ผู้ฟังจึงมักสำเร็จหรือสำเร็จมรรคผลนิพพานรวดเร็วกว่าที่ได้ยินได้ฟังมาจากตำรับตำรา ถ้าเทียบส่วนมากส่วนน้อยก็เรียกว่า ส่วนที่ได้ยินได้ฟังจากพระองค์ เองนั้นมีจำนวนมากมีผลมากยิ่งขึ้นกว่าที่เราได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมดา ซึ่งไม่เห็นพระองค์ เห็นเพียงตามตำรับตำราเท่านั้น นี่ละความผิดกัน

การศึกษาเล่าเรียนมาแล้วจำจนติดปากติดใจ ก็ช่วยตัวเองไม่ได้จากความเรียนความจำมานั้น ตัวเองก็ไม่แน่ใจนี่ซิ จนกว่าได้ไปเห็นครูเห็นอาจารย์ที่ท่านพาดำเนินท่านพาปฏิบัติ ถ้าเป็นสมัยที่เลยพุทธกาลมาไม่มีพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกอรหัตตมรรคมากมายเหมือนแต่ก่อน ก็ต้องอาศัยครูอาจารย์ที่ท่านพาดำเนิน นี้ละพอเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจได้ แต่ถ้าเป็นครั้งพุทธกาลแล้วก็ไม่ต้องสงสัย พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกก็ดี ทรงแสดงและแสดงธรรมให้ผู้ฟังทั้งหลายฟังนั้นย่อมเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทั้งอรรถทั้งธรรมที่แสดงออก ทั้งผู้ฟังก็ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยในการสดับตรับฟังด้วยความเชื่อความเคารพเลื่อมใสจริง ๆ จากอรรถธรรมที่แสดงให้ถึงใจ นี้ละความแปลกต่างกันเป็นอย่างนี้

แล้วก็เป็นจังหวะที่พอเหมาะพอดีกับพระพุทธเจ้าที่จะลงมาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ตามตำนานเป็นอย่างนั้น ว่าพุทธบริษัทหรือสัตว์โลกที่อยู่ในภูมิ อุกมภูติญญ วิปจิตัญญ คือภูมิที่มีอุปนิสัยสามารถที่จะบรรลุธรรมทั้งหลาย นั้นมีอยู่จำนวนมากในระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้นั้น นี้ละเป็นเครื่องบวกกันเข้า จึงพร้อม ๆ อะไรก็พร้อม

พระพุทธเจ้าก็ศาสดาเต็มองค์ ธรรมก็เต็มพระทัย มีแต่ของจริงล้วน ๆ สาวกจึงได้บรรลุอย่างรวดเร็ว และเป็นสาวกเต็มองค์อีกเช่นเดียวกันในการสั่งสอนประชาชนพระเณรทั้งหลายเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทั้งอากัปภิกิริยาการแสดงออก ทั้งอรรถทั้งธรรมที่แสดงออกเป็นอรรถเป็นธรรมด้วยกันทั้งนั้น ผู้ฟังจึงได้ผลเป็นที่พอใจ นานมากก็ค่อยจางไป ๆ ก็เหมือนอย่างผลไม้ที่รุ่นแรก รุ่นที่สอง ที่สาม ในต้นไม้ต้นเดียวกันนั้นแหละ มันเป็นรุ่น ๆ รุ่นหัวปีมันก็ดี รุ่นรองลงมาก็ยังพอดี ยังพอใช้พอเป็นประโยชน์ รุ่นที่สามที่สี่ไปแล้วก็มักจะเหลวไหล ทั้งที่เป็นผลไม้เช่นเดียวกันกับที่เป็นมาแล้ว แต่ก็ไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มคุณภาพเหมือนผลไม้ที่เป็นรุ่นแรกรุ่นสอง

เวไนยสัตว์ก็เช่นเดียวกันเป็นรุ่น ๆ รุ่นพระพุทธเจ้าตรัสรู้และสั่งสอนอยู่นั้น เป็นรุ่นที่ว่าพร้อมแล้ว ๆ ครั้นนานมา ๆ ก็ค่อยหมดไป ค่อยจางไป ๆ ยังเหลืออยู่ก็มีจำนวนน้อย บรรดาผู้มีอุปนิสัยมีน้อยมาก เหมือนการแนะนำสั่งสอน ผู้มาแนะนำสั่งสอนก็มีจำนวนน้อย

มากอีกเช่นเดียวกัน ที่จะสอนให้เต็มเหตุเต็มผลเต็มอรรถเต็มธรรมถูกต้องตามหลักความจริง ดังที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายท่านพาดำเนินและสอนกันมา มันหากผิดกันไปอย่างนั้น ๆ

นี่ศาสนาก็ก้าวเข้าจะสามพันแล้ว ๒,๕๐๐ กว่าปีก็ครึ่งศาสนา เราเทียบดูซิ ถ้าเป็นกลางปีไปแล้วเป็นยังไง ฝนหัวปีต้นปี จนกระทั่งกลางปี แล้วปลายปีไปเป็นยังไง ถ้าพึ่งฟ้าพึ่งฝนมันก็จะหมดไป ๆ นี่เป็นลักษณะที่ว่าเร็วแหลม ส่วนความจริงนั้นไม่เคยเร็วแหลม แต่อุปนิสัยของสัตว์โลกนั้นซึ่มแหลมล้ำต่ำสูง แล้วค่อยเร็วแหลมไปตามโดยลำดับลำดับ

มาสมัยทุกวันนี้ผู้ปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตามหลักศีลหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้จริง ๆ ก็รู้สึกว่ามีน้อยดังที่เราเห็นอยู่ที่นี่แล อันนี้หลอกกันไม่ได้ ต้มกันไม่ได้ เป็นความสัตย์ความจริงที่ต่างคนต่างก็ได้เห็นได้สัมผัสสัมผัสกันว่าเป็นอย่างไรบ้าง การปฏิบัติของพุทธบริษัทมีภิกษุบริษัท เป็นต้น เกี่ยวกับอรรถธรรมศีลธรรมทั้งหลายนั้น กับตำรับตำราเข้ากันได้ไหม ตรงกันไหม ทั้ง ๆ ที่เห็นอยู่อย่างนี้แหละ ก็เลสมันหากมีตัวคือด้านสันดานทราม มันก็แหวกแนวของมันไปจนได้ ถ้าหากไม่เห็น ไม่มีตำรับตำราดูเลยก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่นี้ทั้ง ๆ ที่รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่มันก็ฝืนไปจนได้ ฝืนความถูกต้องดั่งงามไปจนได้ นี่ละที่มันฝืนออกจากทาง คือทางมรรคทางผล เมื่อฝืนออกจากทางที่ถูกต้องดั่งงามเข้าสู่ทางที่ผิดแล้ว จะเอาความถูกต้องดั่งงาม เอามรรคเอาผลนิพพานมาจากไหน อยุ่อย่างไรมันก็เป็นไปไม่ได้เพราะไม่ถูกทาง

สิ่งเหล่านี้เราผู้ปฏิบัติจึงพึงคำนึงเสมอ อย่าได้ลดละเรื่องความสังเกตปฏิบัติภาครื่องดำเนินที่ท่านสอนไว้ในตำรับตำราก็ดี จากครูบาอาจารย์ที่ท่านพาดำเนินมาก็ดี ให้ยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์เอาไว้ เมื่อเจ้าของเห็นว่าเป็นความถูกต้อง และครูอาจารย์นั้นท่านก็สอนและดำเนินด้วยความถูกต้องตามอรรถธรรมแล้ว ผู้ปฏิบัติตามจึงไม่ควรฝืนอย่างยิ่ง การฝืนก็คือการรับประทานของแสลงนั่นเอง มันต้องผิด แสลงกับโรคจนได้ และทำให้โรคกำเริบไม่สงสัย

ความผิดจากอรรถธรรม ก็ทำให้ธรรมในหัวใจของเจ้าของกำเร็บหรือเสื่อมทรามลงไป มีแต่กิเลสต้นทหาอาสวะแสดงความรุนแรงความเจริญขึ้นในหัวใจของสัตว์โลก เมื่อกิเลส แสดงความเจริญขึ้นในหัวใจของสัตว์โลก ความรุ่มร้อนซึ่งเป็นผลก็ต้องแสดงขึ้นตาม ๆ กัน ห้ามไม่ได้ เมื่อเหตุพาให้เป็นไปแล้ว

นี่ปัจจุบันนี้เราคิดดูซิ ไม่กี่ปีมานี้ครูบาอาจารย์ร่วงโรยไปเท่าไรแล้ว ที่เป็นครูบา อาจารย์ล้วนแล้วแต่ที่เป็นที่เคารพเลื่อมใส เป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตายทั้งนั้น ก็ผ่านไป ๆ ดังที่ เห็นกันอยู่นี้ จึงไม่ควรนอนใจสำหรับผู้ที่กำลังตั้งใจอบรมศึกษาอยู่ ให้พยายามตั้งอกตั้งใจ ประพฤติปฏิบัติตนเอง อันเรื่องความซี้เกียจซี้คร้าน ความอ่อนแอ ความท้อแท้เหลวไหล เหล่านี้ เป็นเรื่องของกิเลสโดยตรงอยู่แล้วก็ทราบกันอย่างชัด ๆ ไม่ควรที่จะไปชินชากับมัน

การรับเพื่อนฝูงไว้ก็รับเพื่อให้ได้ศึกษาอบรมนั่นเอง ผู้ที่อยู่เป็นเวลาหลาย ๆ ปีก็มีอยู่ ที่นี้ ไม่ทราบว่าความประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างไร หรือว่ามาเป็นก้างขวางคอหมู่เพื่อนอยู่ก็ได้เราก็ไม่ได้แน่ใจนะ หรือเป็นทัพพีขวางหม้ออยู่ก็ได้ หลายปีหลายเดือนเท่าไรก็ยังขวาง มาก ๆ เข้าไป ยิ่งเป็นผีตัวใหญ่ในวัดนี้เราก็ไม่แน่ใจได้เหมือนกัน เมื่อทางจิตใจไม่เป็นไป มันจะต้องมีทางใดทางหนึ่ง เขาเรียกว่า แหวกแนวพาให้เป็นไปได้ นี่ย่าให้เห็นอย่าให้ได้ พบนะ พูดเตือนไว้เสมอ ไม่พึงหวังไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง การทนทุกข์ทรมานในการรับ หมูรับเพื่อน การอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน เราไม่มีความประสงค์อย่างยิ่งกับสิ่งที่กล่าวมา เหล่านี้ ขอจงอย่าให้ได้พบได้เห็น ให้ต่างคนต่างตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

กิเลสอย่าเสียดาย ความถือทิฐิมานะว่าตนรู้ตนฉลาด ตนมีฐานะหรือตนมีอายุพรรษา อาวุโสอะไรเหล่านี้ ตลอดถึงยศศักดิ์สมบัติบริวาร อย่าเอามาอวดกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่อง ของโลก พระที่มาบวช สละสิ่งเหล่านี้หมดแล้ว อย่าไปคว้าเอาสิ่งสกปรกโสภณอันเป็นเดน แล้วนั้นมาทำลายตนและทำลายเพื่อนฝูงในวงพระศาสนาให้เสียหายไปตาม ให้ได้รับความ กระทบกระเทือนระส่ำระสายไปเพราะสิ่งเหล่านี้เข้าไปทำลาย ให้พากันระมัดระวังให้มาก อย่าให้มีในวงปฏิบัติเรา เพราะเป็นวงที่ละเอียดมาก ไม่มีอะไรเกินวงปฏิบัติแหละ

ปรียัติมกัเคยได้เรียน อยู่กับคณะปรียัติมกัเคยได้อยู่ จะพูดว่าเข้านอกออกในเรากั ยอมรับได้เต็มหัวใจ เพราะเราเคยเป็นจริง ๆ ทางด้านปรียัติเรากัเข้า ได้เรียน ไม่ว่าวัด ราษฎร์วัดหลวงไปหมด เข้าไปทั้งนั้นแหละ ได้อยู่ได้ศึกษา ทางด้านปฏิบัติเรากัได้ออกมา ดังที่เห็นนี้ การปกครองหรือการอยู่ร่วมกันในระหว่างปรียัติกับปฏิบัตินี้ต่างกันอยู่มาก ปรียัติไม่ค่อยมีอะไรนั้ก เพราะใคร ๆ ก็ทราบแล้วว่าชั้นนั้นนั้กมึนั้น ยังไม่จัดว่าเป็นชั้น ละเอียด ชั้นเอาจริงเอาจัง ชั้นเข้าด้ายเข้าเข็ม ชั้นเอาเป็นเอาตาย

แต่การปฏิบัตินี้เป็นชั้นที่เอาจริงเอาจัง เข้าด้ายเข้าเข็ม เอาเป็นเอาตาย ระหว่างกิเลส กับธรรมในหัวใจของเราผู้ปฏิบัติโดยแท้ จึงไม่ควรให้สิ่งใดที่ตนก็ทราบ ตนก็เข้าใจว่าเป็น กิเลส แล้วนำมาแสดงเหยียบย่ำทำลายหัวใจตน แล้วกระจายออกไปกระทบกระเทือนแก่ ตา หู จิตใจเพื่อนฝูง ให้ได้รับความกระทบกระเทือน อันนี้ไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะภาค ปฏิบัตินี้เป็นภาคที่เอาเป็นเอาตายกับสิ่งที่ป็นข้าศึกคือกิเลสทุกประเภท ไม่ได้ไว้หน้ามัน เลย แต่ทำไมจึงต้องให้มันมาออกแสดงฤทธิ์เดชอยู่บนเวทีแห่งภาคปฏิบัติ หรือแห่งเวที ของสงครามระหว่างมันกับธรรมเล่า นอกจากจะเอาให้มันบรลัยลงไป

อะไรก็ตามเมื่อแสดงความหงุดหงิดขึ้นมาภายในจิตใจ ให้ทราบว่าตัวหงุดหงิดนั้น แหละ ตัวจะก่อข้าศึกขึ้นมา เวลานี้ได้ก่อขึ้นแล้วภายในหัวใจตัวเราเอง ได้ทำความทุกข์ ความเดือดร้อนให้ปรากฏแล้วภายในใจเรา เราอย่าระบายไฟนีไฟนีที่อยู่ในหัวใจนี้ออกไปเผา คนอื่น เพราะเท่าที่เผาเราในชั้นเริ่มแรกที่ยังไม่กระจายไปที่อื่น ก็ทราบชัดเจนแล้วว่าไม่ใช่ ของดี คือกิเลสโดยแท้ เป็นไฟของกิเลสโดยแท้

โทสคุดินา นั้นฟังซิ ความไม่พอใจ ความโกรธ ความฉุนเฉียว เหล่านี้ท่านเรียกว่า โทสคุดินา ไฟคือโทสะมันแสดงขึ้นแล้ว อย่าให้มันได้มีอำนาจแผลงฤทธิ์ออกไปจากจุดนั้น จากใจดวงนั้น ให้พยายามทำห่นมันลงทันที ให้เห็นโทษแห่งความโกรธของตนยิ่งกว่าจะ เห็นโทษของคนอื่น ตาหนีคนอื่น โกรธให้คนอื่น ซึ่งเป็นเรื่องความผิดในตัวเองโดยแท้ ไม่ใช่เป็นเรื่องความผิดของผู้อื่น

บางที่เขาที่อยู่ เราไปเป็นความสำคัญขึ้นมาแล้วไม่พอใจในเขา เหล่านี้มันก็ผิดในตัวของเราเอง แม้เขาก็ผิดแต่เราก็แสดงความผิดขึ้นเผาเรอีก และกระทบกระเทือนกันอีก ก็ยิ่งผิดทั้งสองฝ่าย ไม่มีใครดีเลย เอาเป็นคดีตัวอย่างไม่ได้ ไม่สมชื่อสมนามว่าทั้งสองนี้มาปฏิบัติด้วยกัน

เพราะฉะนั้นภาคปฏิบัติจึงเป็นภาคที่ละเอียดมาก เป็นภาคที่ใช้สติปัญญาเอามากมายยิ่งกว่าภาคใด ๆ ถ้าไม่ได้ใช้สติปัญญาสังเกตสอดรู้อยู่กับต้นเหตุคือใจแล้ว ปฏิบัติไปเท่าไรก็ตาม เราจะได้เหตุได้ผลได้ธรรมได้ธรรม และได้ฆ่ากิเลสเป็นลำดับลำดับไปตามธรรม ท่านว่าเป็นเครื่องฆ่ากิเลส นั่นเลย แต่จะกลายเป็นเรื่องคู้ยี่หาฆ่ากิเลสมาเผาเราโดยถ่ายเดียวเท่านั้น เพราะสติไม่มี ถ้าสติก็เป็นสติเรื่องของกิเลสไปเสีย เป็นศาสตราวุธของกิเลสเสีย ไม่ใช่สติธรรม เป็นสติของกิเลส ปัญญาไม่ใช่ปัญญาธรรม เป็นปัญญาของกิเลส มันก็นำมาทำลายตัวเองได้

คำว่าปัญญา โลกียปัญญา โลกุตระปัญญา พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้ว ถ้าเราจะแยกออกมาใช้ธรรมดานี้ก็คือว่า ปัญญาฝ่ายธรรมกับปัญญาฝ่ายโลกนั้นต่างกัน ปัญญาฝ่ายธรรมมีความสอดส่องมองดูสิ่งที่เป็นภัย เมื่อทราบอย่างใดแล้วระงับดับกัน สลัดปิดทิ้งกันทันทีทันใด ถึงจะไม่ได้ในทันทีทันใด ก็พยายามเอาจนเต็มเหนี่ยวไม่ทอดธุระ นั่นเรียกว่าปัญญาเพื่อความแก้ความไขความถอดความถอนสิ่งไม่ดีของตนจริง ๆ

สติสอดรู้อยู่ตลอดเวลา ไม่เคยชินหรือไม่ชินซาบกับสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย ซึ่งเกิดขึ้นจากใจและฝังอยู่ที่ใจนั้นแล นี่คือผู้ปฏิบัติต้องใช้ความพิจารณาอยู่อย่างนี้จึงจะสมว่าปฏิบัติไม่ใช่เดินจงกรมหย้อก ๆ แล้วก็ว่าตัวทำความเพียร เดินนั้นมันเดินเป็นลักษณะบ้าเดินก็ได้ ถ้าไม่มีสติแล้วก็เหมือนบ้าเดินผิดไปอะไร นั่นก็เหมือนกันเป็นหัวตออยู่อย่างนั้น ความรู้สติไม่ได้ควบคุม มีแต่นั่งเฉย ๆ เดินเฉย ๆ กิริยาแห่งความเพียรคือสติไม่ปรากฏภายในจิตใจเลย จะเรียกว่าเป็นความเพียรได้อย่างไร ไม่เรียก ไม่ผิดอะไรกับโลกเขาที่เขาไม่ได้ทำความ

พากเพียร นี่ละคำว่าต่างกันต่างตรงนี้เอง ระหว่างผู้ประกอบความพากเพียร และระหว่าง สติของโลกปัญญาของโลก กับสติของธรรมปัญญาของธรรม ต่างกันอย่างนี้แล

ไม่ใช่โลกจะไม่มีสติ โลกมีเหมือนกัน ปัญญาก็มีเหมือนกัน แต่มันเป็นภย มันเป็น เครื่องมือของกิเลสจึงต้องเป็นภย ถ้าสติปัญญาอันเป็นเครื่องมือของธรรมแล้วจะไม่เป็นภย แก่ตนเอง นี่ละสติปัญญาประเภทเหล่านี้ละ เป็นสติปัญญาที่แก้ความเป็นภยของตัวออกได้ โดยลำดับลำดับ

ความฉลาดแหลมคมใดก็ตาม ถ้ายังไม่ได้ผ่านการต่อสู้กับความฉลาดแหลมคมของ กิเลสให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เอาจนกระทั่งถึงขั้นบรรลุไปแล้ว เราอย่าด่วนคุยว่าเราฉลาด จะเรียนมาจากโลกไหนไตรเพทใดก็ตาม ปริญาใดก็ตาม มันเป็นปริญาของกิเลสยื่น ความเสกสรรปั้นยอหลอกให้เท่านั้น ก็เช่นเดียวกับเขาโยนข้าวสุกให้สุนัขกินนั้นแลจะพิด กันอะไร ความฉลาดใดที่ได้หลุดพ้นหรือได้ทำลายสิ่งที่เป็นข้าศึก ตัวฉลาดแหลมคมครอบ โลกธาตุคือกิเลสนี้แล้ว ธรรมนั้นแล สติปัญญานั้นแล เรียกว่าสติปัญญาที่ฉลาดแหลมคม หรือเกรียงไกรโดยแท้ไม่สงสัย เจ้าของก็ไม่สงสัย แม้จะไม่เสกสรรปั้นยอตัวเองก็ทราบชัด เจน จึงว่าไม่สงสัยว่าเป็นความฉลาดโดยแท้ ไม่เป็นภยแก่ตัวเอง

จิตที่เป็นภยต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลาเพราะอะไร ไม่ใช่คนโง่เขลาเบาปัญญาละ มัน ฉลาดเหมือนกัน แต่ฉลาดในเรื่องของโลก ฉลาดในเรื่องก่อไฟเผาตัว ฉลาดไปตามแถว ของกิเลส มันก็ต้องเสาะหาตั้งแต่ความไม่ตื่นนั้นแหละ ใส่ตัวเองและใส่คนอื่นยุ่งไปหมด ถ้า ไม่มีธรรมเข้าแทรกแล้ว มีแต่กิเลสล้วน ๆ อย่าเข้าใจว่าจะทำโลกทั้งโลกนี้ให้มีความร่มเย็น เป็นสุขเลย เพราะฉะนั้นโลกกับธรรมจึงต้องอยู่ด้วยกันมาโดยลำดับลำดับ

เราจะเสกสรรปั้นยอว่าธรรมมีหรือไม่มีก็ตาม ธรรมในหลักธรรมชาติที่เป็นเครื่องแก้ ไขตัดแปลงกันหรือบรรเทากันยังมี ยังพอมิ โลกถึงอยู่กันได้ ถ้ากาลใดสมัยใดจิตเป็นโลก ล้วน ๆ ไม่มีธรรมภายในจิตใจเลย นั่นก็เท่ากับว่าเราเป็นโรคภัยไม่มีหุยกมียาไม่มีหมอ

รักษาเลย คอยแต่วันตายเท่านั้น นี่ละเรื่องของกิเลสจึงแหลมคมมากที่สุดทีเดียว ละเอียดลอมมากที่สุดไม่มีอะไรเกิน สามแดนโลกธาตุนี้จึงอยู่ใต้อำนาจของกิเลสโดยประการทั้งปวง

ใครจะว่าฉลาดขนาดไหน ก็ฉลาดอยู่ในวงของกิเลสที่ครอบห้วอยู่นั้น ไม่ได้นอกเหนือไปจากกิเลสนี้เลย แต่เรื่องของธรรมนั้นผิดกันอยู่มากทีเดียว เมื่อได้นำมาต่อกรกับกิเลสประเภทต่าง ๆ จนกระทั่งถึงขั้นบรรลุยอมอดหมดจากหัวใจไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว นั้นแลจึงชื่อว่าเป็นผู้ฉลาดเลิศโลก ดังพระพุทธเจ้าของเราหรือพระสาวกอรหัตตอรหันต์ ถึงจะไม่หาเห็นเดินฟ้าก็ตามเถอะ คือเลิศอยู่ในจิตใจนั้นโดยไม่ต้องเสกสรรปั้นยอกันเลย เพราะเคยจมอยู่กับสิ่งสกปรกโสภณ สิ่งเลวทรามทั้งหลาย สิ่งต่ำช้าหาคคุณค่าไม่ได้มานานแสนนานแล้ว ด้วยอำนาจแห่งความต่ำช้าเลวทรามนั้นแหละมันครอบไว้ ไม่มีทางออกได้เลย

แต่เมื่อธรรมได้โผล่ขึ้นภายในจิตใจแล้ว ผุดตัวขึ้นมาได้ ตีต้อออกมาได้ จนกลายเป็นผู้เหนือกิเลส เรียกว่า โลกุตระธรรม เป็นสติปัญญาที่เหนือโลก เหนือกิเลสอาสวะทั้งหลาย ทำลายมันเสียจนสิ้นซากภายในจิตใจแล้ว นั้นจึงจัดว่าฉลาด ถ้าจะจัดนะ แต่หลักธรรมชาติจริง ๆ แล้วท่านไม่นิยมว่าท่านโง่หรือท่านฉลาด ท่านไม่ไปสำคัญมันหมายกับกิริยาอาการเหล่านั้นแหละ ท่านอยู่ตามความเป็นจริง ปราชญ์ทั้งหลายท่านจึงไม่ตื่นเต้น ใครจะมาสรรเสริญก็ตาม มานินทาก็ตาม น้ำหนักในทั้งสองอย่างนี้มีเท่ากัน

ถ้าเทียบก็เหมือนน้ำเต็มแก้วแล้ว จะเอาน้ำอะไรมาเทก็ล้นออกหมดไม่ค้าง นี่จิตที่เต็มอรรถเต็มธรรมแล้วก็เหมือนกัน ธรรมเต็มหัวใจแล้วก็ไม่รับทั้งคำสรรเสริญคำนิทา หากเป็นหลักธรรมชาติอย่างนั้นเอง ไม่ใช่ตั้งท่าตั้งทางจะไม่รับ ตั้งท่าตั้งทางจะสลัด ไม่ใช่อย่างนั้น นั้นยังเป็นท่าต่อสู้อยู่ หลักธรรมชาติของจิตของธรรมแท้จะไม่มีคำว่าตั้งท่าต่อสู้อยู่ หากเป็นหลักธรรมชาติของตัวเองอย่างนั้น ดีผ่านมาก็เพียงรับทราบแล้วหายไปเป็นหลักธรรมชาติของมัน ชั่วก็เหมือนกัน นิทาสรรเสริญมากก็ตกไปพร้อม ๆ กัน

ท่านกล่าวไว้ในธรรมบทหนึ่งว่า อันนี้่นาคิดอยู่มาก เพราะอันนี้อยู่ในหลักธรรมบทเปรียญ ๓ ประโยคนี้ต้องผ่านธรรมบทนี้ ทีนี้จะพูดเป็นภาษาไทยเลยว่า เปือกตมคือกิเลสที่

ตั้งอยู่ในจิตของพระอรหันต์ ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้นาน และตกไปในทันทีทันใด เช่นเดียวกับน้ำ ที่ตกลงบนใบบัวแล้วลิ่งตกไปเช่นนั้นเหมือนกัน โดยที่ใบบัวก็ไม่ตั้งใจจะสลัดน้ำ ใจก็ไม่ตั้งใจจะสลัดกิเลส พอปรากฏขึ้นหากดับไปตามหลักธรรมชาติของมันเช่นนั้น ถ้าจะแยกออกมาพูดอีกประเภทหนึ่ง ก็เมื่อกิเลสมันสิ้นเสียจริง ๆ แล้ว กิเลสอะไรที่จะมาตกในใจของพระอรหันต์แล้วถึงได้กลิ้งตกอย่างนั้นละ นั้น

นี่หมายถึงว่าฐานของจิตจริง ๆ แล้วบริสุทธิ์เต็มที่ แต่คำว่าเปือกตมคือกิเลสตั้งอยู่ในจิตพระอรหันต์แล้ว ก็คือหมายถึงว่าชั้นที่แสดงออกมาแยบ ๆ ชั่วขณะ ๆ ซึ่งเคยเป็นเครื่องมือของกิเลส เป็นกิเลสมาตั้งเดิมนั้นแล มันแสดงออกมาในขณะนั้น แต่ไม่ใช่ตัวกิเลสแท้ เป็นกิริยาของชั้นที่ ท่านเอามาพูดเฉย ๆ เพื่อให้เข้าใจ พอปรากฏขึ้นแล้วก็ดับไปพร้อมกันกับขณะที่สังขารเป็นต้นนะ ความปรุงคิดเกิดขึ้นแล้วดับไป เกิดขึ้นนั้นละ เหมือนกับว่าเปือกตมคือกิเลสได้ตกในจิตของพระอรหันต์ ย่อมกลิ้งตกไปในขณะนั้น โดยไม่ต้องสลัดปิดทิ้งมันเลย มันหากเป็นของมันเอง นี่ก็คือว่าอาการสมมุติอยู่ในชั้นนั้นแล จะเป็นกิเลสที่โหนมาจากไหนไม่มี

เพราะคำว่ากิเลสแท้ ๆ นั้นได้แก่ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา นั้นได้พังลงไปแล้วตั้งแต่ขณะได้บรรลुरुธรรม ไม่ว่าจะเป็พระพุทเจ้าหรือสาวกองค์ใดได้บรรลุ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา จะพังไปเหมือนกันหมด ไม่มีอวิชชาตัวใดจะถูกยกเว้นไว้ว่าให้ยังเหลืออยู่พอให้เป็นกิเลสได้ตั้งอยู่บนจิตพระอรหันต์ไม่มี นี่จึงว่ากิเลสอันนี้พอยกขึ้นมาเทียบได้ก็คือว่ากิเลสในชั้นที่เท่านั้นเอง ที่ปรากฏขึ้นในขณะที่ชั้นที่แสดงตัวแยบ ๆ เพียงเท่านั้น พอให้จิตรับทราบรับทราบแล้วก็ดับไป ๆ

เพราะคำว่าจิต ๆ นั้นไม่ใช่หัวตอ ดีก็รับทราบ ชั่วก็รับทราบ ถ้าหากว่ากิเลสมีอยู่เป็นพื้นภายในจิตใจนั้นแล้วจะติด จะยินดีจะยินร้าย แต่พื้นฐานของจิตจริง ๆ นั้นบริสุทธิ์แล้ว กิเลสไม่มี จึงไม่ได้รับความยินดียินร้าย เป็นแต่เพียงว่ารับทราบดีชั่ว ๆ สิ่งที่น่ารักน่าชังรับ

ทราบ ๆ ดับไปพร้อม ๆ นี้แลท่านว่าเปือกตมคือกิเลสตั้งอยู่ในจิตของพระอรหันต์ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้นาน กลิ้งตกไปในทันทีทันใด ก็หมายถึงอันนี้เอง นี่มีอยู่ในคัมภีร์

เราก็ได้คิดแต่ก่อน เอ้ พระอรหันต์นี่ว่าสิ้นกิเลสแล้ว ทำไมเปือกตมคือกิเลสตั้งอยู่ในจิตพระอรหันต์แล้วยังกลิ้งตกไปอย่างนี้ละ เวลามาพิจารณาหลังจากได้ผ่านทางด้านปฏิบัติแล้ว ก็ทำให้ได้คิดเรื่องเหล่านี้แหละ ก็มายอมรับกันตรงนี้โดยไม่สงสัย ยอมรับว่าคำว่าเปือกตมคือกิเลส จะเป็นอะไรไปถ้าไม่ใช่กิเลสของชั้นที่ไปสัมผัสสัมพันธ์กับความรู้ที่นั่นเท่านั้น ไปสัมผัสในขณะนั้น ๆ ดับไปเอง ๆ ไม่ต้องมีใครมาบังคับ ไม่ต้องได้สลัด เช่นเดียวกับน้ำที่ท่านว่าน้ำกลิ้งลงบนใบบัว ตกลงบนใบบัว ย่อมกลิ้งตกไป ต่างอันต่างไม่ได้ตั้งใจกัน ใบบัวก็ไม่ได้ตั้งใจไม่ซึมซาบน้ำ ไม่ได้ตั้งใจสลัด แต่หากเป็นหลักธรรมชาติของมันอย่างนั้นแหละ ท่านเทียบเอาไว้

กับอันหนึ่งที่ท่านแสดงไว้ นี่ก็ในธรรมบทนั้นเหมือนกันว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จิตเดิมแท้เป็นประภัสสร ท่านว่ายังงี้ แต่เพราะกิเลสที่จรมาจึงทำให้จิตเศร้าหมอง อย่างนี้ก็มิในวงปริยัติ เถียงกันเสียตาดำตาแดง โอ้เราก็เป็นคนหนึ่งที่เป็นนักเถียงเขา ก็ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร กลับตามมาเถียงกันไม่ใช่ลืมหัดเถียงกัน เถียงวันยังค่ำมันก็ไม่เห็นหน้ากันนี่ มันจะไปหายสงสัยกันยังงี้ ต่างคนต่างกลับตามมาเถียงกันก็เท่านั้นแหละ

แต่เวลาผ่านทางด้านปฏิบัตินี้มันก็เข้าใจของมันเอง ไม่มีใครบอกก็ตามมันหากเข้าใจ เช่น จิตประภัสสรยังงี้ จิตประภัสสรของจิตธรรมดานั้นก็หมายถึงอวิชาสงบตัว นั่นมีอยู่สองภาคนะ คำว่าจิตผ่องใส จิตสงบอวิชาพักตัว อวิชาไม่มีเครื่องมือออกหากิน ไม่มีทางออกหากิน ไม่มีเครื่องมือใช้ ก็เหมือนอย่างเข้าปฏิสนธิวิญญาณใหม่ ๆ จิตสงบตอนนั้นก็ เป็นจิตเดิมผ่องใส คือสงบอยู่ตามหลักธรรมชาติ ไม่ใช่ผ่องใสด้วยการได้ขัดได้เกลาอะไรแหละ หมายถึงเอาความสงบของจิต เวลานั้นยังไม่ได้ใช้กิเลส คือไม่มีทางออก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็ยังไม่แก่กล้าจะว่าไง เพราะเพียงปฏิสนธิเท่านั้น ยังใช้งานอะไรไม่ได้นี่อันหนึ่ง อันสำคัญที่สุดก็คือจิตอวิชา นี่ผ่องใสแท้ อันนี้

ให้เห็นชัด ๆ ยิ่งนั่งชิวการปฏิบัติมันถึงไม่สงสัย ก็หมิ่นก็แสบก็ล้านคนไม่เห็นก็ตาม
 เอะ เราเห็นคนเดียวเราก็หายสงสัยคนเดียวนั่นแหละ เอ้า เรายกตัวอย่างเช่นอย่างวัดป่า
 บ้านตาดนี้ ใครไม่เคยเห็นเลยทั่วประเทศไทย เรามาเห็นคนเดียวเราจะสงสัยไปยังไงว่าวัด
 ป่าบ้านตาดไม่มีได้หรือ ก็ต้องยอมรับว่ามีทันทีเลย รายเดี่ยวเราก็ชัด ไม่ต้องไปหาถามผู้
 ใดที่เขาไม่รู้ไม่เห็นพอจะมาเป็นสักขีพยานเราได้ให้มันเสียเวลาแหละ ตาเราเคยใช้มาเท่าไร
 หูเคยใช้มาเท่าไร ใจเราเคยใช้มาเท่าไร ดูนันดูพับเดี่ยวเท่านั้นเข้าใจ

นี่ก็เหมือนกันคำว่าประภัสสร ๆ อันนี้เราแน่ใจว่าท่านหมายถึงธรรมชาติอันนี้ เพื่อไม่
 ให้ภิกษุทั้งหลายติด ก็สอนภิกษุทั้งหลายแท้ ๆ นี้จะไปสอนอะไรถึงโน้น จิตธรรมดา ๆ ที่
 จมปลักอยู่โน้นไปพูดถึงมันทำไม ตั้งแต่ธรรมะในบางแง่มีคนถาม พระองค์ยังบอกว่าเป็น
 อจินไตย ไม่ทรงรับสั่งอะไรเลย นี่ดูซิ จิตนี้เต็มแท้ ๆ มันเป็นอย่างไรมายังไง อันนี้เป็น
 อจินไตย ตอบไปทำไมเสียเวลาไม่เกิดประโยชน์

ท่านจึงยกเรื่องขึ้นมาเหมือนกับหนามยอกเท้า เราจะไปถามหาสกุลหนามอยู่ จน
 กระทั่งถึงฝ่าเท้ามันเนาพะไปหมดนั่นหรือ ก็กับการรับถอนหนามออกจากเท้า บ่งหนาม
 ออกจากเท้า อันไหนดีกว่ากัน นั่น การรับบ่งหนามออกจากเท้านั่นแหละ เป็นฐานะที่เหมาะสม
 สมอย่างยิ่งกว่าที่จะไปถามหาสกุลหนาม ว่ามาจากสกุลอะไร ๆ ซึ่งทำความเสียหายแก่ตน
 เปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร นั่น

นี่เราพูดถึงเรื่องจิตเต็มมาจากไหน ๆ จิตที่แรกมันจะเป็นจิตเป็นมายังไง นี่พระพุทธ
 เจ้าบอกว่า เป็นอจินไตย อย่าไปถาม ให้แก่ตรงที่มันจะเป็นประโยชน์ ท่านบอก นี่ละตรงที่
 เป็นประโยชน์ ก็คือแก่จิตตรงนี้ละ เช่นประภัสสร นี่สอนภิกษุทั้งหลาย ท่านจะไปสอนอะไร
 จิตแห่งโน้น จิตที่นอกเขตนอกแดนนอกเหตุนอกผลนอกบัญญัติ ท่านจะไปสอนทำไม อันนี้
 เป็นความแน่ใจของเรา เพราะท่านไม่ได้บรรยายไปว่า จิตประเภทนั้นประเภทนี้ ท่านบอก
 แต่ประภัสสรเฉย ๆ ที่นี้เวลาปฏิบัติเข้าไปก็ไปเจอเอาอย่างนั้น

จิตประภัสสรนี่คือจิตอวิชชา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ถูกตัดไปหมดแล้ว ตาก็สักแต่ว่า เห็นเท่านั้น หูสักแต่ว่าได้ยิน ไม่สามารถที่จะชิมซาบเอา ความดี ความชั่ว ความรัก ความชัง เข้าไปฝังในจิตใจได้เหมือนอย่างแต่ก่อนเลย นี่ละทางเดินของอวิชชามันออกไม่ได้พูดง่าย ๆ เพราะถูกตัดไปหมดแล้วตั้งที่เคยเทศน์แล้วนั้น

จากนั้นก็ยื่นเข้าไปถึงกาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันนี้ก็เป็นที่เพียงอาการ ๆ อันหนึ่ง ๆ เมื่อเราพิจารณารอบแล้วมันก็เป็นอาการนั้นจริง ๆ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่จิต เป็นอาการอันหนึ่งเท่านั้น และก็รู้ชัดเจนด้วยว่าสิ่งนี้เป็นอาการ ๆ ไม่ประสานกันกับใจเลย นี่รู้ได้ชัดไม่มีใครบอกก็ตาม เจ้าของรู้คนเดียวก็หายสงสัย เช่นเดียวกับเรามาเห็นวัดป่าบ้านตาดนี่หายสงสัย คนที่ล้านคนไม่เคยเห็นก็ตาม เรามาเห็นเพียงคนเดียวก็หายสงสัย อันนี้ก็เหมือนกัน จิตถ้าได้ปฏิบัติตามแบบที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้วไม่สงสัย เมื่อไปเจอเข้าแล้วเป็นอย่างนี้ มีแต่ความผ่องใส

ความผ่องใสที่จิตชำระได้ ความผ่องใสที่ตัดขาดจากความเยื่อใยทั้งหลาย และความเกี่ยวกับความระโยงระยางกับ ตา หู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสทั้งหลายออกได้หมดโดยประการทั้งปวงแล้ว มันก็เหลือแต่ความผ่องใสอย่างเดียวเท่านั้น นั่นไม่ติดไม่ต่อไม่ประสานกันกับ ตา รูป เสียง กลิ่น รส ก็ไม่ประสานกัน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ กับจิตก็ไม่ประสานกัน หากอยู่ด้วยกัน หากรู้กันอยู่อย่างนั้น นี่เพียงเท่านั้น ก็รู้ชัดแล้วว่าไม่ใช่อันเดียวกัน ระหว่างจิตกับขันธเหล่านี้ ท่านจึงบอกว่าขันธ ๆ

ขันธแปลว่ากอง แปลว่าหมวด แปลให้มันตรง ๆ ก็คือว่ากองนั่นเองละ เป็นกองหนึ่ง ๆ ใจนี้เป็นอันหนึ่ง พอตัดเข้าไปจนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือ มันหากเป็นไปตามหลักธรรมชาติของการพิจารณา มันหมดไป ๆ ขาดเข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ กับจิต ก็ขาดจากกันให้เห็นชัด ๆ ซึ่งไม่เคยเห็นไม่เคยคาดเคยคิดว่ามันจะขาดจากกันได้ ไม่เคยคาดเคยคิดว่าจะรู้เท่าทันได้อย่างนั้น มันก็รู้เท่าได้จะว่าไฉน มันหากเป็นของมันเอง ปล่อยของมันเอง ไม่ยึดโดยหลักธรรมชาติ รู้อยู่เห็นอยู่อย่างนั้น แต่สิ่งที่มันยึด

มันเป็นอันเดียวกันก็คือเรื่องจิตอวิชชา มันไม่ทราบ นั่น นี่ซิความสำคัญ นี่ละละเอียดที่สุด ว่าอวิชชาคือจอมกษัตริย์วัฏจักร เป็นสิ่งที่แหลมคมละเอียดมากที่สุดไม่มีอะไรเกิน

เราว่ารูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่สัมผัสสัมพันธ์กันว่าเป็น ความละเอียด มันไม่ได้ละเอียด แต่จิตของเรามันหยาบจึงรู้ไม่ได้ แต่พอได้ฝึกจิตเข้าไปมัน ก็รู้ ๆ เข้าไป จนกระทั่งถึงอาการของขั้นห้า ออย่าว่าแต่รูป เสียง กลิ่น รส กับตา หู จมูก ลิ้น กาย ประสานกันเลย แม้แต่ขั้นห้ากับจิตมันยังไม่ประสานนี้จะว่าไง เมื่อมันรู้มันรู้จริง ๆ อย่างนั้น

แต่จิตกับอวิชชาที่มันประสานกันเราไม่รู้ละ นี่สำคัญมากที่สุด นี่ละที่ว่าประภัสสร ๆ เห็นได้ชัดทีเดียว นี่ประภัสสรที่เคยถกกันแต่ก่อนแต่ปริยัติมา ว่าถ้าจิตผ่องใสจริง ๆ แล้วจะ เกิดทำไม ก็มันผ่องใสมันไม่ใช่บริสุทธิ์นี่ แน่ มันก็มีที่ต่อกันพบบันทีเลย ตอนผ่องใสนี้ มันผ่องใสก็เห็นได้ชัด แต่มันไม่บริสุทธิ์ พอถึงขั้นบริสุทธิ์คืออวิชชาพังลงไปเท่านั้นละ มันก็เป็นจิตบริสุทธิ์ จิตที่บริสุทธิ์นี้ไม่ควรจะเกิดแล้วที่นี้ ไม่เกิด ไม่ว่าแต่ไม่ควรแหละ ไม่เกิด ร้อยทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ยันกันได้เลย เจ้าของนั้นละจะยันเอง เจ้าของนั้นละเป็นนักเกิด เจ้า ของนั้นละเป็นนักสืบต่อกับเรื่องภพเรื่องชาติทั้งหลาย ตัวนั้นเรารู้ชัด ๆ นี่

แต่ว่าถึงขั้นมันปล่อยมันวางของมัน มันตัดมันขาดสะบั้นลงไปจนกระทั่งไม่มีเชื้อเหลือ อยู่ภายในจิตใจแล้วมันจะเอาอะไรไปเกิด เห็นชัด ๆ อยู่ นั่นละที่นี้จิตบริสุทธิ์นี้ไม่ เกิดละ อันนั้นมันจิตผ่องใส นั่นละ มันติดกัน พอเข้าภาคปฏิบัติแล้วก็ยอมรับเลย อ้อ เป็น อย่างนี้ นั่น ท่านว่าประภัสสร ๆ มันก็เป็นอย่างนี้เอง อ้อ เป็นอย่างนี้เอง มันยังไม่บริสุทธิ์นี้ พอถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วคำว่าประภัสสรมันไม่มีนี่ ความผ่องใสกับคำว่าบริสุทธิ์นี้มันต่างกัน ให้ รู้ด้วยเจ้าของนั้นแหละชัดเจนนี่นี้ภาคปฏิบัติ

เอาซิ ทุกวันนี้ก็เอาซิ ปฏิบัติซิ นี่เป็นสวด ๆ ร้อน ๆ นี่ มือติดอนาคตที่ไหน มันครึ้มมัน ล้าสมัยที่ไหน ใจเราแท้ ๆ นี่เรารับผิดชอบใจของเราแท้ ๆ วิธีปฏิบัติก็แก้กันตรงที่ว่านี้ อย่างที่ว่านี้ ทำไมจะแก้ไม่ได้ ตั้งใจประพฤติปฏิบัติลงไปซิ ให้มันรู้มันเห็นซิจะได้หายสงสัย

เรื่องภพเรื่องชาตินี้เป็นยังไง เป็นประโยชน์ใหญ่หลวงไหม เป็นสาเหตุอันใหญ่โตไหม คือ มหาเหตุ นั่นเองความเกิดจะเป็นอะไรไป ก่อองทุกข์ความยากความลำบาก ทั้งหมดไปจาก ความเกิดนี้ทั้งนั้นทีเดียว สัตว์โลกนี้ได้รับความทุกข์เพราะความเกิด ไม่เกิดไปเสียก่อนจะ เอาอะไรไปเป็นความทุกข์ความทรมาน

เกิดไหนก็เกิดเถอะถ้าลงว่าเกิดแล้ว เรื่องความทุกข์ต้องติดแนบไปตามภพหยาบภพ ละเอียดไม่สงสัย ภพละเอียดก็ต้องมีความทุกข์อันละเอียดอยู่นั้น ภพหยาบก็มีความทุกข์ อันหยาบ เราก็ทราบกันแล้วตรงนี้ ถ้าภพละเอียดเช่นอย่างไปเกิดเป็นอินทร์เป็นพรหม ยัง ึ่งก็ภพละเอียด ก็เป็นทุกข์ละเอียด นั้น เพราะกิเลสยังครองอยู่ กิเลสครองที่ตรงไหนก็มี ทุกข์อยู่ตรงนั้น กิเลสส่วนละเอียดก็ทำทุกข์ให้ละเอียดแก่สัตว์โลก จนกระทั่งกิเลสพังเสีย หมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั้นแหละที่นี้ถึงจะไม่เกิดและไม่มีทุกข์เรื่องของจิตนั้นนะ

ฉะนั้นจึงกล่าวพูดว่า เวทนา ๓ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับจิตเลย ฟังซิ ทุกขเวทนาจก็ตาม สุข เวทนาจก็ตาม อุเบกขาเวทนาจก็ตาม จะมีอยู่ในเพียงชั้นนี้เท่านั้น รูปชั้นนี้เท่านั้น ไม่สามารถ ที่จะเข้าสู่จิตของพระอรหันต์ได้เลยในเวทนาทั้งสามนี้ จิตเวทนาจึงไม่มี นั้นฟังซิ เอาอะไร มามีก็ไม่ประสานกับอะไรแล้ว ธรรมชาติอันนั้นพ้นจากสมมุติโดยประการทั้งปวงแล้ว เวทนา อนิจจา เวทนา อนตตา ว่าไปทำไม อนิจจัง ทุกข์ อนตตา นั้นฟังซิ มันก็เป็นโลก ล้วน ๆ เห็นชัด ๆ อยู่เป็นอันหนึ่งอยู่นั้น อันนั้นเป็นวิมุตติหลุดพ้นแล้วจากสมมุติทั้งปวง เหล่านี้เป็นสมมุติ ให้มันเห็นชัด ๆ ชิปฏิบัติธรรม นั้นละท่านว่าหมดกังวล ท่านว่าหมด ภาระ ตั้งแต่ขณะที่จิตได้ผ่านพ้นภาวะมหาเหตุอันใหญ่หลวงนี้ไปได้แล้วเท่านั้น ก็รับผิดชอบ อยู่เพียงชั้นนี้เท่านั้น ไม่มีอะไรมากกว่านี้ ชั้นนี้ละเป็น ภารา หเว ปญจกขุณ ธา ไปอีกแห่งหนึ่ง

ในเบื้องต้น ภารา หเว ปญจกขุณธา ทั้งความรับผิดชอบในชั้นนี้ด้วย ทั้งความยึดถือ ชั้นนี้ว่าเป็นเราเป็นของเราด้วย แนะ นักสองประเภท ที่นี้พอจิตได้สลัดความยึดมั่นถือ มั่นอุปาทานออกจากตัววิชาหลงนี้เสียอย่างเดียวเท่านั้น ก็มีแต่เรื่องความรับผิดชอบเท่า

นั่น ความรับผิดชอบเฉย ๆ ท่านไม่ได้ยึดถือ ไม่ได้แบกไม่ได้หาม มีความรับผิดชอบโดย
 ลักษณะชาติของชั้นนี้ ระหว่างชั้นนี้กับจิต นี้ก็เรียกว่า ภารา หเว ปณฺจกฺขนฺธา ไปในแง่
 หนึ่ง คือแบกความรับผิดชอบนั้นแหละเอาไว้

ถึงไม่แบกอุปาทานก็ตาม ต้องมีความรับผิดชอบเย็นร้อนอ่อนแข็ง หิวกระหาย ทุกข์
 นั้นเจ็บนั้นปวดนี้ ก็เป็นเรื่องที่ต้องรับทราบกันอยู่โดยดี ๆ เพราะอยู่ด้วยกันทำไมจะไม่รับ
 ทราบกัน ต้องกระเพื่อมกันอยู่ธรรมดา รับทราบ ๆ แต่พอได้ปล่อยนี้ออกหมดโดยประการ
 ทั้งปวงแล้วเท่านั้น ที่นี้บรมสุข ๆ ถ้ามหาที่ไหน ดูหัวใจเจ้าของที่บริสุทธิ์นั้นเท่านั้นก็รู้แล้ว
 จะไปถามหาหนีพพานที่ไหน ถ้าไม่ใช่บ้านหนีพพานนะ

แล้วหนีพพานวัดผ้าศูนย์กลางยาวเท่านั้นยาวเท่านั้น ลึกเท่านั้นเท่านั้น มันบ้ำทั้งนั้นแหละ
 ไปผ้าศูนย์กลางที่ไหน ดูในหัวใจเจ้าของที่บริสุทธิ์แล้วมันมีศูนย์กลางที่ตรงไหน ศูนย์ขอบที่
 ตรงไหน ศูนย์กลางที่ตรงไหน วัดผ้าตรงไหนไปถึงตรงไหนถ้าไม่ใช่บ้ำเท่านั้น ให้มันเห็นชัด
 ๆ ยังงั้นซิ ยืนยันได้เลย

พระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวสอนโลกได้สามแดนโลกธาตุ เป็นยังงิใครไปค้ำ
 พระพุทธเจ้าได้มีไหม นั่นละความจริงที่เห็นแล้วถึงพูดออกมาเอาอะไรมาค้ำกัน อย่างต่าง
 คนต่างเห็นด้วยกันแล้วเอาอะไรมาค้ำกัน พระอรหันต์ต่างองค์ต่างรู้จิตดวงนี้ด้วยกันแล้ว
 เอาอะไรมาค้ำกัน มันค้ำกันก็ค้ำแต่พวกตาบอดหูหนวก ค้ำกันทั้ง ๆ ที่เถียงวันยังค่ำแต่
 ตาไม่ลืมนะซี มันไม่เห็นนี้จะว่าไง นั่นละท่านว่าบรมสุข ๆ แสนสบายอยู่นั้นละที่นี้

ตั้งแต่นั้นไม่มีละคำว่ากาลสถานที่เวล่ำเวลาจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมชาตินั้น ท่านถึง
 ว่าหายกังวล จะเคยทุกข์เคยลำบากมาด้วยการเกิดแก่เจ็บตายมาก็ภพก็ชาติก็ตาม พอถึง
 ชั้นที่บริสุทธิ์แล้วเรียกว่าตัดขาด ตัดสะพานกันแล้วกับเรื่องกองทุกข์ทั้งหลายที่เคยเกี่ยวโยง
 กันมา หมดแต่เพียงเท่านั้น ไม่มีใครมาบอกก็ตาม ขอให้จิตดวงนี้ได้เป็นของตัวเองเถอะ ตั้ง
 ที่กล่าวว่า วัดป่าบ้านตาดนี้ใครไม่เคยเห็นก็ตาม ก็ร้อยก็พันคนก็ล้านคนก็ตาม เราเห็นคน

เดียวก็ไม่สงสัยแล้ว นั่น อันนี้ก็เหมือนกัน ท่านจึงบอกว่า สนฺทิฏฐิโก ๆ ละเอียดมากนะ คำว่า สนฺทิฏฐิโก นี่ละเอียดที่สุดเลย สุดยอดว่างั้นเลย

นี่ละศาสนาพระพุทธเจ้า ทันสมัยที่สุดเลย เป็นศาสนาหมู่บ้านคู่มืองคูโลกคู่สงสาร ที่ว่าเป็นศาสนามาดั้งเดิม ๆ ตั้งแต่พระพุทธเจ้าองค์นั้น ๆ นี่ร้อยทั้งร้อย พันทั้งพัน ล้านทั้งล้าน ของศาสดาที่สอนศาสนาแบบนี้ ด้วยความบริสุทธิ์อย่างนี้ เป็นศาสนาที่บริสุทธิ์โดยแท้ ไม่มีข้อข้องใจ ไม่มีทางสงสัย นี่ละเป็นศาสนาแท้ รื้อชนสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ได้โดยไม่ต้องสงสัย สร้างบารมี เอ้า สร้างลงไป เป็นบารมีโดยแท้ เพราะเป็นพื้นเพอันดีอันถูกต้องดีงามแล้ว ไม่ผิดไม่พลาด นี่ศาสนาของคนสิ้นกิเลสเป็นเช่นนี้

ส่วนศาสนาของคนมีกิเลสเราไม่ต้องพูด ก็เหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ นี่แหละ มันเป็นอย่างไคนมีกิเลส รู้อะไรเห็นอะไรมันแจ่มไหมมันชัดไหม นั่น สิ้นกิเลสเสียอย่างเดียวรู้เห็นมันก็ชัดเท่านั้นเอง มันต่างกัน ความรู้อันเท่านี้แหละ เวลามันรู้ทั้ง ๆ ที่มีกิเลสเป็นอีกอย่างหนึ่ง พอรู้ด้วยความสิ้นกิเลสแล้วก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ใจดวงนี้แหละ พูดไม่ถูก แต่หากรู้ว่ามันต่างกัน ยังไง นี่ละเราจึงจะแก้จากจิตที่มันเคยเป็นมานี้ บ่อเกิดแก่เจ็บตาย บ่อความทุกข์ความทรมาน มันอยู่ที่ความรู้อันนี้แหละ พาไปเกิดที่นั่นเกิดที่นี่ แต่ไม่ยอมตายนะจิตดวงนี้ ไม่ยอมฉิบหาย หากเข้าร่างนั้นร่างนี้ไปตามอำนาจแห่งกรรม กรรมดีกรรมชั่ว มีแ่งหนักเบาขนาดไหน

คนเราสัตว์ทั้งหลายก็ได้อยู่เฉย ๆ ได้ยังไง มันต้องได้สร้างกรรมทำกรรม สร้างกรรมดีกรรมชั่วนั้นแหละ จะรู้ตนว่าสร้างไม่สร้างก็ตาม แต่หลักธรรมชาติก็เป็นการสร้างอยู่นั้นแหละจะว่ายังไง เป็นบาปเป็นบุญ คือเป็นสุขเป็นทุกข์หนักเบาเล็กน้อยเพียงไร ไม่จำเป็นจะต้องมีเจตนาทุกประการทุกประเภทไปมันก็เป็นของมันอยู่นั้น จึงเรียกว่าเป็นหลักกรรมลบลบไม่ได้ นี่ละสัตว์ทั้งหลายไปเกิด

เกิดไม่เพียงเกิดเฉย ๆ ตามหลักอวิชาพาให้เกิดนะ มันยังเกิดไปตามแขนงของวิบากกรรมอีกด้วย ใครสร้างกรรมดีคนนั้นจะไปเกิดที่ดี ใครสร้างกรรมชั่วช้ำลามกไว้มากคนนั้น

จะไปเกิดเหมือนกัน แต่ไปเกิดในที่ชั่วช้าลามกได้รับความทุกข์ความทรมานมาก นั่นฟังซิ นี้
 ละหลักธรรมชาติแท้ ๆ ใครแก้ไม่ได้ เพราะเป็นหลักความจริง ไม่มีใครจะมาแก้ได้ นอก
 จากสอนให้เป็นไปตามนั้นเท่านั้น

อย่างนรกมีอย่างนี้ ใครจะไปลบล้างนรกได้ละ พระพุทธเจ้าองค์ใดมาตรัสรู้ มากี่หมื่น
 ก็แสนกี่ล้านพระองค์ แล้วองค์ไหนที่มีความสามารถที่จะไปลบล้างนรกได้ เพราะลบล้างไม่
 ได้นั้นเองท่านจึงสอนวิธีปลีกวิธีแฉะ อย่าไปอย่าทำ ทำนี้จะไปอย่างนั้น แน่ะ ถ้าเป็นสิ่งที่ลบ
 ล้างได้ สิ่งที่ทำลายได้ ไม่มีใครที่จะเมตตาสงสารโลกยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ
 แหละ จะต้องไปทำลายให้หมด อันใดขึ้นชื่อว่าจะเป็นความทุกข์ความลำบากแก่สัตว์โลก
 แล้วจะไปทำลายให้หมด ให้สัตว์โลกได้อยู่แสนสบาย สมกับว่า มหาการุณิก นาโถ หิตาย
 สพฺพปาณินิ พระองค์มีความเมตตาสงสารแก่โลกทำประโยชน์ให้แก่โลกมากมายที่สุด หา
 ประมาณไม่ได้ ให้มันสมอันนี้ ถ้าหากว่าพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะสามารถทำลายนรก
 ได้นะ แต่นั่นมันทำไม่ได้ เพราะเป็นหลักธรรมชาติ เป็นของมีอยู่เป็นอยู่ นั่นละสิ่งที่มีอยู่มัน
 แก้ไม่ได้ก็ต้องหลีก สอนให้หลีก

ถ้าสิ่งไหนที่มันลบมันล้างได้เช่นกิเลสนี้ ก็สอนให้ลบให้ล้างให้แก้ให้ถอดให้ถอน นี่ก็
 บอกอย่างนั้นเห็นไหมละ อันนี้สอน สอนให้แก้ให้ถอดให้ถอนให้ลบให้ล้าง เรื่องความเกิด
 ตายนี้เป็นเรื่องกองทุกข์ จะไม่ให้เกิดได้ไหม แน่ะ ได้ สอนวิธีไม่ให้เกิด นั่น ท่านก็สอนดังที่
 เราพูดกันอยู่เดี๋ยวนี้ กิเลสนั้นละเป็นตัวเชื้อพาให้เกิดก็รู้กันอยู่ ถอนกิเลสออกหมด เชื้อพา
 ให้เกิดก็ไม่มี ก็ นิพพานัน ปรหม์ สุขุ เท่านั้นเอง

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นและนำมาสอนโลกนี้ แหม เป็นสิ่งที่ลึกลับเอามากจริง
 ๆ นะ เกินกว่าที่จะเชื่อถือพูดง่าย ๆ นะ เพราะไม่ใช่ภูมิที่จะไปเชื่อถืออย่างนั้นได้นี่ นี่ละที่
 พระองค์ทรงท้อพระทัยไม่ใช่อะไรนะ แต่ก่อนพระองค์ก็ไม่ทรงรู้ทรงเห็น พระจิตไม่ได้เป็น
 อย่างนั้น ๆ แต่ก่อน แต่เวลาทรงรู้ทรงเห็นแล้ว ทั้งความบริสุทธิ์ ทั้งสิ่งทั้งหลายรอบด้านที่
 ทรงรู้ทรงเห็น เป็นวิสัยของพุทธะ พระองค์จะทรงรู้ทรงเห็น รู้ไปหมด โลกวิทู ๆ

เช่นอย่างท่านแสดงไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ญาณ อุตปาติ ปญญา อุตปาติ วิชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติ ฟังซึกี่ชั้นพุดมานั้นนะ ญาณ อุตปาติ ก็ชั้นหนึ่ง ละเอียดมากที่สุด แนะ ปญญา อุตปาติ เป็นอีกอย่างหนึ่ง วิชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติ สว่างไปหมด โลงไปหมดเลย ว่างเว้งว้างไปหมดเลย อาโลโก อุตปาติ ท่านว่างั้น เป็นความละเอียด อย่างญาณอะไร ๑๐ อย่างก็เหมือนกัน ใครจะไปรู้ แต่เราเพียงเท่าหนุตัวหนึ่งก็ยังไม่แปลกประหลาดอัศจรรย์ เอ้ จิตดวงนี้นะ

เข้าใจหรือเปล่าที่เทศน์วันนี้ เข้าใจหรือเปล่าละ เข้าใจหรือ นั้นละเทศน์ภาคปฏิบัติ เรื่องจิตเทศน์อย่างนั้นละ ให้พิจารณาเอาละ เทศน์ปริยัติเป็นอีกอย่างหนึ่ง เทศน์ปฏิบัติเป็นอีกอย่างหนึ่ง ผมก็เรียนตรง ๆ ผมเทศน์ได้ ทางปริยัติผมก็เทศน์ได้ เพราะผมเคยเทศน์อยู่แล้ว เนื่องจากเราก็เคยเรียนปริยัติอยู่แล้ว เทศน์ปฏิบัติก็อย่างที่เห็นนี่ละ แต่อะไรก็ตามมันไม่สนิทใจเหมือนเทศน์ภาคปฏิบัติ สำหรับนักปฏิบัติแล้วจะไปเทศน์ปริยัติให้ฟังไม่ได้ เข้ากันไม่ได้เลย เทศน์ภาคปฏิบัติมันถึงใจ ๆ

พระที่มาศึกษาอบรมพอสมควรแล้วก็ให้ช่วยขยายกันนะ มากเกินไปมันไม่เหมาะ ไม่ค่อยเกิดผลเกิดประโยชน์อะไรแหละ เราคิดไม่ใช่เราไม่คิด ที่เราพูดอย่างนี้เราคิดแล้วเราถึงพูด อยู่มาก ๆ ไม่ดีเลย ให้ต่างคนต่างตั้งอกตั้งใจ วันหนึ่ง ๆ ผมก็พยายามไม่ให้มีงานมีการเพื่อจะให้ได้ภาวนากัน จึงไม่ค่อยให้พาสร้างโน้นสร้างนี่ยุ่งเหยิงวุ่นวาย ทำอะไรก็เป็นปลิก ๆ ย่อย ๆ ไปยังงั้น ไม่ให้ไปเกี่ยวข้อง ไม่ให้ไปยุ่งกันทั่วทั้งวัดนะ เพราะผมถือเรื่องการปฏิบัติจิตตภาวนาเป็นสำคัญ เป็นงานชิ้นเอก เป็นงานชิ้นเอกเป็นเอาตายจริง ๆ ไม่เหมือนงานอื่นซึ่งทำไปชั่วกาลเวลา ด้วยความจำเป็นเล็กน้อยเท่านั้นก็ให้หยุด

งานนี้มันงานสำคัญ งานรื้อภพหรือชาติ รื้อมหันตทุกข์ออกจากหัวใจ ไม่ใช่งานธรรมดา ผู้วิเศษ ๆ คือผู้ที่ทำงานนี้สำเร็จนี้ วุสิต พุทธุมจรรย์ นั้น พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว คือเสร็จกิจในพระศาสนา กิจของพระศาสนาคืออะไร ก็คือจิตตภาวนานี้ เสร็จอยู่สบายที่นี่ แสนสบายจริง ๆ ไม่มีอะไร ไม่มีคำว่าอดีตอนาคต ทั้ง ๆ ที่จิตมันเคยอยู่กับอดีตอนาคตเป็นเนื้อเป็น

หนังจริง ๆ ยุ่งกับเรื่องคตินั้นคตินี้ ยุ่งอดีตอนาคต เรื่องได้เรื่องเสีย เรื่องเกิดเรื่องตาย เรื่องนรกเรื่องสวรรค์ เรื่องอะไรจิปาละ มันกว่านเข้ามาคิดเผาเจ้าของอยู่ตลอดเวลา โดยที่ ว่าสิ่งเหล่านั้นคืออะไร อยู่ที่ไหน จริงหรือไม่จริง ความคิดมันไม่ได้คำนึงนะว่าความคิด เหล่านี้ผิด จริงหรือไม่จริง แต่มันก็เคลิ้มไปตามความคิดเจ้าของนั่นแหละ นี่มันเป็นอย่าง นั้นนะ

เมื่อสิ่งที่พาหุมนพาหุณวยออกจากใจแล้ว ใจก็ไม่รู้แหละที่นี่ เคยคิดมาอย่างนี้สักเท่าไร ร้อยทั้งร้อยมันปลงลงร้อยทั้งร้อยเลยจะว่าไง ถ้าจะเหลือก็ยิ่งเหลืออยู่แต่ความปรุงประจำ ชนธ์เท่านั้นยิบเย็บ ๆ นิดหน่อยเท่านั้น มันไม่ได้เป็นอะไรอันนี้ ยิบ ๆ เย็บ ๆ เท่านั้น จะ เอาเหตุเอาผลเอาเรื่องเอาราวอะไรให้เรามันไม่ได้นี่ มันเป็นธรรมชาติ เหมือนทางจิ้งจก ชาตินี้จะว่าไง มันดินของมันอยู่จั้นไม่มีความหมาย ไม่หลงมันแล้วมันจะมีความหมายอะไร มันก็อยู่ตามประสาของมัน ถ้าไปหลงมันก็เป็นพิษอีกแหละ เจ้าของavadhlokเจ้าของ มัน มีอะไร หลงอารมณ์เจ้าของเหมือนบ้า ให้ผ่านนี้ไปซี้ก็รู้เอง ว่าไม่เหมือนบ้าจะเหมือนอะไร เตี้ยวนี่กำลังเป็นบ้ามันก็ไม่รู้เจ้าของว่าเป็นบ้าละชิ ให้ผ่านนี้ไปซี้มันก็รู้ว่าบ้านะชิ

ปรุงอยู่จั้นแหละทั้งวันทั้งคืน ปรุงนั้นปรุงนี้ โอโฮไฮ เรื่องมันล่องไปตั้งกัปตั้งกัลป์ พอได้ ยินที่ไหนก็กว่านเอามามาปรุงสด ๆ ร้อน ๆ มาเผาเจ้าของเป็นบ้าชิ นี่พวกบ้าถึงว่า บ้า ความคิดความปรุงหลอกเจ้าของ ฟาดกิเลสอยู่ในจิตนี้ให้พังทลายลงไป ให้เหลือแต่ความ บริสุทธิ์ล้วน ๆ ของจิตแท้ ๆ เป็นยังไงที่นี่ นั่นมันต่างกันใหม่กับที่เป็นบ้าอยู่แต่ก่อนนั้นนะ ไม่ต่างจะเรียกว่าแต่ก่อนมันเป็นบ้ายังไง เตี้ยวนี่มันตีหรือไม่ตีก็รู้เอง แนะ ต้องอย่างนี้ชิ จิตหลอกเจ้าของ ปรุงหลอกเจ้าของ อดีตล่องมาก็ปีก็เดือนแล้วมันไปอุ้นมา ไม่รู้ว่าเรื่องนั้น อยู่ไหน ไปปรุงขึ้นมาอยู่ภายในใจนี้ หลอกอยู่ภายในใจนี้ อนาคตนั้นฟังชิ อยู่ไหนก็ไม่รู้ละ อนาคตยังไม่มาถึงเอามาปรุงยุงเจ้าของ เพราะมันมีตัวพาให้เป็น ฉากลึก ๆ มันมีอยู่นั้น มันก็ผลัดดันออกมานะชิ

การขบการฉันให้สำรวม ตาสำรวมในบาตร และเวลาฉันจังหันนี้ตาเหม่อมองไปที่ไหน ๆ นั้นความไม่มีสติ และเสียดักดิ์ศรีของผู้ฉันในบาตรเป็นอันมากทีเดียว นี้เราเคยเตือนมองดูแพลีส ๆ มันขวางตานะ เพราะเราไม่เคยปฏิบัติอย่างนั้นมา ปตฺตสณฺณิ ปิณฺทปาทํ มันก็มีทั้งสองภาคไม่ใช่รี ปตฺตสณฺณิ ปิณฺทปาทํ อันหนึ่งเป็นภาครับบิณฑบาตไม่ใช่รี ปฏิคฺคหฺสฺสามีติ สิग्ขา กรณียา คือรับบาตร ทำความสัญญาอยู่ในบาตรในขณะที่รับบาตรนั้น ปตฺตสณฺณิ ปิณฺทปาทํ ภูฏชิสฺสามีติ สิग्ขา กรณียา เวลาฉันจังหันก็ให้ทำ ความสำคัญอยู่ในบาตร ตาก็มองอยู่นี้ อย่าไปเถ่อไปทางโน้นเถ่อไปทาง นี้ มองโน้นมองนี้

มองดูเห็นหมู่เพื่อนทำให้ขวางตาอยู่นี้ดูไม่ได้นะ ผมเห็นอยู่นี้ เราเคยทำความเข้าใจเจ้าของตั้งแต่วันฉันในบาตรมาแล้ว เราทำเอาจริงเอาจังนี่นะ ทำความเข้าใจกับเจ้าของ จะไปฉันเหม่อ ๆ มอง ๆ ดูนั้นดูนี้ ทั้งเคี้ยวทั้งกลืนหาสติตั้งไม่ได้ โอ้ เสียดักดิ์ศรีของกรรมฐาน อย่างน้อยเป็นอย่างนั้น อย่างมากก็เหลว ความเลื่อนลอย ดูโน้นในบาตร ปตฺตสณฺณิ ทำความเข้าใจ ทำความสำคัญอยู่ในบาตร สำรวมอยู่ในบาตรนั้น ฉันก็อย่าให้ได้ยินเสียงจู้บ ๆ จีบ ๆ ให้ระมัดระวังกิริยาอาการของการขบการฉัน ใน ๒๖ ข้อเสขียวัตถ์ ท่านก็บอกไว้แล้ว ท่านสอนหมดการขบการฉันการับการถ่าย โอ้โฮ สอนละเอียดล่อมาก พระวินัยละเอียดมากทีเดียว ถ้าหากเราดำเนินตามพระวินัยแล้วจะมีที่ต่องติที่ไหนพระเรามีแต่ความสวยงามทั้งนั้นแหละ ที่โลกเขาต่องติหรือเพื่อนฝูงได้ต่องติ แสงหูแสงตา เพราะความไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัยนั่นเองมันเลยไม่น่าดู อย่ามาทำให้เห็นนะ

พระมากไปนี้ มากไปมันเหลวไหล อืดอาดก็อืดอาด ดูไม่ได้มันขวางตา ทุกวันนี้ลูกตาก็จะแตกแล้วนะมองดู มันหากเป็นอยู่ในนั้นแหละไม่ทราบเป็นยังไง ยิ่งสับยิ่งปนกันมาใหม่ หน้าใหม่เรื่อย ๆ ยิ่งไปใหญ่

เอาละเลิก

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

ครูบาอาจารย์ผู้พาดำเนิน

ศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศสอนไว้ นั่นคือทางดำเนินเพื่อความราบรื่นดีงาม ทั้งในความเป็นอยู่และอนาคตที่จะเป็นไปในกาลข้างหน้า จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นสิ้นปัญหาโดยประการทั้งปวง นี่ท่านแสดงไว้โดยสมบูรณ์แล้ว ไม่มีข้อบกพร่องแม้แต่น้อย ในบรรดาศาสนธรรมที่ประกาศสอนโลกไว้นี้ เฉพาะผู้มีกฏเกณฑ์ ผู้มีหลักภายในจิตใจเกี่ยวกับทางด้านปฏิบัติจิตตภาวนา ด้วยความเข้มงวดกวดขันตัวเอง ผู้นี้คือผู้จะก้าวให้หลุดพ้นจากสิ่งที่เคยเป็นภัยต่อความเป็นมาของตนไปโดยลำดับ จนพ้นไปเสียโดยสิ้นเชิง

ในบรรดาโอวาทที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้ นั้น เราทั้งหลายก็เรียน แต่ความจำได้โดยไม่มีผู้พาดำเนิน กับความมีครูมีอาจารย์ผู้พาดำเนินนั้น เป็นสิ่งที่ผิดแปลกกันอยู่มาก เพราะฉะนั้นท่านจึงมีไว้ทั้งปริยัติ คือการศึกษาเล่าเรียนวิธีการดำเนิน และการดำเนิน คือภาคปฏิบัติตามศาสนธรรมที่เราได้ศึกษาเล่าเรียนมา ผลก็แสดงออกเป็นปฏิเวธธรรม คือรู้ไปโดยลำดับลำดับจากภาคปฏิบัติของตนจนถึงขั้นรู้แจ้งแทงตลอด นี่ท่านแสดงไว้โดยสมบูรณ์

แม้เช่นนั้นก็ยังต้องอาศัยผู้พาดำเนิน เพราะเพียงจำได้วิธีการต่าง ๆ ที่ท่านประกาศสอนไว้ หรือมีในคัมภีร์ไบเบิลตามหนังสือต่าง ๆ ถ้าไม่มีผู้พาดำเนินก็ไม่ทราบจะหยิบยกเอาอันใดมาก้าวมาเดิน มาดำเนินมาปฏิบัติ นี่สิ่งที่ขัดข้องแก่ผู้ดำเนินขัดข้องอย่างนี้ เพราะหลักของธรรมแท้ที่พระพุทธเจ้าได้นำมาประกาศสอนโลกทั้งหลายนี้ ไม่ว่าจะธรรมชั้นใด ตั้งแต่ธรรมพื้น ๆ จนกระทั่งถึงธรรมอันสุดยอด เป็นธรรมที่เกิดจากภาคปฏิบัติของพระพุทธเจ้าล้วน ๆ ไม่ได้ทรงศึกษาสำเนียงจากผู้หนึ่งผู้ใด หรืออาจารย์ใด ๆ เลย

เพราะฉะนั้นการที่ผู้ปฏิบัติตาม ที่จะทำให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของตนโดยถ่ายเดียว นั้น จึงเป็นการลำบากเมื่อปราศจากครูบาอาจารย์ผู้พาดำเนิน ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็

คือพระองค์เองเป็นผู้ประกาศธรรมสอนสาวก ตั้งแต่ปฐมสาวกมีเบญจวัคคีย์ทั้งห้าเป็นต้น จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย ถึงปัจฉิมสาวกมีสุภัททะเป็นที่สุด ในคืนพระองค์จะปรินิพพาน ได้บรรลุธรรมเป็นปัจฉิมสาวกอรหันต์ขึ้นมา ล้วนแล้วแต่แสดงภาคปฏิบัติ วิธีปฏิบัติ และ พาดำเนินด้วยพระองค์เองอีกด้วย

อันดับต่อมาก็คือพระสาวกที่ได้สดับจากพระพุทธเจ้าและดำเนินตามพระองค์ จนได้ผลเป็นที่พอใจแล้ว ก็เป็นครูเป็นอาจารย์ เป็นคตัตถ์อย่างพาดำเนิน ทั้งการแสดงวิธีการ ทั้ง การพาดำเนิน เช่น พาเดินจงกรม พานั่งสมาธิภาวนาให้เห็น และแสดงธรรมวิธีการปฏิบัติ จิตตภาวนาเป็นอย่างไร จนกระทั่งถึงธุดงค์ ๑๓ ข้อ นั้นล้วนแล้วแต่เป็นภาคปฏิบัติและมีผู้ พาดำเนินมาด้วยแล้วทั้งนั้น เบื้องต้นก็พระพุทธเจ้าทรงพาดำเนิน ถัดมาก็คือพระสาวกทั้ง หลาย

ธุดงค์ ๑๓ ข้อคืออะไร นั่นแหละคือแนวทางที่จะกำจัดปิดเป่าสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อธรรม ทั้งหลายซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของเรา ให้หมดสิ้นไปโดยลำดับ ด้วยการปฏิบัติต่อธรรมทั้ง หลายเหล่านี้ เพราะฉะนั้นธรรมทั้งหลายมีธุดงค์วัตรเป็นต้น จึงเป็นธรรมจำเป็นสำหรับเรา ทั้งหลายที่จะพึงปฏิบัติ เพื่อกำจัดสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตใจให้หมดสิ้นไปโดยลำดับ ด้วยธุดงค์ วัตรเหล่านี้ และยังต้องมีผู้พาดำเนินให้เห็นเป็นคตัตถ์อย่างมาเป็นลำดับลำดับจนกระทั่ง ปัจจุบันนี้ เช่น บิณฑบาตเป็นวัตร เป็นกิจวัตรตามหน้าที่ของพระผู้ไม่ซื้อเก็ยซื้อร้าน เสาะ แสวงหาด้วยกำลังปลีแข้งของตนมาเลี้ยงอัตภาพ เพื่อการประพฤติพรหมจรรย์ กำจัด กิเลสอาสวะทั้งหลายภายในจิตใจของตนไปโดยลำดับลำดับ

การฉันก็ไม่ฉันพรำ ๆ เพรื่อ ๆ ไม่ได้เห็นแก่รสแก่ชาติ เห็นแก่ความเอร็ดอร่อย ฉันพอ ยังอัตภาพให้เป็นไปเท่านั้น ไม่หนักในรสในชาติยิ่งกว่าการหนักในธรรมทางด้านปฏิบัติ โดยทางจิตใจ มีอะไรมาบริโภคนับตามเกิดตามมี นอกจากนั้นยังต้องใช้ความ ระมัดระวัง ว่าอาหารชนิดใดที่จะเป็นภัยต่อจิตตภาวนาของตนอีกด้วย เพราะอาหารบาง

อย่างให้คุณทางธาตุชั้นนี้ แต่เป็นภัยทางด้านจิตใจ เราก็ต้องได้ระมัดระวัง เช่น ฉันทลงไป แล้วธาตุชั้นนี้มีกำลังวังชา แต่จิตใจอ่อนแอลงไปก้าวไม่ออก

เพราะอำนาจของธาตุชั้นนี้ซึ่งเจือปนกับกิเลส อันเป็นเครื่องมือของกิเลสอยู่แล้ว มันทับถมให้ก้าวได้โดยไม่สะดวก นั้นเราก็ต้องได้ระงับหรือไต่งด หรือได้ลดใ้ให้น้อยลงไป โดยลำดับ แม้จะหิวจะอยากสักขนาดไหนก็ตาม นั้นไม่ใช่เรื่องของธรรม กลายเป็นเรื่องของตัณหาไปได้เมื่อกิเลสแทรกอยู่ตรงไหน ความอยากแม้จะอยากในอาหารก็ตาม กิเลสมักจะแทรกให้เป็นตัณหาไปได้เช่นเดียวกัน เพราะการฉันทนี้มีสองประเภท ฉันทด้วยอำนาจของตัณหาก็มี ฉันทด้วยอำนาจแห่งความหิวของธาตุของชั้นนี้พวยพุ่งไป ประทัง ๆ ไปวันหนึ่ง ๆ ดังที่ ปฏิสงขมา โยนิโสฯ ท่านแสดงไว้นั้นก็มี นี้ก็มีผู้พาลฉันทพาดำเนิน ไม่ยั้งฉันทก็ไม่ทราบ

และฉันทในบาตรฉันทอย่างไร ทำไมจึงต้องฉันทในบาตร โลกเขาฉันทในภาชนะด้วยความสดสวยงดงาม ด้วยความหรูหรา ด้วยความสง่าผ่าเผย ด้วยความมีเกียรติยศชื่อเสียงด้วยการรับประทาน เช่น อาหารสำหรับหนึ่งหรือโตะหนึ่งราคาเป็นพัน ๆ หมื่น ๆ เขารับประทานกัน นั้นเรื่องของโลกเป็นเช่นนั้น แต่เรื่องของธรรมต้องแปลกจากโลก การฉันทในบาตรเพื่อการระคนปนเป ลบล้างสิ่งที่กิเลสเคยเสกสรรปั้นยอว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าออกเสียหมด รสชาติอันใดก็ตามอันเป็นเรื่องของกิเลสยุยง ปิดทึบให้หมด เหลือแต่รสชาติแห่งธรรม คือฉันทเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปนี้เท่านั้น ไม่ได้สนใจกับเรื่องความเอร็ดอร่อยอะไร มากยิ่งกว่าธรรม

การฉันทอาหารผสมกันนี้เพื่อตัดความนิยมของรสของชาติ ความสำคัญว่ามีคุณค่ามีราคาในรสในชาติทั้งหลายออก เพื่อจะไม่ให้ธาตุชั้นนี้พอกพูนด้วยอาหารการบริโภคมากไป ที่เรียกว่าฉันทเกินประมาณ นี้ก็มีส่วนด้วย ฉันทด้วยความสักแต่ว่าฉันทพอยังชีวิตอัตภาพให้ เป็นไปในวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เป็นหลักใหญ่ของการฉันทในผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ท่านจึงมีหลายประเภท บอกไว้ว่าชั้นเยี่ยมก็คือ อาหาร ไม่ว่าคาวว่าหวานระคนปนเปเข้าเป็นอันเดียวกันหมด นั้น นี้เป็นอาหารประเภทที่หนึ่งของผู้ปฏิบัติ ประเภทที่สอง ก็วางไว้ในบาตร มี

หวานมีคาวอยู่คนละแห่ง ที่สามไป อาจจะมีอะไรกันไว้ เช่น อาหารนั้นกันอาหารไว้ก็ได้ เช่น มีกล้วยหรือมีผักมีอะไรกันไว้แบบนี้ก็มี เหล่านี้ก็มีครูมีอาจารย์พาดำเนิน

ผู้นำจึงเป็นของสำคัญมากทีเดียว ทางภาคปฏิบัติยิ่งสำคัญ ฉันทกัณฺหนเดียวไม่ต้องยุ่งยากวุ่นวาย และฉันทกัณฺหนในบาตร ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ตัดอำนาจของความยินดีในอาหารการบริโภค เพื่อให้ใจได้เข้าสู่ธรรม หมุนเข้าสู่ธรรมเป็นสำคัญ ฉันทกัณฺหนเดียวเท่านั้นไม่ยุ่งยากวุ่นวาย นี่หลักใหญ่ในครั้งพุทธกาลท่านฉันทกัณฺหนเดียวเท่านั้น ที่อนุโลมก็คือ เช่น ข้าวต้ม ท่านว่า ยาคู ๆ คือข้าวต้ม ตีมน้ำข้าวต้ม ไม่ใช่เป็นข้าวต้มทั้งเนื้ออย่างนั้น น้ำข้าวต้มเฉย ๆ ก่อนบิณฑบาต มีได้ในครั้งพุทธกาล ในตำรับตำรา มีถ้ามีคนทำถวาย

แต่ส่วนมากสำหรับความรู้สึกของเราเองนี้ คิดว่าเป็นผู้ที่ท่านปลดเปลื้องภาระอะไรหมดสิ้นไปแล้วภายในจิตใจโดยประการทั้งปวง เพียงแต่เหยียวยธาตุดุชนธ์ให้เป็นไปในวันหนึ่ง ๆ เพื่อทำประโยชน์แก่โลกเท่านั้น จึงจะมาสนใจกับเรื่องข้าวต้มอะไรเหล่านี้ ถ้าผู้ปฏิบัติแล้วจะไม่สนใจเลย วุ่นวายเปล่า ๆ

สำหรับความรู้สึกของเราในเวลาปฏิบัติก็ดี ในทุกวันนี้ก็ดี สิ่งที่จะมาทำก่อนแล้วเวลา เช่น เอาข้าวต้มมาให้ฉัน เอานี้มาให้ฉันก่อนเวลาหรือก่อนบิณฑบาตนี้ เราไม่เล่นด้วยตั้งแต่กาลไหน ๆ มา เพราะถือว่าเป็นความรำคาญ และขัดต่อการดำเนินของผู้ที่ต้องการเพื่อความพ้นทุกข์โดยเด็ดขาดเท่านั้นประจำใจ เมื่อความรู้สึกขนาดนี้ที่มีน้ำหนักมากภายในหัวใจเต็มหัวใจอยู่แล้ว เกินกว่าที่เราจะไปคิดในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ให้มาเป็นเครื่องยุ่งเหยิงวุ่นวาย ท่านจึงไม่ยอม นี่ความรู้สึกของเราแน่ใจว่าเป็นอย่างนั้น เพียงแต่เราตัวเท่าหนูนี้ก็ยังเป็น ไม่ยุ่งกับอะไรจนกระทั่งเป็นนิสัยติดมาถึงทุกวันนี้

เรื่องธุดงค์แต่ละข้อ ๆ ที่กล่าวมาเป็นสิ่งสำคัญมาก ช่วยบังคับจิตใจ ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิม หรือความฟุ้งเพื่อเห่อคะนองในปัจจุบันทั้งหลายให้ลดน้อยถอยลงมาโดยลำดับ เพราะอำนาจแห่งธุดงค์วัตร หรือธรรมธุดงค์เป็นเครื่องกำจัด

ถือผ้าบังสุกุลอย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มัน ท่านถือตลอดชีวิตเลยตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ใครจะถือได้อย่างท่าน คิดดูซิทำไมท่านรักท่านสงวนเอานักหนา ทั้ง ๆ ที่ท่านก็สิ้นกิเลสมาตั้งแต่ปีไหน ๆ แล้วดั่งที่เขียนไว้แล้วในประวัติของท่าน ท่านยังรักท่านยังสงวน เทิดทูนสมบัติที่พระพุทธเจ้าประทานให้เป็นไหน ๆ ที่เดียว นั่นไม่ใช่ท่านสงวนไว้เพื่อชำระกิเลสของท่าน แต่ท่านสงวนไว้ด้วยความเทิดทูน ด้วยความเห็นบุญเห็นคุณมหาคุณในพระโอวาท หรือขนบประเพณีของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลายที่พาดำเนินมา ท่านจึงเทิดทูนไว้ด้วยธุดงค์วัตรเหล่านี้ไม่ลดละปล่อยวางเลย เช่น บังสุกุลนี้ มีแต่บังสุกุลทั้งนั้น

ได้เห็นท่านใช้ผ้าที่มีผู้ถวาย มีท่านเจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์ของท่านมาแต่ก่อน ไปถวายผ้าอังสะซึ่งเป็นผ้าปานที่ท่านได้กรอเอง และกราบเรียนให้ท่านทราบด้วยว่า เป็นฝีมือของท่านกรอเอง ปั่นปานนั่นเอง ให้เขาทอให้ว่ายังงั้น ท่านรับใช้ให้ให้เห็นต่อหน้าต่อตา มีเท่านั้น ตั้งแต่ไปอยู่กับท่านมา นี่ตอนที่แก่ ๆ แล้วนะ ไม่ยังงั้น ท่านก็ยังไม่ยอม นี่คิดดูซิ เราเคยเห็นไหมครูบาอาจารย์องค์ไหนที่ทำแบบฉบับโดยสมบูรณ์ ดั่งหลวงปู่มั่นหรือพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นนี้ เรานี้เทิดทูนท่านสุดหัวใจทีเดียว เพราะเห็นด้วยตา

ท่านรักธุดงค์วัตรเพราะเห็นคุณค่าจากธุดงค์ ท่านได้หลุดพ้นไปนี้จากธุดงค์วัตร อยู่ในป่าท่านก็ได้รับความลำบากลำบากและฆ่ากิเลสให้ตายในป่า ท่านก็เห็นคุณค่าของการอยู่ป่า ฉะนั้นจึงหันไม่รู้กี่วันถึงจะได้มีกับวันหนึ่ง ท่านก็พอใจฉัน ฉะนั้นแล้วตัวปลิวเวลาเดินจงกรมท่านว่า เพราะไม่มีอาหารมีแต่ข้าวจะไปอิมยังงี้ อิมข้าวเปล่า ๆ กับอิมด้วยอาหารผสมกันนี้ต่างกันอยู่มาก ผมก็เคยอิม อิมข้าวเปล่า ๆ กับอิมด้วยมีกับผัดกันอยู่มากทีเดียว นี่เราก็ยอมรับท่าน นี่นะธุดงค์วัตรไปโดยลำดับลำดับจนกระทั่ง ถึงเนสัชชีธุดงค์ ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องชำระกิเลสอันเป็นข้าศึกต่อธรรมทั้งนั้น

นี่คือทางดำเนินของผู้ที่จะหลุดพ้น ด้วยเจตนาหวังหลุดพ้นจริง ๆ และยึดธุดงค์วัตรเป็นชีวิตจิตใจ เป็นทางดำเนินจริง ๆ จึงไม่เห็นธุดงค์นั้นว่าเป็นของครีเป็นของลำสมัย ดัง

สมัยที่กิเลสมันพอกหัวใจคนให้ล้มตัว หัวใจพระให้ล้มตัวเท่านั้น จึงจะพูดอย่างนั้นออกมาได้ และมีความรู้สึกอย่างนั้นได้ ถ้าหากเป็นคนเป็นพระที่ยังรู้จักดีจักชั่ว รู้จักความเป็นพระของตนอยู่แล้ว จะตำหนิอุดงค์เหล่านี้ไม่ได้เลย เพราะพระพุทธเจ้าพระองค์ใดท่านสอนท่านสอนเพื่อแก้กิเลสทั้งนั้น ไม่ได้สอนเพื่อผูกมัดจิตใจของสัตว์ด้วยกิเลสประเภทต่าง ๆ โดยการสั่งสมเพราะโอวาทของท่าน..ไม่มี

อุดงค์วัตรนี้พระสาวกทั้งหลายก็ได้สำเร็จขึ้นมาเพราะอุดงค์นี้ทั้งนั้น มีองค์ใดที่ไปหาสำเร็จอยู่ในตลาด อย่างสมัยทุกวันนี้เขาว่า เทศบาล ๑ เทศบาล ๒ มีที่ไหน มีแต่สำเร็จอยู่ในป่าในเขา นี่เป็นอุดงค์วัตรหรือไม่ฟังซิ ท่านดำเนินตามอุดงค์หรือไม่ ในป่าโน้น เขาถูกนี้ถ้านั้น เจื่อมานี้ ด้วยการฉันทเดียวหรืออดบ้างอิมบ้าง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่อุดงค์เป็นเครื่องกำกับท่านทั้งนั้น นั่นเราดูซิ

การพิจารณาการภาวนาของผู้มีอุดงค์กำกับ ย่อมเป็นไปด้วยความราบรื่นดีงาม จิตใจก็ไม่ฟุ้งเพื่อห่อเหิม เป็นไปด้วยความสงบง่ายกว่าคนที่ไม่มีอุดงค์วัตร เพราะฉะนั้นอุดงค์วัตรจึงสมกับนามที่ท่านแปลไว้ว่า เป็นเครื่องชำระกิเลส อุดงค์วัตร ๆ เป็นเครื่องชำระกิเลส กิเลสที่เกี่ยวกับอุดงค์จะต้องชำระนี้มีอะไรบ้าง มันเต็มหัวใจของเราด้วยกันทุกคนนั่นแหละ ธรรมะที่จะแก้ด้วยอำนาจของอุดงค์วัตรจึงต้องมีด้วยกัน

แบบแผนเหล่านี้ต้องมีครูมีอาจารย์พาดำเนิน เช่น อยู่รุกขมูลร่มไม้ อยู่รุกขมูลร่มไม้กับอยู่ที่มุงที่บังต่างกัน นี่ก็เคยอยู่ เพราะเป็นความเปลี่ยว เมื่อเปลี่ยวแล้วจิตย่อมกลัว เพราะเป็นภัยง่ายกว่าอยู่ในที่มุงที่บังถ้าพูดถึงความเป็นภัย ใจต้องระมัดระวัง ใจมีความระแวงอยู่ตลอดเวลาในเวลาที่อยู่รุกขมูล คืออยู่โคนต้นไม้เท่านั้น ทีนี้เมื่อใจมีความระแวงระวังอยู่ สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมย่อมมีสติ สติย่อมเกิดขึ้นในขณะที่ระแวงระวัง จึงยืนก็ตาม เดินก็ตาม นั่งก็ตาม นอนก็ตาม จนกระทั่งหลับ จะไม่ปราศจากสติ เพราะกลัวเปลี่ยวตัวแล้วเสียท่าหากเกิดอันตรายอย่างไรขึ้นมา นี่อุดงค์วัตรข้อนี้มีความจำเป็นอย่างไรกับจิตใจของพวกเราทั้งหลาย ฟังให้ดีนะ

ไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยวเท่าไร ยิ่งทำให้มีความตั้งเนื้อตั้งตัว ช่วยตัวเองเข้าโดยลำดับ ไม่ได้นอนใจเหมือนอยู่กับเพื่อนกับฝูงครูบาอาจารย์ เคลื่อนกล่นวุ่นวาย เต็มไปด้วยสิ่งที่พอกพูนกิเลสทั้งหลายดังที่เราทั้งหลายอยู่กันเวลานี้ นี้อย่าเข้าใจว่าการอยู่เหล่านี้เป็นสิ่งที่เหมาะสมดีแล้ว ดังที่โลกเขานิยมชมเชยว่าวัดป่าบ้านตาดนี้ เป็นสำนักที่มีกฐณีมีเกณฑ์ มีข้อปฏิบัติมีข้อวัตรอันดีงาม สงบเสงี่ยมเจียมตัว มองดูพระเณรองค์ใดก็สวยงาม สวยงามจริงในสิ่งที่สวยงาม แต่สิ่งที่ไม่สวยงามซึ่งตัวเราเองก็ยังมองไม่เห็น อย่าว่าแต่คนอื่นมองไม่เห็นเลย นั้นยังมีอยู่แยะภายในหัวใจของเรา ที่ยังไม่ได้ชำระด้วยธุดงค์ดังกล่าวมาเหล่านี้ มีอยู่มากมายในหัวใจนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายได้สำนึกเอาไว้ในข้อนี้

เข้าในป่าในเขาลึกเข้าไปเท่าไร น่ากลัวอันตรายเท่าไร จิตของเรายิ่งเด่น ๆ เพราะความระมัดระวังตนมีมาก สติก็มีมาก เมื่อสติมีแล้วปัญญาทำไมจะไม่เกิด ขอให้มึสติเป็นพื้นฐานเถอะ ปัญญาจะเกิดขึ้นโดยลำดับลำดับนั้นแล นี่ก็เป็นธุดงค์นั้นแลเป็นเครื่องชำระจิตใจของเราโดยลำดับลำดับ

เนสัชชี ที่ไม่นอนก็เพื่ออะไร ไม่นอนก็เพื่อจะทำความเพียร อยู่อิริยาบถ ๓ ยืน เดิน นั่งภavana เวลาจำเป็นเข้าจริง ๆ เพราะไม่ได้นอน มันก็ต้องค้นคว้าด้วยความตั้งอกตั้งใจ นี่จึงต้องมีครูบาอาจารย์เป็นผู้คอยพาดำเนิน ไม่เช่นนั้นก็ปฏิบัติไม่ถูก แล้วครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ค่อยร่วงโรยไป ๆ สุดท้ายภายหลังมีแต่ลูกศิษย์ลูกหาแก่ง ๆ ก้าง ๆ เลยมีลักษณะเป็นชายก่อนชื่อ ๆ ไปมากโดยลำดับลำดับ นี่จะทำความเสื่อมเสียแก่ตนและวงธุดงค์กรรมฐานไปโดยลำดับนะ ให้พากันคิดไว้ในข้อเหล่านี้

อย่างไรก็ตามในเวลาเช่นนี้ ที่เราปฏิบัติอยู่นี้ อย่าสนใจกับสิ่งใดผู้ใดมากกว่าการประกอบความพากเพียรเพื่อชำระกิเลสภายในจิตใจ ให้จิตใจของเราเด่นขึ้นด้วยสมาธิ เเด่นขึ้นด้วยปัญญา ตามขั้นแห่งสมาธิและปัญญาขั้นนั้น ๆ แล้วจะได้เห็นคำที่ท่านสอนไว้อันเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งมาก สำหรับผู้ไม่ปฏิบัติจะไม่มีวันรู้วันเห็นเลย คืออะไร คือภavanaมยปัญญา นี่เป็นหลักที่ลึกซึ้งมาก ละเอียดยมากที่สุด เพียงเราจะมาคิดมาคาดเอาเฉย ๆ จะไม่

ได้เหตุได้ผลไม่ได้เรื่องได้ราว ส่วนสุดมยปัญญาเราพอที่จะคาดคะเนเอาได้ คือได้เกิดสติ ปัญญาระลึกรู้สึกขึ้นมาในขณะที่ได้ยินได้ฟัง จะเป็นผู้ใดพูดหรือเสียงมาจากที่ไหนก็ตาม เมื่อได้ยินได้ฟังแล้วเกิดสติปัญญาขึ้นมา นั่นท่านเรียกว่าสุดมยปัญญา จินตามยปัญญา คิดอ่านไตร่ตรองเรื่องราวทั้งหลายก็เกิดสติปัญญาขึ้นมา

แต่คำว่าภาวนามยปัญญานั้น ดีไม่ดีในวงศาสนาของเราแน่ ผู้เรียนศาสนาเรียน ธรรมะของพระพุทธเจ้าอยู่นี้แน่ จะไม่ยอมเชื่อภาวนามยปัญญาว่าเป็นของเกิดได้มีได้อย่างไร เพราะตนไม่เคยได้ภาวนาจนถึงเกิดผล คือภาวนามยปัญญาประจักษ์กับใจ ก็ไม่ทราบว่าจะเอาความเชื่อธรรมข้อนี้มาจากไหน นอกจากจะประกาศไปด้วยความไม่เชื่อของตน ว่า เป็นของไม่จริงไปเท่านั้น หรือไม่สนใจเพราะความไม่เชื่อ แม้จะไม่ประกาศให้ผู้ใดฟังก็ตามว่าอันนี้เป็นโมฆะ หรือนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ หรือเป็นไปไม่ได้ อย่างนี้แล้วก็ไม่มี ความสนใจที่จะทำภาวนาให้เห็นธรรมข้อนี้เกิดขึ้นประจักษ์ใจ นี่เป็นสิ่งที่ลึกลับมาก มีผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งอกตั้งใจ เพื่อความพันทุกข์จริง ๆ เท่านั้น จะปรากฏปัญญาที่เกิดขึ้นจากที่ว่า ภาวนามยปัญญานี้ขึ้นที่ใจ

เพราะภาวนามยปัญญานี้ไม่เหมือนปัญญาใดทั้งนั้น ไม่เหมือนสุดมยปัญญา ไม่เหมือนจินตามยปัญญา เป็นหลักธรรมชาติ เป็นใหญ่ในตัวเองด้วยคำว่าภาวนามยปัญญานี้ เท่านั้น นี่จึงเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากภาวนาโดยแท้ หรือจึงเป็นภาวนามยปัญญาโดยแท้ เมื่อได้เจอเข้าเห็นเข้าแล้วก็จะรู้เอง ยอมรับเอง

และจะเริ่มยอมรับไปโดยลำดับลำดับ เพราะเชื่อความสามารถของสติปัญญาที่เกิดขึ้น โดยลำดับลำดับนี้ และในขณะที่สติปัญญาที่เกิดขึ้นในลำดับลำดับ มีความแก่กล้าไปโดยลำดับ และสังหารกิเลสไปพร้อม ๆ กันในระยะนั้น ๆ นี้ยังจะเห็นความชัดเจน ความเชื่อใน ศาสนา เชื่อในพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย ว่าท่านดำเนินไปสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยวิธีการปราบกิเลสอย่างนี้แล ๆ นั่น นี่ละเป็นภาวนามยปัญญาโดยแท้ ใครจะไปสอนก็ไม่ได้ขั้นนี้

เป็นตัวของตัวเองขึ้นมาด้วยอำนาจแห่งการอบรมอยู่เสมอ เริ่มแรกตั้งแต่สมาธิเป็นเครื่อง
หนุน หรือสมาธิเป็นกำลังเป็นพื้นฐานที่จะให้ปัญญาเกิดขึ้นได้ แล้วคิดค้นด้วยปัญญา

เริ่มแรกตั้งแต่พิจารณาอาการใดก็ตาม ในสกลกายของเรา หรือนอกสกลกายเรา
เพราะเป็นสังขารด้วยกันทั้งนั้น ถ้าพิจารณาให้เป็นธรรมโดยทางสติปัญญาแล้วเป็นธรรม
ด้วยกัน นับตั้งแต่ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เอ้า เข้าไปถึงอวัยวะภายในทุกชิ้นทุกส่วน
มันเป็นยังไง นี่เรียกว่าเริ่มปัญญา พิจารณาปัญญาเข้าถึงภายใน ขยายออกมาภายนอก
ตลอดทั่วถึงด้วยการพินิจพิจารณาแยกคาย ให้รู้ให้เห็นตามจริงที่มีอยู่ในสกลกายทั้งภายใน
นอกภายในนี้

จิตที่มีสมาธิเป็นเครื่องหนุนหรือมีสมาธิเป็นต้นทุน ย่อมไม่หิวโหยในอารมณ์ต่าง ๆ
เพราะอิมัตถ์ เมื่อนำจิตที่อิมัตถ์ด้วยสมาธินี้ออกพิจารณาทางด้านปัญญา โดยมีการบังคับ
กันทางสติ ให้ตั้งหน้าตั้งตาทำ เพราะในขั้นเริ่มแรกจิตยังไม่เห็นคุณค่าของปัญญาว่าจะ
สามารถอย่างไรบ้าง ทั้งยังไม่รู้ว่าปัญญาคืออะไร และการฆ่ากิเลสด้วยปัญญานั้นฆ่าอย่างไร
ไม่เห็นคุณค่าทั้งสองอย่าง จึงต้องได้ถูกบังคับกัน

ต่อเมื่อได้ถูกบังคับกันไปเรื่อย ๆ จิตก็ย่อมจะรู้จะเห็นโดยทางปัญญา และเริ่มรู้ไป
เรื่อย ๆ นั่นแหละที่นี้จะเริ่มสนใจว่าปัญญานี้เกิดขึ้นมาเพื่ออะไร เกิดขึ้นมาเพื่อฆ่ากิเลส
สังขารกิเลส ซึ่งอยู่ในฉากเดียวกันคือจิตใจดวงเดียวกันนี้ แน่ะ เริ่มทราบชัดไปโดยลำดับ นี่
ที่เรียกว่าปัญญาเริ่มคิดเริ่มไหวตัวเริ่มเกิด พอเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ผลปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ เหตุ
คือปัญญาก็เกิดขึ้นเรื่อย ค้นคิดสิ่งที่เป็นข้าศึกให้เห็นให้เจอขึ้นมาเรื่อย ๆ สังหารกันไป

เมื่อปัญญาเริ่มไหวตัวกิเลสก็เริ่มวุ่นวาย นี่ละภาวนามยปัญญาเริ่มไหวตัวตั้งแต่ขั้นนี้ไป
เรื่อย ๆ ไปเลย จนมีความเชื่อมีความมั่นใจในปัญญาที่จะฆ่ากิเลสทุกประเภท ตั้งแต่กิเลส
ประเภทหยาบถึงประเภทละเอียดสุด ด้วยปัญญาตั้งแต่ประเภทนี้ขึ้นไปโดยลำดับนั้นแหละ
ที่ปัญญาจะไหวตัวจนลืมหิว คือลืมหิว ลืมร้อน ท่านก็บอกไว้แต่ผู้ปฏิบัติมักจะลืมหิว เพราะสิ่งที่
เป็นอยู่ภายในจิตของตนนั้น เป็นไปด้วยความสด ๆ ร้อน ๆ

ส่วนปริยัติท่านบอกไว้ว่า จิตที่ควรพักผ่อน จิตเวลาพิจารณามาก ๆ ย่อมเหน็ดเหนื่อย เมื่อยล้า ให้เข้าพักจิตในสมาธิภาวนาเสีย ท่านว่าอย่างนี้มีในปริยัติ ท่านบอกไว้ เมื่อมีกำลัง แล้วจึงออกสู่นาฬารบ คือพิจารณาทางด้านปัญญาอีกต่อไป นี่เป็นความที่เหมาะสมพอดีพอ งาม แต่จิตมักจะเห็นความสด ๆ ร้อน ๆ ในการฆ่ากิเลสของตนนั้น เป็นงานอันสำคัญยิ่ง กว่าที่จะพักผ่อนเสีย เพราะฉะนั้นจิตจึงมักจะเตลิดเปิดเปิงถึงกับได้รับความทุกข์มาก เป็นบางเวลา เพราะงานของจิตไม่หยุดก็มี นี่แหละท่านเรียกว่าภาวนามยปัญญา

จะไม่เจอที่ไหน จะไม่มีอะไรเหมือนปัญญาประเภทนี้ที่เกิดขึ้นกับการภาวนา กับนัก ภาวนาทั้งหลาย และปัญญาเหล่านี้จะเป็นเครื่องสังหารกิเลสทุกประเภทภายในจิตใจ ไม่มีปัญญาใดจะสามารถ เป็นปัญญานี้เท่านั้นที่จะสามารถสังหารได้โดยลำดับลำดับ จนกระทั่งไม่มีกิเลสเหลืออยู่ภายในจิตใจเลย นั่นแลคำว่าภาวนามยปัญญานี้ถึงจะยุติตัวลงไป โดยหลักธรรมชาติของตนเองไม่สงสัย

เพราะฉะนั้นผู้สิ้นกิเลสส่วนมากจึงต้องสิ้นด้วยจิตตภาวนาหรือภาวนามยปัญญา เว้น ท่านผู้ที่เป็น ขิปปากิณญา เสีย ซึ่งก็เป็นภาวนามยปัญญาเหมือนกัน แต่รวดเร็วและหลุด พ้นได้อย่างง่ายดาย ไม่ได้สั่งสมตัวให้ก้าวเดินไปเป็นลำดับลำดับเหมือนผู้ดำเนินธรรมดาทั้ง หลาย เรียกว่าผู้ ทันทธาภิณญา คือผู้รู้ช้า และเดินอย่างเต็มภูมิเต็มสติกำลังของตัวเองทุก ระยะทุกระรคทุกตอน เห็นไปหมดรู้ไปหมด เรียกว่าเรียงลำดับลำดับกันไปได้ในสายทางที่ จิตก้าวเดินไป แต่จิตที่เป็น ขิปปากิณญา นั้น แม้จะเป็น ภาวนามยปัญญาก็รวดเร็ว ถ้าเรา จะว่าเอามาเรียงอย่างนี้ไม่ได้ก็ถูก ทั้ง ๆ ที่ท่านก็ไปตามแฉนี้แล หากไปเพราะความรวดเร็วของจิต ต่างกันอย่างนี้

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้อยู่ที่ไหนเวลานี้ เราเห็นแต่อยู่ในคัมภีร์เพราะเราไม่สนใจนำมา ใช้นำมาดำเนิน จึงไม่ปรากฏขึ้นที่ใจของเรา ดังที่ปรากฏในใจของสาวกทั้งหลายท่านผู้เป็น สรรณะของพวกเรา ธรรมะที่กล่าวมาเหล่านี้สด ๆ ร้อน ๆ อยู่ภายในจิตใจ เช่นเดียวกับ กิเลสที่เป็นธรรมชาติสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ภายในหัวใจสัตว์นั้นแลไม่มีอะไรแปลกต่างกัน วาระ

ใดที่สิ่งใดทำงาน สิ่งนั้นต้องทำงานได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยของตัวเองเมื่อไม่มีสิ่งที่คัดค้าน
ต้านทานกัน

ในระยะนี้กิเลสมันต้านทานธรรม มันจึงก้าวเดินออกด้วยความสะดวกสบายทุกแห่งทุก
มุม ทุกกระยะของจิตที่เคลื่อนไหว เราไม่มีสติปัญญาต้านทานมันเราจึงยอมแพ้ ความแพ้
กิเลสเป็นของดีเมื่อไร แม้แต่เขาเล่นกีฬาแพ้กันเขายังเป็นความทุกข์ไม่ใช่ข้อย นี่การต่อสู้
กับกิเลสมีแต่ความแพ้ ๆ เราไม่อายุตัวเองบ้างหรือผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

การภาวนาต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหาอุบายต่าง ๆ สอนจิตใจของตน เพียงสัก
แต่ว่าทำไปตามหน้าที่อะไร ๆ ขนบประเพณีเฉย ๆ มันก็เป็นเรื่องของกิเลสกะให้มันเอง
กำหนดให้เดิน กำหนดให้ทำความเพียรนั่นเอง ไม่ใช่ธรรมกำหนดให้ทำ ถ้าเป็นธรรม
กำหนดให้ทำแล้ว สติ สัพพตถ ปตฺติยา นั้นแหละ คือสติจำต้องปรารภนาในที่ทั้งปวง นั้น
คือความเพียรตลอดกาล ผู้ปฏิบัติต้องเป็นอย่างนั้น

จิตไม่เคยมีความสงบเลยเราจะหาสาระอะไรจากคำว่าธรรม ๆ ของพระพุทธเจ้า
เพราะจิตไม่เคยรู้ไม่เคยสัมผัส คำว่าสมาธิจิตก็ไม่เคยสัมผัส ไม่เคยรู้ไม่เคยเป็น เอาความ
สุขจากอะไร อยู่ไปวันหนึ่งคืนหนึ่งก็มีแต่มืดกับแจ่มดังที่เห็นกันนี้วิเศษวิโสอะไร หลับตื่น
ขึ้นมาแต่ละวัน ๆ เราเจออะไรทุกวันนี้ เจอแต่ของที่เคยเจอแล้วทั้งนั้น ไม่เห็นมีของใหม่ที่
ไหนพอจะตื่นตื่นเพลินไปกับมัน นี่ก็มีแต่อ่อนของเก่ามากินกันตลอด กินสิ่งเป็นเดน คือ
อารมณ์ทั้งหลายที่เป็นเดน ตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็ของเก่านี้แหละ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่อง
สัมผัส หรือธรรมารมณ์ทั้งหลายก็ของเก่า ไม่มีอะไรเป็นของใหม่ แต่มันใหม่สำหรับคนที่โง่
เขลาเบาปัญญา ไม่มีสติปัญญาพิจารณาอย่างพวกเรานี้แล ก็ต้องหลงกันอยู่เช่นนี้ ไม่
มีอะไรเห็นว่าเป็นของเก่า มีแต่ใหม่เรื่อย ๆ โดนอยู่เรื่อยตลอด และไม่มีวันเซ็ด

ถ้าสติปัญญาได้เกิดขึ้นบ้างทำไมจะไม่เซ็ด ก็สิ่งเหล่านี้เคยโดนมาเท่าไรแล้ว จิตดวงนี้
เคยโดนทุกข์มาเท่าไร เคยถูกบีบคั้นมาเท่าไร ประมวลเข้ามาในวงปัจจุบันในระหว่างสติ
ปัญญาต่อสู้กับกิเลสอยู่นั้น มันก็เห็นกันอย่างชัดเจนหาความสงสัยไม่ได้ นั่นละจิตที่มีกำลัง

มีกำลังตรงนั้นแหละ เห็นทุกซึกก็เห็นจริง ๆ เห็นภายในจิตใจ สิ่งที่อยู่ทุกซึกก็เกิดขึ้นกับจิตใจ นั้นแหละไม่เกิดขึ้นที่ไหน

ท่านว่าสมุทัย ๆ คืออะไร กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา แน่ มันคิดแต่เรื่องเหล่านี้แหละ นี่ละท่านว่าสมุทัย เสวยสิทธิ์ ๆ คืออะไร หลักใหญ่ก็คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา และที่มันเป็นอยู่ในปัจจุบันจริง ๆ ในหัวใจของเราตลอดเวลาก็คือ กามตัณหา ราคะตัณหา นี่ละสำคัญมากที่สุด ไม่มีคำว่าเซ็ดว่าหลาบ ไม่มีคำว่าของเก่า ไม่มีคำว่าเป็นเดนไปแล้ว ใหม่เอี่ยมตลอด เจอเมื่อไรเป็นติด ได้ยินเมื่อไรเป็นติด สัมผัสเมื่อไรเป็นติด ไม่มีวันจืดจาง นี่จึงว่าเป็นรสที่สำคัญมากของวิภูจักร

รสของวิภูจักรมันกล่อมได้สนิทจริง ๆ ถ้าไม่มีธรรมเข้าไปเหยียบย่ำทำลาย ไม่มีธรรมเข้าไปแยกธาตุกัน จะไม่มีวันแยกตัวออกได้จากสิ่งเหล่านี้เลย ก็กับที่กัลป์ก็อยู่นั้นแหละ หาประมาณไม่ได้ หาเวลาไม่ได้ มีเงื่อนไขเงื่อนไขปลายที่ไหน ถ้าไม่เอาสติธรรม ปัญญาธรรม เข้าไปพิสูจน์กันด้วยความพากเพียรของเราแล้ว จะไม่เห็นต้นเห็นปลายของสิ่งเหล่านี้ว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร และกล่อมหัวใจเราอยู่นานสักเท่าไรแล้ว และมีวันไหนปรากฏยับเยิบเหมือนแสงหิ่งห้อยว่าอิมตัวพอตัวแล้ว หรือเซ็ดแล้วมีไหม มันไม่มี ถ้าไม่เอาสติปัญญาเข้าไปจับ

เริ่มตั้งแต่จิตพอสงบตัวเข้าไปเป็นสมาธินี้แหละจะพอทรงตัวได้บ้าง ไม่กวัดแกว่งจนเกินเนื้อเกินตัว จนลืมนื้อลืมตัว ธรรมดาของจิตที่ไม่มีสมาธิเลยนี้ ย่อมกวัดแกว่งตัวเองตลอดเวลา เผลอผลาญตัวเองอยู่นั้นแหละทั้งวันทั้งคืน ส่วนมากมักจะคิดแต่เรื่องเหล่านี้แหละ เรื่องราคะตัณหา เพราะอันนี้รุนแรงมาก ในโลกนี้จมเพราะอันนี้ไม่ใช่อะไรนะ

เราจะเห็นได้ในจิตของชั้นพระอนาคามีที่สิ้นจากนี้ไปแล้ว มันก็เหมือนบ้านร้างละนี่ เพราะฉะนั้นพระอนาคามีท่านจึงไม่กลับมาเกิดอีกเพราะไม่มีอะไรรุนแรง อันนี้รุนแรงมากที่สุด ดึงดูดมากที่สุด ถ้ากล่อมก็กล่อมได้สนิทติดหัวใจไม่มีวันที่จะเห็นโทษเห็นภัย เฒ่าแก่

จนจะตายก็ตายแต่ธาตุแต่ขันธ์ แต่ตัวกิเลสตัวนั้นมันไม่ยอมอ่อนตัวของมันลงไปเลย ถ้าไม่
ฆ่ามันด้วยสติปัญญาตั้งที่กล่าวมาแล้วนี้ นี่แหละเครื่องกล่อมใจสัตว์โลก

ถ้าได้สมาธิพอสมควรแล้วก็พอจะยับยั้งได้บ้างละที่นี้ จากนั้นก็คลี่คลายทางด้าน
ปัญญา เอ้า มีทุนแล้ว ถ้าลงมีความสงบเย็นใจได้แล้วนั้นละมีทุนละที่นี้ เอ้า ทุกข์ก็ทุกข์ด้วย
การพิจารณา เราทุกข์ด้วยอำนาจของกิเลสตัณหา ให้มันพาลูดพาลากไปนี้ทุกข์มากยิ่งขึ้น
กว่านี้ เราทุกข์เพราะการบังคับจิตใจให้พิจารณาทางด้านปัญญานี้จะทุกข์ขนาดไหน เมื่อมี
ความสงบเย็นใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว นี่ละจำให้ตึตรงนี้

เอาให้ได้ให้สงบ ถ้าไม่สงบแล้วจะไม่เห็นโทษของธรรมชาติที่ว่านี้ จนกระทั่งกับได
กลับไปได้ก็ตามเถอะไม่มีความหมายทั้งนั้นละ หัวใจดวงนี้จะต้องถูกตีถูกเตะถูกยันอยู่
ตลอด เผาอยู่ตลอด ด้วยกิเลสตัณหาอันนี้แหละ พาให้สัตว์โลกเวียนว่ายตายเกิด จะตาย
เกิดที่ไหน ก็จิตนี้แหละมันกลับไปกลับมาเหมือนฟุตบอลนั่นละ

พออันนี้ผ่านไปแล้วได้เท่านั้นละ จิตนี้ก็ไม่มีความอะไรที่จะดึงดูด มีดึงดูดก็ดึงดูดอยู่ภายใน
ตัวเอง นั่นท่านเรียกว่าอวิชชา คือดึงดูดเกี่ยวกับสิ่งใด ๆ นั้นหมดไปแล้ว หมดปัญหา เช่น
ราคะตัณหาไม่ได้ไปดึงดูดกับสิ่งใดอีกแล้ว จะมีความดึงดูดอยู่เฉพาะลำพังตัวเอง คือพอ
ใจในจิตของตัว พอใจในความเป็นอยู่ของตัวคือจิตดวงเดียวนั้นเท่านั้น ดูดดื่มอยู่นั้น พอใจ
อยู่นั้น นั่นถ้าว่าดูดก็ดูดอยู่แต่เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรมาสืบทอดให้ดูดต่อไป ให้ดึงดูดต่อไป
ให้ซึมซาบต่อไป...ไม่มี มีเท่านั้น

ตั้งพระอนาคามีท่าน ตั้งแต่ได้ระดับพระอนาคามีขึ้นไปแล้ว ท่านไปเกิดในพรหมโลก
๕ ชั้น คือ สุทธาวาส ๕ ชั้น อวิหา อตปปา สุทฺธสสา สุทฺธสสี อกนิฏฐา คือเลื่อนระดับของจิต
ไปเป็นลำดับลำดับโดยหลักธรรมชาติของตัวเอง เหมือนผลไม้ที่แก่แล้วก็เริ่มจะสุกไปเรื่อย
ๆ นั่นเมื่อพอตัวแล้วเป็นอย่างนั้น ไม่มีคำว่าจะไม่สุก จะเป็นอื่นไม่มีมีแต่จะสุก เมื่อแก่เต็ม
ที่ควรจะสุกได้แล้ว นั่นละจิตที่ควรจะสุกได้โดยลำพังตนเองก็คือจิตพระอนาคามี ท่านจึงไม่

ต้องกลับมาเกิดอีก เป็นหลักธรรมชาติอยู่ภายในตัวเอง มันหากกลั่นหากกรองกันอยู่ในตัวนั้นแล แล้วแกไปในตัว ๆ และผ่านพ้นไป ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นไปเลย

เอาจิตใจถ้าเป็นแล้วทำไมจะไม่รู้ ถ้าไม่เป็นต้นมาพูดไม่ได้นะธรรมชาตินี้ละ มันเป็นในเจ้าของมันก็รู้เท่านั้นเอง ธรรมพระพุทธรเจ้าไม่ใช่ธรรมโกหก ขอให้สัมผัสเข้าไปเถอะ ท่านว่า สนฺทสิญฺญโก พอเจตตรงไหนแล้วจะยอมรับพระพุทธรเจ้าทันที ๆ ยกตัวอย่างเช่นเรื่องของพระอนาคามี นี่ละคือธรรมได้ระดับแล้วที่จะหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ถ้าเป็นสอบกก็ ๕๐ เปอร์เซ็นขึ้นไปแล้ว เอาละที่นี้เริ่มหมუნตัวไปเรื่อย ๆ ถ้าในปัจจุบันนี้ก็เรียกว่าปัญญาเริ่มหมუნตัวแล้ว เริ่มหมუნตัวฆ่าธรรมชาติอันนี้ได้แล้วพูดง่าย ๆ

ถ้าท่านพ้นจากนี้ไปเวลาตายทั้ง ๆ ที่ยังไม่สิ้น ก็จิตอันนี้ได้ระดับแล้ว ได้เป็นตัวของตัวเองแล้ว ที่จะต้องหมუნไปโดยลำดับลำดับเป็นอัตโนมัติจนถึงพระนิพพานพูดง่าย ๆ เป็นเอง ไม่มีอะไรดึงดูด ดึงดูดเฉพาะตัวเองไม่ไปดึงดูดกับอะไร ดึงดูดกับตัวเอง พอใจในความเป็นของตัวเองพูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้นละ คือพอใจในความเป็นของตัวเองอยู่อย่างละเอียด ๆ เราจะทราบได้ก็เวลากำจัดกันได้แล้ว นั่น ที่นี้หมดไม่มีอะไรที่จะมาดึงดูด

ตอนที่ดึงดูดตัวดึงดูดโดยเฉพาะ คือหมายความว่า ก็เหมือนกับว่ามีรสมีชาติสมมุติแทรกอยู่ในนั้นอย่างละเอียด ๆ พอธรรมชาติอันนั้นกระจายออกไปแล้ว ก็ไม่มีคำว่ารสชาติของสมมุติที่เข้าไปเจือปนในจิตดวงนั้นเลย เป็นบรมสุขล้วน ๆ ท่านว่า นิพพานํ ปรมํ สุขํ ก็คือจิตดวงที่บริสุทธิ์นั้นละ ปรมํ สุขํ จะเป็นอะไรไป

รู้ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตายนั้น ใครจะไปคอยเอานิพพานเวลาตายอย่างเดียว พระพุทธรเจ้าสอนให้รู้ให้เห็นเวลายังมีชีวิตอยู่นี้ องค์นั้นบรรลุที่นั่น องค์นั้นบรรลุอยู่ในถ้ำนั้น เจ้ามผานั้น เขาถูกนั้น ๆ มีแต่บรรลุเป็น ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นอยู่นั้น อันส่วนนั้นเป็นผลพลอยได้ต่างหาก ที่ได้ขั้นได้ภูมิไปแล้วอย่างพระอนาคามีท่านก็สิ้นไปเสียแล้วจึงค่อยผ่านไปทีหลัง หรือไปได้นิพพานในวาระต่อไปนั้น อันนั้นเป็นผลพลอยได้

เราควรจะให้เขาให้ได้ในนี้ให้เห็นชัด ๆ ประจักษ์ตาของเรานี้ซิ นิพพานเป็นยังไง ความสิ้นกิเลสเป็นยังไง พระพุทธเจ้าหลอกคนเมื่อไร ปฏิบัติให้เห็นตามนี้ลองดูซิทำไมจะไม่ยอม พระพุทธเจ้า ศาสนาใดที่จะเลิศยิ่งกว่าพุทธศาสนา呢ะ เพราะพุทธศาสนานี้เป็นศาสนาของผู้บริสุทธิ์จริง ๆ พระพุทธเจ้าเอกจริง ๆ ด้วยภาคปฏิบัติ เอกจริง ๆ ด้วยสาวกตามเป็นพยานได้เลย

สาวกทุกองค์ยอมรับพระพุทธเจ้าร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ เป็นเครื่องยืนยัน เป็นพยานพระพุทธเจ้าทั้งนั้น จากอะไร จากอริยสัจ ๔ นั้น ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้จะเป็นเครื่องลั่นกรອງให้ถึงขั้นบริสุทธิ์ได้ นี้เป็นเครื่องยืนยัน

พุทธศาสนามีเต็มสมบูรณ์ อริยสัจ ๔ แน่ะ หลุดพ้นจากจุดนี้ ๆ และยอมรับพระพุทธเจ้า เป็นผู้สอนอริยสัจไว้เสียเอง สาวกทั้งหลายก็รู้ ๆ ดังที่ท่านสอนไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มีใครเป็นผู้สอน ฟังซิ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรท่านสอนว่ายังไงสอนเบญจวัคคีย์ นั้นละ พระพุทธเจ้าสอน ท่านทรงรู้แล้วท่านถึงสอนนี้ว่าไง พระองค์ท่านก็ปฏิบัติตามวงอริยสัจ ทุกข์ อริยสัจจํ สมุทัย อริยสัจจํ นิโรธ อริยสัจจํ มคฺค อริยสัจจํ อยู่ที่ไหน ก็อยู่ในธัมมจักกัฯ ท่านแสดงไว้นั้น นั่นท่านรู้แล้วท่านเอามาแสดง ที่นี้สาวกทั้งหลายปฏิบัติหรือรู้ตามนั้นแล้วก็ยอมรับพระพุทธเจ้าเท่านั้นซิ

นี่ศาสนาเอก มีตนมีตัวมีเจ้าของจริง ๆ ผู้เป็นเจ้าของศาสนาเป็นผู้บริสุทธิ์จริง ๆ จึงได้นำศาสนานี้มาประกาศอย่างแจ่มชัดด้วยความบริสุทธิ์ใจ ธรรมจึงเป็นธรรมที่บริสุทธิ์ ประกาศทุก ๆ ชั้นทุกอันเป็นสาวกชาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้วหมด

นั่นล้ำสมัยไปไหน ธรรมอยู่ที่ไหน ที่กล่าวเหล่านี้ ทุกข์อยู่ที่ไหน อยู่ในหัวใจเราใช้ไหม ล้ำสมัยไปไหน สมุทัยตัวเสียดัจฉัยไรเป็นข้าศึกอยู่ต่อเราทุกวันนี้ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา อยู่ที่ไหน มันคิดอยู่ที่ใจใครของใคร นั้นละสวด ๆ ร้อน ๆ อยู่ไหม สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ที่แสดงอยู่ตะกี้นี้ เต็มนี้ ๆ นะไปหามาจากไหนมาแสดง แล้วใครจะ

เป็นผู้รับทราบเรื่องของสติปัญญา และใครจะฟื้นสติปัญญาที่มีอยู่กับใจนี้ขึ้นมาถ้าไม่ใช่เรา ผู้ฟังอยู่เห็นอยู่เวลานี้สด ๆ ร้อน ๆ นะ ทำไมจะไม่ทันกัน มันอยู่ในจิตดวงเดียวกันนี่

จะไปคิดให้กิเลสมันหลอกหัวเราะเราอยู่ทำไมว่าเผ่าว่าแก ว่าโง่งเง่าเต่าตุ่น ว่าอำนาจวาสนาน้อย บทเวลากิเลสบีบหัวใจทำไมไม่เห็นเจ้าของว่าวาสนาน้อย กิเลสมันมาบีบ และนำเบื้อหน้ายเหลือเกินกิเลสนี้ ทำไมไม่เบื้อมันบ้าง อันนี้มันไม่มี ถ้าเวลาจะปฏิบัติตามอรรถตามธรรมแล้วให้กิเลสมาหลอกต้มเอาเรื่อย ๆ อำนาจวาสนาน้อย ชี้เกียจชี้คร้าน มีแต่เรื่องของกิเลส เรายอมรับไปหมด ใช้ได้หรือผู้ปฏิบัติเราทั้งหลาย

นี่พูดจริง ๆ ถ้าจะว่าโมโหก็โมโหนะ ธรรมเป็นของจริง ฆ่าได้จริง ๆ ฆ่ากิเลส ทำไมเวลาพวกเรามาทรงอรรถทรงธรรมจึงเป็นของปลอมไปหมด เพราะหัวใจมันพาให้ปลอมนี้ ธรรมก็เลยกลายเป็นของปลอม เจ็ดเจ็ดอยู่ที่พื้นไม่ลงเพราะมือไม่พาพื้น มีดินนี้จะคมกริบขนาดไหนก็กริบอยู่ชั้นแหละ ไม่เห็นเป็นท่าเป็นทางอะไรเพราะคนเจ็ดเจ็ดเฉย ๆ ไม่พินก็ไม่สำเร็จประโยชน์

ปรมาณู ๆ ก็เอาซิ ถ้าไม่ทิ้งมันก็อยู่ชั้นแล้ว เหมือนอย่างเขาเก็บอยู่ทุกวันนี้เป็นไรไปนั้นเครื่องปราบ เราพูดถึงข้อเทียบเคียง นี่ศีล สมาธิ ปัญญา มีเท่าไรก็อยู่ชั้นแล้ว เราไม่คิดไม่ค้นขึ้นมาฟาดฟันชั้นแหละแล้วจะสำเร็จประโยชน์มาจากไหน ให้มันเห็นหัวใจเจ้าของดูซิ เห็นอันนี้เท่านั้นละพอหมดเลย

ในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีอะไรมีความหมายยิ่งกว่าหัวใจดวงประเสริฐนี้ ได้เด่นดวงขึ้นมาในตัวเองแล้วพอหมดเลย นี่ละท่านว่าเมืองพอ แต่นี้มันไม่พอ มันหิวมันอยาก มันจะตายเพราะความหิวความอยาก กิเลสพาหิว กิเลสพาอยาก กิเลสไม่ให้มีเมืองพอ แล้วก็ไม่ใช่ดีไม่หลาย คนไหนที่ที่มีความสุขเพราะความอยากมีไหม อยากมากทุกข์มาก อยากน้อยทุกข์น้อย ไม่อยากจึงไม่ทุกข์ มีเท่านั้น กิเลสตัวพาให้อยาก ธรรมไม่ได้อยาก ถึงขั้นพอตัวแล้วพอตลอดเวลา อกาลิโก คืออะไร ก็คือจิตดวงนี้

พากันตั้งอกตั้งใจนะ มาอย่ามาชี้เกียจชี้คร้านอ่อนแอ อย่ามาถือทิฐิมานะ อวดดีอวดฉลาดด้วยทิฐิมานะอันเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ อย่าเอามาขายในตลาดธรรมของพระพุทธเจ้า แล้วกรรมฐานเสียด้วยซ้ำ ขายเป็นที่น่าเกลียดที่สุดเลย เอาของเลวที่สุดมาอวดว่าเป็นของดี นี่เป็นเรื่องของกิเลสแท้ ๆ ที่โลกถือกัน ธรรมท่านไม่ถือ ท่านปล่อย ธรรมท่านชยะแขยงมาก

เราผู้ปฏิบัติธรรมอย่าเห็นดีในสิ่งเหล่านี้แล้วนำออกมาอวดนะ ไม่เป็นของดีมาแต่ไหนแต่ไรอยู่แล้ว จึงต้องได้เก็บ จึงต้องได้ชะได้ล้าง ได้ปราบปรามมันให้สิ้นซากไป ถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นของดีธรรมนี้จะมีในโลก เพราะธรรมสู้กิเลสไม่ได้ธรรมยอมหมดไปในโลก แต่นี้ธรรมมีอยู่ในโลกก็เพราะธรรมนี้สู้กิเลส พระพุทธเจ้าเคยพาสู้มาแล้ว เคยปราบกิเลสมาแล้ว เลิศมาแล้วพระพุทธเจ้าไม่ทราบว่่าก็ล้านพระองค์ นั้น กิเลสไม่ได้ปรากฏว่ามันเลิศนี้ะ ธรรมต่างหากเลิศ

ให้ระวังให้ตีมันเร็วที่สุดนะ อยู่ในหัวใจนั้นแหละ มันจะแยบออกมาทันที ๆ แม้แต่มันเกิดอยู่ในหัวใจก็น่าอายเจ้าของแล้วนะ ไอ้เรื่องกิเลสอวดดีอวดดีอวดดีอวดฉลาดอวดนั้น อวดนั้นะ มันมีตั้งแต่อวดลมอวดแล้งไม่มีความจริงนะ ตัวเองนั้นก็เลว ๆ มันอวดออกมาเมื่อไร ขณะมันแสดงขึ้นมาั้นนะตัวเลวมันออกแล้วนั้น มันแสดงลวดลายอยู่ภายในตัวแล้ว ถ้ายิ่งมากระจายกับหมู่กับเพื่อนแล้วนั้นละมันยิ่งมาขายตลาดมากที่สุดเลย ไม่มีใครที่จะให้อภัยได้แล้วไอ้แบบนี้ ให้พากันจำเอาไว้นะ เรามาปฏิบัติธรรมอย่าให้ปรากฏให้เห็น เอาให้มันແหลกให้เห็นต่อหน้าต่อตา

นี่ยังมีหมู่เพื่อนมาก ๆ ด้วยกันต้องได้ระมัดระวังให้มากนะ เพราะนี่มีแต่คลังกิเลสทั้งนั้นมาอยู่ที่นี่ด้วยกันนี้ะ เราอย่ามาเหมาตัวว่าดีอย่างเดียวลม ๆ แล้ง ๆ ว่าตัวเป็นพระตัวเป็นเณร อายุพรรษาเท่านี้เท่านี้นะ กิเลสมันไม่ได้เสกสรรปั้นยอะไรละ ว่าอายุพรรษาเท่านี้เท่านี้ ว่าเป็นพระเป็นเณร เพราะกิเลสเป็นกิเลสไม่ได้เป็นพระ มันเป็นข้าศึกต่อเรา อยู่ตลอดเวลา เราเผลอเมื่อไรมันเป็นต่ออยู่ที่เดียวละ ถ้าเราเผลอมากก็ระบาศาดกระจาย

ไปให้หมู่เพื่อนได้รับความลำบากลำบาก ทูเรศ นำสลตสังเวช ไปจากเราผู้ที่สำคัญตนว่าเก่ง ๆ และนำเอาธรรมชาตินี้ออกอวดนั่นแหละจะเป็นอะไรไป

มันจะได้หิววิมานอันวิเศษวิโสมาจากไหน...กิเลส ฟังแต่ว่ากิเลสเป็นไรไป ท่านก็แปลไว้แล้วว่า กิเลสเครื่องเศร้าหมองมีดื้อ มันมีอยู่ที่ไหน มันก็มีอยู่ที่ใจ มันไม่มีที่อยู่ละ มันอยู่ที่ใจ...กิเลส มันไม่ไปอยู่ดินฟ้าอากาศ มันไม่อยู่ เรื่อยสำคัญว่ากิเลสจะไปอยู่นั้น อยู่ที่นี่นะ มันอยู่ที่หัวใจ บิบบอยู่ที่หัวใจ เพราะฉะนั้นอะไรจะมีก็ตามเป็นความสำคัญ ก็เป็นเรื่องของกิเลสต่างหากพาให้สำคัญ แล้วมันก็มาทุกซอกอยู่กับหัวใจเจ้าของนั่นละ ฟาดมันออก เสียหมดจนไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจแล้ว โลงไปหมดเลย นั่นละที่นี้ทุกซอกหรือสุขก็รู้เอง รู้เอง ๆ

เอาละพอ เห็น้อย

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

ประสบการณ์สิ่งที่หาและทำได้ยาก

จะเริ่มพุทธธรรมะให้ท่านทั้งหลายฟัง ผู้ตั้งใจมาบวช ทั้งบวชใหม่บวชเก่า บวชมีกำหนดกฎเกณฑ์ บวชไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ บวชเพื่อความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวก็มี ความมุ่งหวังความรู้สึกในทางด้านจิตใจนั้นต่างกันในนักบวชแต่ละราย ๆ ธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นเครื่องสนองความต้องการ หรือความมุ่งหมายของผู้ปฏิบัติ นั้น มีต้อนรับอยู่ทุกชั้นทุกตอน

พวกเราทั้งหลายได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เป็นลาภอันประเสริฐอันหนึ่ง ในพระบาลีท่านว่า กิจฺฉิ มนุสฺสปฏิลาโภ การได้เกิดเป็นมนุษย์เป็นลาภอันประเสริฐ และเกิดได้ยากด้วย กิจฺฉิ นั่นคือความยาก และเกิดมาแล้วที่จะได้พบพระพุทธศาสนาก็เป็นของยากไม่น้อย

แต่ท่านพูดไปตามลำดับว่า กิจฺฉิ มจฺจาน ชีวิตฺ ความเป็นอยู่แห่งชีวิต นั่นก็เป็นของยาก คอยแต่จะล้มละลายขาดสูญไปจากร่าง แน่ะ กิจฺฉิ สทฺธมฺมสุสฺวานิ เกิดมาแล้วจะได้พบพระสัทธรรมคำสั่งสอนอันแท้จริง คือความถูกต้องแม่นยำแห่งธรรม ก็เป็นของยาก ส่วนมากมักจะคว้าน้ำเหลว ไม่ค่อยเจอของจริง ทั้ง ๆ ที่ว่าศาสนา ๆ เพราะมีอยู่เต็มโลก ไม่ทราบว่าเป็นศาสนาไหนจริงหรือไม่จริง

แต่ก็พอยืนยันกันได้ว่า พุทธศาสนานี้เป็นศาสนาของท่านผู้สิ้นกิเลสแล้ว เป็นศาสนาของท่านผู้รู้ยิ่งเห็นจริงจริง ๆ จึงเป็นศาสนาที่ถูกต้องแม่นยำ เพราะผู้ซึ่งเป็นเจ้าของศาสนา เป็นผู้บริสุทธิ์ เราได้ยินได้ฟังอรรถธรรม ได้นับถือพุทธศาสนา และปฏิบัติตามหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ก็นับว่าเป็นบุญลาภ เพราะอันนี้เป็นสิ่งที่หาฟังได้ยาก ตามหลักธรรมท่านว่าอย่างนั้น ท่านจึงเรียกว่า กิจฺฉิ เป็นของยาก การจะได้ยินได้ฟังธรรมนี้เป็นของยาก

กัจจโล พุทธทานมุปปาโท การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ก็เป็นของยากอันหนึ่ง ของยาก ๔ ประการนี้ไม่มีอะไรจะยากเท่า ไม่มีอะไรจะเสมอเหมือนความยากของในธรรมชาติ ๔ อย่างนี้ นี่เราก็ดูได้ประสบพบเห็น สิ่งที่ยาก ๆ ก็กลายมาเป็นของง่าย และเป็นสมบัติของเราอยู่แล้วเวลานี้ คืออะไร คือความเป็นมนุษย์ เป็นลาภอันประเสริฐของเรา เราได้เป็นมนุษย์แล้ว และเครื่องยืนยันของมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบก็คือ เราได้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยความเชื่อความเลื่อมใสจริง ๆ และเป็นศาสนาที่บริสุทธิ์พุทธโธโดยแท้ และชีวิตของเราที่เป็นมาในวันหนึ่งคืนหนึ่ง ก็เป็นมาด้วยศีลด้วยธรรม นี่ก็เป็นของยาก

คำว่าชีวิตเป็นของหายากนี้ ไม่ใช่ว่าลมหายใจเข้าลมหายใจออกมันยากอย่างเดียว คือชีวิตที่จะกลมกลืนกันไปกับด้วยศีลธรรมด้วยคุณงามความดีนี้ เป็นชีวิตที่ทำได้ยาก ยากที่คนจะมีชีวิตสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างนี้ มีแต่หายใจเข้าหายใจออกเปล่า ๆ ไม่ค่อยเกิดประโยชน์อันใด และนำชีวิตลมหายใจอันนี้ไปทำความเสียหายแก่ตน ก็มีมากมายก่ายกอง เป็นความลืมนึกลืมนัดว่าตนเกิดเป็นมนุษย์ ไม่เห็นความสำคัญแห่งความเป็นมนุษย์ และถือความเป็นมนุษย์นี้เป็นของศักดิ์สิทธิ์พิเศษเสียโดยถ่ายเดียว แล้วทำความชั่วความเสียหายแก่ตนโดยไม่รู้รู้สึกตัวมีมากมาย

ประเพณีของชาวพุทธเราที่นับถือกันอยู่ทุกวันนี้ว่า ทำบุญวันเกิด นั้น ทำบุญคล้ายวันเกิด มีความมุ่งหมายอย่างไรบ้าง แต่หลักโบราณหรือนักปราชญ์ท่านดำเนินมา ท่านทำความรู้สึกในความเป็นมนุษย์ของตนที่ได้เกิดมาอย่างยากแสนยาก แล้วทำบุญให้ท่านเพื่อความระลึกถึงคุณแห่งความเกิดเป็นมนุษย์ของตน นั่นเป็นหลักใหญ่ เราก็จะได้บำเพ็ญกองการกุศลในเวลาที่เราบำเพ็ญหรือทำบุญวันเกิดเช่นนั้น ไม่ได้ผ่านไปเปล่า ๆ นี่ความมุ่งหมายท่านหมายถึงอย่างนั้น

ที่ชาวพุทธเราปฏิบัติกันเรื่อย ๆ มา พอถึงวันเกิดของใครก็ถือเป็นสาระสำคัญ ถือเป็นวันสำคัญ และได้ทำบุญให้ท่านในวันนั้นเป็นที่ภาคภูมิใจ นี่เป็นความเหมาะสมกับผู้ระลึกเห็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของตน และคุณค่าแห่งความดีที่หนุนมาให้เกิดเป็นมนุษย์

เป็นสิ่งที่หาได้ยาก เราได้บำเพ็ญความดีในวันคล้ายวันเกิดเช่นนั้น จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ลืม
ความเกิดของตน นี่เป็นเรื่องหนึ่ง

พวกเราทั้งหลายได้มาเป็นมนุษย์ และนอกจากนั้นยังได้มีเวลาลำเวลาได้มาบวชในพระ
พุทธศาสนา การบวชนี้ก็เป็นของยาก ตามหลักพระธรรมมี ท่านว่า ทูลโลก ปพพชช ก็ลืม
ไปเสียบ้างแล้วละคำบาลี แต่จำคำแปลได้ว่า การบวชนี้เป็นสิ่งที่บวชได้ยาก หาโอกาสได้
ยาก สละหน้าที่การงานทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยรักเคยสงวนมาบวชนี้ยาก นั่นเพราะการบวช
เป็นการตัดสิ่งทั้งหลาย ซึ่งเป็นความห่วงใยห่วงเหวนของตน ของหัวใจทุกดวงนั้นแล

การที่สละออกมาได้จึงไม่ใช่เป็นของเล็กน้อย เป็นของหาได้ยาก นั้น เวลาบวชแล้วจะ
ประพฤติพรหมจรรย์ให้ถูกต้องตามหลักธรรมหลักวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เพื่อ
ความเป็นสิริมงคลในตัวเองก็เป็นการยาก เพราะเป็นการฝืนธรรมชาติคือข้าศึกของธรรม
เรียกว่ามารของธรรม คืออะไร ก็คือกิเลส ส่วนมากกิเลสมันครองหัวใจเรา ไม่ว่าหัวใจคน
หัวใจพระกิเลสครองอยู่ทั้งนั้น เว้นจิตของพระอรหันต์และพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่กิเลสไม่
อาจเอื้อม เพราะมันหมดตัวที่จะมาอาจเอื้อม ทุกประเภทของกิเลสไม่มีตกค้างอยู่ในหัวใจ
ของพระอรหันต์และพระพุทธเจ้าเลย จึงไม่มีอะไรมาอาจเอื้อม มากัดกัน มากัดขวาง มา
ทำลาย เหมือนแต่ก่อนที่เคยเป็นมา

ส่วนจิตปุถุชนทั้งหลายนั้น ไม่พ้นที่จะต้องถูกกัดขวางจากมัน เราจะทำคุณงามความดี
ก็เห็นว่าเป็นการลำบากไปเสีย ทำยาก มีความลำบาก ทั้งอดทั้งหิว อดหลับอดนอน ผ่อน
อาหารหรืออดอาหาร ลำบากลำบากในการประกอบความพากเพียร มีแต่เรื่องกิเลสมันหา
เลศที่จะให้เราออกนอกกลุ่มนอกรทาง สุดท้ายก็จูดลากไปจนได้ ไม่พ้นในเงื้อมมือของมัน
ความดีที่ควรจะได้จากการบวชก็ค่อยร่อยหรือไป ๆ จนถึงกับประสบความล้มเหลวไปก็มี
อยู่มากมาย เพราะกิเลสมีอำนาจมาก

เราจะบวชก็ตาม กิเลสมันไม่บวช แต่เรายังดีอันหนึ่งว่าเราบวชแล้ว ถึงกิเลสไม่บวชเรา
ก็บวชแล้ว พร้อมแล้วที่จะต่อสู้กับกิเลส เราต่อสู้กับกิเลสได้บางประเภทแล้วเราถึงมาบวช

ได้ ถ้าเราตัดความห่วงความใย ผืนความห่วงความใย ความรัก ความหวงแหนสมบัติเงินทองข้าวของที่เกี่ยวข้องทั้งหลายไม่ได้ เราก็มาบวชไม่ได้ นี่เราก็ได้สละมาแล้วก็เชื่อว่าชนะมัน ถึงจะไม่โดยสิ้นเชิง ชนะได้เมื่อใดก็เป็นคุณค่าแห่งความชนะของเราด้วยกันทั้งนั้น นั่นนี้เรียกว่าเราชนะมันได้เราก็จึงได้มาบวช

มาบวชความลำบากลำบากในเรื่องนี้ เป็นเรื่องทีกิเลสจะนำออกอวดอ้างได้ง่าย ความไม่ได้ทำ ไม่ได้ไปไม่ได้มา ได้พูดได้คิด ได้ปฏิบัติตัวตามความสะดวกสบายใจที่เคยเป็นมา นี้กิเลสมันก็จะเอาออกอวดอวดอ้างว่าเป็นความลำบาก แต่ธรรมก็มีเครื่องแก้กัน ความลำบากลำบากในการประกอบความเพียรทุกด้านก็ไม่ใช่ธรรมพาให้ลำบาก เป็นเรื่องของกิเลสพาให้ลำบาก กิเลสก็ดขวาง กิเลสไม่ยอมให้ทำต่างหากนี้ นี่การตอบกิเลส

เพราะกิเลสมือบายวิธีการมากที่จะจุดลากเราออกจากลู่จากทาง เข้าสู่อำนาจของมัน ทั้งเวลาประกอบความเพียร และนอกจากการประกอบความเพียร มันมีอยู่ตลอดเวลาในหัวใจนี้ เราจึงต้องมีอุบายอันแหลมคม ไม่จั่นแก้ไม่ตกแล้วยอมจำนนต่อมัน ความเพียรก็ล้มเหลวไม่เกิดประโยชน์อะไร นี่ละที่ว่าการบวชและการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัยก็ยาก ความเป็นอยู่ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นความลำบากลำบากไปหมด เพราะกิเลสเสกสรรปั้นเรื่องขึ้นมาให้ว่าเป็นของลำบากลำบาก ไม่ใช่อะไรพาให้ว่า

อยู่ธรรมดาคนเรามีความทุกข์มากมายก่ายกอง เมื่อจิตไม่ติดดินออกจากอำนาจของมันเข้าสู่อรรถสู่ธรรมด้วยการบำเพ็ญความดีต่าง ๆ แล้ว ยากขนาดไหนมันก็ได้คิดว่ายาก เพราะกิเลสทำให้ล้มตัวไปเรื่อย ๆ แต่พอแยกตัวออกมาเพื่อปฏิบัติอรรถธรรมทั้งหลายอันเป็นความดีแล้วมันยากทั้งนั้น เพราะกิเลสก็ดขวาง นี่ละเรื่องความแหลมคมของกิเลสเป็นเช่นนี้

เราจะเห็นได้เวลาประกอบความเพียร จิตใจมีความผ่องใสขึ้นไปโดยลำดับลำดับ ธรรมมีอำนาจมากขึ้นไปเรื่อย ๆ สิ่งทีก็ดขวาง สิ่งทีว่าลำบากลำบากเหล่านี้ จะค่อยอ่อนตัวลงไป ๆ จนถึงกับไม่มีเหลือเลย นั่น เพราะกิเลสไม่มีเหลือ ความเกียจคร้านนั้นแล ความอ่อนแอนั้น

แล ความท้อแท้ นั้นแล คือกิเลส เมื่อธรรมะภายในจิตใจมีมาก สิ่งเหล่านี้จึงล้มเหลวไปหมด ก็ไม่มีอะไรมาเกิดขวาง เพราะฉะนั้นความลำบากจึงเกิดขึ้นจากความกีดขวางของกิเลสทั้งหมด ไม่ใช่เกิดขึ้นจากความกีดขวางของธรรม แต่คนไม่ทราบจึงไปเหมาเอาแต่ว่าการทำความดีนี้ทำยาก ๆ อะไรก็ยากหมดขึ้นชื่อว่าความดี ไม่ได้คิดเห็นเลยว่ากิเลสนั้นเป็นตัวมารของธรรม

ขึ้นชื่อว่าความดีอันใดก็ตาม กิเลสต้องกีดต้องขวางจนได้ ไม่ว่าจะส่วนหยาบส่วนกลาง ส่วนละเอียด ให้ทาน รักษาศีล ภาวนา มันก็ดมันขวางทั้งนั้นขึ้นชื่อว่าความดี แต่เราไม่เห็นนั้นซี นี่ละจึงเรียกว่ามันแหลมคมกว่าเรา ต่อเมื่อสติปัญญาจ่อเข้าไป ๆ เรียกว่า สติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม วิริยะ คือความพากความเพียร ชั้นติธรรมความอดความทน ทนต่อการต่อสู้กับกิเลส มันมาหนักขนาดไหนเราก็สู้หนักขนาดนั้น นั่นแหละที่นี้เราถึงจะเห็นกำลังของธรรม ว่ามีอำนาจเหนือกิเลสไปโดยลำดับลำดับ สิ่งที่เคยกีดขวางลวงใจก็ค่อยเบา ลงไป ๆ

ที่นี้ธรรมก็ก้าวออกสะดวกสบาย ลื่นไปเลย เรียกว่าคล่องตัว จะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอนภาวนา คล่องทั้งหมด ไม่ว่าจะสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใดซึ่งกิเลสเคยถือเป็นผลประโยชน์ของมัน กลับกลายเป็นเรื่องธรรมถือเอาประโยชน์ จากการได้เห็นได้ยินได้ฟังเสียทั้งนั้น

เมื่อธรรมมีกำลัง มีสติธรรม มีวิริยธรรม ขึ้นมาโดยลำดับนี้ สติธรรม ปัญญาธรรม จนถึงกับขั้นรอบตัวภายในจิตใจ เมื่อจิตรอบตัวแล้ว อะไรก็มีแต่ธรรมทำงาน ทำหน้าที่ของตัวเอง กิเลสไม่อาจเอื้อม กิเลสไม่มีอำนาจ นั่นละเราจึงสนุกประกอบความพากเพียร ความซื่อเกียจซื่อคร้านท้อแท้เหลวไหล จนกระทั่งถึงว่าความที่เคยตำหนิตนว่าอำนาจวาสนาน้อย ล้มไปหมดไม่มีอะไรเหลือ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสปั่นขึ้นมาหลอกลวงต่างหาก

การทำงานของธรรมก็คล่องตัว ๆ นี่แหละภาคความเพียรที่ถึงขั้นแก่กล้าสามารถแล้ว จึงเป็นความเพียรที่เด็ดเดี่ยวมากที่สุด ไม่เสียดายอะไรในโลกถ้าลงธรรมได้เกิดแล้ว เพราะไม่มีอะไรเล็ดยิ่งกว่าธรรม เมื่อใจได้สัมผัสสัมพันธ์ธรรม เห็นรสชาติของธรรมเป็น

อย่างไรแล้ว จะปล่อยรสชาติต่าง ๆ มาโดยลำดับลำดับ ถึงธรรมขั้นนี้ปล่อยรสชาติขั้นนี้ ถึงธรรมขั้นนั้นปล่อยรสชาติขั้นนั้น ปล่อยไปโดยลำดับลำดับ จนถึงรสชาติที่ละเอียดสุด ธรรมละเอียดยิ่งกว่านั้น ปล่อยไปได้หมดโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ

นั่นท่านจึงว่า รสแห่งธรรมชานะซึ่งรสทั้งปวง นี่เป็นพระวาจาของพระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนโลกมาตลอดทุกวันนี้ รสแห่งธรรมจึงไม่เคยจืดจาง เมื่อนำมาประพุดิปฏิบัติให้กลมกลืนกับจิตใจแล้ว ใจกับธรรมสัมผัสสัมพันธ์กันแล้ว ใจจึงเป็นเรื่องของความประเสริฐไปเสียสิ้น เพราะมีแต่ธรรมทั้งดวงอยู่ในใจ

เราถึงแม้จะไม่ได้ปฏิบัติถึงขนาดนั้นก็ตาม ขึ้นชื่อว่าความดีมากมีน้อยเพียงไร ก็เหมือนกับเรามีเงินในกระเป๋าเรานั้นแล อันไม่มีอะไรเลยไปไหนก็ลำบาก อยู่ที่ไหนก็อยู่ยาก เพราะไม่มีเครื่องสนองความต้องการ ถ้ามีเงินติดกระเป๋าแล้วไปไหนก็สะดวกสบาย เงินมากเงินน้อยยังพออบอุ่นพอได้อาศัย ดีกว่าผู้ที่ไม่มีเงินเป็นไหน ๆ นั้น นี่ละความมีบุญกับความไม่มีบุญต่างกันอย่างไร

คนไม่มีบุญ อยู่ก็จนไปก็จน เป็นก็จนตายก็จน อยู่ก็ทุกข์ไปก็ทุกข์ เป็นก็ทุกข์ตายก็ทุกข์ ภพใด ๆ มีแต่ความทุกข์ เพราะอำนาจแห่งบาปที่เกิดจากการที่ตนทำชั่วนั้นเผาผลาญจึงหาเวลามีความสุขความสบายเหมือนท่านผู้มีบุญ หรือเหมือนเขาผู้ที่มีบุญไม่ได้เลย นี่ต่างกันอย่างไร

ภพชาติแต่ละภพ เราอย่าเข้าใจว่าเหมือนกัน ใจดวงนี้แหละพาดำริคิดอ่านไตร่ตรองให้ทำก่อน คิดขึ้นก่อนแล้วค่อยทำ ส่วนมากจะคิดตั้งแต่ฝ่ายต่ำ จึงมักทำแต่ความไม่ดีเสมอจิตใจของคนและสัตว์ทั่ว ๆ ไปเป็นเช่นนี้ เมื่อทำแล้วผลก็หลั่งไหลเข้ามาสู่ตัวเหตุที่เป็นจุดแห่งการกระทำนั้นแล

เวลาตายไปแล้วไปอยู่ที่ไหน จิตไม่ตาย ธรรมชาติเหล่านั้นก็ติดจิตไป ร่างกายแตกสลาย ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่เรียกว่าร่างกาย ๆ นี้สลายตัวลงไปจากส่วนผสม แต่จิตกับ

วิบากของจิตดีชั่วไม่ได้สลาย มีอยู่ที่จิต จิตดวงนี้จึงไปเกิดตามสถานที่ให้ไปเกิดตามความ
แน่นอนของใจไม่ได้ ต้องไปเกิดตามความแน่นอนของกรรมเท่านั้น

กรรมมี.กรรมดี กรรมชั่ว ถ้าเราได้ทำความชั่วเอาไว้มาก กรรมชั่วย่อมเป็นเจ้าของของจิต
ใจนั้น พาใจไปเกิดในสถานที่ไม่พึงปรารถนา ความไม่พึงปรารถนาจะอยู่ในสถานที่ใดภพ
ใดก็ตาม ย่อมเป็นความทุกข์ความลำบากทั้งนั้น ใจจึงไม่ปรารถนา เพราะเป็นทุกข์เป็นร้อน
มีมากมีน้อยเพียงไร ก็เผาผลาญจิตนั้นแหละให้ได้รับความลำบากลำบาก ถ้าจิตได้สร้าง
ความดีเอาไว้ เมื่อมีทุกข์มากก็เหมือนกับมียาแก้ เมื่อเกิดโรคก็มียาแก้ มีทุกข์ขึ้นมากก็มีบุญ
เข้าไปแก้ไข พอผ่อนหนักผ่อนเบากันไปได้

คนเราจึงไม่ทุกข์ตลอดเวลา และไม่ได้รับความสุขตลอดเวลา เนื่องจากเราทำทั้งดีทั้งชั่ว
ผลจึงให้ทั้งดีทั้งชั่ว จนกว่าเราจะสร้างความดีมีกำลังมากขึ้น ๆ นั่นจึงมักจะมีแต่ความดี
เกิดมักจะมีแต่ภพดี ๆ เป็นที่พึงหวัง ๆ แม้จะยังไม่พ้นจากทุกข์ก็ตาม ภพชาติที่เราเกิด
เป็นที่พึงหวัง มีความสุขความเจริญ แม้จะมาเป็นมนุษย์ก็ผิดจากมนุษย์ สมบัติเงินทองข้าว
ของก็มี บริษัทบริวารก็มี สิ่งใดที่เกิดเป็นสมบัติของเราสิ่งนั้นเป็นที่พึงหวัง ๆ เพราะเรา
สร้างความพึงหวังเอาไว้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากอะไรนะ เกิดขึ้นจากเราเป็นต้นเหตุ เกิดขึ้นจาก
ใจเป็นผู้ดำริ ไม่ใช่เกิดขึ้นจากอะไร

ใจจึงเป็นของสำคัญที่ควรจะได้รับการอบรมให้ถูกทาง หากไม่ได้รับการอบรมแล้ว ใจ
นั้นแหละจะเป็นภัยต่อตัวเอง เพราะความไม่รอบคอบ และเพราะความอยากของตนที่มี
ธรรมชาติอันหนึ่งผลักดันให้ทำ ถ้าทำแล้วธรรมชาติอันนั้นมันไม่เสวย ตัวเรานั้นละเป็นผู้
เสวย จึงต้องระมัดระวังมาก

เราได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาอย่างนี้ จึงเป็นของถูกต้องแม่นยำ วาสนาของเรา
เต็มที่แล้ว มีผู้บอกผู้สอนเรื่องถอดเรื่องถอนเรื่องแก้เรื่องไข เรื่องหลบลีกปลีกตัวจาก
ความชั่วช้าลามกทั้งหลาย เราไม่ได้หลวมตัวเข้าไปหมดทั้งตัว เรายังรู้ ถึงแม้เราจะ
ไม่สามารถจะปฏิบัติตามได้ทุกแง่ทุกมุม สิ่งที่เราปฏิบัติตามโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ได้ยังมีอยู่มาก เพราะเราไม่รู้ ถ้าเราไม่รู้เลยเราจะมีทางใดปฏิบัติตาม นอกจากกาลเวลาใด ภาพใดชาติใด เฉพาะอย่างยิ่งชาติปัจจุบัน ตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งถึงวันตาย จะมีแต่การสร้างความสำเร็จอย่างเดียวเพราะไม่รู้ว่าจะบุญบาปเป็นยังไง ก็มีแต่ความอยาก ความอยากมันดึงใจของคนเราให้ไปทำ ดึงร่างกายของเรา วาจาของเรา ให้พูดชั่วทำชั่วคิดชั่ว ทุกสิ่งทุกอย่างมีแต่อำนาจของกิเลสผลักดันให้ไปทางที่ชั่วเสมอ

นี่มีธรรมะสั่งสอนเอาไว้เราจึงได้ทำดี ถึงเราทำมากไม่ได้เราก็ทำความดีได้ขั้นนี้ ก็เป็นความดีของเรา วันนี้ก็ทำ วันหน้าก็ทำ ทำอยู่โดยสม่ำเสมอ ความดีย่อมเกิดสม่ำเสมอ เมื่อมากต่อมากก็เหมือนกับจำนวนเงินเป็นล้าน ๆ มันไปจากหนึ่งจากสองนั้นแหละ ไม่ได้ไปจากล้านที่ไหน ไปจากหนึ่งกับสองนี้แหละ แล้วบวกกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงล้าน ของจะมีมากก็ต้องไปจากหนึ่งจากสองนี้เอง

นี่ความดี คุณงามความดีทั้งหลายก็ไปจากของเล็กน้อยแหละ เหมือนฝนตกเราเห็นใหม่ เห็นอยู่ด้วยกันทุกคนปฏิเสธได้ยังไง เม็ดฝนที่ตกลงมามันเท่าลูกมะพร้าวเมื่อไร มันก็เท่าเม็ดฝนอย่างที่เราเห็นนั้นแหละ แล้วทำไมมันทำให้ท้องฟ้ามหาสมุทรท่วมไปหมด ด้วยน้ำฝนที่ตกลงมาที่ละหยดละหยาดเท่านั้นได้ละ ก็เพราะรวมกันแล้วมันมาก ตกไม่หยุดไม่ถอยมันจึงมากนั่นเอง

การสร้างบุญกุศลพระพุทธรูปเจ้านั้นก็กล่าวไว้อย่างนั้นเหมือนกัน สั่งสมทีละเล็กทีละน้อยก็ย่อมเป็นกองใหญ่โตขึ้นมา ท่านเทียบเหมือนกับเม็ดฝนนี้เอง ตกทีละหยดละหยาดเท่านั้น สามารถยังเื่องอ่างกระถาง ตลอดถึงท้องฟ้ามหาสมุทรให้เต็มไปได้ด้วยน้ำ ท่านว่ากองการกุศลก็เหมือนกัน เราสร้างไว้ทุกวันทุกเวลาไม่ประมาทโดยลำดับลำดับ ก็พอกพูนขึ้นไป ๆ ออกงามขึ้นไป เจริญขึ้นไป

เมื่อกองบุญกองกุศลเจริญ ใจเราก็เจริญ ภาพชาติก็หุดสั้นเข้ามา สมมุติว่าจะเกิดไปอีกหมื่นชาติอย่างนี้ ก็ย่นเข้ามา ๆ ชาตินั้นย่นเข้ามา เพื่อความสุตสิ้นแห่งความทุกข์ที่เกิดจากชาติความเกิดนั้น

นี่ละบุญกุศลหนุนเราไปโดยลำดับลำดับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถึงจะเกิดจะมีความทุกข์ อยู่บ้าง เพราะการเกิดเป็นเหตุก็ตาม ความสุขก็มีแทรกอยู่ในนั้น เพราะอำนาจแห่งบุญให้ เราได้ฟังฟังอิงอาศัยตลอดไป จนกระทั่งถึงสิ้นภพชาติ นั้น ๆ แล้ว ความดีก็หนุนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงหลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง

ในปัจจุบันใจสิ้นจากกิเลส ใจก็สิ้นจากทุกข์ทางใจ ธาตุขันธ์เป็นเพียงวิบาก ได้รับความทุกข์อันหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่สามารถที่จะซึมซาบถึงใจ พอผ่านพ้นจากธาตุขันธ์นี้ไปแล้ว คือ ธาตุขันธ์นี้แตกสลายลงไป เรียกว่าตายแล้ว ก็หมดปัญหาโดยสิ้นเชิง ไม่ต้องแบกภพแบก ชาติที่ไหนอีกต่อไปแล้ว นั่นท่านเรียกว่าบรมสุข คือจิตที่เป็นธรรมทั้งดวง เป็นธรรมล้วน ๆ เป็นบรมสุข คำว่าปัญหาแห่งการเกิดกับปัญหาแห่งความทุกข์ที่มาด้วยกันนั้นก็หมดไปโดย สิ้นเชิง ในขณะที่ภพชาติได้ขาดสะบั้นลงไปจากใจ ธาตุขันธ์อันนี้ได้สลัดทิ้งไปแล้ว หมดเท่า นั้น นี่จึงเป็นธรรมชาติที่ประเสริฐ

นี่ละพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ท่านสอนธรรม สอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ สอน ด้วยความละเอียดลออ วิชาของพระพุทธเจ้า วิชาธรรมที่มาสอนโลกนี้ ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดจะ อาจเอื้อมจะสามารถนำมาแข่งพระพุทธเจ้าได้เลย ว่าการสอนธรรมนี้สอนได้ยิ่งกว่าพระ พุทธเจ้า หรือเสมอเหมือนพระพุทธ เจ้า ไม่มีในสามแดนโลกธาตุนี้ เพราะฉะนั้นพระพุทธ เจ้า จึงมีได้เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นแต่ละครั้ง ๆ ท่านว่า เอกนามก็ หนึ่งไม่มีสองคือ อะไร นั่นมีปัญหามานในบาลี ก็คือพระพุทธเจ้าที่ทรงอุบัติขึ้นแต่ละครั้ง ๆ มีเพียงพระองค์ เดียวเท่านั้น เพราะเป็นสิ่งที่เกิดยาก ไม่มีอะไรมาแข่งกันได้เลย

วิชาที่พระพุทธเจ้าจะได้อุบัติขึ้นเป็นศาสดาเอกของโลกแต่ละพระองค์ ๆ นั้น ก็เป็น วิชาที่หลุดพ้น ที่ผุดขึ้นในพระทัยของพระองค์ เป็นเรื่องของพระองค์ทรงชวนชวยเอง ไม่ ไปแสวงแสวงหาจากครูจากอาจารย์องค์ใดมาเป็นความรู้ความฉลาด สามารถปราบกิเลสใน พระทัยให้สิ้นซากลงไป นอกจากความรู้ที่เป็นสัจธรรม คือที่เป็นเองขึ้นในพระพุทธเจ้าเท่านั้น

ความรู้อันนี้จึงไม่มีใครเป็นคู่แข่งได้ และไม่มีใครจะนำมาสอนโลกแข่งพระพุทธเจ้าได้เลย เพราะเป็นความรู้ที่อุบัติขึ้นโดยเฉพาะในองค์การภาวนาของพระองค์เท่านั้น

นี่ละที่ว่าธรรมแท้เป็นเช่นนี้ สติแท้ ปัญญาแท้ ที่จะสังหารกิเลสเป็นขึ้นภายในจิตใจ โดยเฉพาะ ไม่ได้เป็นขึ้นจากตำรับตำรา ไม่ได้เป็นขึ้นจากความจดความจำได้มากได้น้อยเพียงไร แต่เป็นขึ้นจากจิตตภาวนา กลายเป็นภาวนามยปัญญาขึ้นมา ปัญญาเกิดขึ้นจากการภาวนา

ท่านว่า ภาวนามยปัญญานี้แหละ ธรรมชาติอันนี้แหละ เกิดในพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ แต่เป็นเรื่องที่รวดเร็ว เช่น พระพุทธเจ้าของเราเมื่อจับจุดแห่งทางที่จะหลุดพ้น หรือแห่งทางที่จะถึงความเป็นพระพุทธเจ้าได้แล้วก็รวดเร็ว เพียงราตรีเดียวเท่านั้นคือในวันเพ็ญเดือนหก

ตอนเช้าก็เสวยพระกระยาหารของนางสุชาดา ๔๙ ก้อน พอตกเย็นขึ้นมากก็ทรงตั้งสัตยาธิษฐานในพระทัยของพระองค์ว่า จะนั่งภาวนານี้จนกระทั่งได้ตรัสรู้ ถ้าไม่ได้ตรัสรู้แล้ว ก็มอบพระสรีระทุกส่วนนี้ลงไว้กับที่นั่นเลย จะไม่ยอมลุกเป็นอันขาด

นี่พระองค์ทรงจับจุดอะไรได้ในขณะนั้น พระองค์จึงไม่ตายเปล่า ๆ ก็จับจุด คืออานาปานสติได้ พอจับจุดตามที่พระองค์ทรงหวนระลึกถึงคราวที่ไปแรกนาขวัญกับพระราชบิดา นั้นมาปฏิบัติ คือการกำหนดอานาปานสติ ก็ได้เหตุได้ผล พระจิตก็สงบลงได้โดยลำดับลำดับ จนกลายเป็นสมณะขึ้นอย่างรวดเร็ว

สมณะกับวิปัสสนาของท่านผู้เป็นขิปปาภิญญานั้นย่อมรวดเร็ว พอสมณะปรากฏขึ้นมา วิเวกแห่งวิปัสสนาก็เริ่มฉายแสงออกมาในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นจึงทรงทราบในปฐมยาม ทรงบรรลุ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือทรงระลึกชาติย้อนหลังไปได้ ด้วยพระปัญญาญาณของพระองค์ ซึ่งเกิดจากความสงบเป็นพื้นฐาน แล้วพระปัญญาญาณหยั่งทราบไปในขณะนั้น เรียกว่าปัญญาเกิดในระยะเดียวกัน

นี่ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ได้ทรงอุบัติหรือได้เกิดมาก็ภพที่ชาติ นับย้อนหลังไม่มีประมาณ มากถึงขนาดนั้น ทรงเห็นโทษเห็นภัยอย่างยิ่งในความเกิดของตน เพราะไม่ใช่เกิดแบบเดียวกัน ไม่ใช่เกิดภพเดียวกัน ไม่ใช่ได้รับความสุขความสบายแบบเดียวกัน ภพหนึ่งเป็นสุขอย่างหนึ่งเป็นทุกข์อย่างหนึ่ง ภพหนึ่งสูง ภพหนึ่งต่ำ ภพหนึ่งได้รับความทุกข์ ความทรมาน ภพหนึ่งได้รับความสุขบ้างพอประมาณ บางภพบางชาติเป็นมหันตทุกข์ มหันตโทษก็กัปก็กาลป์ กว่าจะได้พ้นจากทุกข์มานานขนาดไหน ทรงทราบโดยตลอดทั่วถึง ด้วยพระญาณที่ว่า ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ นี้เอง นี่ทรงทราบไปตลอดทั่วถึง

ทำไมจะไม่เห็นโทษเมื่อเห็นเจ้าของได้ตักนรกหมกไหม้ หรือได้เสวยความทุกข์ความทรมานในชาติต่าง ๆ ไปโดยลำดับลำดับ มีแต่เรื่องของเรา มีแต่ภพของเราชาติของเรา มีแต่ตัวของเรานั้นที่ไปเสวยทุกข์ที่เป็นมาด้วย ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ นี้ เห็นชัดเจนอย่างนั้นแล้วทำไมจะไม่สลดสังเวช ใจมนุษย์แท้ ๆ ยิ่งเป็นใจของศาสดาองค์เอกก็ยิ่งจะกระเทือนโลกธาตุไปแหละ เรื่องความรู้ความเห็นความเป็นของพระองค์ที่เกิดขึ้นในพระทัย ในขณะนั้น นี้เราพูดเพียงย่อ ๆ ถึงเรื่องว่าความรวดเร็วของสมณะและวิปัสสนาขององค์ศาสดา นี้ละที่ว่าภาวนามยปัญญา เริ่มไปแล้วเป็นขึ้นมา ๆ

พอถึงมัชฌิมยามก็ทรงบรรลุ จุตูปปาตญาณ คือทรงทราบเรื่องความตายและความเกิดของสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณในโลกนี้ เพราะสัตว์โลกทั้งที่เป็นภพหยาบภพละเอียด มีเต็มอยู่ทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ คือกามภพก็เต็มไปด้วยวิญญูณและสัตว์ที่อยู่ในห้วงแห่งกามนี้ รูปภพก็มีวิญญูณของสัตว์ที่อยู่ในภพนั้น อรูปภพก็มีแต่วิญญูณของสัตว์เต็มไปอยู่ในภพนั้น ๆ ทรงทราบโดยตลอดทั่วถึง

และวิญญูณดวงใดภพใดจะให้เหมือนกันย่อมไม่ได้ เพราะการกระทำ ความคิด ความเคลื่อนไหวของจิตวิญญูณแต่ละดวง ๆ นั้น มีความแตกต่างกันโดยลำดับลำดับด้วย กิริยาแห่งการทำดีทำชั่ว ผลจึงมีความสุขความทุกข์สลับกันไปเต็มไปหมดในโลกธาตุนี้ ยิ่งทำให้พระองค์สลดสังเวชในเรื่องเกิดเรื่องตายของสัตว์ ไม่มีเวลาว่างเลยที่สัตว์จะไม่เกิด

ที่สัตว์จะไม่ตาย ไม่มีอะไรที่จะหนาแน่น ชุมนุมวุ่นวายยิ่งกว่าการท่องเที่ยวแห่งภพชาติและการเกิดตายของสัตว์ทั้งหลาย

นี่ก็ทำให้พระองค์เกิดความสลดสังเวชมากมายในมัชฌิมยาม ด้วย จตุปปาตญาณ ความหยั่งทราบในความเกิด ความเคลื่อนของใจที่ออกจากร่างนี้เข้าสู่ร่างนั้น ไม่ใช่ออกจากภพนี้แล้วไปสู่ภพเก่า เป็นภพใหม่เรื่อยไป คือสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ หาประมาณไม่ได้ เพราะจิตวิญญาณของสามแดนโลกธาตุนี้มีมากน้อยเพียงไรฟังซิ พระองค์ทรงทราบโดยตลอดทั่วถึงในมัชฌิมยามนั้น นี้เรียกว่าเป็น จตุปปาตญาณ ญาณหยั่งทราบ

พระปัญญาญาณหยั่งทราบความเป็นของสัตว์ทั้งหลายที่หาความสุขล้วน ๆ ไม่ได้ มีแต่ความทุกข์กับสุขเจือปนกันไป และมีแต่ความทุกข์มากสุขน้อย และมีแต่ความทุกข์ล้วน ๆ เต็มไปหมดในสัตว์แต่ละตัว ๆ วิญญาณแต่ละดวง ๆ นี้เพราะอะไรเป็นสาเหตุ พระองค์ก็ทรงทราบ พิจารณาถึงสาเหตุ อะไรพาให้สัตว์ทั้งหลายได้มาเกิดเป็นเช่นนี้ ไม่เห็นมีวิญญาณดวงใดเป็นเอกสิทธิ์เป็นอิสระอยู่โดยลำพังของตนเอง มีแต่หมุนไป ถ้าภาษาของเราที่พูดให้ฟังกันอย่างถนัดชัดเจน ก็มีแต่วิญญาณดวงดินล้มดินตาย กระเสือกกระสน กระวนกระวายหาที่เกาะที่ยึดกันทั้งนั้น แต่ไม่มีที่เกาะที่ยึด เพราะมีแต่ความร้อนรุ่มเนื่องจากตนประมาท เวลาสร้างบุญสร้างกุศลไม่อยากจะสร้าง แต่การสร้างบาปนั้นมีความชอบพอใจไม่มีความอึดพอ จึงได้เสวยแต่ความทุกข์ความทรมานของสัตว์ นี้พระองค์ก็ทรงทราบไปหมด นี้ฟังซิ

เรื่องพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญ ไม่ทรงเรียนจากผู้ใดแหละ ในขณะที่นั้นเป็นเรื่องของพระองค์ทรงดำเนินความรู้ความสามารถโดยลำพังพระองค์เอง พอปัจฉิมยามแล้วก็นำเรื่องที่กล่าวมาเหล่านี้แหละ ประมวลเข้ามาถึงเรื่องภพเรื่องชาติของพระองค์ มันเป็นอย่างนี้ เกิดมาจากอะไร มันถึงได้เกิดเอามากมาย เกิดไม่หยุดไม่ถอย จนกระทั่งชาติปัจจุบันมาเป็นตัวของตัวอยู่เวลานี้มันยังไม่หยุดไม่ถอย ถ้าแก้ไม่ได้ก็ต้องเกิดอีกตลอดไปหาที่สิ้นสุดไม่ได้

ตามหลักธรรมท่านก็กล่าวไว้ว่า ไม่มีเงื่อนไขต้นเงื่อนปลาย แต่ภาษาบาลีผมลืมเสีย แปลได้แต่ว่า ภพชาติของจิตวิญญาณแต่ละดวงนั้น ท่านว่าไม่มีเงื่อนไขต้นเงื่อนปลาย เหมือนมดแดงไต่ขอบด้ง ฟังซิ มดแดงไต่ขอบด้ง ๆ มันเป็นยังไง ที่สุดของขอบด้งมีอยู่ที่ตรงไหน มันกลมไปหมด อันนี้ก็เหมือนกัน เกิดภพนี้ภพนั้นหมุนไปเวียนมา ของเก่าของใหม่ แม้จะคืนมาเกิดก็ครั้งก็หนก็ไม่ทราบ เช่นเดียวกับมดแดงไต่ขอบด้ง ไต่ไปแล้ววกเวียนมาถึงของเก่าก็ไม่ว่าเป็นของเก่า ไต่ไปไต่มาอยู่เช่นนั้น

ภพชาติของสัตว์ก็เหมือนกัน เกิดแต่ละภพละชาติ ไม่ทราบว่าเกิดภพใดชาติใด เกิดมาซ้ำของเก่าก็ครั้งก็หนก็ไม่ทราบ เพราะเกิดด้วยความหลง เกิดด้วยความมืดบอด ไม่ได้ด้วยความสว่างกระจ่างแจ้งจะไปรู้เรื่องยังไง เช่นเดียวกับจุงคนตาบอด จุงไปที่เก่านั้นก็ร้อยก็พันครั้งก็ไม่มีโอกาสจะทราบได้ ว่าเป็นของเก่า นั้นเป็นของใหม่ เพราะไม่เห็น

เราเกิดมาในภพในชาตินี้ก็ครั้งก็หน ตกนรกหมกไหม้ ขึ้นสวรรค์ชั้นพรหม มาก็ครั้งก็หน ก็คือเราแต่ละคน ๆ นี้แหละ แต่ไม่สามารถจะรู้เรื่องของตัวเองได้ เพราะความมืดบอดของเรานั้นแหละทำให้ไม่รู้เรื่อง จึงทำให้ปฏิเสธได้ว่าตายแล้วสูญทั้ง ๆ ที่มันไม่สูญ ปฏิเสธตัวเองว่าสูญ แต่ก็ตัวเองนั้นแหละเป็นผู้ไปเกิดไปพบ ได้เสวยความทุกข์ความทรมานทั้งหลายอยู่ไม่หยุด เพราะความจริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสำคัญตนและความปฏิเสธเฉย ๆ

ความจริงขึ้นอยู่กับความจริง เช่น เราเดินทางไปเราสำคัญว่าหนามไม่มี หัวต่อไม่มี แล้วไปโดนหัวต่อเข้าเป็นยังไง มันเป็นไปด้วยความสำคัญว่าไม่มีไหม เหยียบหนามเข้าเป็นยังไง หนามมีไหม หนามมีอยู่ตามหลักธรรมชาติของตน ความสำคัญเราว่าไม่มี ไปลบหนามไม่ได้ ไปลบหัวต่อไม่ได้ ต้องโดนถ้าไม่ระวัง ถ้าเห็นเสียอย่างเดี๋ยวก็หลีกเลี่ยงได้

นี่ก็เหมือนกันเช่นนั้น ความมีความจริงใครจะลบล้างไม่ได้ นอกจากหลีกเลี่ยงเท่านั้น เช่น นรกรมีจริงพระพุทธเจ้าท่านว่า พระพุทธเจ้าองค์ใดก็ไม่สามารถจะทำลายนรกได้ ทำลายบาปให้สัตว์ทั้งหลายได้ สัตว์ทั้งหลายต้องหลีกเลี่ยง ต้องสอนวิธีละ นี่เป็นวิสัยของพระพุทธเจ้า หากว่าพระองค์มีความเฉลียวฉลาด หากว่าพระองค์จะสามารถไม่ว่าพระพุทธ

เจ้าพระองค์ใด สามารถที่จะลบล้างทำลายนรกได้ ทำลายบาปได้แล้ว ไม่มีพระพุทธรเจ้าองค์ใดที่จะให้สัตว์ได้รับความทุกข์ความลำบาก จะไปทำลายหมดขึ้นชื่อว่าอันใดที่เป็นข้าศึกต่อสัตว์โลกทั้งหลาย เช่น นรกหรือบาปกรรมที่จะแผดเผาสัตว์นรกพวกสัตว์ทั้งหลาย ต้องทำลายให้หมด ให้สัตว์ทั้งหลายได้มีความสุขกายสบายใจ อยู่ด้วยความรื่นเริงบันเทิงตลอดไป เหมือนกันหมดทุกพระองค์ แน่ะ

แต่นี้ไม่สามารถที่จะลบล้างความจริงนั้นได้ และอุบายใดที่จะพอเป็นไปได้ ก็คือสอนให้หลบหลีก ลบล้างไม่ได้ทำลายไม่ได้. ให้หลีก เช่น บาปลบล้างไม่ได้ ให้หลีก. อย่าทำบาปนั้น นรกเป็นยังงั้นนรก ก็สาเหตุคือการทำบาปนี้แหละมันไปทางนรก อย่าทำบาปจะไม่ไปนรก เหมือนอย่างอย่าจกอย่าลักถ้าไม่ยากติดคุกติดตะราง นั้นหมายความก็ว่าอย่างนั้น

นี่เรื่องของพระองค์ทรงพิจารณาตลอดทั่วถึงมาอย่างนี้ จนเกิดความสลดสังเวช ตลอดถึงสัตว์ทั้งหลายที่เกิดที่ตายอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ เต็มไปหมดในสามแดนโลกธาตุนี้ ประมวลเข้ามาให้เกิดความสลดสังเวช แล้วย้อนหาตัวเหตุแห่งการเกิดตายมาจากอะไร นี่ก็ทรงพิจารณาปัจจุอาการละที่นี้ นั้น

ในคืนวันนั้นแหละ นี่สมณะ-วิปัสสนาไปด้วยกัน ความสงบไม่ต้องคิดยุ่งกับอะไร จิตไม่วุ่นกับเรื่องโลกเรื่องสงสาร จึงเรียกว่าความสงบ มีแต่ปัญญาเดินด้วยความราบรื่นดีงาม สม่่าเสมอด้วยความเห็นโทษเห็นภัย จิตยังมีความสว่างกระจ่างแจ้ง พระญาณหยั่งทราบไปโดยตลอดทั่วถึง แล้วย้อนเข้ามาถึงอะไรพาให้สัตว์ทั้งหลายเกิด วิญญาณดวงใดก็เป็นอย่างนี้ ๆ ไม่มีวิญญาณดวงใดที่จะว่างจากความไม่เกิด ที่จะเป็นอิสระในตัวเองไม่เห็นมี

ทุกดวงวิญญาณเป็นเหมือนกันนี้หมด ดังที่เห็น ๆ รู้ ๆ อยู่ที่นี่ นั้นเพราะท่านรู้ท่านเห็นจริง ๆ ย้อนไปย้อนมาก็เข้ามาถึง อวิชชาปัจจุยา นี่ละสาเหตุ และมันเป็นมาอย่างไร จึงย้อนเข้ามาสู่พระจิตของพระองค์เองนั่นแล พอย้อนเข้ามาถึงจุด อวิชชาปัจจุยา นี้ก็พังทลาย อวิชชาปัจจุยา สงขารานั่นแลทำให้ก่อภพก่อชาติ ภพน้อยภพใหญ่เกิดขึ้น

ที่นี่ เป็นเพราะตัวนี้เอง ก็ทำลายตัวนี้ได้ด้วยพระปัญญาความสามารถ พอวิชาฟังลงไป
เท่านั้นอะไรก็ดับหมด ภพชาติที่จะเกิดอีกต่อไปข้างหน้าไม่มี ตัดสะพานขาดกันหมด

นี่ละเรียกว่าวิปัสสนาญาณ นี่ละสยัมภู ความรู้ของพระพุทธเจ้าไม่ต้องไปเรียนมาจากผู้
ใด เรียนมาจากผู้ใดก็ไม่สำเร็จเพราะไม่ใช่ทาง ทางที่ถูกต้องตั้งงามแท้ ๆ เหมาะสมกับภูมิ
แห่งศาสดาทุก ๆ พระองค์แล้วก็คือ สยัมภู ต้องทรงค้นเอง พิจารณาเอง รู้เองเห็นเองตั้งที่
เป็นมานี้ แล้วก็ตรัสรู้ธรรม พอตรัสรู้ธรรมแล้วพระจิตของพระองค์เป็นยังไง ญาณ อุทปา
ติ ปญญา อุทปาติ วิชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ นั้นฟังซิ

ในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ที่พระองค์ทรงแสดงให้พระปัญจวัคคีย์ฟัง จะเรียกว่า
พระองค์ทำทนายก็ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้ออกมาจากความจริง รู้จริงเห็นจริง ประกาศความจริง
ให้พระเบญจวัคคีย์ทั้งหลายฟังว่า ธรรมที่กล่าวนี้แต่ก่อนเราไม่เคยรู้เคยเห็น บัดนี้เราได้รู้
แล้วได้เห็นแล้ว ๆ

เมื่อทรงพิจารณาอานาปานสติ จนเข้าถึงขั้นวิปัสสนาญาณหยั่งทราบโดยตลอดทั่วถึง
แล้ว ก็ได้ตรัสรู้ธรรมในปัจฉิมยามจวนสว่างคืนวันนั้น และตัดปัญหาภพชาติโดยประการทั้ง
ปวงในขณะเดียวกันนั้น ในธรรมจักรท่านก็กล่าวไว้ว่า พวกเทวดาทั้งหลายนั้นทราบก่อน
เพื่อน ทราบก่อนใครเลย เทวดาชั้นภุมมเทวดาทราบว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้กระเทือนโลก
แล้วก็บอกขึ้นไปหาพวกอากาศาเทวดา เทวดานี้ก็บอกขึ้นไปตามชั้นจนกระทั่งถึงจาดุมฯ
เรื่อยขึ้นไปถึงสวรรค์หกชั้น ถึงพรหมโลก

เราสวดในพระธัมมจักกัฯ ว่ายังงี้ เป็นขั้น ๆ ดังที่เคยพูดให้ฟังเสมอ จนกระทั่งถึง
พรหมโลก ๑๖ ชั้น รู้ไปอย่างรวดเร็วทีเดียว คือบอกกันต่อ ๆ ประกาศกันต่อ ๆ ไปเรื่อย
ๆ ว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ธรรมได้เกิดแล้วในโลก ๆ เรื่อย พระพุทธเจ้าได้เกิดได้อุบัติ
แล้วในโลก ๆ จนกระทั่งถึงพรหมโลก หมดในขณะเดียวกันเท่านั้น

นี่ละเรื่องวิชาอันนี้ ไม่มีในผู้ใด ไม่มีในโลกใด วิชาแกกิลเลสสังหารกิลเลส สังหารภพ
สังหารชาติ นี้มีในพุทธธรรมนี้เท่านั้น เพราะพุทธธรรมนี้คืออะไร ก็ตั้งพระพุทธเจ้าทรง

สอน สุภัททะ พรหมณ์แก่ เวลาจะปรินิพพานในคืนวันนั้น พรหมณ์คนนั้นมาถามถึง ศาสนานั้นศาสนานี้เป็นยังไง ๆ พระองค์บอกว่าอย่าถามเราไปมากมาย เราจะพูดให้ฟังโดย ย่นย่อว่า ศาสนาใดที่มีมรรค ๘ มีอริยสัจ ๔ ศาสนานั้นแลเป็นศาสนาที่ทรงไว้ซึ่งมรรคผล นิพพาน เป็นศาสนาที่ยังสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ได้โดยสมบูรณ์ ขอให้เธอจงกำหนดจดจำ ตามที่คำเราสอนนี้เถิด คือสอนย่อ ๆ

พอเสร็จจากนั้นก็รับสั่งให้พระอานนท์บวชให้เธอเสีย แล้วก็ให้ได้เป็นปัจฉิมสาวกใน คืนวันนี้ พร้อมกับการปรินิพพานของเรา พุดง่าย ๆ ก็คือว่าพร้อมกับความตายของเรา พระอานนท์ก็ได้อุปสมบทให้ เสร็จแล้วก็ให้ไปเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ไม่นานในคืนวัน นั้นก็ได้บรรลุธรรม นี่เป็นยังไงธรรมของพระพุทธเจ้า นี่ละธรรมของจริง ไม่มีกาล ไม่มี สถานที่เวล่ำเวลา ไม่มีอะไรเข้ามาทำลายได้

ธรรมของจริงต้องจริง ทุกข์ต้องเป็นของจริงวันยังค่ำ สมุทัยเมื่อมีอยู่ต้องแสดงฤทธิ์ แสดงเดชเต็มอำนาจของมันวันยังค่ำ มรรคก็เหมือนกัน เมื่อมีอำนาจมากน้อยเพียงไรจะ สังหารกิเลสโดยลำดับลำดับไม่มีถอย จนกระทั่งถึงมรรคมีโดยสมบูรณ์เต็มที่แล้ว สังหาร กิเลสโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือเลยภายในใจ นิโรธแปลว่าความดับทุกข์ ก็ดับมาโดยลำดับ ลำดับ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายพิบหมดเลยไม่มีเหลือ นั่น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนา ขององค์ศาสดาผู้วิเศษทุก ๆ พระองค์ เป็นศาสนาคุณุโลกคุณุสงสาร เป็นศาสนาของผู้สร้าง บารมีโดยสมบูรณ์เต็มที่ไม่สงสัย

การปฏิบัติธรรมเราก็ไม่ควรจะไปสงสัยนะว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานนานแล้ว นานไป ที่ไหน อริยสัจอยู่ที่ไหนเวลานี้ พระองค์มอบลงที่ตรงไหน มรดกนั้นมอบที่ตรงไหน คำว่า มรรคผลนิพพานจะอยู่ที่ตรงไหน ก็อยู่ที่อริยสัจนะซี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่ละสถานที่ ผลิตมรรคผลนิพพานขึ้นมา ขึ้นมาที่นี้ พระองค์สอนไว้ที่นี้ เราอย่าไปคิดถึงเรื่องของพระ พุทธเจ้าว่าปรินิพพานนานหรือไม่นาน นั่นเป็นกาลเป็นสถานที่เป็นเวล่ำเวลา ซึ่งไม่ใช่สัง ฆธรรมอันไม่ใช่เวล่ำเวลา ซึ่งมีอยู่กับเราทุกคนเวลานี้ ให้กำหนดลงไปที่นี่ เอ้า ทำให้ดี ความ

เพียรอย่าท้อถอย ความซึ้งเกียจซึ้งคร้าน ความอ่อนแอ อย่าลืมนว่าเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล ความขยันหมั่นเพียร ความอุตสาหะพยายาม นักเอาเบาก็สู้ นั้นแหละคือเรื่องของธรรม ให้พยายามประพฤติปฏิบัติ

การอยู่ร่วมกันให้เห็นอกเห็นใจกัน ให้เห็นใจท่านใจเรา ให้อภัยกัน อย่าได้เห็นแก่เรา เป็นคนสูงคนต่ำ ว่าเป็นคนมีฐานะสูงฐานะต่ำ หรือว่ามีความรู้ความฉลาดสามารถอะไรต่าง ๆ นานา ชาติชั้นวรรณะอย่าเอาเข้ามาเกี่ยวข้องในวงศาสนา ซึ่งเป็นธรรมที่ให้ความเสมอภาคแก่ทุกดวงใจ แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็ไม่ให้ทำลาย ไม่เหยียบย่ำ ไม่ดูถูกเหยียดหยาม เป็นที่เรียกว่า สพฺเพ สตุตา อันว่าสัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันหมดทั้งสิ้น นี่คือความให้อภัยของศาสดาองค์เอก เราเป็นลูกตถาคตต้องให้อภัยกันได้เสมอไป

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรแก่เวลา จึงขอยุติเพียงแค่นี้

พูดท้ายเทศน์

ให้พากันตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ ประกอบความพากเพียรนะ วัดนี้เป็นวัดปฏิบัติ ไม่ใช่วัดซึ้งเกียจซึ้งคร้านอ่อนแอ เป็นวัดปฏิบัติจริง ๆ ผมรับหมู่เพื่อนไว้เพื่อปฏิบัติจริง ๆ นะ ให้ตั้งหน้าตั้งตาประกอบความพากเพียร อริยาบถทั้งสี่อย่าให้สติห่างจากตัว นั้นละคือความเพียรอย่างน้อยให้รู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์กับเรื่องใดก็เป็นเครื่องทรงตัวได้ และสตินี้จะจะเป็นกำลังสำคัญบุกเบิกจิตใจได้ เพิกถอนสิ่งที่เป็นข้าศึกได้โดยลำดับ เพราะเรื่องของสติเป็นสำคัญ ปัญญาตามมาทีหลัง

ทุกสิ่งทุกอย่างฝึกได้ ปัญญาฝึกได้ สติฝึกได้ ความเพียรฝึกได้ พระพุทธเจ้าจึงสอนให้ฝึก เพราะพระองค์ฝึกมาแล้ว ไม่ใช่อยู่ ๆ ก็มาสอนพวกเรา ทรงทำมาแล้วทุกอย่าง จึงพูดเหมือนแบบว่าไม่สะทกสะท้าน เพราะเหมือนกับว่านี่นะ ๆ แเบออกมาอย่างนี้ เต็มอยู่ในพระหัตถ์นี้ ธรรมของจริง คืออยู่ในพระทัยนี้ ถอดออกมาจากความมีความเป็น ความจริงที่รู้แล้วเห็นแล้วอยู่ในนี้ออกมา นี่นะ ๆ ของอัครรรย เห็นไหมนี่นะ พวกท่านไปหาอะไรที่

ไหน ท่านอยากว่าอย่างนั้น พุดง่าย ๆ นะเหมือนอย่างนั้น เป็นการท้าทายว่านี่นะ ๆ อะไรจะวิเศษยิ่งกว่านี้ เห็นไหมนี่ ๆ ตถาคตแต่ก่อนไม่วิเศษ เดียวนี้เป็นยังไง ท่านอยากว่าอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ ๆ

การรับบิณฑบาตก็ดังที่เคยปฏิบัติมาทุกปี.ผู้ที่เคยอยู่แล้ว รับนอกวัดเท่านั้นนะ นี่ก็เพื่อความมกน้อยนั่นเอง แต่มันจะกลับตรงกันข้าม ศรัทธาญาติโยมเขาก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง มันคนละอย่าง ก็ยิ่งมามาก บาตรไม่รู้ว่าจะถ่ายก็หน แต่เราให้รู้จักประมาณของเราเอาเอง จะฉันทันมากฉันทน้อยมันเหมาะกับความเพียรเราขนาดไหน เราก็ให้สังเกต การขบการฉันทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความเพียร ความเพียรเป็นหลักใหญ่มากทีเดียว

ให้ได้ทรงมรรคทรงผล สมณะเราทรงมรรคทรงผลไม่ได้แล้ว แหม พุดอะไรไม่ถูกผม เพราะเป็นผู้พร้อมแท้ ๆ ที่จะทรงมรรคทรงผล เพศนี้เป็นเพศที่สำคัญแท้ ผ้าเหลืองนี้พระพุทธรเจ้าทุก ๆ พระองค์เป็นผู้สิ้นกิเลสครองมาแล้ว พระอรหันต์ทุก ๆ องค์เป็นผู้สิ้นกิเลสแล้วทั้งนั้นครองมาแล้วผ้าเหลืองนี้ ทำไมเราครองมาจึงจะมีแต่ห่อกิเลสเสียอย่างเดียว ไม่มีห่ออรรถห่อธรรมบ้างเลยมีอย่างหรือ เราไม่อายุกิเลสบ้างหรือ ผ้าเหลืองนี้พระพุทธรเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านครองด้วยความเป็นผู้บริสุทธิ์ใจ เป็นใจที่บริสุทธิ์ เราครองด้วยความมีกิเลส ไม่มีเวลาที่จะถอดถอนกิเลสได้เลยนี้เป็นยังไง เอามาเตือนสอนเจ้าของบ้างซี เอาให้หนักซีสอนเจ้าของ

กิเลสมันหนักมากมาย เราจะสอนเบา ๆ เตือนเจ้าของเบา ๆ ทำความเพียรเบา ๆ ไม่ทันกับกิเลส ต้องเอาให้หนัก กิเลสมันหนักกรรมไม่หนักไม่ได้ ถ้ากรรมไม่หนักแล้วก็ไม่มีการออก ให้กิเลสเหยียบย่ำตลอดเวลา กิเลสเด็ดธรรมต้องเด็ด ไม่เด็ดไม่ได้ไม่ทันกัน เอา ๆ นี้ ต้องผู้ปฏิบัติฆ่ากิเลสเท่านั้นจะรู้อเอง ผู้อื่นไม่รู้ ผู้ปฏิบัติในวงปฏิบัติเท่านั้นที่จะรู้อเรื่องระหว่างธรรมกับกิเลสฆ่ากันฆ่ายังไง

นี่กิเลสต่อยมารธรรมล้มตายไปยังงั้นหรือ หงายไปอย่างนั้นหรือ กิเลสต่อยมารธรรมก็สวนหมัดซี อย่างนั้นจึงเรียกว่าเด็ด เด็ดเพื่อธรรมเป็นอะไรไป ไม่ได้เสียหาย เด็ดเท่าไรยัง

เด่น ยิ่งดียิ่งเลิศยิ่งประเสริฐ กิเลสนี้เด็ดเท่าไรยิ่งเลวยิ่งเหลว นั้นต่างกันอย่างนี้ ต้องเด็ดต่อเด็ดมันถึงแก้กันได้ กิเลสเด็ดขนาดไหนธรรมไม่เด็ดไม่ได้ ต้องเอาให้เด็ด ถึงคราวเด็ดต้องเด็ด

การเข้าพรรษานั้นเป็นวินัยนิยมมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปเรียกว่าฤดูฝน เรียกว่าเข้าพรรษา วสุลี ก็แปลว่าฝนนั่นเอง เขตในวัดเรานี้เป็นเขตที่กำหนดได้ง่ายที่สุด มีกำแพง นี่ในบริเวณวัดนี้เป็นเขตที่พระอยู่จำพรรษา กำหนดไตรมาส ๓ เดือน ไม่ได้ไปที่ไหนถ้าหากไม่มีความจำเป็น เมื่อมีความจำเป็นสัตตาคหณียกิจไปได้ ๗ วันตามหลักพระวินัย แล้วกลับมา อย่างน้อยต้องมาค้างที่วัด ๑ คืนแล้วไปได้อีก ๗ วัน และกลับมาค้างที่วัดอีก ๑ คืน นี่ด้วยความจำเป็นที่จะต้องไป ด้วยสัตตาคหณียกิจติดต่อกัน ท่านอธิบายไว้ตามพระวินัยละเอียดมากทีเดียว แต่ถ้าไม่มีเหตุจำเป็นก็ห้ามไปค้างคืนที่อื่น พวกท่านจำเอาไว้

ที่นี้เลิกกันละนะ พอสสมควร

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

ปฏิบัติพาพ่อแม่ครูจารย์มั่นพาดำเนินมา

หลักปฏิบัติที่พ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่นพาดำเนินมา ซึ่งได้สืบทอดมาถึงพวกเราเวลานี้ เป็นปฏิบัติที่ถูกต้องแม่นยำ ไม่มีเงื่อนไขให้สงสัยแม้แต่น้อย เพราะท่านดำเนินตามแบบฉบับของศาสดาที่มีไว้แล้วในตำราจริง ๆ ไม่ใช่แบบแอบ ๆ แฝง ๆ หรือแฝง ๆ ไปดังที่เห็น ๆ กันทั่ว ๆ ไปนี้ มีลักษณะอยากเด่นอยากดัง ไม่เข้าร่องเข้ารอยอย่างนั้นไม่มีสำหรับของหลวงปู่มั่น เป็นปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมล้วน ๆ จึงไม่มีแง่ใดที่น่าสงสัย

เท่าที่พาดำเนินมานี้ก็พอจะทราบเรื่องราวบ้าง เช่น รูดวงควัตร การฉันทมือเดียว หนเดียว นี้ก็มีอยู่แล้วในรูดวงค์ ๑๓ ข้อ การบิณฑบาตเป็นวัตร คือไม่ให้ขาดเมื่อยังฉันทอยู่ อันนี้ก็มีในรูดวงค์ ๑๓ นั้นแล้ว การฉันทในบาตรก็มีในรูดวงค์นั้นแล้ว นี้ที่ปฏิบัติกันอยู่ นี้ก็เห็นได้อย่างชัดเจนไม่มีลึกลับอันใดเลย เพราะในตำรามีไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ท่านดำเนินตามตำรานั้นจริง ๆ

ถือผ้าบังสุกุลที่ท่านเป็นองค์หนึ่ง ดูจะไม่มีในสมัยปัจจุบันนี้เกินหรือเหนือท่านไป ท่านถือมาตั้งแต่เริ่มบวชจนกระทั่งวาระสุดท้าย ก็ได้เห็นท่านใช้อังสะที่ท่านเจ้าคุณปราจีนมุนี จังหวัดปราจีนฯ นำมาถวายท่านเท่านั้น ด้วยความเมตตาสงสารท่านเจ้าคุณนั้นนะเท่าที่สังเกตดู เพราะก่อนที่ท่านจะถวายด้วยมือ ท่านได้กราบเรียนให้ทราบก่อนว่านี่เป็นผ้าป่า ท่านว่าฉัน ดูว่าท่านกรอเอง แล้วไปให้ช่างหูกเขาทอให้ ว่าอย่างนั้นท่านจึงได้เมตตาฉลองให้ทั้งสองผืน นอกนั้นดูไม่เห็นปรากฏว่าท่านใช้คหบดีจีวรเลย นี้จะให้เด่นขนาดไหนในสมัยปัจจุบันนี้ ผู้ที่ทรงรูดวงค์ข้อนี้ได้โดยสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นมาจนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย จะหาอย่างท่านอาจารย์มั่นนี้ได้ที่ไหน นี้ก็เป็นรูดวงค์ข้อหนึ่งที่เด็ดเดี่ยวมากสำหรับองค์ท่าน ที่เคยปฏิบัติมาโดยลำดับลำดับมาไม่ขาดวรรคขาดตอนเลย

พูดถึงด้านภาวนา นี้เราพูดเพียงแง่รูดวงค์เพียงเล็กน้อย เช่นการอยู่ในป่า อยู่ในป่าช้า เหล่านี้มีในรูดวงค์หมดแล้วไม่เป็นข้อที่น่าสงสัย ในถ้ำ เงื่อมผา เหล่านี้มีในอนุศาสน์และในรูดวงค์ ๑๓ อยู่แล้วนั้น เป็นธรรมที่ตายใจได้จริง ๆ ที่ท่านพาดำเนินมาเราทั้งหลายได้ยึดเป็นแนวทางสืบกันมาจนปัจจุบันนี้ เพราะท่านเป็นผู้พาดำเนิน

นี้พูดถึงเรื่องรูดวงค์ ๑๓ เราพูดเพียงข้อใดข้อหนึ่ง ไม่พูดโดยตลอดทั่วถึงทุกข้อไป เช่น เนสัชชี่ ก็สมาทานไม่นอนเป็นวัน ๆ หรือคืน ๆ ไป อย่างนี้ก็มิใช่ในรูดวงค์ นอกจากนั้นวิธีดำเนินทางด้านจิตตภาวนา ท่านก็ไม่ได้พาบำเพ็ญหรือปฏิบัติให้หนักหน่อไปจากหลักธรรมที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้นเลย เช่น สอนพุทโธ หรือสอนอานาปาน

สติ หรืออาการ ๓๒ นับแต่กรรมฐาน ๕ ขึ้นไปจนกระทั่งถึงอาการ ๓๒ เหล่านี้มีใน
ตำรับตำราโดยสมบูรณ์อยู่แล้วไม่เป็นข้อสงสัย ไม่เป็นที่ให้เกิดความระแวงอะไรทั้งสิ้น

ที่ท่านพาดำเนินมาไม่ได้มีบทบาทแปลก ๆ ต่าง ๆ และเป็นสิ่งที่ผูกขาดบ้าง หรือ
เป็นอะไรสักอย่าง บ้างอย่างนี้ไม่ปรากฏ ถ้าหลังก็หลังด้วยความเป็นธรรมจริง ๆ คือเอา
จริงเอาจังประหนึ่งว่าหลัง ไม่ใช่หลังแบบโลก ๆ หลังด้วยความเป็นธรรม หลังด้วยความ
แนใจตัวเอง และทำความอบอุ่นแก่ตนเองด้วยความหลังนั้นจริง ๆ นี่คือปฏิบัติที่พ่อ
แม่ครูอาจารย์มั่นพาดำเนินมา

การขบการฉันอันนี้ยิ่งละเอียดมาก ถ้าพูดตามอย่างวัดป่าบ้านตาดเราก็เรียกว่า
ฝึกกันอยู่มากทีเดียว เพราะนั้นท่านอยู่ด้วยความเขียม ๆ ฉันก็เหมือนกันอดอยากขาด
แคลนไปบ้าง ไม่ได้สมบูรณ์พูนผลอะไรสำหรับกับหรืออะไรเหล่านี้ แต่ข้าพเจ้ามี เพราะ
อยู่ในป่าในเขา ใครจะหาอาหารหวานคาวไปถวายด้วยของดิบของดี ก็มีแต่ชาวบ้านที่
อาศัยเขาอยู่ได้ฉันไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยทั้งพระมีจำนวนมากมายอย่างนี้ ก็พอยังอัตภาพให้
เป็นไปเท่านั้น ไม่เป็นอารมณ์อันใดกับอาหารมากน้อยนั้นเลย

อันนี้ต่างกับวัดของเราอยู่มาก เพราะวัดนี้เหมือนกับอยู่ในตลาด การคมนาคม
ของคนไปมาหาสู่ได้ง่าย ดีไม่ดีตลาดยามมาจากถนนใหญ่จนกระทั่งถึงหน้าศาลา สะดวก
มาก จตุปัจจัยทั้งสี่รู้สึกว่สมบูรณ์พูนผลจนผู้ที่จะลืมนื้อลืมตัวก็ลืมได้จริง ๆ ดังที่ท่าน
ว่า สุกกาโร ปุริสี หนุตติ ลากสักการะยอมฆ่าบุรุษผู้โง่เขลาลืมนื้อลืมตัวเสีย ก็คือฆ่าพระ
เรานั้นแหละ ด้วยความลืมนื้อลืมตัวในจตุปัจจัยทั้งสี่ โดยหาประมาณความพอดีพอดี
ในตนไม่ได้ กลายเป็นความทะเยอทะยานไปตามปัจจัยทั้งสี่ ด้วยความเคารพนับถือของ
คนไปเสีย นี่เป็นความเสียหายในวงปฏิบัติของเราซึ่งท่านสอนไม่ให้ลืมนื้อลืมตัว

เรื่องจตุปัจจัยไทยทานทั้งสี่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น นี้
เรียกว่าปัจจัยทั้งสี่ แล้วแยกขยายอันใดควรแก่การสงเคราะห์เข้าหาปัจจัยทั้งสี่นี้ข้อใดข้อ
หนึ่งได้ทั้งนั้น เหล่านี้สำหรับวัดเรามีมาก ผู้ที่ลืมนื้อลืมตัวกับปัจจัยทั้งสี่ ตลอดความ
เคารพนับถือของประชาชนที่เขาามาแสดงอาการเคารพเลื่อมใส นี่เป็นความเสียหายสำหรับผู้
ลืมนื้อลืมตัว เพราะพระไม่ใช่เพศที่ลืมนื้อลืมตัว

พระในครั้งพุทธกาล พระของพระตถาคตจริง ๆ พระศากยบุตร ไม่ใช่พระที่ลืมนื้อลืม
นื้อลืมตัว ไม่ใช่พระที่ติดอยู่ในโลกามิสทั้งหลายเหล่านี้ซึ่งมีอยู่ถมไป ทั่วไปในโลกอันนี้
ไม่เป็นของแปลกประหลาดยิ่งกว่าธรรมที่พระลูกศิษย์ตถาคตกำลังบำเพ็ญ คຸຍເຢີຍຸດ
คັນอยู่ภายในใจในกายของตัวเอง อันนี้เป็นของประเสริฐมาก เป็นของแปลกประหลาด
มาก ผิดสิ่งทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนไม่ให้หลง ไม่ให้ลืมนื้อ
ลืมตัวกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งเป็นของไม่ได้มีคุณค่าอะไรนัก เพียงอาศัยส่วนร่างกายไปวัน

หนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่าให้ได้เป็นขวากเป็นหนามมาทำลายการดำเนินเพื่อธรรมอัน
ประเสริฐเลิศเลอซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจ

กายของเรานี้ได้แก่อริยสัจ ๔ นี้ละเป็นทางเดินเพื่อความหลุดพ้นได้โดยถูกต้อง
และเป็นทางเดินเพื่อธรรมอันประเสริฐ สัจธรรมทั้งสี่นี้เป็นทางอันประเสริฐ เป็นแนว
ทางอันประเสริฐ ที่จะทำให้ผู้บำเพ็ญถึงธรรมแดนประเสริฐได้ ต้องเป็นผู้สมบูรณ์ในสัจ
ธรรมทั้งสี่นี้ โดยทางมรรคคือปัญญาเป็นสำคัญ ท่านจึงสอนไม่ให้ลิ้มเนื้อลิ้มตัว

เราจะเห็นได้ที่พระองค์ทรงสดสังเวชจากการพิจารณาของพระองค์ จนถึงกับ
ได้ตรัสรู้แล้วนำธรรมะมาสั่งสอนโลก เช่น วันบำเพ็ญที่จะตรัสรู้ในคืนวันเดือนหกเพ็ญ
เบื้องต้นท่านก็ทรงบำเพ็ญอานาปานสติที่ยึดได้จากอดีต ในคราวที่พระราชบิดาพาเสด็จ
ไปแรกนาขวัญ พระองค์ประทับอยู่ใต้ร่มไม้ ทรงเจริญอานาปานสติ ได้รับความสงบร
เย็นมากมาตั้งแต่ครั้งนั้น แล้วทรงย้อนระลึกถึงกาลนั้นด้วยอานาปานสตินั้นแล ได้นำมา
เข้าสู่ในวงปัจจุบันของการบำเพ็ญในคืนวันเดือนหกเพ็ญนั้น

นี่เริ่มต้นที่เป็นผลเกิดขึ้นจากการภาวนาของพระองค์ในปฐมยาม ปุพเพนิวาสา
นุสสติญาณ ทรงระลึกชาติคือชาติของพระองค์ ดวงวิญญาณของพระองค์คือดวงจิต
ของพระองค์นั้นแล ที่เคยท่องเที่ยวในภพน้อยภพใหญ่มาไม่รู้กี่กัปก็กัลป์ นับจำนวนไม่
ได้เลยว่ามีมากมายขนาดไหน เพราะตายแล้วเกิดแล้ว เกิดแล้วตายแล้ว วกเวียนหมุน
เวียนเปลี่ยนแปลงไปในภพน้อยภพใหญ่ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตามอำนาจแห่ง
กรรมดีกรรมชั่วที่สลับปนกันอยู่ในจิตดวงเดียวนั้น นี่พระองค์ทรงเล็งญาณที่ว่าได้ตรัสรู้
หรือได้บรรลุ ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ คือญาณหยั่งทราบระลึกชาติถอยหลังที่เคยเป็น
มาแล้วได้มากมาย ทำให้พระองค์เกิดความสดสังเวชในการท่องเที่ยวแห่งวัฏสงสาร
ของจิตดวงนี้

ดวงนี้คือจิตพระองค์นั้นแหละ ทรงพิจารณาย้อนไปถึงอดีตจนหาประมาณไม่ได้
เรียกว่าไม่มีเงื่อนไขต้นเงื่อนปลายแห่งทางอันเป็นที่ท่องเที่ยวของวัฏจิตดวงนี้ จากนั้นจึง
ย้อนเข้ามาสู่วงปัจจุบัน คือขณะที่ประทับอยู่ในเวลานั้น ได้ทรงทราบถึงเรื่องความเป็น
มาของพระองค์ว่า คือจิตดวงนี้แลเป็นผู้เป็นมาในภพในชาติทั้งหลายดังที่กล่าวมานี้จน
ถึงวงปัจจุบันนี้ ได้เกิดความสดสังเวชในการเกิดการตายของพระองค์ ว่าไม่มีอะไรที่
ปรากฏว่าเป็นของประเสริฐเลิศเลอเลย การเกิดการตายคือการแบกหามกองทุกข์ทั้ง
มวล ภพน้อยภพใหญ่ล้วนมีทุกข์ทั้งนั้น มากน้อยต่างกันเป็นลำดับลำดับตามกรรมนิม
นี่ก็ทำให้พระองค์ทรงเกิดความสดสังเวชเต็มพระทัย ในปฐมยามที่ได้บรรลุ ปุพเพ
นิวาसानุสสติญาณ นี้ ซึ่งเป็นเรื่องของพระองค์เพียงพระองค์เดียว คือพระจิตหรือ

วิญญานดวงนี้ของพระองค์เพียงดวงเดียวเท่านั้น จนพรรณนาไม่จบในเรื่องภพเรื่องชาติเกิดแก่เจ็บตาย

พอถึงมัชฌิมยามก็ทรงบรรลู่ จตุปบาทญาณ ทรงหยั่งทราบเรื่องความเกิด ความตายของจิตวิญญานแห่งสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณในโลกนี้ ว่าไม่มีจิตดวงใดที่จะ อยู่ได้ว่างเปล่าด้วยความเป็นอิสระของตน ล้วนแล้วแต่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเกิดแก่ เจ็บตายเช่นเดียวกับพระองค์ที่เคยเป็นมา คือเช่นเดียวกับพระวิญญานของพระพุทธ เจ้าที่เคยเป็นมาแล้วอย่างนั้นเหมือนกัน นี่เป็นวงกว้างขวางของวิญญานแห่งสัตว์โลกที่มี อยู่ในสามภพนี้

ไม่มีวิญญานดวงใดจะว่างจากความหมุนเวียนเกิดตายของตัวเองทั่วหน้ากัน มี สุขบ้างทุกข์บ้างอย่างนี้พอประมาณ ใ้สุขน้อยทุกข์มากนี้มีอยู่มากมายเต็มไปหมดใน แหล่งแห่งโลกธาตุนี้ ด้วยวิญญานที่แบกความทุกข์ความทรมานเพราะความเกิดแก่เจ็บ ตาย และเพราะกรรมที่ตนสร้างมาเจือปนกันไปในภพนั้น ๆ ทรงเกิดความสลดสังเวช มากมายในบรรดาวิญญานของสัตว์โลกทั้งหลาย นอกจากทรงสลดสังเวชในพระจิตของ พระองค์ตอนปฐมยามแล้ว ยังมาเกิดความสลดสังเวชอย่างมากมายในจิตวิญญานของ สัตว์ทั้งหลาย ที่เกิดและตายอยู่ไม่หยุดไม่หย่อนเต็มทั่วโลกธาตุ เต็มไปหมดตั้งแต่เรื่อง ความเกิดตายของวิญญานแห่งสัตว์โลกนี้

นี่พูดถึงเรื่องความสลดสังเวชของพระองค์ จนได้ธรรมขึ้นมาเป็นเครื่องพราสาทอน โลกในปัจฉิมยาม คือได้ตรัสรู้ธรรม ได้แก่สังหารอวิชชาตัวเป็นเชื้อพาให้สัตว์ทั้งหลาย ได้เกิดแก่เจ็บตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอยนั้น ออกจากพระทัยโดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือ นั้นแหละจึงได้ธรรมอันแท้จริงมาสั่งสอนโลก ด้วยความรู้จริง ๆ เห็นจริง ๆ เรื่องของพระ องค์ว่าเคยเกิดมาก็ภพก็ชาติ ก็ทรงรู้ทรงเห็นในปฐมยามนั้น และเรื่องความเกิดตายของ สัตว์ทั้งหลายในแหล่งโลกธาตุนี้ ก็ทรงทราบชัดในมัชฌิมยามคืนวันเดียวกัน และการ ตรัสรู้ธรรมแท้ รู้แจ้งแทงทะลุข้ามวัฏจักรวัฏจัตออกจากพระจิตโดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใด เหลือเลย ก็ได้ตรัสรู้ก็ได้สังหารกันแล้วในคืนวันนั้น จึงเป็นผู้ได้ตรัสรู้ธรรมอันสมบูรณ์ เต็มที่ มาสั่งสอนสัตว์โลกอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยหาที่สงสัยไม่ได้ เพราะพระองค์ทรง ผ่านมาทั้งหมด

เรื่องของพระองค์เองก็ทรงผ่านมาแล้วด้วย ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เรื่องของ สัตว์โลกทั้งหลายก็ทรงผ่านมาแล้วด้วย จตุปบาทญาณ ที่ทรงหยั่งทราบโดยตลอดทั่ว ถึงเรื่องภพเรื่องชาติ ที่เป็นเหตุก่อให้เกิดแก่เจ็บตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอย พระองค์ก็ได้ตรัสรู้ คือสังหารมันเรียบร้อยแล้วในพระทัยของพระองค์ จึงเป็นพระทัยที่

บริสุทธิ์พุทธะเต็มดวง และนำธรรมที่ได้ทรงรู้แจ้งแทงทะลุมาแล้วนั้น มาสั่งสอนสัตว์โลกด้วยความเมตตาสงสารอย่างยิ่ง ไม่มีอันใดจะเสมอเหมือนความสงสารนั้นเลย

ศาสนาของพระพุทธเจ้าจึงเป็นศาสนาที่ถูกต้องแม่นยำ เหมาะสมกับผู้ที่มิอำนาจวาสนาที่ควรจะได้ครอง หรือควรจะได้ประพฤติปฏิบัติกราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจประจำชีวิตของตนโดยแท้ไม่สงสัย เป็นศาสนาคุณุโลกคุณุสงสาร เป็นศาสนาคุณุบ้านคุณุเมืองของสัตว์โลกมาเป็นประจำ นับจำนวนไม่น้อยที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ ได้ตรัสรู้แบบเดียวกันนี้ และได้สั่งสอนสัตว์โลกแบบเดียวกันนี้ ถ้ายทอดกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้

นี่แลคือศาสนาที่รื้อถอนสัตว์โลก เป็นศาสนาที่สัตว์โลกได้สร้างบารมีคุณงามความดีทั้งหลายได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เป็นบุญญาภิสมภารฝังในจิตใจ ที่เรียกว่าเป็นอุปนิสัยติดจิตติดใจมา ด้วยการสร้างคุณงามความดีจากศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า หรือจากพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์เรื่อยมา จะเป็นองค์ใดก็ตาม แล้วแต่ผู้ใดรายใดจะประสบพบเห็นกับพระพุทธเจ้าองค์นั้น ๆ และศาสนาของพระองค์ ได้ประพฤติปฏิบัติตามมา ล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างคุณงามความดี ที่เรียกว่าบารมี มา ล้วน ๆ จนถึงปัจจุบันนี้

เราทั้งหลายได้พบเห็นพุทธศาสนาพร้อมทั้งได้ปฏิบัตินี้แล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีวาสนาบุญญาภิสมภารพอประมาณจริง ๆ ไม่เช่นนั้นจะเกิดมาพบพุทธศาสนาไม่ได้เลย เราเป็นผู้ใดเปรียบกว่าสัตว์ทั้งหลายหรือคนก็ตาม ในจำนวนกี่ล้านคนมนุษย์เราที่มีอยู่ในโลกนี้ เราเป็นผู้หนึ่งที่ได้ประสบพบเห็นพุทธศาสนาและได้ปฏิบัติตามนี้ เราจึงเป็นผู้ใดเปรียบ ส่วนสัตว์ทั้งหลายไม่ต้องพูด หมดหวังจริง ๆ ส่วนมนุษย์ก็คือเราคนหนึ่ง นี้ได้เปรียบกว่ามนุษย์ทั้งหลายอยู่มาก

จึงขอให้ทุก ๆ ท่านได้ภาคภูมิใจในการบำเพ็ญคุณงามความดีของเรากับพระพุทธศาสนา และได้มอบกายถวายชีวิตของตนเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และ ยึด พุทธ ธรรม สงฆ์ สรรณ คจฺฉามิ เป็นชีวิตจิตใจ ผากเป็นผากตายกับท่านดังที่เป็นมานี้ นับว่าเป็นธรรมชาติที่เราทั้งหลายภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหมาะสมจริง ๆ กับภูมิมนุษย์เช่นเราซึ่งเป็นผู้มีนิสัยอยู่แล้ว จึงได้ประสบพบเห็นธรรม ขอให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ อย่าได้ลดละความพากความเพียร

เราอยู่ที่ไหนก็ตาม ความดีหรือความสุขเป็นสิ่งที่ไม่จีจจาง ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด ไม่ว่าจะพระไม่ว่าฆราวาส ไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ ความสุขและความดีเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ไม่รังเกียจ เฉพาะอย่างยิ่งความสุขเป็นสิ่งที่โลกต้องการเรื่อยมา ความทุกข์มีแต่คนรังเกียจ สัตว์รังเกียจ ไม่มีใครต้องการ

เราได้บำเพ็ญความดีนี้เพื่อความสุข จะยากลำบากบ้างหรือยากลำบากมากน้อยเพียงไร ก็ขอให้ถือหลักความสุขเป็นที่ตั้งที่จะน้อมตัวเข้าไปสู่จุดนั้น ให้ได้มากน้อยเต็มกำลังความสามารถของเรานั้นแหละ เราจะไม่ผิดหวัง เพราะอยู่เราก็อาศัยความสุข หวังความสุข การตายไปนั้นเราก็หวังความสุขเป็นหลักของใจ เป็นที่ยึดของใจ เป็นเครื่องพยุงจิตใจของเรา

ถ้ามีแต่ความทุกข์ร้อนโดยถ่ายเดียวแล้วโลกไหนก็โลกเถอะ มันคับแคบนิดเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นคนจึงทำลายตัวเองได้ด้วยความคับแคบตีบตันในจิตใจ โลกกว้างแสนกว้างไม่ได้กว้างเลย มันคับแคบตีบตันบีบอยู่ที่หัวใจ แล้วก็ตัดสินไปในทางที่ผิดซ้ำเข้าไปอีกว่า ตายแล้วจะสะดวกสบาย และฆ่าตัวตายด้วยวิธีการต่าง ๆ จนตายไปเสีย นั่นก็ยิ่งเพิ่มโทษทุกข์เข้าไปอีก หากความเป็นไปดังที่ตัวคิดคาดไว้ไม่มีเลย นี่ก็เป็นความหลงซ้ำเข้าไปอีกมากมาย

เพราะความทุกข์บีบคั้นนั่นเองคนเราจึงได้ตัดสินใจไปในแง่ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากอยากจะทำดีว่าร้อยทั้งร้อยออกในทางผิดกันทั้งนั้น ไม่ได้ออกในทางถูกเหมือนผู้ที่ยึดธรรมเป็นหลัก เป็นชีวิตจิตใจหรือเป็นเครื่องดำเนินเลย ผู้ที่ยึดหลักธรรมนี้เป็นผู้มีเหตุมีผลมีการยับยั้งชั่งตัวได้ดี ไม่ว่าจะเหตุการณ์งานภายนอกภายใน ผู้มีธรรมย่อมเป็นผู้สม่ำเสมอ ย่อมเป็นผู้ไม่ผิดพลาดเสมอไป

เฉพะอย่างยิ่ง เอ้า เราทำความพากเพียรให้เห็นชัดเจนกับตัวของเราเองนี้ วันใดจิตของเราว่าวุ่นซุ่มมัว วันนั้นภาวนาไม่ได้เรื่อง นั่นฟังซิ วันไหนเราตัดจิตของเราหรือปราบจิตของเราได้ด้วยความเด็ดเดี่ยวอาจหาญ วันนั้นจิตสงบลงให้เราเห็นต่อหน้าต่อตา เป็นได้สำหรับผู้เด็ดเดี่ยวอาจหาญไม่สงสัย เพราะนี่เป็นคติธรรมดาของข้าศึก เมื่อมันรุนแรงมากบางที่ต้องแพ้นั้นแหละที่เราเป็นทุกข์เพราะความแพ้ ไม่ใช่เพราะความชนะ แพ้ความคิดความปรุง ความทะเยอทะยาน ซึ่งมีอยู่ภายในหัวใจนี้แหละไม่ได้อยู่ที่ไหน

ผู้ก่อเหตุก็ก่ออยู่ที่ใจ เรื่อยๆ เข้าใจว่าต้นไม้ภูเขาดินฟ้าอากาศ โลกกว้างแสนกว้างมาก่อเหตุก่อทุกข์ก่อความลำบากให้แก่เราเลย ผู้ที่ก่อความทุกข์ความลำบากก่อต้นเหตุทั้งหลาย ให้เราได้รับความทุกข์ความลำบากเป็นส่วนมากกว่าส่วนดีนั้น คืออะไร ก็คือสิ่งที่เป็นพิษฝังอยู่ในจิตใจนี้แล มันถึบตัวมันออกมา มันแสดงฤทธิ์เดชของมันออกมา ด้วยกิริยาทำทางต่าง ๆ ภายในจิตใจ จึงทำให้เราคิดในแง่ที่นั่นแ่งนี้อันเป็นส่วนเสียส่วนไม่ดี จนกลายเป็นความฟุ้งซ่านรำคาญ เกิดความทุกข์ภายในตนเอง เพราะธรรมชาติอยู่ภายในนั้นมีกำลังมาก ส่วนธรรมมีกำลังน้อยก็ต้านทานกันไม่อยู่

เมื่อต้านทานกันไม่อยู่สู้กันไม่ไหว เรื่องของสิ่งที่เป็นพิษก็ยิ่งสนุกแสดงลวดลาย ออกฤทธิ์ออกเดชเต็มฝีมือของตัวเองนั่นแหละ

เวลาเราได้รับความทุกข์มาก เพราะการแพ้งของเรา สู้มันไม่ได้..มี เราพูดในวงปฏิบัติเรานี้แหละ ผมเคยเป็นมาแล้วไม่ได้ไอ้ได้อวด พูดให้เป็นคติแก่หมู่แก่เพื่อน บางทีน้ำตาร่วงก็มี ผมบ้ำเพ็ญเพียรสู้มันไม่ได้อย่างที่ว่านี่แหละ ทั้ง ๆ ที่เรามุ่งไม่ใช่มุ่งต่ำ ๆ นะ ออกมาปฏิบัตินี้เรากลับมาปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่นสูงสุดจริง ๆ

นับตั้งแต่เรียนหนังสืออยู่ ความมุ่งมั่นในการที่จะปฏิบัติตัวนี้มีไม่ลดไม่ละ เมื่อออกมาสมมักสมหมายสมความปรารถนาที่จะออกแล้ว สู้กับมันยังได้น้ำตาร่วง เพราะกำลังของมันมากกว่าเรา เหยียบย่ำทำลายเราไปต่อหน้าต่อตา จึงเกิดความเคียดแค้นแล้วน้ำตาร่วงออกมา นั่นความเคียดแค้นที่จะเอามันให้ได้นี่ เป็นความเคียดแค้นในทางด้านธรรมะ เรียกว่าเป็นมรรค ไม่ใช่ขึ้นชื่อว่าความเคียดแค้นแล้วก็เป็นกิเลสเสียโดยถ่ายเดียว...ไม่ใช่ ใ้พากันเข้าใจเอาไว้ในตอนนี้อีกนะ

ส่วนมากชาวพุทธเรานั้นแหละว่า อยากอะไรก็ตามหรือมีอะไรก็ตาม ที่จะเป็นเครื่องสังหารกิเลสแล้ว ใ้กิเลสมากล่อมเอาเสียว่าเป็นต้นเหตุ ถ้าอยากอย่างนี้เป็นต้นเหตุ ถ้าเคียดอย่างนี้เป็นความโกรธเป็นความโมโหโทโส เลยใ้กิเลสกล่อมไปหมด ไม่ใ้มีความโกรธต่อกิเลส ไม่ใ้มีความเคียดแค้นต่อกิเลส ไม่ใ้มีความอยากต่อการปราบปรามกิเลส สุดท้ายก็กิเลสเหยียบเอา ๆ นี้ใ้พากันทราบเอาไว้

เรื่องความอยากมีด้วยกัน ความเคียดแค้นมีด้วยกัน ฝ่ายกิเลสเคียดแค้นเพื่อผูกมัด เคียดแค้นเพื่อก่อความทุกข์ความทรมานใ้แก่เราเอง นั่นเรียกว่าเป็นฝ่ายกิเลส ความเคียดแค้นที่จะดัดสันดาน หรือที่จะปราบกิเลสอันเป็นตัวข้าศึกทำลายเราอยู่ภายในจิตใจใ้สิ้นซากลงไปนี่ เป็นความเคียดแค้นโดยทางมรรค มีความเคียดแค้นมากเท่าไร มีความอยากหลุดพ้นหรือมีความอยากชนะมากเท่าไร นั่นแหละความเพียรยิ่งแก่กล้าสามารถ จนกระทั่งไม่รู้หลับร้อนเลย นั่น มันเพลินในการต่อสู้กับกิเลสประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้าศึกของธรรม

นี่ความเพียร เมื่อความเคียดแค้นใ้กิเลสมากเท่าไร ความเพียรยิ่งเด็ด ๆ อันนี้เราก็เคยเห็นเคยเป็นมาแล้วไม่ใช่มาคุยใ้หมู่เพื่อนฟังเฉย ๆ จะพูดใ้ฟังเพื่อเป็นคติและเป็นทางเดินต่อไปว่าเป็นของมีได้ เอาเราเป็นตัวพยานอย่างนี้ก็ได้ แน่ะ เราพูดอย่างนี้ต่างหากนะไม่ได้หมายถึงจะโอ้อวด ที่จะใ้ทำให้เกิดความเคียดแค้นมากจนถึงกับอ้าว เป็นก็เป็น ตายก็ตายนี่ละ เราเคยเป็นมาแล้วเพราะจิตเสื่อม แน่ะ จิตเสื่อมนี้เราเคยพูดมาแล้วไม่รู้กี่ครั้งก็หนแก่เพื่อนฝูงใ้ได้ฟังเป็นความเข็ดหลาบ

จิตเสื่อมนี้ทุกข์มากจริง ๆ จนหาประมาณไม่ได้เลย ไม่มีวันลืม แม้แต่ทุกวันนี้ยังไม่ลืมจะว่าอะไรกัน เพราะมันถึงใจจริง ๆ จนกลายเป็นสัจธรรมขึ้นมา ด้วยจำความที่ว่าจิตเสื่อมนั้นไม่ลืม มันกลายเป็นสัจธรรมขึ้นมา ไม่ใช่ความจำเสียแล้ว มันเป็นความจริงขึ้นมากับตัวเอง ที่นี้พอเราเร่งความเพียรได้ พอจิตเริ่มไม่เสื่อมแล้วก็ยิ่งเน้นหนักลงไปเรื่อย ๆ เรียกว่าผูกโกรธผูกแค้นกันอย่างหนัก จนกระทั่งถึงนั่งเอาหามรุ่งหามค่ำ กันพอง เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย

คราวนี้ก็เลสได้อยู่ในอำนาจของเราแล้ว ก็เลสอ่อนตัวลงไปแล้ว จิตเราได้เหนี่ยวมันแล้ว เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย คราวนี้จิตดวงนี้จะเสื่อมอีกไม่ได้ ถ้าจิตดวงนี้เสื่อมอีกเราต้องตายเท่านั้น ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่ดูตราบโศกแสดงว่าจิตนี้ไม่เสื่อม และจะเอาให้ผ่านพ้นไปได้ นี่ความเคียดแค้นนี้ถึงใจจริง ๆ ไม่ลืมจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เพราะความเสียใจ ความเสียดาย

คือเสียใจนี้เกิดมาจากความเสียดายที่จิตเสื่อม จิตเสื่อมนี้ร้อนมากจริง ๆ นะ ผู้ภวานายังไม่เคยเห็นยังไม่เคยเป็นสมาธิไม่เคยสงบ ยังพอเป็นพอไป ผู้ที่เห็นความสงบของจิตจนกระทั่งแน่นบึงนี้ผมเป็นจริง ๆ นะ จิตนี้แน่นเหมือนภูเขาเลยทีเดียว ทั้ง ๆ ที่จิตมีกิเลสอยู่นั้นแหละ พลังของสมาธิมีกำลังมากเหมือนกับเป็นหินทั้งแท่ง แต่ครั้นแล้วเพราะการไม่รักษา คือความไม่รอบคอบไม่ฉลาดในการรักษาจิตประเภทนี้นั่นเอง จึงทำให้ค่อยเสื่อมลง ๆ โดยเจ้าตัวไม่รู้ นั่น

เมื่อเสื่อมลงไป ๆ กลับเอาคืนมาไม่ได้ เพียงแต่เข้าได้บ้าง คือเข้าสมาธิสงบได้บ้างไม่ได้บ้างเท่านั้น ก็รู้ตัวว่านี่ ๆ จิตของเราจะเสื่อมแล้ว รีบออกบำเพ็ญเอาเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถึงขนาดนั้นมันก็เหยียบหัวเอาต่อหน้าต่อตา จนปึกว่า ๆ นั้นฟังซิ จิตถึงได้ก้าวหน้า จึงได้กลับเจริญขึ้นมาแล้วไม่เสื่อม ตั้งแต่บัดนั้นละที่นี้ความเข้มข้นของใจ ความเคียดแค้น ความระมัดระวังของใจนี้มีกำลังมากที่สุดเลย จนถึงกับขั้นที่ว่านั่งหามรุ่งหามค่ำ กันพองพองไป อะไรจะตายก็ตาย ขอให้จิตนี้ได้ทรงตัวไว้เท่านั้น ถ้าจิตนี้ได้เสื่อมเมื่อไรเราจะต้องตายแน่ ๆ โนนนะฟังซิ มันจะตายด้วยเหตุใด

เราก็ได้คิดถึงพระโคธิกะ ที่ท่านเอามัดโกนมาเชื่อนคอตานตาย นี่มีในตำรา นั้นละจิตของท่านเสื่อมมาถึง ๕ หน เจริญจนท่านพูดไว้ในตำราว่า ฌาน เสื่อมจากฌาน เสื่อมจากฌานก็คือเสื่อมจากสมาธินั้นแลจะไปเสื่อมจากอะไร เจริญแล้วเสื่อม ๆ ถึงทำหนทกหน หนที่หกนั้นละท่านเอามัดโกนมาไว้ที่เดียวเลย แล้วเชื่อนจริง ๆ ในตำรับตำรา มี นั้นตายด้วยจริง ๆ เพราะความที่ท่านเสียใจนั่นเอง

นี่เป็นเหตุที่จะหยั่งถึงกันในเวลาที่เราได้เป็นอย่างนั้น คือจิตของเราเสื่อม เสื่อมจนเสียใจขนาดนั้น เมื่อเวลาก้าวขึ้นมาขั้นนี้แล้วจะเสื่อมไปไม่ได้ เราจะต้องตายด้วยทำ

ใดทำหน้าที่โดยไม่ต้องสงสัย นั่นฟังซิความเสียใจขนาดไหน เพราะฉะนั้นมันจึงมีกำลังกล้าเอามากมาย ในขณะที่ได้ปราบมันได้อยู่ในขั้นนี้แล้วจึงเอาอย่างหนักทีเดียว นี่ความเป็นเช่นนี้ไม่เรียกว่ากิเลส นี่หมายถึงเราจะพูดเอาระหว่างกิเลสกับธรรมเป็นยังไง มันเคียดแค้นกันเป็นยังไง ความเคียดแค้นที่เป็นธรรมก็เพื่อจะปราบกิเลส แล้วจะเป็นกิเลสไปได้ยังไง ถ้าเป็นกิเลสแล้วจะปราบกิเลสได้ยังไง

นี่เราเห็นได้ชัด ๆ ว่าปราบได้นี่ กำลังความเพียรกล้าสามารถเข้าเท่าไร กิเลสยิ่งอ่อนตัวลง ๆ นี่เห็นได้ชัดในการประกอบความพากเพียรที่ผ่านมา ความเพียรกล้าเท่าไร เอ้า ถึงขนาดว่าล้มล้มล้มนอน บางทีนอนไม่หลับเพราะความเพียรกล้า เนื่องจากความเพลินในการต่อสู้กับกิเลส ความเห็นโทษก็จนให้เกิดความเพลินอันหนึ่งเหมือนกัน เพลินด้วยการจะปราบมันนั่นเอง และเรื่องของสติปัญญารวดเร็วคล่องตัว ก็เพลินไปอีกอันหนึ่ง นี่จะทำให้เพลิน

ความเพลิน ความไม่หยุดไม่ถอยในความพากเพียรมันก็เป็นมรรค นี่ละมีกำลังกล้าอย่างนี้เอง ความอยากหลุดพ้นหรือความจะเอาชนะกิเลสไม่ให้มีซากเหลืออยู่ภายในจิตใจเลยนี่ก็มีกำลังกล้า เพราะฉะนั้นความเพียรจึงมีกำลังกล้า นี่มันเป็นไปตาม ๆ กันอย่างนี้ท่านเรียกว่ามรรคทั้งมวล กำลังกล้าสามารถทุกสิ่งทุกอย่างในด้านธรรมะที่จะปราบกิเลสแล้ว เป็นมรรคทั้งนั้น อย่าเข้าใจว่าเป็นกิเลส ถ้าเป็นกิเลสแล้วจะแก้กันไม่ลง นี่เป็นมรรคจึงแก้กิเลสและปราบกิเลสได้ ด้วยความเด็ดเดี่ยวอาจหาญ ด้วยความเผ็ดร้อนประเภทนี้ ให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้

เรื่องความเพียรนี้จะมีเป็นพัก ๆ ตอน ๆ ไป ที่แรกนี่ก็อึดอาดเหนื่อยนาย ภาวนา ก็มีแต่ความขี้เกียจขี้คร้านเพราะยังไม่เห็นผล แต่พอได้ปรากฏผลเริ่มขึ้นมาเป็นสมาธิจิตเริ่มจะสงบจิตเริ่มสบาย ที่นี้ความเพียรเริ่มก้าว เพราะจิตไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายคิดไปในทางโลกทางสงสาร มีแต่ความสงบ ใจมีตัวด้วยธรรมคือความสงบร่มเย็นภายในจิตใจสบายนี่พออยู่แล้ว สมณะเราถ้าจิตสงบถ้าจิตเป็นสมาธิแล้วอยู่ไหนก็พออยู่ได้สบาย ถึงจะยังไม่ได้มีความคล่องแคล่วแกว่งกล้าในทางปัญญาก็ตาม เพียงขั้นนี้ก็พออยู่พอกิน

เพราะฉะนั้นผู้ที่จิตเป็นสมาธิจึงมักจะติดสมาธิ ไม่อยากจะออกชวนชวาย เนื่องจากไม่เคยเห็นคุณค่าแห่งธรรมที่เหนือสมาธิไป จึงต้องติดในสมาธิ ถ้าไม่มีผู้แยกผู้แยะ ไม่มีผู้ดูผู้ดำหรือสั่งสอนว่ากล่าวให้รู้จักวิธีการก้าวเดินสมาธินี้ จะติดอยู่นั่นแน่ ๆ และจนกระทั่งวันตายจะหาทางออกไม่ได้เลย ก็ไม่หานี่ นี่อันหนึ่ง

แต่นี้พอก้าวออกทางด้านปัญญา ที่นี้ปัญญาจะเริ่มไหวตัว ไหวตัวไปไหน ไหวตัวไปในสิ่งที่เป็นเครื่องผูกพันต่อเรา แต่ก่อนมันเคยรัก รักอะไร ฟังซิ อะไรที่เป็นวิสภาคของเรา มันจะต้องจ่อเข้าไปตรงนั้น มันรักอะไร รักรูป รูปอะไร มันหยั่งเข้าไปมันก็

ทราบเองนี่นะ เสียงอะไร กลิ่นอะไร นั่นฟังซิ เพียงเท่านั้นท่านทั้งหลายเข้าใจไหมที่พูดนี้
นี่ละที่เป็นวิสภาค ที่เป็นข้าศึกต่อกันมาเป็นประจำ แต่เราถือว่าเป็นความรักความชอบ
ใจของเรา เพราะจิตของเราเป็นกิเลสทั้งดวงมันจึงเข้ากันได้สนิท ไม่มีทางคิดว่าจะต่อสู้
ทางคิดว่าจะเห็นโทษเห็นภัย แต่พอปัญญาหยั่งเข้าไปแล้วมันจะเริ่มเห็นโทษ เห็นโทษ
สิ่งที่เราเคยว่าเป็นคุณ สิ่งที่เราได้เคยบูชามันตลอดเวลาและถูกมันกล่อมอยู่ตลอดเวลา
แล้วจะเริ่มตื่นตัวขึ้นมาด้วยปัญญา

นี่ละท่านจึงเรียกว่าปัญญา เพราะสอดเข้าไปพบ ๆ ตรงไหน ๆ จะค่อยทราบ
เห็นเรื่องโทษเรื่องคุณเป็นคู่เคียงกันไป ๆ โดยลำดับ ไม่เหมือนแต่ก่อนซึ่งเห็นว่าเป็น
คุณอย่างเดียวทั้ง ๆ ที่เป็นโทษ พอปัญญาหยั่งเข้าไปจะเห็นเป็นโทษแทรกกันเข้ามาใน
ทางปัญญา นี่ปัญญาก็ก้าวเดินพิจารณา

อ้าว จะพูดถึงเรื่อง อนิจจัง ตรงไหนมันเที่ยงมีไหมในสกลกายของเขาของเรานั้น
ทุกขุ บิบบังคับอยู่ตลอดเวลาหาความสุขได้เมื่อไร นั่น อนตตา ถือเอาเป็นสาระแก่น
สารที่ไหนได้ นี่อันหนึ่ง ส่วนมากมักจะแยกเข้าไปสู่ภาวะอสุภังนี่ละอันหนึ่ง สำคัญมากที่
จะแก้เรื่องของราคะ ทำราคะให้เบาลงโดยลำดับลำดับจนจับเงื่อนได้ และจับตัวของมัน
ได้ก็เพราะเรื่องอสุภะอสุภังเป็นสิ่งสำคัญ นี่ท่านว่าปัญญาก้าวเดินก้าวอย่างนี้

ที่นี้พอปัญญาก้าวเดินแล้ว เห็นเหตุเห็นผลไปด้วยแล้วทำไมปัญญาจะอยู่ที่นี้
เห็นผลแล้วต้องก้าว เหมือนเราทำงานทำการปรากฏผลขึ้นมาอย่างไร ๆ แล้วเจ้าของต้อง
มีความขยันหมั่นเพียร เช่น การค้ามีกำไรก็ย่อมมีความเพลิดเพลิดในการในงานไม่ซี
เกียจซีคร้าน เหมือนที่ว่าค้าขาดทุนทุกวัน ๆ แล้วคอยแต่จะจม ใครจะมีแก้ไขค่าละ นี่ก็
เหมือนกันนั่นแหละ พอถึงขั้นที่ปัญญาก้าวเดิน อ้าวพิจารณา จากนั้นแล้วก็เป็น
ปัญญาหมุนตัวไปโดยลำดับลำดับที่เคยพูดให้ฟังแล้วว่าภาวนามยปัญญา นั้นหมุนไปละ
ที่นี้ หมุนเรื่อย ๆ หมุนไปเท่าไรยิ่งเห็นยิ่งรู้อย่างไรยิ่งเข้าใจ สิ่งไม่เคยรู้อันนี้ขึ้นมา สิ่งไม่เคย
เห็นเห็นขึ้นมา ไม่เคยคาดเคยคิดไม่เคยนึกว่าจะอะไร ๆ ที่เราไม่เคยเห็นมาแต่ก่อนว่า
ไม่มี ๆ ปรากฏขึ้นมา ๆ รู้อันนี้ขึ้นมาเห็นขึ้นมานี่ซิ

จึงทำให้รู้ได้อย่างชัดเจนว่าจิตนี้พิสดารมากที่สุด ตา หู จมูก ลิ้น กายนี้พิสดารที่
ไหน ตาก็แค่รูปเท่านั้น เลยจากนั้นแล้วไม่ได้เรื่อง หูก็แค่เสียงเท่านั้น เลยนั้นแล้วไม่ได้
เรื่อง จมูกเหล่านี้เหมือนกัน แคกลิ่นเท่านั้น และลิ้นแค่รสเท่านั้น เลยนั้นแล้วไม่ได้เรื่อง
ไปทำหน้าที่อื่นนอกจากหน้าที่ของตนโดยเฉพาะแล้วไม่ได้เรื่อง ๆ

เอาตาให้ไปฟังเหมือนหูได้ไหม ไม่ได้ เอาหูไปดูเหมือนตาได้ไหม ไม่ได้ นะ
มันขัดกัน ๆ แต่เรื่องของใจนี้เมื่อได้เปิดสิ่งที่มิดมิดปิดบังจากใจโดยลำดับ ๆ ก็เหมือน
กันกับเมฆหมอกที่จางไป ๆ แสงพระอาทิตย์ฉายแสงอยู่แล้วย่อมกระจ่างออกมา นี่

เหมือนกันอย่างนั้นละ คือจิตนี้จะกระจ่างออกมา สิ่งไม่เคยรู้เคยเห็นมีอยู่แล้วต้องเห็นที่นี้ ก็เห็นไป ๆ แจ่มไปเรื่อย ๆ นี่ละที่ว่าเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะให้หยั่งทราบถึงเรื่องพระพุทธเจ้า ว่าพระองค์ทรงรู้ทรงเห็นจริงหรือ จึงได้มาสั่งสอนสัตว์โลกว่านรกมีจริง สวรรค์มีจริง บาปมีจริง บุญมีจริง และพรหมโลกมีจริง นิพพานมีจริง ไม่จริงได้ยังไงเมื่อประจักษ์อยู่ในหัวใจ ๆ

ใจดวงนี้ประกาศกังวานถึงกันอยู่ ประสานถึงกันกับความจริงทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าสาวกทั้งหลายรู้ แม้แต่ตัวเท่าหนูนี้ก็ตามเถอะ จิตไม่ได้เรียกว่าหนูนี้ ดังพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ว่า นตฺถิ เสยฺโยว ปาปิโย นี้ผมพูดย่อ ๆ เอาเลยว่า บรรดาผู้ที่บริสุทธิ์มีจิตที่บริสุทธิ์วิมุตติพ้นจากกิเลสโดยประการทั้งปวงแล้ว มีความเสมอภาคกันหมด ไม่มีปรากฏว่าจิตดวงใดยิ่งหย่อนกว่ากัน นั่นฟังซิ นี่ละจิต ธรรมชาติอันนี้ละเป็นธรรมชาติที่รู้จะว่ายังไง มันก็รู้ซี้

พระพุทธเจ้ารู้ เราตัวเท่าหนูก็ตามทำไมจะรู้ไม่ได้ สิ่งที่อยู่ในวิสัยของตนที่จะควรรู้รู้ได้ นี่แหละเป็นเครื่องยืนยันกัน เป็นเครื่องยืนยันรับรองหมอบราบคาบแก้วหมอบตรงนี่ละ หมอบต่อพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ลงพระพุทธเจ้าทั้งหลายลงตรงนี้ ลงตรงที่บรรลุในจิตใจด้วยความสว่างกระจ่างแจ่มของตัวเอง กิเลสพังไปจากใจหมดแล้วเป็นยังไง จิตที่บริสุทธิ์นี้เป็นยังไง นั่น พระพุทธเจ้าท่านเป็นยังไง อันนี้เป็นยังไง นี่เข้ากันแล้วไม่ต้องไปเทียบก็ได้ แน่ะ แล้วสิ่งที่ควรจะรู้จะเห็นเห็นไหมที่นี้ รู้ไหมนี่ ปฏิเสธได้ไหมว่าไม่รู้ไม่เห็นทั้ง ๆ ที่รู้ที่เห็นอยู่นี่ ปฏิเสธได้ไหม นั่น ปฏิเสธไม่ได้ เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วยอมรับ ๆ

นี่ละที่ว่ายอมรับศาสนาของพระพุทธเจ้าว่าจริงจริงอย่างนี้เอง ใครจะเป็นผู้ยอมรับ แต่เราตัวเท่าหนูเรายังยอมวะ เช่น ท่านผู้เป็นพระอรหันต์ทำไมท่านจะไม่ยอมล่ะ เราเพียงตัวเท่าหนูเรายังยอมแล้วเวลานี้ เรายอมจริง ๆ ตายก็ตายเถอะเราไม่มีอะไรเสียดายยิ่งกว่าธรรมพระพุทธเจ้า หัวเราขาดขาดไปเลยเราไม่เคยเสียดายอะไรยิ่งกว่าธรรมพระพุทธเจ้า แต่ธรรมพระพุทธเจ้านี้ไม่ได้ว่านั่นเลย เป็นเอาเป็น ตายเอาตายเข้าสู่เลย นี่เพราะหยั่งเห็นความจริงอันนี้เอง

นี่ละที่เราพูดถึงเรื่องปัญญา ก็หยั่งทราบเข้าไป ๆ ไม่เคยรู้รู้ ไม่เคยเห็นเห็น ไม่เคยละละได้จะว่ายังไง สิ่งที่ท่านว่าประเสริฐ ๆ แต่ก่อนได้ยินแต่เล่าให้ฟังหรือได้เห็นตามตำรับตำรา มีแต่ความจำความคาดคะเน เวลาไปเจอเอากันจริง ๆ ด้วยความจริงนี้จะว่ายังไง จะพูดอะไรได้ ปฏิเสธได้ไหม นั่นปฏิเสธไม่ได้

เมื่อถึงขั้นที่จะยอมรับกันแล้วด้วยความจริง ต้องจริงเหมือนกันหมด เรายกตัวอย่างเช่นการรับประทานเพียงเท่านี้ละนะ เราไม่ต้องพูดอะไรมากมาย ความอึดนั้นนะ

เป็นยังไง ถ้ามั่นใจไหม รับประทานอยู่ที่ همینที่แสนที่ล้านคนก็ตามเถอะ ไม่มีใครจะเป็น
 บ้ามาถามว่า ผมอิมแล้วยัง นี่ความอิมของผมเป็นยังไง ไม่มีใครจะถาม มันรู้กันมาตั้ง
 แต่รสเปรี้ยว รสหวาน รสเค็ม รู้มาโดยลำดับด้วยจำเพาะตน ๆ โดยไม่ต้องถามกัน
 เพราะต่างคนต่างไม่สงสัยในลิ้นในปากของตนเองแล้วสงสัยอะไร ถึงอิม ถึงชั้นอิมก็ไม่
 ได้สงสัยในท้องตนเองแล้ว ไปสงสัยคนอื่นได้ยังไงเราไม่สงสัยเราแล้ว นี่ก็เหมือนกัน
 เช่นนั้น ธรรมที่ใครรู้ได้เห็น ผู้ปฏิบัติเห็นเป็นอย่างนั้นแหละ จงพากันพยายามปฏิบัติ

ธรรมนี้สด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ เราอย่าไปคิดว่ากาลโน้น สถานที่เวลาล้ำเวลาโน้นมี
 ธรรม เวลาโน้นธรรมด้อย หรือธรรมศรีธรรมล้ำสมัย นี่เป็นเรื่องของกิเลสที่เคยกล่อม
 โลกให้หลับสนิท แล้วตื่นชื้ออยู่บนหัวใจของเรามากก็ปกก็กลับแล้วต่างหากมาหลอก ธรรม
 แท้ท่านไม่หลอก ท่านจะเป็นไปตามความจริง รู้ก็รู้ตามความจริงพระพุทธเจ้ารู้ เมื่อรู้
 ตามความจริงแล้วจึงสอนออกมาด้วยความจริง ปล่อยให้กับความจอมปลอมของกิเลส
 เพราะกิเลสนี้ปลอมร้อยเปอร์เซ็นต์ ธรรมะของพระพุทธเจ้าเดินสวนทางกันปล่อยให้
 อย่างเต็มที่เลย ไม่มีอะไรที่จะลบล้างยิ่งกว่าธรรมกับกิเลสลบล้างกันละ

เมื่อถึงขั้นสติปัญญาธรรมเป็นต้นมีขึ้นภายในจิตใจแล้ว จะลบล้างแต่กิเลสทั้งนั้น
 จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจแล้วอยู่แสนสบาย นั้นละจิตวิญญานดวงนี้แหละ
 ดวงที่พ้นจากความกดทับทั้งหลายของวัฏจักรวัฏจิตแห่งแดนสมมุติ มีจิตดวงนี้เท่า
 นั้นที่หลุดพ้นได้ มีจิตพระพุทธเจ้าทั้งหลายเท่านั้น สาวกของพระพุทธเจ้าแต่ละพระ
 องค์ ๆ ทั้งหลายเท่านั้นที่หลุดพ้นไปได้ ที่อยู่เป็นอิสระ แต่เราไม่อยากจะพูดว่าอิสระ
 เดียวก็จะหายไปอีกละ เพราะไม่ใช่เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่เป็นเราอยู่อิสระเหมือนอย่างนั้น
 นี่เป็นสมมุติอันหนึ่ง เป็นสมมุติแต่ละอย่าง ๆ แต่เมื่อเป็นเข้าไปแล้วก็ทราบเอง

เป็นยังไงจิตเป็นอิสระเป็นยังไง จิตที่หลุดพ้นจากกิเลสแล้วเป็นอิสระเป็นยังไง
 จิตที่พ้นจากกิเลสเป็นจิตพิเศษ วิเศษยังไง ก็ผู้นั้นครองอยู่แล้วจะไปสงสัยที่ไหน ถึง
 ใครรู้เข้าไปก็เหมือนกัน ๆ เหมือนอย่างรสต่าง ๆ ที่ลิ้นเรสัมผัสเข้าไปพบ ๆ ก็รู้เอง ๆ
 ไม่มีอะไรสงสัย

วันนี้ก็ได้พูดถึงเรื่องปฏิบัติที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านพาดำเนินมา นี่เป็นที่แน
 ใจหายสงสัย ไม่มีที่สงสัยในแง่ใดแล้ว องค์ท่านเองก็เป็นผู้ตัดวงเอาจรรคเอาผลเต็ม
 หัวใจแล้ว ไม่อย่างนั้นอัฐิของท่านจะกลายเป็นพระธาตุได้ยังไง เห็นไหม

เราไม่ได้มาหมายเอาพระอัฐิธาตุของท่านเป็นของวิเศษวิโสยิ่งกว่าธรรมที่ท่าน
 สอนเรานะ ธรรมที่ท่านสอนเรานั้นยิ่งวิเศษวิโสอยู่แล้วจะว่ายังไง ยอมรับกันอยู่แล้วตั้ง
 แต่ท่านยังไม่ตาย พูดภาษาให้เต็มปากเรานี้ยอมรับแล้วว่าท่านอาจารย์มั่นเป็นพระเช่น
 ไร อันนี้เป็นพยานอันหนึ่งต่างหากที่ออกมาทีหลังเวลาท่านตายไปแล้ว เวลาท่านยังมี

ชีวิตอยู่ก็คือรสแห่งธรรมของท่านที่แสดงออกมานั้นแล เป็นสักขีพยานยืนยันให้ทราบ ว่าท่านเป็นพระเช่นไร เวลาท่านมรณภาพจากไปแล้วอัฐิของท่านจึงกลายเป็นพระธาตุ ขึ้นมา

นี่เป็นพยานอันหยาบ ๆ อันหนึ่งต่างหาก หยาบยิ่งกว่าธรรมที่ท่านแสดงออกมา ซึ่งก็เป็นทีซาทซึ่งต่อวงลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายที่ได้ยินได้ฟังกันมาแล้วทั้งหมด ไม่ได้สงสัยท่านนี้ อันนั้นเป็นเพียงแสดงออก นั้นเห็นใหม่ปฏิบัติทาไม่ถูกจะตักตวงเอามรรคเอาผลได้หรือ เหมือนอย่างก้าวมาวัดป่าบ้านตาดไม่ถูกทาง จะไปเจอวัดป่าบ้านตาดได้ ยังไง ต้องก้าวเข้ามาถูกทางถึงจะเจอวัดป่าบ้านตาดได้นี่ฉันใด ต้องก้าวถูกอรรถถูกธรรมจึงสามารถตักตวงเอามรรคผลนิพพานได้เต็มหัวใจฉันนั้น

ดังพ่อแม่ครูจารย์มั่นของเรา และพ่อแม่ครูจารย์เสาร์ก็เหมือนกัน ทั้งสององค์นี้เป็นผู้ที่อัฐิกลายเป็นพระธาตุด้วยกันทั้งสององค์ นี่เป็นพยานอันหนึ่งที่ทำให้โลกทั้งหลายได้เห็น เมื่อเขาไม่เคยได้ยินได้ฟังอรรถธรรมที่ท่านทั้งสองนี้แสดงออกมาในแง่ใด ลึกต้นหยาบละเอียดแค่ไหน ก็ให้เขาได้เห็นอันนั้นเป็นพยานอันหนึ่ง ส่วนผู้ที่ได้ยินได้ฟังชัดเจนประจักษ์ใจแล้วจากที่ท่านแสดงให้ฟังนั้น ก็เป็นอันว่าหมดปัญหาไปแล้ว นี่เป็นธรรมที่ละเอียดมาก ซึ่งมากที่สุด

เราจึงไม่สงสัยเรื่องปฏิบัติของพ่อแม่ครูจารย์ ท่านดำเนินด้วยความถูกต้องราบรื่นดีงามสม่ำเสมอ ไม่ผาดไม่โผนโลดเต้น ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ไม่มีคำว่าแผลง ๆ เฝิง ๆ อยากเด่นอยากดังไม่มี มีแต่เป็นสวากขาตธรรม เดินตามสวากขาตธรรมเรียบราบไปเลย นี่เป็นธรรมแท้ ไม่มีคำว่าอยากโอ้อวดอยากแข่งผู้หนึ่งผู้ใด อยากยกตนข่มท่านประการใด อย่างนี้ไม่มีในปฏิบัติของหลวงปู่มั่น เพราะเป็นปฏิบัติที่เป็นธรรมล้วน ๆ ย่อมไม่กระทบใครทั้งนั้นแหละ ใ้อสิ่งทีกระทบโน้นกระทบนี้ เหยียบโน้นย่ำนี่เป็นเรื่องของกิเลส เป็นเรื่องของโลก โดยอาศัยธรรมเป็นโล่บังหน้าเท่านั้นเอง

นี่มีอยู่มากเวลานี้ ให้พากันระมัดระวังนะ กำลังแทรกขึ้นอยู่ทุกแห่งทุกหนนั้นแหละ วงศานาวงวัดวงววงนักปฏิบัติ มันมีแทรกขึ้นมา ๆ การบ้านการเมืองแทรกเข้าไป ๆ เห็นใหม่ทุกวันนี่ดูเอา ไม่เห็นได้ยังไง เห็นอยู่รู้้อยู่ มนุษย์ด้วยกันทำไมดูไม่ออก ฟังกันทำไมฟังไม่ออกละก็ภาษาเดียวกัน มันต้องรู้ ๆ ต้องเข้าใจ ใครจะไปโง่ขนาดไหนวะ พอจะมากล่อมให้กลับไปทุกอย่างได้หรือ เรียนมาคัมภีร์เดียวกันทำไมจะไม่รู้ และยังได้ปฏิบัติด้วยแล้วนั้นนะยังชัดเจน มันจะเล่นลวดลายไหนมองเห็นหมด ชัดเจนหมด

ขอให้ผู้ปฏิบัติให้ถึงจิตถึงใจถึงอรรถถึงธรรมเถอะ ใ้อเรื่องลวดลายของกิเลสมันจะออกมาแบบไหนไม้นั้น ออกมาจากผู้ใดจากสำนักใดกลุ่มใดต้องรู้หมด นอกจากจะพูดหรือไม่พูดเท่านั้น ก็นั่นมันหยาบ ๆ กิเลสมันละเอียดเมื่อไร อะไรจะเหนือธรรมของ

ผู้ที่ผ่านพ้นไปแล้ว ต้องเป็นผู้ละเอียด ต้องเป็นผู้แหลมคมยิ่งกว่ากิเลสที่แสดงตัวออกมาทั้งนั้น เป็นแต่ท่านไม่พูดเท่านั้นเอง พูดแต่สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ไปเรื่อย ๆ ไป ก็เป็นอันให้ทราบโดยนัยว่า ที่ไม่กล่าวถึงนั้นก็ถือว่าไม่สนใจ พูดง่าย ๆ อันใดที่กล่าวถึงเน้นหนักที่ตรงไหน ให้ถือจุดนั้นเป็นจุดสำคัญเท่านั้นเอง

ผู้ปฏิบัติให้ทำอย่างนั้นแล้วสม่าเสมอ เป็น สุขโต เดินไปก็ดี พูดไปก็ดี เป็น สุขโต ดี ๆ ทั้งนั้น ไปดี ๆ พูดดี ไม่ให้กระทบกระเทือนผู้ใด นี่ท่านเป็นธรรม การพูดยุแหย่น้อยงั้นไม่ใช่เรื่องของธรรม มันเรื่องของกิเลสตัวสกปรก พูดออกมาอะไรสกปรกยุนั้นแหย่นี่ อดว่าของตัวดีอย่างนั้น เหยียบย่ำทำลายของเขาไม่ตัวอย่างนั้นอย่างนี้ นั้นละตัวเสนียดจัญไร ตัวสกปรกมากที่สุด ให้ระมัดระวัง

จิตของเราเหมือนกัน มันไปดูถูกเหยียดหยามผู้ใด ให้ดูนี้แล้ว โอปนยิโก คือ ย่นเข้ามาข้างในดูวาระจิตของเราอีกด้วย มันไปดูถูกเหยียดหยามองค์ไหนผู้ใด ว่าเราดีกว่าผู้ใด เราเฉลียวฉลาดกว่าผู้ใด เรามั่งมีศรีสุขกว่าผู้ใด เรามีฐานะดีกว่าผู้ใด เราเป็นชาติชั้นวรรณะใด มันคิดออกไปยังเรื่องอะไร นี่คือเป็นความผิดของเจ้าของ ให้ตัดสันดานมันตรงนี้ นี่ความผิดมันอยู่ในจิตนี้ก็ผิด คนอื่นไม่รู้เจ้าของก็รู้ ผู้ปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องให้คนอื่นรู้ ให้เจ้าของรู้เจ้าของเอง แก่เจ้าของตัดเจ้าของเอง นี่เป็นธรรมสำหรับผู้นั้น

นี่ละคือผู้ปฏิบัติธรรมแท้ ให้รอบทั้งข้างนอกข้างใน แล้วก็ไปด้วยความสม่าเสมอ ให้อภัยกันได้ทุกอย่าง อยู่ด้วยกันได้สะดวกสบาย เช่นอย่างสุนัขกับเราอยู่ด้วยกันเห็นไหมนี่ มันเป็นประเภทหนึ่ง เราก็เป็นประเภทหนึ่ง ทำไมอยู่กันได้ดูซิ นี่เพราะความจงรักภักดี เพราะความเมตตาสงสารกันให้อภัยกัน มันอยู่ได้อย่างนี้ละซิดูเอา

พูดไปพูดมาก็รู้สึกค่อยเหนื่อย ๆ มันหากเป็นเอง เทศน์ว่าจะเทศน์ธรรมดา เอาละนะ พอ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

สมาธิ-ปัญญาภาคปฏิบัติภาวนา

ผู้ฝึกหัดเริ่มปฏิบัติจิตตภาวนา ในขณะที่ฟังเทศน์ไม่จำเป็นต้องส่งจิตออกมาสู่ภายนอก เช่นออกมาหาผู้เทศน์ มาฟังเสียงอยู่ข้างนอก คือจากปากผู้เทศน์ ไม่ได้ถนัดเหมือนกับทำความเข้าใจไว้กับตัว คือทำสติให้รู้อยู่กับใจโดยเฉพาะเท่านั้น ใจเมื่อตั้งตัวอยู่ด้วยสติก็เหมือนคนอยู่ในบ้านไม่หลับไม่นอน แยกคนเข้ามาจะทราบทันที นี่กระแสเสียงของอรรถของธรรมที่ท่านแสดงไปก็เทียบกันกับแขก จะเข้าไปสัมผัสจิตที่เรามีสติควบคุมอยู่นั้นทันที ๆ แล้วสลับเนื่องกันไปโดยลำดับ

ความรู้ที่สัมผัสสัมพันธ์กันกับกระแสของธรรมไม่ขาดวรรคขาดตอน สามารถที่จะทำจิตให้สงบเย็นลงได้ในขณะที่ฟังและเป็นสมาธิได้ในขณะนั้น เพราะภาคปฏิบัติจิตตภาวนาเกี่ยวกับการฟังเทศน์นี้ เป็นภาคปฏิบัติอันดับหนึ่งในวงปฏิบัติทั่วไป ไม่ว่าจะอริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน ภาวนา การฟังเทศน์ด้วยการภาวนาเป็นอันดับหนึ่ง นี้หมายถึงภาคปฏิบัติ ผู้เทศน์เทศน์ทางภาคปฏิบัติ ไม่ใช่เทศน์ปริยัติ ที่เล่าเรื่องโน้นเรื่องนี่ไปอะไร ๆ ฉะนั้นจิตผู้มีความสงบหรือมีพื้นฐานของสมาธิอยู่แล้ว จะเทศน์เรื่องอะไร จิตท่านก็ไม่ส่งไปด้วย จะอยู่โดยลำพังและรู้อยู่กับตัวนั้น ก็สงบได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเทศน์นั้นเลย

แต่ส่วนมากทางด้านปฏิบัติย่อมจะเทศน์ทางภาคปฏิบัติคือจิตตภาวนา ดังที่เราได้ยินได้ฟังเรื่อยมาอย่างนี้ ในครั้งพุทธกาลท่านเทศน์อย่างนั้น เพราะเป็นภาคปฏิบัติล้วน ๆ มากกว่าทางด้านปริยัติ การปฏิบัติทางด้านจิตตภาวนาเป็นพื้นฐานแห่งการปฏิบัติศาสนาของพระในครั้งพุทธกาล ปริยัตินั้นมีเพียงเล็กน้อย ไม่ได้เป็นเนื้อเป็นหนังจริง ๆ เหมือนภาคปฏิบัติ เพราะฉะนั้นการเทศน์ท่านจึงมักจะเทศน์ทางภาคปฏิบัติจิตตภาวนา เริ่มแต่สมาธิไป ไม่ว่าจะสมาธิขั้นใด ขั้นพินัย ๆ เช่น ขณิกสมาธิ สงบได้ชั่วขณะ ๆ อุปจารสมาธิ สงบแล้วออกมารู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนิมิต

ที่ท่านว่าอุปจารสมาธินั้น หมายถึงรวมเฉียด ๆ นั้นแหละ ผู้ที่จะเข้าใจเรื่องอุปจารสมาธินี้ต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ต้องเป็นผู้มีจิตเป็นสมาธิและเข้าใจในอุปจาระด้วยภาคปฏิบัติของตนเอง คือในขณะที่จิตสงบลงไปแล้ว แทนที่จะเข้าอยู่เป็นความสงบแนบแน่นกลับไม่เข้า เข้าไปนิดเดียวแล้วก็ออกรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ตามจรตนิสัยของผู้เช่นนั้น นี่ท่านเรียกว่าอุปจารสมาธิ สมาธิประเภทนี้ไม่ได้เป็นทุก ๆ รายไป เป็นเฉพาะผู้มีนิสัยที่เกี่ยวข้องกับรูสิ่งภายนอก ดังที่ท่านปรากฏในนิมิต เห็นอันนั้นเห็นอันนี้ รู้นั้นรู้นี้ต่าง ๆ

ตั้งที่ว่าเป็นเปรต เป็นผี เป็นเทวบุตรเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้องกับท่าน นี่จะเกี่ยวกับอุปจาระนี้เอง จึงมีได้สำหรับท่านผู้มีนิสัยอย่างนี้

ส่วนมากนักปฏิบัติมักจะเป็นขณะอยู่เสมอในภาคปฏิบัติเรา คือสงบลงไปแล้วก็มียับเยิบ ๆ ความปรุงแต่งของจิตเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ในนั้นแหละ ทั้ง ๆ ที่พื้นฐานของจิตนั้นมีความแน่วแน่ มีความละเอียด มีความมั่นคงเป็นฐานของสมาธิจริง ๆ แต่อาการของจิตนั้นมักจะเป็นขณะ ๆ อยู่เสมอ นี่หมายความว่าจิตมีคิดมีปรุงอย่างละเอียด ๆ อย่างแผ่วเบาที่สุด ในวงสมาธิของผู้ที่มีจิตเป็นสมาธิแล้วมักจะเป็นเช่นนั้นเป็นส่วนมาก

แต่ยังงี้ก็ตาม ผู้ปฏิบัติทั้งหลายไม่พึงจะมายึดเอาคำอธิบายนี้ไปเป็นเหตุเป็นผล หรือเป็นอารมณ์แก่จิตใจของตน มากยิ่งกว่าการปฏิบัติตนเพื่อความสงบเย็นใจ แล้วปรากฏผลขึ้นมากับตนเอง นั้นแลเป็นสิ่งที่แน่นอนมากกว่าการได้ยินได้ฟังจากท่านสอน หรือจากท่านอธิบายให้ฟัง นั้นเป็นความแน่นอน

แล้วประการหนึ่งจิตที่สงบเหมือนตกเหวดทบกบ่อก็มี อันนี้ก็เกี่ยวกับอุปจาระ พอหลงเต็มที่แล้วถอยออกมารู้อย่างหนึ่ง มันเป็นอุปจาระ คือ อุป แปลว่าเข้าไป ถ้าจะแปลตามศัพท์ จาร แปลว่าเที่ยว เข้าไปแล้วไม่เข้าไปในองค์สมาธิจริง ๆ ถอยออกมารู้นั้นรู้รู้ กระแสของจิตเที่ยวออกไป ท่านจึงเรียกว่าอุปจารสมาธิ ส่วน อุปปนา หมายถึงความแนบแน่น

ขณะฟังขอได้ตั้งความรู้สึกด้วยความมีสติอยู่กับใจตัวเอง ไม่จำเป็นต้องมาจดจ่อ กับผู้เทศน์ภายนอกนี้ เมื่อจิตมีสติอยู่กับตัวแล้วก็จะทราบอยู่ที่นั่น ความสัมผัสธรรมจากกระแสเสียงของท่านกับความรู้สึกของเราที่เกี่ยวข้องกันอยู่โดยลำดับลำดับ จะทำให้จิตเพลिनตัวไปกับกระแสเสียงนั้น แล้วสงบหรือละเอียดลงไปโดยลำดับ ๆ ภายในจิตจนกลายเป็นจิตสงบได้ให้เห็นอย่างชัดเจน นี่วิธีการภาวนาการฝึกจิต

ภาคปฏิบัติเป็นภาคที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติหายสงสัยในธรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะส่วนภายในภายนอก หยาบละเอียด เป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นหายสงสัยได้โดยลำดับลำดับ ผิดกันกับภาคปริยัติที่เราศึกษาเล่าเรียนอยู่มากทีเดียว คือภาคปริยัติมีแต่การจดจำล้วน ๆ จดจำได้มากน้อยเพียงไร ก็เท่ากับสร้างความสงสัยสนเท่ห์ที่ไม่แน่นอนใจไปตลอดอยู่นั่นเอง คือไม่เป็นที่แน่ใจจากความเรียนความจำได้นั้น แต่ภาคปฏิบัติไม่เป็นเช่นนั้น เช่นสมาธิจิตสงบขนาดใดก็เข้าใจตัวเอง อ้อ ท่านว่าสมาธิเป็นอย่างนี้เอง นั่นรู้แล้ว เข้าใจไปโดยลำดับ ไม่ว่าจะเป็สมาธิขั้นหยาบ ขั้นกลาง ขั้นละเอียดแนบแน่นขนาดไหน เป็นสิ่งที่ประจักษ์กับใจหายสงสัย นี่ละท่านเรียกว่าความจริง คือเราไปเจอเอาจริง ๆ

ที่แรกเราก็เจอในปริยัติ อ่านตามตำรับตำรา ได้แต่ชื่อ ได้แต่ความคาดเอาไว้ เหมือนกับว่าเป็นกรูหมายป้ายทางอะไรทำนองนั้น แต่ครั้นแล้วก็มีความสงสัย สนทนาคู่เคลือบแคลงอยู่นั้นแหละ ไม่หาย เรียนไปมากไปน้อยเพียงไรก็ตาม จนกระทั่งถึงนิพพาน ก็ยังจะสร้างภาพเรื่องนิพพานขึ้นอีก ทั้ง ๆ ที่นิพพานไม่มีภาพอย่างที่วาดไว้ นั้น สวรรค์ไม่มีภาพ นรกไม่มีภาพ อย่างที่เราวาดไว้นั้น มันก็วาดกันได้อย่างสบาย ๆ เพราะความเคยชินของจิตเป็นเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้เองการเรียนมากน้อยจึงไม่พ้นที่จะวาดภาพหลอกตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ต้องสงสัยอยู่นั้นแล

แต่การกล่าวทั้งนี้ เราไม่ได้ประมาททางด้านปริยัติ เป็นแต่จะให้ทราบเรื่องปริยัติ เป็นไปในทางแฉะนั้น แต่ทางภาคปฏิบัติเป็นไปในทางแฉะนี้ แยกทางกันอย่างนี้ต่างหาก นี่ภาคปฏิบัติพอได้ปรากฏขึ้นเพียงจิตสงบเท่านั้นก็มีความตื่นเต้น มีความตอกตีใจอะไรพูดไม่ถูก หากทราบชัด ๆ ว่าจิตสงบเป็นเช่นนี้ หรือจิตเป็นสมาธิเป็นเช่นนี้ นี้หมายถึงความจริงที่ปรากฏกับตัวเองจากภาคปฏิบัติ

จากนั้นก็เป็นเรื่องของปัญญา ปัญญาไม่ใช่จะเกิดเอาเฉย ๆ ตามธรรมดานิสัยของเรา ๆ ท่าน ๆ เว้นนิสัยของท่านผู้เป็นอุคฆฏัตถุญญ วิปจิตถุญญ คือผู้ที่จะรู้ได้อย่างรวดเร็ว อันนั้นเราจะเอามาเทียบหรือเอามาเป็นแบบเดียวกันกับเราไม่ได้ ผิดกันอยู่มาก ส่วนมากที่ท่านพูดถึงว่าปัญญานี้ต้องได้อาศัยการพิจารณา พาเดินพาคิดพาอ่านไตร่ตรองเหตุผลกลไกต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องอรรถเรื่องธรรม มี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะอสุภัง เป็นพื้นฐานของการดำเนินทางด้านปัญญา

ไม่ใช่จิตเป็นสมาธิแล้วจะเป็นปัญญาเอง พูดเช่นนั้นคือผู้จิตไม่เคยมีสมาธินั่นเอง พูดแบบเดา ๆ จะเกิดได้เองเฉพาะท่านผู้ที่เป็นอุคฆฏัตถุญญ วิปจิตถุญญ เป็นสมาธิเป็นปัญญาไปโดยลำดับในขณะนั้น ๆ จนกระทั่งถึงบรรลุนิพพานต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากมาย นี่เป็นได้จริง ปัญญาเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับสมาธิ

คือสมาธิได้แก่ความสงบไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับเรื่องโลกเรื่องสงสาร มีความสงบเย็นอยู่ในจิตของตัวเอง แล้วก็ไตร่ตรองตามกระแสธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไป นั้นละเหมือนกับว่าปัญญาก้าวเดินไปตาม เรียกว่าตามเสด็จก้าวไปเรื่อย จิตสงบแน่วไปกับสายอรรถสายธรรมคลองอรรถคลองธรรม ไม่ออกไปทางโลกทางสงสาร มีความสงบตัวละเอียดล่ออยู่ในนั้น ปัญญาก็ก้าวเดินไปตามที่ท่านแสดง นั่นเป็นปัญญาของท่านผู้ที่มีอุปนิสัยที่จะรู้อย่างรวดเร็ว เช่น อุคฆฏัตถุญญบุคคล วิปจิตถุญญบุคคล

ขนาดพวกเราจะได้อาศัยการพาดำเนิน พวกคั่นคว่ำ พาพิจารณาเสียก่อน เช่นเดียวกับเราฝึกหัดเด็กให้ทำงาน และควบคุมงานกับเด็กไม่ให้เด็กเถลไถล เพราะเด็กยังไม่ทราบผลของงาน จึงไม่มีแก้ไขที่จะทำงานทั้งหลายให้ได้ผลขึ้นมา ต้องอาศัย

การควบคุมจากผู้ใหญ่เสียก่อน ไม่อย่างนั้นเด็กก็เถลไถล นี่ก็เหมือนกันปัญญาชั้นเริ่มแรกยังไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง ผู้เป็นสมาธิแล้วจึงมักติดสมาธิคือความสงบ เพราะจิตสงบนี้ไม่มีอะไรเข้าไปกระทบกระเทือน อยู่สบาย ๆ เลยกลายเป็นจิตที่เกี่ยวไปเสียได้ ถ้าเราพูดถึงธรรมะชั้นสูงเข้ามาเกี่ยวข้อง

ถ้าไม่เกี่ยวกับเรื่องธรรมะชั้นสูง ที่มีความละเอียดหรือคุณภาพสูงยิ่งกว่านี้แล้วสมาธิเป็นที่กลม่อใจได้ดีมาก บรรเทาความทุกข์ทั้งหลายได้เป็นอย่างดี เพราะคิดภายนอก ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใด ๆ ย่อมไปกระทบจนถึงใจเสมอ นี่ก็เป็นความวุ่นวายอันหนึ่ง เป็นความกระเพื่อมหรือเป็นการรบกวนจิตอย่างหนึ่ง

เราไม่ต้องพูดถึงเรื่องอารมณ์ที่เป็นขึ้นเพราะอำนาจแห่งสมุทัย มันพาคิดพายุ่งเหยิงวุ่นวายกับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ให้เกิดความทรมานทรมาย ให้เกิดความรัก ความชอบใจความกำหนัดยินดีนั้นเลย เราพูดแต่เพียงความสัมผัสสัมพันธ์ธรรมดานี้ มันก็กระทบกระเทือนจิต เมื่อจิตได้เป็นสมาธิแล้วนะ ถ้าจิตไม่เป็นสมาธิแม้จะตื่นตายไปก็ตาม ดันไปเหมือนฟุตบอลก็ตาม จะไม่ทราบเหตุผลกลไกของตัวเองว่าเป็นอย่างไร

ก็เหมือนอย่างไม่ว่าใครละ ดูใจเรารู้เองว่าจิตไม่เป็นสมาธิเป็นยังไง มันอยู่เฉย ๆ ได้เมื่อไร มันหมุนตัวของมันอยู่ด้วยอำนาจของสมุทัยผลักดันให้ไปตลอดเวลา ไปทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส อารมณ์อดีตนี้เป็นของสำคัญ เอามายุ่งเหยิงวุ่นวาย เฉพาะอย่างยิ่งกามราคะเป็นสำคัญมากที่สุด กวนมากที่สุดต่อจิตที่ไม่มีสมาธิ

เมื่อจิตมีสมาธิแล้วย่อมสงบ สิ่งเหล่านี้สงบไปหมดประหนึ่งว่าไม่มี เพราะมีอาหารคือความสงบเย็นใจเป็นเครื่องตีแทนสิ่งเหล่านั้น จึงไม่ไปยุ่งกับสิ่งเหล่านั้น ที่นี้เมื่ออาศัยความสงบนานไป ๆ กระทบเรื่องอะไร เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็เป็นเรื่องกระทบกระเทือนจิตใจกระเพื่อมจิตใจ เหมือนกับเป็นการรบกวนความสงบของตัวเองที่อยู่ในสมาธินั้นเสีย เลยไม่อยากคิด แล้วเข้ามาสู่สมาธิทำแต่สมาธิ มีแต่ความสงบแนวอยู่ยง์นั้น นี่ติดได้อย่างนี้ผู้ที่ติดสมาธิ

จนกระทั่งวันตายก็ไม่มีปัญญา ถ้าไม่พาก้าวทางด้านปัญญา จะรอให้สมาธิเป็นปัญญาขึ้นมาเองนั้นเป็นไปได้ว่างั้นเลย นักปฏิบัติในวงปฏิบัติจะต้องยืนยันกันตรงนี้ อย่างชัดเจน ในจิตใจของเนยยบุคคลอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ เว้นท่านผู้ที่เป็นขิปปาภิญญาเสีย คือท่านผู้รู้เร็วนั้นเป็นไปด้วยกัน ถ้าธรรมดาแล้วต้องได้พาพิณิจพิจารณา

จนกระทั่งปัญญาได้ปรากฏตัวขึ้นมา มีผลจากการพิจารณาทางด้านปัญญาขึ้นมา เป็นลำดับลำดับ นั้นแสดงว่าเริ่มเห็นผลของงานแล้ว จากนั้นไปปัญญาก็จะค่อยไหวตัว เริ่มรู้จักหน้าที่การงานของตัวเอง เช่นเดียวกับผู้ใหญ่เรานี่ ทำการทำงานไม่ต้องมีใครมาบังคับบัญชา เพราะทราบผลของงานแล้วย่อมจะทำไปโดยลำพัง นี่ก็เหมือนกันพอ

ปัญญาได้เห็นผลของงานตัวเองแล้ว ก็ย่อมจะก้าวไปโดยลำดับ นี่ท่านว่าปัญญาเริ่มเกิดเห็นได้ชัด

พอปัญญาเริ่มเกิดแล้ว ในความที่เคยติดในสมมติไม่อยากจะเหิงวุ่นวายกับสิ่งใด ๆ แม้ทางด้านปัญญาอันจะเป็นทางถอดถอนก็ตาม จิตก็เห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งเหิงวุ่นวายไปเสียนั่น ถอนตัวออกมาจนกระทั่งปัญญาได้ก้าวตัวออกไปจริง ๆ แล้ว มีหน้าซำกลับมาโทษสมมติว่านอนตายอยู่เฉย ๆ นั่นเพราะคุณค่าทางผลที่เกิดขึ้นจากด้านปัญญานั้น มีคุณค่ามากกว่าสมมติขึ้นเป็นลำดับ ๆ จึงสามารถที่จะมาตำหนิสมมติ แม้ว่าเคยมีความสุขความสงบเย็นใจมาแต่ก่อนก็ตาม ทราบได้อย่างชัดภายในจิตใจของตัวเอง ถึงกับว่ามัวแต่สมัตินอนตายอยู่เฉย ๆ นั่น

ที่นี้มาเห็นโทษแห่งการติดในสมมติแล้วว่ามานอนตายอยู่เฉย ๆ พูดถึงขนาดนั้น หรือว่าคิดถึงขนาดนั้นกับตัวเอง ตำหนิตัวเอง คือตำหนิสมมติของตัวเองที่เคยเป็นมาแต่ก่อน เมื่อได้เห็นเหตุเห็นผล เห็นคุณค่าของทางด้านปัญญาแล้วเป็นอย่างนั้น และต่อจากนั้นไปก็ก้าวละ นั่นละท่านว่าปัญญาเกิด หลักปฏิบัติทราบได้อย่างนี้ เป็นอย่างนี้ และปัญญาประเภทนี้ไม่ขึ้นอยู่กับอะไร ใครจะมาสอนก็ตามไม่สอนก็ตาม ต้องเป็นเรื่องของตัวเองผลิตขึ้นมาเอง เกิดขึ้นเอง พิจารณาไปเอง แกไขถอดถอนกิเลสไปเองโดยลำดับลำดับ เป็นอัตโนมัติของตัวเอง นี่เป็นปัญญาที่หาที่ไหนไม่ได้ เรียนที่ไหนไม่ได้เลย

แม้แต่พระพุทธเจ้าท่านประทานอุบายให้แล้วเท่านั้น ก็ยังได้อุบายจากพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่าสาวก ๆ แปลว่าผู้สดับรับฟังก็ตามนะ พอถึงปัญญาขั้นนี้แล้วจะไม่ไปสนใจอะไรกับใครนั้เลย จะหมุ่นตัวเป็นลำดับลำดับไป นอกจากถึงขั้นหรือถึงระยะที่มันติด เกิดความฉงนสนเท่ห์สงสัยไม่แน่ใจ นั่นละเหมือนกับว่าเจอกองทัพสมุทัย เจอกองทัพของข้าศึกซึ่งเราไม่เคยเห็นไม่เคยพบว่กองทัพจะมีกำลังขนาดนี้ นั่นถ้าเราเทียบแล้วหาอุบายวิธีการที่จะแกไขถอดถอนหรือว่าปราบปรามสิ่งนั้นไม่ได้ นั่นละถึงจะประหวัดแล้ววิ่งเข้าหาครูหาอาจารย์ที่หนึ่ง ๆ

เช่นอย่างพระสาวกที่ได้สดับรับฟังประพฤติปฏิบัติอยู่ในป่าในเขา แล้วมาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่ออรรถเพื่อธรรมทั้งหลาย หรือเพื่อทูลถามปัญหาที่อย่างนี้เอง ออกจากนั้นแล้วจะไม่ยุ่งอีกเหมือนกัน จะมีแต่ความหมุ่นตัวเป็นเกลียวไปอยู่ภายในหัวใจ นี้แหละเรียกว่าปัญญาอัตโนมัติ หรือจะเรียกว่าภาวนามยปัญญาก็ได้ไม่ผิด

ปัญญานี้พิจารณาเองเกิดขึ้นเอง พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ในนั้น ไม่มีอะไรเหมือนปัญญาประเภทนี้ การแกไขการถอดถอนกิเลสก็ถอดถอนไปในตัวของปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้น ๆ นั่นแล เพราะฉะนั้นในเรื่องการแกไขถอดถอนกิเลสหรือปราบกิเลสให้สิ้นซากลงไป จึงแนเป็นลำดับลำดับไปไม่สงสัย มีแต่กำลังใจที่จะพุ่ง ๆ ต่อความพัน

ทุกข์เท่านั้น นี่ละพระสาวกทั้งหลายท่านเป็นอย่างนี้ เมื่อได้ยินได้ฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วมาบำเพ็ญโดยลำพังตนเอง จนเป็นผลขึ้นมาตามลำดับลำดับ นับแต่สมาธิขึ้นมาถึงขั้นปัญญา และถึงขั้นปัญญาที่กล่าวนี้

อยู่ที่ไหนท่านก็เพลิน วันคืนยืนเดินนั่งนอนท่านจะมีแต่งาน มีแต่งานรบกวนฆ่ากิเลสทั้งมวล เว้นแต่หลับเท่านั้น แล้วเรื่องของกิเลสที่จะผลิตตัวขึ้นมาเป็นเครื่องสังหารธรรมทั้งหลายเหมือนอย่างแต่ก่อน หรืออำนาจของสมุทัยหมุนจิตให้เป็นวิภูจิตเหมือนอย่างแต่ก่อนนั้น นับวันด้อยลงโดยลำดับลำดับ หากทางที่จะหมุนตัวขึ้นมา ผลิตตัวขึ้นมาเป็นกิเลสตัณหาอาสวะเหมือนอย่างแต่ก่อนไม่ได้

เพราะอำนาจของปัญญานี้เป็นเหมือนน้ำไหลไฟสว่างจ้าเข้ามา ๆ กองทัพระธรรมนี้เรียกว่าเผาไหม้เข้าไปโดยลำดับลำดับ เกินกว่าที่กิเลสทั้งหลายจะมาตั้งบ้านตั้งเรือนสร้างวิภูจากวิภูจิตขึ้นภายในจิตใจนั้นได้ นี่ท่านจึงแน่ในความพ้นทุกข์ของท่าน นี่ละความเพียรเมื่อเป็นไปถึงขนาดนั้นแล้ว อิริยาบถทั้งสิ้นไม่มีคำว่าเว้นความเพียร เว้นแต่หลับเท่านั้น พอตื่นขึ้นมาความเพียรก็เป็นไปเอง ระหว่างธรรมกับกิเลสนั่นเองละพูดง่าย ๆ พัดพินกันไปเรื่อย ๆ ไปโดยลำดับลำดับ ประเภทไหนที่ขาดไปแล้วสิ้นไปแล้วรู้ ๆ เป็นลำดับลำดับ ส่วนที่เบาบางไปก็รู้และเห็นชัดภายในจิตใจ และแน่ชัดในความหลุดพ้นของตนว่าแน่นอน นี่ละปัญญาขั้นสังหารกิเลส เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากภาวนามยปัญญา

จากนั้นไปก็ก้าวเข้าสู่มหาสติปัญญา นี่หมายถึงปัญญาอันแก่กล้า สติปัญญาอันแก่กล้าซึ่งเกิดมาจากภาวนามยปัญญานั้นแล จนกระทั่งสังหารกิเลสที่มีอยู่ภายในจิตใจอันเป็นส่วนละเอียดหมดโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ นั้นละสติปัญญาขั้นนี้ถึงจะปล่อยตัวเป็นไปโดยหลักธรรมชาติเอง ไม่ต้องมีใครบังคับ ต่างอันต่างจริง

เพราะทุกข์ก็ดี สมุทัยก็ดี นิโรธก็ดี มรรคก็ดี ต่างอันเป็นสังขารธรรม ต่างอันเป็นสมมุติด้วยกัน แต่เป็นเครื่องแก่กัน มรรคเป็นเครื่องแก่สมุทัย นิโรธดับก็คือดับทุกข์อันเป็นผลเกิดขึ้นจากสมุทัยนั้นแล เมื่อทั้งสี่อย่างนี้ได้ทำหน้าที่ของตนโดยสมบูรณ์แล้วก็ผ่านไป เพราะฉะนั้นสติปัญญาอันอยู่ในองค์มรรค หรืออยู่ในองค์อริยสังขเช่นเดียวกัน จึงต้องผ่านไปเช่นเดียวกันกับทุกข์กับสมุทัยที่ผ่านหรือสลายตัวไปเช่นนั้น

สติปัญญาที่นำมาใช้อยู่ธรรมดานี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นธรรมดา ๆ อาศัยเพียงเล็กน้อย ๆ เท่านั้น ไม่ใช่สติปัญญาประเภทที่ฆ่ากิเลส ประเภทที่ฆ่ากิเลสก็ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น สูงสุดของสติปัญญาที่ฆ่ากิเลสก็คือมหาสติปัญญา เหมาะสมกับกิเลสประเภทที่ว่าละเอียดสุดก็ได้แก่ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา เท่านั้น เมื่อธรรมชาติที่ละเอียดสุดใน

ฝ่ายสมุทัยนี้ได้สลายตัวลงไปเพราะอำนาจแห่งมรรคมีสติปัญญาเป็นสำคัญแล้ว ก็หมดปัญหาไปด้วยกัน

อันหนึ่งที่นอกเหนือไปจากอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่คืออะไร นั่นคือธรรมชาติที่บริสุทธิ์ จิตที่บริสุทธิ์ อันนั้นไม่ได้สลายไปตามทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพราะทั้งสี่นี้เป็นสมมุติ แต่ธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้นเป็นวิมุตติจึงไม่เกี่ยวข้องกัน นี้ภาคปฏิบัติ

นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าท่านสอนให้ถึงขีดสุดของวิภูจิตวิภูจักร จนวิภูจิตนี้กลายเป็นธรรมจักรคลี่คลายตัวของตัวออก ที่แต่ก่อนมัดตัวเองเข้าไป จึงเรียกว่าวิภูจิต สมุทัยเป็นเครื่องผูกมัด มรรคคลี่คลายออกโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งหมดโดยสิ้นเชิง ไม่มีอะไรเหลือ เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วก็สิ้นปัญหาโดยประการทั้งปวง

ขึ้นชื่อว่าสมมุติใด ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องในจิตที่บริสุทธิ์นั้นไม่ได้อีกแล้ว แม้ท่านมีชีวิตอยู่ก็เพียงทรงธาตุทรงชั้นรับผิตชอบกันไปเพียงเท่านั้น ไม่ได้รับผิตชอบด้วยอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นเหมือนอย่างแต่ก่อนมาเลย ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า ภารา หเว ปญจกขุขุธา ภาราหาโร จ ปุคฺคโล เป็นต้น ชั้นทั้งหลายเป็นภาระอันหนัก นี้หนักได้ทั้งปุถุชน เป็นภาระรับผิตชอบได้ทั้งพระอริยบุคคลชั้นพระอรหันต์ แต่ท่านรับผิตชอบเฉย ๆ ท่านไม่ได้อุปาทาน แต่สามัญญธรรมดาเราทั้งหนักด้วย ทั้งอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นก็เป็นภาระอันหนักที่ต้องแบกด้วยกันด้วย แต่ท่านผู้สิ้นไปแล้วท่านมีแต่ความรับผิตชอบในชั้นของท่านเอง

สัญชาติญาณนี้หากมีต่อกันอยู่เช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่ไม่ยึดไม่ถือก็มีต่อกัน ยกตัวอย่างเช่น เราเดินไปตามถนนหนทางนี้เราลื่นมันจะหกล้มลองดูซิ จะพยายามช่วยตัวเองจนสุดความสามารถนั่นแหละ หากว่าลื่นก็สุดวิสัยแล้วถึงจะยอมล้ม ถ้าไม่สุดวิสัยแล้วจะช่วยตัวเองตลอด นี่อาการเช่นนี้ หรือเดินไปตามทางนี้ มองลงไปเห็นรากไม้แต่เข้าใจว่าเป็นงูและจะโดดผิงในทันที ทั้ง ๆ ที่กำลังจะก้าวเหยียบลงอยู่นั้นแหละ แต่ไม่ก้าวไม่เหยียบ โดดผิงข้ามไป นี่ก็เป็นสัญชาติญาณแห่งความรับผิตชอบของจิตประเภทนี้เหมือนกันกับจิตทั่ว ๆ ไป เป็นแต่ต่างกันที่ตรงความรู้ ไม่สะทกสะท้าน ไม่ตื่นไม่ตกใจ ไม่เสียอกเสียใจ ไม่ตื่นเต้น เหมือนจิตสามัญญธรรมดาเราเท่านั้น

ส่วนสามัญญธรรมดาเรา ถ้าวางได้ถึงขนาดที่โดดผิงด้วยความเข้าใจว่าจะเหยียบหลังงูนี้ จิตจะเป็นอย่างไรบ้างใครก็ทราบ ร้อนวูบทันทีใช่ไหมละ นั่น และมีความตื่นเต้น มีความตกใจเป็นกำลัง เห็นได้ชัดในขณะนั้น แต่จิตของท่านผู้บริสุทธิ์แล้วไม่ได้มีถึงจะเป็นก็ตาม จะช่วยตัวเองขนาดไหน เช่น ความสิ้นยังงี้ จะหกล้มก็มกราบลงไปก็

ตาม ยังใจจิตของท่านก็ไม่มีในเรื่องเหล่านั้น นี่ละต่างกันที่ตรงนี้เท่านั้นเอง จึงเรียกว่า
 สัจจะญาณ อันนี้เป็นของมีมาดั้งเดิมไม่ถอน ไม่เคยปรากฏว่าอันใดถอน

หลักธรรมชาติที่เป็นความยึดมั่นถือมั่นนั้นออกจากโมหะอวิชชาพาให้ยึดมั่นถือ
 มั่น เมื่อธรรมชาตินั้นได้ผ่านไปแล้ว ความยึดมั่นถือมั่นถึงจะบังคับให้ยึดก็ไม่ยึด เพราะ
 ไม่มีอะไรมาเป็นสาเหตุให้บังคับ อันที่เป็นสาเหตุให้บังคับก็คือ อวิชชาปัจจุยา สงขาร
 นั้นเป็นตัวสาเหตุแท้ ๆ ให้บังคับ ให้ยึดมั่นถือมั่นโดยหลักธรรมชาติของตัวเอง พอ
 ธรรมชาตินั้นได้ผ่านไปหมดสิ้นไปแล้ว จึงไม่มีอะไรที่จะยึดมั่นถือมั่น

การเรียนจิต เรียนเรื่องของเรานี้เป็นของสำคัญมากที่สุด ผู้นี้จะผู้จะเวียนว่าย
 ตายเกิดในวัฏสงสารไม่ใช่ผู้ใด จิตแต่ละดวง ๆ นี้เองที่มีเชื้อฝังอยู่ภายใน เชื้อแห่ง
 ความเกิดมีอยู่ด้วยกัน ไม่ว่าสัตว์ว่าบุคคล สัตว์น้ำสัตว์บก สัตว์บนฟ้าอากาศที่ไหน ขึ้น
 ชื่อว่าสัตว์แล้ว มีธรรมชาตินี้ฝังอยู่ด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นวิญญานทั่วแดนโลกธาตุนี้
 จึงไม่มีวิญญานดวงใดว่างจากความเกิดแก่เจ็บตาย หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปในภพ
 น้อยภพใหญ่หรือว่าเป็นนักท่องเที่ยว ไม่มีความว่างจากความเป็นนักท่องเที่ยว

เว้นจิตของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้น เพราะอันนั้นหมดเชื้อแล้ว แล้ว
 ก็หายกังวล นิจฺฉาโต ปรีณิพฺพุโต ท่านว่าดับสนิท ความหิวความกระหายอะไรจึงไม่มี
 เหลือ ดับสนิทหมด นั่นท่านไม่เรียกว่าจิตวิญญานเสีย ถ้าลงถึงขั้นนั้นแล้วท่านไม่เรียก
 ละ มีแต่ว่าปรีณิพพาน ๆ คือรอบหมด ๆ ดับรอบหมดจริง ๆ ขึ้นชื่อว่าพิษภัยอันใดที่
 พาให้เกิดตาย ๆ เหมือนอย่างที่เป็นมาแล้ว ดับรอบไม่มีอะไรเหลือเลย ท่านว่าอย่างนั้น
 ธรรมชาติที่บริสุทธิ์เอาอะไรไปดับ ท่านไม่ได้พูดถึงธรรมชาติที่บริสุทธิ์ดับรอบนี้นะ
 หมายถึงสิ่งแวดล้อมอันเป็นสมมุติทั้งหลายนี้ดับรอบต่างหาก

การที่จะแก้ การที่จะรู้เรื่องวิถีทางเดินของจิต ความคิดความปรุงของจิต ความ
 สำคัญของจิตที่ก่อความวุ่นวายให้เราอยู่ตลอดเวลา นี้ จึงเป็นสิ่งที่เราจะต้องใช้ความ
 พินิจพิจารณาด้วยสติปัญญาอย่างมากทีเดียว เฉพาะอย่างยิ่งคือนักบวชเราเท่านั้น ที่จะ
 เป็นผู้ได้ทำหน้าที่เหล่านี้ เพื่อความรู้ในวิถีจิตของตัวเองได้โดยลำดับ ๆ จนกระทั่งได้
 อย่างชัดเจน เพราะหน้าที่การงานอะไร ๆ ก็ไม่มีมาบีบบังคับเหมือนฆราวาสญาติโยม
 เขา

งานของพระในครั้งพุทธกาลจึงมีแต่เรื่องงานเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา งานฆ่า
 กิเลส ไม่มีคำว่างานสั่งสมกิเลสเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ สมัยปัจจุบันนี้ไม่ว่าเราว่าท่านมัน
 กลับตรงกันข้ามไปแล้ว ว่างานจะฆ่ากิเลสนี้รู้สึกว่ามันอะไร มันเคอะ ๆ เขิน ๆ เหมือน
 ของแปลกประหลาด เหมือนของไม่มีในโลก แต่ว่าถ้างานสั่งสมกิเลสนี้มันสนุก เพราะ
 ใครก็อยากทำ ๆ อันเป็นเรื่องของการสั่งสมกิเลส ทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้พูดว่าเราต้องการสั่ง

สมกิเลสก็ตาม หลักธรรมชาติมันหากพาให้เป็นอยู่อย่างนั้น เลยกลายเป็นเรื่องบวชมา
สั่งสมกิเลสไปเสียแทนที่จะฆ่ากิเลส

ถ้าเราอยากจะทราบว่าจะจิตมันสั่งสมกิเลสสั่งสมยังไง ให้มีสติ เอ้าดูเข้าไป จะเห็น
ได้อย่างชัดเจน ๆ ประจักษ์ที่ไรบ่ก็เหมือนกับว่ามันคว่ำมาเต็มมือแล้ว ประจักษ์อะไรพบบว่ามา
เต็มมือแล้ว คว่ำเอาพินเอาไฟมาด้วย อำนาจของการคว่ำได้แก่กิเลสสมุทัยพาให้คว่ำ
นั้น เต็มมือ ๆ มีแต่ความทุกข์ความทรมานภายในจิตใจ เมื่อสติก็รู้แล้วปัญญาจะนอน
ตัวอยู่ได้อย่างไร มันก็รอบตัวทันที ๆ ออกจากนั้นมันก็ไม่ได้สั่งสม

เพราะฉะนั้นจิตที่ก้าวเข้าสู่ทางด้านปัญญาแล้ว กิเลสจึงไม่สามารถที่จะสั่งสมตัว
เองขึ้น หรือผลิตตัวเองขึ้นได้เหมือนอย่างแต่ก่อน อย่างน้อยก็จะสะดวงเหมือนอย่าง
แต่ก่อนไม่ได้ แต่เราไม่อยากจะพูดว่าเป็นอย่างนั้น มีแต่จะพูดว่ามันค่อยๆ กุดตัวลงไป
ๆ เท่านั้น เช่นสิ่งที่มีอยู่แล้วมันค่อยๆ กุดตัวลงไป สิ่งที่ยังไม่มีเกิดไม่ได้ เราอยากพูดอย่างนี้
ให้เต็มหัวใจ เพราะเคยเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี้ แล้วประจักษ์เสียด้วยนะ เพราะฉะนั้น
การเทศนาว่าการจึงพูดตามเหตุตามผล ตามความสัตย์ความจริงที่ปรากฏให้หมู่เพื่อน
ฟัง เราไม่ได้โอ้อวด เราพูดตามหลักความจริงที่ได้เคยประพฤติปฏิบัติมาอย่างไร มัน
ปรากฏที่ใจนี้ทั้งนั้นไม่ว่าธรรมว่ากิเลสไม่ว่าอะไร

ใจเป็นภาชนะอันใหญ่โตมาก เป็นปัญหาอันสำคัญมากทีเดียว เมื่อถึงขั้นจะรู้
แล้วอะไรปิดไว้ไม่อยู่เลย สิ่งไม่เคยรู้ก็รู้ สิ่งไม่เคยเห็นก็เห็น จนเป็นเรื่องที่ว่าอัครรรย
พูดง่าย ๆ ไม่มีอะไรจะอัครรรยเกินจิตกับธรรมเห็นกันเจอกัน จิตกับกิเลสเจอกัน จิต
กับเหตุการณ์ต่าง ๆ เจอกันแหละ อันนี้มีตามีหุมีเท่าไรก็เถอะไม่เห็นจะว่าไง เมื่อไม่ถูก
ช่องถูกทางที่จะเห็น เพราะฉะนั้นศาสตาดองค์เอกจึงไม่มีอะไรเสมอ ไม่มีใครเสมอได้เลย
ยอมกราบอย่างราบเลย เหตุใดจึงรู้ถึงขนาดนั้น ๆ ไม่มีใครสอนเลย ทำไมพระองค์รู้ได้
ๆ

โอ้เราจะต้องสอนแทบเป็นแทบตาย ในตำรับตำรามีกี่ตำรับตำราแบกก็แบกไปไม่
ไหว มันหนักขนาดนั้นยังแก้ตัวเองไม่ได้นี่ จะว่าโง่ขนาดไหนพวกเรานี้ละ มันอยากจะ
พูดอย่างนั้น เมื่อถึงขั้นที่ควรจะรู้แล้วเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี้ ไม่ควรจะรู้ก็รู้ ไม่ควรจะ
เห็นก็เห็น สิ่งที่ไม่ควรเป็นเป็นขึ้นมาได้ประจักษ์กับใจ ๆ เพราะมันเหมาะจังหวะ ๆ กัน

ในเมื่อธรรมได้เกิดขึ้นที่ใจแล้วมีแต่เรื่องธรรม จะกระดิกพริกก็เป็นธรรมออก ๆ
ทำหน้าที่ออกทำการทำงาน ทำการ ทำงานคือฆ่ากิเลส เบิกทางตัวเองออกไป สิ่งที่ไม่เคย
รู้ก็รู้ สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็เห็น มันเบิกกว้างออกไป ๆ มันมีอะไรปิด ก็มีแต่กิเลสเท่านั้นปิด
นั้นเมื่อสรุปลงมาแล้วอะไรปิด

ดินฟ้าอากาศไม่ได้ปิดหัวใจนี้ละ มืดแจ้งไม่ได้ปิดหัวใจ ดินน้ำลมไฟไม่ได้ปิดหัวใจ กิเลสเท่านั้นปิดหัวใจ นั่นเวลาเอากันจริง ๆ แล้วมันเห็นโทษของมันและกัน พอ กิเลสเบิกออก ๆ มันก็กว้างออก ๆ จิตก็สว่างไสวออกมา สิ่งที่ไม่รู้ไม่เห็นที่ถูกปิดกำบัง ใครปิด ก็กิเลสนั่นแหละปิดจะเป็นอะไรไป ฟาดกิเลสออกหมดแล้วก็เห็น ก็เหมือนอย่างเมฆกำบังพระอาทิตย์นั่นแหละ พระอาทิตย์ดับที่ไหน สว่างจ้าอยู่อย่างนั้น แต่ว่า ถูกเมฆกำบัง เมฆหนาเมฆบางก็เห็นได้อย่างชัดเจนอย่างนี้เห็นไหมละ ถ้ามันปิดจริง ๆ มันก็มีดีไปหมดละซิ เวลามันเปิดขึ้นมาแล้วก็เห็นชัดเจน

อันนี้ก็เหมือนกัน เรื่องกิเลสปิดหัวใจก็ปิดอย่างนั้น เมื่อถึงขั้นที่ธรรมได้ผลิตตัว ออกมา แสงสว่างกระจ่างแจ้งออกมามากเท่าไรก็ยังเห็นชัด ๆ สิ่งทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หาที่ค้านไม่ได้นี่ ก็เมื่อพระพุทธเจ้าก็เห็นเราก็ก็นั้น แล้วเราค้านเราได้ไหม เมื่อเราค้านเราไม่ได้เราจะเอาอะไรไปค้านพระพุทธเจ้าละ ของจริงอันเดียวกันนี้ นั่นนะซีมันยอมรับเอาความรู้ความเห็นตามความเป็นจริงจากภาคปฏิบัตินี้ เป็นเครื่องยอมรับเป็นเครื่องยืนยันกัน มันเป็นอย่างนั้น

จึงว่าไม่เหมือนอะไรนะปัญญาประเภทนี้ ไม่เหมือนอะไรและไม่มียะไรเหมือน ท่านจึงว่าโลกุตรปัญญา โลกุตรธรรม ธรรมเหนือโลก เหนือได้ด้วยอันนี้เอง ถ้าไม่มีอันนี้แล้วเหนือไม่ได้ ถ้าลงมีสติมีปัญญาประเภทนี้แล้วเหนือ นับวันเหนือโดยลำดับลำดับแล้วข้ามโลกได้เพราะสติปัญญาประเภทนี้แล

พระพุทธเจ้านะสยัมภู ๆ ทรงรู้อเอง เปิดขึ้นมาเอง ขุดค้นขึ้นมาเอง ความหนาแน่นของกิเลสหนาแน่นขนาดไหน พระองค์เปิดออกมาได้ ผุดโผล่ออกมาได้ แล้วก็มาสั่งสอนสาวก เปิดหูเปิดตาของสาวก ก็รู้ได้เป็นลำดับลำดับ ดังพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นปฐมสาวก จากนั้นก็เปิดเผยออกหมดโลกธาตุ กว้างขวางออกไปโดยลำดับลำดับ รู้ตามเห็นตาม ๆ ได้ผ่านพ้นไป ๆ

จิตดวงใดก็ตามถ้าลงได้พ้นเรื่องวัฏจักรวัฏจิตภายในตัวเอง คือ อวิชชาปุจฉยา นี้แล้ว เป็นอันว่าแน่นอน ๆ หายสงสัยหายห่วง ท่านถึงว่า ทุกข์ นตฺถิ อชาติสฺส ทุกข์ ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด ท่านว่าอย่างนั้น ให้เห็นดูซิว่าทุกข์ไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด ผู้เช่นไรละผู้ไม่เกิด จิตเช่นไรละไม่เกิด ให้เห็นชัด ๆ ในเจ้าของซีจะสงสัยพระพุทธเจ้าไปไหน จิตประเภทใดนะจิตที่ไม่เกิด ก็เมื่อทราบชัดว่าจิตประเภทนี้ไม่เกิดแล้ว ทุกข์ประเภทนี้ที่เคยมีมานี้จะไม่มี นั่น ทุกข์ประเภทที่กิเลสเคยผลิตขึ้นมานี้ก็ไม่มีเพราะกิเลสหมดไป ก็รู้กันอย่างนั้น ทุกข์ไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด หมายถึงไม่เกิดเอาภพเอาชาติมันเอง

ให้พากันตั้งใจปฏิบัตินะ วันคืนวันหนึ่ง ๆ ไม่มีธุระหน้าที่การงานอะไร เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ฆ่ากิเลสภายในใจเจ้าของซี ไปเสียตายอะไรกับโลกกับสงสาร

มันมีแต่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ดินฟ้าอากาศมีอยู่เห็นอยู่อย่างนี้ตื่นอะไรมัน ในตัวของเรานี้ก็ดิน น้ำ ลม ไฟ มีหรือไม่มี อากาศมีหรือไม่มีอยู่ในนี้ หายใจเข้าหายใจออกเป็นอะไร ถ้าไม่เป็นลมเป็นแล้งเป็นอากาศอยู่ในตัวของเรา คือช่องว่าง มันเต็มอยู่ในนี้หมดแล้วตื่นหาอะไร

ดินก็ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ แล้วเราเคยสัมผัสสัมพันธ์มาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งปานนี้ ไม่อึดตัวบ้างเหอ ถ้ามีธรรมเข้าไปจับแล้วจะอึดทันที ๆ ถ้ามีแต่กิเลสลากไป ๆ จนตายก็กำปก็กำปก็ไม่อึด เหมือนเราไม่อึดการเกิดตายนั่นแหละ

การเกิดตายไม่อึดเพราะอะไร เพราะธรรมชาติมันไม่พาให้อึด นตฺถิ ตณฺหาสมานนฺทึ อะไรที่จะหิวโหยยิ่งกว่าตัณหาไม่มีละ ธรรมชาตินี้หิวโหยไม่มีความอึดพอเลย สัตว์โลกทั้งหลายจึงเกิดตายไม่มีความอึดพอ ไม่มีความเบื่อหน่าย พอธรรมจับเข้าไป ๆ คัดค้านต้านทานเข้าไป ๆ แล้วเบื่อหน่าย นิพฺพิตา ๆ เบื่อหน่ายต่อความเกิดแก่เจ็บตายแล้วเสาะแสวงหาคุณงามความดี เสาะแสวงหาได้เท่าไรก็ตัดภพตัดชาติตัดวิภวณจำนวนของวิภวณเข้ามา ก็ภพก็ชาติย่นเข้ามา ๆ เรียกว่าย่นวิภวณจิตย่นวิภวณจักรเข้ามาภายในใจของเราด้วยภาคปฏิบัติ จนกระทั่งถึงหมดไปโดยสิ้นเชิง เพราะตัดภพตัดชาติอยู่ภายในจิตใจนี้โดยสิ้นเชิง นี่ละกองทุกข์หมดที่ตรงนี้นะ

เราอย่าเข้าใจว่ากองทุกข์จะมีอยู่ที่ไหน ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ ไม่ใช่กองทุกข์ หาให้เจอ นักปฏิบัติหาให้เจอ ตามหลักธรรมพระพุทธเจ้า สุวากขาโต ภควตา ธมฺโม ตรัสไว้ชอบแล้ว พระพุทธเจ้าองค์ใดก็ตามไม่ใช่ศาสดาองค์หลอกลวง เห็นแล้วจึงมาสอน รู้แล้วจึงมาสอนโลก บรมสุขก็รู้แล้วจึงมาสอนโลก มหันตทุกข์ก็รู้แล้วจึงมาสอนโลก ศาสดาองค์ใดที่สอนแหวกแนวกันไม่เคยมี เพราะรู้อย่างเดียวกัน เห็นอย่างเดียวกัน สอนแบบเดียวกัน

เรายังจะแหวกแนวอยู่เหอ เราเป็นลูกศิษย์เทวทัต ลูกศิษย์ของกิเลส ก็ต้องแหวกธรรมเสมอ ต้องต่อสู้กับธรรม ให้เราทราบใจของเราอย่างนี้ เราจะได้เป็นลูกชาวพุทธ เป็นลูกศิษย์ตถาคต เห็นโทษของกิเลสก็เรียกว่าลูกศิษย์ตถาคต ถ้ายังไม่เห็นโทษของกิเลส เห็นคุณค่าของกิเลส หรือปล่อยให้มันหลอกไปเรื่อยลวงไปเรื่อย กล่อมไปเรื่อย อย่างนี้มันก็ลูกศิษย์กิเลสลูกศิษย์เทวทัตนั่นเอง แล้วทำลายเจ้าของด้วยนะเทวทัต

มีงานอะไรวันหนึ่ง ๆ ในวัดนี้ผมไม่ได้รับหมู่เพื่อนมากินมานอนอยู่เฉย ๆ มาโก้เก๋อยู่เฉย ๆ นะ รับมาสั่งมาสอนมาอบรม ให้เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาฆ่ากิเลสนะทางจงกรมมันจะเป็นดงเสือไปแล้วเดี๋ยวนี้ ไม่รู้จักทางจงกรมเสียแล้วนะจะว่าไง เราเดินไปที่ไหนเราดูแต่ทางจงกรมของพระชู้เกียจนี่นะ เดินไปโน้นเดินไปนี่ เดินไปดูเป็นยังงัยใครทำยังงัย ๆ อยู่ เพราะได้เคยปฏิบัติมาแล้วนี่ ทำยังงัยกิเลสถึงจะถลอกปอกเปิก ทำ

ยังงิเลสถึงจะตาย ทำยังงิมันถึงจะจมไม่ต้องพูดแหละ มันมีแต่สร้างความลุ่มจมให้กับตัวเองอยู่ตลอดเวลา สงสัยที่ไหนตรงนี้นะ ใครจะเดินหนีบ้าง หรือเดินเข้าไฟ หรือเดินออกจากไฟมีไหมนั้น

สอนก็สอนเต็มภูมินะ ไม่ได้ปิดบังลึกลับอะไรเลย นอกจากการเทศน์ให้ฟังสด ๆ ร้อน ๆ นี้แล้วก็ยังมีเทปยังมีหนังสือ มันน่าจะได้เป็นคติเตือนใจเจ้าของ ไตร่ตรองตั้งเอาความสัตย์ความจริงเข้าสู่ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ก็น่าจะได้รับความจริงออกมา ถ้าไม่แหละ ๆ แหละ ๆ เหลว ๆ ไหล ๆ เสียเท่านั้น อย่างนั้นก็ช่วยไม่ได้จะทำยังงิ

ที่สอนหมู่เพื่อนนี้ผมเรียนตรง ๆ ผมไม่ได้สงสัยนี้ ผมสอนด้วยความแน่ใจจริง ๆ ไม่ได้ลุ่ม ๆ คล้ำ ๆ เอามาสอนนี้ เวลามันเป็นยังงั้นอยู่ก็ไม่ได้สอนใคร แม้สั่งสอนตัวเองยังสอนไม่ได้จะว่าไง เวลามันลุ่ม ๆ คล้ำ ๆ สอนตัวเองก็ไม่ได้ เรียนมาเป็นมหากีเป็นจะว่าไง แล้วมันสอนเจ้าของไม่ได้ นี่เรียกว่าลุ่ม ๆ คล้ำ ๆ

ศาสตราจารย์มีเต็ม แต่จะจับขึ้นไหนมารบมาฟันช่วยตัวเองไม่มี ไม่มีปัญญาจะจับมา ปล่อยให้แต่กิเลสกลืนเอา ๆ โนนต่อเมื่อไปหาครูบาอาจารย์มีหลวงปู่มั่นเป็นองค์เอกละในสมัยปัจจุบันนี้ ท่านชี้ลง ๆ ในหัวใจนั้น บอกวิธีบอกอุบายต่าง ๆ ลงที่หัวใจทุกจุดทุกบททุกบาทเลย นั่นจึงค่อยลึมหลิมตาขึ้นมาเรื่อย ๆ เพราะความตั้งใจ นั่นเวลาถู ๆ ปลา ๆ มันสงสัย เป็นยังงั้นนะ

เจ้าของก็เรียนมามันก็ปฏิบัติไม่ได้ สอนเจ้าของไม่ได้ แก่เจ้าของไม่ได้ เวลาเช่นนั้นก็ไม่ได้สอนใคร แม้แต่สอนเจ้าของก็ไม่ได้จะไปสอนคนอื่นได้ยังงิ แต่เวลานี้เป็นยังงิก็ได้พูดให้ฟังแล้วทุกอย่าง หมู่เพื่อนมาหานี้ก็มาด้วยความเป็นเองมาตามอหิยาศัยเราก็สอนเต็มภูมิของเรา สงสัยหรือไม่สงสัยก็เทศน์แล้ว พูดกันก็ฟังแล้วรู้เรื่องกันแล้วนี้จะให้พูดให้ว่ายังงิอีก

สอนก็บอกว่าสอนเต็มภูมิไม่ได้มีอะไรลึกลับ เต็มภูมิไม่มีอะไรเหลือเลย ภายในหัวใจนี้ไม่มีอะไรเหลือ สอนหมู่เพื่อนหมด เปิดออกมาให้เห็นอย่างเต็มที่เต็มฐานเลย แล้วก็ให้ผมหาอะไรมาให้บอก สอนว่าให้เพียรก็ฟังซิ ฆ่ากิเลสด้วยความเพียร ไม่ได้ฆ่ากิเลสด้วยความเกียจคร้านนี้นะ แล้วจะเอามาขัดกับธรรมยังงิ ใจความเกียจคร้านท้อแท้อ่อนแอไม่ใช่ธรรม ๆ

คลื่นกระแสของนรกจกเปรตมันมากต่อมากนะทุกวันนี้ พระเราถึงได้ฟังทลาย ๆ ไปตามกระแสหรือคลื่นของนรกจกเปรตนี้ ที่มันไหลเข้ามาท่วมทันเข้ามา โอ๊ย จนหาที่แหวกออกไปไม่ได้นี่ อะไร ๆ ก็เป็นแต่เรื่องกิเลสฆ่าคนฆ่าพระฆ่าเณรไปเสียทั้งหมดเห็นไหม ผลิตขึ้นมาทุกวันนี้เราเห็นไหม อย่างวัดเรานี้เอาเข้ามาดูซิไฟฟ้า เป็นยังงิไฟฟ้า เอาเข้ามาเป็นยังงิ หาความสะอาดสบายว่าไฟฟ้าม่าจะสว่าง เนะ นี่ละอุบายของ

กิเลสมันขึ้นมาตรงนี้นะ เอาไฟฟ้าเข้ามานี้จะสว่าง แล้วต่อไป โอ๊ย ถ้าได้ดูเขียนเข้ามาจะดี ดูเขียนนั้นจะเป็นสายทางเดินของเทวทัตของวิดีโอ นะะ มันจะเข้ามาทำลาย

เข้าจนกระทั่งกุฏิพระเห็นใหม่ทุกวันนี้ ถ้าไม่เห็นไปดูเอา ถ้าว่านี่หาอดอุตริปไป ดูซิ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ส่งเสริมธรรมะหรือเป็นสิ่งที่สังหารธรรมะให้ดับหาย ถ้าหากว่าธรรมะมี อยู่ในใจทำไมจะไม่รู้ คนทุกคนรู้ทุกคน พระขนาดพวกเรา ๆ ท่าน ๆ ทำไมจะไม่รู้ว่าสิ่ง นี้เป็นภัย แล้วทำไมถึงตั้งถึงด้านทำถึงขนาดนั้น เอามาทำได้อย่างนั้น อย่างหน้าด้าน นั้นเห็นใหม่ นี่ละกิเลสมันตัวหน้าด้าน ถ้าลงได้เข้าครอบหัวใจได้แล้ว มันจะไม่ให้เห็น บุญเห็นบาปอะไรเลย เห็นแต่ความอยากความทะเยอทะยานเท่านั้น ดูเอาซิ

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้หลีกให้เร้น อยู่ รุกขมุลเสนาสน์ ฟังซิ ให้ไปอยู่ในป่า ในเขาในถ้ำเงื้อมผา สถานที่ใดที่เป็นที่พลุกพล่านวุ่นวายด้วยผู้คนอย่าไปอยู่ นั่นท่าน สอน แม้ที่สุดต้นไม้ที่เป็นที่หาอยู่หากิน เช่น มันมีผลหมากรากไม้สุก พวกสัตว์พวกนก อะไรมาหากินอยู่ที่นั่นก็อย่าไปอยู่ สถานที่นั้นมันวุ่นวายท่านว่า ท่าน้ำเป็นที่ขึ้นลงของผู้ คนหญิงชายก็อย่าไปอยู่ใกล้แถวนี้ วัดที่สร้างใหม่ก็อย่าไปมันวุ่นวาย

ให้หาที่อยู่ทีสงบสงัดวิเวกนะ ให้ประกอบความพากเพียรทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่ง นอน ตลอดถึงการพักผ่อนก็บอกไว้หมด ในอปัณณกปฏิบัติปาฐุตร ท่านแสดงไว้เป็น สูตรจริง ๆ เอามาสดมนต์อยู่ที่นี่ ผู้สวดก็สวดอยู่ที่นี่ เวลานั้นให้พัก เวลานั้นให้เดิน จงกรม ให้นั่งสมาธิภาวนา ท่านสอนไว้โดยละเอียดลเอียดมากที่สุด

ท่านไม่ได้บอกว่าให้กวนเอาสิ่งเหล่านี้มาเผาห้วนนะ ท่านไม่ได้ว่านี่ สิ่งเหล่านี้ละ เป็นสิ่งที่เผาห้วน เผาห้วนใจพระนั่นแหละจะเผาห้วนใจใคร เรื่องเหล่านี้มันเรื่องของโลกไม่ใช่เรื่องของธรรมเอาเข้ามาทำไม ถ้ารู้อยู่ ถ้าเรามีความละเอียดอยู่เอามาทำไม ถ้าเรา ละเอียดในความเป็นพระของเราอยู่เอามาทำไม นี่คือมันหน้าด้านนั่นเอง

กิเลสลงถ้ามีขึ้นมาตรงไหนจะทำให้ด้านนะ หน้าด้าน ๆ ไปเลย หิริโอตตปปะไม่มี นั่น จะว่ายยังไง แล้วนั้นก็มันก็มี เขาก็มีเราก็มี่ ก็ไปแข่งกัน เป็นเรื่องของกิเลสไปเสีย หมดเลยว้าใจ น่าทุเรศไหม จะก้าวไปไหนก็ไม่ได้ละนี่นะ จะหาทางไปไม่ได้นะ มีแต่ ขำศึกเต็มรอบด้านพูดง่าย ๆ ธรรมเกิดได้ยังไง พอพูดเรื่องอรรถเรื่องธรรมขึ้นมา กิเลส มันหน้าด้านมันก็หัวเราะธรรมนะซิ พูดเรื่องอรรถเรื่องธรรมขึ้นมา นี่ หัวเราะนะกิเลส หน้าด้าน นั่นละกิเลสหัวเราะธรรมดูเอา ใครเป็นก็ตามดูเอา กิเลสหัวเราะธรรมเป็นยัง ั้งแหละ

เอาละเลิกละนะ

พูดท้ายเทศน์

ในบุพพสิกขามืออยู่ว่า พระอรหันต์นอนหลับแล้วไม่ฝัน ว้างั้น ผมก็เป็นแต่เพียงจำเอาไว้ไม่ได้พิจารณา พระอรหันต์นอนหลับแล้วไม่ฝัน นี่อันหนึ่ง อันหนึ่งในหนังสือก็มีดูเหมือนจะหลายเล่มอยู่นะ ที่ว่าผู้ที่สำเร็จพระอรหันต์แล้วต้องบวชภายใน ๗ วัน ถ้าไม่ได้บวชภายใน ๗ วันแล้วต้องตายว้างั้น นี่อันหนึ่ง

ในหลักธรรมชาติแล้ว ผู้นั้นจะรู้ตัวเองในหลักธรรมชาติ อะไรจะต้องมีขีดมีคั่นมีบังคับบัญชากันกดกันถึงขนาดว่า ถ้าไม่ได้บวชแล้วเลย ๗ วันไปแล้วตาย คือจะอยู่ได้ภายใน ๗ วันผู้สิ้นกิเลสแล้วถ้าไม่บวช เลย ๗ วันไปตาย นี่นะในหนังสือนี้ผมก็เห็น ไม่ใช่คุยเฉย ๆ เราเห็นจริง ๆ นี่นะนี่ก็ดี แต่ผมไม่ได้ใช้ความพิจารณาอะไรมากนักแต่ก่อน ก็เหมือนที่ว่าพระอรหันต์นอนหลับแล้วไม่ฝัน นี่อันหนึ่ง ที่ว่าผู้สำเร็จอรหัตถภูมิแล้วต้องบวชภายใน ๗ วัน ไม่บวช..ตาย นี่ก็เห็น ที่นี้ก็มาทำให้อวดคิดไม่ได้นะทุกวันนี้ให้คิดเหมือนกัน

เรื่องความฝันนี่ก็เป็นเรื่องของธาตุของชั้นนี้ทำไมฝันไม่ได้ นี่เป็นเรื่องของชั้น ๕ แท้ ๆ ชั้น ๕ เป็นสิ่งที่กระดูกกระดูกได้เหมือนทั่ว ๆ ไป ทำไมพระอรหันต์จะฝันไม่ได้ นี่ซิเอาเหตุผลมาจับกันตรงนี้ เอ้า พิจารณาธาตุชั้นนี้ให้ชัดเจนซิ ทั้งจิตด้วยทั้งชั้น ๕ นี้ด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ด้วย ท่านบรรลุมรรคผลนิพพานท่านสังหารชั้น ๕ นี้ให้ฉิบหายไปแล้วหรือ ชั้น ๕ นี้จึงติดดินไม่ได้ การติดดินได้ก็ฝันได้ละซิ นั้นจะว่าไง ชั้นนี้เป็นชั้นนี้ทำไมจะฝันไม่ได้ นี่ซิมันน่าคิดอยู่ คิดละซิที่นี้ ใครจะว่าเป็นทิลุ๊กก็ตาม มันคิดก็บอกว่าคิด..เรา

พูดตัวอย่างให้เห็นชัด ๆ ก็อย่างพ่อแม่ครูจารย์มั่นเราเนี่ย วันนั้นท่านไม่ค่อยสบายแล้วท่านนอนหลับ ท่านละเมอไป ธาตุชั้นนี้มันไม่ค่อยสบาย พอนอนหลับไปท่านฝัน ท่านฝันละเมอไป เอ้อ ๆ เราเดินจงกรมอยู่ข้าง ๆ นั้นเราก็ปั๊บปั๊บ แต่ท่านเร็วนะเพราะท่านคงได้ยินเสียงเราเดินปั๊บปั๊บ ๆ ไป ใคร ท่านว้างั้น เราก็ก๊ราบเรียนท่านว่า ผมมาหา เสียงพ่อแม่ครูจารย์นี้เสียงผิดปกติ เราว้างั้น อ้อผิดละซิ...ฝันเมื่อไหร่ ท่านว่านั่นฟังซิ

ท่านฝันเรื่องเกี่ยวกับหมา ท่านว่าให้หมา ท่านดูหมาไล่หมาลักษณะอย่างนี้ นี่หมายถึงหนองผือ ท่านกั้นห้องศาลาอยู่ ก็เพราะท่านไม่สบายนั่นเองละ ท่านเป็นหวัดหวัดก็เป็นหวัดใหญ่ด้วย ผมจึงมาเดินจงกรมแอบ ๆ อยู่ข้าง ๆ นั้น เพราะธาตุชั้นนี้ท่านไม่ดีก็ทราบ พระเณรก็ทราบกันนี้ แต่ตอนนั้นก็ยังไม่ได้คิดเท่าไรนัก ผมมาเดินจงกรมอยู่ข้าง ๆ ศาลา ตรงไปทางห้องท่านพักนั้นแหละ ผมเดินจงกรมอยู่ข้าง ๆ ได้ยินเสียงผิด

ปกติ เอ็กอ้าก ผมเลยปุบปิบจะวิ่งขึ้นไปหาท่านนั่นแหละ พอรองเท้าผมปุบปิบ ๆ ท่านได้ยินเสียง ท่านก็เลยก็๊กก็๊กขึ้น ไครมานั้น ท่านวางั้น นั้น

แล้วพ่อแม่ครูจารย์มั่นเรานี้เป็นอะไร ฟังซิ ไครจะว่าท่านเป็นอะไร เอาตรงนี้ยืนกัน พระธาตุท่านเห็นไหมล่ะ นั้นเครื่องยืนยันกัน ท่านฝันหรือไม่ฝันว่างั้ ยังไงก็ตามถึงท่านไม่มาเป็นพยานก็ตาม ผมก็ยังแน่ใจอยู่ว่าเรื่องธาตุชั้นนี้เป็นธาตุชั้นนี้ น้อย่างที่พูดตะกี้นี้ ความเป็นอรหันต์ของแต่ละองค์ ๆ ของพระอรหันต์ทั้งหลายนั้น มีอะไรที่ไปกระเทือนกับชั้น ๕ พอจะให้ชั้น ๕ แสดงตัวไม่ได้ล่ะ นั้น ชั้น ๕ เป็นชั้น ๕ ก็ต้องแสดงอยู่เป็นธรรมดา เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมจะฝันไม่ได้ การฝันก็เป็นความแสดงของชั้น ๕ นี่นะ นี่อันหนึ่ง

อันหนึ่งที่ว่า ถ้าสำเร็จธรรมขั้นสูงสุดคืออรหัตตภูมิแล้ว ถ้าไม่ได้บวชจะตายภายใน ๗ วันนี่ก็เหมือนกัน ทำให้คิดเหมือนกันนะ วิสุทธิธรรมหรือวิสุทธิจิตนี้เป็นเพศฆราวาสชั้น ๕ เขียวเธอ นั้น อันนี้ไม่ใช่เป็นเพศฆราวาสนี่นะ สิ่งใดที่ควรไม่ควร พระอรหันต์ท่านจะรู้อะไรของตัวเอง ถึงขั้นนี้แล้ว จะไม่มีใครมาบอกก็ตาม ท่านจะรู้วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องชั้นของท่าน เหตุใดจะต้องไปตายภายใน ๗ วันวะ นี่อันหนึ่ง จะว่าบ้าก็บ้าแล้วผม เอ้า มันเกินเหตุเกินผลก็ต้องอย่างนั้นซิ

วิธีการจดจารึกนี้สำคัญอยู่นะ เอาแต่ความจำล้วน ๆ อะไรมาก็อาจจะจำสุมี่สุมี่ห้าจดมาเรื่อย ๆ อย่างนั้นก็ได้ เราก็ไม่ได้ประมาท เราอาจเป็นทางสันนิษฐาน อะไร ๆ ก็จดมาเรื่อยจารึกมาเรื่อยด้วยความจำ ๆ ไม่มีความจริงเข้าไปแทรกกันบ้างแล้วก็ลำบากเหมือนกันนะ มีความจริงคือตัวผู้ไปจดจารึกนั้นนะ ถ้ามีความจริงภายในจิตใจ มีภูมิจิตภูมิธรรมแล้ว จะได้ธรรมะละเอียดมากมาย จะไม่มีแต่ความจำล้วน ๆ มา

พระพุทธเจ้าท่านพาช่วยโลก ช่วยจนสุดท้ายนะ..พระพุทธเจ้า เช่นอย่างสุภัททปริพาชก..ช่วยจนสุดท้าย เทศน์ให้ฟัง แล้วก็ให้พระอานนท์ไปบวช ให้ได้เป็นปัจฉิมสาวกในคืนวันนี้เป็นวันสุดท้ายของเรา และพอบวชแล้วก็ให้ออกไปทำความเพียรอยู่ข้างนอก นั้นฟังซิ พระองค์ทรงเล็งเห็นอุปนิสัยแล้วนี่ ก็ได้บรรลุนิพพานในคืนวันนั้น คืนวันพระพุทธเจ้าปรินิพพานนั้น ก็ได้เป็นปัจฉิมสาวก ก็อย่างนั้นเอง สงสารถึงขนาดนั้น

เรามาที่นี้ก็เพื่อปริพาชกคนนี่คนหนึ่งละอานนท์ นั้นฟังซิ เพื่อรักษาเหตุการณ์ประการหนึ่ง เหตุการณ์คือพระบรมธาตุของพระองค์ หรือพระสรีระของพระองค์ ตอนนั้นดูยังไม่เป็นบรมธาตุหรือยังก็ไมรู้แหละ พระสรีระของพระองค์เวลาถูกเผาไปแล้วนั้นนะ ถ้าไปนิพพานเมืองใหญ่เขาจะไม่แบ่งกัน แล้วจะเกิดศึกกัน พระองค์ทรงทราบไว้หมด จึงต้องไปปรินิพพานในเมืองกุสินารา แล้วก็ได้แจกกันอย่างที่เห็นนั้นนะ

วันหนึ่ง ๆ ตามปกติผมอยู่ตามลำพังคนเดียวของผม ผมไม่ต้องการอะไรยุ่งนะ
ประชาชนญาติโยมที่มาผมทนเอา ผมอุตสำหรับเอาเฉย ๆ นะที่มาหาผมนี้ จึงเข้าหาได้บ้าง
ไม่เข้าได้บ้าง วันหนึ่ง ๆ เราอยู่โดยลำพังเราคนเดียว ๆ เหมาะะ พอดีพอดี ยุ่งกับนั้นยุ่ง
กับนี้ โอ้ย ไม่สบาย

เอาละที่นี่เล็กกันละ มีเท่านั้นละ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

จิตตภาวนาเป็นหัวใจของพุทธศาสนา

ในฤดูพรรษา เป็นเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประกอบความพากเพียร เพราะไม่มีการเข้า ๆ ออก ๆ ของพระทั้งในวัดและนอกวัดที่ยังอยู่ตลอด ในพรรษาเช่นนี้เรื่องเหล่านี้ไม่ค่อยมี การประกอบความเพียรจึงสะดวก และการทำงานก็ไม่ให้มี ภาระมัดระวังมากเรื่องการก่อสร้าง ซึ่งเป็นข้าศึกกับทางด้านจิตตภาวนา ในครั้งพุทธกาล ท่านระมัดระวังอยู่มากทีเดียว ไม่ได้เหมือนสมัยทุกวันนี้ ที่ถือการก่อสร้างเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจเป็นศาสนาจริง ๆ ดูว่าเป็นอย่างนั้นในความรู้สึกของผู้สร้างผู้ทำ ไม่ว่าจะประชาชนญาติโยมและพระเถรในวัดมักเป็นเช่นนั้น จนกลายเป็นว่าศาสนาคือการสร้างวัตถุเหมือนกันกับโลกที่เขาสร้างกัน

ศาสนาคือกุฎิที่หรูหราสวยงาม ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในวัดอันเป็นด้านวัตถุแล้ว มีแต่ความหรูหราสวยงามทั้งสิ้น ศาสนาเลยกลายเป็นเรื่องอย่างนั้นขึ้นมา ถ้าคนไม่เข้าใจเรื่องศาสนา เขาจะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นศาสนาอย่างแท้จริง วัดใดไม่มีอย่างนั้นเขาถือว่าวัดนี้เหมือนกับไม่ใช่วัด พระชู้เกียจชู้คร้าน เพราะไม่สร้างศาสนา คือความยุ่งเหยิงวุ่นวายนั้นแหละที่เขานับถือว่าเป็นสิริมงคล เพราะเขาไม่รู้ไม่เข้าใจ

ความจริงของศาสนาแล้วมีแต่จิตตภาวนาเป็นสำคัญมากที่สุด เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจเป็นหลักศาสนาอย่างแท้จริง ในวงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มุ่งมันต่อสิ่งเหล่านี้มากที่สุดยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด การสร้างก็มีบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนมากก็เป็นประชาชนญาติโยมเขาทำให้ไม่ได้ใหญ่โตอะไรนักนะ

เราไปดูชีวิตตามฐานของพระคันธกุฎิของพระพุทธเจ้าในอินเดีย ที่เขามาเล่าให้ฟัง เราก็เอามาคิดเหมือนกัน ใหญ่โตที่ไหน ท่านระมัดระวังมาก เช่นอย่างนางวิสาขาจะสร้างวัดสร้างวิหารอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบให้พระโมคคัลลาน์เป็นผู้คอยดูแล ตกเดือน เพราะพระโมคคัลลาน์นั้นเป็นพระอรหันต์แล้ว ไม่มีอะไรจะเสียหายเกี่ยวกับเรื่องการก่อสร้าง ส่วนพระทั้งหลายไม่ปรากฏว่าได้เข้าไปเกี่ยวข้องเลย ก็มีพระโมคคัลลาน์เท่านั้นคอยแนะนำช่างเขา นอกนั้นก็แค่ชี้ให้เข้าป่าเข้าเขา ตามร่มไม้ ในถ้ำ เจ้ามืดต่าง ๆ เพื่อภาวนาอย่างเดียว นั่นแหละหลักศาสนาแท้เป็นอย่างนั้น

ท่านก็กล่าวไว้ว่าคันธธุระ วิปัสสนาธุระ อันเป็นของคู่เคียงกัน แต่หลักใหญ่ของศาสนาที่ท่านทรงมุ่งมันจริง ๆ ก็คือจิตตภาวนา ด้านนามธรรมเป็นสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าด้านวัตถุ ถ้าจะว่าไม่มีก็ความจำเป็นยังมี พระก็มาจากคน ประชาชนญาติโยมเขามีบ้านมีเรือน พระก็ต้องมีที่พักที่อาศัย จำเป็นก็ต้องสร้างต้องทำขึ้นพอได้อยู่อาศัยเพื่อจิตต

ภาวนาเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้เพื่อความหรรษาโก้เก๋ มีชื่อเสียงมีเกียรติยศจากการก่อการ
สร้างอย่างนั้น มุ่งทางด้านจิตตภาวนาเป็นสำคัญมาก

เพราะฉะนั้นในอนุศาสน์จึงไม่เว้น เวลาบวชแล้วสอนรุกขมูล อยู่ร่มไม้ชายป่า
ชายเขาไปเป็นลำดับลำดับ พบกันพูดแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมเรื่องจิตตภาวนา ไม่ได้พูด
ถึงเรื่องการก่อการสร้าง การได้การเสีย การซื้อถูกขายแพง เรื่องโลกเรื่องสงสาร อันเป็น
เรื่องของฆราวาสเขาทำกันพระไม่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลสออกจาก
ใจของตนโดยถ่ายเดียวเท่านั้น

เพราะฉะนั้นการอยู่ด้วยกันมีจำนวนมากน้อยจึงมีความสะดวก ไม่วุ่นวาย ไม่
เกี่ยวกับเรื่องทิวภูมิฐานะสูงต่ำอะไร อันเป็นเรื่องที่จะมาโดนกันได้ เพราะเรื่องเหล่านี้
เป็นเรื่องของกิเลสมันโดนได้ง่าย กระแทกกระเทือนกันได้ง่าย ไม่เหมือนเรื่องธรรม ถ้า
เรื่องธรรมแล้วอยู่เท่าไรก็อยู่กันได้สบาย เพราะมุ่งเหตุมุ่งผลมุ่งความถูกต้องดีงามเท่า
นั้นเป็นหลักใหญ่

นี่เราอยู่ด้วยกันถึงจะมีมาก สถานที่สงบสัจในการบำเพ็ญเพียรก็เห็นว่าพอ
เหมาะสม ที่จะประกอบความเพียรได้สะดวกสบายอยู่แล้ว จึงควรเข้มงวดกวดขันใน
เรื่องความเพียรของตน เติบงกรม นั่งสมาธิภาวนา เป็นของสำคัญมากสำหรับพระ
กำจัดเรื่องของกิเลส ถ้าไม่มีศาสนาเป็นเครื่องเยี่ยวยารักษาหรือเป็นเครื่องแก้ไขหรือ
ต้านทานแล้ว คนทั้งโลกสัตว์ทั้งโลกจะเสียเพราะเรื่องของกิเลสนี้ อย่างฉิบหายป่นปี้
อย่างไม่มีปัญหาเลย นั่น แต่ที่พอมีสติมีชั่วพอลือเลือกได้บ้าง ก็เพราะมีศาสนา เฉพาะ
อย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านี้ละสำคัญมาก ที่จะกำจัดมันได้อย่างไม่ต้องสงสัย
หรือหมดไปจากจิตใจเสียจริง ๆ ไม่มีอะไรเหลือเลย เพราะอำนาจแห่งธรรมนี้

การปฏิบัติกำจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อใจคือกิเลสนี้ เราพึงทราบเสมอตามที่สอนไว้
แล้วว่า กิเลสไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องที่ใหญ่โตมากที่สุด มีอำนาจมาก มีความฉลาด
แหลมคม ไหวพริบตลอบตะแลงนี้ไม่มีอะไรเกินกิเลส เรียกว่าสัตว์โลกทั้งหลายไม่รู้เลยก็
ว่าได้ อุบายวิธีการต่าง ๆ ที่ปกครองสัตว์โลก ที่จุดลากสัตว์โลกให้เป็นไปในแง่ต่าง ๆ
เราไม่มีทางทราบได้

เราอย่าพูดแต่เรื่องของโลกทั่ว ๆ ไปเลย เราดูหัวใจเรากับกิเลส ทั้ง ๆ ที่เราก็ก
เข้าใจในตัวเองว่ามีธรรมเป็นเครื่องกำจัด มีธรรมเป็นเครื่องทดสอบ มีธรรมเป็นคู่แข่ง
กัน มีธรรมเป็นเครื่องรบกันกับกิเลสอยู่แล้วภายในจิตใจ ตามความรู้สึกของตน แม้เช่น
นั้นเรายังไม่ทราบเวลาเปลอ ฟังซิ เวลาเปลอนั้นแลเป็นเวลาทีที่กิเลสต่อเยเรา ทั้ง ๆ ที่ตั้ง
หน้าตั้งตาจะไม่ให้เปลอแต่มันเปลอไปได้อย่างไร นี่ละความที่เรไม่ทราบว่ามันเปลอไป
ได้อย่างไรนั้นแหละ คือความฉลาดแหลมคมของกิเลสมันเหนือธรรมเรา คือสติปัญญา

เราไม่เพียงพอ จึงต้องได้พักผ่อนอยู่เสมอ ๆ นี่ละเราดูหัวใจเรานี้เท่านั้นไม่ต้องไปดูที่อื่น ซึ่งเป็นเหมือน ๆ กัน

แต่เราเข้าสู่แนวรบแล้ว และมีธรรม และรู้สึกว่ามีธรรมด้วย เอามาต่อสู้กับกิเลสยังพักผ่อนโดยไม่รู้สึกรู้สึกละเลย ๆ เป็นอย่างไรบ้าง มีไหมในหัวใจของพระวัดเรานี้ ผมนะแนใจร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าไม่สงสัย มีอยู่อย่างนี้ แพอยู่อย่างนี้ เป็นอยู่อย่างนี้ แหลมคมใหม่กิเลส ท่านทั้งหลายทราบไหม วันนี้ขอพูดอย่างเต็มหัวใจ เพราะได้ปฏิบัติต่อกิเลส ต่อสู้กับกิเลสมาเต็มหัวใจ

บางครั้งแทบว่าจะตายจริง ๆ ผมเคยเป็นมาแล้ว หนักขนาดไหน แหลมคมขนาดไหนกิเลส อุบายวิธีการทุ่มเทลงถึงชีวิตจิตใจก็มอบในบางครั้งจนจะไม่มีเหลือเลย เข้าถึงไหนถึงกัน นั่นถึงขนาดนั้นแหละถึงจะพอมียิบ ๆ แเย็บ ๆ เหมือนฟ้าแลบ..สติปัญญาของเรา แต่เมื่อพืดเมื่อเหวี่ยงกันอยู่เสมอ ด้วยความมุ่งมั่นขันแข็งในหัวใจเราแล้ว กิเลสจะเก่งขนาดไหนก็เถอะมันมีที่แพ้เราได้โดยไม่ต้องสงสัย ไม่เช่นนั้นจิตจะหลุดพ้นจากกิเลสหรือธรรมจะปราบกิเลสให้ราบกลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมาไม่ได้

ยกพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง นั่นก็คือพระองค์ปราบกิเลสให้เรียบราบภายในจิตใจหมดด้วยอุบายแห่งธรรมนั่นเอง แล้วก็มาประกาศอุบายวิธีการต่าง ๆ ทางฝ่ายเหตุ ที่จะต่อสู้กับกิเลสด้วยวิธีใด พร้อมกับผลที่ได้รับในเมื่อกิเลสได้หมอบราบลงไปแล้ว ให้บรรดาสาวกทั้งหลายได้ยินได้ฟัง ตลอดถึงสัตว์ทั่วโลกดินแดนในพุทธบริษัทของพระองค์ได้ยินได้ฟัง และได้ประพฤติปฏิบัติตามเรื่อยมาจนกระทั่งถึงพวกเรานี้ ล้วนแล้วแต่ธรรมเป็นธรรมชาติที่มีฤทธิ์มีเดชมีอำนาจฉลาดแหลมคมเหนือกิเลสทั้งนั้น เมื่อเรานำมาใช้ด้วยความสนใจจริง ๆ ตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้เป็นระยะ ๆ หรือเป็นขั้นเป็นตอน ให้พอเหมาะพอควรแก่การปราบกิเลสซึ่งมีขนาดหรือว่ามีน้ำหนักต่างกัน

เราดูในหัวใจของเรานี้ว่าเป็นอย่างไร วันหนึ่ง ๆ มีความรู้สึกตัวกับความเปลอเมื่อเทียบกันแล้ว ในวันหนึ่งของผู้ตั้งใจภาวนาในสงครามระหว่างกิเลสกับธรรมบนหัวใจนี้ อันไหนมีมากกว่ากัน ช่องแห่งความไม่เปลอกกับช่องแห่งความเปลอ เข้าเอาตรงนี้นั้นเราพิจารณาซิ นั่นละเราเปลอมากน้อยเพียงไร ก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่ากิเลสนะได้เปรียบเรามากน้อยเพียงนั้น และมีคะแนนสูงกว่าเรามากน้อยเพียงนั้น นี่เป็นเครื่องวัดในหัวใจเราเอง

สติธรรมเป็นเครื่องวัดในเบื้องต้น ต้องสติธรรมก่อน สติเป็นของสำคัญในการประกอบความพากเพียร ถึงจะยังแก้ไม่ได้ก็ตาม สติต้องวางเป็นรากเป็นฐานจริง ๆ เมื่อสติได้ตั้งขึ้นแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกันอันขึ้นชื่อว่าธรรม ๆ แล้วจะตาม ๆ กันมา เราจะเห็นได้เวลาเราฝึกหัด ทั้ง ๆ ที่ล้มลุกคลุกคลานให้มันต่ออยู่ตลอดเวลา

ช่องแห่งความเปลอนั้นวันหนึ่งอย่างน้อย ๘๐% ช่องแห่งความไม่เปลอนั้นมีประมาณ ๒๐% ในความรู้สึกของเราที่ว่าได้ต่อสู้กันเต็มที่ ๆ ในวันหนึ่งคืนหนึ่ง ก็เรียกว่ายังล้มลุกคลุกคลาน

แต่การประพฤติปฏิบัติ การต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่นไม่ลดละถอยหลัง สติที่ดีขึ้น ความสงบปรากฏขึ้นมาเป็นผลเป็นเครื่องสนับสนุนให้มีความพอใจ ให้มีความเอิบอ้อม ให้มีความผาสุกสบายภายในจิตใจ ขณะที่จิตได้รับความสงบตัวเพราะกิเลสอ่อนข้อลงไปในขณะนั้น แล้วเป็นพลังอันหนึ่งของจิตที่จะให้มีแก่ความพากเพียร เป็นระดับสูงหรือเข้มข้นขึ้นไปกว่านั้น

ที่นี้เราพูดกัน ๆ เข้ามาเลยว่า เมื่อความเพียรของเราไม่หยุดไม่ลดละ นั้นละเราพอที่จะเทียบพอที่จะวัดกันได้ ในช่องว่างให้กิเลสต่ออย่าเอา ๆ กับช่องว่างที่เราต่อสู้กับกิเลสด้วยความรู้สึกตัวนี้ เมื่อถึงระดับสูงขึ้นไปแล้วเราจะเห็นได้ชัดว่า ธรรมนี้มีความเสมอขึ้นไปเรื่อย ๆ มีระดับสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงไม่มีช่องว่าง

ดังที่ท่านแสดงไว้ว่าสติปัญญาอัตโนมัติ นั้นละที่นี้ท่านว่า ไม่มีช่องว่างแล้วนี่ คือเป็นเรื่องของสติเรื่องของปัญญาตลอดอิริยาบถเว้นแต่หลับเท่านั้น นี่เราจึงเทียบกันได้กับย้อนหลังในขณะที่เรากำลังตั้งแล้วล้มลง ลุกขึ้นล้มลง ล้มลุกคลุกคลาน ในเวลาที่ผลอดตัวนั้นเป็นอย่างนั้น กับในเวลาที่ไม่ผลอดโดยอัตโนมัติเพราะกำลังเพียงพอ มาจากชั้นล้มลุกคลุกคลาน เป็นเครื่องหนุนมาโดยลำดับลำดับจนถึงขั้นเป็นอัตโนมัติแล้วก็เทียบได้ละที่นี้ ผลอดหรือไม่ผลอดก็รู้

นี่ละเป็นจังหวะของธรรมที่เริ่มเกิดแล้ว และในขณะเดียวกันก็เริ่มสังหารกิเลสประเภทต่าง ๆ ซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตใจนี้ อย่างน้อยก็ถลอกปอกเปิกไปเสียก่อนละ จากนั้นก็เลือดเอี่ยม ๆ ยิ่งเข้าไปกว่านั้นก็มิแต่ความท้าวทัญญ มีแต่ความเก่งกล้าสามารถภายในจิตใจ ไม่มีความสะทกสะท้าน ไม่มีวันไม่มีคืน มีแต่ความหวังเต็มหัวใจว่าต้องหลุดพ้นจากทุกขในไม่ช้า หรือต้องเอาให้หลุดพ้นจากทุกข ปราบกิเลสให้ราบคาบในไม่ช้า

คำว่าถอยหลัง หรือคำว่าท้อแท้ หรือคำว่ากลัวกิเลส คำว่าขี้เกียจขี้คร้านไม่มีเลยนี่เป็นเครื่องวัดเครื่องเทียบกันในขั้นอย่างน้อยขั้นนี้ กับขั้นต้นที่ล้มลุกคลุกคลาน เราทราบได้แล้วว่ามันมีทางต่อสู้กันได้อย่างนี้โดยลำดับ ๆ มา ช่องนั้นกิเลสต่ออย่าเราทั้งนั้นมาถึงช่องนี้แล้วมีแต่ความเพียร มีแต่ธรรมทั้งหลายต่ออย่ากิเลส พัดกันลงไปเรื่อย ๆ แล้วก็ทำให้ทราบได้ว่า ความเปลอนั้นคืออำนาจของกิเลส นั้นทำให้ทราบย้อนหลังไปได้ กิเลสทำให้ผลอด ไม่ใช่ธรรมหรืออะไรทำให้ผลอด ธรรมท่านไม่ทำให้ผลอด สติตั้งขึ้นมา

เมื่อไรก็ได้ถ้าไม่ถูกกิเลสตีต่อยเตะให้ล้มไปเสีย ให้แตกกระจายไปเสียเท่านั้น แล้วความเปลอจะมีเรื่อย ๆ เพราะกิเลสมีอำนาจมาก นั้น

ความโง่เพราะไม่มีปัญญาเพราะอำนาจของกิเลสปิดบังเอาไว้ ไม่ให้สติปัญญาเคลื่อนไหวออกมาได้เลย นี่ในขั้นที่มันปิดมันปิดจริง ๆ ขั้นที่มีกำลังมาก กิเลสมีกำลังมากจริง ๆ แต่ยังไงก็ตามอย่าลืมนะ วิริเยน ทุกขมจฺเจติ นั้นเป็นเครื่องยืนยันรับรองกันแล้วในวงปฏิบัติ เป็นองค์ศาสดาเป็นผู้แสดงเสียเอง คนจะหลุดพ้นจากทุกข์ไปได้เพราะความเพียร ฟังซิ ความเพียรมีความมุ่งมั่นเป็นของสำคัญมากทีเดียว ความมุ่งมั่นนี้เป็นเหมือนกับแม่เหล็กเครื่องดึงดูดความพากเพียร ความอดความทน ความอุทิศส่ำห้พยายามทุกด้านทุกทาง เข้ามาสู่ความมุ่งมั่นเป็นรากใหญ่ เป็นรากฐานสำคัญ

นี่เราพูดถึงเรื่องระหว่างกิเลสกับธรรม อยู่ในหัวใจของเราดวงเดียวกันนี้ ระยะเวลาหนึ่งเป็นอย่างหนึ่ง อีกระยะหนึ่งเป็นอย่างหนึ่งในหัวใจดวงนี้ที่มีความเพียรต่อสู้กันอยู่นั้นแล จนกระทั่งไม่มีเลยคำว่าขี้เกียจขี้คร้าน ทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นเรื่องของกิเลส ที่นี้พูดได้เต็มปากว่า นี่เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด มีแต่ความมุ่งมั่น มีแต่ความขยันหมั่นเพียร ขยันก็เลยพูดไม่ถูกเสีย เพราะเลยนั้นไปแล้ว

เพราะความเห็นภัยในทุกข์ทั้งหลายที่ได้เกิดขึ้นจากอำนาจของกิเลส เห็นจริง ๆ เห็นเต็มหัวใจ เห็นคุณของธรรมที่ปราบกิเลสเครื่องก่อภัยก็เห็นชัด ๆ ก็ยิ่งจะสั่งสมธรรมมีสติธรรม ปัญญาธรรม เป็นต้น ด้วยความเพียรในแง่ต่าง ๆ ให้น้ำหนักมีขึ้นโดยลำดับลำดับ จึงไม่อาจจะพูดได้ว่าขยันหมั่นเพียร คือเลยนั้น

จิตทั้งดวงหมุนตัวเป็นธรรมจักรไปหมด จะว่าขยันหรือไม่ขยันก็พูดไม่ถูก นั้นท่านจึงเรียกว่าอัตโนมัติของความเพียร ความเพียรก็เป็นอัตโนมัติ ผลปรากฏเป็นสติปัญญาขึ้นมาเรื่อย ๆ แก่กล้าขึ้นมาเรื่อย ๆ แต่เป็นเหตุในการที่จะพัดกับกิเลส เป็นผลอันหนึ่งขึ้นมาเสียก่อน แล้วก็เป็นเหตุที่จะต่อสู้กิเลสได้ด้วยสติปัญญาประเภทนี้ ๆ สุดท้ายกิเลสก็พังหมดไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย

แล้วเป็นยังไงที่นี้เราเทียบ เอ้า ตั้งแต่เบื้องต้นที่ประพฤติปฏิบัติมาและเป็นระยะ ๆ เรื่องความรู้สึกในความเป็นอยู่ของตัวเองทั้งที่กิเลสเต็มหัวใจ ก็กับการประกอบความพากเพียรมาโดยลำดับลำดับและกิเลสเบาบางลงไป

ถ้าจะพูดเป็นเครื่องรับกันก็ว่า ธรรมมีความแน่วหนามั่นคงขึ้นโดยลำดับ ดูกัน ได้ชัดเจน เพราะนี่เป็นสังขธรรมจะลืมนไปไม่ได้ การประกอบความพากเพียร พ้นเพของจิตเป็นมาอย่างไรเป็นลำดับลำดับมาจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น จะมองเห็นประจักษ์ภายในจิตใจของตัวเอง เพราะเป็นสังขธรรมจะลืมนกันไม่ได้ นั้น สังขธรรมฝังอยู่ที่นี้ อยู่กับหัวใจนี้เอง เพราะใจเป็นผู้รับทราบ ทราบอยู่ที่นี้ ทราบอยู่ทุกระยะ ทั้ง ๆ ที่กิเลสมีอยู่ก็

เป็นสังขารทั้ง ๆ ก็เลสสิ้นไปแล้ว สิ่งที่เป็นสังขารก็เป็น หากไม่ติดไม่พันกันเหมือนแต่ก่อน ระหว่างจิตกับสังขารไม่ติดพันกันเหมือนแต่ก่อนเท่านั้นเอง ทุกขันธ์ก็เห็นอยู่ สิ่งที่เป็นทุกข์ตามธาตุตามขันธ เช่นความเจ็บปวดในธาตุในขันธเราก็เห็นอยู่เนาะ นี้ก็เรียกว่าสังขารประเภทหนึ่ง จึงเป็นของไม่ลืมได้ รู้กันอยู่ ๆ อย่างนั้น จนกระทั่งวาระสุดท้ายเทียบกันได้ชัดเจนในใจดวงเดียวนั้นแล

เมื่อสรุปความแล้วใจนี้เป็นของฝึกได้ เป็นของทรมานได้ ดัดแปลงได้ ตามแต่ความสามารถความฉลาดแหลมคมของผู้ฝึกหัดดัดแปลงตนเอง จะควรได้มากน้อยเพียงไร และนอกจากนั้นก็ขึ้นอยู่กับครูกับอาจารย์ ที่คอยให้การแนะนำสั่งสอนโดยความถูกต้องแม่นยำไม่ผิดพลาด ผู้ดำเนินก็ดำเนินด้วยความสัตย์ความจริง แล้วจิตใจก็ก้าวขึ้นสู่ความเจริญเรื่อย ๆ ก็เลสก็ค่อยอ่อนตัวลงไป ๆ ผลสุดท้ายก็ขาดสะบั้นลงหมด ไม่มีอะไรภายในจิตใจเลย

ที่นี้ใจที่เต็มไปด้วยกิเลสเป็นคลังของกิเลส กับใจที่เป็นคลังของธรรม ในจิตดวงเดียวกันนั้นต่างกันอย่างไรบ้าง ผู้นั้นก็ไม่สงสัย แต่ก่อนเป็นคลังของกิเลส เปลี่ยนสภาพจากนั้นด้วยอำนาจแห่งความ پاکเพียร ก็กลายเป็นคลังแห่งธรรมขึ้นมา จิตกับธรรมก็เป็นอันเดียวกัน ท่านว่า เอโก ธมฺโม จิตอันใดธรรมก็อันนั้น เป็นอันเดียวกัน ท่านให้ชื่อออกมาว่าวิมุตติหลุดพ้น คือพ้นจากสิ่งที่เคยเป็นมาแต่ก่อนอันเป็นเรื่องสมมุติทั้งนั้นที่เดียวภายในจิตใจ และพ้นจากนั้นออกมาแล้วก็ไม่มีอะไร นี้ก็เพราะอำนาจแห่งความเพียร

ทุกท่านที่มาที่นี้ ก็ตั้งหน้าตั้งตามาประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลสของตัวเอง ให้ตัวเองนั้นแหละเป็นผู้สอดส่อง เป็นผู้เพ่งโทษเพ่งกรรมตัวเอง มันบกพร่องตรงไหนให้แก้ไขตรงนั้น ด้วยความจริงใจของตัวเองอย่าหละ ๆ หละ ๆ ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ให้ดูหัวใจตนอยู่เสมอ เรื่องทั้งปวงจะเกิดขึ้นจากความกระเพื่อมของจิตที่คิดออกมา ในเรื่องนั้นเรื่องนี้แล้วเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา คิดเป็นเรื่องของใครจะเป็นดีเป็นชั่ว มันก็มีความได้ความเสียขึ้นกับใจของเราที่นี้แหละ ทั้ง ๆ ที่คนอื่นที่เราคิดถึงเขา เขาไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรเลยทั้งดีทั้งชั่วของเขานั้นแหละ แต่ความได้ความเสียมันเป็นขึ้นภายในจิตใจของเราผู้คิดผู้ปรุงนี่เป็นของสำคัญ จึงต้องได้ระมัดระวังความคิดความปรุงของเจ้าของ

สังขารมันคิด สัญญาความหมาย หมายถึงอดีต สัญญาอดีตที่เคยเกี่ยวข้องกับผู้ใด ดีชั่วประการใด สัญญามักจะหายไปโน้น แล้วก็เอามาเป็นอารมณ์เสียใจดีใจ นี้ละเป็นเรื่องทุกข์เรื่องสมุทัยขึ้นกับใจของตัวเอง สติไม่มีก็ไม่เป็นมรรค แก้ไม่ได้ ปัญญาไม่มีแก้ไม่ตก เกิดอยู่เรื่อย ๆ นี้อาการของจิตเช่นนี้เกิดอยู่เสมอในหัวใจของแต่ละดวง ๆ ให้พึงระมัดระวัง

เราอย่าเข้าใจว่าเราอยู่เฉย ๆ ไม่เกิดเรื่องกับผู้ใด มันเกิดเรื่องวันยังค่ำนั้นแหละ มันหากเป็นอยู่ในตัวของเราเอง วาดภาพขึ้นมาแล้วหลอกตัวเองว่าดีบ้างชั่วบ้าง อารมณ์อดีตนั้นละมากที่สุดยิ่งกว่าอนาคต เรื่องอนาคตก็มี แต่ส่วนมากจะอดีตก็ตามอนาคตก็ตาม เป็นเรื่องของสมมุติ คือเรื่องของกิเลสที่จะก่อทุกข์ทั้งมวลให้แก่ตัวของเรา นั้นแล ถ้าไม่มีสติถ้าไม่มีปัญญาดูหัวใจของเรา ซึ่งเป็นเหตุเหตุการณ์ตัวเจ้าเรื่องเจ้าราว มันอยู่ที่ตรงนี้นะ

เราอย่าเข้าใจว่าดินน้ำลมไฟ ไฟแดดดินลมที่ไหน เป็นเรื่องเป็นราว เป็นเหตุเป็นผล จิตใจมันไปยุ่งกับเขาต่างหาก สิ่งเหล่านั้นมีมาตั้งกัปตั้งกัลป์ไหนก็ไม่รู้แหละ เราตายไปแล้วมันก็มีอยู่ เรามีกิเลสไปคิดกับเขายุ่งกับเขามันก็มีอยู่ นี้ ไม่คิดกับเขาก็มีอยู่ นี้ ลึนกิเลสไปแล้วสิ่งเหล่านี้ก็มีอยู่ นี้ มันเป็นขึ้นกับหัวใจเรานี้ต่างหาก เป็นผู้คิดผู้ปรุงเจ้าเรื่องเจ้าราว

เพราะฉะนั้นจึงให้มีสติ สังเกตดูอาการของจิตตัวเองที่มันจะเอาเรื่องอะไรมาเผาเจ้าของ...ให้ดู มันเผาอยู่ตลอดเวลาถ้าไม่มีสตินะ ถ้ามีสติก็ไม่เผา ระมัดระวังอยู่เสมอ พอมันปรุงขึ้นเรื่องราวใดก็เหมือนกับไฟจะปรากฏขึ้นก็ดับด้วยน้ำคือสติ มันก็ระงับไป ๆ ใจเมื่อไม่มีเรื่องวุ่นวายตัวเองก็สงบลงได้ ความสงบของใจเป็นผลขึ้นให้มีความสบาย

แต่เรามันไม่ยอมสบาย เพราะอำนาจของกิเลสมันจุกมันลาก มากกว่าที่จะเสาะแสวงหาความสบายเพราะมันลืมตัว คิดเรื่องอะไรก็ลืมตัวไปหมด ส่วนมากคิดแต่เรื่องชั่วเรื่องสมมุติ ทำให้ลืมตัว ๆ ทั้งวันในวงของผู้ภาวนานั้นแหละ แต่ไม่รู้ตัวว่าเราลืมตัวไปกับเรื่องของสมมุติ

ในทางจกรมก็ลืมตัวอยู่ต่อหน้าต่อตา นั่งสมาธิก็ลืมตัวอยู่ต่อหน้าต่อตา เราก็ก็นึกไม่ทราบที่เราลืมตัวไปกับสิ่งเหล่านี้ แล้วตรงไหนล่ะที่เราฆ่ากิเลสได้ ตรงไหนที่เราสั่งกิเลสไว้ให้อยู่บ้าง ตรงไหน ถ้าสติไม่มีก็เรียกว่าความเพียรไม่มี ก็มีแต่เรื่องถลอกปอกเปิกไปกับมัน จนกระดุกก็จะมีเหลือ อย่าว่าแต่หนังแต่เนื้อเลย มันขาดสะบั้นไปหมด เพราะกิเลสมันลากมันฉุดไปนั่นเอง

เราทราบไหมว่าละเอียดขนาดไหนกิเลส นี่ละเป็นของสำคัญมากทีเดียว มันเกิดในหัวใจของแต่ละดวง ๆ ของผู้ปฏิบัตินี้แหละ คนอื่นเราไม่ต้องพูด ไม่ใช่สิ่งเกี่ยวข้องที่เราจะต้องพูด นี่เรามาเกี่ยวข้องกันเป็นความจำเป็นที่จะต้องพูดให้รู้จักเหตุจักผล และวิธีแก้ไขของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเกิดขึ้นกับตัวของเรายู่ทุกขณะ อย่าว่าทุกวันทุกคืนเลย ทุกขณะ มันเกิดอยู่ตลอดเวลา ให้ระมัดระวังเจ้าของเสมอ

ให้ทำความเข้าใจกับตนในการประกอบความพากเพียร จิตนี้รับทราบตลอดเวลาแล้วยังอยากทราบตลอดเวลา ไม่มีความบกบางหรือสงบตัวลงได้เลย เรายังเสีย

ตายตลอดเวลาในความคิดของเรา เสียตายหาอะไร นั่น เวลาเราจะทำความ پاکเพียร คิดปรุงก็ปรุงเป็นอรรถเป็นธรรม เราไม่ต้องไปสนใจคิดกับเรื่องโลกเรื่องสงสาร เพราะเราเคยคิดเคยปรุงมาแล้วเรื่องเหล่านี้

เรื่องเหล่านี้แลทำให้เรายุ่งเหยิงวุ่นวาย ไม่ใช่ให้เราขึ้นสวรรค์ชั้นพรหมแล้วไปนิพพานด้วยเรื่องเหล่านี้ มันเรื่องหลอกหลวงหัวใจเจ้าของนั่นแหละ มันปรุงออกไปเป็นภาพเหมือนอย่างภาพยนตร์นั้น ฉายไปจากฟิล์มจากแฟมแล้วไปติดอยู่บนผ้านั้น ว่าจอว่าแจ ไปหลงบักกันอยู่นั่น มันอะไรกัน นี่ก็เหมือนกันนั่นแหละมันออกไปจากนี้ไปเป็นรูปคนนั้นเรื่องคนนี่ยุ่งไปหมด ดูทั้งวันทั้งคืน เพลินบ๊ออยู่ยงนั่นแหละ ดูภาพยนตร์ของตัวเอง ภาพยนตร์ที่ฉายอยู่ในหัวใจนี้ ไปสัญญาอดีตไปสัญญาอนาคตยุ่งไปหมด ไม่มีสติตั้งดูเลย

อันนี้ให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้นะ คำพูดนี้จะเป็นความจริงแค่ไหน ขอให้ปฏิบัติเข้าไป เมื่อถึงชั้นละเอียดที่ควรจะทราบต้นตอของมัน ไม่มีใครบอกก็ตาม สนธิปฏิภาณ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้แล้ว จะประกาศข้างขึ้นภายในหัวใจ โอโฮ นั่นหลงภาพหลงกลมายาของกิเลสตัวเองที่หลอกออกไปข้างนอก ไปดูเสียจนไม่รู้เนื้อรู้ตัว มันเกิดขึ้นจากไหนรู้แล้วว่านี่ มันพัวพันจากจิตเท่านั้นเอง ถ้าเรารู้ไม่ทันมันก็ไปเป็นภาพหลอกเราเหมือนอย่างฉายภาพยนตร์นั้นนะ

ภาพยนตร์เขายังทราบมันออกไปจากฟิล์มอยู่นะ ใ้เรามันไม่ทราบ ฟิล์มคืออะไร ก็คือหัวใจนั่นแหละ ตัวสมุทัยเป็นเจ้าจากจิตจากทุกอย่างนั่นแหละ มันให้ฉายอย่างนั้นให้ฉายอย่างนี้ ฉายแต่เรื่องให้เราจมให้เราเพลิน อ้าปากจับไม่ได้นั่นนะจะว่าไฉนน้ำลายก็ลืมหลิไปหมด เวลาได้เพลินกับภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นในหัวใจเจ้าของโดยสมุทัยเป็นผู้จัดฉาก นั้นเห็นไหม

ดูเอาชิตฺตฺรนี้ ถ้าเวลาจิตเพียงพอทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว และสติตั้งทันแล้วยังไงก็รู้เรื่องเหล่านี้ เพราะฉะนั้นจึงบอกว่าให้จำให้ตึนะ ท่านทั้งหลายก็มุ่งต่ออรรถต่อธรรมอย่างยิ่ง ให้จำคำนี้ให้ดี ผมตายไปแล้วคำนี้จะกังวานในหัวใจท่านทั้งหลาย หากเป็นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้เห็นอรรถเห็นธรรมเข้าไปโดยลำดับ จะพ้นจากธรรมชอนี้ไปไม่ได้จะต้องรู้

กลมายาของกิเลสที่ออกจากหัวใจเรา ไปฉายเป็นสัญญาอารมณ์ให้เรารู้ให้เราดูเพลินเป็นบ๊ออยู่นั่น มันออกจากไหนนี้ ไม่ต้องมีใครบอกก็ทราบ มันทราบในหัวใจนี้แหละ คือสติทันปัญญาทันมันทราบ ต้นเหตุมันออกไปจากไหน ออกไปจากใจ นั่น แล้วก็ทราบ พอทราบแล้วก็พยายามดูต้นตอมันนี่ เหมือนกับช่องที่ท่านสามเณรสอน พระโปฐิตะ นี้สามเณรเป็นพระอรหันต์ โปฐิตะแปลว่าไบลานเปล่า เรียนเปล่า ๆ หากความ

จริงไม่ได้ มีแต่ความจำเต็มหัวใจ มีแต่ชื่อตัวจริงไม่มี ถ้าเป็นธนาคารก็มีแต่บัญชีไม่มีตัวเงินอยู่ในธนาคารพุดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น

แล้วสอนพระไปจู๊ละว่า มีจอมปลวกอยู่แห่งหนึ่งและมีช่องอยู่ ๖ ช่อง ให้ท่านปิดเสีย ๕ ช่องนะ เหลือไว้ช่องเดียวและจ้องดูอยู่นั้น แล้วจะเห็นเหยื่อใหญ่ตัวหนึ่งซึ่งอยู่ในจอมปลวกนั้น มันจะออกเที่ยวหากินจะออกช่องนั้นแหละ เมื่อเราปิดช่องทั้งหลายไว้เหลืออยู่ช่องเดียวแล้ว มันจะโผล่ขึ้นมาแล้วก็จะจับได้ ท่านว่าฟังซิ

๖ ช่องคืออะไร ตาช่องหนึ่ง หู จมูก ลิ้น กาย ๕ ช่องแล้ว ใจเป็นช่องที่ ๖ ให้ดูอยู่ตรงจิตว่างั้น แล้วก็เห็นเหยื่อใหญ่คือสมุทัยนั้นละมันปรุงขึ้นมา เหยื่อใหญ่ ๆ จะว่าอะไร ก็ท่านเทียบเฉย ๆ แล้วมาในวงปฏิบัติของเราเมื่อมันเข้าใจหมด ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย มันสัมผัสสัมพันธ์กับเรื่องอะไร สติปัญญากลั่นกรองทราบหมด ปล่อยวางได้หมดโดยลำดับ

มันจะไปไหนเมื่อไม่มาทราบในหัวใจตัวเองที่ปรุงแต่งขึ้นมาเนี่ย นี่ละตัวเหยื่ออยู่ตรงนี้ สมุทัยอยู่ตรงนี้ มันปรุงจิตใจของเราออกเป็นฉากเหมือนกับเขาฉายหนังนั่นเห็นไหม ทีนี้สติปัญญาทันก็รู้ละซิ มันเกิดขึ้นจากที่นี่ ๆ แล้วก็ทันกัน พอทันกันพัวพันก็ดับพร้อม ๆ สติปัญญาตามตอนเข้าไปเรื่อย ๆ จนเห็นเหตุเห็นผลกัน แล้วพัวพันหมดทั้งจอมปลวกไม่มีอะไรเหลือเลย

จอมปลวกภายในนะไม่ได้หมายถึงจอมปลวกใหญ่อันนั้น จอมปลวกภายในนี้เอาให้แหลกหมดเลย ช่องมันออก เหยื่อใหญ่คือสมุทัยมันออกช่องไหน มันออกจากใจพิจารณาลงไปดังที่เคยพูดแล้วนั้นแหละ เมื่อถึงขั้นรวมตัวแล้วอะไรออกมาทั้งหมดรู้หมด ไม่ว่าจะอะไรจะปรุงขึ้นมา จะปรุงเรื่องอะไร เรื่องอดีตอนาคต พอกระเพื่อมพัวพันเหมือนกับเตือนสติปัญญาพร้อม ๆ ในขณะเดียวกัน เพราะสติปัญญาพร้อมตัวอยู่แล้วที่จะทราบในสิ่งทั้งหลายที่สัมผัสสัมพันธ์กัน แม้แต่ไม่มีอะไรมาสัมผัสสัมพันธ์ สติปัญญาขั้นนี้จะไม่นอนตัวเลย ทราบอยู่ตลอดเวลา นั้นเป็นอย่างนั้น นี่ละการประพฤติปฏิบัติที่จะฆ่ากิเลสต้องเป็นอย่างนี้

สติปัญญาขั้นจะฆ่ากิเลสต้องเป็นขั้นที่แปลกประหลาดอัศจรรย์ยิ่งนัก ไม่มีอะไรเหมือนสติปัญญาขั้นนี้เลย แต่เป็นสติปัญญาในลัทธิธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองเป็นเอง เราไปปรุงแต่งให้เป็นสติปัญญาขึ้นมาเหมือนโลกทั้งหลายไม่ได้ สติปัญญาขั้นนี้จึงเรียกว่าเป็นสติปัญญาอัศจรรย์ นี่ละเป็นสติปัญญาที่กิเลสพัวพันที่กิเลสกลัวที่สุดคือสติปัญญาขั้นนี้

ใครก็ตามถ่วงได้ก้าวถึงสติปัญญาขั้นภาวนามยปัญญาแล้ว อย่างไม่กิเลสจะต้องพัวพัน บ้านแตกสาแหรกขาดทีเดียวละไม่สงสัย ตัวนี้ตายวันนี้ ตัวหน้าตายวันนั้น ตัวนั้นตายวันนั้น ๆ ตายไปเรื่อย ๆ ไม่มีเวลาไม่มีรอ การฆ่ากิเลสฆ่าทุกอริยาบถ ยืนก็ฆ่า

เดินก็ฆ่า นั่งก็ฆ่า ด้วยสติปัญญาประเภทนี้ เว้นแต่หลับเท่านั้น มีแต่การฆ่าการผลิตกิเลสขึ้นไม่มี แล้วกิเลสจะเอามาจากไหนก็โลกธาตุจะมากองอยู่ในหัวใจอันเดียวนี้พอที่จะฆ่าไม่ไหว มันก็เกิดขึ้นในหัวใจดวงเดียวนี้ เวลาอยู่ที่อยู่ในหัวใจดวงเดียวนี้ สติปัญญาเกิดขึ้นที่นี้ ฟาดฟันกันที่นี้ แผลกลงที่นี้ ฟังกันลงที่นี้หมดแล้วจะเอาอะไรมาเป็นกิเลส จะเอาอะไรมาเป็นวิญญูะ

วิญญูะที่เคยเป็นมาแต่ก่อนเห็นชัดแล้ว วิญญูะที่หมุ่นไปเพราะอะไร ก็เพราะธรรมชาติอันนี้เอง ที่ตัวมันจัดฉากเก่ง ๆ นี้ ฟังตัวจัดฉากนี้ลงไปแล้วเสร็จเลย ไม่มีอะไรเหลือ เอ้า อยู่ไหนอยู่เถอะที่นี้แสนสบาย ไม่มีอะไรกวนเลย ตาก็ดูอย่างเต็มหูเต็มตาไม่มีกิเลสมากวน ไม่มีกิเลสตัวมากอยหยับคอยฉวยเอาไปกิน หูก็ฟังได้เต็มหู ทุกสิ่งทุกอย่างที่สัมผัสสัมพันธ์ฟังได้เต็มหัวใจ โดยไม่ต้องระมัดระวังว่ากิเลสจะมาแทรกมาแข่งมาหยับฉวยเอาไปกินให้เป็นประโยชน์ของมัน นั่นจึงว่ากิเลสตายตายอย่างนั้นแหละ ต้องเห็นด้วยกันชัดเจนไม่ต้องสงสัย

เอ้า เป็นขึ้นในหัวใจใดต้องทราบแบบที่พูดนี้แหละไม่เป็นอื่น ต้องเป็นอย่างนี้ แน่นนอนไม่สงสัย แม้พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนานสักเท่าไรก็ตามอย่างทุกวันนี้ ความจริงนี้ไม่ได้เป็นกาลเป็นสถานที่เวล่ำเวลา ท่านจึงว่า อกาลิโก ๆ เป็นความจริงล้วน ๆ ไม่มีกาลสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้องเลย เมื่อปรากฏขึ้นในที่ใดในหัวใจของบุคคลผู้ใด สนุทธิภูมิโก บอกประกาศปางขึ้นในนั้นเลย อ้อ อย่างนี้เธอ นั่น นี่ละการปฏิบัติธรรม

เอาให้จริงให้จริงชินักปฏิบัติเรา อย่าหละ ๆ หละ ๆ นะ มองดูหมู่เพื่อนอย่างที่ผมเคยพูด มันแปลก ๆ อยู่ทำให้สะดุด ตาเห็นก็สะดุด หูได้ยินก็สะดุด มันทำไมมันสะดุด ถ้าควรชมจะได้ชมนี้ละ อันนี้มันไม่ควรชม เพราะอะไร เพราะเราเป็นผู้ที่จะคอยดูแลหมู่เพื่อนบกร่องที่ตรงไหน ๆ ไม่ได้หมายถึงจะเพ่งโทษเพ่งกรรมหมู่เพื่อนอะไรนะ

คอยดูคอยฟังอะไร ๆ เพราะเราเป็นผู้สอน สอนด้วยความเมตตาด้วยความสงสารจริง ๆ ไม่ได้มีอะไรมาเกี่ยวข้องอยู่ในหัวใจดวงนี้ สอนด้วยความเมตตาสงสารจะดูจะด่าว่ากล่าวประเภทใดมีแต่ธรรมล้วน ๆ ที่มาสอนหมู่สอนเพื่อน ทุ่กันลงด้วยธรรม ไม่ได้เอากิเลสมาทุ่เลยนี้ เราพูดจริง ๆ เต็มหัวใจเรา

เวลากิเลสเต็มหัวใจเราก็อทราบ เป็นยังงั้นก็รู้ หากว่ากิเลสหมดจากหัวใจแล้วทำไมจะไม่รู้ละ นั่น เวลาเป็นไปกับด้วยกิเลสยังรู้ เวลาจิตสมมุติว่าจิตพ้นจากกิเลสแล้วมันเต็มไปด้วยอะไรที่นี้ ถ้าสมมุติว่าเต็มไปด้วยธรรมล้วน ๆ ทำไมจะไม่รู้ละ หัวใจดวงนี้พร้อมที่จะรู้อยู่แล้วทุกสิ่งทุกอย่าง ต้องรู้ซึ

นี่มันจะหมดแล้วนะผู้ที่จะทรงมรรคทรงผลเวลานี้ ให้โลกเหยียบเอา ๆ แหกไปหมดแล้วนะ ไม่มีอะไรเหลือแล้ว คนดีจะไม่เหลือจะทำยังไง ก็มีแต่ฟันแต่ไฟเท่านั้นเองที่จะเผาหัวใจของสัตว์โลก ของเราของท่านของใครก็ตาม มีธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องดับกันหรือเป็นเครื่องกำจัดสิ่งเหล่านี้ได้ ไม่มีอย่างอื่นอย่างใดที่จะดับได้เลย เราต้องผลิตขึ้นมาด้วยความดี ขึ้นมาภายในจิตใจ ความจมอยู่ในวิภังขณนี้จมไปด้วยความทุกข์ ความทรมานทั้งนั้นละ เรื่อยๆ เข้าใจว่าจมด้วยความสุขความสบายเลย ตื่นเต้นอะไร ดูให้ชัดเจนซิ ให้เห็นในหัวใจแล้วก็ตัดผางเท่านั้นเอง

พูดไปว่าจะไม่เร่งมันหากเป็นของมันเอง รู้สึกมีเหนื่อย ๆ เอาละพอ

พูดท้ายเทศน์

จะยังไปข้างหัวมันเถอะ เวลากิเลสเหยียบหัวเราไม่เห็นไปดูนาฬิกา มันเหยียบเอา ๆ แต่เวลาจะพูดเรื่องอรรถเรื่องธรรมมองดูแต่นาฬิกา ชะแง้ ๆ อยู่นั่น มันอะไรก็ไม่รู้ ทีกิเลสเหยียบหัวไม่มีเวลาไปมองอย่างว่านั่นซิ มันเหยียบคอกลงม มันออกมาแสดงอย่างนี้ก็เห็น เห็นได้ชัด มันออกมาสู่วัตถุหยาบ ๆ ก็เห็นชัด เช่น เป็นสัตว์เป็นคน มันเห็นได้ชัด ทีละเอียดมองไม่เห็นนี่ชิมันมากต่อมากนะ

วิญญูณดวงไหนก็ตามมันก็มีอันนี้เป็นเจ้าอำนาจ ๆ อยู่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นมันถึงไม่พ้นจากการท่องเที่ยววกเวียน อันนี้พาให้เป็นไป ท่านถึงเรียกวิภูจิต คือพาจิตให้หมุน วิภูจิตวิภูจักรเป็นเหมือนกงจักรหมุนไป ครั้นพอเชื่อที่พาให้หมุนนี้หมดไปจากใจแล้ว ปัญหาทั้งมวลก็ลดฮวบลงร้อยเปอร์เซ็นต์เลย นั่น เพราะธรรมชาตินี้เป็นเจ้าปัญหา เป็นเจ้าเรื่อง พออันนี้หมดไปปัญหาทั้งมวลก็หมด สิ้นสุดลงในขณะเดียวกันเลย ไอ้เรื่องปัญหาหรือเรื่องอันเดียวกันหมด ทีนี้ท่านจะตื่นอะไร

ดูสิ่งเหล่านี้เราว่ามี ๆ เรานะพูดไปเองนะ จิตดวงนี้จะไปพาดพิงปั๊วะอันนั้นมี อันนี้มี อันนั้นเป็นอย่างนั้น อันนี้เป็นอย่างนี้ อันนั้นสีขาว สีแดง สีดำ อันนั้นใหญ่ อันนี้เล็ก อันนั้นยาว อันนี้สั้น อันนั้นสีดำ สีขาวอะไรว่ากันไป มีแต่เจ้าคึกเจ้าคะนองนี้มันเที่ยววาดไปหมด แล้วมันก็อยู่กับสิ่งเหล่านี้ เพลินกับสิ่งเหล่านี้ กับดินฟ้าอากาศทั้งร้อนทั้งหนาว มันไปติเองของมันแหละ มันก็อยู่กับสิ่งเหล่านี้แหละ คืออยู่กับภาพเจ้าของที่ไปวาดสิ่งเหล่านี้ละ ธรรมชาติมันเขาไม่รู้เรื่องอะไรกับตัวนี้แหละ แต่ตัวนี้หากไปวาดเอาเอง ก็ไปตื่นอารมณ์เจ้าของนี้แหละสำคัญ ตื่นอารมณ์เจ้าของ

ถ้าทราบแต่ที่ยังไม่รู้ก็ต้องเป็นอยู่อย่างนี้แหละ ไม่ว่าใครก็ตามต้องเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น เพลินอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เจ้าของละไปวาดภาพเอา ธรรมชาติมันเขาไม่รู้ว่ามีหรือไม่มี ว่าเขาเป็นอะไร ๆ เขาไม่รู้ ไอ้เราเป็นผู้วาดภาพเสียเอง เป็นผู้คิดผู้แต่งผู้สำคัญมันหมาย แล้วก็ไปหลงความสำคัญมันหมายของตัวเองนั่นแหละ แล้วยึดเอาสิ่งเหล่านี้

แหละมาเป็นเครื่องเล่นเหมือนกับตุ๊กตา เด็กเล่นตุ๊กตานั้นแหละ จะเป็นอะไรไป เราตื่น
อารมณ์ก็เหมือนกันนั้น

พอรอบกันแล้วมันไม่ตื่นนี่ เมื่อไม่ตื่นแล้วก็เหมือนโลกไม่มี ถ้าว่ามีก็ทราบเสีย
ว่าอันนี้มันแยบออกไปว่ามี ถ้าอันนี้ไม่แยบอะไรจะมี อะไรจะมาเกี่ยวข้อง แน่ นั่นเรื่อง
มันเห็นชัด ๆ กันอย่างนั้น อันนั้นมีอันนี้ก็มี ก็คืออันนี้แยบออกไป ๆ ถ้าอันนี้ไม่มีไม่แยบ
ก็เหมือนไม่มี ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านั้นก็มีตามหลักธรรมชาติของเขานั้นแหละ

เช่นอย่างเรานอนหลับสนิท ก็ดูเอาชีวว่าร่างกายเรามีหรือไม่มี เราอย่าว่าถึพื้นฐาน
บ้านเรือนอะไรต่ออะไรที่นอกไปจากกายนี้เลย เราพูดเฉพาะร่างกายของเราว่ามีหรือ
ไม่มี มันไม่ได้รับทราบสิ่งเหล่านี้ว่ามีหรือไม่มี ตอนนั้นจิตมันเข้าภวังค์แห่งความหลับ
สนิท ไม่แสดงอาการอะไรเลยในขณะที่หลับสนิทนั้น จึงไม่มีอะไรทั้งนั้น ตัวอวิชชาจริง
ๆ ก็ไม่ได้ทำงาน

คำว่าฝันนั้นไม่ได้หลับสนิทนะ หลับสนิทต้องไม่ฝัน นั่นละที่เรียกว่าหลับสนิท
แล้วอะไรมีตอนนั้นว่าซิ ถ้าหลับแล้วมันอยู่ตั้งกับตั้งกัลป์มันก็หลับได้นี้ เพราะไม่มีอะไร
เข้าไปยุ่งไปเกี่ยวนี้ คิดดูซิเราหลับในคืนหนึ่งนะ เราทราบไหมว่าหลับนานเท่าไร ไม่
ทราบ ตื่นขึ้นมาจึงมาคาดมาเดาต่างหาก ในขณะที่หลับมันไม่ทราบนี้ นั่นละมันดับหมด
ทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเวลานั้น จะเป็นความทุกข์ความทรมานทางจิต เรื่องราวอะไร ๆ ก็
ตามที่มันเต็มหัวใจนั้น ขณะที่หลับสนิทจริง ๆ แล้วมันปลงหมดไม่มีอะไรเหลือเลย
ปล่อยหมด

ผมก็เคยพูดกระมัง ดูเหมือนในหนังสือก็เคยมี เคยพูดว่า สามัญคนธรรมดาเรา
นี้ ถ้าเป็นข้อเปรียบเทียบนะ พอที่จะเทียบได้บ้าง ก็เราได้ชมนิพพานตอนที่หลับสนิท
นั้นแล้ว นิพพานของคนมีกิเลสก็คือตอนหลับสนิท นั่นละพอเป็นเครื่องเทียบได้ เรียก
ว่านิพพานของคนมีกิเลส คือตอนหลับสนิทไม่มีอะไรต่างหาก อวิชชาก็ไม่ได้เสกสรรปั้น
ยกกันละ เวลานั้นไม่มีอะไรจะมาเสกกันเลย เจียบเลยนะ

ที่นี้พอตื่นขึ้นมามันก็ทำงานละที่นี้ไม่ว่าจิตใคร ทุกคนเป็นอย่างนั้น เรื่องเจียบ
ท่านก็เจียบของท่าน แต่ไม่ใช่เจียบสูญญะ สิ่งทีละเอียดยเห็นอสมมุติโดยประการทั้งปวงก็
เป็นอย่างนั้น ใ้อสิ่งที่ยิบแยบ ๆ เหมือนอะไร... หิ่งห้อยหิ่งเหยนั้น มันก็เป็นเรื่องของ
ธาตุของขันธ เป็นอีกอันหนึ่ง พอธาตุขันธปล่อยแล้ว เรื่องทั้งปวงทีไปเกี่ยวข้องกับธาตุ
กับขันธนี้ก็ไปพร้อม ๆ กันหมดไม่มีเหลือ นั่นละปรินิพพานแล้วท่านว่า อันนี้ไม่มีอะไร
ไปพาดพิงก็พูดไม่ได้

อย่างพระอรุณรุทธะตามเสด็จพระพุทธเจ้าในขณะที่จะปรินิพพาน จนกระทั่ง
ปรินิพพานแล้วนั้นแหละ เราก็ดูเอาอย่างนั้น ในประวัติมีนี่ ในตำรับตำรามีนี พระ

อนรุทระเก่งในทางเจโตปริยญาณหรือปรจิตวิชา รู้วาระจิต รู้จิตของคนอื่น เวลาพระพุทเจ้าจะปรินิพพาน เพียงเสด็จเข้าสู่ปฐมฌานเรื่อยไป ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ฌาน ๔ นี้เป็นรูปฌาน แล้วก็ก้าวเข้าไปถึงอากาศานัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เนวสัณญานาสัณญาตนะ นี้เป็นอรูปฌาน ๔

จิตก้าวเข้าไป ๆ ผ่านไป ๆ ผ่านไปตรงไหนพระอนรุทระรู้หมด ๆ จนกระทั่งเข้าสู่สัญญาเวทิตนิโรธ ตัปสัณญาและเวทนาทั้งหมด สงบพระองค์อยู่นั้น พระทั้งหลายก็สงสัย มีพระอรหันต์เป็นต้นนี้สงสัยถามพระอนรุทระว่า นี่ไม่ใช่พระพุทเจ้าปรินิพพานแล้วหรือ พระอนรุทระก็ตอบทันทีว่ายัง นั่นฟังซิ เวลาเข้าประทับอยู่ที่สัญญาเวทิตนิโรธ

เพราะผู้ดูอยู่ที่นี่ เห็นอยู่ที่นี่ นั่นละพระจิตที่บริสุทธิ์นั้นดูสัญญาใหม่ ถ้าสัญญาพระอนรุทระเห็นได้ยังไง นั่นเอาอันกันตรงนี้ซิ พระอนรุทระก็เป็นพระอรหันต์แต่เก่งทางปรจิตวิชา ตามเสด็จตามพระจิตของพระพุทเจ้า ตามเสด็จในเวลาเข้าฌานเรื่อย ๆ พอเคลื่อนไหวออกมาก็บอก เคลื่อนออกมาจากสัญญาเวทิตนิโรธเรื่อยมาจนกระทั่งถึงพระจิตอันบริสุทธิ์ธรรมดา แล้วก็ก้าวเข้าอีก

พอก้าวเข้าฌานคราวนี้ก็ถึงแค่จตุตถฌานซึ่งเป็นรูปฌาน ๔ พอผ่านจากรูปฌาน ๔ แล้วก็ก้าวเข้าไปอรูปฌาน ๔ เพราะทั้งสองอย่างนี้เป็นสมมุติด้วยกัน พระจิตที่เป็นวิมุติก็ผ่านออกตรงกลาง เมื่อผ่านออกไปไม่มีอะไรพาดพิงแล้ว ก็พูดไม่ได้ว่าไปโน้น ไปอยู่ที่โน่นที่นี่ เพราะไม่มีที่พาดพิง รูปฌาน ออรูปฌาน เป็นสมมุติ สัญญาเวทิตนิโรธ ก็เป็นสมมุติ พระจิตเข้าไปเกี่ยวข้องกับสมมุติใดก็บอกได้ว่า เวลาที่อยู่ตรงนั้น ๆ

พอออกจากสมมุตินี้โดยประการทั้งปวงแล้วนั้นพูดไม่ได้ จิตดวงนั้นแหละ จิตดวงบริสุทธิ์นั้นแหละ เวลาไม่มีอะไรพาดพิงแล้วก็พูดไม่ได้ แล้วสัญญาใหม่ละ ฟังซิ แต่อยู่ในนี้มีสิ่งที่พาดพิงอยู่นี้ก็พูดได้ว่า พระจิตของพระพุทเจ้าเวลานี้เสด็จไปตรงนั้น ๆ พระจิตที่บริสุทธิ์นั้นไปไหนก็รู้หมด เพราะมีสมมุติเป็นเครื่องพาดพิงกันพอให้ได้พูด พอออกจากนั้นแล้วไม่มีสมมุติที่นี้ปรินิพพานแล้วเท่านั้น นั่นชัด ท่านผู้รู้นิพพานพูดเรื่องนิพพานพูดได้เต็มปากซิ ก็พระอรหันต์เป็นผู้สุอุปาทิเสสนิพพาน จิตเป็นนิพพานทั้ง ๆ ที่ยังมีธาตุมีขันธ์อยู่นี้ พูดได้เต็มปาก

เรื่องทีกล่าวนี้นี้เป็นเรื่องสด ๆ ร้อน ๆ ในหัวใจของผู้ปฏิบัตินะ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เลขาธิการอาการเอื้อมการตะเกียกตะกายของผู้ปฏิบัตินะ ธรรมเป็นสวากขาตธรรมตรัสไว้เพื่อพวกเรา พวกปฏิบัตินี้แหละ ไม่ได้ตรัสเพื่อใคร สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้ว ผู้ปฏิบัติดำเนินให้ชอบเกิดจะไม่สงสัยในเรื่องผลที่จะพึงได้รับ พระพุทเจ้าแท้ ๆ เป็นผู้ตรัสไว้เป็นผู้สอนไว้

พระอนุรุทธะนี่ก็เป็นเชื้อกษัตริย์ พระอนุรุทธะ พระอานนท์ เหล่านี้เป็นเชื้อกษัตริย์ในวงศ์พระศาสดานั้นแหละ เสด็จออกบวชเสียหมดเลย เป็นพระอรหันต์ล้วน ๆ ในหนังสือว่าสกุลพระสารีบุตรนี้ นางสารีมีลูก ๗ คน เป็นลูกชายทั้งนั้นอย่างนั้นไม่ใช่เธอ ถ้าจำไม่ผิดเข้าใจว่านั่น ฟังว่าออกบวชดูเหมือนจะเป็นพระอรหันต์หมดหรือว่าโง่ลืม ๆ ไปตรงนี้ พระเวรัตตะก็ใช่ พระเวรัตตะนี้ชอบอยู่ในป่าในเขา และอภินิหารเก่ง

วัดนี้ไม่ให้มีงานอะไร เพราะสงวนหมู่เพื่อนเพื่อให้ได้ภาวณา แล้วผมไม่ชอบมาแต่ไหนด้วย ไม่ใช่ชี้แจงเรื่องงานทั้งหลาย แต่เรื่องภาวณาเป็นของสำคัญมาก นั่นเราถือเอาตรงนั้นเลย จึงเป็นเรื่องชี้แจง เรื่องเกี่ยวกับการสร้างนั่นสร้างนี่ไม่เอา เอาแต่อันนี้

เวลาเราปฏิบัติก็ได้สร้างอะไรนะ เรียนก็ตั้งหน้าตั้งตาเรียน พอหยุดจากเรียนแล้วก็ไปตามคำสั่งอธิษฐานของเราที่ตั้งเอาไว้ แล้วออกเลย ออกก็ออกจริง ๆ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับภารกิจสร้างอะไรทั้งนั้นเลยเรื่อย ๆ อยู่ในป่าก็ป่าจริง ๆ อยู่ในเขาก็กเขาจริง ๆ สู้จริง ๆ เพราะฉะนั้นมันถึงไปคิดเรื่องอาหารการกินที่เป็นของป่าของเขา ที่เราเคยกินในป่าในเขา มันทำให้ระลึกถึงคุณค่าของสิ่งเหล่านี้

อ้อ ที่นี้พระพุทธเจ้าทรงลืมนพระเนตรบูชาตันโพธิ์นี้ มันวิ่งถึงกันนะในเรื่องเหล่านี้ เพราะท่านเห็นคุณค่า เห็นบุญเห็นคุณของตันโพธิ์ ตั้ง ๗ อาทิตย์แยะ แห้งละ ๗ วันผมก็ลืมน ๆ ในพุทธประวัติก็มีที่ยกตันโพธิ์ขึ้นเป็นคู่เคียงของศาสนานั่นนะ นี่ละก็คือพระองค์ทรงเห็นคุณค่าของตันโพธิ์ พุทธภาษาของเรานี้ก็เรียกว่าเห็นบุญเห็นคุณ จึงแสดงกตัญญูขึ้นมาต่อตันโพธิ์ที่พระองค์ตรัสรู้

ที่นี้อาหารชนิดใดที่เราเคยขบเคี้ยวมันมา ตั้งแต่เวลาต่อสู้กับกิเลสแบบสมบุกสมบัน แบบรอดเป็นรอดตายมานั้น มีอาหารประเภทใดบ้าง นี่ซิพอมานเจอเข้าที่ไรมันไม่ได้ชินนะ มันหากเป็น สะดุดก็ก๊ก ๆ เลย พวกหน่อไม้ พวกผักอะไร..ผักกระโดน กระเดียน ผักเครื่องของป่านั่นแหละ มันสะดุด ๆ นะ มันเหมือนกับว่าเป็นคู่มือคู่มือสหาย คู่พึงเป็นพึ่งตายกันมาแต่ก่อน มันเป็น มันไม่ได้ชินนี้ ทุกวันนี้ก็ไม่ชิน

ผักอะไร เขาเรียกโหระพาอะไรหอม ๆ นั่น นั่นก็มีอยู่บนเขา นะ มีอยู่ตามน้ำซับน้ำครำ พวกนี้มีแต่มันเป็นเถาวัลย์ไม่ใช่เป็นต้นนะ คือมันเป็นเถาเกิดอยู่ตามน้ำซับน้ำครำ เขาเรียกน้ำครำ ให้โยมแหละเขาไปเด็ดมากิน วันละยอดสองยอดเรื่อยแยะ ถ้าวันไหนมีพริกมีอะไรก็ให้เขาไปเด็ดเอามากิน เพราะเราอยู่อย่างนั้น อยู่ใกล้ ๆ มันก็มี บางแห่งอยู่ใกล้ ๆ กับที่เราฉันเลยก็มี

พระกรรมฐานไปอยู่ที่ไหนต้องมีน้ำ ไม่มีได้เธอ แล้วก็ผักมันมีหลายชนิด อย่างธรรมลี นี่เป็นนักกินผัก คนจังหวัดเลย เรายังสู้ธรรมลีไม่ได้นะ เรื่องนักกินผัก อู๋ย กินได้หมด กินเกลี้ยง แดกฉาน ผักชนิดต่าง ๆ มีเยอะนะในป่า องค์หนึ่งรู้อย่างหนึ่ง ๆ

นั่นแหละที่ได้กินผักหลายต่อหลายชนิด ก็เพราะองค์หนึ่งรู้อย่างหนึ่ง ๆ เวลาเอามากินนะ เคยพบกับเพื่อนกับฝูงหลายจังหวัดต่อหลายจังหวัดนี่นะ องค์นั้นชำนาญกินผักอันนั้น องค์นั้นชำนาญผักอันนั้น ๆ องค์นั้นชำนาญผักอันนั้น ที่นี้หลายองค์ต่อหลายองค์ พบกันหลายครั้งหลายหนก็จำได้ซี มันก็กว้างขวางไปเอง

นี่ทุกวันนี้ ผักเหล่านั้นมาผ่านนี้มันจะสะดุดหัวใจ มันไม่ได้ชินนะ อย่างผักกระโดนอย่างนี้ก็เหมือนกัน นั่นผมกิน ผักอะไรหอม ๆ ที่ว่าโหระพาอะไรเพอ มันอยู่ตามน้ำซับน้ำคร่า แล้วก็หน่อไม้ อยู่ในป่ากินแต่หน่อไม้ ถ้าเป็นหน่อไม้หน้าหน่อไม้ สำคัญที่ผักนั้นแหละ ไปบิณฑบาตก็เราไปหาอย่างนั้นนะ ไม่ใช่มันไม่มีหน่อ หรือเราไปถูกที่ แร้นแค้นกันดาร ไม่ใช่อย่างนั้นนะ เป็นเพราะเราไปหาเอง

บ้านไหนคนนับถือมาก ๆ ยุ่งมาก อาหารการบริโภคมาก เขากวนไม่ได้ภาวนาก็เราหาภาวนาอย่างเดียวนี่ เพราะฉะนั้นที่ไหนที่เห็นว่าเป็นความสะดวกในการภาวนา เราจึงชอบที่นั่น ก็ที่คนไม่ยุ่งนั่นเอง เมื่อคนไม่ยุ่งอาหารก็ไม่ค่อยมีละ และนอกจากนั้น ยังไปหาบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ๓-๔ หลังคาเรือนบ้าง ๙ หลัง ๑๐ หลังคาเรือนบ้าง ก็อยู่อย่างนั้น ถ้าเราไม่ฉันทันทีวันนี้ก็ไม่ได้พบคนละ พบแต่เราคนเดียว เขาก็ไม่มา มาหากันอะไร เขาก็ไม่ใช่เป็นคนยุ่งกับพระด้วย เราก็คงไปหาที่เช่นนั้นด้วย แนะก็อยู่สบาย

นั่นแหละที่ได้พึดกับกิเลสทั้งวันทั้งคืนเห็นดำเห็นแดงกัน ข้าวไม่กินภาวนายังดีหลายวันกินทีหนึ่ง หลาย ๆ วันถึงกินทีหนึ่ง สมาธิก็แน่น พอทางด้านปัญญานี้ก็เหมือนกัน ปัญญาที่คล่องตัวถ้าอดอาหารนะ มันช่วยกันจริง ๆ นี่หมายถึงสำหรับผมเอง จะว่านิสัยหยาบอะไรก็แล้วแต่เถอะ เรื่องอาหารนี้สำคัญมากกับเรา เพราะฉะนั้นเราจึงได้ต้องเสีย เพราะเราชอบอด เนื่องจากว่าอดอาหารแล้วภาวนามันช่วยได้นี่นะ ไม่ได้บังคับบัญชาอะไรกันมากนัก

ถ้าฉันอึด ๆ แล้ว ไอ้โห ชี้เกียจก็มาก นอนก็เก่ง รากะตันทาก็มักเกิด ได้ระวัง อันนี้ละมากนะ คือธาตุขันธ์เวลามันคึกคะนองมันเป็นของมันนะ เราไม่ได้ไปคึกคะนองกับมัน ไม่ได้ไปสนใจยินดีใยดีกับมันก็ตามนะ แต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์เป็นเครื่องเสริม มันแสดงออกมาเราก็รู้ อย่างอาหารดี ๆ ตามสมมุตินิยมนี้ด้วยแล้ว พวกผัด ๆ มัน ๆ โห เก่งมากนะ ได้ระวัง ผมไม่ได้กินแหละ ถึงจะไปในเมืองในที่ไหน จำเป็นก็กินนิด ๆ ระวังขนาดนั้นนะ

อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย ในธรรมที่ท่านสอนไว้ว่าที่สบาย สบายในการภาวนาต่างหากนี้ ไม่ได้สบายเพื่อรากะตันทาเกี่ยวกับธาตุขันธ์นี่นะ อาหารสัปปายะ คืออาหารเป็นที่สบายในการภาวนา กินแล้วธาตุขันธ์ก็ไม่กำเริบ การภาวนาก็สะดวก

สบาย นั่นอาหารสัปปายะ ท่านหมายเอาอย่างนั้นต่างหาก เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ รั่มัตระวัง โอ้ย กินแบบนักโทษนั่นแหละพูดง่าย ๆ

เรายังไม่ลืมท่าน....วัดนรนาถฯ ท่านพูด เอ้อ ท่านพูดแปลกนะ คุยกับท่าน ท่านพูดเป็นธรรมะนำฟังอยู่นะ เพราะท่านสนใจภาวนาตลอดนี้ ท่านว่า โอ้ ผมอยู่ใน กรุงเทพฯ นี้ ไม่ได้ฉันอาหารกรุงเทพฯ ร้อยเปอร์เซ็นต์หรือกนะท่านอาจารย์ ว่าอย่าง นั้นนะ ทำไม่ถึงไม่ฉันร้อยเปอร์เซ็นต์ โอ้ย ถ้าฉันพวกอาหารประเภทโลก ๆ ไม่ได้นะ แก่ปานนี้ราคาหมันก็แสดงเหมือนกัน คือมันเสริมท่านว่า ต้องได้รั่มัตระวัง ฉันทองแห่ง ๆ เห็ง ๆ ไปอย่างนั้นแหละท่านว่า อยู่ในกรุงเทพฯ ก็จริง หยิบเล็ก ๆ น้อย ๆ ไป ไม่ได้ฉันอะไรเต็มเม็ดเต็มหน่วยแหละ

แต่ธาตุชั้นธัมมชอบ ท่านก็ว่าอย่างนั้นแหละ ท่านก็พูดถูกนี้ แต่ธรรมไม่ชอบนั้น ชีท่านว่า ฉันลงไปแล้วมันก็เป็นโทษกับเรานี้แหละ การภาวนาไม่สะดวก ท่านว่าอย่างนี้ คือท่านภาวนาอยู่เป็นประจำทุกวัน ถ้าฉันแห่ง ๆ ฉันอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปอย่างนั้น แล้วภาวนาก็สะดวก นั้น จิตใจก็ไม่ตื่นไม่ติด เพราะไม่มีอะไรเสริมมัน ธาตุชั้นธัมมไม่เสริม มันท่านว่า นั้น

ผมก็ เอ้ ท่านพูดนำฟัง เพราะเป็นคำพูดที่เราเคยปฏิบัติอยู่แล้วมาตั้งเดิมตั้งแต่ เราออกปฏิบัติ เราปฏิบัติอย่างนั้นนี้ เวลาท่านพูดตรงกับความจริงทำไมจะไม่ยอมรับ กัน เอ้อ มันเข้าที่แล้วนี่พูดนี้แหละ เพราะเราเป็นอย่างนั้นนี่ อดอยากขาดแคลนจริง ๆ ใน หัวใจของเรา บังคับให้มันอดอยาก จนกระทั่งพรรษาที่ ๑๖-๑๗ ล่วงไปแล้วนี้แหละ ถึงได้ปล่อย ก็เป็นจังหวะหรือเป็นเวลาธาตุชั้นธัมมไม่ค่อยจะติดต่อกับอาหารอะไรนักละ นะ อายุ ๓๖-๓๗ ไปแล้วนะ อย่างนั้นก็ฉันไปมันถึงค่อยสะดวก เรียกว่ามันไม่มีอะไร ฉันทสบาย

จากนั้นก็เสริมมัน เสริมธาตุชั้นธัมม คือมันไม่อยากจะขบจะฉันอะไร ต้องได้ส่ง เสริม เช่นนมอย่างนี้ แต่ก่อนผมไม่แตะเลยนะนม ตั้งแต่เรียนหนังสืออยู่มันก็เป็น รู้ชัด ๆ จึงไม่เอา เรียนหนังสืออยู่ผมก็ไม่เอานะ ไม่นั้น ได้มาเวลาเขาเอามาถวาย..มี เรียน หนังสือเขามาถวายนี้ก็เอาถวายครูบาอาจารย์ไป เราไม่เอา

อย่างทุกวันนี้ฉันลงไปมันก็เหมือน ๆ อะไร มันไม่ได้เสริมนี้ ฉันทอะไรลงไปที่ว่า มันเคยเสริมแต่ก่อน ๆ มันไม่ได้เรื่องทั้งนั้นแหละเตี้ยนี้อาหารการบริโภค เพราะธาตุ ชั้นธัมมอ่อนตัวพอแล้ว มีแต่จะทรุดลงไปเรื่อย ๆ แต่ก่อนได้ระวังกันทุกอย่างนั้นแหละ ไม่ระวังไม่ได้นักภาวนา จะเห็นแก่ลิ้นแก่ปากไม่ได้นะ ต้องได้มองดูธรรมอยู่ตลอดเวลา อยากรขนาดไหนก็ไม่เอาถ้าเห็นว่าเป็นข้าศึกต่อธรรมแล้ว ต้องได้บังคับกันอยู่ตลอด นั้น แหละถึงได้เรียกว่าเป็นเหมือนนักโทษ

การฝึกจิตกรรมฐานเจ้าของนี้มันเหมือนนักโทษดี ๆ นี่เคยทำมาแล้วไม่ใช่มาพูดเฉย ๆ นะ เราเคยทำมาแล้ว ก็พูดได้อย่างเต็มปากละซิ อยู่ในป่าในเขาอยู่เงียบ แหมมันสงบเอาจริง ๆ นะ ปรากฏว่าใจดวงนี้นะมันเหมือนครอบโลกธาตุนี้ ความสว่างกระจ่างแจ้งของจิต ความสงบของจิตนะ มันเหมือนไม่มีอะไรในโลกนี้เลย มันกังวลอยู่แต่ความรู้เจ้าของนี้ปรากฏว่า นั่นฟังซิ แล้วไม่มีอะไรที่มันกังวลอยู่ด้วยความรู้

คือความรู้ที่เด่นขนาดนั้นนะ มันกังวลอยู่ด้วยความรู้ สว่างกระจ่างแจ้งเป็นแบบอัศจรรย์พูดไม่ถูก อยู่คนเดียวอย่างนั้น ๆ เหมือนมันครอบโลกธาตุไปหมดด้วยความรู้ที่สว่างไสวที่ โอ๊ย พูดไม่ถูก เรื่องเงียบนี่เงียบขนาดนั้นนะ ก็ไม่มีอะไร ในเขาจะไปมีอะไร มันถึงได้เห็นชัดในหัวใจของเรา

เวลาเริ่มภาวนาที่แรก ก็เมื่อหัวใจทำงานตบตบ ๆ ก็ฟัง ที่นี้พอมันเพลินในเรื่องการภาวนาไปแล้วเลยหายเงียบไปเลย ใจตบตบ ๆ ก็หายเงียบไป ผลสุดท้ายร่างกายก็หายไปตาม ๆ กันเลย นั่นถึงวาระมันหายมันหายไปอย่างนั้นนะ จิตมันรู้ ไม่ทราบว่าจะอยู่ทางสูงทางต่ำรู้อย่างไรต่ออย่างไร หากปฏิเสธไม่ได้นะคำว่ารู้นี้แหละ หากไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ว่ารู้อยู่สูงอยู่ต่ำอยู่กับอะไร อยู่กับร่างกายหรือไม่ร่างกาย

นี่พูดถึงเวลาฝึกกรรมฐานเจ้าของ อาหารต้องมีแต่อาหารอย่างว่าละ เช่น ข้าวเปล่า ๆ ไม่ต้องพูดละ จนชิน..เรื่องฉันข้าวเปล่า ๆ อยู่ในป่าในเขา บางทีถ้าสมมุติว่าเขาตำน้ำพริกมาให้เขาก็ใส่ปลาร้าเสีย ปลาร้าก็เป็นปลาร้าดิบ อย่างนี้ก็ฉันไม่ได้เสียจะว่าอย่างไร เพราะไม่ได้มีใครตามมานี่ เขาจะตามมาอะไร เราก็ไม่ให้เขาตามนี่ เราไม่ต้องการยุ่ง บางทีเขาก็ตำน้ำพริกให้สักห่อหนึ่งมา น้ำพริกถ้ามีแต่พริกล้วน ๆ เราก็ฉันได้ แต่นี่มีปลาร้าอยู่นั้น ปลาร้าดิบนี่เขาไม่ใส่ปลาร้าสุก ก็กินไม่ได้เสีย

นี่พูดถึงเรื่องการขบการฉัน ฉันข้าวเปล่า ๆ มันฉันได้มากแค่ไหน สองสามคำก็อิ่มแล้วจะไปฉันได้มากอะไร ที่นี้เดินจงกรมตัวปลิวไปเลย นั่งภาวนานี้เป็นหัวต่อ ไม่มีโงกมึ่งว่ง มันก็บ่งให้เห็นได้ชัด ๆ ว่า เพราะอาหารนั่นเองทำให้โงกมึ่งว่ง นี้มีแต่ข้าวเปล่า ๆ มันก็ไม่มึ่งว่ง แล้วประการหนึ่งข้าวเปล่า ๆ มันไม่ฉันได้มากนัก ถ้ามีกับดี ๆ ก็ฉันได้มาก ฉันได้มากก็นอนมาก ชี้เกียจมากนะซี โงกมึ่งว่ง นั่งสัปหงกงกกันไปละ ก็เคยเป็นอยู่แล้ว รู้อยู่ ไปอยู่อย่างนั้นมันไม่ฉันอาหารอย่างนั้นนี่นะ

นี่ละบังคับเอานะ เราไม่ชอบแต่ธรรมท่านเป็นอย่างนั้น เราชอบธรรมเราต้องดำเนินตามธรรม อาหารที่ไหนมันก็มีนี่นะ เราเข้ามาทำไมอย่างนี้ เนะ เรามาหาธรรมเมื่อหาธรรมก็ดำเนินตามธรรมซิ นี่มันบังคับให้เป็น เพราะฉะนั้นจึงอดบ้างอึดบ้าง อยู่ไป ขอให้ใจได้สะดวกสบาย

บางทีนี่ก็พูดมันสุดมันสิ้นไปเสียว่า บางทีมันเป็นเหมือนกันนะ ทั้ง ๆ ที่ราคา
 ตัณหาก็คืออยู่นะ แต่เวลาไปอยู่ในแดนธรรมานอย่างนั้น มันเหมือนกับเป็นพระอรหันต์
 น้อย ๆ ขึ้นมา ไม่มีอะไรเลยในหัวใจ ปรากฏว่ามันเหมือนเป็นพระอรหันต์น้อย ๆ ขึ้น
 มาองค์หนึ่งในเขาในป่า จิตมันสว่างไสวมัน โอ..นี่เห็นชัด ๆ อยู่นี่ มันเป็นเรื่องอัศจรรย์
 อยู่ในหัวใจเจ้าของ มองลงไปนี่มันสว่างจ้าอยู่ ซึ่งแต่ก่อนมันมืด มันเป็นถ่านไฟดำ ๆ
 เราก็ก็นั่งอยู่ ถ่านไฟแดง ๆ ด้วยไฟเราก็ก็นั่งอยู่ อันนั้นมันไม่เป็น มันสว่างจ้าอยู่ในหัว
 ออกนี่ ความรู้มันมีอยู่ตรงนี้

เพราะฉะนั้นถึงยันกับพวกปริยัติทั้งหลาย ปริยัติเรียนต้องขึ้นสมองเรอบอก ถ้า
 เป็นภาคความจำต้องขึ้นสมอง สมองทำงานความจำจนสมองที่อ เราก็ก็นั่งเรียน มีแต่
 บังคับจะให้เรียน ๆ ให้จำ ๆ จนกระทั่งสมองที่อไม่ทำงานเลย หยุดเอาเฉย ๆ คือสมอง
 ไม่ทำงานให้ มันที่อหมด

ทีนี้เวลามาภาคปฏิบัตินี้มันไม่ได้ขึ้นสมองนะ มันอยู่ที่กลางนี้ เห็นชัดขนาดนี้จะ
 ว่าไง ก็มันเห็นอยู่นี่ ภาคความจำมันอยู่สมอง ภาคความจริงมันเข้าอยู่ในหัวใจ อยู่ตรง
 กลางนี้ พอจิตสงบก็สงบตรงนี้ สงบอยู่ตรงนี้ ทีนี้เวลาสว่างไสวก็นั่งสว่างไสวตรงนี้ มัน
 หนักมันเบาขนาดไหนในเรื่องอารมณ์ของจิตที่เกี่ยวข้องกับจิต ก็เป็นอยู่ตรงกลางนี้ ไม่
 ได้เป็นอยู่บนสมองนี่นะ มันก็เห็นได้ชัดละซิ ตลอดไปเลย จนกระทั่งมันจะสว่างขนาด
 ไหน ละเอียดขนาดไหน มันก็เป็นอยู่ตรงกลาง ๆ อยู่จั้น ไม่ได้ขึ้น นี่เห็นได้ชัดทีเดียว

ที่ท่านกล่าวไว้ในบาลีเป็นพุทธพจน์นะ ท่านกล่าวไว้ว่าจิตนั้นอยู่ตรงกลาง และ
 อยู่ในหัวใจเป็นที่อันหนึ่งของจิตว่างั้น ท่านว่า คุหาสยํ หทยํ ในหัวใจมันอยู่ตรงกลาง
 ในเวลาจิตสงบ เริ่มจากสงบเข้าไป ๆ มันก็รู้ที่อยู่ภายใน ๆ นี้ไม่ได้มารู้ข้างบนนะ มันเป็น
 อยู่ข้างในตรงกลาง ๆ นี้ จนกระทั่งถึงความสว่างไสว ไม่ว่าจะขึ้นของสมาธิที่สงบตัวก็อยู่
 ตรงนี้ ชั้นของปัญญาที่เบิกอะไรต่ออะไรออก ก็สว่างไสวอยู่ภายในนี้ ละเอียดเข้าไป
 ขนาดไหนก็อยู่ตรงกลาง ๆ ตลอดเลย ไม่ได้เคยปรากฏว่าอยู่บนสมอง นอกจากเรียน
 นั้นเห็นได้ชัดเรียน ว่าสมองทำงานจริง ๆ ภาคภาวนานี้ไม่มีขึ้นสมองเลย อยู่ตรงกลาง

แล้วก็เห็นเป็นสักขีพยานอีก ตอนที่ว่าจะตายนั้น ตอนที่ถ่าย ๒๕ หน อาเจียน ๒
 หนนั้นมันก็อยู่ตรงนี้ โอ เวลาอาเจียนนี้มันพุ่งไปติดฝาโน่นนะความแรงของมัน อาเจียน
 นี้เศษอาหารนี้พุ่งจากนี้ติดฝา ทีนี้ก็อ่อนลงทันทีเลยนะ อ่อน มันจะไปละ เห็นได้ชัดที่
 เดี่ยวอ่อนลง ๆ อย่างรวดเร็ว แล้วความรับผิดชอบของร่างกายส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ในตัว
 ของเรานี้ ช่างล่างก็ขึ้นมา ช่างบนก็ลงไป ลงไปตรงกลางนี้นะ ความรับผิดชอบของจิต
 ที่ชานออกไปตามร่างกายส่วนต่าง ๆ นี้หัดตัวเข้ามาอย่างรวดเร็วทีเดียว ช่างล่างก็ขึ้นมา

นี่ เรานั่งอยู่เชียงใหม่ แต่แปลกอยู่ไม่ล้นนะ ก็มันรู้ตัวอยู่ไม่ได้แปลอนี้ เวลามันหดเข้ามา มันหดเข้ามาตรงกลาง คีระชะเรานี้ก็ลงมา ข้างล่างก็ขึ้นมาอยู่ตรงกลาง

จากนั้นมาก็ปล่อยเลยหมด ร่างกายก็เป็นเหมือนท่อนไม้ท่อนฟืน ตาไม่ใช่ตา บอดนะ มันเลยบอด คือฟังแต่ว่าท่อนไม้ท่อนฟืนก็แล้วกันเถอะ ตาจึงไม่มีความหมาย ตาก็เป็นฟืนไปหมด หูเป็นฟืนไปหมดนั่นแหละ คือไม่มีคำว่าบอด มันเลยบอด เพราะ บอดเช่นเราหลับตานี้เรายังเห็นดำ ๆ หูหนวกเราอุดหูเรานี้ยังได้ยินเสียงอ้อ ๆ ของมัน อันนี้มันเป็นท่อนไม้ท่อนฟืนไปเลย ประสาทส่วนต่าง ๆ หมด นั่นฟังซิ แล้วก็ท่อน ไม้ไปหมด

เวทนาของกายที่เป็นอย่างสาหัสนั้นก็ดับวูบหมดเลยไม่มีอะไรเหลือ ร่างกายดับ ทุกขเวทนาในร่างกายที่มันอ่อนลงมา ตอนมันจะตายนั้นละที่ร่างกายเวทนาที่เป็นอย่าง สาหัสนั้นละมันอ่อนตัวลง ๆ คือเวทนามันเต็มที่แล้วมันอ่อนตัวลง ๆ คือมันจะไป พอ อ่อนตัวลงมันก็เข้าไปจุดกลางแล้วก็ดับเลยเวทนา ทุกขเวทนาที่เป็นอย่างสาหัสดับวูบลง พร้อมกันกับกายหมดความหมายนะ พอกายหมดความหมายทุกขเวทนาจึงหมดความ หมาย หมดไม่มีอะไรเหลือเลย นั่นฟังซิ ยังเหลือแต่ความรู้อันเดียวเท่านั้น ความรู้ นั้น เราก็พูดไม่ถูกนะ คือตอนที่มันส่องใสเราก็รู้ว่ามันส่องใส แต่ก่อนรู้กันทุกระยะ ๆ แต่ ตอนนั้นคำว่าส่องใสหรือเศร้าหมองมันก็ไม่มี ในตอนที่ว่ามันจะตายนั้นนะ ก็เรื่อยมาจน กระทั่งทุกวันนี้แหละจะว่าอะไร มันเป็นไปละ

ทีนี้พอมันมีสักแต่ว่ารู้เท่านั้น แต่แปลกอยู่นะ สังขารมันยังใช้ได้อยู่ ความปรุ งของจิตยังใช้ได้อยู่ ทั้ง ๆ ที่ตา หู จมูก ลิ้น กายทุกส่วนเป็นท่อนไม้ท่อนฟืนไปหมดแล้ว หมดความหมายแล้ว แต่ทำไมสังขารนี้อยู่ในวงชั้นมันปรุ้งได้ เห็นได้ชัด ๆ นี้จะว่ายัง ไง ถ้าว่าชัดแย้งกันตรงไหนก็ยอมรับว่ามันชัดแย้ง เพราะมันปรุ้งได้อยู่นี้ ร่างกายทุกส่วน หมดความหมายไปแล้ว แต่ความปรุ้งอันนี้...หรือมันเกี่ยวกับจิตอย่างว่านะ เพราะปรุ้ง ออกมามันก็ออกมาจากจิต สัญญาก็ออกมาจากจิตก็ถูก

มันปรุ้งของมันว่า หือ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ ตอนมันหดเข้ามาแล้วเรียบร้อย หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ว่าเหมือนมันยังเปอร์เซ็นต์เดียว เรียกว่า ๙๙% ก้าวเข้ามาถึง ๙๙ % พอ ๑๐๐% ก็ติดพับออกเลย ประโยคหลังประโยคสุดท้ายก็จิตเคลื่อนออก แต่นี้ยัง ไม่เคลื่อน แต่มันปรุ้งได้ทั้ง ๆ ที่มีแต่ความรู้ที่สักแต่ว่ารู้ ร่างกายก็หมดความหมาย เวทนาจึงหมดความหมายไม่มีอะไรเหลือแล้ว ก็เหลือแต่สักแต่ว่ารู้ แล้วมีอันหนึ่งปรุ้งขึ้น มาว่า หือ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ เอ้า ไปก็ไป ว่างั้นนะ

แปลกอยู่นะ เอ้า ไปก็ไป กำหนดบับลงไปอีก เหมือนกับจะเสริมให้มันไป จะ ช่วยให้มันไปเลย เอ้า จะไปก็ไป มันก็ตั้งท่าไปตั้งหน้าไป พุดง่าย ๆ นะ แต่แล้วมันกลับ

ไปสนับสนุนกัน พอจ่อจิตเข้าไปตั้งทำอะไรอยู่ที่นี่ อยู่กับผู้รู้เท่านั้นไม่ได้อยู่กับอะไร เท่านั้นแหละ แล้วทำไมความรับผิดชอบของจิตนี้ชานออกไปอีกนะ แทนที่จะไปกลับไม่ไปชานออกไปอีกนะ ทางนี้ก็ขึ้นมา ทางนั้นก็ลงไปข้างล่าง ลงไปทั่วสรรพางค์ ออกทั่วสรรพางค์ร่างกายอย่างรวดเร็วเลย หือ ไม่ไปหรือ ไม่ไปก็อยู่ซี ว่างั้น เอ้ มันก็คิดได้นี่นะ มันแปลกอยู่นะ สังขารนี้มันปรุงได้

ที่นี้พอความรู้ที่ชานออกไปทั่วสรรพางค์ร่างกายแล้ว ตาก็เริ่มรู้ว่ามันฝ้าฟาง หูก็เริ่มรู้ได้ยินเสียงอย่างนั้นละ นี่มันออกไป พอความรับผิดชอบมันออกไปสู่อวัยวะส่วนต่าง ๆ ประสาทส่วนต่าง ๆ มันก็รับทราบของมัน แต่ก่อนนี้เจียบหมดเลยมีแต่รู้อันเดียว นั่นละ ๙๙% ถ้าสมมุติว่าจิตมัน ถ้าเป็นอาการอีกสมมุติหนึ่ง คือสมมุติสุดท้ายก็ว่า แสดงอาการสุดท้ายเปอร์เซ็นต์ที่ร้อย ก็เรียกว่าแย็บ ความเคลื่อนไหวของจิตที่ออกจากร่างนี้ไปเลย ๑๐๐% เขาเรียกว่าตายเลย

นี่ก็ทำให้คิดเหมือนกันว่า คนเราถ้ามีสติดี ๆ มีสติอยู่แล้วเราจะทราบ เวลาตายนี้คนเวลาจะตายจริง ๆ เวทนาจะดับหมดนะ เวทนาจะไม่มีเหลือเลย ทุกขเวทนาจะดับหมด ถ้าจะตายจริง ๆ ในขณะที่จะตาย ก่อนจะตายนั้นจะเห็นชัดเจนว่าเวทนานี้ดับหมดแล้วจิตถึงจะเคลื่อนตัวออก จิตดวงนี้เคลื่อนออกละ แต่ที่มันไม่รู้อย่างนั้นชิตคนเรา บางทีทั้งเนื้อทั้งตัว เลยไม่รู้วาทุทุกขเวทนาเป็นยังงัย มันหมดสติสตั้งไปเลยนั้นก็มียะอะ ถ้ามีสติแล้วก็อย่างว่านี่ ต้องรู้

เวลาจะตายจริง ๆ นี้ทุกขเวทนาต้องดับหมดไม่มีอะไรเหลือ แล้วจิตถึงจะเคลื่อนออก นั่นหมายถึงการถ่ายที่ว่าถ่าย ๒๕ หนนี้ แต่โรคหัวใจผมนี้ไม่ถึงนั้นนะ เพียง ๙๘ เท่านั้นไม่ถึง ๙๙% คำว่า ๙๘ เป็นยังงัย เราจะพูดได้แค่ ๙๘ กับ ๑๐๐% คือต่ำลงมากกว่านั้นเราพูดไม่ถูกนะ อันนี้มันมีจุดที่พูดได้ เช่นอย่าง ๙๘% นี่มันรวมตัวเข้าไปโรคหัวใจนี้ละ เวลามันอ่อนตัวเต็มที่แล้วมันรวมตัวเข้าไป มันไปเหนื่อย ละเอียดอยู่ที่ตรงหัวใจ นอกนั้นมันปล่อยมาหมดนะ ปล่อยหมด แต่ตรงนี้มันไม่ปล่อยนี่ คืออวัยวะส่วนละเอียดที่เป็นทุกขเวทนาส่วนละเอียดนี้ มันเป็นอยู่ในหัวใจนี้ เป็นอยู่ตรงกลางพูดง่าย ๆ มันไม่ปล่อย จึงเรียกว่า ๙๘%

ถ้าหากว่ามันจะไปจริง ๆ มันต้องปล่อยนี้อีกทีหนึ่งแล้วเป็น ๙๙ อย่างที่ว่ามัน ละ จากนั้นใจก็ออกจากร่าง นี้โรคหัวใจเป็นแค่ ๙๘ คือมันปล่อยเข้าไปหมดแล้ว ก็เหลืออยู่น้อยอย่างละเอียด จุดที่มันอ่อนเพลียเต็มที่ มันมาอยู่ตรงนี้ ภายเวทนาส่วนละเอียดมันมีอยู่ตรงกลางหัวอก ส่วนเหล่านั้นมันปล่อยมาหมด แต่ก่อนมันเหนื่อยมาหมดเหล่านี้ มันเหนื่อย ๆ ที่นี้มันปล่อยความเหนื่อยเหล่านั้นมาหมด มาเหนื่อยตรง

กลางหัวอกจุดเดียวนี้ จึงเรียกว่า ๙๘% ออกจากนั้นแล้วมันนับไม่ได้ ผมไม่สามารถจะพูดได้ว่าก็เปอร์เซ็นต์ มันเห็นได้ชัดเจนอะ ๙๙ กับ ๙๘% นั้น จิตจะเคลื่อนตัว

พากันตั้งใจภาวนานะอย่างอนใจ นอนใจกับนอนจมมันอันเดียวกันแหละ ให้เราได้เบาใจกับหมู่เพื่อนที่ตั้งหน้าตั้งตาประกอบความพากเพียร อย่าให้ได้หนักใจกับหมู่เพื่อน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้มาเพื่อมุ่งธรรมมุ่งธรรมทั้งนั้น ส่วนหยาบ ๆ อย่าให้มากระเทือนกันนะ ส่วนหยาบ ๆ กิเลสหยาบ ๆ อย่าให้ออกมาเพ่นพ่านในวงพระวงเณร วงปฏิบัติเรา มันชายขี้น้ำแท้ ๆ นะ มันชายจริง ๆ ความกระเทือน ความทะเลาะเบาะแว้ง ความไม่ลงรอยกัน เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสตัวหยาบ ๆ อย่าให้มันออกมาในวงธรรมะของเราเป็นอันขาด จะเป็นการขายเนื้อขายตัวอย่างมาก อย่างเหลวไหลเลย ดูไม่ได้ จะเป็นเหมือนกับจาร์ึกเข้าสู่หัวใจ จนกระทั่งวันตายก็ลืมไม่ได้แบบนี้ ถ้าเป็นชนิดอย่างนี้

ผมถ้าอยู่คนเดียวอารมณ์อันเดียวนี้มันอยู่ได้สบาย ไม่ยุ่งกับอะไร ออกจากนั้นก็เข้าทางจงกรม เดินจงกรมบ้างอะไรบ้างตามภาษาของเจ้าของนั้นแหละ อย่างนั้นสบาย หากไม่จำเป็นจริง ๆ ผมไม่อยากจะเกี่ยวกับแขกกับคนหรืออะไร ๆ แต่มันหากจำเป็นจะว่ายังไง เขาก็มาด้วยน้ำใจอันหนึ่ง เราก็เล็งเห็นน้ำใจของเขา หัวใจเขานั้นแหละเรื่องมันเช่นเดียวกับเราเคยเห็นหัวใจเราที่มุ่งต่อครูบาอาจารย์ทั้งหลาย นั่นเอาหัวใจเจ้าของ ออกกางแล้วก็ปฏิเสธกันไม่ได้ปิดกันไม่ได้คนเรา ก็ต้องยอมรับกัน ยากลำบากก็ต้องดูแลกันไปอย่างที่เป็นมานี้แหละจะว่ายังไง

อย่าว่าแต่ประชาชนญาติโยมเลย แม้แต่พระเณรทั้งหลายนี้ทำไมใครจะไม่ทราบ ว่ามากขนาดไหน นี่ถ้าธรรมดาจะรับกันไว้ทำไมเอานักหนา นั่น แต่ก็รับด้วยเหตุนี้เอง ละ ขอให้ท่านทั้งหลายได้เห็นใจ ที่ผมได้รับไว้ก็ด้วยใจที่บริสุทธิ์จริง ๆ ด้วยความเมตตาต่อหมู่ต่อเพื่อน

และผู้ที่จะแนะนำสั่งสอนทุกวันนี้ก็ไม่ใช่คุณนะ มันหายากนะ สอนภาคปฏิบัติทางด้านจิตใจ ใสสอนสุมสึ่มห่าง ๆ ปลา ๆ นี้เราก็เคยได้ยินมาแล้วเคยเห็นมาแล้ว เราไม่อยากจะฟัง ถึงเราจะขี้ริ้วขี้เหร่ไรขนาดไหนเราก็ไม่อยากจะฟังคำประเภทนั้น เราอยากฟังอย่างถึงใจ ๆ อย่างพ่อแม่ครูจารย์มันที่ท่านเทศน์ให้ฟัง นั่นถึงใจจริง ๆ จนกระทั่งวันตาย ผมไม่มีอย่างอื่น มีแต่ความดูดีจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของท่านที่ผ่านมาไป เพราะมันถึงใจ

เอาละเลิกกัน

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๙

หากยังมีผู้สนใจปฏิบัติธรรม

ตราบไตรพุทธศาสนาของเรายังมีผู้สนใจใคร่ในข้อวัตรปฏิบัติ และปฏิบัติเพื่อชำระสิ่งที่เปื้อนเข้าศอกอยู่ภายในใจ ตามหลักศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ เรื่องคำว่ามรรคผลนิพพาน จะเป็นสิ่งที่ผู้ประพฤติปฏิบัตินั้น ๆ จะพึงได้รับ ตามกำลังความสามารถของตนทุกชั้นทุกภูมิไป เช่นเดียวกับครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ หากจะผิดกันอยู่บ้างก็เนื่องจากผู้แนะนำสั่งสอน ว่าเป็นผู้เข้าใจในจิตตภาวนา จนกระทั่งถึงเรื่องมรรคผลนิพพานภายในจิตใจของตนประการใดเท่านั้นแหละ เป็นสิ่งสำคัญ

เพราะการแนะนำสั่งสอนทางภาคปฏิบัตินี้ ต้องขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้แนะนำสั่งสอน ว่าต้องเป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรมไว้ อย่างน้อยตั้งแต่ขั้นสมาธิขึ้นไป จนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น การแนะนำสั่งสอนจะไม่ผิดเพี้ยนจากหลักความจริง ที่พระองค์และสาวกทั้งหลายท่านเคยสั่งสอนมา เพราะกิเลสไม่มีตัวใดเปลี่ยนแปลง พอที่จะเสาะแสวงหาธรรมหาอุบายใหม่ มาแก้ไขกิเลสประเภทที่เปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ธรรมะจึงคงเส้นคงวา เหมาะกับการแก้กิเลสอยู่เสมอไป

ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าเป็นองค์ประธานพระโอวาท แก่บรรดาสาวกที่เข้ามาอบรมศึกษา และศึกษาเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อมรรคผลนิพพานจริง ๆ ไม่ได้ศึกษาเพียงสักแต่ชื่อแต่นามเพราะความจดจำเพียงเท่านั้น และไม่ศึกษาเพื่อเอาชั้นเอาภูมิ ดังที่พวกเราทั้งหลายศึกษาและสอบกัน เพื่อขั้นเพื่อภูมิอยู่ทุกวันนี้ ชั้นของท่านคือขั้นธรรมจริง ๆ เป็นผู้จะพึงสอบได้โดยลำพังตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องหาผู้หนึ่งผู้ใดมายืนยันรับรอง มีใบประกาศนียบัตรเหมือนอย่างที่เราทำกันอยู่ทุกวันนี้

เริ่มแต่ขั้นสมาธิขึ้นไป ถ้ากล่าวถึงขั้นแห่งธรรมทั้งหลายที่เรียกว่าอริยธรรม ก็มีอยู่ ๔ ชั้น คือ พระโสดาบันชั้นหนึ่ง พระสกิทาคาชั้นหนึ่ง พระอนาคาชั้นหนึ่ง พระอรหัตตชั้นหนึ่ง นี้ ๔ ชั้นนี้เรียกว่าอริยธรรม ผู้ปฏิบัติได้บรรลุขั้นใดก็เรียกว่าเป็นอริยบุคคลชั้นนั้น เช่น ชั้นพระโสดาก็เป็นอริยบุคคลในชั้นนี้ สกิทา อนาคา จนถึงชั้นอรหัตตบุคคล มี สนฺทิกฺขุญฺโถ เป็นเครื่องยืนยันไว้อย่างพร้อมมูล ไม่จำเป็นต้องหาใบประกาศนียบัตรหรือเครื่องยืนยันจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย นี่ละที่ท่านเรียนแบบสมัยพุทธกาลส่วนมากผู้ไปศึกษาอบรมกับพระพุทธเจ้า ท่านไปด้วยความมุ่งหมายอย่างนี้

ในขณะที่ไปฟังการอบรมกับพระพุทธเจ้า ก็รู้สึกว่าเป็นผู้มีอาการแห่งความเห็นภัยอยู่โดยสม่ำเสมอ อากัปกริยาของพระของผู้ปฏิบัติทั้งหลายมีความสงบเรียบร้อย มี

ท่าทางแห่งความเป็นนักรบนักภาวนา คือความเป็นผู้มีสติ ไม่ผาดโผนพรวดพราดอะไรแบบโลก ๆ ไม่มีกิริยาของโลกเข้ามาแฝง หากจะเป็นไปตามนิสัย นิสัยนั้นก็ยังต้องมีธรรมคือความตั้งอกตั้งใจ เป็นหลักเกณฑ์อยู่ภายในนิสัยนั้นเสมอ

การศึกษาหรือการได้ยินได้ฟังก็จากพระพุทธเจ้าเสียด้วย ซึ่งเป็นผู้สมบูรณ์แบบทุกอย่างในเรื่องมรรคเรื่องผล ตลอดความรู้ที่เกี่ยวกับอุปนิสัยของผู้ใดมีหนักแน่นไปในทางใดซึ่งเป็นกรณีพิเศษ ดังที่ท่านแสดงไว้ใน จพภิกขุโถ ความรู้ ๖ อย่างหรือความเป็น ๖ อย่างนั้น เติวิโซ จพภิกขุโถ จตฺตปฏิสัสมภิกขุปิตโต เหล่านี้เป็นปลีกเป็นย่อยอันหนึ่ง ๆ ของผู้ที่ทรงอรรถทรงธรรมแต่ละองค์ ที่จะพึงรู้พึงเห็นไปตามนิสัยวาสนาของตน พระองค์ก็ทรงแนะนำให้เป็นไปตามแนวแถวของผู้รู้ผู้เห็น ตามจริตินิสัยของตนนั้น ๆ ไม่ขัดไม่ข้อง นี่ละจึงเป็นไปได้ทั้งภายนอก คือแก่นแห่งธรรมก็พระพุทธเจ้าทรงสอนเอง ปริยายแห่งธรรมที่เป็นไปตามนิสัยวาสนาดังที่กล่าวมานี้ มีภิกขุโถ ๖ เป็นต้น ก็พระพุทธเจ้าเป็นผู้แนะนำเสียเอง จึงไม่ผิดพลาดเลย

ภาคปฏิบัติและสถานที่ปฏิบัติ ก็เป็นสถานที่เหมาะสมในการชำระกิเลสอยู่ทุกกาลสถานที่อีกด้วย ที่ไหนเป็นป่าเป็นเขาลำเนาไพร ไม่พลุกพล่านวุ่นวายด้วยฝูงชน สิ่งที่จะทำให้อย่างน้อยเป็นความไม่สะดวกในการบำเพ็ญสมณธรรม พระองค์ก็ทรงสอนให้รู้หมด และทรงแนะนำสั่งสอนหรือแนะนำทางให้ไปสถานที่บำเพ็ญอันเหมาะสมเมื่อท่านเหล่านั้นได้ยินได้ฟังพระโอวาทจากพระพุทธเจ้าอย่างเต็มหัวใจแล้ว ย่อมไปด้วยความภาคภูมิใจในการบำเพ็ญในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะได้รู้เห็นธรรมนั้น ๆ ที่ได้รับพระโอวาทจากพระองค์โดยลำดับไป ด้วยความพากเพียรไม่ลดละถอยหลัง

มีจำนวนมากน้อยเพียงใดก็ตามพระผู้ปฏิบัติ มีแต่เป็นผู้ทรงพลังของจิตที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่นต่อมรรคผลนิพพานด้วยกัน มีความเพียรเป็นพื้นฐาน มีความมุ่งมั่นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือเป็นจุดที่หมาย เหมือนกับแม่เหล็กดึงดูดความพากเพียรอาการทุกอย่างอันเป็นเครื่องเพิกถอนกิเลสทำให้มีกำลังไปตาม ๆ กัน จนทะลุปรุโปร่งไปถึงจุดที่หมายได้แก่มรรคผลนิพพาน

เพราะฉะนั้นบรรดาพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติในครั้งพุทธกาล จึงอยู่กันด้วยความสะดวกผาสุก เพราะเป็นผู้มีความมุ่งมั่นต่ออรรถธรรมอย่างแรงกล้า อะไร ๆ ไม่ถือถือถือสา เพราะเรื่องเหล่านั้นก็ทราบแล้วว่าเป็นเรื่องของกิเลส ไม่ถือเป็นหลักเป็นเกณฑ์พอที่จะมาเป็นข้อขัดข้องใจของตน และทำให้กระทบกระเทือนผู้อื่นได้

วันคืนยืนเดินนั่งนอนมีแต่การดูหัวใจของตน ซึ่งเป็นสถานที่เกิดขึ้นแห่งเหตุทั้งหลาย ส่วนมากตัวเหตุคือสมุทัยมันเกิดที่ใจ นอกจากนั้นยังมีเครื่องเสริมให้เกิดขึ้นอีกเรื่อย ๆ มีจำนวนมากมาย เรียกว่ารอบตัวของเรานี้มีแต่ทางไหลเข้ามาแห่งกิเลสทั้ง

หลาย ตากระทบรูป ถ้าสติไม่มีก็เป็นไปเพื่อกิเลส หู จมูก ลิ้น กาย กระทบอะไรที่เป็นคู่เคียงแห่งกันและกัน เช่น เสียง กลิ่น เป็นต้น ก็เป็นความหมายไปเพื่อกิเลสทั้งนั้น นี่เรื่องของข้าศึกมีอยู่รอบตัว

แล้วจิตนั้นแลจะเป็นผู้คิดผู้ปรุงผู้แต่งผู้ให้ความสำคัญมันหมาย เพื่อให้กิเลสทั้งหลายกำเรบขึ้นภายในจิตใจของตัวเอง ไม่ใช่รูป รส กลิ่น เสียง เครื่องสัมผัสทั้งหลายเหล่านั้นมาเป็นตัวภัยเสียเอง แต่เป็นเรื่องของจิตที่ได้พบได้เห็นสิ่งเหล่านั้นแล้วมาวาดภาพขึ้น ตีความสำคัญมันหมายออกไปกว้างขวางลึกซึ้งด้วยความเป็นสมุทัย แล้วกลายเข้ามาเป็นทุกข์เผาผลาญจิตใจของตนเอง ก็คือจิตใจของเราที่คิดออกไปด้วยความไม่มีสติ ไม่ใช่สิ่งอื่นใดมาเป็นข้าศึกต่อเรา

แต่เป็นเพราะจิตไปสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใดแล้วเกิดกิเลสขึ้นมา ท่านจึงให้ระมัดระวัง ถ้าไม่ควรจะได้สัมผัสสัมพันธ์ก็อย่าไปสัมผัสสัมพันธ์ คือไม่ควรเห็นอย่าเห็น อย่าดู ไม่ควรฟังอย่าฟัง ดังพระพุทธเจ้าท่านทรงรับสั่งสอนพระอานนทฺ์ ตอนที่พระอานนทฺ์ขึ้นทูลถามพระพุทธเจ้าว่า การปฏิบัติต่อมาตุคามนี้เป็นต้นนะ จะให้ปฏิบัติอย่างไร คำว่ามาตุคามใครก็ทราบแล้วอยู่ในสถานที่นี้ ไม่จำเป็นต้องอธิบายออกไป

เรายกตัวอย่างเพื่อให้ตีความหมายไปกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นภัย ว่าไม่เห็นเสียเลย ละติ อานนทฺ์ นั้นฟังซิ คือสิ่งที่เป็นภัยใด ๆ ก็ตาม เมื่อเห็นเข้าไปแล้วจะเป็นภัย ให้ฟังสำรวมเสียก่อนก่อนที่จะเห็นจะดู ด้วยความไม่ดูไม่เห็นนั้นแลติ อานนทฺ์ นั้น อันนี้ดีนะ หากจำเป็นจะได้เห็นได้ยินจะทำอย่างไร อย่าพูด คืออย่าสำคัญอย่าครุ่นคิดอย่าติดใจในสิ่งที่เห็นสิ่งที่ได้ยิน อย่าถือมาเป็นอารมณ์ ให้พยายามตัดเสมอ ๆ กับสิ่งนั้น ๆ ที่จะ เป็นเครื่องเกี่ยวโยงเข้ามาให้เป็นข้าศึกต่อจิตใจ

นี่ละเราเทียบเพียงสองประโยคเท่านั้น ก็ให้ฟังทราบเอาในเรื่องทั้งหลาย ที่ไม่ควรแก่การบำเพ็ญของเรา มันเป็นเรื่องที่จะมากำจัดการบำเพ็ญนี้ให้ด้อยหรือให้เสียไป จนกระทั่งกลายเป็นเรื่องความเพียรในสิ่งที่ เป็นข้าศึกต่อตนไปเสีย จึงต้องได้ระมัดระวัง นี้ละที่ท่านว่าให้ระมัดระวัง ตาเวลากกระทบรูป หูเวลากกระทบเสียง สิ่งทั้งหลายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมผัสสัมพันธ์กับอายตนะภายในของเรา คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้ฟังระมัดระวังด้วยสติ หากไม่จำเป็น ก็ไม่ควรที่จะเห็นจะดูจะฟังจะสัมผัสถูกต้องสิ่งเหล่านั้น

นอกจากจำเป็น ฟังแต่คำว่าจำเป็นนั้นเถอะ หากจำเป็นจะได้เห็นเล่าพระเจ้าข้า ดังพระอานนทฺ์ทูลถามพระพุทธเจ้า หากจำเป็นจะได้เห็นได้ดู อย่าพูด แน่ท่านมีทางเสียไปอีก หากจำเป็นที่จะพูดจะทำอย่างไรละ ให้ตั้งสติให้ดี อย่าให้เป็นไปตามอำนาจแห่งตัณหา ท่านว่า นั้นฟังซิ สิ่งทั้งหลายก็เหมือนกันเช่นนั้น

กิเลสนี้มีประเภทต่าง ๆ กัน แต่สิ่งที่กล่าวมายกขึ้นมาเป็นตัวอย่างตะกั่วนี้ เป็นประเภทที่หนัก เป็นประเภทที่ถือเป็นข้อเท็จจริง ๆ สำหรับนักบวชที่ประพฤติพรหมจรรย์ ท่านจึงให้ตัดถึงขนาดนั้น ไม่เช่นนั้นไปไม่รอดจริง ๆ มันหนัก ถ้าเป็นแม่เหล็กก็ดูดเอา จนกระทั่งถึงตัวกลิ้งไปไม่รู้รู้สึกตัวเลย ถลอกปอกเปิกไปก็ไม่รู้ ถูกมันดูดเอา จึงต้องระมัดระวังให้มาก นี่แหละที่ท่านแสดงสถานที่ที่อยู่ที่เราทั้งหลายได้ปฏิบัติ เพื่อความปลอดภัยกับสิ่งทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้

เช่นในป่า ป่าจะมีอะไร ก็มีแต่ต้นไม้ ป่าไม้กับป่าคนต่างกันอยู่มาก ป่าไม้เป็นที่ร่มรื่น ชุ่มเย็นสบาย สบายกายสบายใจ ป่าคนเป็นที่รุ่มร้อน มาทุกด้านทุกทางจากข้อคิดของคน จึงต้องได้ระมัดระวัง นี่ละคำว่าป่าเป็นอย่างนี้ สถานที่ที่เปลี่ยว อยู่คนเดียวดีกว่าอยู่หลายคน อยู่หลายคนมีหลายเรื่องหลายราว แม้จะเป็นนักปฏิบัติด้วยกันอยู่ด้วยกันหลาย ๆ คนก็ยังไม่เหมาะ จะว่าอะไรกับคนทั่ว ๆ ไปที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางอรรถทางธรรมเลยจะไม่เป็นข้อคิดต่อกัน ท่านจึงให้ระมัดระวัง

ให้ไปหาอยู่ตามรุกขมูรุ่มไม้ คือว่าโคนต้นไม้บ้าง ในป่าทั่ว ๆ ไปบ้าง ในถ้ำบ้าง เจือมผาบ้าง ชายป่าชายเขา หลังเขาไหล่เขา ที่ไหนเป็นที่สะดวกสบายแก่การบำเพ็ญสมณธรรม และรักษาจิตได้ง่ายกว่ากันกับสถานที่ทั่ว ๆ ไปแล้ว ให้พึงเสาะแสวงหาในสถานที่เช่นนั้นเถิด

เพราะฉะนั้นบรรดาพระสาวกทั้งหลายบรรลุนิพพาน ท่านจึงมักบรรลุนิพพานในสถานที่เหมาะสม ตามที่พระโอวาทพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ มากกว่าที่จะบรรลุนิพพานในตลาดลาดเล เช่นอย่างสมัยทุกวันนี้ก็เรียกว่า เทศบาล ๑ เทศบาล ๒ มีที่ไหน ธรรมท่านมีอยู่ทั่ว ๆ ไป แต่ไม่สามารถที่จะรื้อฟื้นธรรมให้เกิดขึ้นในสถานที่เช่นนั้นได้สะดวกสบาย ยิ่งกว่าสถานที่เหมาะสมเช่นในป่าในเขาเป็นสำคัญ นี่ละพระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้พวกเราทั้งหลายได้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญ ตามเข็มนาฬิกาที่ทรงแสดงไว้แล้วนั้นอย่าให้เคลื่อนคลาด

ผู้มีความรักในมรรคผลนิพพาน ให้พึงรักให้พึงเคารพในพระโอวาทอันถูกต้องดีงามอันตายตัว แห่งความถูกต้องดีงามทั้งหลายของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้แล้ว อย่าได้ให้เคลื่อนคลาดไป อย่าให้จิตจางภายในจิตใจ ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ยากก็ตามเถอะ การเดินทางย่อมมีทั้งทางคด ทางโค้ง ทางตรง ทางสะดวก ขรุขระ มีผสมผสานกันไป แต่สายทางอยู่ที่ตรงนั้น จำเป็นผู้เดินทางต้องผ่านไปตามสายทางที่เป็นเช่นนั้น เราเลือกเอาไม่ได้ หากเป็นสิ่งที่เลือกได้แล้ว พระพุทธเจ้าไม่มีใครฉลาดแหลมคมเกินพระองค์แต่ละพระองค์ ๆ เลย จะทรงแสดงให้สัตว์ได้รับความ

สะดวกสบายที่สุด การฆ่ากิเลสถ้าฆ่าได้อย่างง่ายดาย พระองค์ก็จะสอนวิธีฆ่าให้พวกเรา ทั้งหลายง่ายที่สุดเหมือนกันหมด ไม่ให้เป็นความยุ่งยากลำบาก

แต่นี้ไม่ทรงเห็นอันใดอุบายใดที่จะเกินอุบายที่ว่ามัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายตรง ไปตรงนี้ จึงต้องสอนแบบนี้ คำว่าทางสายตรงนั้นย่อมมีขรุขระ มีสะดก ไม่สะดก หากมีอยู่นั้น สายทางตรงไปไหนจะเป็นยังงี้ ก็ต้องได้ไปตามนั้นเลือกเอาไม่ได้ พอออกนอกลู่หนทางนี้ไปก็จะเป็นขวากเป็นหนาม เป็นหลุมเป็นบ่อเป็นเหว นรกจกเปรตไปหมด ไม่ใช่ทางเดินของสวากขาตธรรม นี่ละพระพุทธเจ้าจึงสอนไว้ว่าเป็นมัชฌิมา อันนี้ละเหมาะสมที่สุดแล้ว

จะยากลำบากแค่ไหนก็ให้ฟังทราบ ว่า กำลังของกิเลสกองทัพของกิเลสมีมาก มันทนมันบางขนาดไหน ถึงระยะที่ควรจะหนักในการฟาดฟันหันแหลกต่อกัน มันยอมหนักมันยอมลำบาก ในกาลสถานที่เป็นบางระยะเป็นบางตอน ที่ควรจะเบา มันก็เบา ควรที่จะสะดกก็สะดก ควรที่จะชำระได้ง่ายก็ง่าย เช่นจิตบางครั้งบางเวลาสงบได้ อย่างรวดเร็วก็มี สงบได้อย่างสะดวกสบายก็มี บางครั้งบางครั้งวาทเป็นแทบตายยังไม่ได้เรื่องเลยก็มี และอีกบางครั้งตั้งหน้าตั้งตาจะเอาให้จริงให้จัง เอาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถึงพริกถึงขิงจริง ๆ ไม่เป็นท่าเลยก็ยังมี เพราะอะไร

ก็เพราะสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อเรานั้นมันเหนียวอุบายของเราทุกอย่าง ในขณะที่เราบำเพ็ญเพื่อความดีตามใจหวังนั้น กิเลสมันเหนียวนั้น เราจึงไม่ได้อย่างสมมักสมหมาย นี่เป็นอย่างนั้น หากเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ตามใจหวังทุกคนแล้วใครอยากจะอยู่ในโลก ใครจะไม่อยากพ้นจากทุกข์ คำว่าทุกข์ชนิดเดียวก็เป็นความลำบากอยู่แล้ว

แต่นี้มันเลือกเอาไม่ได้ พระพุทธเจ้าเองก็ทรงเลือกเต็มพระกำลังความสามารถ จึงได้อุบายแห่งธรรมที่พระองค์ทรงเห็นสมควรแล้วในแง่ใด มาสอนสัตว์โลกตามที่ได้ทรงบรรลุ ได้ผ่านทางผลมาแล้วเท่านั้น ให้เราทั้งหลายเห็นใจพระพุทธเจ้า พุดง่าย ๆ ว่าทรงเลือกเฟ้นเต็มพระสติกำลังความสามารถมาแล้ว เราเป็นเพียงล้างมือเปิบเท่านั้น

ยากลำบากก็ไปทางสายนี้ ไม่งั้นจะเรียกว่าเพียรได้ยังงี้ ก็ต้องยากบ้างถึงต้องได้ ใช้ความพากความเพียร หากเป็นของง่ายชนิดเดียวความเพียรมีความหมายอะไร สติปัญญาที่ไม่มีมีความหมาย ถ้ากิเลสโง่เสียจนเกินโง่ จะไม่ได้ครองหัวใจสัตว์โลกเป็นอันขาด แต่เนื้อเรื่องของกิเลสเป็นธรรมชาติที่ฉลาดแหลมคมเหนือสิ่งใด ๆ ในโลกนี้ สามแดนโลกธาตุนี้จึงเป็นอำนาจของกิเลสครอบครองทั้งหมด สัตว์ตัวใดวิญญูณดวงใดไม่เคยที่จะเหนืออำนาจของกิเลส พันอำนาจของกิเลสไม่ครอบครองไปได้ นี่ก็เพราะความฉลาดแหลมคมของมัน

เพราะฉะนั้นการใช้อุบายแห่งสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรทุกด้านทุกทาง จึงต้องได้ทุ่มเทกันลงเต็มสติกำลังความสามารถ พร้อมทั้งอุบายที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้ว อย่าลดละปล่อยวาง ให้ยึดมั่นเป็นหลักถึงจะได้รับผลไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงผลเป็นที่พอใจ นี่ละการปฏิบัติภาวนาเป็นอย่างนี้

เพราะกิเลสเป็นของที่เหนียวแน่นที่สุด ผู้ที่ยังไม่เคยได้เห็นเหตุเห็นผลได้ต่อกันกับกิเลสแล้ว พุดได้ง่ายเหมือนนกขุนทอง เรื่องสมาธิก็พุดได้ง่าย เพราะพุดด้วยความจำ ใครเรียนใครก็จำได้ เด็กเรียนเด็กก็จำได้ ผู้ใหญ่ใครก็ตามเรียนลงไปจำได้ทั้งนั้น ชื่อของกิเลส ชื่อของอุบายวิธีการต่าง ๆ

แต่เวลาจะเข้าถึงตัวกิเลสจริง ๆ ไม่รู้จนกระทั่งกิเลสเป็นอะไร คืออะไร นั้นเหมือนอย่างที่เราเข้าไปนอนอยู่ในถ้ำเสือ เราไม่ทราบว่ามีเสืออยู่ในนั้น เราจะไปหาฆ่าเสือ แต่เวลาได้ยินเสียงเสือกระหึ่ม ๆ มันกำลังจะจับหัวอยู่แล้วกลิ่นทั้งตัว เรายังไม่ทราบเสียงกระหึ่ม ๆ ของมัน ยังเคลิบเคลิ้มหลงใหลว่าได้ฟังเสียงเพลงอันอัศจรรย์อยู่ในถ้ำนี้เสียอีก ไม่ทราบว่ามีเสือมาจากไหน เป็นไปอย่างนั้นเสียอีก นั้นเวลาเข้าถึงตัวเสือจริง ๆ แล้วยังไม่รู้ว่าเสือ นี้เข้าไปยังไม่รู้ว่ากิเลส มันจับเอาแล้ว ๆ เราไม่รู้ นี่ละเพราะความโง่กว่ามันถึงไม่รู้อุบายของมัน

ต่อเมื่อได้พิศตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าทรงสอน เอ้า สติตั้งให้ตีเข้าไปนั้น ปัญญาตั้งให้ตี พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน ความเพียรหนุนเข้าไป ความอดทนอดลงไป สิ่งอื่นเรายังอดได้ทนได้ เราเกิดมานี้ได้ใช้ความอดทนมากเท่าไร ได้ใช้ความเพียรมากเท่าไรกับกิจการทั้งหลาย เหตุใดเราจะใช้ความเพียรต่อการประพฤติปฏิบัติ อรรถธรรม เพื่อความเลิศเลอในตัวของเราเอง ทำไมเราจะใช้ไม่ได้

เมื่อเราใช้เข้าไปอย่างนี้ เรื่อย ๆ เข้าไปอย่างนี้โดยสม่ำเสมอแล้ว อุบายต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นั้นจะปรากฏขึ้นภายในจิตใจของเรา เราจะได้เห็นเรื่องราวของกิเลส เห็นร่องรอยของกิเลสว่าเป็นร่องรอยอย่างไร อุบายของกิเลสเป็นอุบายยังงี้ เมื่ออุบายของธรรมจับกันเข้าทันเข้า ๆ ย่อมจะทราบอุบายของกิเลส ย่อมจะทราบความเคลื่อนไหวของกิเลส ว่าเคลื่อนออกจากที่ตรงไหน

สุดท้ายก็พ้นไปไม่ได้ว่าเคลื่อนมาจากหัวใจนี้เอง นั่นที่นี้ทราบแล้ว อ้อ กิเลสอยู่ที่หัวใจ กระเพื่อมพ้อออกแล้วเหวอกิเลสนี้ กระเพื่อมพ้อออกไปแล้ว ๆ ไม่กระเพื่อมก็สัญญาเป็นความละเอียดมากยิ่งขึ้นกว่าสังขาร ยังซึมซาบออกไปได้ นี่เมื่อปัญญาหยั่งทราบลงไปด้วยความแหลมคมอย่างนี้แล้ว ทำไมจะไม่ทราบกลอุบายของกิเลสนี้ นี่ละที่มันทันกันทันอย่างนี้เอง เมื่อได้ยึดตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วจะเป็นอย่างนี้ไม่เป็นอย่างอื่น

แล้วต่อไปที่เคยว่าขรุขระ ที่เคยว่าลำบากลำบาก ก็จะค่อยเบาลงไป ๆ ลำบากก็ให้เห็นด้วยตัวของเรานั้นแหละเป็นความเหมาะสมที่สุด มันยากขนาดไหนมันลำบากขนาดไหน ๆ เจอกิลเลสตัวไหนที่เป็นตัวที่แสบ ๆ ที่สุด ก็ให้รู้ในหัวใจของเรา และกำลังของสติปัญญาของเราเอง ว่าต่อสู้กับกิเลสประเภทนั้น ๆ เราต่อสู้ด้วยอุบายวิธีใด จึงได้ชัยชนะมาเป็นลำดับลำดับ นี่ย่อมเห็นได้อย่างชัด ๆ อย่างนี้ผู้ปฏิบัติ ไม่อย่างนั้นเอามาพูดได้ยังไง

พระพุทธเจ้าทรงเห็นชัดเจนที่สุด จึงได้นำธรรมออกมาแสดง และพระอรหันต์ท่านก็ถึงใจอย่างไม่มีที่สงสัย จึงเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ยืนยันรับรอง ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ด้วยหัวใจของตนที่ทรงไว้แล้วซึ่งธรรมดังกล่าวนั้น แน่ใครเล่าจะเป็นผู้ที่ยืนยันธรรมของพระพุทธเจ้าได้ยิ่งกว่าพระอรหันต์ เพราะท่านทรงธรรมเหล่านี้ไว้แล้ว

ตายก็ยอมตายไปเลย ขึ้นชื่อว่าธรรมพระพุทธเจ้าแล้วไม่ยอมที่จะให้ตกต่ำ เจ้าของตายก็ตายไปเถอะ บรรดาพระอรหันต์ที่เป็นผู้ทรงธรรมตามพระพุทธเจ้าแล้ว หรือตามเสด็จตามรอยพระบาทให้ถึงพระองค์แล้วด้วยความเห็นธรรม จะเป็นอย่างนั้นด้วยกันทุกองค์ นี่ละธรรมจึงเป็นเครื่องประกาศยืนยันอยู่ในหัวใจของผู้ปฏิบัติ

ดังที่กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นนั้นว่า หากยังมีผู้สนใจใคร่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมอยู่เมื่อไร เรื่องมรรคผลนิพพานนั้นจะเป็นไปโดยลำดับลำดับ ที่ผู้ปฏิบัตินั้นจะพึงได้รับผลตามขั้นตามภูมิแห่งธรรม และตามสติกำลังความสามารถของตนโดยลำดับลำดับ เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาลที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ หากจะมีผิดเพี้ยนกันอยู่บ้างก็ตรงให้การแนะนำสั่งสอน

ผู้แนะนำสั่งสอนเป็นผู้เช่นไร นี่เป็นสิ่งสำคัญอยู่มาก คือเพียงการสอนทางภาคปฏิบัตินี้จะสั่งสอนกันด้วยทางปริยัติไม่ได้ จะทำให้ลุ่ม ๆ คด ๆ ผู้ปฏิบัติก็จะไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรเลย ต้องเอาภาคปฏิบัติที่ตนรู้ตนเห็นสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ที่เข้ามาศึกษาอบรม นั้นจึงเป็นที่แน่ใจ เพราะตนเป็นที่แน่ใจแล้วในหัวใจของเราเอง

ไม่ว่าสมาธิ ตนก็เป็นสมาธิมาแล้ว เหตุที่จิตจะเป็นสมาธิเป็นมาด้วยอุบายใด เราก็ได้ทราบมาหมด อุบายวิธีการความพากเพียรที่จะทำจิตให้เป็นสมาธิ เราก็คงเป็นมาแล้ว แล้วจิตเป็นสมาธิขั้นนี้เป็นยังไง เราก็คงเป็นมาแล้ว ขั้นนั้นเป็นยังไง เราก็คงเป็นมาแล้วทรงมาแล้ว ทำไมจะสอนคนอื่นผิดเพี้ยนไปละ

นี่ละเป็นที่แน่ใจของผู้สอน ต้องเป็นผู้แน่ใจในตัวเองเสียก่อน แล้วสอนคนอื่นด้วยความแน่ใจไม่สงสัย ผู้รับธรรมะจากการอบรมสั่งสอนก็เป็นที่แน่ใจไม่สงสัย ว่านี่จะใช้หรือไม่ใช้ เพราะผู้สอนสอนด้วยความถูกต้องอยู่แล้ว ผู้ฟังก็ยอมเป็นที่ตายใจได้

ที่นี้พูดถึงเรื่องปัญญา เอ้า จะเป็นปัญญาชั้นใด ตนเองผู้สอนก็เป็นผู้ที่ได้พิจารณาพิจารณาทางด้านปัญญามาแล้วทุกชั้นทุกภูมิ จนกระทั่งได้ต่อสู้กับกิเลสประเภทต่าง ๆ เห็นผลประจักษ์ใจมา จนกระทั่งถึงกิเลสขาดสะบั้นไปจากจิตใจของตนหมดสิ้นโดยสติปัญญาที่ทันสมัย แล้วเหตุใดจะสอนคนอื่นเพื่อการแก้กิเลสด้วยสติปัญญานั้นผิดเพี้ยนไปได้เล่า ไม่ผิด แล้วผลที่เกิดขึ้นจากสติปัญญาทำได้คืออะไร ก็คือความบริสุทธิ์พุทธโธภายในหัวใจ

เมื่อเอาพุทธระดวงที่บริสุทธิ์พุทธโธอันเป็นผลนี้ เป็นเครื่องยืนยันตั้งเป็นหลักฐานไว้ แล้วแสดงธรรมแก่บรรดาผู้มาศึกษาอบรมจะผิดที่ตรงไหน จะมีเอนเอียงที่ตรงไหน ไม่มี นี่ละผู้ที่ทรงมรรคทรงผลได้โดยลำดับลำดับ ต้องอาศัยการอบรมการแนะนำสั่งสอนของผู้ที่ได้รับผลมาแล้ว สอนเป็นที่ถูกต้องแม่นยำ นี่เป็นการที่จะเดินได้รวดเร็วและไม่เป็นอุปสรรค อันนี้สำคัญมาก

แต่อย่างไรก็ตาม การประพฤติความพากเพียรสำหรับตน เวลานี้แทบก็มีหนังสือก็มี ควรจะยึดมั่นเป็นหลักเป็นเกณฑ์เอาไว้ แล้วตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ให้เห็นกิเลสเบาบางจากหัวใจเป็นอย่างไร เราเห็นแต่ความมืดความทึบ ความทุกข์ความทรมานในหัวใจ เพราะกิเลสบีบคั้นบีบบังคับทรมานเราเรื่อยมา ตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งถึงบัดนี้มีเวลาจิตจางที่ตรงไหน

เพลินออกมาก็เป็นเรื่องของกิเลสหลอกลวงเสีย ออกจากเพลินก็เป็นความทุกข์ความทรมาน เพราะอำนาจของกิเลสเหยียบย่ำทำลายประเภทหนึ่งเสีย มีแต่กลมายาของกิเลสเหยียบย่ำหัวใจอยู่ตลอดเวลา นี้ไม่ปรากฏว่าธรรมได้แสดงสวดลายของตัวออกมา ให้เราเห็นเป็นคู่แข่งกับกิเลสบ้างเลย อย่างนี้มันไม่เกินไปหรือนักปฏิบัติของเราขอให้ท่านทั้งหลายได้นำไปพิจารณาพิจารณาเถอะ

ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมที่พิเศษแท้ ๆ พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาองค์พิเศษไม่มีใครเสมอเลย ขอให้ท่านธรรมะของท่านมาปฏิบัติกำจัดสิ่งทั้งหลายภายในจิตใจของเราออก ให้มองเห็นธรรมอันประเสริฐกับจิตใจกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน จะวิเศษขนาดไหนใจดวงนี้ แล้วเราจะยอมกราบพระพุทธเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องให้ใครบอกเลย และจะเป็นข้อยืนยันเรื่องพระพุทธเจ้าว่า คอขาดเลยเรื่องศาสนา เรื่องพระพุทธเจ้า ว่ามีหรือไม่มี ศาสนธรรมนี้จริงหรือไม่จริง ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง หัวใจของเราเป็นยังไง ได้ธรรมชาติประเสริฐนี้มาจากไหน นั่นแหละเป็นเครื่องยืนยันกัน

ให้มันเห็นดูชินนักปฏิบัติเรา เป็นยังไงธรรมะพระพุทธเจ้า มีเพียงในตำรับตำราเท่านั้น นั่นมีแต่ชื่อนะ เอาให้เห็นจริงในหัวใจของเราในภาคปฏิบัติ ธรรมะนี่สด ๆ ร้อน ๆ นะ ไม่ใช่กาลไม่ใช่สถานที่ ท่านจึงว่า อกาลโก ฟังซิ ในบทธรรมคุณท่านแสดง

ไว้ สุวากุขาโต ภควตา ธมฺโม แผลออกมาแล้วว่า ธรรมทุกประเภทอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว ฟังซิ คำว่าชอบแล้วคือไม่ผิด ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดภูมิใด ในธรรมพื้น ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีผิด แสดงไว้โดยถูกต้อง นี่ละ สุวากุขาโต ภควตา ธมฺโม

สนฺทสิทฺธิโก ผู้ปฏิบัติจะพึงรู้เองเห็นเองในธรรมเหล่านี้ ไม่อยู่ที่ไหน ไม่มีอันใด เป็นเครื่องรับเป็นเครื่องยืนยัน เป็นเครื่องสัมผัส มีใจดวงนี้เท่านั้น ที่ประกอบด้วย อุบายวิธีการต่าง ๆ ที่จะมาปฏิบัติ เพื่อความรับทราบธรรมทั้งหลาย เพื่อความสัมผัสสัมพันธ์ธรรมทั้งหลาย เพื่อความรู้แจ้งแทงทะลุในธรรมทุกประเภทจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น ไม่นอกเหนือไปจากใจที่ได้รับอุบายจากศาสนธรรมนี้เป็นเครื่องดำเนินเลย

อกาลิโก เนาะฟังอีกซีที่นี้ อกาลิโก มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาที่ไหน ก็เช่นเดียวกับกิเลสที่ฝังจมอยู่ภายในจิตใจของเรา นี่ มันมีกาลไหนเวลาไหนที่จะไม่เหยียบย่ำทำลายเรา ที่จะไม่เป็นกิเลส ตอนไหนไม่เป็นกิเลส เวลาไหนไม่เป็นกิเลส เวลาไหนเป็นคุณต่อเรา มันเป็นกิเลสตลอดเวลาอกาลิโกเช่นเดียวกัน การแก้กิเลสด้วยอรรถด้วยธรรม ธรรมจึงต้องเป็นอกาลิโกเช่นเดียวกัน ไม่เช่นนั้นไม่ทันกัน ท่านก็บอกไว้ว่า อกาลิโก

เอหิปสฺสิโก แปลตามทางปริยัติท่านว่า สามารถที่จะเรียกร้องคนอื่นมาดูได้ ธรรมของจริงอยู่ในตัวของเรานี้ นี่ทางปริยัติท่านแปลว่ายังงั้น นี่เราไม่ถนัดใจ เราขอพูดให้ฟังตามความถนัดใจของเรา จะผิดเพี้ยนประการใดก็ขอให้หมู่เพื่อนได้พิจารณา ซึ่งเคยปฏิบัติมาอย่างนี้แล้วนะ ไม่ใช่มาดันเดาเอา เราปฏิบัติอย่างนี้ แล้วอุบายอันนี้เป็นอุบายที่เจ้าของดำเนินมาแล้ว และเห็นผลประจักษ์ในหัวใจของเรา

ว่า เอหิ นี่หมายถึงว่าพระธรรมนั้นแลท่านเตือนเราท่านสอนเรา ให้ย้อนจิตของท่านเข้ามาดูธรรมของจริงอยู่ภายในนี่คืออริยสัจ ทุกข์ก็ปรากฏขึ้นที่ใจนี้ สมุทัยก็ปรากฏขึ้นที่ใจนี้ อันเป็นเหตุสร้างทุกข์ขึ้นมา จงน้อมจิตเข้ามาใน สตินั้นนี่คือมรรค ปัญญาให้ย้อนเข้ามาดูธรรมของจริง คือ ทุกข์ อริยสัจจ์ นี่ก็ธรรมของจริง สมุทัย อริยสัจจ์ นี่ก็ธรรมของจริงแสดงอยู่ภายในใจนี้ เกิดขึ้นภายในใจนี้ เพราะฉะนั้นท่านจึงย้อนสติปัญญาเข้ามาสู่จุดนี้ นี่ เอหิ ๆ แปลว่าให้ย้อนเข้ามา

นี่พระธรรมท่านสอนว่า ท่านจงอย่าส่งจิตออกไปข้างนอก วุ่นวายส่ายแส่หาเรื่องหาราวอันเป็นเรื่องของสมุทัยหารายได้ของมันทั้งนั้น ให้ย้อนสติปัญญาเข้ามาสู่ภายในนี้ และดูเรื่องของจิต มันคิดเรื่องอะไรปรุงเรื่องอะไร อดีตอนาคต มีแต่เรื่องของทุกข์ของสมุทัยทั้งนั้น แก้มันด้วยสติปัญญาของเราเอง นี้เรียกว่า เอหิปสฺสิโก

โอปนยโก เห็นอะไรได้ยินอะไรก็ตาม ให้นำเข้ามาเป็นอรรถเป็นธรรม เครื่อง
พร่ำสอนตนโดยสม่ำเสมอ

ปัจจุตต์ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ ผู้ที่ปฏิบัตินั้นและจะเป็นผู้รู้ ที่ว่าท่านผู้รู้ทั้งหลายจะรู้
จำเพาะตน ก็คือผู้ปฏิบัติคือเรานั้นแหละจะเป็นใครที่ไหน จะรู้ได้จำเพาะตัวเราเอง รู้ใน
หัวใจของเราเอง รู้ทั้งทุกข์ รู้ทั้งสมุทัย รู้ทั้งนิโรธ รู้ทั้งมรรค จะรู้ที่จิตของเราไม่เป็นอื่น
ไม่ไปรู้ที่ไหนเลย นี่ในพระธรรมคุณท่านก็แสดงไว้อย่างนี้

เราก็สวดมาเสียจนปากแฉะได้เรื่องได้ราวอะไรบ้าง เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์
กิเลสมันหัวเราะนี้ สวดไปก็สวดไปกิเลสมันหัวเราะเราโดยไม่รู้สีกตัว ถ้าสวดไม่มีสติเป็น
เช่นนั้น ถ้าสวดให้มีสติตั้งที่ว่า เอหิ ော ยอนจิตเข้ามาซิ เรื่องของทุกข์ของสมุทัย ซึ่ง
เป็นสังขารอย่างเอก ที่ทำสัตว์ทั้งหลายให้ได้รับความลำบากลำบากที่สุด ก็อยู่ที่หัวใจนี้

เอ้า สติปัญญานี้ก็เป็สังขารอย่างเอก เครื่องปราบกิเลสก็อยู่ในหัวใจนี้ เา
นำเข้ามาฆ่ากันซิ อยู่ภายในจิตใจนี้ คำว่านิโรธ ๆ ความดับทุกข์ไม่ต้องบอก ถ้าลง
มรรคมีกำลังสังขารสมุทัยให้แหลกไปแล้ว ความดับทุกข์ดับเอง เพราะสมุทัยตายไป
แล้วจะเอาทุกข์มาจากไหน มันก็ดับเท่านั้นเอง นี่ละนิโรธ ๆ ความดับทุกข์ ก็คืออำนาจ
ของมรรคมีสติปัญญาเป็นต้น เป็นเครื่องสังขารกิเลสให้สิ้นสุดยุติลงไปนั้น ที่นี้จิตเป็น
อะไรไปเมื่อเราได้ทำกันให้เต็มที่เต็มฐานเช่นนี้แล้ว เราจะไปถามหามรรคผลนิพพาน
จากผู้ใด

พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้แล้วว่า เวทิตพฺโพ วิญญูหิ ตะกันี้พูดอีกแล้ว ก็ผู้ปฏิบัติ
นั้นแหละเป็นวิญญูชน ว่า วิญญูหิ อันท่านผู้รู้ทั้งหลาย ใครจะไปรู้ ผู้ไม่ปฏิบัติจะไปรู้ได้
ยังงัย ก็ผู้ปฏิบัตินั้นแหละคือเรานั้นละ ถ้าเราเป็นผู้ปฏิบัติ จะเป็นผู้รู้จำเพาะตน ไม่จำเพาะ
ใครที่ไม่ได้ปฏิบัติ จำเพาะผู้ปฏิบัตินี้เท่านั้น ฟังซิ ธรรมนี้สด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ พระ
พุทธเจ้าสอนด้วยความปราบกิเลสด้วยสด ๆ ร้อน ๆ ทั้งนั้น เหตุใดจึงเป็นของจิตจาง
ไป ให้สด ๆ ร้อน ๆ เฉพาะกิเลสเท่านั้นเหอ มันก็เหยียบเราทุกวัน ๆ เราเห็นไหม
เวลานี้

อกาลโก ของกิเลสเป็นยังงัย กับ อกาลโก ของธรรมทันกันไหมทุกวันนี้
อกาลโก ของกิเลส กระตึกพลิกแพลงไปตรงไหนมีแต่กิเลส ไม่ว่ายืนเดินนั่งนอน กลาง
ค่ำกลางคืนหรือกลางวันกลางคืน เตือนใดปีใด มีแต่กิเลสเหยียบย่ำหัวใจ เราเหยียบย่ำ
หัวใจกิเลสได้ตอนไหนบ้าง มีกาลใดบ้างนี่ซิ มันแพ้กิเลสตลอดเวลาแล้วเราจะถามหา
มรรคผลนิพพานที่ไหน มันก็ไม่เจอซิ ต้องถามหาที่หัวใจของเรา ค้นอยู่ที่หัวใจของเรา
แล้วก็จะเจอตั้งที่กล่าวมานี้ นี่ละที่ว่า อกาลโก

อย่าหาเวลาเวลาในการแก้กิเลส ให้ดูจิตของตัวเองอันเป็นที่ผลิกิเลสทั้งหลาย ขึ้นมา มันชำนาญมากนะเรื่องความปรุงของจิตที่เป็นไปด้วยอำนาจของสมุทัย ที่จะผลิตทุกข์ขึ้นมาเผาผลาญจิตใจของเรานั้นมันรวดเร็วที่สุด ถ้ากำลังของธรรมไม่ทันแล้ว มันรวดเร็วมาก แต่ถ้าอำนาจแห่งธรรมมีสติธรรมเป็นต้นรวดเร็วทันมันแล้ว มันจะรวดเร็วขนาดไหนก็เท่ากับปลุกสติปัญญาตลอดเวลาเลย รู้ทันกัน ๆ ตลอด นั่นละฆ่ากันได้ที่ตรงนั้น ฆ่ากิเลส

นี่ละอุบายของพระพุทธเจ้าทุก ๆ บททุก ๆ บาท ขอให้หมั่นเข้ามาสู่ใจของเราผู้ปฏิบัติแล้วกำจัดกิเลส ให้เห็นว่ามันเป็นภัยตลอดเวลา เช่นเดียวกันกับธรรมที่เห็นว่าเป็นคุณ แล้วเข้ามาต่อกรกันภายในจิตใจ ใจของเราจะได้เย็นลงไปโดยลำดับ เบาลงโดยลำดับ ตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ตรงไหนที่เราได้เบาบางจากกิเลสที่ไม่เป็น อกาลิโก นะ มันเป็น อกาลิโก ทั้งนั้น มันเหยียบย่ำทำลายเราตลอดมาไม่ว่าวัยใดจนกระทั่งถึงบัดนี้มันก็เหยียบย่ำเรามา ถ้าไม่มีเครื่องต่อสู้ต้านทานแล้ว จะเป็นอย่างไรนี้ตลอดตั้งกัปตั้งกัลป์หากำหนดไม่ได้นะ

ในธรรมท่านกล่าวไว้เป็นบทบาทลี ผมลืมเสีย จำได้แต่คำแปลว่า ทางหาเงื่อนต้นเงื่อนปลายไม่ได้ของจิตแต่ละดวง ๆ เพราะเกิดตาย ๆ ด้วยความท่องเที่ยวที่นั่น เกิดที่นี่ ตายที่โน่น อยู่ไม่หยุดไม่ถอย สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่นี้ มานานแสนนานนับกัปนับกัลป์ไม่ได้ ฟังซิน่าสลดสังเวชไหม

จิตแต่ละดวง ๆ นี้ พระพุทธเจ้าเสียเองนะเป็นผู้แสดง ไม่ใช่ผู้อื่นผู้ใดแสดงนะ พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นผู้รู้เรื่องความจุติและความเกิดของสัตว์ทั้งหลาย ทั่วโลกดินแดนนี้แหละ นำเอาเรื่องของสัตว์มาพูด แล้วคำว่า สุตต ๆ คือใครถ้าไม่ใช่พวกเราด้วยจำนวนหนึ่ง แปลว่าผู้ติดผู้ข้องในความเกิดแก่เจ็บตายอยู่ด้วยกันทั้งนั้น ท่านจึงเรียกว่า อนมตคฺโค คือไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลาย ทางไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลาย

ท่านก็เทียบเข้ามาเหมือนขอบด้ง เอ้าฟังซิที่นี่ ขอบด้งนั้น ถ้ากำจัดมันไม่ได้ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องตัดรอนมันเข้ามา ย่นวัฏจักรเข้ามา ด้วยอรรถด้วยธรรม ด้วยบุญด้วยกุศลแล้ว ความยึดยาวของวิภูวนนี้จะเป็นเช่นเดียวกับขอบด้ง ๆ นั่นแล

ขอบด้งนี้ยึดยาวหรือไม่ยึดยาว ดูซิเอ้า มดตัวไหนไต่ลงไปมันจะรู้ที่ออกที่ตรงไหน มันไม่รู้ทั้งนั้นแหละ มันไม่ทราบว่าย้อขอบด้งนี้มีสันมียาวที่ตรงไหน ก็มันกลมไปหมด มันหมุนรอบตัวอยู่ตลอดเวลา หมุนมาหมุนไป ๆ ของแก่นนั้นแหละ แน่ะ อันนี้ท่านจึงเรียกว่าวิภูวะ ๆ แปลออกว่าเครื่องหมุน ฟังซิ มันหมุนรอบตัวของมันอยู่ตลอดเวลา เกิดที่นั่นเกิดที่นี่ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เคยเป็นมานี้ก็ภพก็ชาตินับไม่ถ้วน ในวิญญาณดวงหนึ่ง ๆ นับวิญญาณของเราด้วย แล้วไม่อดทนระอาใจบ้างเหอ

ความผันไปเสียจากความหมุนเวียนเหล่านี้เป็นความดีขนาดไหน พระพุทธเจ้าทรงแสดงยืนยันไว้แล้วว่า ทุกข์ นตฺถิ อชาติสฺส นั้น แปลว่าตัดวงจรแห่งความเกิดทั้งหลายออกเสียโดยสิ้นเชิง ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด นั้นฟังซิ นี่แหละหลักใหญ่อยู่ตรงนี้ นี่ละที่ตัดลงมา

การประพฤติปฏิบัติคุณงามความดีทั้งหลาย นับแต่ทาน ศีล ภาวนา ขึ้นมาโดยลำดับลำดับ นี่เป็นการสร้างความเป็นเครื่องหนุนจิตใจของเราด้วย เป็นการตัดทอนวิภูวนให้สิ้นเข้ามา ๆ ย่นเข้ามาด้วย สมมุติว่าหมื่นชาติก็ย่นเข้ามาไม่ถึงหมื่น ย่นเข้ามาไม่ถึงพัน ย่นเข้ามาไม่ถึงร้อย ย่นเข้ามาไม่ถึงสิบ ย่นเข้ามาไม่ถึงเจ็ดชาติ ย่นเข้ามาไม่ถึงสามชาติ ย่นเข้ามาไม่ถึงหนึ่งชาติ ในชาตินั้นบรรลุพร้อมไปเลย ตั้งแต่ขั้นโสดาแล้วขึ้นถึงบรรลุอรหัตบุคคลหรืออรหัตผลทันทีในชาตินั้นเลย นั่นเพราะอำนาจแห่งความพากเพียรที่ประพฤติปฏิบัตินี้ เมื่อพ้นจากนี้แล้วนั้นละพ้นจากขอบดังแล้วที่นี้

ความที่พ้นแล้วนั้นแหละคือความที่ประเสริฐสุด ไม่ต้องมีอะไรมาบังคับให้หมุนให้เวียนอีก เหมือนอย่างแต่ก่อนที่เคยเป็นมาแล้วก็กัปก็กัลป์ เอามาเทียบซิ การประกอบความพากเพียรทุกข์ยากลำบากขนาดไหน กับการท่องเที่ยวในวิภูสงสารมาก็กัปก็กัลป์นับไม่ถ้วนเช่นเดียวกับขอบดังนี้ เอามาเทียบกันดูซิ อันไหนทุกข์ขนาดไหน มั่นนานแสนนานมากแสนมากขนาดไหน มาบวกกันดูซิ แต่ละภพละชาติกับความพียรที่เราพยายามตะเกียกตะกายมีความทุกข์ในเวลานี้ เอามาเทียบกันดูซิเป็นยังงี้ มั่นน่าจะกระหึ่มนะในหัวใจของเรา

อ้าว เป็นก็เป็น ตายก็ตายเถอะ กิเลสมันเหยียบย่ำหัวใจเรามานานแสนนานดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เราไม่ควรที่จะนอนใจ ต้องถือเป็นข้าศึกต่อกันอย่างยิ่ง ที่นี่ละที่จะสลัดกิเลสออกจากหัวใจได้ เมื่อกำลังของใจมี อะไรก็เถอะ ไม่มีอะไรที่จะเหนือกำลังของใจ กำลังของธรรมนี้เลย กิเลสฟังทั้งนั้นแหละถ้ากำลังใจมีแล้วนะ ความมุ่งมั่นมีเต็มหัวใจ ความพียรตาม ๆ กันมา วันคืนปีเดือนมีตั้งแต่มุ่งที่จะให้หลุดพ้น หลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น แล้วผ่านปึ้งเลย แสนสบาย

เห็นไหมพระพุทธเจ้าทรงนำพระเนตรโหล่นะ พระพุทธเจ้าทำไมท่านถึงร้องไห้ ลีนกิเลสแล้วร้องไห้อะไร ฟังซิ ถ้าหากว่าเราจะเทียบนะ ทรงเล็งญาณดูสัตว์โลกแล้วนำพระเนตรโหล ทรงสอดสังเวชพระจันทร์ของท่าน คือจันทร์ ๕ นี้กระเพื่อมเพราะทรงรำพึงถึงสัตว์ด้วยความสงสาร เอาอันนี้มาเป็นเครื่องมือของจิตที่บริสุทธิ์และอ่อนโยนด้วยพระเมตตา แล้วก็รำพึงถึงสัตว์ และทำไงสัตว์นี้ถึงจะพ้นจากทุกข์ไปได้เสียที เมื่อเราได้บรรลุธรรมถึงขนาดนี้แล้ว มันเป็นธรรมที่สุดวิสัยสุดเอื้อมที่สัตว์ทั้งหลายจะก้าวจะรู้ตามเห็นตามได้ แล้วทำยังไง

เรื่องทรงทำความขวนขวายน้อยในเวลาที่ตรัสรู้ที่แรก เพราะเป็นธรรมที่วิเศษเลิศเลอที่สุดในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีอะไรเสมอเหมือนเลย พระองค์ทรงเจอแล้วในขณะนั้น จึงพิจารณาไปถึงสัตว์โลกทั้งหลายนี้ทำยังไงถึงจะรู้ได้เห็นได้ เมื่อธรรมอันนี้เป็นของวิเศษ เป็นของละเอียดล่อถึงขนาดนี้แล้ว ใครจะมีแก่ใจที่จะมาศึกษา มาประพฤติปฏิบัติ และใครจะมารู้มาเห็นได้

จึงเกิดความสงสารสัตว์โลก และทำความขวนขวายน้อย แล้วไม่ยอกสั่งสอนสัตว์โลกเพราะจะสุดวิสัยเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย นี่น้ำพระเนตรไหล ฟังซิ ท่านก็บอกไว้แล้วในตำรับตำรา นี่ละชั้นกระเพื่อม ชั้นแสดงตัว อาศัยพระเมตตาจิตออกมาเป็นเครื่องผลักดันชั้นนี้ให้แสดง จากสังขารชั้นนั้นที่ทรงปรุทรงพินิจพิจารณา นี่ละฟังซิ สงสารสัตว์โลกแล้วอยากให้หลุดพ้นไปพุดง่าย ๆ

ทีนี้เราเป็นยังไง เราไม่สงสารเราบ้างเธอ ให้แต่พระพุทธเจ้าเท่านั้นเธอสงสารเรา เราไม่เห็นแก่พระเมตตาของพระพุทธเจ้า แล้วนำพระเมตตาที่เข้ามาสงสารตนนี้บ้างเธอ ความเพียรของเราจะได้แรง จะได้ดึงดูตตัวเองให้ออกจากวัฏวนอันเป็นกองทุกข์มหันตทุกข์นี้ หรืออย่างน้อยย่อหน้าเข้ามา ๆ ให้ได้พ้นเสียในชาตินี้ จะเป็นทีเลิศเลอที่สุดเลย

อ้าว ใครไปนิพพานหรือใครเป็นผู้สิ้นกิเลสแล้วยังเสียดายโลกนี้ ให้เห็นเสียทีพระพุทธเจ้าตรัสรู้มาก็พระองค์แล้ว ก็หมิ่น ก็แสน ก็ล้าน ๆ พระองค์ มีพระองค์ใดบ้างที่ได้สั่งสอนสัตว์โลกแล้ว ได้พ้นจากทุกข์ไปแล้ว ยังมาเสียดายในโลกกองทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย เสียดายราคะตัณหา มีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดที่สอนบรรดาสัตว์ทั้งหลายถึงขนาดพ้นแล้ว กลับมาเสียดายโลกอันนี้มีไหม นอกจากมีแต่ความสลดสังเวชน้ำตาร่วงลงเท่านั้น ในขณะที่ได้พ้นออกไปแล้วเท่านั้นไม่มีอย่างอื่น

นั่นเราเอามาเทียบแล้วสอนเราบ้างซิ เป็นยังไงเราสงสารตนบ้างเพียงไรหรือไม่ หรือมีแต่พระพุทธเจ้าทรงสงสารจนน้ำพระเนตรไหลนั้นเธอ และเมื่อถึงนิพพานแล้วเป็นยังไง ในศาสนาพระพุทธเจ้านี้มีองค์ไหนบ้างหรือรายใดบ้าง ที่จิตได้หลุดพ้นไปแล้ว ยังมาเสียดายโลกเกิดแก่เจ็บตายราคะตัณหาอยู่นี้มีไหม ไม่เคยเห็น ก็เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นภัยมหากภัยนั่นเอง พอพ้นจากนี้แล้วจึงเป็นของวิเศษ

แต่ก่อนไม่ได้วิเศษอะไร ก็เพราะสิ่งลามกจากเปรตทั้งหลายนี้มันเหยียบย่ำหัวใจเอาไว้ให้หาความวิเศษไม่ได้นั่นเอง แต่พอหลุดพ้นไปจากนี้แล้ว ความวิเศษไม่ต้องบอกติดฝั่งเดียวเท่านั้น นั่น จึงขอให้ทุก ๆ ท่านจงตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัตินะ แล้วครุบาอาจารย์ทั้งหลายที่คอยแนะนำสั่งสอนนี้ รู้ลึกกว่าน้อยลง ๆ โดยลำดับนะ

เอาละการแสดงธรรมเห็นสมควร หยุดแค่นี้ละ

พูดท้ายเทศน์

การอดอาหารต้องให้รู้จักเจ้าของนะ ธาตุชั้นของเจ้าของต้องรู้เองนะ ให้คนอื่นไปบอกไปแนะนำไม่เหมาะ คือการอดอาหารนี้เป็นอุบายช่วย เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยการแก้กิเลสให้ง่ายขึ้น แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องแก้กิเลส คือเวลาไม่อดอาหารเป็นอย่างหนึ่ง การภาวนาไม่สะดวก จิตมันคึกมันคะนองนี่ละสำคัญกว่าเพื่อน คือธาตุชั้นมีกำลัง และกายก็เป็นเครื่องส่งเสริมจิตให้คึกคะนองได้ เมื่อมีกำลังแล้วก็ไปหนุนจิตนั้นแหละทำให้คึกคะนองได้ แล้วภาวนาให้สงบมันไม่ยอมสงบ มันดิ้นรน

เราจึงต้องพักอาหาร เพื่อให้อาหารน้อยลงไป เมื่ออาหารน้อยลงไปร่างกายนี้ก็ไม่หนุนจิต ไม่กวนจิต จิตก็ไม่ติดไม่ตื่นมากเหมือนตอนที่ธาตุชั้นมีกำลัง ที่นี้การภาวนาก็ค่อยสงบตัวลงไปได้ง่าย นี่เห็นชัด เพราะฉะนั้นจึงต้องได้อุดบ่อ ๗ เพื่อให้ภาวนาละเอียดเข้าไป ๗ ช่วยการภาวนาของเราด้วยการอดอาหาร นี่พูดถึงเรื่องจิตที่ยังไม่สงบมันสงบได้ง่ายกว่ากัน ถ้าจิตสงบแล้วก็สงบได้ดี ถ้าออกทางด้านปัญญาที่คล่องตัว นั่นเป็นอย่างนั้นนะ

เมื่อการอดจะมากไปเราก็ต้องรู้จักเราเอง การผ่อนผันสั้นยาวในตัวเองจะให้คนอื่นไปบอกไม่ถูกนะ เจ้าของต้องรู้ในเจ้าของเอง จะสมกับว่าปฏิบัติเพื่อความฉลาด หากความฉลาด ก็ต้องให้รู้วิธีใดก็ดี มันอยู่กับตัวแท้ ๆ นี่อุบายวิธีเหล่านี้ ถ้ามันจะหนักมากไปเราก็ผ่อนมันได้นี่

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๙

อนุப்புพิกกา

พระธรรมอันจดจารึกไว้ในพระไตรปิฎกที่แสดงไว้เป็นส่วนรวมนับพอประมาณ คือ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี ถ้าเป็นสินค้าก็มีทุกประเภทบรรจุอยู่ในห้างร้านใหญ่ ๆ ลูกค้าต้องการสินค้าประเภทใด คุณค่ามากน้อยสูงต่ำประการใด ทุนทรัพย์ของตนมีเพียงไร ต้องการชนิดไหนหาเลือกได้ในห้างร้านใหญ่ ๆ นั้น เพราะสินค้ามีทุกประเภทสำหรับสนองความต้องการของลูกค้าทั้งหลายที่เข้าไปเกี่ยวข้อง นี่เราเทียบถึงเรื่องคุณสมบัติของธรรม เพื่อประโยชน์แก่สัตว์โลกทั้งหลาย ที่มีความมุ่งหวังต่อคุณงามความดีทั้งหลายอันมีประเภทต่าง ๆ กัน

ท่านจึงสอนไว้ในธรรมว่า อนุப்புพิกกา พระองค์ทรงแสดงธรรมไปโดยลำดับ เพื่อขัดเกลากิเลสของสัตว์ทั้งหลาย ตั้งแต่พื้น ๆ แห่งธรรมขึ้นไปจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เหมือนกับสินค้าที่มีอยู่ในห้างร้านใหญ่ ๆ นับแต่สินค้านานาจำพวกต่าง ๆ จนถึงราคาสูงสุด ไม่มีอดไม่มีอัน ไม่มีบกพร่องขาดเขินในห้างร้านนั้น ๆ เพราะเต็มไปหมดด้วยสินค้าที่ลูกค้าทั้งหลายต้องการ

เรื่องคุณธรรมที่เรียกว่าบุญกุศลที่จะพึงได้แก่ผู้บำเพ็ญก็เหมือนกัน ท่านแสดงไว้มี ๕ ประการ ที่นับพอประมาณ ได้แก่ ทาน ศีล สวรรค์ อาทินพ เนกขัมมะ

การสงเคราะห์ให้ ทาน มีหลายประเภท ให้ทานด้วยศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสประการหนึ่ง ให้ทานด้วยการบูชาบุญบูชาคุณประการหนึ่ง ให้ทานด้วยความเมตตาสงสารประการหนึ่ง หลายประเภทคำว่าให้ทาน และผลก็มียิ่งหย่อนต่างกัน ให้ทานด้วยความเชื่อความเลื่อมใส นั้น เหมือนอย่างเราถวายทานพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกท่าน หรือให้ทานพระสงฆ์ที่ตนมีความเชื่อความเคารพเลื่อมใส มีอานิสงส์มากนี่อันหนึ่ง ให้ทานตอบสนองบุญคุณท่านผู้มีบุญมีคุณต่อเรา นี่ก็มีผลเป็นลำดับลำดาเช่นเดียวกัน ให้ทานหรือสงเคราะห์

ผู้ที่ยากจนเข็ญใจไม่สามารถที่จะช่วยตัวเองได้ ก็ช่วยสงเคราะห์สงหาเหล่านี้เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่เป็นอนิสงส์แต่ละอย่าง ๆ รวมลงไปก็เรียกว่าบุญ นี้ละตั้งแต่บุญพื้น ๆ นี้เป็นลำดับลำดับไป

ศีล คือการรักษาตัวให้มีคุณค่า ตัวของเราที่จะทำให้มีคุณค่าต้องมีศีลเป็นเครื่องประดับ ถ้ามีแต่ร่างกายเฉย ๆ กายวาจาเฉย ๆ ใช้ไม่เป็นประโยชน์ก็หาคุณค่าไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีศีลเป็นเครื่องกำกับ เพื่อคุณค่าแห่งกายวาจาใจของเราจะได้สดสวยงดงาม และมีคุณค่าสูงยิ่งขึ้นไปโดยลำดับ

ศีล ท่านแปลว่า ปกติ หรือแปลว่า หิน ความประพฤติตนด้วยความแน่วหนามั่นคงไม่หวั่นไหวโยกคลอนไปตามสิ่งยั่ววนทั้งหลายนั้นท่านเรียกว่าปกติ หรือท่านเรียกว่าหิน คือความมั่นคง ศีล ๆ ก็ออกจากศัพท์ว่า ศีล คือ หินนั่นเอง คือมีความมั่นคงต่อการรักษาคุณค่าของตัว

การกระทำอันใดที่จะตัดรอนหรือลดคุณค่าของเราลง ยกตัวอย่างเช่นฆ่าสัตว์ คำว่าสัตว์เป็นศัพท์กลาง ๆ นับแต่มนุษย์ลงไป แยกเป็นประเภทได้หลายประเภท เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นบ่อแห่งโทษทั้งหลายซึ่งจะทำความฉิบหายล่มจมแก่ตัวผู้ทำ ไม่เพียงแต่ผู้ที่ถูกทำนั้นได้รับความล่มจมฉิบหายหรือตายไปเท่านั้น แม้ตัวผู้ทำเองก็เป็นเช่นเดียวกันนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงว่าการรักษาศีลเป็นการรักษาคุณค่าของตนเอาไว้ ท่านจึงไม่ให้ละเมิด นี้อธิบายเพียงย่อ ๆ แต่ละประเภทที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในความดีทั้งหลายที่เราจะพึงรักษา ศีลก็เป็นดังที่ว่ามานี้

พูดออกไปด้วยความสัตย์ความจริง ใจที่บงการเพื่อการพูดการกระทำนั้น ๆ ก็ต้องเป็นใจที่สุจริตใจเป็นธรรม กายวาจาจึงจะเป็นศีลและเป็นธรรมไปตาม ๆ ใจนั้น นี้อานุภาพพิภพที่ท่านแสดงไว้ ศีลสำหรับฆราวาสท่านสอนถึงศีล ๕ คือ ปาณา อทินนา การฉกการลักไม่ใช่ของดี เป็นการทำลายสมบัติและจิตใจของผู้เป็นเจ้าของให้กำเริบเสิบสาน ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ฆ่ากันก็ได้มนุษย์เราเมื่อไปทำลายของกันและกัน ไปฉกไปลักไปปล้นไปจีเอาของของเขา

ให้กันด้วยน้ำใจให้เท่าไรก็เป็นความปิติยินดี เป็นบุญเป็นคุณทั้งสองฝ่าย ต่างฝ่ายต่างยิ้มแย้มแจ่มใส ให้เท่าไรไม่มีโทษ มีแต่คุณล้วน ๆ ยังความปิติยินดีให้เกิดขึ้นด้วยกัน ทั้งสองฝ่าย ผิดกันกับการไปบีบบังคับเอาหรือไปฉกไปขโมยเอา การให้ด้วยน้ำใจเป็นเช่นนั้น วัตถุประสงค์มีมากน้อยเพียงไร ก็เป็นบุญเป็นคุณแก่ผู้ให้และผู้รับ ต่างฝ่ายต่างยิ้มแย้มแจ่มใสและสนิทสนม เห็นบุญเห็นคุณต่อกันอย่างถึงใจ นี่คือการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผิดกับการไปฉกไปลักไปปล้นไปสะดมเอาเป็นไหน ๆ ท่านจึงห้าม

กาเมสุ มิฉฉาจาร ก็เหมือนกัน หลักของธรรมหลักของมนุษย์ต้องเป็นผู้รักศีลรักธรรม รักษาใจกัน สามภรรยาเป็นสิ่งที่รักต่อกันอย่างยิ่ง ผากเป็นผากตาย ไม่มีอันใดที่จะมีคุณค่าเป็นเครื่องฝังใจยิ่งกว่าระหว่างสามภรรยาที่ผากเป็นผากตายต่อกัน เพราะความรักกัน ท่านจึงให้รักษาศีลข้อนี้ให้มีความแน่นหนามั่นคง นี่ประเพณีของผู้มีศีลมีธรรมย่อมเป็นเช่นนี้ ผิดกับคนที่ไร้ศีลไร้ธรรมอยู่มากทีเดียว

ผู้มีศีลมีธรรมมีคุณสมบัติประจำมนุษย์ต้องเป็นผู้มีศีล นี้กล่าวเพียงย่อ ๆ แต่ละข้อ ๆ เพื่อให้พอเหมาะสมกับเวลา ท่านแสดงอนุப்புพิกถา ส่วนมากท่านแสดงสอนฆราวาสญาติโยมให้รักษาศีล

มุสา ก็เหมือนกัน มุสาไม่ใช่ของดี ความโกหกเป็นสิ่งที่ทำความเสียหายแก่กันไม่น้อย โกหกตมตุ่นหลอกลวงเหล่านี้ เป็นความเสียหายมากมายท่านไม่ให้ทำ

สุราก็เหมือนกัน คือน้ำเมา ฟังแต่ว่าสุรา คนดี ๆ อยู่เนิ่นเวลาดื่มสุราลงไปแล้ว จะเปลี่ยนแปลงไปโดยลำดับลำดับอย่างรวดเร็ว นับแต่ขั้นปกติจนกลายเป็นละเมอเพ้อฝันเป็นบ้าไปเลย เพราะไม่ใช่ของดี ไปสัมผัสสัมพันธ์ใครเข้าไปก็ทำคนนั้นให้ลดคุณค่าลงไป ๆ จนกระทั่งถึงเป็นบ้าสติ ร้อน ๆ ได้ ท่านจึงห้ามไม่ให้ทำ

จากนั้นก็พรรณนาถึง สวรรค์ สำหรับผู้มีบุญมีคุณได้สร้างบุญสร้างกุศล ยังไงก็ไม่พ้นที่จะต้องไปสวรรค์จนได้ เมื่อผู้มีศีลมีทานแล้วต้องได้ไปแน่ ๆ สวรรค์ก็มีหลายชั้น ตั้งแต่จาตุมขึ้นไป ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตตี จนกระทั่งถึงพรหม ๑๖ ชั้น เป็นที่อยู่ของผู้มีบุญ ผู้มีบุญต้องได้ไป ความเป็นอยู่ของผู้มีบุญ สถานที่ของผู้มีบุญ

ต่างกันเป็นลำดับลำดับ ท่านแสดงถึงเรื่องสวรรค์ อานิสงส์แห่งการทำบุญให้ทาน รักษาศีล แล้วไปสวรรค์ได้

จากนั้นท่านก็พูดเพื่อก้าวสู่ธรรมะขั้นสูงกว่านั้นไป ก็พูดถึงเรื่อง อาทีนพ คือโทษแห่งความรัก ความชัง ความใคร่ความสนใจในวิภวานไม่มีจบมีสิ้น แม้ไปสวรรค์ก็ตาม ไม่ควรจะนอนใจเพียงสวรรค์ว่าเป็นของดีแล้วเท่านั้น พรหมโลกอายุตั้ง ๘๐,๐๐๐ ปีก็ยังคงต้องหมดได้ นับแต่ ๑ ไปถึง ๘๐,๐๐๐ ปี นับอยู่ทุกขณะๆ ล่วงไปทุกขณะ ๆ ตั้งแต่วินาทีหรือว่าละเอียดกว่าวินาทีขึ้นไปจนกระทั่งถึง ๘๐,๐๐๐ ปีของเวลา แล้วก็ไปยุติกันที่ตรงนี้ สิ้นสุดนั้นแล้วก็ได้เคลื่อน เปลี่ยนแปลงได้อยู่เหมือนกัน

ท่านจึงสอนว่าไม่ใช่เป็นของแน่นอน เพราะมี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เหยียบย่ำทำลายถึงอยู่ได้อยู่ ยังไม่จัดว่าเป็นของที่แน่ใจตายใจได้ ท่านจึงแสดงถึงว่า อาทีนพ แปลว่า โทษแห่งความรักความชัง ความเกลียดความโกรธ ความหมุนเวียนของวิภวานแม้จะไปอยู่ดีขนาดไหน ถ้ายังมี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าถึงอยู่แล้ว ก็ไม่พ้นจากความพลัดพรากจากกันไป และเป็นความทุกข์มากน้อยสับปนกันอยู่นั้นแล

ทำอย่างไรถึงจะให้หลุดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ ท่านก็แสดงถึงว่า เนกขัมมะ คือบำเพ็ญตนเพื่อสลัดทิ้งสิ่งเหล่านี้ออกไป ให้ถึงฝั่งโพ้นคือพระนิพพานโดยถ่ายเดียวเท่านั้น จะไม่ต้องวกเวียนเปลี่ยนแปลงไปมาที่ไหนอีกต่อไปเลย นีออนุப்புพิกถามี ๕ ประการดังที่กล่าวมานี้ คือ ทาน ศีล สวรรค์ อาทีนพ เนกขัมมะคือการออกไป หรือจะว่าออกบวชก็ได้ หรือออกด้วยทางจิตใจก็ได้

เนกขัมมะ คือพยายามภาวนา สลัดสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อใจของตนออกไปโดยลำดับ ลำดา จนกระทั่งถึงออกได้โดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือเลย นั้น ถึงพระนิพพาน นั้นละท่านว่า เนกขัมมะ จนกระทั่งถึงที่สุดวิมุตติหลุดพ้น นี้ถ้าหากว่าเราจะเทียบสินค้าในห้างร้านแล้ว ก็ดังที่กล่าวมานั้นแล ไม่มีอะไรบกพร่องเลย

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจึงมีทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นชื่อว่าความดี ความละเอียดลออ และความอัศจรรย์ไปโดยลำดับลำดับ จนถึงความอัศจรรย์เกินโลกเกินสงสาร ไม่มีอะไรเกิน

ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ได้เข้าสู่สัมผัสสัมพันธ์หัวใจของผู้ปฏิบัตินั้นเลย ธรรมมีอยู่ตามหลักธรรมชาติของตนก็จริง แต่ไม่ปรากฏเป็นความแปลกประหลาดอัศจรรย์แก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติได้เข้าสู่สัมผัสสัมพันธ์ในธรรมทั้งหลายเป็นลำดับลำดับ จนนเข้าถึงใจเต็มที่กลายเป็นอันเดียวกัน ธรรมกับจิตไม่แยกจากกันเลย นั่นแหละเป็นธรรมอันประเสริฐเลิศยิ่งกว่าโลกทั้งหลาย

ตั้งแต่ธรรมพื้น ๆ ผู้สร้างความคิดทั้งหลายนั้นแหละเป็นผู้จะได้ชมธรรมที่กล่าวมา แม้เป็นธรรมสุดยอดก็ไม่พ้นจากการพยายามบำเพ็ญ เหมือนกับเราเก็บเล็กผสมน้อย หรือเช่นเดียวกับฝนตกลงในพื้นที่ของเรา เม็ดฝนแต่ละเม็ดนี้ไม่ได้โตเท่าเม็ดมะพร้าวอะไรเลย แต่ตกไม่หยุดไม่ถอยก็ทำสถานที่ให้เต็มไปด้วยน้ำดังที่เราเห็นกันอยู่ที่นี่แล นี่ก็เหมือนกับการสั่งสมคุณงามความดี ด้วยการให้ทานรักษาศีลภาวนา ซึ่งรวมแล้วเรียกว่าความดีที่ละเอียดละน้อย ก็เหมือนกันกับเม็ดฝนที่ตกลงมาในพื้นที่ หากมากขึ้นเอง ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น

ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดเลยที่สามารถจะสร้างความคิดขึ้นในขณะเดียว แล้วเต็มหัวใจหลุดพ้นไปได้เลยนั้น ไม่ปรากฏในคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ใดก็เหมือนกัน ต้องอาศัยการสั่งสมอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่หยุดไม่ลดไม่ละ แล้วก็เติบโตขึ้นเจริญขึ้น แม้จะเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ก็เวียนว่ายไปด้วยอำนาจแห่งบุญแห่งกุศล

ผู้พาให้เวียนว่ายก็คืออวิชชา เชื่อแห่งความเกิดพาให้เกิดก็จริง แต่สถานที่ที่อยู่ทีไปนั้น ด้วยอำนาจแห่งบุญเป็นเครื่องประคับประคอง ย่อมยังผู้ไปนั้นให้ไปเป็นสุขอยู่เป็นสุข ไม่ได้มีความทุกข์ความยากความลำบากเหมือนคนที่ไร้ความคิดทั้งหลายเลย ผิดกันอย่างนี้

ความดีกับความชั่ว คนดีกับคนชั่วอยู่ด้วยกันก็ไม่เหมือนกัน มีความแตกต่างกันอยู่นั่นแล ไปเกิดในภพต่าง ๆ ก็แตกต่างกันอยู่ สถานที่อยู่แห่งภพนั้น ๆ และการเสวยความสุขความทุกข์ก็แตกต่างกันโดยลำดับลำดับของผู้มีกรรมต่างกัน แม้ความดี ถ้าผู้มีกรรมดีมากก็ต่างกับผู้มีกรรมดีน้อยเหมือนกัน

กรรมดีมีน้อย ความดีมีน้อย บุญมีน้อย กับผู้มีบุญมีมากโดยลำดับลำดับ นี่ก็ต่างกัน

ต่างไปโดยลำดับจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นนั้นแลจึงจะเหมือนกันในหลักธรรมชาติ คือจิตที่บริสุทธิ์ทรงวิมุตติ ปรหม์ สุข คือความสุขอันยอดเยี่ยมไม่มีอะไรเกินกัน

ปราชญ์ทั้งหลายท่านจึงสอนให้บำเพ็ญความดี เพราะใจนี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว สำหรับรับทั้งบุญทั้งบาป ไอ้เรื่องกลมายาของกิเลสนั้นจะต้องหลอกอยู่ตลอดเวลาหาประมาณไม่ได้ หากไม่มีธรรมะมาเป็นเครื่องชี้แนวทาง หรือเหมือนกับว่าไม่มีธรรมะมาเป็นธรรมโอสธแล้ว สัตว์โลกทั้งหลายก็จะจมอยู่ตลอดไป ทว่าวันหลุดพ้นจากทุกข์ไม่ได้เลย เพราะถูกกล่อมจากกิเลสทั้งหลายอยู่ตลอดมา

นี่เรายังดีได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา และเป็นช่องทางที่เหมาะสมที่สุดในชาติของเรา ที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาด้วยไม่เพียงแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วยังได้พบพระพุทธศาสนาได้กราบไหว้บูชา ระลึกถึงท่านผู้วิเศษ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และได้บำเพ็ญตนด้วยคุณงามความดีทั้งหลายไม่ลดละ นี่เป็นเชื้ออันสำคัญที่จะแทรกซึมเข้าสู่จิตใจของเรา จนกลายเป็นนิสัยของคนมีบุญ เรียกว่านิสัยวาสนา ขึ้นมาภายในจิตใจของเรา เพราะการสร้างความดีไม่ลดละ

ก็เหมือนเราปลูกต้นไม้ เมื่อปลูกขึ้นแล้วก็ต้องผลิกิ่งใบดอกผลขึ้นมา จนสุดท้ายก็แก่ขึ้นมาเป็นดอกเป็นผลได้รับประโยชน์ ความดีของเราก็เหมือนกัน เมื่อสร้างมากขึ้น ๆ ก็แก่ได้ ท่านว่ามีอุปนิสัยสามารถเต็มทีหรือสมบูรณ์แล้ว นั่นละคือความแก่ เป็นผู้มีอุปนิสัยแก่กล้า ก็เพราะการสร้างมาอยู่ไม่หยุดไม่ถอยนั้นแล กลายเป็นความแก่กล้าเอง แล้วก็สามารถจะหลุดพ้นไปได้ ท่านจึงสอนให้บำเพ็ญบุญ

เราได้เกิดมาในช่องแห่งพระพุทธศาสนาอันเป็นช่องที่เหมาะสมที่สุด กาลเวลาที่เหมาะสมที่สุด จึงไม่ควรให้กาลเวลาหรืออรรถภาพร่างกายของเราได้ผ่านไปเปล่า ๆ โดยหาประโยชน์ในทางความดีไม่ได้ ให้สร้างความคิด อันนี้หากพอที่จะหลุดพ้นถึงนิพพานในชาตินี้ก็ยิ่งเป็นบุญลาภอันประเสริฐเลิศเลอของพวกเราเอง หากจะยังไม่ถึงความดีนี้ก็จะได้เป็นเครื่องสนับสนุน เราเรียกร้องหาความช่วยเหลือ หาสิ่งพึงพึ่งอิงอาศัย หาที่ยึดที่ถือที่ปิดกั้น กำบังความชั่วทั้งหลาย เราก็จะเจอด้วยอำนาจแห่งความดีเป็นเครื่องสนอง เป็นเครื่องตอบ

แทนเราในภพน้อยภพใหญ่ภพใดก็ตาม

ความดีนี้เป็นสิ่งที่เราหวังพึ่งเป็นพึ่งตายได้ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ตราบเท่าที่จิตใจนี้ยังไม่สามารถที่จะสลัดปัดทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อพาให้เกิดนี้ได้ เราจะต้องได้อาศัยบุญคุณความดีนี้ตลอดไป เพราะเรื่องการเกิดการตายนั้นอย่างไรก็แน่ร้อยเปอร์เซ็นต์ แม้มันพันเปอร์เซ็นต์ก็ต้องเป็นพันเปอร์เซ็นต์...ใจดวงนี้ ขอแต่เชื้อของมันยังมีอยู่เถอะ

คำว่าเชื้อก็คือ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารฯ สงฺขารปจฺจยา วิญญาณฺ นี้เป็นต้น นี้เป็นสำคัญมากที่สุด ไม่มีใครที่จะรู้ได้ ค้นพบได้ สลัดปัดทิ้งออกได้ นอกจากพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้นเป็นพระองค์แรก เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงเป็นผู้ประเสริฐเลิศเลอที่สุดในสามแดนโลกธาตุนี้ เนื่องจากไม่มีใครแนะนำสั่งสอนและให้อุบายพระองค์เลย พยายามตะเกียกตะกายไปจนกระทั่งได้บรรลुरुธรรม คำว่าบรรลुरुธรรมก็คือได้สังหารเชื้อแห่งความเกิดในภพน้อยภพใหญ่ทั้งหลายได้ ด้วยอำนาจแห่งพระปรีชาญาณของพระองค์นั้นแล

ท่านเป็นผู้รู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่พาให้เกิด ที่แทรกอยู่ภายในใจของวิญญาณแต่ละดวง ๆ ไม่มียักเว้น เว้นก็เว้นเฉพาะท่านผู้บริสุทธิ์ใจที่บริสุทธิ์แล้วเท่านั้น เช่น พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ นอกจากนั้นไม่มีเว้น เมื่อไม่มีเว้นแล้วก็ไม่มีพ้นที่จะต้องเกิดตายอยู่ตลอดไป เรื่องหลักธรรมชาติเป็นเช่นนี้

จึงได้เคยพูดเสมอว่า พระอรหันต์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ยืนยันในความรู้ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ เอนี้เป็นหลักใหญ่เลยทีเดียวนั้น หลักอันดับแรกคืออะไร ก็คือ อวิชชาปจฺจยา พระอรหันต์เป็นผู้ได้สังหารอวิชชานี้ออกจากใจได้หมดโดยสิ้นเชิง เป็นจิตที่บริสุทธิ์เต็มทีนี้เป็นเครื่องยืนยันให้ได้กราบพระพุทธเจ้าอย่างสนิทติดใจฝากเป็นฝากตาย ไม่มีใครที่จะกราบพระพุทธเจ้าได้สนิทยิ่งกว่าพระอรหันต์ท่าน เพราะกราบด้วยความเห็นบุญเห็นคุณกราบด้วยความยอมรับ กราบด้วยการที่เอาจิตของตนนี้เป็นสักขีพยานยืนยันกับความเป็นจริงของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้และเป็นผู้บริสุทธิ์ไปแล้ว

อวิชชานี้ละพระอรหันต์ทุก ๆ องค์จะต้องรู้เหมือนกันหมด พระพุทธเจ้าเป็นพระองค์แรกมา ให้อุบายวิธีการต่าง ๆ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงเป็นผู้ที่เลิศเลอที่สุด ที่ว่า

สมัยภู ทรงรู้อเองเห็นเอง สาวกทั้งหลายยังได้รับอุบายแนะนำจากพระพุทธเจ้า จึงพอมีอุบายขึ้นภายในจิตใจ และปฏิบัติตนจนกระทั่งถึงความบริสุทธิ์พุทธโธขึ้นมาได้ อวิชชาตัวนี้ ละเป็นตัวสำคัญที่สุดฝังอยู่ในจิตใจ นี่ตัวนี้พาให้เกิด บุญบาปพาให้ไปสูงไปต่ำ

เรื่องเกิดนั้นต้องเกิดแน่ ๆ ที่นี้จะเกิดดีหรือเกิดชั่วละ เกิดภพใดสูงหรือต่ำละ ถ้าต่ำก็คืออำนาจแห่งการทำบาป ทำบาปมากทำความชั่วซ้ำลามากมากก็ตกลงทางต่ำ นี่เป็นไปด้วยวิบาก ที่สูง ๆ ต่ำ ๆ นั้นเป็นไปด้วยวิบากดีชั่ว อันเรื่องพาให้เกิดนั้นเป็นไปด้วยอำนาจของอวิชชา พาทั้งจำให้ตึนะ สูงด้วยอำนาจแห่งบุญแห่งกุศลพาให้ไป แม้จะยังไม่สามารถสลัดตัดอวิชชาตัวพาให้เกิดได้ก็ตาม แต่จะได้ไปเกิดในที่ดี ดีกว่าผู้ไปเกิดในที่ชั่ว เหมือนอย่างไปตกนรกทั้งเป็นเขาติดคุกติดตะรางนี้ ไปเมืองผีก็ไปตกนรกเมืองผีจะว่าไง

ท่านจึงสอนให้บำเพ็ญ เพราะจิตนี้เรียกร้องหาความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาจากเจ้าของ คือ สติปัญญานั้นแหละเป็นเจ้าของของจิต ผู้มีสติมีปัญญาย่อมระครองจิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม จะเป็นความผาสุกเย็นใจตลอดไปทั้งภพนี้และภพหน้า ถ้าผู้โง่เขลาเบาปัญญา ลืมเนื้อลืมตัว ลืมโลกลืมสงสาร ลืมเป็นลืมตายไปเสียหมดขึ้นชื่อว่าความดีแล้ว ผู้นั้นแหละจะเป็นผู้สั่งสมแต่ความชั่วซ้ำลามากเข้ามาเผาผลาญตนเอง บีบบังคับตัวเอง ถึงจะเรียกร้องหาความดีความดีความสุขความเจริญเท่าไรก็ไม่เจอ เพราะไม่ได้สร้างเอาไว้ ก็มีแต่ความชั่วซ้ำลามากบีบบังคับสับสนภายในจิตใจอยู่ตลอดเวลาในภพนั้น ๆ จึงไม่เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเลย

ก็เมื่อเราทราบอยู่ด้วยหัวใจของเราเช่นนี้แล้ว และเป็นผู้รับผิดชอบใจของตนตลอดมาอยู่อย่างนี้แล้ว ทำไมจะไม่พยายามดัดแปลงแก้ไข ความที่เคยเป็นมาในสิ่งไม่ดีทั้งหลายของตนให้ดีขึ้นโดยลำดับลำดับละมานุญษะเรา ต้องทำ แล้วใครที่จะเชื่อได้ โอวาทใดคำสอนใดที่จะเชื่อได้ นอกจากคำสอนของพระพุทธเจ้านี้ก็ลำบากเหมือนกัน ที่จะสอนให้ตรงแนวตามความจริงทั้งหลายได้ ก็เมื่อเราได้รับโอวาทคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว เราจะเชื่อใครอีกที่นี้

สำคัญอยู่ที่ความกระซิบกระซาบอยู่ในจิตใจของเรา คือตัวกิเลสอันสำคัญอยู่

มาก มักจะไปเชื่อมั่นมากกว่าธรรมเสมอไป เพราะฉะนั้นเราถึงหลวมตัวไปทำความชั่วซ้ำ ลามกได้มนุษย์เรา แล้วก็หลวมตัวไปเกิดในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา สถานที่ไม่พึงปรารถนาได้ เช่นเดียวกัน เพราะความลืมหืมตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงพยายามให้รู้สึกตัวเสียตั้งแต่บัด นี้ต่อไป หากไม่ได้รู้อะไรมากนักก็ขอให้พยายามสอนตน ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปอย่าได้หลวมตัว เข้าไปในสิ่งไม่ดีทั้งหลาย

ปราชญ์ทั้งหลายไม่เคยโกหกโลกเลย ว่าบาปมีจริง บุญมีจริง นรกมีจริง เคย เผาสัตว์ทั้งหลายมาก็กี่ปีกี่ลบแล้วนรก ทำไมจะไปลบล้างมันได้ นรกนี้เคยเผาผลาญสัตว์ ทั้งหลายที่ไปตกนรกมาก็กี่ปีกี่ลบนับได้เมื่อไร แล้วจะไปลบล้างได้ยังไงว่านรกไม่มี ผู้ทำ บาปทำกรรมเราก็เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา อย่างทุกวันนี้ก็ดูเอาซิเป็นยังไง มีคนทำบาปใหม่ทุก วันนี้

เราพูดกันเพียงแค่ว่า ปาณา เท้านี้แหละ เด่นใหม่ในโลกเวลานี้ คนทำลายศีลธรรม ทำลายตัวเองจนหาคุณค่าไม่ได้เราเห็นใหม่ ปาณา อทินนา กาเมสุ มิจฉาจาร มุสา สุรา เอาเพียง ๕ ข้อเท่านั้นละ นี่คือเครื่องสังหารตน เครื่องผลักดันลงไปสู่นรกคือธรรมชาติเหล่านี้เอง การกระทำสิ่งเหล่านี้ เราเห็นใหม่ว่าเวลานี้มีคนทำใหม่ เราลบล้างได้ใหม่ นอกจาก คนตาบอดแล้วหูมันหนวก หูมันตึมนมันยังจะได้ยินอีกคนทำชั่วนะ ถ้าไม่เห็นด้วยตามันยังจะได้ยินด้วยหู ว่าคนทำชั่วยังมีอยู่ในโลกนี้มากมาย นั่นฟังซิ

อันนี้เราหุดีตาดีเห็นกันอยู่ที่นี่ ปฏิเสธกันได้ใหม่ว่าคนชั่วนี้มีมากขนาดไหน ทำชั่วกัน มีมากขนาดไหน เราปฏิเสธไม่ได้ แล้วทำไมเราจะปฏิเสธผลของการทำชื่อนี้ว่าจะไม่ให้ผล และจะไม่ยังบุคคลหรือสัตว์ทั้งหลายให้ไปตกนรกได้แล้ว คนก็เคยทำชั่วมามากมายก่ายกอง กี่กี่ปีกี่ลบแล้ว นรกก็เคยเผาคนผู้ชั่วซ้ำลามกมากกี่ปีกี่ลบแล้ว ใครจะไปสามารถลบล้าง ทั้งการทำชั่วนั้นโลกทั้งหลายไม่ทำกัน และไปลบล้างนรกว่าไม่มีกัน เป็นไปได้หรือ

พระพุทธเจ้าองค์เอกแท้ ๆ เป็นผู้สอนธรรมเหล่านี้ไว้ ด้วยความที่ทรงรู้ทรงเห็นมา ประจักษ์พระทัยแล้ว เราจะเชื่อใครที่นี้ เอ้า สอนเราอย่างนี้ การพูดอย่างนี้ขอให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณา ว่าอุบายนี้เป็นเครื่องจะหิบบิ้นให้ท่านทั้งหลายสอนตัวเองนะ ไม่ใช่เป็น

การชู่เชิญ เป็นการดูตำว่ากล่าวท่านทั้งหลาย ยื่นเครื่องมือให้ไปสังหารสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายซึ่ง
 อยู่ภายในตัวเอง เอาให้อย่างเด็ดขาด เพราะสิ่งเหล่านี้มันแผ่ตร้อนมากนะ ความกระซิบ
 กระซิบอยู่ภายในแข่งกับธรรมของศาสนา แม้เราได้ศึกษาเล่าเรียนมาก็ตาม ได้ปฏิบัติ
 กำจัดมันอยู่ก็ตาม มันยังกำจัดเราอยู่ในขณะเดียวกันนั้นโดยที่เราไม่รู้สีกตัวเลย เพราะมัน
 ละเอียดลอมมากกว่าเรา แหลมคมมากกว่าเรา ฉลาดมากกว่าเรานั้นเอง ให้พากันเข้าใจ
 เสมอ

นี่ละเรื่องการเกิดตายของจิตเป็นอยู่อย่างนี้ไม่ไปไหน ไปตามภพภูมิที่เคยไป นรกมี
 ก็หลุมท่านพูดไว้แล้วผิดที่ตรงไหน ในโลกเราก็กยังมีหุโทษ ครุโทษ มหันตทุกข์ ทุกข์
 ธรรมดา มหันตทุกข์มี มีอยู่แล้ว ๆ การทำชั่วของคนเราก็กเห็น ทำมากทำน้อย ทำหนักทำ
 เบา เห็นกันอยู่เต็มหูเต็มตानी เพราะฉะนั้นคำว่านรกจึงเป็นเช่นนั้น พอดีพอเหมาะกันกับ
 สัตว์โลกที่เป็นไปอยู่ตลอดเวลา นี่คือความจริง ที่เป็นอยู่ในวิภูวนนี้เป็นอย่างนี้

เช่นอย่างสวรรค์ก็เหมือนกัน สวรรค์ก็ตั้งแต่ชั้นแรก จนกระทั่งถึงพรหมโลก ๑๖ ชั้น
 มีสุทธาวาสเป็นชั้นสุดท้าย เอ้า คำว่าสุทธาวาสเป็นยังงัย เป็นที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์ ได้แก่
 อวิหา อตปปา สุตัสสา สุตัสสี อกนิฏฐา พรหมโลก ๕ ชั้นนี้ท่านเรียกว่า สุทธาวาส เพราะ
 เป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิ์

สุทธาวาส ท่านแปลตามศัพท์เฉย ๆ ว่าเป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิ์ ความจริงผู้นั้นยังไม่
 บริสุทธิ์ เราเอาหลักธรรมชาติของการปฏิบัติ ของการรู้การเห็นของใจยันกันเข้าไปเลย เรา
 อย่างมาพูดเพียงปริยัติเฉย ๆ เอ้า ผู้ปฏิบัติภายในจิตใจของตนเอง จนก้าวเข้าสู่ภูมิธรรมอัน
 นี้แล้ว เป็นผู้บริสุทธิ์เต็มที่แล้วหรือ ยังไม่บริสุทธิ์เต็มที่

พระอนาคามีท่านได้ระดับ เหมือนยังกับเราสอบไล่ได้ ๕๐ เปอร์เซนต์ นั้นได้ระดับ
 จัดว่าสอบ ได้ ๖๐ เปอร์เซนต์ ๗๐ เปอร์เซนต์ขึ้นไป จนกระทั่งถึง ๙๙ เปอร์เซนต์เป็นพระ
 อนาคามีเต็มที่ นั้น เต็มภูมิแล้วนะ ๙๙ เปอร์เซนต์ คือ เลื่อนลำดับไปตั้งแต่ชั้นอวิหา นี้ผู้ที่
 ปฏิบัติตนได้ ถ้าจะเทียบเปอร์เซนต์ก็เรียกว่าผู้สอบได้ ๕๐ เปอร์เซนต์สอบได้ ได้ระดับของ
 ชั้นอนาคามี เพียงได้ระดับเท่านั้น นี้บริสุทธิ์ไหม

ดูหัวใจเจ้าของก็รู้ ผู้ปฏิบัติต้องรู้ ถึงขั้นนี้แล้วปิดไม่ได้ เป็น สนฺทิฏฐิโก อย่างชัดเจน ไปโดยลำดับลำดับ ตั้งแต่ก่อนมานี้ก็ยังชัดเจนอยู่แล้ว นี่ก็ยังชัดเข้าไป แล้วปฏิบัติขัดเกลา กิเลสของตัวเองเข้าไปโดยลำดับลำดับ เพราะยังไม่บริสุทธิ์

คำว่าสุทธาวาส คือ บริสุทธิ์กว่าสิ่งเหล่านั้น กว่าชั้นเหล่านั้นต่างหาก ท่านหมายความว่าอย่างนั้น คือ ชั้นเหล่านี้จะไม่กลับคืนไปสู่โลกอันเป็นความสกปรกโสภณอีกต่อไป นั่นถ้าเราจะแยกออกก็เป็นอย่างนั้น นี่เพื่อก้าวขึ้นสู่ความบริสุทธิ์พุทธโดยแท้ ท่านจึงเรียกว่าสุทธาวาส ๕ ชั้น คือ อวิหา อตฺปปา สุตฺตสา สุตฺตสี อภินิฏฐา เป็นที่อยู่ของพระอนาคามีตั้งแต่ผู้ได้ระดับของชั้นพระอนาคามีที่แรก จากนั้นก็เลื่อนขึ้นไป

ในจิตภูมินี้เป็นจิตที่เป็นไปเอง ไม่ต้องได้รับการอบรมแนะนำสั่งสอนกันเมื่อเวลาตายแล้ว เป็นในหลักธรรมชาติ เช่นเดียวกับผลไม้ที่แก่เต็มที่แล้ว ยังไงก็จะห้ามเข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงขั้นสูง ไม่ต้องรับปุ๋ยอะไรอีกก็ได้...ผลไม้ประเภทนี้ นี่ชั้นของพระอนาคามี ตั้งแต่ชั้นแรกเริ่มนี้ไป จนกระทั่งถึงชั้นพระอนาคามีเต็มภูมิก็มี่ลักษณะเดียวกัน เทียบกัน เช่นนั้น คือแก่ไปโดยลำดับลำดับ

อันนี้เราเอาอะไรมาเทียบ เอาเราเทียบในหัวใจของเราของผู้ปฏิบัติ พอได้ระดับขั้นนี้แล้วจิตนี้จะเป็นอัตโนมัติของจิต คือจะหมุนตัวตลอดไปเลย หมุนอยู่ภายในจิต หมุนแก่ตัวเองพูดง่าย ๆ หมุนขัดเกลาตัวเอง หมุนซักฟอกตัวเองอยู่ตลอดเวลา แล้วก็ค่อยละเอียดเข้าไป ๆ เห็นได้ชัด ๆ นี่ขั้นนี้ก็ยังไม่บริสุทธิ์ แน่ฟังซิ จนกระทั่งอนาคามีเต็มภูมิก็มี่ยังไม่บริสุทธิ์ จนก้าวถึงอรหัตมรรค ก้าวถึงอรหัตมรรคก็ยังไม่บริสุทธิ์ นั่น ปฏิบัติไป ๆ ถึงชั้นมหาสติมหาปัญญา ก็ยังไม่บริสุทธิ์ จนกระทั่งทะลุพังอวิชชาลง ขาดสะบั้นลงไปหมดเลย ด้วยอำนาจของมหาสติมหาปัญญาเป็นต้น นั่นแลจึงเป็นผู้บริสุทธิ์เต็มภูมิ

ในภาคปฏิบัติเห็นชัด ๆ เราไม่ต้องไปถามใครเลย สารุ พุดอยู่ต่อหน้าต่อตา นี้แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ต่อหน้าจะไม่ทูลถามเลย ขอให้เห็นชัด ๆ ถอนนำหัวใจคนเรา ถ้างได้เห็นแล้วเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าท่านมอบไว้แล้ว สนฺทิฏฐิโก อย่างที่พระอรหันต์ อารานนาให้พระองค์อยู่ตั้งกับตั้งกลับ จะมาหวังอะไรกับเราตถาคตอีกล่ะ เราสอนหมดแล้ว

นี่นะ อะไร ๆ ก็สอนหมดแล้ว มาหวังกับเราอะไรอีก นั่นฟังซิ ลึกซึ่งมากที่สุดเลย

นี่เราพูดถึงเรื่องภพเรื่องที่อยู่ทั้งฝ่ายต่ำคือนรก ในหนังสือมหาวิภาคท่านอธิบายไว้ละเอียดมาก ผมก็เคยอ่านเคยดูอยู่แล้วเหล่านี้ะ ถึงขั้นมหันตทุกข์ก็นรกชั้นโลกันตรนรกที่สุดแห่งความทุกข์ทั้งหลายท่านก็บอกแล้ว จนกระทั่งถึงที่สุดแห่งความสุขทั้งหลาย ท่านก็บอกถึงพระนิพพานโดยลำดับลำดับเรื่อยไป นี่ละพอถึงจิตชั้นอนาคามีบุคคลนี้แล้ว จิตดำเนินตนไปโดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับผลไม้ที่แม่จะติดข้าวอยู่ ยังไม่ได้หลุดจากข้าว ยังไม่ห้ามก็ตาม เมื่อแก่เต็มที่แล้วควรแก่การจะห้ามต่อไป ต้องห้ามเรื่อย ๆ ไปจนกระทั่งถึงขั้นสูง ไม่ต้องมีปุ๋ยมีอะไรมาช่วยแหละ นี่ก็เหมือนกันจิตชั้นนี้ตายไปในชั้นอนาคามี จะต้องไปชั้นสุทธาวาสอย่างที่ว่า พอถึงชั้นอนาคามีแล้วได้เต็มภูมิของจิตชั้นนี้แล้ว จะต้องไปเกิดในอนาคามีชั้นต้น เช่น อวิหา แล้วก็ค่อยเลื่อนตนไป อตปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา พอก้าวจากอกนิฏฐาก็ผ่านถึงพระนิพพาน

เป็นหลักธรรมชาติของจิตดวงนี้เป็นเช่นนั้น เห็นประจักษ์ไม่สงสัย สงสัยไปไหน พระพุทธเจ้าท่านสอนด้วยความรู้จริงจริง ๆ ขอให้รู้ซิจะค่านพระพุทธเจ้าได้ยังไง หากที่ค่านไม่ได้ นอกจากไม่เห็นไม่รู้แล้วก็ค่านกันวันยังค่ำ ค่านด้วยความหลับหูหลับตา ไม่ได้ลืมหูลืมตา ดู..ค่าน นี่เป็นยังงั้น นี่เป็นลัทธินิสัยของกิเลสต้องเดาเสมอต้นเสมอหลอกเสมอ แล้วสุดท้ายก็มาหลอกตัวเองนั่นแหละ ให้ขาดจากมรรคจากผลจากสวรรค์นิพพานไป เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายจงพากันระมัดระวังในเรื่องเหล่านี้

ตะกั๊นเรากล่าวถึงเรื่องราว จิตเรียกร้องหาความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา อย่าลืมนะธรรมะข้อนี้ เพราะจะต้องก้าวเดินตามทางแห่งภพแห่งชาติ ภพน้อยภพใหญ่เป็นวิถีทางเดินของจิตโดยแท้ เมื่ออวิชชายังมีอยู่จะไม่ใช่เป็นอื่นเลย เป็นอันนี้โดยแท้ และให้พยายามประกอบตนไปด้วยทำคุณงามความดี หากว่าจะยังไม่หลุดพ้นก็ตาม เรายังมีเครื่องเสวยคือ บุญกุศลที่เราอันได้บำเพ็ญมา หากว่าเต็มที่แล้วก็อย่างทีกล่าวมานี้แหละ เอาจนกระทั่งถึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้วนั้นละท่านว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา

ที่นี้กลับตรงข้ามนะ เป็น อวิชชาขเตว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ เรื่อยไป

เลย เมื่ออวิชชาดับ อันนั้นดับ ๆ ดับ ๆ ไปหมดเลย นิโรธ โทติ ก็เหมือนกัน ตั้งแต่เบื้องต้น อวิชชาปัจจุยา สงขารานี้ ท่านว่าทั้งหมดนี้ สมุทย โทติ เป็นสมุทัยนะ คือเรื่องของกิเลสล้วน ๆ ท่านบอกอย่างนั้น แผลออกมาแล้ว พออวิชชาดับลงไป อวิชชาเขตว อเสสวราคนิโรธา สงขารนิโรธ เรื่อยไปเลย จนกระทั่งถึง นิโรธ โทติ เหล่านี้เป็นนิโรธทั้งหมด นั้น เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส, นิโรธ โทติ เมื่อดับแล้วดับไปหมดพร้อม ๆ กันเลย

เมื่อดับอยู่ในจิตเห็นชัด ๆ ภายในจิตแล้วอะไรจะมากเกิด ก็มันขาดสะบั้นไปหมดเวลามันเกี่ยวมันพันกันอยู่ระหว่างอวิชชากับตัวเอง จนไม่รู้ว่าตัวเองเป็นอะไร ตัวเองเป็นอวิชชา อวิชชาเป็นเรา เราเป็นธรรมหรือธรรมเป็นอวิชชา หรืออวิชชาเป็นเรา มันพันกันอยู่ก็ไม่ว่า นี่เมื่อสติปัญญายังไม่ทันมัน พอสติปัญญาทันแยกกันออก ฟาดฟันหันแหลกกันลงขาดสะบั้นลงไปแล้ว ที่นี้ก็เห็นได้ชัดละซิ

เมื่ออวิชชาขาดไปแล้ว มันติดต่อกับอะไรจิตดวงนี้ที่นี้ มีติดต่อกับอะไร มีสืบทอดกับอะไร มีอะไรมาเหนืออันนี้อีกมีไหม มันก็เห็นได้ชัด ๆ ไม่มีอะไรเหนือ มันก็รู้เท่านั้นเอง นี่ละพระพุทธรเจ้าว่า สนฺทิฏฺฐิโก ๆ เห็นเอง รู้เอง ๆ เห็นเองมาโดยลำดับลำดับมา จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย

ก็ตั้งที่พระอัญญาตรภิกขุองค์หนึ่งท่านไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เราแน่ใจว่าท่านบำเพ็ญธรรมขั้นสูง ในขั้นที่พิจารณาด้วยลำพังตนเอง เป็นอัตโนมัตตินั้นเอง สงสัยธรรมะแล้วก็จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลถามปัญหา พอไปถึงใต้ถุนพระคันธกุฎีก็พอดีฝนตก เลยยืนอยู่ข้างล่างนั้นเสีย ยังไม่ได้ขึ้นไปเฝ้าพระ พุทธเจ้า พอฝนตกแล้วน้ำที่หยดย่อยจากชายคาตกลงมาถูกพื้นระหว่างน้ำอยู่ที่พื้นกับน้ำฝนที่หยดย่อยลงมาจากชายคากระทบกัน ก็ตั้งเป็นต่อมเป็นฟองขึ้นมาแล้วดับไป

ท่านก็พิจารณาเทียบเคียงระหว่างจิตกับสังขารที่มันปรุงมันแยบขึ้น กับระหว่างขั้น ๕ พุดง่าย ๆ ขั้น ๕ กับจิตมันเกิดมันดับ ๆ ตีก็ดับชั้วก็ดับ เกิดขึ้นพัดดับพร้อม เกิดกับดับพร้อม ๆ เหมือนกันกับน้ำที่กระทบกันตั้งเป็นฟองขึ้นมาตั้งเป็นต่อมขึ้นมา หรือเป็น

อะไรขึ้นมาก็แล้วแต่ แล้วดับไป ๆ ก็ลงไปเป็นน้ำตามเดิม ลงเป็นน้ำตามเดิม สังขารเกิดขึ้น จากจิตก็ดับลงไปหาจิตตามเดิม ๆ ท่านก็เทียบเคียง ๆ เลยบรรลุธรรมเสียในขณะนั้น

พอฝนตกหยุดเท่านั้น ท่านกลับไปกุฏิไม่ทูลถามพระพุทธเจ้าอีกเลย เพราะได้บรรลุธรรมในขณะนั้นแล้ว นั่นเห็นไหม สนฺทิกฺขุจฺจโก ประกาศข้างขึ้นในขณะนั้น โดยอาศัยน้ำนั่น ละเป็นธรรมเทศนาสอนท่าน เทียบกันระหว่างขั้นกับจิตของท่าน หรืออวิชชากับจิตของท่าน ท่านรู้กันในขณะนั้น ก็สังหารอวิชชาهلكไปในขณะนั้น แล้วท่านก็กลับไปกุฏิ พอฝนตกหยุดแล้วเท่านั้น ท่านไม่ทูลถามพระพุทธเจ้าอีกต่อไปเลย นั่นเห็นไหม

ทั้ง ๆ ที่กำลังจะไปทูลถามแท้ ๆ ทำไมไม่ทูลถาม ก็เพราะ สนฺทิกฺขุจฺจโก นั้นเองเป็นเครื่องประกาศแทนพระองค์อยู่แล้ว เพราะธรรมนี้เป็นธรรมที่องค์ศาสดาสอนแล้วว่าเป็นองค์แทนเราก็อบรมอยู่แล้ว สนฺทิกฺขุจฺจโก ก็คือองค์ศาสดาองค์หนึ่งนั่นแล พอทราบแล้วท่านก็กลับไปกุฏิท่านเสีย ได้บรรลุธรรมได้ถุนพระคันธกฐิของพระพุทธเจ้า โดยอาศัยน้ำฝนนั่นแหละเป็นธรรมเทศนาเทียบเคียงกับธรรมภายในของท่าน นี่เห็นไหมทำไมท่านรู้ แต่ก่อนท่านสงสัยท่านมา ท่านหายสงสัยท่านก็รู้ท่านกลับ นี่ละพอถึงขั้นนี้แล้วรู้ทุกคน กำลังจะไปถามก็ยังไม่ถาม ฟังซิ กลับเงิบเลย

พ่อแม่ครูจารย์ท่านก็เคยพูดเราก็งงไม่ลืมนี้ สด ๆ ร้อน ๆ อยู่หนองผิอนั่นเอง ท่านพูดถึงเรื่องธรรมะตอน ๕ โมงเย็น ปิดกวาดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านสร่งน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขึ้นไปกราบท่าน สนทนาธรรมะกันเล็ก ๆ น้อย ๆ ท่านก็พูด พูดอะไรไปสัมผัสธรรมะขั้นนี้แหละ ท่านก็ผิงผิงขึ้นเลยเทียว อธิบายเปรี๊ยะ ๆ พอสุดท้ายท่านก็ยกมือขึ้นเลยนะไม่ใช่ธรรมดา ยกมือ สาธุ ท่านว่ายังงี้ ไม่ได้ประมาทนะ แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้างหน้าก็ไม่ทูลถาม ท่านว่ายังงั้น พอถึงธรรมะขั้นนี้แล้ว ทูลถามท่านอะไรของอันเดียวกัน ใครลงรู้ธรรมขั้นนี้แล้ว ธรรมขั้นนี้ก็เป็ธรรมขั้นบริสุทธฺิ ใครเป็นผู้บริสุทธฺิเป็นบ้ำละ เคยเห็นอรหันต์เป็นบ้ำมีไหม ท่านเอาแล้วนะ อรหันต์บ้ำมีไหม นั่นท่านว่า คือถึงขั้นนี้มันขึ้นอรหันต์แล้วนี่ถ้าเราจะเอามาตั้งชื่ออะ ถ้าไม่ตั้งชื่อท่านก็ไม่สงสัย ก็เป็นอยู่แล้วนี่จะว่าไป บริสุทธฺิเต็มที่ไม่มื่ออะไรเกี่ยวเนื่อง แต่ก่อนมันมื่ออะไร ๆ มีมากมีน้อยรู้มาโดยลำดับลำดับ

ดั่งที่เคยพูดเสมอว่าธาตุชั้นกับจิตเกี่ยวโยงกันก็รู้ เวลาแก้กันไปพิจารณากันไป ๗
ระหว่างชั้นกับจิตไม่ติดกันไม่พันกันแม้จะอยู่ด้วยกันก็ตาม ก็เป็นต่างอันต่างจริงกันอยู่
อย่างนี้ก็รู้ แน่ะ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รูปได้แก่รูปกาย เวทนาได้แก่ความ
สุข ความทุกข์ เฉย ๆ ในชั้นอันนี้ ในจิตก็มีแต่เป็นความละเอียด เพราะอวิชชายังมี สุข
เวทนา ทุกขเวทนาในจิตก็ต้องมี แต่นั่นเป็นอีกอันหนึ่ง ส่วนเวทนาในชั้นนี้ไม่มี สัญญา
ความจำ สังขารความคิดความปรุง วิญญาณความรับทราบ เวลาสิ่งอะไรมากระทบทางตา
หู จมูก ลิ้น กาย ท่านก็ทราบแต่ไม่ประสานกัน ท่านก็ทราบ ๆ ที่นี้ไม่ประสาน แล้วมัน
ประสานกับอะไร นั่น

เมื่อชั้น ๕ มันปล่อยไปหมดแล้วมันประสานกับอะไร มันก็ประสานกับอวิชชาละซิ
แต่ตอนนั้นไม่รู้นะ หากมีอันหนึ่งที่เป็นเครื่องยืนยันกันอยู่ว่ามันอะไร ๆ นี่มันอะไร มันเป็น
จุดที่สนใจอยู่นั้น นั่นละตอนนั้นไม่รู้ก็ มีแต่อะไร ๆ นี่มันมี นอกนั้นหมดปัญหาไปหมด
แล้ว ชั้นทั้ง ๕ หมดปัญหาไป หมดทุกสิ่งทุกอย่างภายนอกหลุดเสียทั้งหมดแดนโลกธาตุ
หมดปัญหาไปหมด ย่นเข้ามาจนกระทั่งถึง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของตัวเรา
เอง ก็หมดปัญหาไปหมด แล้วมันมีอะไร

สิ่งที่มึก็เห็นกันอยู่ชัด ๆ อยู่ภายในใจแต่มันไม่รู้ว่าเป็นอวิชชา มันก็ไม่รู้ หากรู้อยู่ว่า
นี่คืออะไร ๆ มันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนใจ เกิดความพินิจพิจารณาผูกพันกันอยู่ในนั้น
นั่นแหละ ผูกพันกับธรรมชาตินี้ ผูกพันกับอวิชชาถ้าเราจะตั้งชื่อว่าอวิชชา ที่นี้พอสติ
ปัญญาพอตัวแล้ว มันกำจัดอันนี้พังทลายลงไปจนไม่มีอะไรเหลือแล้ว มันติดกับอะไรจิต ที่
นี้มันเกี่ยวข้องกับอะไร และอะไรเหนือจิตอีก ไม่มีอะไรเหนือ นั่นเห็นไหมเวลาไม่มีอะไรก็
บอกว่าไม่มี มันก็รู้ว่าไม่มีอะไร เวลาสิ้นมันก็สิ้นจริง ๆ สิ้นไม่มีอะไร ผู้ที่รู้ว่าไม่มีอะไรนั่น
คืออะไร คือธรรมชาติที่บริสุทธิ์ ไม่สิ้นไม่สูญ นั่นเห็นชัด ๆ

เออละพอ

พูดท้ายเทศน์

การอดอาหาร ผู้อดอาหารหลายวันหรือน้อยวันเพียงไรนั้นก็เคยได้พูดแล้ว การอด

อาหารเพื่อภาวณา ภาวณาเพื่อความฉลาด ให้สังเกตดูธาตุชั้นเจ้าของ อย่าให้ได้พูดเรื่องเหล่านี้ แล้วทำไป ๆ มันมักจะมีอะไรแฝงขึ้นมาให้ระวังให้ดีนะ เหมือนอย่างพวกที่มังสวิรัตินั้นเห็นใหม่ จนกระทั่งถึงตำหนิติโทษคนอื่นยุ่งไปหมด พวกนี้ไปที่ไหนมีแต่เรื่องยุแหย่ก่อ กวน โห ทำลายนะพวกนี้นะ

ยกตัวอย่างเช่น ท่านอาจารย์อุ้น.อำเภอกำแพงแสน แต่ก่อนก็อยู่กับพ่อแม่ครูจารย์ มั่นเรา แล้วก็จากกันไปนาน ปีนั้นโลกนาถเข้ามาในกรุงเทพฯ ตอนนั้นผมบวชใหม่ ๆ ใคร ๆ ก็รำลือว่าแกเป็น พระอรหันต์ ปู่ผ้าขาวให้แกเหยียบนี้เดินไป แล้วอาจารย์อุ้นก็เลยเอาแบบนั้นมาสมาทาน คงจะสมาทานเต็มทีละมัง ไม่ฉันเนื้อฉันปลา ท่านก็เลยกลายเป็นมังสวิรัตินะ ครั้นนานเข้า ๆ ก็เป็นทิลูมานะ เลยตำหนิติเตียนไปหมด บรรดาพระฉันเนื้อฉันปลาเป็นพระยักษ์พระฝีพระแรงพระกาไปหมดเลย ฟังซิ ท่านพูดเองนะ ไม่ใช่เล่น ๆ นะ

เดินไปกรุงเทพฯ ไปกับท่านอาจารย์กงมา ท่านอาจารย์กงมาห้ามไม่ให้บิณฑบาต นั้นท่านอาจารย์กงมาพูดเองนะ ถ้าเขาเอาหมกเอาห่อใส่บาตรนี้เป็นอาหาร แล้วจะโยนทิ้งต่อหน้าต่อตาเขา เพราะท่านทำจริง ๆ นี้ คือพอได้กลิ่นเท่านั้นมันเหม็นความมันอะไรไม่รู้แหละ ท่านอาจารย์กงมา จึงไม่ให้บิณฑบาต นี่ละเรื่องมังสวิรัตินี้มันเป็นที่ขื่นขึ้นมาอันหนึ่งของมัน

อย่างนี้ก็เป็นวิชาของพระเทวทัตที่เอาไปต่อสู้อุปัฏฐกเจ้าตั้งแต่ครั้งนั้น เราก็เห็นกันอยู่แล้วนี่

ข้อหนึ่งก็ให้พระอยู่ป่าเป็นประจำตลอดชีวิต เข้าแดนบ้านผิด พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาต เพราะผิดวิสัย เข้าไปในบ้านเฉย ๆ จะเป็นอะไร ไม่เห็นเสียหายอะไร อยู่แดนบ้านแดนป่าก็ไม่เห็นเสียหาย เพราะไม่ได้ไปปล้นบ้านปล้นเมืองเขานี้ พระก็อยู่แบบพระละชิ เข้ามาบ้านก็มาแบบพระ ไม่ได้มาแบบโจรแบบมารแบบผู้ร้ายนี่นะพอจะเสียหายอะไร พระองค์จึงไม่อนุญาต

ให้บิณฑบาตตลอดชีวิต ถ้าหยุดหรือขาดเป็นไม่ได้ ปรับโทษ พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาต

ให้ถือผ้าบังสุกุลอย่างเดียวนั้น รับคหปติจีวรเขาถวายต่อมือนี่ไม่ได้ ให้แสวงหา
ซักผ้าบังสุกุลเอาอย่างเดียวยตลอดชีวิต พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาต ในเมื่อเขาอยากทานก็
ให้เขาทานตามอัธยาศัยของเขา ผู้ใดองค์ใดที่อยากรับก็รับไป ไม่เป็นสิ่งที่จะบังคับกัน

จากนั้นก็มาหามังสวิริติ ห้ามไม่ให้ฉันเนื้อฉันปลาตลอดชีวิต พระฉันแล้วเป็นผิด ไม่
ได้..ท่านบอก อันนี้เป็นเรื่องของโลกเขา ห้ามอะไรเขา เราเป็นผู้ปฏิบัติศีลธรรมไม่ปฏิบัติ
ผิดจะเป็นอะไรไป เราเป็นผู้ขอทาน เขาให้มาอะไรก็กินไปตามเรื่องตามราวเท่านั้นเอง ไม่
เป็นการรบกวนเขาให้ยุ่งเหยิงวุ่นวาย อันนี้เป็นเรื่องของโลกเขาเป็นมาตั้งแต่ดั้งเดิม ห้าม
อะไรเขาไม่ได้

เรื่องเนื้อ ๑๐ อย่างที่ไม่ให้ฉันพระองค์ก็ทรงบัญญัติไว้แล้ว นับตั้งแต่เนื้อมนุษย์
เน่าะฟิงชี พระองค์ก็ไม่ให้ฉัน เนื้อหมา เนื้อม้า เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เสือเหลือง เสือ
ดาว เนื้องู เนื้อหมี เนื้อ ช้าง นี่เนื้อเหล่านี้ห้ามหมดแล้ว ที่ห้ามก็ห้ามแล้วนี้ แล้วก็ยังมี
อุทิสสมังสะ คือเนื้อที่เขาเจาะจงอีก ๓ อย่าง เนื้อเจาะจงเป็นยังไง เขาไปฆ่ามาเพื่อถวาย
พระ พระเห็นอยู่ไม่ควรฉัน เห็นเขาเอาอาวุธชนิดนี้ไป แล้วได้สัตว์ชนิดนั้นมาตรงกับอาวุธ
ชนิดนี้ เช่นได้แหเอาไปทอดปลาแล้ววันหลังเขาเอาปลาที่ทอดมาถวาย คงเป็นเหมือนกับว่า
เขาไปทอดแหเอาปลาเพื่อมาให้พระฉัน เมื่อสงสัยอยู่ที่ไม่ควรฉัน เมื่อสงสัยอยู่ได้ยื่นเขา
วางฉันก็ไม่ฉัน หรือเนื้อสด ๆ ร้อน ๆ องค์ใดสงสัยอย่าฉัน เน่าะท่านก็บอกอยู่แล้ว องค์ไหน
ไม่สงสัยก็ฉันได้ บอกชัดเจนอยู่แล้วนี่ ไปอุปโลกน์ขึ้นอุตริขึ้นทำไมมังสวิริติ

ส่วนองค์ไหนที่ไม่ชอบไม่อยากฉันท่านก็ไม่ได้ว่านะ ไม่ใช่พระพุทธเจ้าบังคับให้ฉัน
เนื้อฉันปลาไปทุกองค์ คือองค์ใดที่ไม่ชอบไม่ฉันก็ได้ หรือไม่ถูกกับธาตุขันธ์ในเนื้อชนิดใด
ไม่ฉันเนื้อชนิดนั้นท่านก็ไม่ว่า ถ้าเป็นตามอัธยาศัย แต่จะมาบังคับให้ทำอย่างนี้ไม่ได้. ผิด
เน่าะฟิงชี อันนี้เทวทัตก็เอามาเป็นเครื่องมือต่อสู้อุพระพุทธเจ้า จนกระทั่งถึงทำสังฆเภทให้
สงฆ์แตกจากกัน เพราะพระพุทธเจ้าไม่ทรงสนองความต้องการของแก่นั่นเอง ว่าตั้งแต่บัด
นี้ก็แตกจากกันกับพระพุทธเจ้า แตกกี่แตกไปจะเป็นไร ศาสดาไม่แตก พระเทวทัตแตก
ต่างหาก ศาสดาเป็นศาสดา ธรรมเป็นธรรมไม่ได้แตก

นี่เห็นใหม่เรื่องนั้นก็เห็นประจักษ์ชัดเจนอยู่ในตำรับตำราก็มีอยู่นั้น ที่มีขึ้นอยู่ทุกวัน นี้ก็จะเป็นอะไรไป ก็เป็นวิชาของพระเทวทัตที่เคยทำลายพระพุทธเจ้า ที่เคยโจมตีพระพุทธเจ้านั่นเอง มาโจมตีพระพุทธเจ้าอยู่ทุกวันนี้จะเป็นอะไรไป เราก็อหราบชิ ก็เพลงเก่ากลเก่า เรื่องเก่าวิชาเก่า ตื่นไปหาอะไร วิเศษวิโสอะไร พวกนี้ไปไหนยุ่งจริง ๆ ไม่ใช่เล่น ๆ นะ มันยุ่งมันแห่กันไปหมด ไม่เคยหาความสงบ ...ไปไหน โอ้ย อวดตนชมตัว อุดริไม่เข้าท่า ไม่ทราบว่าคุณดีมีหรือไม่มีก็ไม่รู้แหละ

แต่ความดีมันไม่ทำมนุษย์เรา มีแต่ความชั่วมีแต่อะไรเต็มหัวใจ มันถึงเอาอันนั้น ออกมาระบาย ๆ ถ้าไม่พูดอย่างนั้นอยู่ไม่ได้ อายากยกตนแล้วเหยียบหัวคนอื่น มันอะไรถึง อายากยกตนอยากเหยียบคนอื่นล่ะ มันมีอะไรอยู่ในหัวใจ พิจารณาซิ ถ้าดีแล้วไม่ต้องอายาก ยก อายากไปทำไม ความอยากคืออะไร เนะ พิจารณาซิ เมื่อถึงหลักธรรมชาตินี้เสียจริง ๆ แล้วไม่อยากแหละ อายากหาอะไร

อย่างเราอยากมาวัดป่าบ้านตาดอย่างนี้ พอมาถึงแล้วเราอยากหาอะไรอีก อายากมาอีกหรือ อายากมาวัดป่าบ้านตาด ก็อยู่วัดป่าบ้านตาดแล้วอยากหาอะไร เอ้า อายากถึงนิพพาน ๆ อายากได้จิตบริสุทธิ์ เมื่อถึงจิตชั้นบริสุทธิ์แล้วอยากอีกไหม อายากถึงพระนิพพาน เมื่อจิตได้ถึงพระนิพพานชัด ๆ อยู่ในหัวใจเจ้าของแล้ว ก็จะไปนิพพานที่ ไหนอีก นั่น ไม่อยาก ถ้าพอตัวแล้วไม่อยาก ใจความหิวโหยต่างหากมันถึงอยาก

หิวโหยทางโลกทางกิเลสละมันตัวสำคัญ หิวโหยนี้ทำลายคนด้วยนะ ถ้าหิวทางด้านธรรมะนี่เป็นเครื่องส่งเสริมคน คนมีความอยากทางด้านธรรมะมากเท่าไร คนนั้นยังมีความขยันหมั่นเพียร ตักดวงเอาบุญกุศลได้มากมายกายกอง หลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างรวดเร็ว ย่นวันย่นคืนเข้ามา เพราะความอยากนี้มีกำลังมาก นั่น ผิดกับความอยากที่เป็นกิเลสเป็น ไหน ๆ ถ้าความอยากเป็นกิเลสนี้อยากเท่าไรยิ่งจมลงไป ๆ

เรื่องเทวทัตเป็นยังงั้น ก็เรื่องของเทวทัตนี่เรื่องมังสวิวัติ มันเป็นจากไหน เป็นจากพระเทวทัตเคยรบกับพระพุทธเจ้ามาครั้งหนึ่งแล้ว จนกระทั่งถึงแตกกระจายกันไป พระเทวทัต เป็นสังฆเภทไปเลย นั่น จากนั้นมาก็กลับมาพบกับพระพุทธศาสนาของพระพุทธ

เจ้าอีก นี่เห็นไหมเดี๋ยวนี้ กำลังเป็นอยู่แล้ว...อวด หาอะไรมาอวด ของวิเศษวิโสกว่านั้นไม่มี
 เหนอ เอาของวิเศษวิโสกว่านั้นมาอวดบ้างเป็นไรวะ เราอยากฟังเรื่องวิเศษวิโสกว่านั้น อันนี้
 เป็นของวิเศษวิโสอะไร ตั้งแต่ควายมันก็กินหญ้าไม่เห็นกินเนื้อ ไม่เห็นมันวิเศษวิโสอะไร
 แล้วเอามาอวดทำไมของอย่างนี้ ควายมันไม่อวด มันไม่กระทบกระเทือน อันนี้เอามา
 กระทบกระเทือน อวดกระทบกระเทือน

ไปที่ไหนกระทบกระเทือนที่นั่นวิเศษแล้วเหอ พิจารณาซิ ความไปที่ไหนกระทบ
 กระเทือนวิเศษแล้วเหอ นี่เป็นทางธรรมของพระพุทธเจ้าเหอ ทางพระพุทธเจ้าไปที่ไหน
 มีความสมัครสมาน ไปที่ไหนให้คนเกิดความเชื่อความเลื่อมใส ไปที่ไหนเขาได้เห็นหรือเขา
 ได้กราบไหว้บูชาด้วยความซึ่งใจ คำพูดอะไรออกมาจะมีเหตุมีผลจับใจไพเราะนั้นต่างหากนี้
 นะ ไม่ใช่ไปเที่ยวยุแหย่ก่อความทำลายที่โน่น ทำลายที่นี้เป็นอรรถเป็นธรรมพระพุทธเจ้านะ
 ไม่ใช่ธรรม มันเทวทัตต่างหากนี้

สำคัญก็คือว่าเรื่องอยากยกตัวนั้นแหละ แต่กิเลสมันไม่ยอมตัว ผิดเท่าไรมันก็ไม่
 ยอมแหละ เราเห็นไหมในเรื่องจำ ไปถามดูศิรายาไหน ว่าทำไมคุณจึงมาติดคุกติดตะราง
 เขาหาว่าผมอย่างนั้นอย่างนี้ ผมลักเขาขโมยเขาอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วความจริงคุณนั้นได้ทำ
 จริง ๆ หรือ ทำจริง ๆ ละคร้าบ ฟังซิเขาหาว่า มันยอมเมื่อไรกิเลส มันไม่ยอมตัวผิด

คิดให้ตึนะ ให้เลือกให้เฟ้นให้ดี เรายังได้ผ่านทางปฏิบัติของพ่อแม่ครูจารย์มา
 แล้ว ไม่น่าจะสงสัยนะเรื่องเหล่านี้ เป็นปฏิบัติที่แนบเนียนที่สุด ก็คือปฏิบัติของพ่อแม่ครู
 จารย์มั่นที่ดำเนินมาทุกวันนี้ สักขีพยานก็เห็นชัด ๆ อยู่ในหัวใจของท่าน แสดงแต่ความ
 จริงล้วน ๆ ออกมา เป็นปฏิบัติที่ไว้วางใจได้เลย ท่านดำเนินท่านไม่มีคำว่าแฝง ๆ อะไร
 นี้ อยากดีอยากเด่นอยากดังอย่างนี้ไม่มี สำหรับพ่อแม่ครูจารย์มั่นไม่มีอะไรที่น่าสงสัย
 ท่านทำตรงไหน ๆ มีหลักธรรมหลักวินัยยืนยันทลอดไปเลย ตลอดถึงการแนะนำสั่งสอน

เฉพาะอย่างยิ่งคือจิตตภาวนา ใครจะสอนได้ถูกต้องแม่นยำยิ่งกว่าพ่อแม่ครูจารย์
 มั่นวะ ท่านสอนได้เพราะท่านได้รู้ได้เห็นด้วยนี้ ได้ผลมาเป็นทีพอใจ ท่านสอนด้วยความ
 เห็นผลเป็นที่พอใจมาแล้ว เหตุของท่านก็สมบูรณ์ เหตุไม่สมบูรณ์ผลจะสมบูรณ์ไม่ได้ ท่าน

ได้ผลอย่างสมบูรณ์มาแล้วถึงมาสอน ไม่มีอะไรผิดแล้ว ท่านก็ไม่สอนแบบเพลง ๆ อีก เหมือนกันนะสอนจิตตภาวนาก็ดี ไม่ได้มีคำว่า เพลง ๆ อะไรนี่ จะเป็นพิเศษอะไรบ้างนี่ไม่มี สอนตรง ๆ ตรงกับกรรมฐาน ๔๐ นั้นแหละ เห็นไหม

กรรมฐาน ๔๐ ผมลืมเสียมีอะไรต่ออะไรบ้าง ก็มีอนุสติ ๑๐ เป็นต้น นี่เป็นอุบายวิธีการของการภาวนา แล้วแต่จริตนิสัยของใครจะชอบตรงไหน ยึดเอามาปฏิบัติชี่ นี้ภาคสมถะ พิจารณาเพื่อจิตสงบ พอสงบก้าวทางด้านปัญญาเป็นวิปัสสนา จากนี้ก็เปลี่ยนไปละเรื่องการภาวนา ถ้าเบื้องต้นนี้ในกรรมฐาน ๔๐ เป็นของสำคัญ จะยึดเอาหลักอะไร ๆ ก็เอา แต่พอก้าวไปถึงขั้นปัญญาแล้ว ทีนี้จะเปลี่ยนแปลงตัวเองไปเรื่อย ๆ ไปเลย อันนี้หากรู้เองในผู้ปฏิบัติแหละ

ทำอะไรถ้าหากว่าทำนอกแบบนอกคัมภีร์ไป ไม่ว่าเขาว่าเราไม่ว่าใครแหละ มันอดสงสัยไม่ได้ละคนเรา ให้จับอันนี้ยึดอันนี้ไว้ให้ตื้อยาไปทำสุมสุมหัว ออกจากนี้ไปก็เหมือนกัน อย่าเอาผมไปขายนะ ผมไม่ได้วิเศษวิโสอะไรพอจะเอาเรื่องของผมไปขาย อยู่กับอาจารย์มหาบัวมาอย่างนี้ หาดัมมหาตุณชาวบ้านเขาณะ แล้วอวดติบอวดตีว่าตัววิเศษวิโส นี่เป็นลูกศิษย์อาจารย์มหาบัวนะ นี่กำลังออกแสงแพรวพราวเดี๋ยวนี้ละ ใครอยากมาให้ทดลองก็มาซิ เดี่ยวนี้กำลังค้นฟัน จะมีนะพระอยู่ในวงนี้ และที่ผ่านมาแล้วก็เหมือนกัน เพราะเคยมีมาแล้วนี่

เรื่องกิเลสมันจะต้องเป็นของมันแน่ ๆ ไปอยู่กับครูบาอาจารย์พอเป็นชื่อเป็นนาม แล้วอยากเด่นอยากดัง ว่าเรานี้ละแพรวพราวที่สุด เริ่มมาตั้งแต่เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่นโน่นละ มี แล้วจากนั้นไม่ได้อะไรเลยก็มาคิดว่าว่าเป็นลูกศิษย์อาจารย์มหาบัวแล้วดังละนะ อาจารย์มหาบัวดัง นี่มันหาดัมมหาตุณ หาหลอกชาวบ้านเขาไปอย่างนั้น มันไม่รู้นี่นะ ให้ตัวเด่นตัวดังให้เขานับถือ เขาตั้งความสนใจขณะเดี๋ยวก้อเขา เก็บตกเท่านั้นก็เอา มันไม่ได้เห็นความดีในเจ้าของให้มันเด่นอยู่ในใจนี้บ้างเลย จึงไปยุ่งกับสิ่งภายนอกอย่างนั้น อันนี้มันเรื่องภายนอกนี่

เอาเจ้าของให้พอชี่ เมื่อพอแล้วใครนับถือไม่นับถือก็เรื่องของเขา ตำนานก็อยู่ปาก

เขาโน่น นินทาก็อยู่ปากเขาโน่น อยู่ใจเขาโน่น ดีของเขาชั่วของเขาต่างหาก เราเป็นแต่เพียง
 ว่าได้ยิน เมื่อสัมผัสกับเราไม่หลง เราก็มิเป็นบ้าไปตามลมปากของเขาจะเป็นอะไรไป เอส
 ธมฺโม สนนฺตโน ความสรรเสริญนินทาเป็นของเก่า เคยมีมาดั้งเดิมแล้ว ท่านสอนว่าอย่าง
 นั้น แล้วตื่นอะไร

หาเจ้าของให้พอซิ อย่าไปหาเอาสิ่งอื่น เอาของคนอื่นเขา เรื่องอื่นเข้ามาเพิ่ม ให้เขา
 สรรเสริญ นินทาเอามาจากภายนอก ให้เขายกยอเขาสรรเสริญเขาเลื่อมใสเราถึงจะภูมิใจ
 อะไรอย่างนั้น คนทิวจะตายอย่างนั้น คนไม่มีธรรมในหัวใจ หาเก็บตกเอาข้างนอก ๆ โน่น
 อะไรที่ไหนตกเก็บเอา ๆ ไม่ทราบว่ามีดีชั่ว ฟาดกิเลสให้พังทลายลงไป ตัวมันอยาก ๆ นี้
 ให้พังทลายไปแล้วอะไรจะมาอยากวะ

มันจะเป็นแน่ ๆ นะนี้...ออกไป อย่างนี้ละอย่างเห็นออกจากพ่อแม่ครูจารย์นี้ไป
 ไปว่าพ่อแม่ครูจารย์ฉันมังสวิรัต ฟังซิ นี่เห็นอยู่ที่นี่ เจ้าของชอบเอาไปทำ แล้วเอาพ่อแม่ครู
 จารย์มาเป็นโล่บังหน้า เพื่ออะไรอีก ฟังซิ เราแปลไม่ออกนะเราโง่งนี่

นี่ก็วิตกวิจารณ์อยู่ ให้พากันภาวนาก็ไม่เป็นหน้าเป็นหลังอะไร พอออกไปก็เอาครู
 บาอาจารย์ไปอวดเพื่อความดีความดีของเจ้าของ ความเลวของเจ้าของไม่ได้ว่านี่นะ มัน
 จะเป็นตรงนี้แน่ ๆ แล้วจะไปกวนชาวบ้านเขาก็ก ไม่ใช้ธรรมดานะ ถ้าออกแบบนี้ละมันจะ
 กวนเขา ยุ่งเรื่องนั้นเรื่องนี้ กวนนั้นกวนนี้ พระกวนบ้านกวนเมืองมันจะเป็นละนะ
 กรรมฐานเราเวลานี้กำลังเริ่มแข่งหน้าแข่งหลังกันไปละ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

รูกขมูล(เข้าป่า-เข้าเขา)

การภาวนาถ้าหัวใจไม่ตั้งอยู่ในหลักปัจจุบันคืองานที่ทำของตน ผลก็ไม่ค่อยปรากฏ ส่วนมากที่ล้มเหลวเพราะไปตั้งไว้กับกาลเวลาสถานที่โน้นที่นี้ดินฟ้าอากาศ อันผิดจากหลักธรรมที่ท่านสอนให้ตั้งลงในวงปัจจุบัน ตตถ ตตถ วิปัสสติ ให้ดูลงในหลักปัจจุบัน ตัวสร้างความยุ่งุ่นวายทั้งหลายไม่มีอะไรเกินหัวใจ มีหัวใจดวงเดียวเท่านั้นที่ก่อไฟก่อไฟเผาตัว เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือความไม่รอบคอบในกิริยาอาการแสดงออกของจิตดวงนี้ เราจะหาอุบายใดมาสอนมาระงับดับสิ่งยุ่งุ่นวายทั้งหลายภายในใจก็ไม่มี นอกจากธรรมเท่านั้น

ธรรมนี้เหมาะสมมาก แต่ก็ไม่ทราบจะนำธรรมอะไรมาให้เหมาะสมอีกแหละ ถ้าไม่มีผู้บอกผู้สอน จึงลำบากใจถ้าลงได้สร้างความหวังไว้ข้างนอกจากตัวแล้วจะไม่มีหวังนะ ต้องสร้างความหวังไว้กับงานที่ท่านทำ สำหรับนักบวชก็คืองานจิตตภาวนา ให้สร้างความหวังไว้ที่ตรงนี้กับงานนี้ อย่างอื่นไม่ถูก จิตที่หมุ่นตัวอยู่ตลอดเวลาจะมีอะไรพาให้หมุ่นละ ปกติของจิตจะต้องคิดต้องปรุงยุ่งเหยิงยุ่งุ่นวายอยู่ตลอดเวลา เราทราบไม่ได้ว่าจะมีอะไรพาให้ยุ่งเหยิงยุ่งุ่นวาย นี้ก็ต้องมีครูบาอาจารย์นำธรรมมาจากพระพุทธเจ้าท่านนั้นแหละมาสอน

สมุทัยคือตัวให้ทุกข์ทั้งหลายเกิด ไม่มีอะไรเกินและไม่มีอะไรก่อ นอกจากสมุทัยอย่างเดียว ๆ นี้เท่านั้นเป็นผู้ก่อทุกข์ และทุกข์เกิดขึ้นเพราะสมุทัยนี้เท่านั้นเป็นสำคัญ นี้เรียกว่าสังขารหรือริยสัง ๔ สมุทัยเป็นผู้ก่อให้เกิดทุกข์ มรรคเป็นเครื่องสังหารทุกข์และสมุทัย เมื่อมรรคมีกำลังมากน้อยก็ระงับดับสมุทัยไปโดยลำดับลำดับ

มรรคคืออะไร ท่านแสดงย่นลงมาก็คือมรรค ๘ มคฺค แปลว่าทางเดินหรือเครื่องดำเนิน มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปป สองอย่างนี้เป็นองค์ของปัญญาความเฉลียวฉลาดนำหน้ามรรคทั้งหลาย สัมมาวาจา กล่าวชอบ สัมมากรรมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ เพียรชอบ เพียรอยู่ในที่ ๔ สถานที่ท่านก็บอกไว้แล้ว สัมมาสติ ตั้งสติไว้ชอบ คือตั้งไว้ในตัวของเราเอง สัมมาสมาธิ ความสงบหรือความแน่นหนามั่นคงของใจโดยชอบ

ฟังแต่คำว่าชอบ ๆ ไม่ชอบต้องเป็นคู่แข่งกันจนได้ มีอยู่ในนั้นแหละท่านถึงบอกว่าชอบ ๆ เหมือนดังท่านกล่าวไว้ในอนุตตาสน์ว่า ปญญาปริภาวิต จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมฺพจฺจติ จิตฺตํมีปัญญาเป็นเครื่องชักฟอกกลั่นกรองให้เรียบร้อยแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงโดยชอบ นั้นฟังซิ คือความสำคัญผิดว่าตนหลุดพ้นทั้ง ๆ ที่ไม่หลุดพ้น

นั่นเรียกว่าไม่ชอบ ปัญญาที่ใช้ในทางผูกมัดตัวเองโดยสำคัญว่าเป็นการแก้ไขถอดถอนตัว ปัญญานั้นก็ไม่น่าชอบ เพราะฉะนั้นคำว่าไม่ชอบกับชอบ จึงแทรกกันอยู่ในคนคนเดียว ในใจดวงเดียวนั้น ท่านถึงบอกว่าสัมมา ๆ ในมรรค ๘ นี่สำคัญ

มรรค ๘ นี้คือเครื่องสังหารสมุทัย ธรรมชาติที่ผลิตทุกข์ขึ้นมาให้ได้รับความเดือดร้อน แต่สัตว์โลกทั้งหลายไม่ทราบนะว่าจะอะไรเป็นเครื่องก่อทุกข์ให้เกิด จึงดับแต่ปลายเหตุไม่ดับต้นเหตุ มันก็ไม่มีเวลาดับและไม่ดับ ต้นเหตุก็คือสมุทัย ดับต้นเหตุก็ดับด้วยมรรคคือเครื่องดับ เช่นเดียวกับเราดับไฟด้วยเชื้อไม่มีทาง ต้องดับด้วยน้ำจึงสำเร็จ เมื่อมรรคมีกำลังมากน้อยสมุทัยก็อ่อนตัวลง การผลิตทุกข์ก็อ่อนตัวลง นั่นละท่านว่าดับทุกข์ไปโดยลำดับลำดับ นิโรธ ๆ นั่นเป็นผลจากมรรค ไม่ใช่นิโรธทำงานเป็นขั้นเป็นอันของตัวโดยลำพัง แต่เป็นผลสืบเนื่องไปจากมรรคที่มีกำลัง เช่นเดียวกับความอิมสืบเนื่องไปจากการรับประทาน จนถึงอิมเต็มทีก็คือการรับประทานหนุนเข้าไป ๆ

พระเรามักไม่ค่อยมีกฎมีเกณฑ์มีเหตุมีผล ไม่มีประมาณนะ เราดู ๆ มันขวางตาอยู่ตลอดไม่ทราบเป็นยังไง เคยพูดเสมอเรื่องเหล่านี้ นี่แสดงว่าสติห่างจากตัวเอามาก ปัญญาไม่ได้ใช้กันเลยมันถึงได้กระเทือนอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่เราก็ไม่ใช่เป็นคนฉลาด อยู่กับหมู่กับเพื่อนเราก็ไม่ได้สำคัญตนว่าเป็นผู้ฉลาดกว่าหมู่กว่าเพื่อนนะ แต่เวลาเจอเข้าไปสัมผัสเข้าไปมันจะเห็นแล้วช่องว่าง ถ้าเป็นนักมวยก็เปิดคาง จุดที่จะตายนี้ไว้ให้เลย เปิดไว้ ๆ นี่แสดงว่าสติไม่อยู่กับตัวจึงต้องเปิดอย่างนั้น ๆ ช่องว่างก็ได้แก่ความไม่มีสติของผู้ปฏิบัติตนเองจะว่าอะไรไป มันบอกชัด ๆ อยู่อย่างนั้น ทำแห่งการต่อสู้ต้องเป็นท่าของคนมีสติ พินิจพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญาโดยสม่ำเสมอ นี่ดูท่ามันไม่มีจะทำไป

ออกพรรษาแล้วก็หลังไหลเข้ามา หลังไหลมาทำไม ออกไปหาภavana ในป่าในเขาสิ มาสู่มหัทธกันอยู่ที่นี้เกิดประโยชน์อะไร ผมให้หมู่เพื่อนออกไปก็เพื่อความสังตวิเวกเพื่อการประกอบความ پاکเพียรต่างหากนี่นะ สอนก็สอนแล้วอุบายวิธีการต่าง ๆ และสอนด้วยความแน่ใจด้วย ไม่ได้สอนแบบลูป ๆ คล่า ๆ ในความรู้สึกเลย หมู่เพื่อนก็น่าจะนำวิธีการเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติความ پاکเพียรของตนในที่เด็ดเดี่ยว เช่น ในป่าในเขาที่ไหนที่เหมาะสมเข้าไปซิ กลัวอะไรกลัวตาย เรื่องความตายไม่ได้อยู่ในป่าในเขานะ ไม่ได้อยู่กับดินฟ้าอากาศ มันอยู่กับตัวของเราเอง ถ้าลมหายใจหมดแล้วอยู่ที่ไหนก็ตายได้ แล้วกลัวหาอะไร

นี่พอออกพรรษาบุปบิ๊ ๆ มาแล้วให้ยุ่งกันเปล่า ๆ ผมก็มองดูเหตุผลของหมู่เพื่อนที่เข้ามาที่นี่เพื่ออะไรอย่างนี้ มันก็ไม่เห็นพอที่จะเป็นสาระ อีกอย่างอยู่ที่นี่ก็อยู่มานานแล้วการประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างไรก็ทราบ ออกไปก็จะได้ราวพรรษากลับเข้ามาอีก

แล้ว มาเอาอะไรอีก สอนก็สอนเต็มกำลังความสามารถแล้ว ถ้าจะปฏิบัติก็ควรจะไปประพฤติปฏิบัติได้แล้ว นี่มันอะไรกันก็ไม่รู้ ยั่วเย้า ๆ มีแต่พระแต่เณร พาลอกเราจะแตกด้วยนะ

หนัก...การปกครองพระเณร ให้โอวาทแนะนำสั่งสอนทุกด้านทุกทาง มีหน้าซ้ำ ยังมีเกี่ยวข้องกับประชาชนอีกมากมาย พระเณรก็ไม่ได้หน้าได้หลังอะไรแล้วทำไม มีมากเท่าไรก็ยังเหลวไหล ๆ อย่างเห็นกันมานี้ เป็นยังไง มันดีแล้วหรือความเหลวไหลนะ จนได้ไล่หนีจากวัดจากวาก็ยังมีเห็นไหม ถ้าดีแล้วจะไล่ไปทำไม ดูเอาซิ

เครื่องไทยทานที่เขามาทอดกฐินวันนี้ ใครต้องการอะไร ๆ ก็มาเอาเลย ไม่ต้องมาบอกมากล่าวผม ผมไม่ให้มาบอก ผมเปิดไว้ตลอด เพราะนี่เป็นของทุกคน ใครขาดตกบกพร่องอะไรก็มาเอาเลย นั่นจะเหมาะยิ่งกว่าการแจก ไม่ทราบจะแจกอะไร มีอะไรบ้างที่จะแจกให้เหมาะสมกับความต้องการของหมู่เพื่อนมันก็มองไม่เห็น เพราะฉะนั้นจึงให้หาเอา ต้องการอะไรให้เอาไปใช้เลยเท่านั้นเอง มันก็มีเท่านั้น

ส่วนปัจจัยที่แยกสำหรับหมู่เพื่อนใช้ก็มี สำหรับแยกทำประโยชน์โลกสงสารเขาก็มี ผมก็เคยปฏิบัติมาอย่างนั้น สำหรับความจำเป็นในวัดก็มีแยกไว้ประเภทหนึ่ง สำหรับช่วยโลกเขาดังที่เคยปฏิบัติเรื่อยมาก็แยกอีกประเภทหนึ่งไว้ใช้ แต่การเงินการทองนี้มันเป็นภัยผมจึงไม่ค่อยจะพูดอะไร ทั้งเป็นข้าศึกต่อพระด้วย แต่เป็นความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกันก็ได้ดูไปอย่างนั้นละ ว่าเก็บไว้ที่นั่นว่าเก็บไว้ที่นี่ยังไม่ได้เพราะเป็นภัย

เคยเห็นไม่ใช่หรือ สิ่งเหล่านี้กับหัวใจของคนมันมีบาปมีนรกที่ไหน เราก็เห็นแล้วในวัดทั้งหลาย ไม่ทราบว่าเป็นว่าจี้ว่าอะไรเต็มไปหมดในวงกรรมฐาน เหล่านี้ก็แสดงถึงเรื่องความรอบคอบไม่รอบคอบในการรักษาในการพูด การรักษาเท่านั้นคำเดียวนี้ก็พอแล้วแหละ จึงลำบากที่จะพูดอย่างนั้นพูดอย่างนี้ มันเสีย การปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมหลักวินัยนั้นละเป็นที่เหมาะ และนอกจากนั้นให้เหมาะกับความปลอดภัยอีกด้วย

เณรมีที่องค์นี้ มายังไงอีกหลายเณรเรื่อย ๆ เณรก็เพิ่มพระก็เพิ่ม ทางลดไม่มีนี่กองกันอยู่เฉย ๆ เกิดประโยชน์อะไร ยั่วเย้า ๆ งานการอะไรก็ไม่คิดไม่อ่าน มันเหมือนกับเขาเรียกเปรตหัวกุ้น เปรตคอขาด คือไม่ใช่หัว กลิ้งไปเลย มีหัวอยู่ก็ไม่ใช้แล้วจะเอาความฉลาดมาจากไหน

ออกพรรษานี้ใครอยากจะทำออกไปเที่ยวภาวนาหาที่สงบสงัดก็ไปนะ ผมไม่ได้ห้ามก็ไม่ทราบจะห้ามเพื่ออะไร นอกจากที่ไหนเป็นที่เหมาะสมในการประกอบความพากเพียรเท่านั้น เอาไป ว่าอย่างนั้นเลย ผมพร้อมเสมอที่จะส่งเสริมหมู่เพื่อนในทางที่

เป็นผลเป็นประโยชน์ เฉพาะอย่างยิ่งคือจิตตภาวนา พอออกพรรษาแล้วก็เข้าป่าเข้าเขา
เลย แต่ก่อนหากเป็นมาอย่างนั้น อย่างสมัยที่เราอยู่กับพ่อแม่ครูจารย์มันเป็นอย่างนั้น

ธรรมะมักเกิดหรือเกิดในที่เร้นแค้นกันดาร ในที่ลำบากลำบาก ในที่กลัว ๆ เรา
เชื่ออันนี้ เพราะอะไรก็ตามถ้าเราไม่สัมผัสสัมผัสดูก่อนแล้วจะไม่ทราบ เราต้องเป็นผู้
เข้าไปปฏิบัติ สัมผัสสัมผัสด้วยตัวเองของเรานั้นแหละถึงจะทราบได้ดี ยกตัวอย่าง
เช่น ในพระโอวาทที่พระองค์สอนเป็นอนุศาสน์สุดท้ายนั้นว่า รุกขมูลเสนาสน์ นิสฺสหาย
ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชิวํ อสุสาโท กรณียโณ นี้เป็นต้นนะ บรรพชาอุปสมบทแล้วให้
อยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ต่อจากนั้นไปก็ทำตามป่าช้า ในถ้ำ เจ้ามถา ซึ่งเป็นที่สังตวิเวกทั้งนั้น
นี่ท่านบอกอนุศาสน์เครื่องพร้าสอนผู้บวชใหม่ ให้ทำความอุทิศสำหรับพยายามอย่างนั้น
ตลอดชีวิตเถิด

ฟังซิมีน้ำหนักทุกบท ๆ ถ้าฟังด้วยความใช้สติความพินิจพิจารณาทางด้าน
ปัญญาแล้ว เราจะเห็นความหนักแน่นแห่งธรรมเหล่านี้ว่าเป็นที่แน่ใจตายใจได้ ฟังเป็น
ฟังตายใจ จากธรรมบทนี้โดยไม่ต้องสงสัยถ้าได้ปฏิบัติตามอย่างนั้น บรรพชาอุปสมบท
แล้วให้เธอทั้งหลายไปอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ชายป่าชายเขา ตามถ้ำเจ้ามถา ป่าช้าป่ารก
ช้า แล้วอุทิศสำหรับพยายามอยู่อย่างนั้นตลอดชีวิตเถิด สิ่งที่เหลือเพื่อท่านก็บอก วิหาโร
ปาสาโท หมมฺมียํ คุหา ว่าไป อันนี้เป็นสิ่งเหลือเพื่อท่านก็ไม่ห้าม แต่ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จำ
เป็น ที่เหมาะสมที่สุดดังที่กล่าวนี้

ที่นี้เราฟังเฉย ๆ ว่าอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ชายป่าชายเขา โดยที่เราไม่ได้เข้าไป
สัมผัสสัมผัส ไม่ได้เข้าไปอยู่ทดลองดู เราจะไปทราบความหมายของสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร
ไร พระพุทธเจ้าผู้ทรงสอน พระองค์ทรงสัมผัสสัมผัสกับสิ่งเหล่านี้มาแล้วจนได้ผลเป็น
ที่พอพระทัย จึงได้นำพระโอวาทเหล่านี้มาสอนโลกมาสอนพระเรา พวกเราเป็นแต่เพียง
ฟัง ไม่ได้สัมผัสสัมผัส คือไม่ได้ปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้ แล้วเราจะไปทราบความ
หมายลึกตื้นหยาบละเอียดของธรรมเหล่านี้ได้อย่างไร ไม่ทราบ ต้องเป็นผู้ปฏิบัติคือเรา
ต้องเป็นผู้ปฏิบัติเอง เราต้องเข้าสัมผัสสัมผัสเอง คือเราต้องไปอยู่เองตามที่ว่านี้

การอยู่รุกขมูลร่มไม้ในป่าในเขาในถ้ำเจ้ามถา อันเป็นสถานที่น่าหวาดเสียวน่า
กลัวเปลี่ยวเปล่า เป็นยังงใจจิตใจเวลาอยู่อย่างนั้น เอ้า ย่นเข้ามาอีก เช่นการอยู่ร่มไม้ไม่มี
ที่ป้องกันภัยอะไรเลย หากว่ามีก็เพียงแค่มันแดดกันฝนด้วยมุ้งด้วยกลดเท่านั้น ไม่ได้มี
ฝาอะไรพอที่จะอยู่ด้วยความแคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลาย การอยู่เปลี่ยว
ๆ ในร่มไม้เช่นนั้น กับการอยู่ในที่กำบังมีที่หลบภัยอย่างนั้น ความรู้สึกของเราจะต่างกัน
อย่างไร ต้องไปสัมผัสสัมผัสเองถึงจะรู้

ที่นี้เมื่อเราไปอยู่ในร่มไม้ไม่มีที่กำบังเพื่อความหลบภัยทั้งหลาย มีเสือเป็นต้นนะ แล้วเป็นยังไงที่นี้ ความรู้สึกมันจะว่าเหว่ มันจะหวาดจะเสียว มันจะกลัวรอบตัวเลย เพราะที่ไหนก็ไม่มีที่เกาะที่ยึด จิตจะไปยึดไปเกาะตรงไหนพอเป็นที่พึ่งก็ไม่มี เพราะไม่มีจริง ๆ ที่เกาะ เช่นกระดานผาอย่างนี้เป็นต้นก็ไม่มี เป็นยังไงที่นี้ความรู้สึก นี่ละมันกลัวมาก เมื่อกลัวมากจิตไม่มีที่เกาะ หาเกาะตรงไหนว่าจะปลอดภัยก็ไม่มี ก็ถอยเข้ามา เกาะธรรมชี่

จะธรรมบทใดก็ตาม จะเป็นพุทโธ ธัมโม สังโฆ หรือบทใดก็แล้วแต่เถอะ นี่ละธรรมเป็นเพราะกำบัง จิตเกาะเข้าติดนี้ปั๊บ จะเป็นจะตายก็มอบไว้กับธรรมนี้แล้วก็เด่นขึ้น ๆ สร้างความมั่นคง สร้างความอาจหาญชาญชัยขึ้นกับใจของตน สร้างความสงบขึ้นภายในจิตใจด้วยคำบริกรรม ด้วยการฝากเป็นฝากตายนั้น จนปรากฏเด่นชัดขึ้นภายในจิตใจเลย

นี่เรียกว่าได้สัมผัส สัมผัสทั้งความกลัวในรูกขมูลเช่นนั้น สัมผัสทั้งอรรถทั้งธรรม ความกล้าหาญชาญชัยเป็นขึ้นภายในจิต ถ้าลงได้สัมผัสด้วยตัวเองแล้วต้องทราบ นอกจากนั้นยังทำให้ทราบความมุ่งหมายของพระพุทเจ้า ที่ทรงแสดงไว้ดีกว่าเป็นอย่างไรบ้าง ตลอดถึงข้ออื่น ๆ ในอนุศาสน์ ๔ มีจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ให้นำนาไปปฏิบัติตามหลักที่พระพุทเจ้าทรงสอนทุกแง่ทุกมุมทุกข้อที่มีแล้ว เราจะสัมผัสเองทุกอย่าง ๆ พร้อมกันนั้นยังทราบความมุ่งหมายด้วย นี่เราพูดถึงเรื่องเราได้ทำดูเราก็ทราบความหมายทั้งสถานที่ตั้งที่วานี้ ทั้งรสแห่งธรรมที่ปรากฏขึ้นภายในจิต เพราะอยู่ในสถานที่เช่นนั้น

ธรรมทั้งหลายก็เหมือนกัน ที่ท่านแสดงว่าสมาธิ ว่าปัญญา วิมุตติหลุดพ้น เมื่อเราได้สัมผัสเข้าไปตั้งแต่เริ่มจิตเป็นสมาธิ สมาธิขึ้นใจเริ่มเข้าไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงสมาธิที่ละเอียดสุด สุดกำลังของสมาธิเท่านั้น ก้าวจากนั้นไปไม่ออกพูดง่าย ๆ เพราะสมาธิที่เต็มภูมิแล้วย่อมติด เช่นเดียวกับน้ำเต็มแก้ว จะให้เลยนั้นไปไม่ได้ พอสมาธิเต็มภูมิก็รู้ชัด ส่วนปัญญาเมื่อได้ออกภายในจิตตกาวนาของเรานี้ ออกในแง่ใด ๆ แล้ว จะสื่อแสดงถึงเรื่องความเสด็จไปของพระพุทเจ้าโดยอรรถโดยธรรม ตลอดถึงความพันทุกข์ของพระองค์ ก็จะทราบไปโดยนัยเดียวกันนี้เอง คือมันวังถึงกัน ๆ

ปัญญาแกกัเลสเป็นปัญญาประเภทใด เมื่อปัญญาปรากฏขึ้นในใจของเรา และแกกัเลสอยู่ภายในใจดวงเดียวกันนี้เป็นอย่างไร ก็ทราบไปถึงเรื่องของพระพุทเจ้าทรงแกกัเลสเหมือนกัน เราแกกัเลสได้ทะลุปรุโปร่งหมดด้วยปัญญาประเภทใดบ้าง จิตของเราที่ยังถึงเรื่องของพระพุทเจ้า ที่ทรงผ่านพ้นไปก่อนแล้วด้วยพระปัญญา และนำมาสั่งสอนเราโดยไม่ต้องสงสัย คือมันหยั่งถึงกัน ๆ เลย เพราะความสัมผัสของเรานี้เป็น

ของสำคัญมาก ถ้าอะไร ๆ ก็ไม่สัมผัส เชื่อก็เชื่ออย่างนั้นแหละ ไม่ได้เชื่ออย่างฝังใจแน่
ใจตายใจ ความเชื่อจากหลักความจริงนี้ลึกซึ่งมากนะ เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ไม่มีคำว่า
ถอน ความเชื่อจากความจริงกับความจำจึงต่างกัน

เอาละพอ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

ปัจจัยปัจจเวกขณะ

วัดนี้เป็นสถานที่ภาวนามาตั้งเดิม ตั้งแต่เริ่มสร้างวัดก็เป็นวัดเพื่ออบรมจิตตภาวนาล้วน ๆ ไม่มีงานอื่นเข้ามายุ่งเหยิงวุ่นวาย หากจะมีบ้างก็ตั้งกำหนดกฎเกณฑ์เอาไว้ให้มีช่วงระยะเวลาเพียงเล็กน้อยที่เห็นว่าจำเป็นเท่านั้น ตามความนิยมของโลกของธรรมที่ว่า วัดกรรมฐาน พระกรรมฐาน งานของพระกรรมฐานไม่ใช่งานก่อนนั้นสร้างนี้ยุ่งเหยิงวุ่นวาย งานพระกรรมฐานท่านมอบให้ตั้งแต่วันบวชโน้น อุปัชฌายะทุก ๆ องค์มอบให้เรียบร้อยแล้ว นั่นแหละคืองานแท้ที่มอบให้พอเหมาะกับเวลาเพียง ๕ อาการ โดยอนุโลมปฎิโลมจากนั้นก็ให้เจ้าของไปคลี่คลายขยายออกไปตามส่วนแห่งงานนั้น ๆ ที่ จะยับขยายออกไปกว้างแคบหยาบละเอียดเพียงไร

โดยเบื้องต้นท่านมอบให้เพียงว่า เกสา คือผม โลมา คือขน นขา คือเล็บ ทันตา ได้แก่ ฟันอันอยู่ในปากนี้เอง ตโจ คือหนังหุ้มห่ออยู่โดยรอบสรรพวงค์ร่างกายนี้ นี่ท่านเรียกว่างานของพระผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง โดยถื่องานนี้เป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นขึ้นเป็นอันจริง ๆ ตั้งหน้าตั้งตาประกอบกับงานนี้เพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงกับงานนี้อย่างแท้จริง เพราะโลกไหน ๆ ก็หลงกันที่ตรงนี้ทั้งนั้น

การที่จะรู้แจ้งแทงทะลุ จึงต้องถื่องานนี้เป็นสำคัญในการประกอบความพากเพียร ทั้งกำหนดบริกรรมก็ได้ แต่จิตให้อยู่ในอาการนั้น ๆ ในบรรดา ๕ อาการ หรือจะยับขยายไป ๓๒ อาการต่าง ๆ ในร่างกายของเรานี้ก็ได้ จัดเป็นงานที่ชอบธรรมทั้งนั้น ถ้าสติคือความรู้สึกได้จัดจ่อต่อเนื่องกันอยู่กับอาการที่ตนนำมาบริกรรมหรือพิจารณานั้น ๆ จัดว่าเป็นงานที่ชอบธรรมเพื่อถอดถอนกิเลสโดยแท้

งานนี้มีมาตั้งแต่เดิมตั้งแต่องค์พระศาสดาท่านจนกระทั่งบัดนี้ ผู้บวชแล้วจึงถึงงานนี้เป็นสำคัญ และสอนสถานที่อยู่ที่บำเพ็ญให้โดยตลอดทั่วถึง ที่อยู่ของผู้จะฆ่ากิเลสเกี่ยวกับงานที่กล่าวนี้ ตามที่สั่งสอนให้แล้ว คือรุกขมูลเสนาสน์ นั้นฟังเอา อาหารการบริโภคขบฉันพอเป็นพอไปเท่านั้น สำหรับพระผู้จะฆ่ากิเลส ไม่ใช่อาหารประเภทเหลือเฟือฟุ่มเฟือยถึงกับติดรสติดชาติยุ่งไปหมด อันเป็นเรื่องของกิเลสที่หาวันพอไม่เจอเลยตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งวันตาย แม้ท้องจะอืดแต่หัวใจก็หิวโหยจะเป็นจะตายอยู่ตลอดไปนั่นแหละ

ถ้ากิเลสเข้าทำงานตรงไหน อย่าเข้าใจว่างานนั้น ๆ จะเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยดีงาม แต่จะเป็นไปได้ด้วยความหิวความกระหาย ความวุ่นวาย ทั้งที่ได้กินจนเต็มปากเต็มท้องอยู่นั้นแล เพราะกิเลสไม่เคยมีเมืองพอ สุดท้ายก็ตายไปด้วยความหิวโหยกันทั้งนั้น ในโลกนี้ไม่มีโลกไหนคนใดรวยได้อิ่มพอเพราะงานที่ตะเกียกตะกายไปตามกิเลสนั้น ส่วนงานของธรรมะย่อมมีความพอไปโดยลำดับ เหมือนแม่น้ำใสภาชนะที่ตืออยู่แล้วมีทางเต็มได้ เพราะไม่ใช่ภาชนะที่แตกบิ่นพอน้ำจะรั่วไหลไปที่อื่นเสีย

งานของธรรมมีความอืดพอ การขบการฉันของพระกรรมฐานผู้มีธรรมจึงมีความอืดพอได้ ไม่ได้ฉันไปด้วยความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม อันเป็นเรื่องของกิเลสมาแย่งกับตีนกับมือไปราวกับมันทำงานเพื่อมันเสียเอง การออกบิณฑบาตก็พออาศัยก่อนข้าวเขามาฉันวันหนึ่ง ๆ เท่านั้นก็พอแล้ว

ที่วัดป่าบ้านตาดยิ่งเหลือเฟือ ตั้งแต่มาอยู่ที่นี้เริ่มแต่วันแรกจนกระทั่งบัดนี้ ยังไม่ปรากฏเลยว่า พระเณรในวัดได้ฉันข้าวเปล่า ๆ โดยไม่มีกับอะไรเลย อย่างนี้ไม่เคยปรากฏเลย ไม่มีมากก็มีน้อย ที่แรกก็น้อยอยู่บ้าง พอติดกับวงกรรมฐานที่เคยปฏิบัติกันมาจากครูบาอาจารย์ ครั้นนาน ๆ ก็เลยเถิดไปโดยลำดับ จนกระทั่งทุกวันนี้มักจะเป็นความเลยเถิดอยู่เรื่อยมา แต่ก็ไม่สามารถจะตำหนิผู้ใดได้ นอกจากจะตำหนิเจ้าของแต่ละราย ๆ ที่ไม่รอบคอบในอาหารนี้แล้วเกิดกิเลสขึ้นมา เพราะความโลภในอาหารทำให้กินมาก นอนมาก ชี้เกียจมากไปเท่านั้น

ศรัทธาญาติโยมจะไปตำหนิเขาได้อย่างไร พระเราก็ปฏิบัติเพื่อความเฉลียวฉลาดแก่ตนเอง และจะแก็กิเลสตัวมันฉลาดนั้นแหละแต่พาให้เราโง่ ออกจากหัวใจของเราเอง เราก็คงต้องใช้สติปัญญา การพิจารณาเทียบเคียงอาหารโดยความมีเหตุมีผลอยู่โดยสม่ำเสมอ ย่อมจะได้แง่ธรรมแง่ธรรมมาคิดอ่านไตร่ตรองแก้ไขตัดแปลงกันไปได้ในเวลาชบฉัน คนเราหรือพระเราถ้านำแบบธรรมของพระพุทธเจ้ามาใช้จะ ได้คติไปเรื่อย ๆ ถ้าอยู่เฉย ๆ อย่างที่เคยอยู่เคยเป็นมานี้ แม้กระทั่งวันตายก็อย่าหวังว่ากิเลสจะหลุดลอยออกจากหัวใจเลย

เท่าที่สังเกตดูหมู่เพื่อนนี้ไม่ค่อยจะใช้ความคิดความอ่านอะไรเลย จะเดินจะทำอะไร มักมีเรื่องของกิเลสที่เป็นตัวฉลาดที่สุดนั้นแหละออกหน้า พูดถึงเรื่องความพินิจพิจารณาเรื่องอาหารการบริโภคทั้งหลาย ว่าวันนี้เราฉันอาหารชนิดใดบ้าง จิตเป็นอย่างไร ธาตุชั้นใดของเรานี้ไม่ต้องพูด ถ้ามองเรื่องใจของเรานั้นแหละ เพราะการฉันก็ฉันเพื่อใจ พอยังชีวิตให้เป็นอยู่ในวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เพื่อการบำเพ็ญสมณธรรมให้ก้าวเดินเจริญก้าวหน้าไปโดยสม่ำเสมอ กิเลสจะได้หลุดลอยไปโดยลำดับ และค่อยเหือดแห้งไปจากจิตใจ ธรรมจะได้เจริญก้าวหน้าภายในจิตใจแทนกันกับกิเลสหลุดลอยไป

ดังนั้นเราก็คงเทียบดู สังเกตดูผลของการชบฉันอาหารอะไรบ้าง ฉันทมากการประกอบความเพียรเป็นอย่างไร ฉันทขนาดกลางการประกอบความเพียรเป็นอย่างไร ฉันทน้อยการประกอบความเพียรเป็นอย่างไร งดบ้างคืออดบ้างการประกอบความเพียรเป็นอย่างไร หากใช้ความพินิจพิจารณาด้วยความสนใจอย่างนี้ ก็สมกับผู้ประกอบความพากเพียรด้วยสติปัญญา เพื่อถอดถอนกิเลสภายในจิตใจของตนโดยแท้ ดูหมู่เพื่อนไม่ค่อยคิดค่อยอ่านอะไรกันสมเป็นนักภวานาบ้างเลย เป็นลักษณะขาดสติในอิริยาบถต่าง ๆ อยู่เรื่อยไป

เครื่องใช้ไม้สอยดังที่เราพูดเราเห็นกันนั้นแหละ มีอะไรใครต้องการอะไรอย่ามาขอเราไม่ให้ขอ การเอาไปใช้เพื่อความเป็นธรรมเอาไปเลย แต่จะใช้เป็นแบบโลกเข้ามาแฝงให้กิเลสเข้ามาสั่นกินกับตีนกับมือนั้นเราไม่เห็นด้วย จะจนก็ตามจะมีมากก็ตามขอให้มีความอดทนของธรรม อย่าให้มิดด้วยอำนาจของกิเลส เราต้องการแบบนั้น ดังนั้นเราจึงไม่

คำนึงถึงเรื่องจตุปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในวัดนี้มีมากมายน้อย คำนึงแต่พระเณรเราให้ได้ใช้สอย ด้วยความเป็นธรรมด้วยกันทั้งนั้น เท่านั้นเองเป็นสิ่งที่เรามุ่งหมายไว้ นี้เรียกว่า จีวร บิณฑบาต

เสนาสนะที่พระพุทธเจ้าพาอยู่ พระสาวกอรหัตตอรหันต์ท่านพาอยู่ สงฆ์ สรรณิ คจฺฉามิ ของพวกเรา หรือ พุทฺธิ สรรณิ คจฺฉามิ ของพวกเราพาอยู่ และ ธมฺม สรรณิ คจฺฉามิ ที่เกิดกับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกที่เราทั้งหลายได้กราบ เกิดในที่เช่นไร พิจารณาซิ เกิดในที่หฺรฺร ๗ หฺรฺร ๗ ไหม เอาซิ นักปฏิบัติต้องเชื่อพระพุทธเจ้าที่สอนให้ฉลาด ครูของเราเดินอย่างไรลูกศิษย์อย่าเดินแข่งหน้า ด้วยความอวดดีอวดเก่งอวดรู้อวดฉลาด อวดยศถาบรรดาศักดิ์ อวดว่าทันสมัย ซึ่งความจริงมันไร้สติปัญญาโดยเราไม่รู้สึกรู้ตัว ด้วยอำนาจความอวดเหล่านี้แหละโลกถึงได้ร้อนทั่วหน้ากัน ไม่ว่าโลกเขาโลกเราถ้าไม่มีธรรมอยู่ภายในหัวใจแล้วจะร้อนเหมือนกันหมด นี่สำคัญตรงนี้

นี่พูดเรื่องเสนาสนะ เมื่อกี้ก็พูดแล้วเรื่องเสนาสนะว่าท่านพาอยู่อย่างไร พวกเราพูดเฉย ๆ เรียน เฉย ๆ โดยไม่ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนี้แล้ว เราไม่เห็นน้ำหนักและความสำคัญแห่งพระโอวาทเด่นชัดประจักษ์กับเรา เพราะเราไม่ได้สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมจากการปฏิบัติตามที่ท่านสอนให้ดำเนิน ทำอย่างนั้น ๆ หากเราได้ปฏิบัติตามดำเนินตามคำสอนที่ท่านดำเนินมาแล้ว อยากรู้ก็ต้องสมเหตุสมผลกันแน่นอน เช่น รุกขมูลเสนาสน์ อย่างนี้เป็นต้นนะ

เราอยู่สถานที่ธรรมดา กับอยู่รุกขมูลร่มไม้ธรรมดาเป็นอย่างไร เอ้า เราก้าวเข้าไปสู่สถานที่หวาดเสียวน่ากลัวมีอันตรายรอบด้าน จิตเป็นอย่างไร ในสมัยพุทธกาลและสมัยต่อ ๆ มามีป่ามีสัตว์ร้าย เช่น เสือ ช้าง เป็นต้น สัตว์ร้ายทั้งหลายที่อยู่รอบด้านเรา นี้ และอยู่ในที่เปลี่ยว ๆ อย่างนั้นด้วย รุกขมูล ร่มไม้อย่างนั้นด้วย ซึ่งไม่มีที่มุงที่บัง กับอยู่ที่มุงที่บังกับสถานที่เช่นนั้น จิตรู้สึกล้วต่างกันอย่างใด ทั้งนี้เพื่อทดสอบผู้ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธเจ้า

เราจะเห็นได้ชัดเจนในระหว่างที่ทั้งสองนี้ คือที่ที่มุ่งที่บังกับที่รุกขมูลรมไม้ในสถานที่ธรรมดา และ ที่ที่มุ่งที่บังกับที่ที่หาที่มุ่งที่บังไม่ได้ เต็มไปด้วยอันตรายต่าง ๆ นั้นเป็นอย่างไว้ในความรู้สึกในหัวใจของเรา และการประกอบความเพียรของผู้มุ่งธรรม เพื่อการทดสอบหาความจริงจริง ๆ แล้ว เป็นอย่างไรบ้างในหัวใจเรา ต้องต่างกันมากไม่อาจสงสัย

การประกอบความเพียรในสถานที่ทั้งสองนี้ต่างกันอย่างไร สถานที่ธรรมดากับสถานที่ในป่าเปลี่ยว ในที่มุ่งที่บังกับไม่มีที่มุ่งที่บังต่างกันอย่างไรอีกล่ะ ผู้ที่หาความจริงแล้วจะได้เห็นอย่างเด่นชัดทีเดียวว่า อ้อ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นี้ พระองค์ได้ทรงทดลองดูแล้วทุกอย่าง เห็นผลประจักษ์พระทัยแล้วถึงได้นำมาสอนโลก โดยเฉพาะสอนภิกษุทั้งหลาย คือ รุกขมูลเสนาสน์ เป็นต้นนี้ ท่านสอนด้วยความปฏิบัติดำเนินมาแล้ว ประจักษ์พระทัยมาแล้ว ผลก็ได้ประจักษ์แล้ว ได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลกแล้วเพราะสถานที่เหล่านี้ เห็นไหมละมันต่างกันอย่างไร

เราเพียงเรียนเฉย ๆ ไม่สนใจกับภาคปฏิบัติเลย เรียนแบบนกขุนทอง ใครก็เรียนได้เรียนแบบนั้น แต่กิเลสมันหัวเราะนะซิ เรียนไม่ได้สนใจกับการปฏิบัติให้เพียงพอหรือเท่ากันกับการเรียน คือ เรียนก็เรียนเพื่อปฏิบัตินะชื่อว่าพอกัน หรือเรียนแล้วปฏิบัติจริง ๆ ด้วย ในขณะที่เรียนก็ปฏิบัติด้วย ผลมีน้ำหนักเท่ากัน เมื่อน้ำหนักเท่ากันแล้ว เราจะเห็นเหตุเห็นผล ตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไปทุกแง่ทุกมุมเลยทีเดียว นี่แหละ รุกขมูลเสนาสน์ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะทราบความหนักเบา ของ รุกขมูลเสนาสน์ ผู้เรียนเฉย ๆ จำเฉย ๆ ไม่ว่าท่านว่าเราไม่ได้เหตุได้ผลอะไร ก็เอาแต่คำพูดมาคุยมาโอ้อวดกันเพียงนั่นแล

อยู่ รุกขมูลเสนาสน์ ด้วยทั้งเสียงเสื่อกระหึ่ม ๆ รอบด้านเป็นยังงี้ นี่เพียงเราตัวเท่าหนูเราก็ได้เป็นมาแล้วประสบมาแล้วนะ ไม่ใช่เอามาคุยไม่ให้หมู่เพื่อนฟังเฉย ๆ บางครั้งจนตัวสั่นเลยนะ กลัวนะ ใจไม่มีที่เกาะไม่มีที่พึ่ง เอาอะไรพึ่งล่ะที่นี่ เสื่อมันกระหึ่ม ๆ ไม่

ทราบมันจะเข้ามาเมื่อไร ทั้ง ๆ ที่บางแห่งก็ยังมีแคร์เล็ก ๆ อาศัยนะ ถึงไม่มีที่มุ่งที่บังก็ยังมีแคร์นั่งบนนั้น แต่บางแห่งยังไม่ได้จัดไม่ได้ทำอะไรเลย เป็นอย่างนั้นจริง ๆ มีแต่กลดอยู่ในป่าในเขา เสือมันมีปากมันก็ร้องตามภาษาของมัน แต่เรามันจะบ้าเข้าไปละชิ กลัวตายหรืออะไร ความกลัวนั้นเป็นอย่างไรละที่นี้

ในขณะที่จิตกลัวกับผู้มุ่งหวังต่อความจริงแล้วทำไมจะไปถอยละ ต้องขยับเข้าหาธรรม ธรรมอยู่ที่ไหน พระพุทธเจ้าท่านบอกแล้วธรรมอยู่ที่ใจ ระลึกเถอะพุทโธ ปรากฏขึ้นทันทีเมื่อระลึกถึงพุทโธที่ใจ ธัมโมจะปรากฏขึ้นที่ใจเมื่อระลึกถึงพระธรรม พระสงฆ์จะปรากฏขึ้นทันทีที่ใจ เมื่อระลึกถึงท่านเมื่อไรที่ไหน เมื่อระลึกถึงท่าน ผากเป็นผากตายที่ท่าน จิตย่อนเข้ามาปั๊บไม่ส่งออกสู่ภายนอก สิ่งทั้งหลายก็ไม่มี ความหมายว่าเป็นสัตว์ร้าย นั้น จะมีแต่คำบริกรรมเท่านั้น จิตไม่ออกไปเลย

เสือก็ตาม ช้างก็ตาม อะไรก็ตาม ขึ้นชื่อว่าอันตรายที่เป็นเครื่องหลอกจิตใจ ทั้งที่สิ่งนั้นยังไม่มาถึงใจมันก็หลอกไว้แล้ว ทำให้กลัวจะเป็นจะตายแล้ว ไม่ยอมให้ออกไป อยู่กับหลักธรรมในหัวใจเรา นี้จะเป็นหลักธรรมบทยึดก็ตาม เช่น พุทโธ หรือธัมโม หรือสังโฆ ตามแต่ความถนัดเถอะ จิตผากเป็นผากตาย เป็นก็เถอะตายก็เถอะ จะไม่ถอยไม่ปล่อยไม่วางธรรมภายในใจเลย พุทโธ ธัมโม สังโฆ บทยึดบทยึดหนึ่งก็ตาม ยึดให้มัน จิตจะสอนตนอย่างนี้

เมื่อความรู้อันนี้กับคำบริกรรมสัมผัสสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก เพราะสติบังคับอยู่ตลอดเวลาไม่ให้เผลอ ในเวลาจนตรอกเช่นนั้นสติดี ทำอะไรเป็นจริงเป็นจังทุกอย่างนี้ จิตก็แน่นหนามั่นคง เมื่อได้รับความเหลือวแล เมื่อได้รับการรักษาการบำรุง จิตก็เจริญขึ้นมา สงบเข้ามา ๆ พร้อมแสดงพลังขึ้นมาให้เห็นอย่างชัดเจนภายในจิตใจ ทั้ง ๆ ที่ขณะก่อนนั้นกลัวเสียจนตัวสั่น และแสดงออกมาทางร่างกายเพราะใจพาให้เป็น แต่ขณะนี้กลายเป็นความกล้าหาญขึ้นมา ๆ ภายในจิตใจ นั้นฟังซิ ถ้าว่าแน่นก็แน่นปึ๊งเหมือนภูเขา จิตไม่ยับไม่แหย่บออกไปทางไหนเลย รู้ที่อยู่ภายในนี้เท่านั้น

ความรู้กับคำว่าพุทโธ กลมกลืนเป็นอันเดียวแน่นปึ๊ง กับธัมโมหรือกับธรรมบทใดก็ตาม เมื่อธรรมเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจแล้ว ย่อมเป็นความรู้ที่แน่นหนามั่นคงมาก กิริยาคำว่าพุทโธก็ดี ธัมโมก็ดี สังโฆก็ดี หายไปหมด เมื่อกลมกลืนเป็นอันเดียวกับใจแล้ว นี้ถ้าเดินจงกรมก็แน่นปึ๊งเหมือนกัน กิริยายิบ ๆ แยะ ๆ ก็ตามจะไม่ออกภายนอกจิต จิตไม่ออกภายนอก มีแต่ความรู้เด่นอยู่ภายในเพราะความกล้าหาญ

จากขณะก่อนที่กลัว ๆ มาเป็นใจที่กล้าหาญ จากกล้าหาญเป็นความกล้าหาญที่แน่นหนามั่นคงที่สุดเสียด้วยนะ ไม่ใช่กล้าหาญธรรมดา เด่นดวงที่เดียวละ นี่ละไม่มีความกลัว ความสะทกสะท้านกับสิ่งใดเลยขึ้นชื่อว่าอันตราย ทั้ง ๆ ที่ขณะก่อนนี้แทบเป็นแทบตาย เพราะกลัวมากนั่นเอง แต่ในขณะนี้กลับเป็นกล้ามาก อะไรก็เถอะว่างั้นเลย ไม่เคยกลัว นี้แหละพลังของจิตเมื่อมารวมตัวแล้ว เพราะอะไรเป็นสาเหตุ นี่เพราะสถานที่เปลี่ยน ได้ทดลองทดสอบมาแล้ว นี่พระพุทโธเจ้าท่านดำเนินมาอย่างนี้

จิตเชื่อแล้วที่นี้ เชื่อพระพุทโธเจ้าแล้ว ว่าเวลาจนตรอกจนมุมจริง ๆ จิตเอาจริงเอาจัง ทำหน้าที่ของตนตามที่พระพุทโธเจ้าทรงสั่งสอน ธรรมก็มีฤทธิ์มีเดชเพราะหัวใจยอมรับ ธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างทำอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำอย่างหวังพึ่งเป็นพึ่งตายกับความจริง คือธรรม ทำไมธรรมจะไม่ปรากฏเล่า ก็ธรรมไม่เคยลำเอียงต่อผู้ใดอยู่แล้ว นอกจากกิเลสไปทำให้ธรรมทั้งหลายเอียงเท่านั้นเอง นี่ละการทดลองการทดสอบการดำเนินตามทางของพระพุทโธเจ้า ไม่ใช่เพียงเรียนมาจำมาเฉย ๆ เมื่อมาปฏิบัติย่อมเห็นชัดเจน

พูดถึงหยูกยาท่านก็ได้พูดแล้วว่า เกสชชช แต่ก่อนแต่ละโรคมีน้อยมีมากมันก็เท่าตัว เรายี่แหละ เต็มตัวของเราของสัตว์ทุกรายไปนั่นแหละ แต่ยาไม่มีมากเพราะยาไม่เจริญ อาศัยฉันทอดองด้วยน้ำมูตรไปอย่างนั้นแหละ พอยังชีวิตอัตภาพให้เป็นไปตามครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ท่านพาดำเนินมา เช่น หลวงปู่มั่น เป็นต้น ท่านก็เคยพูดให้เราฟัง จะไปเอายาอะไร ไม่สนใจจนกระทั่งยา จะมาคิดถึงยาอะไรอีกล่ะท่าน เป็นก็เป็น ตายก็ตาย แน่ะ

ฟังซิ คนเราก็มเหมือนสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้แหละ ล้วนมีความตายเท่าเทียมกัน จะไปกลัวอะไร แต่จิตใจไม่ห่างจากธรรมท่านว่า ท่านเอาจริงเอาจัง ท่านทำอย่างนั้นด้วย

นักปฏิบัติตนท่านเทศน์และกล่าวธรรมอะไรบ้าง รุกขมูลเสนาสน์ นั้น วิธีการอยู่เป็นยังงี้ และสถานที่ก็ได้อธิบายแล้ว พอเป็นแนวทางดำเนินชีวิตจิตใจให้เป็นไป ไม่ได้เหลือเฟือจนเกินเหตุเกินผล ภายในจิตใจของเราพยายามบังคับตัวเสมอ โดยไม่ลืมตัวในการขบการฉัน เรื่องกิเลสมันจะเคลื่อนออกเสมอนะ เร็วที่สุดไม่มีใครเกินกิเลส ๆ ถ้ามีสติแล้วก็รู้ทัน มีธรรมะคือสติธรรม ปัญญาธรรม จะทราบได้ทันที ๆ ถ้ากิเลสเคลื่อนตัวออกมา ถ้าไม่มีสติจนกระทั่งวันตายก็ไม่รู้แน่ อย่าเข้าใจว่ากิเลสมันจะเสริมคนให้ฉลาด มีแต่มันจะกุสลา ธมฺมา ให้เชื่อเหตุผลของมัน เพราะความโง่ของเรานั้นแหละ

เครื่องนุ่งห่มใช้สอยก็มีอยู่พอเป็นพอไปไม่อดไม่ยาก ไปมัวคำนึงกับอะไรอยู่ จิตใจมันถึงได้ตื่นรณกระวนกระวาย มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน ทุกอิริยาบถเคลื่อนไหวต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสทำงานภายในหัวใจและกิริยาอาการทั้งหลายนี้ มันขาดอะไรเราถึงได้ร่วนวายกันนัก มันขาดอะไร สิ่งที่เป็นธรรมเพื่อการบำเพ็ญธรรมมีอยู่แล้วทั้งดวง มันขาดอะไรถ้าไม่ขาดด้วยกิเลสตัดหาความหิวโหย นตฺถิตถุสสมา นที อย่างเดียวเท่านั้น มันขาดอะไรมันถึงได้ตื่นรณกันนักหนาทุกวันนี้ นี่ละอำนาจของกิเลสที่มีอยู่ภายในหัวใจ จึงพาให้ตื่นอย่างนี้แหละ ดูเอา

คนตื่นก็คือคนจะตายเห็นไหม คนไข้ก็ดูเอาซิ ถ้าตามสถานที่ต่าง ๆ มันดูยากก็ก้าวเข้าไปในโรงพยาบาลซิ จะมีทุกประเภทของคนไข้ันั้นแหละ มันเป็นอย่างไบบ้าง นั้นแหละคนทุกข์ ทุกข์มากทุกข์น้อยมันจะแสดงอาการให้เห็นอยู่อย่างนั้น เมื่อกิเลสบีบคั้นมากน้อยมันเป็นอย่างนั้นแหละ อำนาจของกิเลสแล้วมันจะอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ มันจะต้องดิ้นต้องตื่น บังคับบัญชาขาดซึ่งอาการนั้นอาการนี้ให้ออกมาภายนอก นอกจากบังคับอาการภายในของใจด้วยสติแล้ว มันเป็นอย่างนั้น หาความเพียงพอไม่ได้ มันพอที่ไหนกิเลส ดิ้นอยู่ตลอดเวลา มันเรื่องของกิเลสทั้งนั้น ดูเอาซิ

นี่มาประกอบความพากเพียรประกอบกันอย่างไร วัตน์จะไม่มีทางจงกรมแล้วนะ ใครมาชี้เก็ยซี่คร้านไม่นั่งสมาธิภาวนาเดินจงกรม อย่านานะ ถ้ามาแล้วให้ออกไป เราอยู่ที่นี้เราไม่ยอมคบอยากเห็นและอดทนระอาใจเต็มทนแล้วเวลานี้ การอยู่กับหมู่กับเพื่อนอยู่ด้วยความอดความทนนะ มีหน้าซำยังมาเหยียบจุมกเข้าอีก ทางจงกรมก็จะมี สภาวนที่ภาวนาก็จะล้มเหลวไปหมด มีแต่เสื่อแต่หมอนมัดติดหลังติดคออยู่ตลอดเวลาอย่างนี้ทำอย่างไร กรรมฐานเรา ธรรมจะหมดไปแล้วหรือจากหัวใจของพระกรรมฐานเรานะ ที่อื่นเราไม่ต้องพูด เราพูดในวงกรรมฐานเรา นี้ จะไม่มีเหลือจริง ๆ ละหรือ

ธรรมคือวิริยธรรม ปัญญาธรรม เพื่อชำระกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นตัวยุทธ์สำคัญ ราคะตัณหาเป็นกองพลอันสำคัญเหยียบย่ำในหัวใจตลอดเวลา ไม่มีความเบิกบานใจบ้างเลยแม้แต่น้อย ในวงกรรมฐานที่ถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลายหัวใจ นอกจากเวลาหลับเท่านั้น จะเอาอะไรมาต่อสู้ จะเอาอะไรมาแก้เล่า

โลกได้มีความสุขความสบายเพราะกิเลสสามสิ่งอย่างนี้ มีใครยกขึ้นมาร่ำลือกันบ้าง ว่า คนนี้เขามีความดีความดี คนนี้เขามีความสุขความเจริญผลิดอกออกผลให้เขา วัตน์ความอัศจรรย์ก็ล้นโลกสิ้นสงสาร ไม่มีใครเกินคนนี้ ให้เอาอย่างเขา เพราะเขาเป็นนักสะสมกิเลสด้วยความเกลียดความเคียดแค้น ความอดทนระอาใจต่อการอบรมปฏิบัติธรรม ประมาทในธรรมทั้งหลาย สนใจในกิเลสที่ผลิตความดีความชอบให้เป็นความสุขความเจริญ ให้เป็นคนที่น่าเกรงขาม ให้เป็นคนที่มีอำนาจราชศักดิ์ใหญ่หลวงเกินธรรมดาเกินธรรมทั้งหลาย ที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงสั่งสอนมาแล้วไม่มีความหมาย มีความหมายแต่กิเลสสามสิ่ง กองทัพนี้เท่านั้นเกินศาสดาเอกของโลกดังนี้ สิ่งนี้ดีตรงไหนบ้างทำไมเราไม่เอามาคิดบ้าง นักปฏิบัติ หัวใจมีทุกคน สติปัญญาสอนให้ทุกคน

การที่กล่าวนี้ไม่ได้กล่าวติฉินนินทาท่านทั้งหลาย แต่กล่าวบอกวิธี บอกอุบายของการพิจารณา เพื่อจะแก้เพื่อจะถอดเพื่อจะถอนตัวเองออกจากสิ่งที่บีบบังคับอยู่ภายในจิต

ใจ ได้รับความทุกข์ความลำบากมานานแสนนานเท่าไรแล้วเท่านั้น พอจะรู้สึกตัวบ้างด้วยอำนาจของสติปัญญาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้

เวลานี้สติไปไหน ปัญญาไปไหน ความพากความเพียรความอดความทนไปอยู่ที่ไหน จึงให้กิเลสเอาไปถลุงเสียหมดไม่มีอะไรเหลือเลย จะไม่มีหัวใจดวงใจจะมีธรรมะของพระพุทธเจ้าติดค้างอยู่บ้างหรือเวลานี้ จะหมดไปจริง ๆ เสียแล้วหรือ โลกคือกิเลสประเภทต่าง ๆ ถึงได้เหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลา และเห็นโลกเป็นของอัศจรรย์ขึ้นทุกขณะที่เคลื่อนไหวของหัวใจ จนไม่มีขณะใดที่พอจะเปรียบเทียบเป็นคู่แข่งของกิเลสว่า อ้อ เวลานี้เราได้รู้ เวลานี้เราได้เห็นอย่างนี้ เป็นสิ่งที่กระหึ่มยั้มย่อง หรือเป็นสิ่งที่ให้ตื่นเต้นภายในจิตภายในใจด้วยความตืออกดีใจบ้าง มันไม่ปรากฏนี่ มันมีแต่เรื่องของกิเลสทุกอาการที่แสดงออกมา พร้อมทั้งผลของมันที่ปรากฏออกมาจากจิตใจ มันมีแต่อย่างนั้นเสียมากต่อมาก

เวลาผ่านมากับพวกเรวันหนึ่ง ๆ ใจเราเป็นอย่างไร นี่เห็นแต่เด่น ๆ ด้าน ๆ ยิ่งมากเท่าไรยิ่งจะเลอะเทอะไป ตามองมาก็เจอจนได้แหละบรรดาของไม่เป็นท่าที่แสดงออกจากพระองค์ไม่มีสติปัญญานะ เราเป็นผู้สอนหมู่เพื่อนอยากเห็นความสวยงาม อันเป็นลวดลายของธรรมออกแสดงที่เป็นผลของการอบรม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูบาอาจารย์ที่แนะนำสั่งสอนรวมทั้งตัวเรานี้ ที่แนะนำสั่งสอนอยู่เวลานี้ เราอยากพบอยากเห็นอากัปภิกิริยาอันเป็นผลแห่งความดีงามที่ได้สั่งสอนหมู่เพื่อนมาแล้ว เป็นอย่างไรบ้าง มองดูเมื่อไรก็เห็นแต่เรื่องที่ว่านั่นแหละ เรื่องกิเลสมันเบื่อ กุสลา ธมฺมา พวกเรา เพราะมันฉลาดพอแล้ว ๆ มันชี้เกียจฉลาดอีก เพียงแค่นี้พอแล้ว มันอยากว่าอย่างนี้จะว่าอย่างไร พวกเรานะอายมันบ้างไหม

กุสลา แปลว่าความฉลาด กิเลสมันฉลาดเหนือเราอยู่แล้ว จะให้มัน กุสลา ธมฺมาอะไรอีก มันชี้เกียจ มันเบื่อจะตายอยู่แล้วกับมนุษย์กับพระที่โง่แสนโง่ที่สุด นั่นมันว่าอย่างนั้น การนำธรรมะพระพุทธเจ้ามาปราบกิเลส แต่สุดท้ายมีแต่กิเลสปราบเอา ๆ ชี้พระทะลัก

ออก มีแต่กินกับชั้ววันหนึ่ง ๆ วิเศษวิโสอะไรพระเรานั้น ก็เลสมันอยากว่าอย่างนั้น ถ้าเรา เป็นกิเลสเราจะว่าจริง ๆ นะ หัวเราะด้วย เอ๊ก็ ๆ มันจะเป็นอย่างไรหัวใจมนุษย์หัวใจพระ กรรมฐานเรา

ถ้ามีอรรถมีธรรมอยู่บ้างก็ปราบเขาซิ ระวังแต่อย่าถูกเขาปราบโดยไม่รู้สึกรู้สึกตัว นะ มันเป็นอย่างไบบ้างแต่เข้าจนกระทั่งยันคำ งานอื่น ๆ เราไม่ให้มี เราพยายามสงวนหมู่ เพื่อนให้ได้ประกอบความพากเพียร อิริยาบถทั้งสี่ความเคลื่อนไหวอันใดให้มีสติกำกับใจ เป็นสิ่งสำคัญมากนะเคยบอกเสมอ

กิเลสอยู่ที่ใจนั้นแหละไม่ได้อยู่ที่อื่น สติปัญญาอยู่ที่ใจ ผลิตขึ้นมาแก่กัน วันหนึ่ง ๆ เดินจงกรมได้ก็ชั่วโมง กลัวตายเหอ เดินจงกรมตายเหอ เราไม่เห็นเป็นอะไรทั้ง ๆ ที่เคย เดินหลาย ๆ ชั่วโมงจนเข้าอ่อนมาแล้ว หาอุบายวิธีการต่าง ๆ ต่อสู้กับกิเลสไม่สู้ไม่ได้ นะ มีสักแต่ว่ากินแล้วนอน กอนแล้วนิน อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ ไม่มีประโยชน์อะไรเลยจะทำยังไง

เราผู้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ก่อนที่จะมาแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน เราได้ดำเนินมา แล้วเต็มสติกำลังความสามารถของเราถึงเรื่องความเพียร อุบายต่าง ๆ ที่ต่อสู้กับกิเลส วัน นี้เอาแบบนี้ ๆ พลิกไปพลิกมาหลายส้นหลายคมไม่งั้นไม่ทันมันนี่จะวายังไง

ก็คิดดูซิเวลาจนตรอกจริง ๆ อย่างที่ว่านั่งหามรุ่งหามค่ำ มันจะตายจริง ๆ ก็มีในบาง ครั้ง ถึงวาระมันจะตายจริง ๆ เพราะทุกข์มาก สติปัญญาที่เราเคยใช้ได้ผลมาแล้วเอามาใช้ ได้เมื่อไร ใช้ไม่ได้นะ ต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหาเอาใหม่ให้เป็นปัจจุบัน ทันเหตุทันผล ทันกลมยาทุกอย่างของกิเลส สติปัญญาต้องอยู่ในวงปัจจุบัน ๆ หมด นี่ต้องเป็นการค้นคว้าหาตัวเอง ๆ คนเราจะตายจริง ๆ มันไม่ไปไหนแหละ มันสู้เพื่อตายเท่านั้น ถ้าไม่ได้รู้ ธรรมเอาตาย ว่าอย่างนั้นมันก็รู้เอง

ได้แต่อยู่เฉย ๆ มีประโยชน์อะไร วันหนึ่ง ๆ โอ้โฮ ทุเรศนะ หลังไหลมา ๆ มาแล้วก็มีแต่ทำให้หนักอยู่ในหัวใจ บิณฑบาตทั้งที่ยังหนุ่ม ๆ หัวเท่ากำปั้นจะแข็งแรงขนาดไหน ยังเดินด้อม ๆ เหมือนคนอายุตั้ง ๙๐ ปีนั่น เข้านี้เราก็เห็นพระองค์หนึ่งที่ได้เดินอย่างนั้น นี่จะ

มาขวางวัดขวางวาให้เห็นอยู่ที่นี่ จะไม่ให้ว่ายังไงได้ มันน่าจะต้องว่าชิ มันขวางตาจะตายนี้
 อย่างมาอยู่แบบหมดสติปัญญาแบบสิ้นทำให้เราเห็นนะ ไม่อยากเห็น เพราะสอนเพื่อความ
 ฉลาดไม่ได้สอนเพื่อความโง่ ๆ เชื้อ ๆ ซ่า ๆ นี้ สอนเพื่อความฉลาดทันเหตุการณ์

ก็บอกแล้วไม่มีอะไรฉลาดเกินกิเลส สติปัญญาธรรมดาไม่ทันมันนะ พูดแล้วทุกแง่ทุก
 มุมนี้ ไม่ใช่เอามาปั่นพูดเฉย ๆ เราได้ต่อสู้กับมันจนตายมาแล้วถึงมาพูดให้หมู่เพื่อนฟังนี้
 ถึงได้บอกอุบายวิธีการต่าง ๆ ที่จะต่อสู้กับมัน มันเป็นอย่างนั้นนะ ถึงได้บอกซ้ำ ๆ ซาก ๆ
 อยู่ไม่หยุด พูดง่าย ๆ ก็รู้แล้วว่าเรื่องของกิเลสมันเป็นอย่างไร รู้เต็มหัวใจแล้วถึงได้มาพูด
 จะให้พูดยังไงอีก ไม่ได้มาโหม้อวดหมู่เพื่อนนะ เมื่อกิเลสเต็มหัวใจแต่ธรรมะไม่เต็มหัวใจ
 ก็ไม่ทันกัน เอาให้มันเต็มชิ สติปัญญาเอาให้ถึงขั้นเต็มหัวใจชิ สติปัญญาเต็มหัวใจจะเต็ม
 ชั้นใดถ้าไม่ใช่มหาสติมหาปัญญา เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วไม่ต้องบอก นั้นละกิเลสพังขั้นนั้นแหละ
 ชั้นธรรมดาไม่พัง กิเลสไม่ใช่ชั้นธรรมดา ตัวเหนือที่สุด

นี่ก็สอนหมดแล้วทำไมมาแก้ง ๆ ก้าง ๆ วันหนึ่ง ๆ ไม่ได้หน้าไม่ได้หลังอะไรเลย เดิน
 จกรมก็ไม่ใช่ท่า นั่งสมาธิภาวนาก็ไม่ได้ความอะไร ที่มันเด่น ๆ มีแต่กินกับนอนเท่านั้น
 เหนอ มันอัศจรรย์อะไร สัตว์เขาก็กินได้นอนได้จะว่าอะไรมนุษย์เรา มนุษย์ทั่วโลกเขาก็กิน
 ได้นอนได้ มาว่าอะไรกรรมฐานเราเก่งกับการกินการนอนละ ถ้าไม่เก่งทางธรรมแล้วร้อน
 วันยังค่ำคืนยังรุ่งนั้นแหละ อย่าสงสัยว่าจะเป็นอื่นไปเลย

สิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับมันก็ยิ่งมากมายขึ้นทุกวัน ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ไม่อยากให้พระเณรไป
 ไหนมาไหนทุกวันนี้ พระเณรก็รักษาตัวเองยังไม่ได้ ยิ่งไปถูกสัมผัสสัมพันธ์สงครามทางตา
 ทางหูเข้าไปแล้วเป็นยังไง เหล่านี้ไม่ใช่เราไม่คิด เราคิดหมด ฉะนั้นหมู่เพื่อนเกลอไกลไปไหน
 มานี้เราจึงว่าเสมอนะ เราว่าด้วยเหตุผลที่เราคิดแล้วนี้ เมื่อถึงขั้นตายตัวของจิตแล้วก็
 เป็นอีกชั้นหนึ่ง ใครละได้ความตายตัวเป็นที่แน่ใจ มาพูดให้เราฟังบ้างชิ มันไม่เห็นมีนี่ มีแต่ล้ม
 พังหาย ๆ เขายังไม่ต้อย พอเขากระดิกก็ล้มแล้ว มันเป็นอย่างนี้ มันตายก่อนเกิดเสียแล้วนี้

แบกแต่ความเชื่อ ๆ ซ้ำ ๆ แล้วจะไปรอดดีอะไร ความดีไม่มีในตัวแล้วจะเอาอะไรมาอวดให้มันดี

มันดินนะวัดกรรมฐานเรา โห น่าทุเรศจริง ๆ กรรมฐานดินไม่เข้าทำไม่เข้าเรื่อง ก็ครูบาอาจารย์พาดำเนินมาอย่างไร เราไม่ใช่คนตาบอดหูหนวก มันเห็นกันมาแล้วนี่นะ ท่านพาดำเนินมาด้วยความเป็นธรรม ท่านดำเนินอย่างไรจึงเรียกว่าท่านเป็นธรรม ก็ท่านหนักในธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างท่านเอาหลักธรรมหลักวินัยเป็นชีวิตจิตใจเป็นเครื่องดำเนิน นั่นท่านดำเนินเป็นอรรดเป็นธรรมท่านดำเนินอย่างนั้น พวกเรามีแต่เอาลิ้นเอาปาก เอาความอยากความทะเยอทะยานเหยียบอรรดเหยียบธรรม เหยียบครูบาอาจารย์ เหยียบพระศาสนาให้แหลกเหลวไป ทั้ง ๆ ที่ตัวของตัวหยิ่งว่าเราเป็นกรรมฐาน เรานี้มีอำนาจวาสนามาก มีบริษัทบริวารมาก จะต้องการอะไร ๆ ได้ คนรักเคารพนับถือมาก เรานี้เฉลียวฉลาดมาก

โน่นนะ เอาดินเหนียวมาตีตบोकหัวไว้แล้วสำคัญว่าตัวมีหงอนโน่นนะ โดยที่ไม่ได้ดูไม่ได้คำนึงเลยว่าหัวใจเป็นอย่างไร มันเป็นนรกอเวจีหลุมไหนล่ะไม่ได้ดูบ้างเลย เอาแต่ดินเหนียวมาพอกศีรษะแล้วก็ว่าตัวมีหงอน เอายศถาบรรดาศักดิ์ เอาความรู้ความฉลาด เอาอำนาจวาสนามาจากความเคารพนับถือของประชาชนมาพอกหัว แล้วก็สำคัญเอาเองว่าตนมีหงอน นี่มันกรรมฐานชี้หมา แน่ะ อย่างนั้น

กรรมฐานพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้นหรือ ครูบาอาจารย์พาดำเนินท่านดำเนินอย่างนั้นหรือ นั่นเรื่องโลก ๆ นอก ๆ ดิ้นหาอะไร เรื่องเหล่านี้มันเต็มโลกเต็มสงสารอยู่ที่นี่ ดูอรรดดูธรรมที่ยังไม่มีในหัวใจชี้ นี่คือผู้ไม่ตื่นต้องเป็นอย่างนั้น ดิ้นฆ่ากิเลสมันเป็นยังงี้ ดิ้นกิเลสมัดคอมันดินอย่างนี้แล เข้าใจนะนี่

วงกรรมฐานเราไปไหนมีแต่การก่อการสร้างยุ่งเหยิงวุ่นวาย เานี้เป็นเครื่องออกหน้าออกตาออกตลาดลาดแลกกันแล้ว นี่เทรของวิเศษ เป็นอริฐเป็นปูนเป็นหินเป็นทรายเป็นไม้เป็นเหล็กกันเทร ไม่ได้ปฏิเสธ พระพุทธเจ้าก็อยู่ เราเป็นมนุษย์ด้วยกันก็อยู่ เคยอยู่บ้านอยู่เรือนมาแล้วเช่นเดียวกัน แต่มาอยู่ในสถานที่เช่นนี้มันเป็นยังงี้มันถึงได้วุ่นวายนักหนา

ถ้าไม่ใช่เป็นบ้ำในวงกรรมฐานแล้วจะทำได้ลงคอหรือ ความพอดีรู้จักกันไหม คำว่าภาวนา จิตตภาวนาสนใจชิ สนใจกันแต่ภายนอกหาสมบัติอะไร มันน่าว่าถึงได้ว่าคนเรา มันผิดหู ผิดตาผิดครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่พาดำเนินมา ผมพูดตามความพอเหมาะพอดี ไม่งั้นจะ พูดไปหาอะไร

ที่พักที่อยู่ พระก็มาจากคน บ้านก็มีเรือนก็มี แม้กระจอนกระแตมันยังมีรวงมีรังพอ เหมาะพอดีตามฐานะที่เห็นว่าจำเป็น มันก็ไม่มีอะไร นี่มันพิลึกพิลั่นเกินโลกเกินสงสาร เขา ยังอยากได้ซื้อได้เสียได้เกียรติยศกิตติศัพท์กิตติคุณยุ่งเข้าไปอีกเหมือนบ้านนั้น บวชเข้ามาเพื่อจะมาสละลาภยศสรรเสริญโลกธรรม ๘ ยิ่งกลับมากอบมาโกยโลกธรรม ๘ เต็มหัวใจ ไม่มีใครเกินกรรมฐานเราหากอบโกยในสิ่งเหล่านี้ละ เต็มนี้เป็นยังงั้นเห็นไหม ดูซิ หูมี ตามีด้วยกันทุกคนทำไมจะไม่รู้ มันสัมผัสสัมพันธ์อะไร ถ้าไม่สัมผัสสัมพันธ์ตา หู จมูก สิ่ง เหล่านี้ละ

นี่เธอครูบาอาจารย์ท่านว่าท่านส่งเสริมให้ทำอย่างนั้นหรือ มีแต่ท่านสอนไล่เข้าทาง จกรม ไล่เข้าป่า โนนป่านะท่านก็บอกอยู่ นั่นแหละที่ฆ่ากิเลส ความประเสริฐอยู่ตรงนั้น ท่านบอกไว้ นี่มีแต่แข่งญาติแข่งโยมศรัทธาประชาชน แล้วก็ไม่พ้นที่จะกวนบ้านกวนเมือง เขาแหละ ไปที่ไหนกวนไปหมดพระเรา กลายเป็นเปรตเป็นผีไปแล้วนะ กวนบ้านกวนเมือง จะเอาทำเอาสิบเอาร้อยเอาพันเอาหมื่นเอาแสน นี่จะสร้างนั้นนะ สร้างนี่นะ มีแต่จะสร้าง ๆ ทำเดียว

สร้างหัวใจเจ้าของให้เขาได้เห็น ให้เขาได้กราบไหว้บูชาตามหลักพระพุทธเจ้าสอนไม่ดี หรือ สร้างหัวใจนี้ละ สร้างอะไรข้างนอก ใคร ๆ ก็สร้างอยู่แล้ว พออยู่พอกินพอเป็นพอไป ก็เอาละชิ เอามากมายอะไรนักหนาเกินโลกเกินสงสารไป ถ้าไม่ใช่แบบที่ว่าแบบบ้ำ แบบตื่น ลมตื่นแล้ง สุดท้ายก็มาตั้งตลาดในวัด หางานนั้นมา หางานนี้มา อันนั้นราคาเท่านั้น อันนี้ ราคาเท่านั้น ขายแหลกลไปหมดในวัดในวา หาแต่เงินแต่ทองไม่ได้มุ่งหาอรรถหาธรรม นี่ ทำไมจะไม่นำทุเรศกันนักหนาละเมื่อเรื่องเป็นเช่นนี้

มันเป็นมาก็เป็น อันนี้เป็นปัจจัย เป็นเครื่องอาศัย เครื่องอุดหนุน อย่าให้มันเป็นด้วยความอูจาดบาดตานักเถอะ พระเราก็ทราบแล้วว่าอาศัยปัจจัย ๔ อยู่ อยู่ด้วยความพอดีพองาม อยู่ด้วยความเป็นพระ อยู่ด้วยความเหมาะสมใครก็รู้ อยู่ด้วยความเกินเหตุเกินประมาณ ทำจนเกินเหตุเกินประมาณ จนกลายเป็นความโลภโลเลเกินโลกเกินสงสารเราดูไม่ได้ นำทุเรศนี้ ใครก็รู้ทำไมจะไม่รู้มนุษย์เรา เดียวนี้มันเป็นเป็นอย่างนั้นนะซิ

หัวใจไม่สนใจดู ดูศาสนาเสื่อมไปจากใจ ดังพระพุทธเจ้าท่านว่า ศาสนาของพระพุทธเจ้าเรา ๕,๐๐๐ ปีก็จะสิ้น คือมันสิ้นในหัวใจของผู้นับถือผู้เคารพผู้ปฏิบัติตามมันไม่มีค่อยหมดไป ๆ อย่างที่เห็นนี่เห็นไหมละ มันเห็นประจักษ์อยู่ต่อหน้าต่อตา ธรรมมีอยู่วินัยมีอยู่ไม่ยอมทำตาม เห็นอยู่นี้ ติ้อยู่ต่อหน้าต่อตา หลักธรรมหลักวินัยเห็นกันอยู่นี้ไม่ยอมทำอะไรจะว่ายังไง นี่เห็นไหม เราจะเอาอะไรมายืนยัน ถ้าไม่เอาสิ่งเห็นอยู่รู้้อยู่ยืนยันกัน

ไปอนาคตก็เป็นอย่างนี้ซิ เมื่อตัวนี้มันดีเสียพอแล้วมันก็หมดตายอายุ หิริโอตตปปะ ไม่มีอยู่ในหัวใจแล้ว ศาสนาคัมภีร์กองจรดฟ้าก็กองไปเถอะ หัวใจไม่รับเสียอย่างเดียวเท่านั้น นั่นศาสนาไม่มีแล้วในหัวใจโลกเรา ท่านหมายถึงหัวใจของชาวพุทธต่างหาก ไม่ได้หมายถึงอยู่ในคัมภีร์ไบเบิล

เกิดแก่เจ็บตายก็มีอยู่เต็มโลกเต็มสงสาร ไม่มีใครมาสอนเกิดแก่เจ็บตายมันก็มี ความจริงมีอยู่นั้น แต่ไม่มีใครสนใจเอาความจริงนะซิ แล้วจะเอาธรรมมาจากไหนเมื่อไม่สนใจในความจริงแล้ว ไม่ยอมรับความจริงแล้ว เราไม่ต้องไปดูที่อื่น ดูหัวใจเรานี่แหละ ศาสนากำลังจะหมดแล้วนะนั่น ความเพียรกำลังจะหมดแล้ว เเดินจงกรมหย็อก ๆ ได้ ๑๐ นาที ๑๕ นาที ใจแผ่นเข้าป่าเข้ารกเข้านรกอเวจีที่ไหนก็ไม่รู้ นั่นศาสนาหมดหรือยังละดูเอาซิ นั่งภาวนาครูเดียวแผ่นแล้ว เเดินจงกรมครูเดียวแผ่นแล้ว ดีไม่ดีไม่ก้าวเข้าสู่ทางจงกรมเลย มันหมดไหมศาสนาดูซิ มันหมดไหมศาสนา ๕,๐๐๐ ปี

ดูหัวใจเจ้าของชิ โอปนโยโก น้อมไปไหนถ้าไม่น้อมเข้ามาในหัวใจเรา ไม่แก่เราจะแก้ที่ตรงไหนนะ ดูที่ตรงนั้นศาสนาหมดหรือยังอยู่ ใจนี้เป็นอย่างไรบ้าง สมาธิธรรมมีไหม

ปัญญาธรรมมีไหม วิมุตติธรรมมีไหมในหัวใจเรา ทั้ง ๆ ที่พระพุทธเจ้าสอนแล้วว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของจริง มีจริงมาตั้งเดิมอยู่แล้ว แล้วมันมีในหัวใจเราไหม ถ้าวิริยะไม่มี สติไม่มี ปัญญาไม่มี สิ่งเหล่านั้นยังงี้ก็ไม่มี เพราะเป็นผลจากนี้ อันนี้ไม่เปิด อันนี้ไม่หมุน จะเอาอันนั้นให้เปิดเผยตัวออกมาได้อย่างไร เหตุไม่มีจะมีผลมาได้อย่างไร ฟังซิท่านทั้งหลายนักปฏิบัติ

ผมอกจะแตกแล้วนะนี่ สอนหมู่เพื่อนไม่ได้สอนธรรมดานะ สอนด้วยความจริง เราไม่สงสัยในการสอนหมู่เพื่อน เราพูดตรง ๆ เวลาสงสัยก็เคยเล่าให้ฟังแล้ว ล้มลุกคลุกคลานก็เล่าให้หมู่เพื่อนฟังแล้ว จนกระทั่งหมู่เพื่อนมาเสกสรรปั้นยอว่าเป็นครูเป็นอาจารย์ ก็สอนหมู่เพื่อนมาจนบัดนี้ ก็ได้พูดมาแล้วทุกแห่งทุกมุม ไม่สงสัยก็บอกไม่สงสัยจะว่าไง แล้วหาผู้ที่จะตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้ได้เหตุได้ผลตามบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่ค่อยมีจะว่ายังไง มีแต่กิเลสเอาไปกินทั้งวัน ๆ เราสอน ๆ จนแทบเป็นแทบตายมันได้เรื่องอะไร นี่น่าทุเรศไหม

อยู่ที่มีครูอาจารย์อบรมสั่งสอนอย่างนี้ กับอยู่เฉย ๆ วันหนึ่งคืนหนึ่ง ๆ ผ่านไป ๆ นั้นมีผลดีต่างกันอย่างไรบ้างหรือไม่ ท่านทั้งหลายได้พิจารณาไหม นี่พิจารณาเต็มหัวใจนะ ย้อนหลังไปถึงพ่อแม่ครูบาอาจารย์มัน หัวใจจะหลุดจะขาดออกจากร่าง ไม่อยากจะได้ยินคำว่าท่านรับไม่ได้ จะด้วยเหตุผลกลไกอะไร ๆ ก็ตาม ไม่ประสงค์อย่างยิ่งที่จะได้ยินคำเช่นนี้ นั่นฟังซิ เพราะความมุ่งมันต่อการได้ยินได้ฟังต่อการประพฤติปฏิบัติ ตามร่องตามรอยตามที่เมตตาของท่าน นี่เห็นอยู่ด้วยตาได้ยินด้วยหูด้วยใจ ทั้งภายนอกภายในมันประจักษ์จากท่าน กับไม่มีท่านเลยมันเป็นยังงี้ละ คนตาบอดไม่มีใครจูงเลยเป็นอย่างไรดูเอาซิ เราวาดภาพเอาที่รู้ทันทีว่าเป็นอย่างไร

ความโง่เขลาของเราก็เหมือนกัน หัวใจมีแต่กิเลสเต็มอยู่นั้นก็เท่ากับคนตาบอด พูดไม่รู้ซึ้งรู้ทาง ไม่รู้อรรถรู้ธรรม ไม่ได้ผู้มาสั่งสอนให้รู้อรรถรู้ธรรมแล้วมันจะไปได้ไหม ก็อย่างที่เราเห็นนั่นนะ แม้แต่มีคัมภีร์ไบเบิลอันอยู่ก็ยังไม่ลงใจที่จะรับได้ ต้องเข้าถึงครูบาอาจารย์ที่

ถูกต้องแม่นยำในภาคประพฤติปฏิบัติ ทั้งเหตุทั้งผลสมบูรณ์บริบูรณ์ ดังในสมัยปัจจุบันยกตัวอย่างพ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่น พอเข้าไปถึงหมอบเลยหัวใจ

ธรรมอยู่ไหน ก็เรียนคัมภีร์เดียวกัน เราไปอยู่อย่างนั้นก็ดูท่านทำอะไรทำอย่างไร ถูกกับข้อธรรมข้อไหน มีข้อไหนมาเทียบเคียง เมื่อหาที่ค้ำไม่ได้แล้วก็ยอมจริง ๆ นี่ในสิ่งที่เราพอเทียบเคียงได้นะ ส่วนที่เราเทียบเคียงไม่ได้ก็ยกไว้บูชา เช่น สมาธิ ท่านอธิบายหมด ปัญญาชั้นไตรภูมิโต จนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้น ท่านแสดงให้เห็นฟังอย่างเปิดเผยหมด เราหาที่สงสัยไม่ได้ นั่นมันเป็นกำลังใจ

ผู้พาดำเนินมี ได้ยินได้ฟังจากท่านแล้วหัวใจเป็นยังไง แล้วท่านพาดำเนินเป็นยังไงหัวใจ กับไม่มีผู้ใดพาดำเนินไม่มีผู้ใดแนะนำสั่งสอนดูว่ากล่าวบ้างเลยเป็นยังไง หัวใจต่างกันไหม เมื่อเป็นอย่างนั้นจะมานอนใจอยู่อย่างไรพวกท่านทั้งหลาย ผมก็จะตายอยู่ทุกวัน ๆ แล้วนะนี่ เหนื่อยมามากพอแล้วนะสอนหมู่เพื่อน นี้จะมานอนใจอยู่ยังไง

เอาละเหนื่อยแล้ว พอสมควร

(คำเทศนาที่ว่า วัดนี้จะไม่มีการงกรรมแล้ว นั้นเป็นคำเทศน์ชู้พระในวัดให้ตื่นตัวต่างหาก มิใช่ไม่มีทางงกรรมจริง ๆ ดังที่เทศน์สอนพระ)

เทศน์ภาคปฏิบัติถ้าไม่รู้จริง ๆ เทศน์ลำบาก เป็นเพราะที่ต้องหามาโดยลำพังตนเอง ดึงออกมาจากตนเอง ถ้าไม่รู้ภายในหัวใจมันก็พูดไม่ได้นี่จะว่าไง อย่างพ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่นท่านเทศน์นี้ แหม น้ำไหลไฟสว่างเขียวชะ ไม่เหมือนน้ำไหลธรรมดา ไหลลงช่องเดียว ฟุ้ง ๆ นั่นละพลังของธรรมนะ ด้วยอำนาจแห่งความเมตตาสงสาร อยากให้รู้ให้เห็นสิ่งที่มันทำท่ายอยู่ในตัวเรา ว่านี่นะ ๆ เห็นไหมนี่นะ ๆ เพราะฉะนั้นเสียงถึงได้แผดหนักหนา เวลาท่านเทศน์เต็มเม็ดเต็มหน่วยแผดจริง ๆ นะ ถึงขั้นสมาธิขั้นปัญญาละเอียดลงไปแล้ว โอ้โฮ เสียงท่านกังวานเสียด้วยนะมิใช่เสียงธรรมดา เสียงกังวานดังลั่นไปหมดเลย

เราไปถามปัญหาท่านหลวงปู่แหวน (นี่หมายถึงท่านหลวงปู่แหวน ดอยแม่ปิ้ง เชียงใหม่) ท่านเปรี้ยงออกมาเลยนะ เหมือนดั่งน้ำที่สะอาดถูกปิดไว้ น้ำที่สะอาดที่สุดปิด

ถึงไว้ ไม่สมควรที่จะเอาไปชะล้างสิ่งใดที่ไม่เหมาะสมชะล้าง ก็ต้องเก็บไว้เช่นนั้น พอถึง
 กาลเวลาที่จะเปิด พอเปิดออกมา โอ้โฮ ฟุ้ง ๆ เลย ท่านแสดงออกด้วยกำลังของธรรม
 เวลาท่านอยู่อย่างนั้นไม่ทราบจะพูดให้ใครฟัง เพราะไม่มีใครสนใจนี้ เราเชื่ออย่างนั้นแหละ
 ผู้ที่จะมุ่งต่ออรรถต่อธรรมกับท่านจริง ๆ จะมีที่ไหน

เวลาเราแย้มปัญหาธรรมออกไปนี่ ท่านตอบผางออกมาเลยนะ นี่แสดงว่าท่านรู้มาตั้ง
 แต่เมื่อไร ธรรมท่านออกมาแรงนะ ฟุ้ง ๆ แย้มถามท่านครั้งที่สองนี้ โอ้โฮ ฟาดใหญ่เลย
 เปรี้ยง ๆ ขนาด ๔๕ นาทีไม่รู้ตัวเลยนะ จาก ๑๕ นาทีแล้วก็ไป ๔๕ นาที เหมือนไม่รู้ตัว
 เลยนะ ฟุ้ง ๆ พอจบธรรมะแล้ว ท่านพูดว่า เอ้า ถ้าท่านมหาว่าที่ผมพูดนี้ไม่ถูกให้ค้ำ
 มานะ เราก็ตอบท่าน กระทบไม่ค้ำ กระทบหาธรรมะประเภทนี้เอง

รู้สึกว่าคุณจะเปิดเต็มทีในวันนั้น ยิ้มแย้มแจ่มใส ดูอาการท่านสง่าผ่าเผยมากนะ ท่าน
 เปิดธรรมะออกมาอย่างเต็มที่เต็มฐานในหัวใจท่าน พูดง่าย ๆ ก็เหมือนกับน้ำที่สะอาด
 บรรจุไว้ในถังจนเต็มนั้น ไม่สมควรที่จะนำออกมาใช้และไปชะไปล้างอะไรที่ไม่สมควรกับ
 น้ำนี้ ท่านก็เก็บไว้ภายในใจ พอถึงวาระที่ท่านจะเปิดนี้ ผิงเลยนะ

จากนั้นก็ถามเป็นรายชื่อของอาจารย์ออกมาเลยนะ อาจารย์องค์นั้น ๆ ไปถามไป
 ค่อยหรือยัง ปัญหานี้ได้ไปคุยกันหรือยัง ปัญหานี้ได้ไปสนทนากันหรือยัง นี่คือปัญหาเครื่อง
 ทดสอบหาข้อมูลความจริงซึ่งกันและกันพูดง่าย ๆ เราจะไปหาในพระไตรปิฎก สารุ พูดไม่
 ได้ประมาทนี่นะ จะไปหาอย่างไรเจอละ เราต้องหาจากความจริง นี่ไม่ได้มีในความจำ พระ
 ไตรปิฎกจำมานี่นะ สิ่งที่เราที่เห็นที่เป็นจากการปฏิบัติของผู้ประพฤติปฏิบัติทั้งหลายนั้นเป็น
 ความจริง นั้นเหมือนอย่างที่ว่านั้น

ในพระไตรปิฎกผมก็เรียน แต่ผมไม่เห็นนี่ ก็ยอมรับว่าไม่เห็น หลวงปู่แหวนเวลา
 ปล่อยเปรี้ยง ขณะเราถามปัญหา ทำไมท่านปล่อยผางออกมาเลย นั้นฟังซิ ท่านจะไปหาใน
 พระไตรปิฎกตรงไหนละ ท่านตอบผางออกมาอย่างรวดเร็วที่สุดเลย พอเราถามจบคำท่าน

ก็ตอบพุ่งมาแล้ว นั่นความจริงต่อความจริงเข้าถึงกัน ผิงเดี่ยวเท่านั้นเอง ปล่อยวาง ๆ นี้ เป็นความจริงที่ผู้ประพฤติปฏิบัติทั้งหลายรู้จากการปฏิบัติของตน ๆ มากขนาดไหน

พระพุทธเจ้าท่านแสดงธรรมสอนโลกเพียง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้ท่านนั้นจะพอกับโลกได้ยังไง นี่ท่านกล่าวไว้พอประมาณเท่านั้น เราไม่ตำหนินะผู้ที่จดจารึก ท่านกล่าวมาพอประมาณ ท่านแสดงเป็นหลักเอาไว้ ผู้ไปจดจารึกก็เอาหลักใหญ่ออกมา ถ้าจะเอาทุกแง่ทุกมุมก็เหลือเฟือเกินไป จะไม่ทันกับเหตุกับผลกับกาลเวลา ท่านจึงจดจารึกออกมาพอประมาณ คือ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้ สมควรที่จะสั่งสอนโลกได้ ไม่ใช่ผู้ไปจดจารึกท่าน อันนี้ ท่านไม่มีความคิดปัญญาที่จะไปจดจารึกให้มากกว่านี้ได้ ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้นนะ ผู้ที่จดจารึกท่านก็ฉลาดพอตัวท่านเหมือนกัน ท่านเก็บจุดที่สำคัญ ๆ ออกมาพอเหมาะกับการปฏิบัติ เหมาะกับการสั่งสอนโลก ต่อจากนั้นมอบให้ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง

เมื่อได้หลักใหญ่มานี้ เปรียบเหมือนได้กุญแจมาแล้ว เปิดไปเถอะเปิดกุญแจอันนี้ เปิดเข้าหาความจริง กุญแจที่เป็นความจำนี้เป็นกุญแจที่จะเปิดเข้าหาความจริง ขอให้ปฏิบัติเถิดนำ พุดง่าย ๆ เอาภาคปริยัติที่เรียนมานี้มาปฏิบัติ ก็เท่ากับได้เปิดกุญแจ ๆ เป็นลำดับ ๆ ทีนี้เมื่อมีกุญแจแล้วก็เปิดเข้าไป ๆ ก็ถึงความจริงซี เป็นยังงี้รู้หมด ความหมายว่าอย่างนั้น

เอาเท่านี้

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

ภาคปฏิบัติภาคสำคัญ

การปฏิบัติธรรม ขอได้กำหนดจดจำในข้อธรรมข้อธรรม ที่ครูอาจารย์ได้สั่งสอน แล้วอย่างไรไว้ด้วยดีในภาคปฏิบัติ เพราะการเทศน์การสอนทุกแห่งทุกมุม สอนด้วยความจริงใจและจงใจเต็มสัดเต็มส่วน ไม่มีคำว่าแบ่งสู้แบ่งรับสำหรับภิกษุบริษัทเรา พูดอย่างตรงไปตรงมากับความจริงทั้งหลายที่ธรรมท่านระบุไว้ ๆ

ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติจึงสำคัญอยู่ที่การจดจำ ด้วยความจริงใจในข้อธรรมข้อธรรม ที่ครูอาจารย์แนะนำสั่งสอน คือหมายถึงท่านผู้ที่รู้จริงเห็นจริงสอน ดังโอวาทของหลวงปู่มั่นในสมัยปัจจุบันนี้เป็นต้น นี่เป็นโอวาทที่แม่นยำหาที่ต้องติไม่ได้ เทียบกันได้กับครั้งพุทธกาล ที่บรรดาสาวกทั้งหลายท่านอบรมสั่งสอนกัน หรือนับแต่พระพุทธเจ้าลงมา ท่านสั่งสอนด้วยความรู้แล้วค่อยสอน ทั้งฝ่ายเหตุคือด้านปฏิบัติ ท่านได้ประสบพบเห็น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายสมุทัย ทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายมรรคและนิโรธ ทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล ท่านดำเนินมาด้วยความรู้ชัดเห็นชัดภายในจิตใจของท่าน จึงสมบูรณ์แบบในเวลาท่านแสดงออกมาแต่ละบทละบาท

เพราะท่านสมบูรณ์แล้วทั้งสอง คือเหตุและผลเต็มอยู่ในหัวใจท่านแล้ว การสอนจึงไม่มีข้อบกพร่อง และไม่สอนด้วยความสงสัย ถอดออกมาจากความรู้ความเห็นอันเป็นอยู่ภายในจิตใจล้วน ๆ สู้จิตใจของผู้ฟังทั้งหลายเต็มเม็ดเต็มหน่วย หากผู้ฟังมีความสนใจใคร่ต่อข้อธรรมข้อธรรมด้วยความจริงใจแล้ว ธรรมเหล่านี้จะไม่ไปที่อื่น เพราะใจเท่านั้นเป็นภาชนะอันสำคัญของธรรม จะล่วงไหลเข้าสู่ใจทั้งหมด ส่วนผลที่ปรากฏมีความสงบและความแยกคาย ในบางบทบางบาทที่ได้รับจากท่านแสดงเป็นต้น ซึ่งตกค้างอยู่ในใจแล้วก็เป็นอันว่าได้รับแล้ว นอกจากนั้นแล้วก็นำไปเป็นคติข้อธรรมข้อธรรม ไปประพฤติปฏิบัติตนเอง

ภาคปฏิบัติเป็นภาคที่สำคัญสำหรับเราทั้งหลายในเวลานี้ ภาคการศึกษาเล่าเรียนต่างองค์ต่างได้ศึกษาเล่าเรียนมาพอสมควรแล้ว ว่าศีลก็เข้าใจกันแล้วว่าศีลของพระมีประเภทใดบ้าง มีกี่ข้อ ก็ทรงศีลกันอยู่ด้วยกันทั้งหมด เนะ สมาธิจะเป็นประเภทใด เราก็ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากปริยัติ หรือจากครูจากอาจารย์อยู่แล้ว ว่าสมาธิเป็นอย่างไร ๆ ปัญญาเป็นอย่างไร ๆ ตลอดถึงวิมุตติหลุดพ้นเป็นอย่างไรนั้น นี่เป็นข้อศึกษาที่ได้รับมาแล้วจากครูจากอาจารย์และจากตำรับตำรา

บัดนี้เป็นหน้าที่ของเราที่จะตามร่องรอยแห่งข้อธรรมข้อธรรม หรือตำรับตำรา ซึ่งเป็นร่องรอยที่จะก้าวเข้าสู่ความจริง อันใดจริงเล่า ทุกข์เป็นของจริงอันหนึ่ง ท่านแสดง

ว่าทุกข์ให้กำหนดรู้ เมื่อรู้ทุกข์แล้ว ทุกข์นี้มาจากไหน ต้นเหตุของทุกข์คืออะไร นั่น
 สวาทาเหตุแล้ว ได้แก่ปัญญา ทำงานเกี่ยวเนื่องกันไปในขณะที่เดียวกัน เมื่อค้นหาต้นเหตุ
 คืออะไรเป็นเหตุ ทุกข์จึงได้เกิดขึ้น ก็ได้แก่สมุทัย นี่ละคือการตามร่องรอยหาความจริง

ทุกข์เป็นความจริงหรือเป็นพื้นฐานอยู่แล้วภายในกายในใจของเรา สมุทัยเป็นพื้นฐาน
 อยู่แล้วภายในจิต มีกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหาเป็นรากอันสำคัญ หรือเป็น
 รากแก้วอันสำคัญของกิเลสทั้งหมด นี่ก็เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว คือความจริงแต่ละประเภท
 ๆ ที่กล่าวมานี้ ที่นี้มรรคได้แก่อะไร คำว่าสวาทาเหตุที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ คือสวาทา
 เหตุของทุกข์คืออะไร จนกระทั่งทราบว่าเป็นสมุทัยนั้นได้แก่มรรค นี่มรรคก็เป็นพื้นฐาน
 อยู่แล้ว เป็นความจริงอันหนึ่ง ท่านจึงเรียกว่า มคฺค อริยสัจจ์ มรรคสักก็เป็นความจริง
 อันหนึ่ง

เมื่อเราพิจารณาตามข้อมรรคที่แสดงไว้นี้ คำว่านิโรธ เมื่อทราบต้นเหตุของ
 สมุทัยโดยลำดับลำดับไปแล้ว เรื่องของทุกข์เรื่องของการดับทุกข์ก็จะระงับตัวลงไป
 เพราะตัวเหตุคือสมุทัยมีกำลังอ่อนลงไปด้วยอำนาจแห่งมรรคปราบปราม ดังนั้นเป็นต้น
 ท่านเรียกว่าความจริง เราทั้งหลายปฏิบัตินี่คือตามร่องรอยแห่งความจริง ความจริงมีอยู่
 เป็นพื้นฐานภายในจิตใจของเราเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนกายวาจาเป็นอาการของทุกข์
 เพียงเท่านั้น ถ้าเป็นต้นไม้ก็เพียงกิ่งเพียงก้าน แล้วสาวเข้าจากกิ่งก้านก็ต้องเข้าไปสู่
 ลำต้นและรากแก้วรากฝอยของมัน นี่ละเมื่อสาวลงไปก็จะถึงตัวของสมุทัยขึ้นเอกได้แก่
 อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา

นั่นแหละคือความจริง อันเป็นรากฐานสำคัญของวัฏจักรวัฏจิต ที่พาให้หมุนเวียน
 เปลี่ยนแปลงอยู่ไม่หยุดไม่ยั้งยังตลอดมา และจะตลอดไปถึงกาลไหน ๆ ไม่มีกำหนด
 กฏเกณฑ์ได้เลย มีการปฏิบัติเท่านั้นที่จะสามารถทราบความจริงทั้งหลายเหล่านี้ ดังที่
 พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายทรงทราบและทราบมาแล้ว และนำมาสั่งสอนพวกเราให้
 เข้าใจอยู่เวลานี้ พอได้ถือเป็นเรื่องเป็นรอยหรือเป็นแนวทางดำเนิน

ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักบวชเรา อย่า
 ได้เผลอโผล่จิตใจไปสู่กระแสของโลก ซึ่งเคยลุ่มจมกับมันมามากต่อมากแล้ว ไม่มีสิ่งใด
 ที่จะยังเราให้หลุดพ้นกันได้เพราะสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นโดยเหตุที่เราหลงตาม นอก
 จากการรู้แจ้งแทงทะลุสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ แล้วปลดเปลื้องปล่อยวางภาระอันหนัก ถอย
 เข้ามาสู่ตัวของตัวโดยลำดับ ด้วยอำนาจแห่งข้อปฏิบัติมีสติปัญญาเป็นสำคัญเท่านั้น
 นี้คือรากใหญ่หลักใหญ่อยู่ที่ตรงนี้ การปฏิบัติจึงเป็นของจำเป็นมาก

ในสถานที่นี้เราสงวนรักษาสำหรับพระเถระที่มาปฏิบัติ เราไม่อยากจะเห็นสิ่งใดที่
 เข้ามาทำลาย หรือเป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญเพียร เพื่อชำระหรือฆ่ากิเลสสังหารกิเลส

ภายในใจให้พินาศนิหยาไป นอกจากการประกอบความ پاکเพียรอย่างเดี่ยวเท่านั้น กิจอื่นการใดก็ตามให้ถือเสียว่าเป็นชั่วระยะเวลา ที่จำเป็นจะต้องจัดตั้งทำนิต ๆ หน้อย ๆ แต่ไม่ถือว่าเป็นความจำเป็นยิ่งกว่าการบำเพ็ญเพียรเพื่อชำระกิเลส นี่เป็นหลักใหญ่ ด้วยเหตุนี้ท่านผู้ใดก็ตามมาอยู่สถานที่นี้ พึงทราบที่เราสอนเพื่อธรรมเหล่านี้ทั้ง นั้น ไม่ได้ชมเชยกิจอื่นการใดว่าเป็นของเลิศของประเสริฐพอที่จะถือเป็นข้อหนักแน่น ยิ่งกว่าการประกอบความ پاکเพียรชำระกิเลส ให้เห็นทั้งเหตุให้เห็นทั้งผลทั้งฝ่ายมรรค และฝ่ายสมุทัย แจ้งประจักษ์กับตัวกับใจของเราเองขึ้นเป็นลำดับลำดับ นี่เป็นของสำคัญ มากในการปฏิบัติ

เอาเถอะถ้างสมณะหรือท่านผู้ปฏิบัติรูปใดนามใด ได้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติ ปฏิบัติตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้ จะไม่เป็นอื่น ไม่ไปอื่นที่ไหนเลย นอกจากจะก้าวเข้าสู่ความจริงโดยลำดับ ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นั่นคือความจริง เมื่อได้เปิดได้รื้อฟื้นความจริงนี้ออกให้เห็นแจ่มแจ้งชัดเจนด้วยกันทั้งสี่ประการนี้แล้ว ความบริสุทธิ์หลุดพ้นของใจ ซึ่งจะเล็ดลอดออกมาจาก อากาณทั้งสี่นี้ ไม่ต้องมีผู้หนึ่งผู้ใดบอกเลย จะเป็นธรรมที่บริสุทธิ์ ใจที่บริสุทธิ์ หลุดออกมาจากอริยสังข์ทั้งสี่นี้โดยถ่ายเดี่ยวเท่านั้น เพราะฉะนั้นอริยสังข์ ๔ จึงเป็นสถานที่กลั่น กรองจิตให้บริสุทธิ์

อย่างหนึ่งคือเครื่องผูกมัด ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย ถ้าจะพูดถึงเรื่องมลทินก็คือธรรม ชาติที่มีมืดตื้อที่สุด ปิดบังจิตใจไม่ให้เห็นเหตุเห็นผลความสัตย์ความจริงอันใดที่มีอยู่ ทั้ง ภายนอกภายใน ตลอดที่ฝังอยู่ภายในจิตใจของตนนี้เลย นี้เรียกว่า ทุกข์กับสมุทัย ที่นี้ มรรคเข้าไปแก้ตรงนั้นแหละ นั่นละท่านว่าอริยสังข์ เป็นเครื่องกลั่นกรองจิตให้บริสุทธิ์ หรือให้ผ่องใส เบื้องต้นให้เป็นความสงบ ต่อไปก็เป็นความสว่างกระจ่างแจ้ง แล้วก็ สว่างกระจ่างแจ้งขึ้นโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงความมืดตื้อหรืออะไรก็ตาม ขึ้นชื่อว่า สมุทัยทุกประเภทหมดสิ้นไปจากใจ เพราะอำนาจของมรรคญาณนี้ ลงไปชั้นละเอียดย แล้วเรียกว่ามรรคญาณ

คือปัญญานี้ละเอียดยแหลมคมมากที่สุด ได้แก่ปัญญาขั้นที่จะสังหารกิเลสประเภท ที่เป็นยอดแห่งวัฏจักรออกจากใจได้ ได้แก่ปัญญาญาณตั้งว่านั่น นั่นละปัญญาขั้น ละเอียดยเหล่านี้แหละ ซึ่งอยู่ในวงของสังข์ธรรมด้วยกัน เมื่อสังข์ธรรมมีมรรคสังข์เป็นสำคัญ ได้ทำหน้าที่ของตนให้เต็มทีเต็มฐานแล้ว ถึงกับสมุทัยอันเป็นรากฐานสำคัญคืออวิชชา ได้กระจายหายออกไปจากใจโดยสิ้นเชิงแล้ว นั่นแลนิโรธแสดงขึ้นเต็มที่ คือดับทุกข์ อย่างสนิท เพราะสมุทัยดับไปแล้วอย่างสนิท นี่ละความบริสุทธิ์ผุดขึ้นมาที่ตรงนี้เอง

เพราะฉะนั้นอริยสัจ จึงเป็นธรรมยืนยันความจริงเรื่องของมรรคผลนิพพานอย่างแท้จริง เมื่อเราทั้งหลายได้ดำเนินตามร่องรอย ที่ศาสดาองค์เอกได้สั่งสอนไว้แล้วนี้ จะไม่เป็นอื่นเป็นใดเลย เรื่องกาลสถานที่เวลาอันใดก็ตาม ไม่เป็นของสำคัญยิ่งกว่าอริยสัจที่ปรากฏตัวอยู่ภายในกายในใจของเรา นี้ให้พึงกำหนดที่ตรงนี้โดยสม่ำเสมออย่าได้ลดละความพากความเพียร

อิริยาบถทั้งสิ้นเป็นการเปลี่ยนทั้งธาตุชั้นทั้งบรรยากาศภายในจิตใจของเรา ซึ่งมีความรู้สึกแปลกต่างกันไป ๆ ให้มีความตื่นตัวไปโดยลำดับ เช่น เราอยู่ในสถานที่นี้ ความรู้สึกเป็นอย่างหนึ่ง เปลี่ยนจากสถานที่นี้ไปสู่ที่อื่น เปลี่ยนไปโดยลำดับ นับตั้งแต่สถานที่ธรรมดาดังที่วัดป่าบ้านตาดเรา นี้เข้าสู่สถานที่เปลี่ยว สถานที่น่ากลัว ดังครุบาอาจารย์ทั้งหลายท่านพาดำเนินมาตั้งแต่ก่อน เพราะมีอันตรายมาก ไม่เหมือนทุกวันนี้

เช่น สัตว์ร้ายมีเสือเป็นต้น นี้เป็นความรู้สึกอีกอย่างหนึ่ง อยู่กับหมู่เพื่อนแม่ในสถานที่เช่นนั้น ๆ ก็ตามเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง แต่พอแยกแยะออกจากหมู่เพื่อนไปแล้ว เข้าสู่แนวรบโดยหวังพึงธรรมอย่างเดียว เรียกว่าพึ่งตนเองโดยสมบูรณ์แล้ว นั้นแหละความรู้สึกจะเปลี่ยนตัวไปโดยลำดับลำดับ นี่ท่านเรียกว่าเปลี่ยนบรรยากาศ

เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้เที่ยวเสาะแสวงหาในสถานที่ดังกล่าวมานี้ มี รุกขมูล เสนาสน์ เป็นต้น ไม่เคยจิตใจจาง ไม่เคยล้าสมัยสำหรับผู้ที่จะแก้กิเลสตัวที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ด้วยวิธีการและสถานที่เหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องทนกันอยู่เสมอไป จึงเป็นธรรมที่ทันสมัย สถานที่ทันสมัยที่สุด สำหรับการแก้หรือสังหารกิเลส เมื่อเราไม่ได้สถานที่เช่นนั้น ก็ให้พึงถืออริยสัจเป็นรากฐานสำคัญอยู่ภายในใจของเรา อย่าปล่อย อย่าลดละความพากเพียร สติเป็นสำคัญมากนะ

สำหรับการขบการฉันท การพักผ่อนนอนหลับ อย่าถือเป็นเรื่องว่าเป็นความดิบ ความดี ความสุขความสบาย อันนี้เพียงเรื่องของธาตุของชั้นนี้ได้พักผ่อน ความสบายก็สบายเพียงธาตุเพียงชั้นนี้ใด ๆ หน่อย ๆ แล้วก็ส่งเสริมระคะตันทหาขึ้นมา ถ้าวัยยังหนุ่มน้อยนะการฉันทมากการนอนมาก เป็นสิ่งที่ส่งเสริมระคะตันทหาได้โดยไม่ต้องสงสัย เคยเป็นมาแล้วผู้ปฏิบัติไม่ต้องถามผู้หนึ่งผู้ใดเลย แต่ละท่าน ๆ จะทราบตัวเอง เพราะฉะนั้นการลดหย่อนผ่อนผัน การอดนอนผ่อนอาหาร จึงเป็นเรื่องระดับสิ่งเหล่านี้ช่วยวิธีการแห่งความเพียรของเราได้เป็นอย่างดี

นี้แหละบรรดาผู้ปฏิบัติทั้งหลายที่อยู่ด้วยความสะดวกสบายทางกายไม่ได้ เพราะเมื่อให้มันสะดวกมันกลับเป็นข้าศึกต่อเรา เช่นให้ฉันทมากมีกำลังมากแล้ว สติปัญญาของเราอ่อนเสีย ในขณะที่มันมีกำลังมาก กำลังของกิเลสมาก กำลังของมรรคคือสติปัญญาก็ด้อยลงเสีย เช่นนี้แลจึงต้องได้หาอุบายวิธีการระงับดับมันด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น

อดนอนบ้าง นอนแต่น้อยบ้าง ผ่อนอาหารบ้าง อดอาหารบ้าง เพื่อความเพียรของเราจะ
ได้ก้าวเดินด้วยความสะดวกสบาย แล้วขยำหวัทกิเลสลงได้อย่างถนัดชัดเจนภายในจิตใจ
ของเรา นี่แหละผู้ปฏิบัติจำต้องทราบเรื่องเหล่านี้ด้วยดี ถ้าไม่ทราบเรื่องเหล่านี้แล้วจะ
ไม่มีทางก้าวเดินไปได้เลย

พึงสังเกตเจ้าของเสมอการประกอบความพากเพียร อย่าสักแต่ว่านั่งเฉย ๆ ยืน
เฉย ๆ เดินเฉย ๆ นอนเฉย ๆ ฉันทเฉย ๆ ฉันทมากฉันทน้อยเฉย ๆ ไม่เกิดประโยชน์อัน
ใดถ้าไม่ใช้สติปัญญาพิจารณา เพราะสิ่งเหล่านี้มันกลมกลืนกันไปกับเรื่องของ
ธรรม กลมกลืนไปกับกิเลส นั้น ทั้งสองอย่างนี้มันกลมกลืนกันไป ถ้าเราอ่อนทางธรรมะ
หนักทางธาตุขันธ์ ธาตุขันธ์นั้นมีกำลังจริง แต่ก็กลับมาเป็นข้าศึกต่อธรรมภายในใจของ
เราเสียนี้ จึงต้องได้ลดหย่อนผ่อนผันกันเรื่อย ๆ อยู่อย่างนั้นเอง นี่เราหมายถึงชั้น
ตะเกียบตะกาย ชั้นที่ยังไม่ได้หลักได้เกณฑ์

แม้ท่านผู้ได้หลักได้เกณฑ์พอประมาณแล้ว ท่านยังรู้เรื่องราวเหล่านี้ได้ดี เอ้า ยิ่ง
ขยับเข้าไปในเรื่องความพากเพียร เกี่ยวกับเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เรื่องหลับเรื่องนอน
เรื่องการขบการฉันท ท่านยิ่งระมัดระวังมากยิ่งขึ้นกว่าเราตะเกียบตะกายอยู่เวลานี้เสียด้วยซ้ำ
ไป ถ้าเราจะว่าชั้นนี้เป็นชั้นตะเกียบตะกาย ต้องยากบ้างลำบากบ้างอย่างนี้ จะหมายถึง
ว่าขั้นต่อไปแล้วจะอยู่สบาย ๆ มันก็ไม่ใช่นะ พอถึงชั้นสะดวกสบายได้กำลังสติปัญญา
มากเข้าเท่าไร ยิ่งชะมັกเขม้น ยิ่งเข่นกันลงหนักเข้าไป ๆ เป็นอย่างนั้นนิสัยของผู้ปฏิบัติ

เพราะความขี้เกียจขี้คร้านเหล่านี้มันเป็นกิเลส พอธรรมมีกำลังขึ้นภายในจิตใจ
แล้ว ความพากเพียรจะโหมตัวมาพร้อม ๆ กัน เรื่องความอดความทนมันเป็นเกสียว
เดียวกันไปนั้นแหละ หมุนตัวกันไปเลยทีเดียว เพราะความมุ่งมั่นในตัวเองที่จะทำตัวให้
หลุดพ้น

ขอย้อนพูดถึงเรื่องระหว่างความสุขกายกับความสุขใจ มันต่างกันอยู่มากนะ
ความสุขกายด้วยการหลับการนอน การขบการฉันท เพียงเท่านั้นแหละ ดังที่โลก ๆ ทั้ง
หลายเห็น ดังที่เราเห็นตั้งแต่วันเกิดมามันสุขแค่นั้น ไม่มีใครที่จะเอามาแข่งมาชกกัน
ได้ ว่าความสุขของข้าได้เลิศได้เลอยิ่งกว่าท่าน เพราะการกินมากนอนมากอย่างนี้ เพราะ
การปรนปรือมันมาก ให้ได้มีความสุขมากอย่างนี้ ๆ มันพอ ๆ กันนั้นแหละ โลกอันนี้
จึงไม่มีใครดีกว่าใคร เลิศกว่าใคร เพราะเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เพราะการบำรุงธาตุขันธ์ให้
เต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มเหตุเต็มผล เต็มความต้องการของมัน

แต่ใจนี้ถ้าลงเราได้บำรุงบำเรอด้วยอรรถด้วยธรรมดังที่กล่าวมานี้ จะเป็นวิธีการ
ใดก็ตามเถอะ ความสุขของจิตจะปรากฏเด่นขึ้นมา และแปลกต่างจากความสุขภายใน
ร่างกายนี้เป็นลำดับลำดับ แม้แต่ชั้นความสงบของใจเท่านั้นก็รู้สึกมีความตื่นเต็นแล้ว

สำหรับผู้ยังไม่เคยเป็นเลย พอสงบเย็นแล้วก็ทำมีทาง ถ้านั่งกันก็ไม่ร้อนนัก ยืนก็พอสบาย ไม้ออนไม่เอนไม่ตี้นรจนกระวนกระวาย เพราะความเดือดร้อนกระสับกระส่ายภายในจิตใจมันแผดเผา พอใจสงบเย็น ยืนก็ตรง เดินก็สม่ำเสมออยู่ในจิตใจ อิริยาบถทั้งสี่เป็นอิริยาบถที่สม่ำเสมอด้วยอรรถด้วยธรรม ไม่หิวไม่โหยไม่กระวนกระวาย เพราะใจสงบ

นี่เพียงเท่านั้นเราก็เห็นแล้วว่า ความสุขนี้ต่างจากความสุขทางร่างกายเป็นไหน ๆ ที่นี้พอจิตนอกจากสงบแล้ว ยังมีความละเอียดแนบแน่นเข้าไปโดยลำดับ ก็ยิ่งเห็นความแปลกประหลาดแห่งความสุขของจิตไปโดยลำดับลำดับ นี่แหละความต่างกันมันต่างกัน อย่างนี้ นี่คือความสุขด้วยธรรม ไม่ใช่ความสุขด้วยอาหารการบริโภคปรนปรีอกันต่าง ๆ ดังที่โลกทั้งหลายและเราทั้งหลายเป็นมานี้

เพราะฉะนั้นจึงให้แยกเรื่องเหล่านี้ อย่าถือมาเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องปรนปรีอทั้งหลายที่เคยปฏิบัติมาด้วยกันอยู่แล้ว มันไม่น่าสงสัยและไม่น่าจะติดไม่น่าจะเพลิดจะเพลิด เพราะเป็นสิ่งที่เคยอยู่แล้ว ส่วนธรรมนี้เรายังไม่เคย แล้วผู้ที่มาบอกมาสอนเราที่เป็นท่านผู้เลิศผู้ประเสริฐด้วย ผู้ผ่านมาแล้วทั้งสุขทางร่างกายและสุขทางจิตใจ ถึงขั้นบรมสุข มาสั่งสอนพวกเราอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้ว เราควรจะยึดนี้เป็นหลักเกณฑ์

ขอให้พิจารณาว่าวันนี้เป็นอย่างไร แต่เราไม่ทุกข์ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย วันนี้ยังพอทรงธาตุทรงขันธ แต่จะให้วิเศษกว่านี้ไปไม่ได้ ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ต้องเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ อยู่เพียงแค่นี้แหละ และที่เป็นมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งบัดนี้ มีความแปลกประหลาดอะไรบ้างกับธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟของเรา พอดีจะยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ เป็นเหตุเป็นผล เป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตายกับมันได้แคไหนบ้าง และจากวันนี้ไปอีกจนกระทั่งถึงวันตาย เราจะยึดหลักเหตุหลักผล หรือยึดเป็นสภาวะ เป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตายกับมันได้จริง ๆ ไหม

เราต้องนำมาทดสอบระหว่างกายกับใจ ระหว่างโลกกับธรรม คือกายนี้หมายถึงเป็นเรื่องของโลก ธรรมหมายถึงเรื่องของใจที่แฝงกับธรรม มีสมาธิธรรมเป็นต้น เป็นหลักใจแล้ว นี่ถ้าเราจะเทียบกับเรื่องร่างกายของเราที่เป็นมาดังที่กล่าวมาสักครู่นี้ กับเรื่องความสุขที่เป็นสภาวะซึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจ เพียงความสงบเท่านั้นก็เย็นใจแล้ว มีความกระหึ่มขี้มย่อง มีความหวังขึ้นแล้วภายในจิตใจ เพียงเท่านั้นความหวังได้สร้างขึ้นพร้อมกันแล้ว มากน้อยตามความสงบของใจ

พอใจได้สงบมากยิ่งขึ้น จิตยิ่งสว่างใสอยู่ในวงของสมาธินั้นแล แต่ก็เป็นเรื่องแปลกประหลาด เป็นเรื่องอัศจรรย์อันหนึ่งในตัวของเรา ทำให้อบอุ่น ทำให้เย็นใจ ทำให้สบาย ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับสิ่งทั้งหลายที่เคยสัมผัสสัมพันธ์ เคยตี้นร

กระวนกระวายกับมันมามากน้อยเพียงไร สงบตัวเข้ามาอยู่เรือนใจแห่งความสงบคือสมาธินี้ โดยความสะดวกสบาย นี่แหละความสุขของใจ

ความหวังเกิดขึ้นที่นี้ สาระสำคัญเกิดขึ้นที่นี้ มากกว่ากายเป็นไหน ๆ นั้นเป็นแต่เพียงเครื่องมือสำหรับอาศัยใช้มันเท่านั้น ถึงจะทุกข์ยากลำบากบ้าง ก็ให้เป็นไปเพื่อความพอกความเพียร อย่าให้เป็นไปด้วยการเจ็บไข้ได้ป่วยเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อันใด โดยหาสติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองไม่ได้ ถ้าเวลาเพลินกับมันก็เพลินไปด้วยการอยู่การกินการหลับการนอน นั้นก็ยิ่งหลวยิ่งเลวไป ไม่มีอะไรเป็นสาระเลย เพราะฉะนั้นให้ย้อนเข้ามา นักปฏิบัติต้องค้นคว้า ต้องพิจารณา ต้องแยกต้องแยะ ต้องเทียบต้องเคียง ไม่อย่างนั้นหาทางออกไม่ได้นะ โดยอาศัยการพิจารณาเข้ามาถึงจิตตั้งที่วານี้

นี่พูดถึงเรื่องความสุข เรื่องความเป็นสาระ ตั้งแต่ขั้นสมาธินี้ก็เป็นที่สำคัญอยู่แล้วเป็นลำดับลำดับ เ้า พูดให้ถึงเต็มขั้นของสมาธิ เพราะสมาธินี้เต็มขั้นได้เช่นเดียวกับน้ำเต็มแก้ว ดังที่เคยอธิบายให้ท่านทั้งหลายฟังหลายครั้งหลายหนแล้ว สมาธินี้เมื่อพอตัวแล้วเต็มทีเท่านั้น เช่นเดียวกับน้ำเต็มแก้วแล้ว แม้จะเอาน้ำมหาสมุทรมาเทก็เพียงแค่เต็มแก้วเท่านั้น ไม่เลยจากนั้นไป นิธรรมมีความพอ สาระสำคัญในสมาธินี้พอตัวแล้ว มีความเอิบอ้อม มีความมั่นใจ

เ้า ที่นี้แยกจากสมาธิ เพราะจิตมีความอ้อมตัวอ้อมไม่หิวไม่กระหายในอารมณ์ทั้งหลายที่เคยเป็นมา ที่เรียกว่าอารมณ์โลก ๆ วา่กันเถอะนะ อารมณ์ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส เครื่องสัมผัสสัมผัส ที่เคยเป็นแล้วและจะเป็นมาเหล่านั้น มันปล่อยาวไปเสียหาย อยู่ในความสงบสบาย ที่นี้เอาปัญญาออกจากระโน เราจะขยายความละเอียดแห่งจิต ความละเอียดแห่งธรรม ความสุขของจิต ความสุขที่เกิดขึ้นจากธรรม ให่กว้างขวางและละเอียดลอลองไป ด้วยปัญญานี้เป็นของสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าขั้นสมาธิ

ขั้นสมาธิเต็มภูมิแล้วอยู่เพียงแค่นั้น เาจนกระทั่งถึงวันตายก็ไม่เลยสมาธิ ดีไม่ดีถ้าไม่มีผู้แนะนำสั่งสอนไว้ก่อนแล้ว สมาธินี้มีความสุขพอที่จะทำให้คนติดได้ สัมเนื้อสัมผัสตัวอยู่ในสมาธิ ที่ท่านเรียกว่าติดสมาธิ เพราะความสุขพอที่จะทำให้จิตติดได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าสติปัญญาไม่มีที่จะถอนตัวออกจากรัน เพื่อก้าวขึ้นสู่ความละเอียดแห่งธรรมทั้งหลายให้เกินให้เลยกว่าขั้นนั้นขึ้นไป เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้ปัญญา

เ้า ที่นี้ปัญญามีหลายชั้นหลายภูมิ ที่สำคัญที่สุดซึ่งคลุกเคล้ากันอยู่ มีความรัก ความชอบ ความเกลียดความชัง สับสนปนเปกันอยู่ทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอนเวลานี้ เพราะอะไร ก็เพราะรูป รูปอะไร ก็รูปกายรูปหญิงรูปชายเหล่านี้แหละเป็นของสำคัญ เาแยกเข้ามาให้เป็นอสุภะ พิจารณาเรื่องอสุภะเป็นอย่างไร

ในกายของเรานี่คือกองอสุภะแท้ ๆ เรื่องความจริงแล้วเป็นกองอสุภะทั้งหมด ไหนกองสวยกองงามอยู่ที่ไหน กองน้ำอบน้ำหอมอยู่ที่ไหน เอ้าดูซิ กองที่เป็นเหตุให้เร็น เร็งบันเทิงมีกลิ่นหอมหวานชวนชม มีอยู่ที่ไหนในร่างกายของแต่ละคน ๆ นี้ ทำไมจึงยอมตัวให้กิเลสเสกสรรปั้นยอหลอกลวงเอาต่อหน้าต่อตา ทั้งที่ตาของเราไม่บอด แต่สำคัญที่ปัญญามันบอดนั่นมันก็ไม่รู้ จึงต้องถูกหลอกถูกต้มตลอดเวลา ว่าอันนี้เป็นเรา เป็นของเรา เป็นหญิงเป็นชาย อันไหนมันก็เนื้อก็หนังอันเดียวกัน หญิงก็หนังก็เนื้อ ชายก็กระดูก หญิงก็กระดูก เส้นเอ็น ตับ ไต ไส้ พุง ล้วนแล้วแต่ของปฏิภูมิต่วมกันไปหมด มีหญิงมีชายที่ไหน

พาดลงไปชินักปฏิบัติเรื่องอสุภะอสุภัง นี้ละการถอดถอนความยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางภาระอันหนักที่ว่า ภารา หเว ปญจกฺขนฺธา มันรับผิดชอบด้วย มันแบกมัน หามด้วยอุปาทานด้วย เพราะฉะนั้นจึงแก้กันด้วยอสุภะอสุภัง พินิจพิจารณาทั้งภายนอก ทั้งภายในได้ทั้งนั้น ภายนอกก็เอามาแยกมาแยกเป็นยังงี้ ดังที่พระพุทธเจ้าท่านสอน ให้ไปเยี่ยมป่าช้า มันเป็นอะไรป่าช้า มีอะไรติดตืออยู่นั้น มันเป็นตลาดร้านค้าที่ไหนพอที่จะผลิตจะผลิติน อยากร้องการนั้นซื้อสิ่งนี้มาประดับประดาเนื้อประดับประดาตน ประดับประดาบ้านเรือน ก็คนตายทั้งนั้นอยู่ในป่าช้า นั้นแหละท่านให้พิจารณาป่าช้า

เมื่อพิจารณาป่าช้าแล้วก็ย้อนกลับเข้ามาพิจารณาป่าช้าฝืดคือตัวของเรา และ ชากอสุภต่าง ๆ ที่เต็มอยู่ภายในตัวของเรานี้ ให้กระจายลงไปเป็นสภาพอันหนึ่งอัน เดียวกัน แล้วความว่าหญิงว่าชาย ว่าเขาว่าเรา ว่าน่ารักใคร่ชอบใจ มันก็กระจายหายไป จากความจริง เพราะนี่เป็นความจริงแล้วความจอมปลอมมันจะอยู่ไม่ได้ ต้องกระจาย ตัวไป นี่ท่านเรียกว่าปัญญา นั้น พิจารณาแยกแยกเช่นนี้อยู่โดยสม่ำเสมอแล้วก็เข้าสู่ สมาธิ

ในขณะที่เราจะพิจารณาจิตให้เป็นความสงบเย็นใจ อย่าไปกังวลกับอาการของสติ ปัญญาด้านใดมุมใด ว่าตอนนั้นพิจารณายังไม่แจ่ม ตอนนี้พิจารณายังไม่ชัด เวลานั้น พิจารณายังไม่แจ่มแจ่มชัดเจนน ไม่ต้องไปคิดไม่ต้องไปหมาย ให้ย้อนเข้ามาสู่ความสงบ อย่างเดียวเท่านั้น เรียกว่าทำงานคนละเวลาหน้าที่ ขณะที่ทำจิตให้สงบให้มุ่งจุดเดียว เพื่อความสงบเท่านั้น

พอจิตออกจากความสงบแล้วมากน้อยก็ตาม ให้แยกจิตออก จุงจิตออกสู่ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญดูกันไปหมดโลกธาตุนี้ มีอันใดที่แปลกต่างกันบ้างละในโลกนี้ จิตถึง ได้หลงโลเลเอาเสียตั้งแต่กับไหนดลปี่ใดมาจนกระทั่งบัดนี้ ไม่มีเวลาอ้อมพอ มีอะไรที่ให้ได้หลงผลิตผลิตินอยู่ มันมีแต่ของเก่า ของเนาของเหม็น ของปฏิภูมิต่วมโครกเต็มโลก เต็มสงสารนี้ มันตื่นหาอะไรจิตนี้ ปัญญามีทำไมจึงไม่เอาไปสอดส่องดูของจริงทั้งหลาย

นี้ เหล่านี้เป็นแต่ของสิ่งนั้น นี่ชื่อว่าปัญญา เมื่อพิจารณาแจ่มแจ้ง เอาเราจะสรุปลงไป โดยลำดับลำดับ เพื่อให้พอเหมาะกับการปฏิบัติและเวลา

เมื่อเราพิจารณาอย่างนี้ทั้งเข้าสายบายเย็น อิริยาบถต่าง ๆ อยู่โดยสม่ำเสมอแล้ว เราจะค่อยทราบชัดถึงความจริงทั้งหลายมือสุกะอสุกัง เป็นต้น จากนั้นก็จะค่อยกลายลงไปเป็น อนิจจัง เป็น ทุกขัง เป็น อนตตา แล้วที่นี้พอสุดท้ายลงไปไตรลักษณ์ทั้งสาม ประเภทนี้ จะเป็นส่วนใดส่วนหนึ่ง แน่นอนที่จะเด่นชัดภายในจิตใจมากกว่าไตรลักษณ์ทั้งหลาย เช่น ทุกขัง จิตมีความหนักแน่นมีความติดพันในทุกขัง ชอบใจในการพิจารณา ทุกขังก็ เอา พิจารณาทุกขังลงไปไม่ผิด แน่ จิตมีความติดพันมีความชอบมีความสัมผัส ใน อนิจจัง ก็ เอา พิจารณา อนิจจัง ลงไป จิตมีความหนักแน่นใน อนตตา ก็ให้พิจารณา อนตตา ลงไป ถูกด้วยกันทั้งนั้น นี้เวลาละเอียดลงไปแล้วจะลงสู่ไตรลักษณ์ด้วยกันทั้งนั้น

เมื่อลงสู่ไตรลักษณ์แล้วมันจะหมุนตัวเข้ามาสู่จิต ตามปกติก็เข้าสู่จิตอยู่แล้ว แต่เวลาละเอียดเข้ามาจริง ๆ แล้วจะเข้ามาสู่จิตโดยลำดับลำดับ ผลที่สุดร่างกายของเรานี้ มันก็เห็นได้ชัด อยู่ด้วยกันก็รู้ว่านี่คือจิต นี่คือธาตุคือขันธ์ นั่นคือเนื้อ หนัง เอ็น กระดูก อวัยวะส่วนต่าง ๆ ไม่ใช่จิต อาการต่าง ๆ ของจิตที่คิดออกไปในแง่ต่าง ๆ ก็รู๊วอันนั้นคืออาการของจิตไม่ใช่จิต ไม่มีใครบอกก็รู้ เพราะวิธีการพิจารณานี้เป็นวิธีกลั่นกรองเพื่อจะทราบทั้งสิ่งนั้น ทั้งอาการของจิตที่ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ทั้งจิตเอง

เมื่อทราบชัดโดยลำดับแล้วจะปล่อยวางเข้ามา ๆ เมื่อปล่อยวางเข้ามาเล็กน้อย ภาวะที่เราแบกเราหามให้หนักหน่วงถ่วงจิตใจมาเป็นเวลานานนั้น จะค่อยเบาบางลงไป ๆ จนกระทั่งถึงปล่อยวางเข้ามาในธาตุในขันธ์ของเราโดยลำดับ ปล่อยเข้าไปจนกระทั่งถึงจิต ขันธ์ทั้งห้าปล่อยลงไปด้วยปัญญา รู้ชัดตามความจริงด้วยปัญญา ปล่อยวางลงไปจนกระทั่งเข้าไปถึงรากแก้วแห่งภพแห่งชาติทั้งหลาย คืออะไร นั่นแหละที่นี้

นี่แหละที่กล่าวทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นอริยสัจนะ อย่าเข้าใจว่าการพูดนี้ไม่ใช่พูดอริยสัจ พูดเรื่องเกิดแก่เจ็บตาย อสุกะอสุกัง อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ไม่เป็นอริยสัจ จะเป็นอะไร เป็นอริยสัจทั้งนั้น นี่แหละอริยสัจทำงาน ทำงานอย่างนี้เอง ทำงานด้วยปัญญา เมื่อถึงขั้นปัญญาแล้วถ้าไปโดยลำดับลำดับ แล้วก็มาทราบโดยลำดับจนกระทั่งถึงธรรมชาติที่ฝังจมอยู่ภายในจิตใจ ท่านเรียกศัพท์ธรรมะว่า อวิชชา รู้แต่ไม่แจ้ง ถ้าแปลออกแล้ว รู้แบบงู ๆ ปลา ๆ รู้อย่างโลกทั้งหลายรู้นี้แหละ แต่หาทางออกไม่ได้ ไม่ใช่วิชชา คือรู้อย่างชัดแจ้งชัดเจนแจ่มแจ้งอย่างพระพุทธเจ้ารู้นั้น

ที่นี้เวลาพิจารณาเข้าไปจริง ๆ มันไม่มีที่จะพิจารณา ปล่อยลงไป ๆ หมดแล้วหมดทางปล่อย หมดทางรู๊ว ถอยตัวเข้ามา จิตมีความสัมผัสตรงไหนจะจ่อเข้าไปตรงนั้น

ๆ สุดท้ายก็ไปสัมผัสสัมพันธ์อยู่ที่จิตเท่านั้นเอง เพราะอาการทั้งห้านี้หมดไปแล้วด้วย
 ดังที่เคยพิจารณาและได้เคยอธิบายมาแล้วหลายครั้งหลายหน จนกระทั่งถึงจิตอวิชชา
 ถึงขั้นนั้นแล้วเหมือนกับเราสาวเถาว์ลัยเข้ามาสู่ลำต้นของมัน กิ่งกอกของมัน รากของมัน
 นั้นแหละ ถอนพรวดขึ้นมาที่ตรงนี้แล้ว มันจะมีกึ่งเส้นกึ่งสายยาวเหยียดมากน้อยเพียงไรก็
 ตาม จะบรรลัยตายไปด้วยกันหมดเมื่อถอนรากแก้วมันขึ้นแล้ว

นี้ก็เหมือนกัน ตา หู จมูก ลิ้น กาย จิต อันเป็นทางเดินของอวิชชา รูป เสียง กลิ่น
 รส เครื่องสัมผัส อันที่ไปเกี่ยวข้องกับรูปก็คือจิตที่เป็นอวิชชา มันถอนเข้ามา ๆ จนกระทั่ง
 ถึงรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นอาการอันหนึ่ง ๆ เท่านั้นที่เป็นอาการของ
 จิต ออกมาจากอวิชชามาสำคัญมันหมาย ก็ถอนตัวเข้าไปเหลือแต่ธรรมชาติของอวิชชา
 อันเดียว เมื่อตัดทางเดินของอวิชชาแล้วอวิชชาที่สุดไม่มีทางไป บริษัทบริวารถูกตัดขาด
 ตัดสะพานเข้าไปหมดเหลือแต่อวิชชา เหมือนกับว่ารากแก้วอันเดียวเท่านั้น ถอนพรวด
 ขึ้นมาด้วยปัญญาญาณหยั่งทราบอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง กระเด็นออกจากกันแล้ว ภพชาติ
 อยู่ที่ไหนที่นี้ นั่นละมันชัดเจนอย่างนี้การปฏิบัติ

นี่ละตามร่องรอยแห่งความจริงเข้าไปดังที่กล่าวมาสักครู่นี้ด้วยภาคปฏิบัติ คือตาม
 เข้าไปอย่างนี้ จนกระทั่งถึงอวิชชาจริง ๆ แล้วเป็นยังไง อะไรเป็นภพเป็นชาติพาให้สัตว์
 เกิดแก่เจ็บตาย ก็คืออันนี้เอง พอถอนอันนี้ออกไปแล้วอะไรจะพาเกิดอีกที่นี้ หมด ไม่มี
 อะไรที่จะสืบต่อแล้ว ธรรมชาติอันหนึ่งคืออะไร คือความบริสุทธิ์ อันนี้ว่าอะไรที่นี้ ไม่มี
 อะไรจะว่า

อริยสัจเป็นอาการแต่ละอย่าง ๆ เป็นเครื่องกลั่นกรองธรรมชาตินี้ให้บริสุทธิ์ เมื่อ
 ธรรมชาตินี้บริสุทธิ์เต็มที่แล้ว อริยสัจก็หมดหน้าที่ไป เช่น ทุกข์ก็สักมีแต่ไว้ในธาตุใน
 ชั้นนี้เท่านั้น ภายในจิตใจไม่มีอีกเลย เพราะสมุทัยไม่มี มรรคก็มีแต่เวลาแก้กิเลสตัณหา
 อาสวะเท่านั้น เมื่อแก้กิเลสตัณหาอาสวะแล้ว ปัญญาที่เรียกว่ามรรค ๆ นั้นก็หมดหน้าที่
 ไป

จะเหลือแต่ปัญญาที่จะใช้ไปตามสมมุตินิยม ข้อธรรมข้อธรรมที่จะแนะนำสั่งสอน
 โลกสงสารต่อไปเท่านั้น ที่จะแก้กิเลสตัณหาไม่มีอีกแล้วปัญญาก็ดี เพราะเรื่องกิเลสมัน
 หมดแล้ว อวิชชาหมดแล้ว ปัญญาประเภทสังขารนั้นก็หมดหน้าที่เช่นเดียวกัน นิโรธ
 ความดับทุกข์ ทุกข์ดับไปแล้วมานิโรธที่ไหนอีก มันก็นิโรธหนเดียวเท่านั้น เมื่อเต็มที่
 แล้วนิโรธเพียงหนเดียวหมด ก็ทำหน้าที่ผ่านไปแล้ว เหลือแต่ธรรมชาติที่บริสุทธิ์พุทธโร
 เท่านั้น

นี่ละพระพุทธเจ้าเอาธรรมชาตินี้แลมาสั่งสอนสัตว์โลก พระอรหันต์ท่านเอาธรรม
 ชาตินี้แลมาเป็นรากใหญ่ เป็นรากฐานสำคัญสั่งสอนสัตว์โลก โดยอาศัยอาการแห่งชั้น

นี่เป็นเครื่องแสดงออกแห่งผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะให้เกิดประโยชน์แก่โลกทั้งหลาย ดังที่ท่านแสดงธรรมว่าอย่างนั้น ๆ ถ้าไม่มีชั้นแสดงไม่ได้นะ มีแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ นี่แสดงอาการออกมาไม่ได้ ว่าตัวว่าชั่วเป็นยังไง ๆ จึงต้องอาศัยชั้นเหล่านี้เป็นเครื่องแสดง

ด้วยเหตุนี้ขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ขอย่าเห็นสิ่งใดเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าภาคปฏิบัติ ที่จะตามร่องรอยแห่งภพแห่งชาติของตนเองเข้าสู่ความจริง คือ อวิชชาปุจฉยา สงขารรา อันเป็นรากฐานสำคัญแห่งภพแห่งชาติ ให้เห็นประจักษ์ด้วยปัญญาแล้ว ถอนพรวดขึ้นมาแล้วหมดปัญหาโดยสิ้นเชิง ไม่มีคำว่าอดีตคำว่าอนาคต ไม่มีสิ่งใดมาปรากฏทั้งนั้น เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นสมมุติทั้งหมด ธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้นหาสมมุติไม่ได้แล้ว ให้ชื่อแต่เพียงว่าวิมุตติเท่านั้น นี่ละผลแห่งการปฏิบัติธรรม สด ๆ ร้อน ๆ อยู่กับท่านผู้ปฏิบัติ

อย่าเข้าใจว่ามรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยไปแล้ว นอกจากโมฆบุรุษ โมฆสตรี โมฆภิกษุเท่านั้น จะให้กิเลสมันตมมันตุนทั้งวันทั้งคืน ถ้าจะพูดในทางความดีความดีแล้วให้กิเลสตมเอาว่าไม่มี ๆ ถ้าทำดีแล้วชี้เกียดชี้คร้านท้อแท้อ่อนแอ มีความดูดีมีในทางชั่วและการทำชั่วแล้วไม่มีถอย ตายก็ตายได้วันยังค่ำไม่มีความสะทกสะท้าน ไม่มีความกลัว ไม่มีความหวาดเสียว ไม่มีความเข็ดหลาบ นี่เรื่องของกิเลสหลอกคนหลอกอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจงให้เห็นความเข็ดหลาบด้วยอรรถด้วยธรรม แล้วจะเห็นเรื่องของกิเลสตัวหลอกลงภายในจิตใจ และถอนพรวดออกมาแล้วหมดปัญหาโดยประการทั้งปวง ฉะนั้นขอให้ทุกท่านจงตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

นี่เวลาครูบาอาจารย์ไม่อยู่ก็ขอให้เคารพตน ถ้าเคารพแต่เพียงครูบาอาจารย์แล้วมันจะมีที่แจ้งที่ลับ นั้นไม่ใช่ธรรมนะ ธรรมแท้อยู่กับตัวของเรา อริยสัจอยู่กับตัวของเรากิเลสอยู่กับตัวของเรา สติปัญญาที่จะแก้กิเลสตัวลึมนื้อลึมตัวอยู่กับตัวของเรา ขอให้พากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติต่อตัวของเราเอง

อย่าไปสำคัญมั่นหมายกับสิ่งภายนอก ยิ่งกว่าการแสดงออกของสังขารทั้งสี่นี้ มันจะแสดงออกทำไหน มันแสดงยกโทษคนอื่น ก็นั่นละคือสมุทัยคือกิเลส แสดงว่าคนนั้นไม่ดี ผู้นี้ไม่ดี คนนั้นสูงคนนี้ต่ำ คนนั้นน่าตำหนิคนนี้น่าชม ซึ่งล้วนแล้วแต่เรื่องของกิเลสที่ออกไปจากใจ ให้สติทันมันนะ ถ้าทันแล้วมันจะระงับ ตัวนี้ก็ไม่เป็นมารแก่ตัวเองและไม่เป็นมารแก่ผู้อื่น ไม่ระแคะระคายผู้อื่น เพราะดับตัวระแคะระคายออกจากตัวแล้ว ตัวนี้เป็นตัวเสนียดจัญไร ให้พากันระมัดระวังตัวนี้ให้ดี แล้วจะอยู่ด้วยกันเป็นสุข ๆ

พวกเราทั้งหลายนี้เป็นผู้ที่หอบกิเลสมา หอบกองทุกข์ความลุ่มความหลงมาด้วยกัน เวลานี้หวังในข้อรรณข้อธรรมจากครูจากอาจารย์มาชำระสะสางตนเอง อย่าให้กิเลสมันมาชำระเรานะ มันจะมาฟันหัวเราให้แหลกด้วยกันนี้ ทะเลาะเบาะแว้งกัน เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด น่าอับอายขายขี้หน้าที่สุดเลย ไม่มีอะไรที่จะเลวทรามยิ่งกว่าวสมณะ เฉพาะอย่างยิ่งวงปฏิบัติทะเลาะกัน ขออย่าให้ได้ยิน เกิดมาในภพนี้ชาตินี้กับหมู่กับคณะ สั่งสอนหมู่เพื่อนด้วยความเต็มอกเต็มใจ ด้วยความเมตตาสงสารเต็มเม็ดเต็มหน่วย สิ่งที่ไม่พึงหวังอย่าให้ปรากฏ

ขอให้ท่านทั้งหลายได้เห็นนอกเห็นใจผู้แนะนำสั่งสอน แล้วตั้งหน้าตั้งตาสำรวจระวังตนเอง และความผิดของตนเองที่มีอยู่ภายในจิตใจ อย่าให้ติดดินออกมาได้ เอาให้มันแหลกให้เห็นต่อหน้าต่อตาเจ้าของนั้นแหละ ดีกว่าที่จะไปทำคนอื่นให้กระทบกระเทือน ให้เขามาให้คะแนนเราว่าเราดีอย่างนั้น แล้วเราก้ไปตัดคะแนนเขาว่าไม่ดีอย่างนั้น เป็นเรื่องของสมุทัยมาสังหารกัน ไม่เป็นทำเป็นทางเลย

จึงขอยุติเพียงเท่านี้ เอาละพอ เหนื่อยแล้ว

พูดท้ายเทศน์

ไม่มีวิชาใดเลยที่จะค้นพบความจริงได้เหมือนวิชาของพระพุทธเจ้า วิชาธรรมเรียนจบพระไตรปิฎกก็จบเถอะ เรียนวิชาธรรมก็ดี ถ้าไม่ทำตามแบบพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ปริยัติพอจำวิธีการได้แล้วให้ดำเนินตาม นั้นละการดำเนินตามคือตามรอยแหละที่นี้ จนกระทั่งไปเจอเอาจนได้นั้นแหละ ลงรากแก้วมันก็คือ อวิชชาปุจฉยา ตามมาจากโน้น เหมือนกับเถาวัลย์มันเลื้อยออกไปโน้น โนนกระจายออกไป เลื้อยออกไป มันเกิดขึ้นจากเหง้าเดียวกอดีว เถานี้ออกโน้น เถาโน้นออกโน้น ๆ เลื้อยออกไปจากตา หู จมูก ลิ้น กาย นี้ เลื้อยออกไปหารูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ทั่วโลกธาตุ ออกไปจากกอนี้

ใคร ๆ ก็ไม่รู้จะซัดตามแต่เงามันไป เรียนก็เรียนตามแต่เงามันไป พอภาคปฏิบัติก็ย้อนละที่นี้ ตามเข้ามา ๆ ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่าน เข้ามาพบความจริงก็จะสงสัยไปไหน ในเมื่อมาเจอเอาต่อหน้าต่อตาจะไปสงสัยที่ไหน อะไรก็ตามถ้างไปเจอเข้าแล้วจะสงสัยที่ไหน ไม่เคยเห็นก็ตามมันก็ไม่สงสัยแหละ ก็เจอเอานี้จะว่าไง

นี่ก็ผมทางโน้นเขาบอกมาแล้วนี้ จะต้องได้ไปกรุงเทพฯ ฉะนั้นขอให้หมู่เพื่อนอยู่กันด้วยความเป็นสุข ด้วยความสงบ อย่าให้มีเรื่องมีราวอะไร การเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ให้ถือเป็นกิจจำเป็นสำคัญมากสำหรับเราแต่ละท่าน ๆ ในวัดนี้ อย่าได้ละได้ถอน งานอื่นอย่าเห็นเป็นสำคัญนัก ผมไม่เห็นงานใดเป็นสำคัญ เคยปฏิบัติมาอย่างนั้น แม้ครูบาอาจารย์มันเราก้พาดำเนินมาอย่างนั้น ไม่เห็นงานใดเป็นสำคัญยิ่งกว่างานนี้

งานนี้เป็นงานสำคัญมากสำหรับพระ ที่จะรื้อถอนตนออกจากทุกข์ทั้งหมด ให้เสร็จ
สิ้นไปเสียนั้นละเป็นของดีเลิศ ไอ้ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย จมแล้วฟู ฟูแล้วจมนี้ มัน
เป็นอยู่นี้มาตั้งกับตั้งกลับแล้ว แต่ละภพละชาติ แต่ละคน ๆ แต่ละรูปละนาม เหล่านี้ไม่
มีใครสงสัยแหละ ถึงเจ้าของจะสงสัยก็ตามหลักความจริงไม่มีสงสัย เป็นอย่างนั้นมาแท้
โดยไม่ต้องสงสัย เพราะธรรมชาติที่กล่าวเมื่อสักครู่นี้พาให้เป็น เมื่อถอนอันนี้ออกแล้ว
จึงหายสงสัยละที่นี้ ไม่บอกก็หายเอง ไม่มีใครบอกก็ตาม สนฺทิฏฐิโก เป็นหลักธรรมชาติ
อยู่แล้ว บอกกับตัวทุกคน

เอาละเลิกกันละที่นี้

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

สิ่งที่เหยียบย่ำทำลาย

นี่ก็ไม่ได้ประชุมเทศน์มาเสียนาน จะร่วม ๒ เดือนแล้วมั้ง เกี่ยวกับความไม่สะดวกสบายในธาตุในชั้นของเราเอง ได้กังวลุ่นวายตั้งแต่เรื่องธาตุเรื่องชั้นของตัวเอง ขาดการอบรมไปเสียเป็นเวลานาน เวลานี้ถ้าเราจะพูดตามหลักธรรมชาติที่สัมผัสสัมพันธ์กับอายตนะของเราของท่านหรือของใครก็ตาม รู้สึกว่าสิ่งที่ทำให้เลวลงนั้นมีมากกว่าที่จะทำให้สงบร่มเย็นและเจริญทางด้านอรรถด้านธรรม เพราะสิ่งยั่ววานนั้นแต่ก่อนเราไม่เคยเห็น ทุกวันนี้มีมากมาย เกิดขึ้นจากความนิยมชมชอบของคนนั้นแหละ เฉพาะอย่างยิ่งก็พวกชาวพุทธเราชอบกันนักกันหนาในสิ่งที่เคยมีอยู่แล้ว แต่ไม่ได้ฟื้นขึ้นมาให้เป็นพื้นเป็นไฟมันก็ไม่เป็น เช่นอย่างไม้ขีดไฟที่อยู่ในกล่อง มันก็เป็นท่อไม้ขีดไฟอยู่ธรรมดา แต่นำออกมาใช้แล้วมันก็เป็นไฟได้

สิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายในโลกนี้ ถ้าไม่นำออกมาใช้นำออกมาทำลาย มันก็เป็นสิ่งที่มีอยู่ธรรมดา เช่นเดียวกับไม้ขีดไฟที่อยู่ในกล่องนั้นแหละ บทเวลาอำนาจของฝ่ายต่ำมีมากมันก็ผลักดันออกมา ให้คิดให้ชวนชวย จนถึงกับได้นำออกมาใช้ให้เป็นพื้นเป็นไฟเผาโลกเผาธรรมไปตาม ๆ กันในบุคคลแต่ละคน ๆ ซึ่งมีได้ทั้งโลกทั้งธรรมถ้าเสาะแสวงหาให้มี แต่นี่มักจะเสาะแสวงหาในสิ่งที่เป็นเครื่องทำลายเสียมากกว่าที่จะเป็นความเจริญ

การศึกษาเล่าเรียนนั้นเรียนกัน พอตกลงออกมาไม่กี่วันก็ส่งเข้าโรงรำโรงเรียนแล้ว เพื่อให้รู้ให้ฉลาด ถ้าหากเป็นไปตามเจตนาของผู้ต้องการให้ลูกเต้าหลานเหลนของตนมีความรู้ความฉลาด เพื่อความสุขความเจริญแล้ว ไม่ว่าจะประเทศไหนเมืองใด มันน่าจะมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุขร่มเย็นไปตามความมุ่งหมายมากต่อมากแล้ว ไม่มีบ้านเมืองใดที่จะบกพร่อง

แต่นี้สิ่งที่บกพร่องและเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาแต่ไหนแต่ไรด้วย ก็คือความทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ก็คือความบกพร่อง ความบกพร่องนั้นก็เกิดมาจากความไม่ฉลาด เลยไม่สมที่ว่าจะอยากให้ลูกเต้าหลานเหลนของตนและตนเองมีความรู้ความฉลาด ไปที่ไหนจึงมีแต่ความทุกข์ความทรมานเต็มไปทั่วโลกดินแดน ไม่ทราบว่าการศึกษาเพื่อความรู้ความฉลาดให้เจริญรุ่งเรืองไปไหนกันหมด นั้นพิจารณาซิ อันนี้เรามองไม่เห็นกันเลย ข้ามไปข้ามมา ในความรู้สึกว่าข้ามไปข้ามมา แต่ความจริงมันเหยียบย่ำเราตลอดเวลา ไม่ให้ข้ามมัน ข้ามไปข้ามมา มีแต่มันเหยียบย่ำอยู่ตลอดเวลา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย สัมผัสสัมพันธ์เพื่อเอาความลุ่มจมฉิบหายอยู่ตลอด

อิริยาบถ นี่ที่ว่าศึกษาเล่าเรียนเพื่อความรู้ความฉลาด มันฉลาดที่ตรงไหน นี่ควรนำเอามาคิด

เราเป็นนักบวช นักบวชไม่ใคร่ครวญ นักบวชไม่พินิจพิจารณา นักบวชไม่ศึกษาอบรมเพื่อความรู้ความฉลาดโดยอรรถโดยธรรมแล้ว ไม่มีเพศใดที่จะละเอียดแหลมคม สุขุมมากยิ่งขึ้นกว่าเพศแห่งนักบวช เฉพาะอย่างยิ่งกรรมฐานของเรานี้เป็นเพศที่พระพุทธเจ้าทรงมาตั้งเดิม ตรัสรู้ก็ตรัสรู้ในกรรมฐาน ฟังซิ อิริยาบถทั้ง ๔ คือพระอิริยาบถของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่ทรงปรารภและบำเพ็ญเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้า ก็ทรงบำเพ็ญด้วยกรรมฐานเท่านั้น

อยู่ที่อยู่แบบกรรมฐาน เสวยแบบกรรมฐาน อิริยาบถทั้ง ๔ แบบกรรมฐานทั้งนั้น จนได้ตรัสรู้ขึ้นมา ก็เพราะกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งงานที่ชอบธรรมและเลิศเลอที่สุดของพระพุทธเจ้าก็คืออานาปานสติ นั่นทรงบำเพ็ญมาอย่างนั้น จนกลายเป็นความรู้ความฉลาด สุขุมเกินโลกเกินสงสาร สมควรแห่งความเป็นศาสดาของโลก นี่เพราะความใคร่ครวญ เพราะความพินิจพิจารณา เพราะความสุขุมคัมภีรภาพทุกด้านของพระพุทธเจ้า

เราเป็นลูกศิษย์ของศาสดา น่าจะได้แบบได้ฉบับมาใช้ในจิตใจอิริยาบถของเราไม่ควรจะพรวดพราด ๆ ไปตามแบบโลกแบบสงสาร เพราะอำนาจแห่งกิเลสตัณหาซึ่งผลักดันอยู่ภายใน ที่รุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าธรรมจะแสดงออกได้ ถ้าเพศนี้ไม่พินิจพิจารณาแล้วจะไม่มีเพศใด ถ้าเป็นน้ำก็ไม่มีเกาะมีดอนเลย จะเป็นท้องฟ้ามหาสมุทรไปหมด เพราะอำนาจแห่งกิเลสตัณหาท่วมหัวใจของสัตว์โลก เพราะไม่มีธรรมเป็นเครื่องกำจัด ไม่มีธรรมเป็นเกาะเป็นดอน โลกจึงหาความสุขไม่ได้ ถ้าไม่ใช้ความพินิจพิจารณาโดยธรรม เพื่อความแหวกว่ายออกจากสิ่งที่เหยียบย่ำทำลายอยู่ในจิตใจ อันนี้ปราชญ์ท่านตำหนิกันมาทุก ๆ พระองค์

คำว่าปราชญ์นั้นหมายถึงองค์ศาสดาแต่ละพระองค์ ๆ คือจอมปราชญ์ ไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดจะชมว่าสิ่งต่ำทรามและเป็นพิษเป็นภัยทั้งหลายว่า เป็นของดีมีคุณค่า แต่ธรรมชาติอันนี้เคยเป็นข้าศึกรบกันมากับธรรมของศาสดา คือธรรมท่านว่าไม่ดี มันก็บอกว่าดี ธรรมท่านว่าเป็นความเสื่อมความเสียเป็นพิษเป็นภัย มันก็บอกว่าดี คุณ นั่นฟังซิ สิ่งที่ขัดแย้งกันอยู่ในจิตใจของเราแต่ละคน ๆ นั่นแหละ ถ้าไม่นำธรรมเข้าไปพินิจพิจารณาสังเกตค้นคว้าหาเหตุเหล่านี้หรือธรรมชาติเหล่านี้แล้ว จะไม่พบไม่เห็น แต่จะได้รับความทุกข์ความทรมานเพราะมันอยู่ตลอดเวลา

ฉะนั้นผู้ที่พิจารณาให้ถึงเหตุถึงผลถึงรากถึงฐานของมันจริง ๆ ถึงกับการทำลายมันได้ ก็ต้องเป็นเพศแห่งลูกศิษย์ตถาคตคือพระเรานี้แหละ จะเป็นลูกศิษย์

ตกาศได้อย่างแท้จริงถ้าตั้งใจให้เป็น ด้วยการตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ทรงสั่งสอนไว้แล้ว ซึ่งเราก็ได้สวดทุกวันว่า สุวากขาโต ภควตา ธมฺโม นี่คือพระธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ มาทั้งสิ้น ตั้งแต่พื้น ๆ แห่งธรรมจนกระทั่งถึงที่สุดจุดหมายปลายทางแห่งธรรมและโลกแยกจากกันได้ เราสวดทุกวันคำที่ว่าตรัสชอบแล้วนี้ ให้นำมาประพฤติปฏิบัติกำจัดสิ่งที่ไม่ชอบซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของเรา นี้ เราจะมีธรรมสงบ่มเย็น

ความรู้ที่นั่นแหละอยู่ในตัวของเรา ที่เป็นเครื่องรับสิ่งทั้งหลายที่กล่าวมานี้ทั้งโลกทั้งธรรม คือทั้งกิเลสทั้งธรรมอยู่ที่ผู้รู้คือใจ ธรรมก็อยู่ที่ผู้รู้ กิเลสก็อยู่ที่ผู้รู้ สติธรรม ปัญญาธรรม ระลึกขึ้นมาเมื่อไรก็เป็นสติ พินิจพิจารณาให้เป็นธรรมเมื่อไรก็เป็นธรรม ไม่เคยครีเคยล้ำสมัย ถ้าเราไม่พาศรีพาล้ำสมัยเสียเอง ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายตลอดเวลา

อยู่ที่ไหนให้มีสติอยู่กับตัว ความเพียรอย่าเห็นห่างจากจิตใจด้วยความมีสติ ด้วยความมีปัญหา นี่คือการเพียรโดยแท้ของนักบวชเราตามองค์ศาสดาที่ทรงสั่งสอนไว้ คือความเพียรด้วยสติด้วยปัญญารักษาใจ นี้ชื่อว่าผู้ไม่ไร้สาระ คิดออกมาเรื่องใดก็ตาม ถ้ามีสติแล้วจะทราบกันทันที ๆ ว่าเป็นความคิดถูกหรือผิด ยิ่งความคิดด้วยความมีสติด้วยแล้วจะเป็นธรรมล้วน ๆ ไม่เป็นข้าศึกแฝงขึ้นมาเลย นอกจากจะปล่อยให้อำนาจของกิเลสตัณหาเหยียบย่ำทำลายสติปัญญาให้หายหน้าไปหมด ยังเหลือแต่ธรรมชาติอันนี้ทำงานเท่านั้น จึงจะเป็นพื้นเป็นไฟขึ้นที่หัวใจของเราทุกคน ให้พากันระมัดระวัง

ใจดวงนี้เป็นผู้รับเคราะห์รับกรรมในสิ่งชั่วทั้งหลายที่ตนทำลงไป ด้วยความไม่รู้ไม่เข้าใจ เพราะปราศจากเจ้าของที่แยกคายที่ฉลาด ได้แก่สติปัญญาเป็นเจ้าของของผู้รู้ เพราะฉะนั้นจึงต้องสั่งสมธรรมชาติทั้งสองนี้ไว้ในอิริยาบถต่าง ๆ อย่าให้ไร้สาระจากพระเราผู้ตั้งใจชำระสิ่งไม่ดีทั้งหลายภายในใจ เราจะได้เห็นบ้างว่า ศาสดาองค์เอกแต่ละองค์ ๆ ที่สอนธรรมไว้เพื่อความสงบร่มเย็น จนถึงขั้น ปรมิ สุข ธรรมก็ประกาศเอาไว้ว่า นตฺถิ สนฺติปริ สุขํ นี้ก็คือสุดยอดแห่งธรรมนั่นแล สุดยอดแห่งความสุขที่ธรรมพาเดินที่ธรรมพาก้าวพาไป ผู้รักใคร่ในธรรมจะเจอธรรมบทนี้ นตฺถิ สนฺติปริ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี

อะไรล่ะไม่สงบ ดินฟ้าอากาศเขาก็อยู่ตามธรรมชาติของเขา ลม ไฟเขาก็อยู่ตามธรรมชาติของเขา สิ่งทั้งหลายในแดนโลกธาตุนี้ที่อยู่ตามหลักธรรมชาติ มีอยู่ตามหลักธรรมชาติของตน ไม่แสดงอาการผาดโผนโลดเต้นให้เป็นพื้นเป็นไฟเหมือนหัวใจของสัตว์โลกนี้เลย เมื่อหัวใจนี้ได้ถูกช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ ของเจ้าของคือสติปัญญาแล้ว ธรรมชาติที่เคยรุนแรง ที่เคยเป็นพื้นเป็นไฟผาดโผนอยู่ในจิตใจ จะสงบตัวลง

ไป ๆ จนกระทั่งถึงสงบราบคาบไม่มีสิ่งใดเหลือเลย ตามบทรธรรมที่ว่า นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ นั้นจะเด่นชัดขึ้นที่ภายในใจดวงนั้น ๆ ที่มีธรรมที่ว่านี้รักษาปราบปราม

ให้ได้เห็นธรรมบทนี้ ตามทางศาสดาที่ทรงมุ่งหวังอย่างยิ่งต่อสัตว์โลกบ้างพวกเรา นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี คือที่อื่น ๆ ไหนก็ดีที่ความสุขดังที่กล่าวนี้จะเกิดขึ้นไม่มี จะเกิดขึ้นที่ใจดวงนี้ได้เท่านั้น นอกนั้นไม่ปรากฏ เพราะใจดวงนี้เกิดได้ทั้งไฟทั้งน้ำ เกิดได้ทั้งสุขทั้งทุกข์ ทุกข์ที่เป็นอนันตริยทุกข์ก็มีที่ใจ เกิดได้ที่ใจ สุขที่เป็น ปรมํ สุขํ ก็เหมือนกัน ก็เกิดได้ที่ใจของผู้รักษาตัวเองนั้นละ ธรรมที่จะยังใจให้ถึงขั้น นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนไว้ทุกบททุกบาทตั้งแต่พื้น ๆ แห่งธรรม ก็เพื่อจะก้าวเข้าสู่ นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ นี้แล ไม่ได้แยกไปที่ไหนเลย

คำว่าเป็นผู้มีศีลก็เหมือนกัน ความทำลายศีลก็คือทำลายตัวเรา ท่านจึงให้รักษาศีลเพื่อรักษาตัวของเรา กายวาจาการแสดงออกไม่ให้เป็นภัยต่อจิตใจตัวเอง สมาธิคือ ความรุ่มเย็นของใจ ไม่ดีนรณกวัดแกว่งกระวนกระวายเหมือนถูกฟันถูกไฟเผา ก็คือสมาธิของใจที่สงบด้วยอำนาจแห่งการกำจัดสิ่งที่พาให้ฟุ้งซ่านทั้งหลาย ด้วยบทภาวนาบทใดก็ตาม แนะ ท่านก็สอนไว้แล้ว

บทรธรรมที่จะทำใจให้เกิดความสงบรุ่มเย็นท่านเรียกว่าสมถธรรม ใคร ๆ ก็ได้ อ่านได้เห็นว่ากรรมฐาน ๔๐ ห้องคืออะไรบ้าง นี่ก็เป็นธรรมเพื่อให้ใจสงบเพื่อดับฟุ้งดับไฟ ซึ่งจะแจ่มถึงเรื่องกิเลสประเภทต่าง ๆ ให้เห็นชัดและทำลายกันได้ก็คือปัญญา ท่านก็แสดงไว้แล้วทุกชั้นของปัญญา นี่เป็นเครื่องสังหารกิเลส ส่วนสมาธิเป็นเครื่องต้อนกิเลสเข้ามาสู่จุดรวมเพื่อการทำลายได้ง่าย

สมาธิจึงเป็นความจำเป็น จะต้องไล่ต้อนกิเลสตัวฟุ้งซ่านวุ่นวายตัวคึกตัวคะนองให้เข้าสู่จุดที่จนตรอกจนมุม แล้วใช้ปัญญาพิจารณาคลี่คลายออก ฟาดฟันหันแหลกกันลงไปโดยลำดับลำดับของปัญญาและของกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสติปัญญาที่จะทำหั่นกันในวาระนั้น ๆ จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือเลยภายในจิตใจ

ที่นี้เราจะไปหาความสุขที่ไหน มันก็เห็นชัด ๆ อยู่ภายในจิตใจ เพราะปราศจากขำศึกภายในตัวเองเท่านั้น คำว่าขำศึกคืออะไรอีกล่ะ จะหนีกิเลสไปได้ยังไง กิเลสไม่ได้อยู่ที่อื่นที่ใด อยู่ที่ใจเท่านั้น ก็กำจัดกันลงด้วยสติปัญญาดังที่กล่าวนี้ และวิมุตติหลุดพ้นก็พ้นจากสิ่งจองจำทั้งหลายนี้เอง ไม่ได้พ้นจากอะไร แนะก็มีอยู่ที่นี้ทั้งหมด รวมอยู่ที่ใจดวงเดียวนี้

เวลานี้กิเลสในหัวใจเฉพาะอย่างยิ่งของชาวพุทธเรา มันคือด้านหาญกล้าเข้าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นชื่อว่าไม่เป็นอรรถเป็นธรรม แล้วยื่นเข้ามาก็นักบวชเราให้ระวังให้มากเดี๋ยวนี้มันกลายเป็นความตื้อด้านไปแล้วนะ ถือเป็นเรื่องธรรมดาไปหมด เพราะมันชิน

มันชาหน้าด้านในสิ่งที่เป็นภัยทั้งหลาย ในสิ่งที่ปราชญ์ทั้งหลายท่านดำหนิตเตียนถึงขนาดอย่างรุนแรง มันก็เห็นว่าเป็นธรรมดาไปหมด เพราะกิเลสพาให้ด้านนั้นละ ให้ระมัดระวังให้มากนะ

ศาสนาที่ว่าสิ้นสุดไปจากโลก ศาสนาไม่มีในสมัยนั้น ล่วงไปเท่านั้นปีเท่านั้นปี ศาสนาจะหมด คือหมดจากหัวใจแห่งความเชื่อความเคารพนับถือของสัตว์โลกนั้นแหละ ไม่ใช่คัมภีร์ไบเบิล คำว่าบาปว่าบุญได้หายไป นรกหายไป สวรรค์หายไป บาปบุญหายไปจากธรรมชาติแห่งความจริงของตน แต่มันหายไปที่หัวใจของสัตว์โลกที่เชื่อต่อความดีความชั่วทั้งหลาย เพื่อจะได้ละเว้นและสั่งสมให้มีขึ้นภายในจิตใจนี้เท่านั้น มันหมดไปที่หัวใจนี้

คำว่าบุญมันก็ไม่มี ความระลึกรู้พอที่จะเสาะแสวงบุญเสีย คำว่าบาปมันก็ไม่ได้ระลึกรู้พอที่จะกลัวบาป หิริโอตตปปะ ไม่มีภายในใจเสีย และสุดท้ายก็ถูกกิเลสด้อนเข้าสูโรงฆ่าสัตว์ ๆ สัตว์อะไร คือสัตว์มนุษย์ สัตว์ทุกประเภทถูกกิเลสมันด้อนเข้าไปสู่โรงฆ่า สัตว์ฆ่าสังหารทำลายอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นไปที่ไหนจึงมีแต่ความทุกข์ร้อนบนหัวใจสัตว์โลกเต็มไปหมด เฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์เราที่ปากมันเปราะ ๆ นี้แล ไปที่ไหนได้ยินแต่เรื่องบ่นว่าทุกข์ ๆ แต่การสั่งสมทุกข์ชวนชวยทุกข์เพื่อเผาตัวเองนั้น ไม่มีคำว่าถอยแม้รายเดียว จะไม่ปรากฏแล้วทุกวันนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้นจะให้ทุกข์ดับไปได้ยังไง เมื่อมีการส่งเสริมกันอยู่ตลอดเวลาเช่นนั้น

นักกรรมฐานเราก็เหมือนกัน อยากพบอยากเห็นความสงบสุขร่มเย็นความสิ้นกิเลส แต่เต็มไปด้วยความขี้เกียจขี้คร้าน อ่อนแอท้อแท้เหลวไหลในการประพฤติปฏิบัติตัว แล้วจะหาความดีมาจากไหน ไอ้กิเลสมันชอบสิ่งที่เราชอบนั้นนะ คือกิเลสนั้นละพาให้ชอบไม่ใช่ใครพาให้ชอบ แต่เราไม่รู้กลของมัน เราก็เหมือนสัตว์ตัวหนึ่งซึ่งถูกจูงเข้าไปในโรงฆ่าสัตว์มันก็ไม่รู้ จนเข้าไปถึงที่แล้ว หาที่ไปไม่ได้แล้ว จนตรอกเต็มที่แล้วถึงจะทราบ ก็เป็นวาระสุดท้ายที่จะตายเสีย แนะ สุดท้ายก็ตาย ตาย ๆ ด้วยกันหมด สัตว์ตัวใดที่ก้าวเข้าสู่โรงฆ่าสัตว์แล้วไม่เห็นรอดออกมาได้เลย นั้น ก็เหมือนกัน ถ้าลงกิเลสได้ ด้อนเข้าไปแล้ว ด้วยอำนาจแห่งความฉลาดของมันก็เป็นเช่นนั้น พอถึงวาระพอจะรู้ตัวก็เป็นวาระที่สายเกินไปเสียแล้ว ๆ ทำยังไง มันดีแล้วหรือที่วาระสายเกินไปในสิ่งที่ไม่ควรให้สายนั้นนะ

ก็เวลานี้ใจของเราเป็นยังไง สิ่งที่เกิดกันขึ้นเพื่อความเป็นพื้นเป็นไฟเดี๋ยวนี้ทุกหย่อมหญ้านะ เพราะถูกกิเลสมันกล่อมเอาอย่างสนิท ๆ ถือเป็นธรรมดา ถือเป็นความรื่นเริงบันเทิง ถือเป็นความนับถือเป็นความนิยมกัน ทั้ง ๆ ที่มันเป็นพื้นเป็นไฟ เวลานี้มากจริง ๆ นะ จนเรียกว่าเหลือหูเหลือตาเหลือหัวใจที่จะคิดจะอ่านไตร่ตรองตามมันได้

ถ้าหากมีข้อคิดมีความคิดเพื่อจะหลีกเลี่ยงเพื่อจะแก้ไขอยู่แล้ว ก็เป็นดังที่วานี้ คือมาก ต่อมาก ตาสัมผัสพบก็คือข้าศึก หูสัมผัสพบก็คือข้าศึก สัมผัสสัมพันธ์กับเรื่องอะไร มี แต่ข้าศึกที่มนุษย์นี้เสาะแสวงหามาเผาตัวเองทั้งนั้น ธรรมจึงยากที่จะเกิดขึ้นได้ ได้รับความทุกข์นับวันที่จะทวีคูณขึ้นโดยลำดับลำดับ

นี่ละที่ว่าโลกเจริญ ดูเอาซิ ไม่ได้เหมือนธรรมเจริญนะ โลกเจริญด้วยความรุ่มร้อน จะแผดเผามากขึ้นโดยลำดับ ๆ แล้วไม่มีใครเห็นโทษของมันด้วย เพราะความรู้ ความฉลาดไม่พอที่จะเห็นโทษของมันได้ จึงต้องได้ถูกมันขับไสเข้าโรงฆ่าสัตว์ โรงแห่ง ความทุกข์ความทรมานอยู่ตลอดเวลา

ไอ้เรานี้แบกคัมภีร์อยู่แท้ ๆ ที่หัวใจ ทำไมจึงต้องให้กิเลสมันขับไสเข้าโรงฆ่าสัตว์ เหมือนดังโลก ๆ ทั่วไปละ มันไม่โง่กว่าเขามากไปแล้วหรือ เวลานี้คำว่ากรรมฐาน ๆ จะมีแต่ชื่อแล้วนะ จะไม่มีความจริงแห่งกรรมฐาน แล้วผู้ประกอบงานอันสำคัญ ๆ เดียวนี้จะไม่มีแล้วนะ ทางจงกรมเป็นยังงัยบ้าง นี่ละทางของศาสดาทำงาน สำนักงาน ของพระศาสดาของพระสาวกอรหัตตอรหันต์ท่าน คือทางจงกรม สถานที่ในป่าในเขา ลำเนาไพรต่าง ๆ

ดังที่ท่านสอนไว้ย่อ ๆ ว่า รุกขมูลเสนาสน์ นี่ละสถานที่ที่ทำงานของจอมปราชญ์ทั้งหลาย เพื่อความหลุดพ้น เพื่อความเลิศเลอ ในป่าในเขาในถ้ำเงี้ยวผา ฟิงซิ งานของท่านคือ เกสา โลมา นขา ทันดา ตโจ ตลอดอาการ ๓๒ และทั่ว ๆ ไปที่จะสงเคราะห์เข้ามาในงานเพื่อความหลุดพ้น ด้วยความเพียรที่ประกอบด้วยสติปัญญา ทางจงกรมเป็น สถานที่ทำงานของจอมปราชญ์ คือพระพุทธเจ้าของเรา ของพระสาวกอรหัตตอรหันต์ทั้งหลายนั้นละ คือทางจงกรมในป่าในเขาที่สงบเงียบ แน่ะ

อาหารก็บิณฑบาต ปิณฑิยาโลปโภชนิ นิสุสาย ปพพชชา ได้มาด้วยกำลังปลี แข็งของตน ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิมกับการอยู่การกินการหลับการนอน มีเท่าไรก็กินตามเรื่อง ฉันทตามเรื่อง และมีความมักน้อยเป็นพื้นฐานอยู่ในจิตใจ ไม่ให้ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมเกิดขึ้นได้ อပ္ปิจจตา นี้ปราบอยู่เสมอเลย อပ္ปิจจตา แปลว่าความมักน้อย ธรรมสันโดษ คือความยินดี ถ้าลดลงมาก็มาสู่ความยินดีตามมีตามเกิดตามได้ ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิมกับสิ่งทั้งหลายที่จะให้เป็นภัยแก่ตน คือปัจจัย ๔ แน่ะ นี่ละปราชญ์ท่านเดิน ท่านเดินอย่างนี้

สรณะของพวกเรา พุทธัง สรณัง คจฺฉามิ ท่านเดินอย่างนั้นละ สำนักงานของท่าน ก็ดังที่วานี้ ท่านมีที่ทำงาน ไม่อยู่เร่ ๆ ร้อน ๆ แปรลก ๆ ปลอม ๆ เหมือนกรรมฐานแต่ชื่อดังที่ปรากฏอยู่เวลานี้ตื่นไปหมด ไม่มีแหล่งทางจงกรม จะไม่มีละนะเดี๋ยวนี้ ที่ทำงาน ของพระกรรมฐานจะมีแต่ชื่อนะ สถานที่ภาวนาอิริยาบถ ๔ จะมีแต่ของปลอมเต็มไป

หมดนะ จะไม่มีอิริยาบถที่เป็นภัยต่อกิเลส ไม่มีอิริยาบถที่เป็นคำว่ากรรมฐาน คือ ประกอบความพากเพียรทำงานตามหลักศาสนาที่สอนไว้ จะไม่มีอะไรเหลือแล้วเวลานี้

ให้คำนี้เสมอผู้จะปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ พระศาสดาท่านดำเนินอย่างไร ท่านก้าวเดินไปแบบไหนบ้าง ท่านสอนไว้หมด ตั้งแต่ขั้นสลับสไลก์เพราะศาสดาแท้ ๆ นั้นก็จารึกให้เอาไว้เห็นไหมละ นี่ละท่านเดินอย่างนี้ สถานที่อยู่ของปราชญ์ทั้งหลายท่านอยู่ยังงี้ ท่านขบฉันยังงี้ ท่านใช้สอยอย่างไร นั้นปัจฉัย ๔ ของจอมปราชญ์ท่านเป็นยังงั้นของผู้จะฆ่ากิเลส ตั้งใจดำเนินตามด้วยความสนใจ คำว่า พุทธิ สรณิ คัจฉามิ ถือพระพุทธรูปเจ้าเป็นแบบเป็นฉบับฝากเป็นฝากตาย ฝากตรงนี้ ในจุดที่เป็นธรรมเพื่อฆ่ากิเลสของตัวเองนั้นชิตถึงจะถูก

สงฆ์ สรณิ คัจฉามิ เหมือนกัน ท่านพาดำเนินยังงี้ ท่านดำเนินกันมาอย่างไร สงฆ์ สรณิ คัจฉามิ ก็คือคนธรรมดาเหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ นี้เบื้องต้น แต่เมื่อได้ต่อสู้กับกิเลสด้วยอำนาจแห่งธรรมบนหัวใจเป็นชีวิตจิตใจแล้ว ท่านก็เป็นสรณะขึ้นมา ธมฺมํ สรณิ คัจฉามิ ปรากฏขึ้นมาได้ด้วยการชวนชวายุที่ถูกต้องตั้งงามของศาสดาและสาวกทั้งหลาย ส่วนเราจะให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของเราด้วยวิธีการใดบ้าง ก็ควรนำมาพินิจพิจารณา อย่าอยู่เฉย ๆ

เดินจงกรมก็พาดีให้มันชาขาดให้เห็นเป็นไร เกิดมานี้ไม่เคยชาขาดเพราะเดินจงกรมฝ่าเท้าแตกตั้งธรรมท่านสอนไว้ ดังพระสาวกบางองค์ท่านดำเนิน ก็ให้มันเห็นบ้างซีฝ่าเท้าแตก นี่มันมีแต่หมอนแตก เสื้อขาด เพราะนั่งไม่หยุดนอนไม่หยุด นั่งนอนด้วยความขี้เกียจขี้คร้าน แน่มันขัดกันไปอย่างนั้นแล้ว ระหว่างศาสดาสาวกทั้งหลายกับพวกเรานี้ ไปไหนมันถึงเหลียวมองเห็นแต่ผ้าเหลือง เห็นแต่สีผ้ากรรมฐาน แต่งานของกรรมฐานไม่มีเหลือ มีแต่กิเลสทำงานอยู่บนหัวใจของกรรมฐาน

การแสดงออกมีแต่เรื่องของกิเลสพาให้แสดงธรรมไม่มีแสดง จะเอาความเลิศเลอมาจากไหนพระระณะ พิจารณาให้ถึงธรรมชิต ให้ถึงกิเลสแล้วก็ถึงธรรม ถ้าไม่ถึงกิเลสแล้วจะไม่ถึงธรรม เพราะธรรมนั้นถูกกิเลสครอบเอาไว้เวลานี้ เพราะฉะนั้นจึงต้องลากกิเลสออกมาด้วยอำนาจของสติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม นี้จะได้เห็นเรื่องของกิเลส นอกนั้นไม่เห็น กุสิดิ คือความขี้เกียจ หินวิริยิ ความเพียรเลว ไม่มีทางที่จะให้รู้เรื่องของกิเลสเป็นยังงี้ เรื่องของธรรมเป็นยังงี้ จะไม่เห็นไม่รู้ อิริยาบถทั้ง ๔ อย่าลืมนะ ตัวถ้าอยากรู้อยากเห็นธรรม

นี่พระก็มากเข้าโดยลำดับลำดับในวัดนี้ แล้วมาเพื่ออะไร ให้สำเนียงศึกษาทั้งทางตาทางหู จิตใจเป็นสำคัญ อย่าอยู่เฉย ๆ ใช้ความคิดความอ่าน นี่ที่หนักใจเวลานี้ ไม่ได้ยกตนข่มท่านนะ เราพูดในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์ มองดูอากัปภิกิริยาการแสดง

ออกของหมู่เพื่อน มักจะไม่ค่อยใช้สติปัญญา นี่ชีวิตที่เคยพูดเสมอ ๆ มันน่าพูดจะไม่ให้พูดอย่างไร ก็มันสะท้อนอยู่ในสายตา ในขณะที่ยัง ขณะที่เราเห็นความเคลื่อนไหวของเพื่อนฝูงที่มาอาศัยอยู่ เพื่อการอบรมศึกษาหาความรู้ความฉลาด แต่การแสดงออกนั้นมันไม่ใช่ความรู้ความฉลาดดังที่มุ่งมาศึกษานี้แหละ หรือว่าผู้เป็นหัวหน้านี้พาแสดงอย่างนั้นหรือ นี่ก็น่าพิจารณาอีกเหมือนกัน แล้วกิเลสมันจะหลุดลอยไปด้วยวิธีการอย่างนั้นหรือ นี่ที่สำคัญอีกอันหนึ่ง ถ้าว่าแสดงออกด้วยวิธีการอย่างนั้น กิเลสมันก็ต้องเป็นกิเลสไปหมดไม่เป็นธรรม แล้วครูบาอาจารย์ผู้เป็นธรรมท่านเอาอันนั้นหรือมาแสดง นี่มันน่าคิดนี่นะ ทำอะไรไม่ใช่ความคิดพิจารณา

เวลามีแขกมีคนที่เหมือนกันให้ระมัดระวังนะ อย่าไปคุ่นกับใคร แต่ไม่รังเกียจใคร หากไม่คุ่นกับใคร นอกจากธรรมเท่านั้นที่เป็นที่ฝากเป็นฝากตายของพระของเรา ให้นักแน่นในธรรมทั้งหลาย มีสติธรรมเป็นสำคัญ สติธรรมนี้สำคัญมากนะ เพราะฉะนั้นเวลาพูดขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นวาระใด สติธรรมนี้จะปราศจากไม่ได้ เพราะเป็นธรรมที่สำคัญมากที่สุด เป็นพื้นฐานที่จะให้เกิดแห่งธรรมทั้งหลายทุกแห่งทุกมุมของธรรม เกิดจากสติธรรมนี้ทั้งนั้น จึงได้พูดถึงเสมอ ๆ ถ้าเป็นอาหารก็ประเภทที่ว่าเป็นพื้นฐานของอาหารนั่นเอง แน่ะ

นี่ก็อ่อนลง ๆ ทุกวัน ๆ รู้ในหัวใจของเจ้าของที่เคยใช้ต่อโลก รู้สึกว่าอ่อนเข้ามา อ่อนเข้ามา หดเข้ามา ๆ นะ สุดท้ายแล้วจะเป็นลักษณะที่หัวใจหดหนาระอาใจไปแล้วนะ และเป็นความขวนขวายน้อยเข้ามา ๆ เพราะอะไรนี่ก็ทราบเรื่องสาเหตุ แต่ไม่จำเป็นต้องจาระไนกัน นี่เรียนมาเสียจนเต็มสติกำลังแล้ว เรียนเรื่องธาตุเรื่องขันธ เรื่องเป็นเรื่องตาย เรื่องเฒ่าเรื่องแก่ เรื่องความทุกข์ความลำบากอะไรนี่ เรียนอยู่ตลอดเวลา

โลกอันนี้ก็เหมือนกัน เอ้า เรียนให้จบในหัวใจซิ แล้วมันจะสุดกันที่ตรงนั้นแหละ จะไม่มีอะไรเป็นปัญหาเลย ถ้าเรียนโลกให้จบด้วยธรรมแล้วไม่มีอะไรเป็นปัญหาสร้างขึ้นในหัวใจได้เลย ที่เป็นปัญหาเดี๋ยวนี้ก็คือเราตามไม่ทันมันนั่นเอง เรื่องของโลกตามไม่ทัน เพราะมันแหลมคมมาก คำว่าโลก ๆ จะไม่หมายถึงกิเลสเป็นพื้นฐานของโลกจะหมายถึงอะไร นี่ละสำคัญอยู่ที่ตรงนี้ จึงต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องขุดเครื่องคั่นกันขึ้นมา อันไหนที่ควรสังหารทำลายก็เอาให้เรียบไปหมดภายในหัวใจแล้วจะไม่มีปัญหาเลย นี่เรียกว่าเรียนสุด สุดเหตุสุดผล สุดโลกสุดธรรม สุดที่หัวใจ แล้วก็ไม่มีความเป็นปัญหาขึ้นมาให้ได้รับความทุกข์ความลำบากอีกเหมือนแต่ก่อน

ให้นักในความเพียรนะ สถานที่นี้เป็นสถานที่หนักความเพียรนะ ครูบาอาจารย์พาถือความเพียรนี้เป็นหัวใจของพระกรรมฐาน ของผู้ต้องการความพ้นทุกข์ อย่าลืมอย่าให้เห็นไอ้ที่เด่น ๆ ด้าน ๆ อยู่ นั่น เก้ ๆ กัง ๆ อะไรอยู่ ที่มองดูแล้วมันขวางตา ลูก

ตาจะแตกนะว่าไง วันหนึ่ง ๆ เราไม่ให้มีงานอะไรเลย ให้มีแต่เวลาประกอบความ
 พากเพียรของพระของเณรเท่านั้น เราสงวนมากเรื่องอย่างนี้ เพราะเราไม่เห็นสิ่งใดว่า
 เป็นของเลิศเลอยิ่งกว่าการประกอบความเพียร เพื่อสังหารกิเลสตัวเป็นภัยภายในจิตใจ
 ของเราแต่ละคน ๆ แต่ละองค์ ๆ อันนี้เป็นสำคัญมาก จึงต้องให้มีเวลาเพื่ออันนี้อย่าง
 เดียวเท่านั้น เราอยากพูดว่าอย่างเดียวกันเท่านั้น

สิ่งเหล่านั้นอาศัยช่วงเวลาชั่วเวลานิดหน่อย จึงไม่ให้ไปกังวลกับมัน ให้มีหน้าที่
 การงานอยู่กับใจอย่างเดียว นี้เรียกว่าอยู่กับความเพียรอย่างเดียว ใครอยู่ที่ไหนก็ให้
 เป็นความเพียรอยู่นั้นซิ เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา นี่คืองานของพระ อย่าให้ลดน้อย
 ถอยลงไปนะ จะลดคุณค่าของพระไปโดยลำดับ หากพระเรายังพอมีคุณค่าอยู่บ้างนะ
 ถ้าไม่ให้กิเลสเอาไปถลุงเสียจนหมดคุณค่าแห่งธรรมที่ควรจะมีอยู่ในใจนั้นนะ

เออละ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

เราจะจริงหรือไม่เท่านั้น

คำที่พวกเราชาวพุทธทั้งหลายได้ระลึกฝังจิตมาเป็นเวลานาน เฉพาะอย่างยิ่งนักบวช และนักปฏิบัติเรา ระลึกทั้งทางด้านจิตใจ และประกอบความพากเพียร เพื่อให้เป็นไปตาม แนวของที่เราระลึกถึงอยู่นั้นคือ พุทธฺ ธรรมฺ คจฺฉามิ ธรรมํ สงฺฆํ ธรรมฺ คจฺฉามิ นี้ ไม่ใช่ เรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องความอัศจรรย์ ธรรมอัศจรรย์ เป็นธรรมที่รื้อโลกรื้อสงสาร รื้อวิญญู ทุกข์ ออกจากจิตใจของสัตว์โลกได้โดยไม่ต้องสงสัย

เฉพาะชาวพุทธและนักบวชผู้ปฏิบัติควรระลึกให้ถึงใจตัวเอง เพราะพระพุทธเจ้าทรง สั่งสอนโลก ทรงสั่งสอนด้วยความเห็นภัยจริง ๆ และเห็นคุณอย่างถึงใจทั้งสองอย่าง ไม่ใช่ สักแต่ว่ามาเทศนาว่าการ หรือสั่งสอนโลกพอเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น แต่ออกมาจากใจจริงของพระองค์ ที่เราได้ยึดว่าเป็นสรณะของเราคือ พุทธฺ ธรรมฺ คจฺฉามิ

องค์ศาสดาเอกนี้ท่านดำเนินอย่างไร จึงได้ถึงขั้นถึงภูมิแห่งความเป็นศาสดาเอก และ ธรรมนั้นเป็นธรรมที่ตรัสไว้โดยชอบธรรม ออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์สุดส่วนแล้ว ท่าน ดำเนินอย่างไร ควรระลึกให้ถึงใจ อย่าให้จิตจางห่างเหินจากธรรมนี้ ข้าศึกจะไม่ได้เข้าใกล้ ชิดติดกับหัวใจ และทำลายใจไปตลอดเวลา ดังที่เคยเป็นมาและเป็นอยู่เวลานี้ ซึ่งไม่สมกับ ความมุ่งหมายของธรรม และพระประสงค์ของพระพุทธเจ้าเลย

สถานที่อยู่ของพระพุทธเจ้าก่อนที่จะมาเป็นศาสดาของโลกนั้น ท่านอยู่ในที่เช่นไร เหล่านี้เคยพูด เคยแสดงให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายทราบมาหลายครั้งหลายหนแล้ว ควรจะถึงใจ ฝังลงอย่างลึกซึ้ง แล้วดำเนินตามนั้นด้วยความพอกพองใจตามเสด็จพระพุทธเจ้า สถานที่ อยู่ของพระพุทธเจ้าอยู่ในป่าในเขา เป็นสิ่งที่โลกทั้งหลายไม่พึงปรารถนาอยากอยู่กัน แต่

เป็นที่เหมาะสมสำหรับผู้บำเพ็ญธรรมซึ่งต้องการความสงบสันต์ เพราะสถานที่เช่นนั้นคนไม่พลุกพล่านวุ่นวาย เป็นไปเพื่อความสะดวกสบายในการบำเพ็ญสมณธรรม

ในตำรับตำราเฉพาะอย่างยิ่งพุทธประวัติ เราได้เห็นแล้วว่าพระองค์ทรงอยู่บำเพ็ญหลับนอน สถานที่เช่นไร ตั้งแต่วันเริ่มแรกออกทรงผนวช ปรากฏว่าเป็นป่าเป็นเขา เป็นที่อดอยากขาดแคลนทั้งนั้นสำหรับธาตุขันธ์ สำหรับโลกเขาไม่ต้องการความเป็นอยู่ของพระพุทธรเจ้าทุก ๆ พระอาการ แต่พระองค์ซึ่งเป็นโลกเหนือโลกทั่ว ๆ ไปก็จำต้องอยู่จำต้องอดทน ทั้ง ๆ ที่ใจหนึ่งซึ่งเป็นความเคยชินนั้นไม่อยากจะอยู่ ไม่อยากบำเพ็ญในสถานที่เช่นนั้น แต่ก็จำต้องได้อยู่ได้บำเพ็ญ

นี่แสดงให้เห็นชัดแล้วว่า การเริ่มต้นฆ่ากิเลส ขำระกิเลส ก็เริ่มต้นฝืนกันตั้งแต่บัดนั้น คำว่า ป่า มิหนำซ้ำยังบอกว่า รุกขมูลเสนาสน์ อีก คืออยู่ตามร่มไม้ชายเขา หาทີ่สะดวกสบายไม่ได้เลย จึงไม่เป็นที่ทรูหราดังที่โลกทั้งหลายนิยมกัน ธรรมนิยมกับโลกนิยมต่างกัน อย่างนี้ตั้งแต่เริ่มแรกมา แม้องค์ศาสดาก็ทรงบำเพ็ญมาอย่างนี้ อดทนต่อสู้กันมาอย่างนี้ไม่เคยลดละ

การต่อสู้เมื่อกิเลสยังมีอยู่ในพระทัยมากน้อยเพียงไร การต่อสู้จะต้องมีกันมากน้อยเพียงนั้น ถึงขั้นควรสลบก็จำต้องสลบไป หากว่าควรจะตายก็จำต้องตาย แน่ แต่ไม่ถึงขั้นนั้น เพียงเป็นขั้นสลบ เพราะการฝึกรัดการฝืนการทรมานกันกับกิเลสให้หมดสิ้นไปจากจิตใจ จึงไม่ใช่เป็นของง่ายในการอยู่ของพระพุทธรเจ้า หากจะเป็นบ้านเป็นเรือนก็เป็นกระต๊อบเล็ก ๆ น้อย ๆ พอบังแดดบังฝนเท่านั้น

ไปบิณฑบาตก็ได้ตามคนที่เขาให้ทานอยู่ตามประเพณี ไม่ใช่คนที่รู้จักศาสนาดังที่เป็นอยู่เวลานี้ในเมืองไทยของเราเลย เขาให้ทานตามประเพณีของเขาเช่นนั้น ได้อาหารไม่ว่าชนิดใดมา ก็มาคลุกเคล้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนถึงกับขั้นจะเสวยไม่ได้ก็มี ในพระประวัติมีมาอย่างนั้น แต่ก็ทรงฝืนเสวยจนได้ นี่แหละคำว่าฝืน แม้แต่เสวยพระกระยาหารก็

ยังต้องฝืน เพราะอาหารเหล่านั้นไม่ได้เหมือนอาหารของกษัตริย์ซึ่งอยู่ในพระราชวัง เป็นกันคนละโลกทีเดียว

เครื่องนุ่งห่มใช้สอยก็เหมือนกัน อาจจะเป็นเรื่องของฤๅษีดาบสไปก็ได้ เพราะยังไม่เป็นแบบเป็นฉบับตายตัวออกจากความเป็นศาสดา เป็นคนที่มีกิเลสอยู่ธรรมดาเหมือนโลกทั่ว ๆ ไป พระองค์ก็ย่อมจะเป็นอย่างนั้นในเวลาบำเพ็ญ อาจจะเป็นเพศฤๅษีดาบส หรืออะไรไปทำนองนั้น การประกอบความพากเพียรก็ต้องลูบ ๆ คลำ ๆ เพราะเป็นทางไม่เคยเดินสิ่งไม่เคยทำย่อมจะผิดจะพลาด จนถึงกับได้รับความลำบากถึงขั้นสลบ ก็เพราะการลูบคลำหาทางที่ถูกต้องตั้งมานั้นแล

เหล่านี้เป็นเครื่องยึดเป็นเครื่องดำเนินของพวกเราได้เป็นอย่างดี ผู้ใดก็ตามถ้าเห็นการดำเนิน วิธีดำเนิน วิธีอยู่ ทุกพระอาการของพระพุทธเจ้าหากเป็นของไม่พึงปรารถนาแล้ว ผู้นั้นก็ชื่อว่าจะสุดจะสิ้นในเรื่องการบำเพ็ญตนเพื่อมรรคเพื่อผลต่อไป จะทำไม่ได้ เพราะจิตไม่ยอมรับ กิริยาอาการที่จะทำก็ย่อมทำไม่ลง แต่พระพุทธเจ้าในเวลาบำเพ็ญพระองค์ทรงพร้อมทั้งนั้น ตายก็ยอม ยอมตาย นี่ละเรื่องสัจจะของพวกเราท่านดำเนินมาอย่างนี้

การทรงบำเพ็ญทางด้านจิตใจก็ต้องบีบบังคับกิเลสตัวสำคัญ ๆ ที่ทำให้คิดถึงหอุปสรรคทราชมณเฑียรบริษัทบริวารวงศ์กษัตริย์ ซึ่งเคยเป็นมาตั้งแต่วันประสูติ จนกระทั่งวันเสด็จออกทรงผนวช ทำไมจะไม่ฝึกลีเกลา กิเลสประเภทเหล่านี้ต้องฝึกลีเกลา กิเลสกษัตริย์กับกิเลสคนสามัญธรรมดา ถ้าพูดน้ำหนักแห่งความเป็นพิษเป็นภัยแล้ว กิเลสกษัตริย์นั้นแหละหนักมากกว่ากิเลสคนธรรมดา เพราะมีแต่ความห่วงความโย มีแต่สิ่งที่ผูกพันจิตใจให้ก้าวเดินไม่ออกทั้งนั้น

แต่พระองค์ก็ทรงฝืนจนกระทั่งเสด็จออกได้ พอพระทัยในการที่จะบำเพ็ญ เพื่อชำระสิ่งผูกพันทั้งหลายเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปได้โดยลำดับลำดับมา จนคืนวันที่จะได้ตรัสรู้ สรุปลงมาเป็นเวลา ๖ ปี วันนั้นเป็นวันที่ตัดสินเด็ดขาดกันลงถึงเรื่องความเป็นความตาย ความได้

ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าหรือไม่ หรือจะตายเสียก่อน ได้ตัดสินพระทัยลงในคืนวันนั้น จะประทับนั่งภาวนาเพื่อความตรัสรู้โดยถ่ายเดียวเท่านั้น หากไม่ตรัสรู้ ร่างกายจะเหี่ยวแห้ง หรือตายไปเสียเมื่อไร ก็พร้อมที่จะให้เป็นไปตามนั้น แต่การบำเพ็ญเพียรเพื่อความตรัสรู้นี้ ไม่ลดละ จนกว่าจะสิ้นลมหายใจไปเสียเท่านั้น

นี่เป็นความเด็ดเดี่ยวอาภายของศาสดา ผู้นำธรรมมาสอนโลกด้วยสวากขาตธรรม คือตรัสไว้ชอบ ก็เพราะความรู้ชอบของศาสดาองค์เอกไม่ถอยหลังนั่นเอง นี่คือนิเวศน์ตัวอย่าง ในการตะเกียกตะกายของพระพุทธเจ้าที่เป็นสรณะของชาวพุทธเรา เฉพาะอย่างยิ่งของเรา แต่ละท่าน ๆ โปรตได้ระลึกลงไปถึงใจ อย่าได้หยิบหรือเอื้อมมือออกไป ให้กิเลสมาจุด มาลากเอาขึ้นเขียงของมันอย่างง่ายตาย หากความคัดค้านต้านทานกันไม่ได้ อย่างนั้นไม่ถูก เลย

นักปฏิบัติเป็นนักที่ใคร่ครวญ เป็นนักที่สุขุม เป็นผู้อดทนต่อกิจการที่ชอบ เฉพาะอย่างยิ่งการประกอบความเพียรเพื่อถอดถอนเสี้ยนหนาม คือกิเลสแต่ละประเภท ๆ ออกจากหัวใจเรา เป็นสิ่งที่ถอดถอนได้ยากยิ่งกว่าถอดถอนสิ่งใด ยิ่งกว่าการรบการต่อสู้สิ่งใด ทั้งนั้น เพราะจะต้องได้ใช้สติปัญญากำลังวังชาทุกแง่ทุกมุม มีเท่าไรเป็นโหมกันมาหมด มาต่อสู้กับกองทัพแห่งกิเลส ที่พาสัตว์ให้ล้มจมอยู่ตลอดเวลาหาความหลุดพ้นไปไม่ได้นี้ นี่ละ จึงเป็นของยาก ยากอย่างนี้

คำว่ายาก ก็คือกิเลสตัวที่มันขัดมันขื่นนั้นแลทำให้ยาก ไม่ใช่ธรรมพาให้ยาก ไม่ใช่ มรรคผลนิพพานพาให้ยาก ไม่ใช่ความสิ้นทุกข์ความสิ้นกิเลสพาให้ยาก การต่อสู้กิเลสเพื่อ ให้สิ้นซากไปเสียจากใจนี้ ย่อมได้รับการกีดการขวางกับมันไม่ใช่บ่อย นี่ละความยาก ยาก เพราะกิเลสมันต่อสู้เราเท่านั้น อย่าเพิ่งคิดไปอย่างอื่น จะทำให้เกิดความท้อถอยน้อยใจแล้ว ลดละความพากเพียรของตนลงโดยลำดับ ให้กิเลสหัวเราะเยาะอยู่ทั้งวันทั้งคืนที่เรา ประกอบความเพียรด้วยความไม่เป็นท่า ดังนั้นขอให้ทุกท่านได้ตั้งใจในการบำเพ็ญของตน

มีเรานี้เท่านั้นที่จะรับผิดชอบตัวของเรา โลกทั้งโลกจะเป็นโลกใดก็ตามในสามโลกนี้ คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก หรือกามภพ รูปภพ อรูปภพ ทั้งสามนี้เราอย่าไปมอบจิตใจให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดภพหนึ่งภพใด เป็นผู้ที่จะจุดลาก หรือมาช่วยจุดลากเราให้หลุดพ้นจากทุกข์อันเป็นผลของกิเลสสร้างขึ้นมา นอกจากอรรถธรรมคือความเพียรของเรานี้เท่านั้นที่จะจุดลากเราได้ ที่จะเป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตาย และถอดถอนกิเลสทุกประเภทออกจากหัวใจเราได้ และหลุดพ้นทุกข์ไปโดยสิ้นเชิง จากธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้เท่านั้น

ไม่มีสิ่งอื่นสิ่งใดที่จะมาจุดลากมาช่วยเราให้พ้นจากทุกข์ไปได้ ในบรรดาที่กล่าวมาทั้งหมดในแดนแห่งโลกธาตุนี้ เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ควรจะหวังพึ่งสิ่งใด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมี อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา มัตถังตริงตราชอยู่ตลอดเวลาทั้งนอกทั้งในทั้งใกล้ทั้งไกล ขึ้นชื่อว่าสมมุติแล้วมี อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา เต็มตัวด้วยกันทั้งนั้น เราจะหวังพึ่งอะไรนอกจากจะหวังพึ่งธรรม ซึ่งเป็นเครื่องจุดลากกิเลสตัวสำคัญที่พาให้สัตว์ลุ่มจม มีเราเป็นสำคัญคนหนึ่งไม่ด้อยกว่าสัตว์ทั้งหลายนี้เลย นี่ละสำคัญมีเท่านี้

จงพากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เชื่อพระพุทธเจ้า เพราะเชื่อกิเลสก็เคยเชื่อมานานแล้ว เชื่ออยู่ตลอดเวลา ผลที่เกิดขึ้นจากความเชื่อและเดินตามมันด้อย ๆ ได้อะไรบ้าง มีแต่ความลุ่มจมฉิบหาย วันคืนปีเดือนคือมืดกับแจ่มผ่านไปผ่านมายุ่งเช่นนี้ ดังที่เราเห็นมาตั้งกัปตั้งกัลป์แล้ว มีมืดสว่างอันไหนมืดแจ่มอันใด เดือนใดปีใดวันใด สถานที่ใดวัดใดใดได้เข้ามาจุดลากเราพุงเราให้หลุดพ้นจากทุกข์ นอกจากความดีที่เราสร้างไว้สำหรับเรานี้เท่านั้น เราเป็นผู้รับผิดชอบเรา ต้องคิดอย่างนี้เสมอ นักบวชนักปฏิบัติ อย่าหวังพึ่งใคร

สิ่งที่เราได้เคยสัมผัสสัมผัสมาแล้วในโลกนี้ ไม่บกพร่องแล้วในจิตวิญญาณของแต่ละดวง ๆ ไม่บกพร่องแห่งความท่องเที่ยวในวัฏสงสารคือการเกิดแก่เจ็บตาย เพราะเชื่อแห่งกิเลสมันฝังอยู่ภายในจิตให้ต้องงอกต้องเกิดอยู่ตลอดไป แล้วก็ตายกันตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้ เราไม่เห็นหน้อยหน่าสิ่งที่เป็พิชเป็นภัยแก่เราอยู่ภายในตัวภายในจิตใจนี้ เราจะไปเบื่อหน่ายอะไร เราไม่เห็นโทษจุดนี้เราจะไปเห็นโทษจุดใด เราต้องคิดให้มาก

นี่ละคำว่า สรณฺ คจฺฉามิ คือองค์ศาสดาพาดำเนินมาก่อนแล้ว ทุกข์มาน้อยเพียงไร ในการต่อสู้กับกิเลส กิเลสของพระองค์กับกิเลสของเราเป็นความเหนียวแน่นแก่นฉลาด แหลมคมเช่นเดียวกัน แต่เรามีผิดกันกับพระองค์อยู่ที่ว่า ได้พระโอวาทคือเครื่องมืออัน สำคัญทันสมัยจากพระองค์ มาทำหั่นฟันกับกิเลสให้แตกกระจัดกระจายไปด้วยความเพียร มีสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นสำคัญนี้เท่านั้น นี่ต่างกับกับพระพุทธเจ้าซึ่งทรงเสาะแสวงโดย ลำพัง ที่เรียกว่าสยัมภู เวลาารู้ก็รู้โดยลำพังพระองค์เท่านั้น ไม่มีใครมาแนะนำสั่งสอนเลย แต่เรานี้เป็นผู้ได้รับการแนะนำสั่งสอนจากพระพุทธเจ้าทุกแห่งทุกมุม ธรรมทั้งหมดที่นับพอ ประมาณ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี ล้วนแล้วแต่เป็นอุบายวิธีและเครื่องมือ สำหรับที่จะ สังหารกิเลสทั้งนั้น เราได้รับมาหมด เรียนก็เรียนมาพอสมควรแล้วทุก ๆ ท่าน นี่ละที่ แปรต่างจากพระพุทธเจ้า

เครื่องมือเราก็มี มีแต่เราจะจริงหรือไม่จริงนี้เท่านั้น ให้พากันฝังจิตลงในปัจจุบัน เห็น โทษแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากกิเลสอย่างแท้จริง และเห็นคุณค่าแห่งธรรมเป็นเครื่องจุด ลากจากกิเลสให้ถึงใจเช่นเดียวกัน ความเพียรของเราจะได้ก้าวไปโดยลำดับ ไม่ถอยหลังดั่ง ที่เป็นอยู่และเป็นมา ผู้ปฏิบัติต้องเป็นเช่นนั้นเสมอ จิตเวลาเด็ดต้องเด็ด อย่าอ่อนแอห่อแท้ ไปตลอดสาย อันเป็นเรื่องของกิเลสหลุดลากลไป หากฎเกณฑ์หาที่สุดยุติแห่งป่าช้าความเกิด ตายของเรานี้ไม่พบไม่เจอเลย ถ้าเป็นดั่งที่เป็นมานี้

เวลานี้เราจะตัดภพตัดชาติออกจากจิตใจของเรา ซึ่งฝังเชื้อคือภพชาติอยู่ในตัว ด้ยกัน ด้วยความพากเพียรนี้ไม่ลดละ นี่ละคำว่า พุทฺธํ สรณฺ คจฺฉามิ ของพระพุทธเจ้าเป็น แบบฉบับดั่งที่กล่าวมานี้ ธมฺมํ ที่เกิดขึ้นได้ในพระทัยของพระองค์จนกระทั่งอนโลกธาตุ ด้ นำมาสั่งสอนสัตว์โลกเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ ออกมาจากความเดนตายของพระพุทธเจ้า ที่ ทำหั่นกับกิเลสไม่มีการลดละท้อถอยนี้ต่างหาก ไม่ใช่เกิดมาจากความอ่อนแอห่อแท้เหลว ไหลอะไรเลย เราจึงไม่ควรจะเหลวไหล

กิริยาอาการทุกส่วน ให้ดูอาการของจิตที่คิดออกมามันโง่หรือมันฉลาด มันคิดไปทางกิเลสหรือทางธรรมะ ผู้ปฏิบัติดูจิตใจนี้อย่าดูที่อื่น อย่าดูต้นไม้ภูเขา อย่าดูดินฟ้าอากาศ อย่าดูมืดดูแจ่ม อย่าดูสัตว์ดูบุคคลดูวัตถุต่าง ๆ ให้ดูอาการของจิตที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่เวลานี้ ตัวนี้แลเป็นตัวสร้างเหตุให้เกิดทุกข์อยู่เสมอ เพราะกิเลสเป็นเครื่องผลักดัน เป็นผู้บัญชางาน เป็นเจ้าของงาน เป็นตัวจักรอันใหญ่ มันหมุนเวียนอยู่ภายในจิตใจนี้

คำว่าวัฏจักรกับวัฏจักรนี้จะเป็นอะไร ถ้าไม่ใช่เป็นอยู่ที่จิตของเราจากกิเลสที่พาให้หมุนอยู่นี้เท่านั้นไม่มีอะไรเป็น กว้างแสนกว้างก็เถอะเรื่องโลกอันนี้ไม่มีพิษมีภัยอันใด นอกจากกิเลสที่ฝังอยู่ในใจนี้เท่านั้นเป็นพิษต่อสัตว์ทั้งหลาย มีต่อเราเป็นต้น เราไม่เห็นโทษของมัน ในจุดนี้เราจะเห็นจุดไหน นี่ละผู้ปฏิบัติให้ทำความเข้าใจลงที่จุดนี้

การหลับการนอน การซื้อเกี้ยวซื้อคร้าน การท้อแท้อ่อนแอเราเคยเป็นมาแล้วได้ผลอย่างไรบ้าง เามาทดสอบกับความเพียรของเรา ความเพียรวันนี้ได้ผลอย่างไรบ้าง และกิเลสได้เหยียบย่ำทำลายกี่ครั้ง เรามีการชนะกิเลสในแง่ใดบ้าง พอที่จะโหมกำลังเข้ามาสู้กับมันให้ได้ชัยชนะไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงกิเลสขาดสะบั้นออกจากใจให้เห็นอย่างชัดเจนทีเดียวว่า จิตดวงที่เป็นเจ้าแห่งวิภูฏะ ครองวิภูฏะมาเป็นเวลานานแสนนานนี้ได้ยุติกันลงแล้วในขณะนี้ ในวันนี้ ในอิริยาบถนี้ ด้วยความพากเพียรอันเด่นชัด เห็นประจักษ์ภายในจิตใจของเราคนเดียว ให้เห็นอย่างนี้นักปฏิบัติ

นี่ละถ้าว่า ธรรม์ สรรณิ คจฺฉามิ เป็นธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ออกมาจากความรู้ชอบทุกแง่ทุกมุมแล้ว จึงได้ตรัสไว้ชอบ และ สงฺฆิ สรรณิ คจฺฉามิ ผู้ตามเสด็จพระพุทธเจ้านั้น ไม่ใช่คนท้อแท้อ่อนแอ ไม่ใช่คนโง่เง่าเต่าตุ่น กินแล้วนอนนอนแล้วนิน แต่เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร มุ่งหวังต่อธรรมอย่างแรงกล้าที่จะหลุดลากตนให้หลุดพ้นจากทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น เพราะเห็นภัยกิเลสก็เห็นมามากต่อมาก

ในประวัติของพระสาวกแต่ละองค์ ๆ เราพอจะทราบได้ว่าเป็นอย่างไร บางองค์ถึงกับอยู่บ้านไม่ได้ อย่างพระยสกุลบุตร เป็นต้น ต้องได้ออกหนีจากบ้านจากเรือน แล้วเผชิญไป

เจอเอาพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงโปรดจนได้หลุดพ้นจากทุกข์ได้เป็น สรรณิ คัจฉามิ ของพวกเรองค์หนึ่งในปฐมกาล คือ ที่แรก ๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นี้ละพระสาวกแต่ละองค์ ท่านเป็นอย่างนี้ ควรนำท่านมาเป็นคติตัวอย่าง

กษัตริย์ก็มีที่มาเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นอรหันตสาวกเสียด้วย มีมากต่อมาก เศรษฐี กุฎุมพี มีมากต่อมาก เวลาสละตนออกมาสู่หลักธรรมหลักวินัย เพื่อความพ้นทุกข์ตามพระพุทธเจ้าแล้วท่านดำเนินเป็นยังไง เหมือนฝ่ามือกับหลังมือ พลิกเปลี่ยนเป็นคนละโลกไปเลย ความรู้ความเห็นที่เคยเป็นมาในทางโลกนั้นลบทิ้งออกหมด หาเอาใหม่เรียกว่าโลกุตระสมบัติ เอาจากเครื่องมือของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนนี้ เข้าไปประหัตประหารสิ่งที่เป็นพิษร้ายทั้งหลายอยู่ภายในจิตใจ จนกระทั่งได้บรรลุธรรมทั้งหลาย ถึงแดนพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง เป็น สรรณิ คัจฉามิ ของพวกเรามาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ท่านเป็นพระประเภทที่กล่าวมาแล้วนี้แล

การอยู่การกินการหลับการนอน ที่พักอาศัยของท่าน ที่บำเพ็ญความพากเพียร ท่านบำเพ็ญ ท่านอยู่ท่านกิน หลับนอนในที่เช่นไร ในสถานที่เช่นไร มีแต่เป็นสถานที่โลก สิ่งในโลกไม่พึงปรารถนากันทั้งนั้น...ท่านอยู่ นั้นละธรรมเกิดในแดนเช่นนั้น แดนที่โลกทั้งหลายไม่ชอบกัน ธรรมชอบเช่นนั้น ผู้บำเพ็ญธรรมจึงชอบอยู่ในสถานที่เช่นนั้น อันเป็นที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญของตน เพื่อฆ่ากิเลสได้ง่ายตายลงไปกว่าที่อันทรูหรา นี้พากันจำเอาไว้

สถานที่นี้ก็เป็นสถานที่ที่ประกอบความพากเพียร ได้พยายามสงวนหมู่เพื่อนเต็มกำลังความสามารถ ในขณะที่ผมรับหมู่เพื่อนไว้เพื่อการแนะนำสั่งสอนก็เพื่อการอบรมด้วย เพราะฉะนั้นการบำเพ็ญของพระที่มาอยู่ในสถานที่นี้ ควรจะบำเพ็ญด้วยความสนอกสนใจประพฤติปฏิบัติ ทางจงกรมเอาให้มันเป็นเหวไปเป็นไร นั้นละคือการทำงาน สถานที่เดินจงกรมเป็นสถานที่ทำงานของพระผู้จะฆ่ากิเลส รมไม้ชายเขาที่สังคบบเสียบ กระต๊อบเป็นสถานที่นั่งภาวนาบำเพ็ญตนด้วยความไม่กังวลกับสิ่งใด บำเพ็ญตนด้วยความสะดวกสบาย เพื่อธรรมทั้งหลายเท่านั้น

ไม่ห่วงโลกห่วงสงสาร ไม่ห่วงบ้านห่วงเรือน ไม่ห่วงสมบัติเงินทองอันเป็นสิ่งภายนอกใคร ๆ ก็มีได้เพราะเป็นวัตถุหรือแร่ธาตุอันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ที่มาอาศัยชั่วคราวระยะกาลที่มีชีวิตอยู่ พอตายไปแล้วก็หมดความหมาย ทุกสิ่งทุกอย่างจะพังไปตาม ๆ กันหมด เมื่อร่างกายเราพังไปเสียอย่างเดียวไม่มีความหมายเลย แม้สิ่งนั้นไม่พังเราก็จะพังตาม ๆ กันไป เราจึงไม่ควรถือเป็นสรณะ เป็นที่ยึดถือให้เสียเวล่ำเวลา ให้กิเลสสร้างตัวขึ้นมาด้วยการสั่งสมด้วยการสำคัญตนว่ามีความรู้ความฉลาด ว่าตนมีศรีสุข ว่ามีบ้านมีเรือนมีบริษัทบริวารมากเพียงเท่านั้น อันเป็นบ่อเกิดของกิเลส อย่าพึงคิดอย่าพึงนึกให้เสียเวล่ำเวลา

ออกมาบวชแล้วมีเราเท่านั้น เป็นกับตายก็เรา สุขกับทุกข์ก็เรา จะจุดลากตนได้มากน้อยเพียงไร ก็เป็นกำลังวังชาสติปัญญาของเราเท่านั้น ไม่มีสิ่งใดที่จะมาช่วยปลดเปลื้องเราให้หลุดพ้นไปได้ เป็น อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ คือใคร คือเราพึงเรานี้แล ให้ประกอบความพากเพียรเต็มเม็ดเต็มหน่วย อย่าได้ลดละถอยหลัง

ให้ขยันเดินจงกรม ก็ชั่วโมงก็เอาเดินไป ให้เห็นความยากความลำบากในการเดิน ให้เห็นความเหน็ดเหนื่อยในการเดินจงกรม เช่นเดียวกับเขาทำงานทางโลก เราทำงานทางธรรม ก็ให้เห็นความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าในการประกอบความพากเพียรของเรา เช่น นั่งนานเป็นยังงี้ ต้องเจ็บปวดแสบร้อน ดีไม่ดีก็ล้มทั้งหงายเป็นไรไป เพราะสิ่งเหล่านี้ได้เคยบำเพ็ญมาแล้ว ก่อนที่จะมาเทศนาว่าการแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนตามสติกำลังนี้ ก็ได้บำเพ็ญมาแล้วทั้งนั้น

เดินจงกรมก็ได้เดิน ๕-๖ ชั่วโมง จากนั้นเราไม่เคย นีตอนกลางวันนั้นอาจเป็นไปได้ คือเดินตั้งแต่ฉันจึงหันเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปิดกวาด นี่เป็นได้อันนี้ แต่ที่เดินกลางคืนยังไม่เคยปรากฏว่าได้ถึง ๗-๘ ชั่วโมง เพียง ๕-๖ ชั่วโมงเท่านั้น นี่ก็ปรากฏว่าเหน็ดเหนื่อยควรแก่การพัก และเวลาพักก็พักนั่งสมาธิ เป็นวิธีการต่อสู้วิถีหนึ่ง คือเดินจงกรมก็เป็นวิธีการต่อสู้วิถีหนึ่งโดยทางสติปัญญาเช่นเดียวกัน

เปลี่ยนจากเดิน เห็นว่าเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าแล้ว ก็มานั่งสมาธิภาวนา ก็เป็นวิธีการฆ่ากิเลส หรือวิธีการฝึกกรรมานกิเลสอีกประเภทหนึ่ง ทำให้มันถึงใจบ้างชินกับปฏิบัติ เดินให้มันถึงใจ ให้เห็นว่าเดินขนาดไหนให้เป็นที่ภูมิใจของเราเมื่อคิดย้อนหลังก็ดี ให้ได้เห็นความแปลกประหลาดของตน ความเด็ดเดี่ยวอาจหาญของตน พอที่กิเลสจะได้เศร้าโศกเสียใจกลัวจะพังจากจิตใจของเราลงบ้าง มันไม่ดีแล้วหรือ พิจารณาซิ

นั่งสมาธิก็เหมือนกัน ฟาดมันลงไป สมาธิเวลานั่งมาก ๆ นี่สำคัญ มักจะมีเวทนาให้เป็นเครื่องพิจารณา งานอื่น ๆ ต้องได้ปล่อยทิ้งหมด รวมตัวเข้ามาสู่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นในร่างกายจุดต่าง ๆ จุดไหนที่เด่นกว่าเพื่อน ถือจุดนั้นเป็นสนามรบ สติปัญญาหยั่งลงไปทีนั้น

อ้าว ทุกข์ก็ทุกข์ นี่เวลาจะตายต้องทุกข์ถึงขั้นตายมันถึงจะตายได้ เวลานี้ยังไม่ตาย ทุกข์ขนาดไหนก็ให้รู้ให้เห็นกัน แต่อย่าไปนั่งทนทุกข์เฉย ๆ ให้นั่งทนด้วยสติด้วยปัญญา พิจารณาเพื่อความรู้จริงเห็นจริงในทุกขสัจ ทุกขสัจคือความเป็นทุกข์มาก ๆ ในสกลกายนี้ มันมาจากอะไร มาจากไหน อะไรเป็นทุกข์ กายเป็นทุกข์หรือ เอาแยกกายออก ในกายแต่ละส่วน ๆ นี่มีหนัง มีเนื้อ มีเอ็น มีกระดูก อันใดเป็นทุกข์

หนังหรือเป็นทุกข์ ถ้าว่าหนังเป็นทุกข์ ตั้งแต่ทุกข์ยังไม่เกิดหนังก็ยังมีอยู่ ทุกข์ดับไปแล้วหนังทำไมไม่ดับไปด้วย ถ้าหากว่าหนังเป็นทุกข์ ทุกข์ดับไปหนังต้องดับไป แต่ไม่ดับไป เนื้อ เอ็น กระดูกทุกชิ้นนี้ก็เหมือนกัน เป็นอาการของมันแต่ละส่วน ๆ ทุกข์จะเกิดขึ้น หรือทุกข์ไม่เกิดขึ้น หรือทุกข์ดับไปก็ตาม อาการเหล่านี้ก็คืออาการเหล่านี้ คงเส้นคงวาของตัวอยู่อย่างนั้นไม่เป็นอย่างอื่น

ทุกขเวทนามีเป็นเรื่องของทุกขเวทนาต่างหาก ไม่ใช่อาการเหล่านี้เป็นทุกข์ ทุกข์เป็นอาการเหล่านี้ เป็นคนละอย่าง ๆ ท่านจึงเรียกว่ากาย ว่าเวทนา เวทนานั้นหมายถึงทุกขเวทนา แล้วก็เรียกว่าจิต ๆ คือผู้รับรู้ ผู้รับรู้นี้โง่หรือฉลาด ถ้าเอาสติปัญญาเข้ามาช่วย ผู้รู้นี้ ผู้รู้นี้จะเป็นผู้รู้ที่ฉลาดแหลมคมทันต่อเหตุการณ์ คือทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นมา

น้อยภายในร่างกายของเราส่วนไหนก็ตาม ให้ค้นคว้าเข้าไปตรงนั้น จนกระทั่งเห็นความจริง จากทุกขเวทนาที่อยู่ในจุดนั้น ๆ

แต่สำคัญอย่าอยากให้ทุกข์หายนะ ถ้าอยากให้ทุกข์หาย อยากเท่าไรทุกข์ยิ่งทวีรุนแรงมากขึ้น จะหาความจริงต่อกันไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นผู้บำเพ็ญต่อทุกขเวทนา ปฏิบัติต่อทุกขเวทนา ต้องเป็นผู้ต้องการความจริงนี้ หรืออยากรู้ความจริง ด้วยสติปัญญาที่เท่านี้ นั่นจึงจะเห็นได้ชัดในขณะที่ทุกขเวทนาเกิดขึ้นมาก ๆ

การพิจารณาเรื่องทุกข์ในขณะที่นั่งมากหรือเจ็บปวดแสบร้อนในร่างกายมาก ต้องพิจารณาอย่างนั้น เมื่อเวลารอบกันแล้ว การพิจารณารอบกันแล้วนั้น กายทุกส่วนจะเป็นความจริงของตนไม่ใช่ทุกขเวทนา ทุกขเวทนาทุก ๆ อาการที่ปรากฏขึ้นก็เป็นเวทนา เป็นของตัวเอง ไม่ไปแยกไปแยะ ไม่ไปแย่งชิงตำแหน่งกัน เช่น กายกลับมาเป็นทุกข์ ทุกข์กลับไปเป็นกายอย่างนี้ไม่มี เมื่อเวลารู้ชัดแล้วกายก็เป็นกาย หรือหนังเป็นหนัง เนื้อเป็นเนื้อ เอ็นเป็นเอ็น กระดูกเป็นกระดูก อาการต่าง ๆ เป็นของตัวเอง ๆ ทุกข์ก็เป็นของตัวเอง นี้เรียกว่าพิจารณาเห็นความจริงจากกาย และทุกข์สักคือทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย

เมื่อได้เห็นชัดเจนแล้ว จิตคือจิต นี้เป็นของสำคัญ ไปหมายนั้นหมายนี้ นี้ละเวลาพิจารณาสิ่งใด ให้ดูทุกขเวทนาแล้วย้อนดูจิต ดูกายแล้วก็ย้อนดูจิต ประสานกันเรื่อย ๆ จนกระทั่งความสำคัญมันหมายนี้มันหดตัวเข้ามา สำคัญว่าหนังเป็นทุกข์บ้าง เอ็น กระดูก เป็นทุกข์บ้าง เวลาดูเข้าจริง ๆ แล้ว หนังเป็นหนัง เนื้อเป็นเนื้อ เอ็นเป็นเอ็น กระดูกเป็นกระดูก อาการต่าง ๆ เช่น ทุกข์ก็เป็นทุกข์ เป็นทุกข์ต่าง ๆ เป็นทุกข์ต่างหาก

เมื่อความสำคัญของจิตได้ถอยตัวเข้ามาสู่จิตแล้ว อาการเหล่านั้นจะไม่มีเลย ว่าสิ่งนั้นมาให้ทุกข์แก่เรา สิ่งนี้มาให้ทุกข์แก่เรา อย่างนี้ไม่มี นี้เรียกว่าพิจารณาทุกข์จรรจบ พร้อมทั้งเห็นชัดภายในกายและจิต เมื่อต่างอันต่างเป็นความจริงของตนเต็มที่แล้ว ทั้งสามนี้จะไม่กระทบกระเทือนกันเลย

หนึ่ง ทุกข์ดับไปจบในขณะนั้นไม่มีเหลือ แล้วจิตก็รวมตัวเข้ามาสู่ความสงบแนบแน่น แบบอศจรรย ร่ากายก็หายเจ็บไปในขณะนั้น หมดความสำคัญซึ่งกันและกันเลย นี้ ประการหนึ่ง

ประการที่สอง ทุกข์มีอยู่ กายมีอยู่ จิตมีอยู่ แต่ไม่สัมผัสสัมพันธ์ ไม่ประสานกัน ไม่ยุ่งกัน ทุกข์จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไรก็ไม่สามารถที่จะมากระทบกระเทือนจิตได้ จิตจึงไม่เป็นทุกข์ไปตามนั้นเลย

ทั้งสองอย่างนี้เกิดขึ้นจากการรู้เห็นความจริงแห่งทุกข์แห่งกายและจิตของตน การนั่งภาวนานาน หรือการเป็นทุกข์ภายในร่างกาย จะเป็นทุกข์แบบไหนก็ตาม ด้วยโรคภัยไข้เจ็บก็ตาม ย่อมจะพิจารณารอบลงได้โดยวิธีการนี้แล้วหายสงสัย ถึงทุกข์นั้นจะไม่หาย เช่น โรคภัยไข้เจ็บไม่หายก็ตาม แต่ใจก็ไม่เป็นทุกข์ ใจไม่ไปสำคัญ

การประกอบความพากเพียรด้วยการนั่งภาวนานานนี้ได้เคยทำมาแล้ว ดังที่เคยได้พูดเพื่อเป็นคติแก่หมู่เพื่อนมาหลายครั้งหลายหนแล้ว การนั่งภาวนานานรบกับทุกข์เวทนาที่จนเห็นผลประจักษ์ใจ ได้รับความอศจรรยทุก ๆ ครั้งไป ในบรรดาของการนั่งภาวนาถึงขั้นตลอดรุ่งหรือหามรุ่งหามค่ำ ไม่มีคราวใดที่ได้พลาดโอกาสไปเลย ว่าไม่ปรากฏความอศจรรยนี้ขึ้นกับใจ ไม่ปรากฏเลยว่ามี เห็นอศจรรยทุกครั้ง เป็นแต่เพียงว่าลงได้ยาก หรือลงได้ช้าหรือเร็วต่างกันเท่านั้น อันนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณารอบได้ง่าย หรือรอบได้ช้าได้เร็วต่างกัน แต่ก็ลงได้เหมือนกัน เมื่อลงถึงขั้นแล้วเต็มที่แล้วเป็นความอศจรรยเหมือนกันหมด นี่จึงเป็นธรรมที่ลืมนไม่ได้ เพราะเป็นสัจธรรมอย่างเด่นชัดเห็นประจักษ์ เราเป็นผู้กอบโกยเอาผลที่เกิดขึ้นจากสัจธรรมอันนี้คือความอศจรรย เห็นได้ชัดทีเดียว

นี่การประกอบความพากเพียรจะใช้วิธีไหน ถึงกาลเวลาที่ควรจะใช้เราไม่ควรกลัวตาย ถึงวาระที่ควรใช้ถึงวาระที่จะถอยไม่ได้มันหากมีในจิต ถอยไม่ได้ไม่ถอย เอาจนกระทั่งรู้แจ้งเห็นจริงประจักษ์ใจ แล้วมันหากถอย ต่างอันต่างถอยกันเองโดยหลักธรรมชาติ โดยความมี

สง่าราศีภายในจิตใจของตน ไม่ได้ลบลายของนักปฏิบัติ ของนักประกอบความ پاکเพียรว่าไม่เป็นท่า นี่ละการปฏิบัติประกอบความ پاکเพียร

ธรรมอัศจรรย์นี้จะปรากฏขึ้น หลังจากที่มีการพิจารณาในอาการที่กล่าวมาแล้วนี้ รอบตัวหมดแล้ว จิตก็ถอนตัวเข้าไป เพราะเห็นรอบหมดแล้วจะมายึดอะไรอีก เมื่อถอนตัวเข้าไปสู่หลักธรรมชาติของจิตโดยแท้แล้ว แม้จะมีวิชชาอยู่ในนั้นยังไม่หมดก็ตาม แต่ความอัศจรรย์ก็ทำให้ลืมไม่ได้จนกระทั่งวันตายเช่นเดียวกัน นี่ละการถอดถอนกิเลสเป็นเช่นนี้

ความเพียรจึงควรให้มีเป็นบทเป็นบาทเป็นจังหวะ ที่ควรจะหนักให้หนัก นอกจากเรื่องว่าเบาหนะ มันเป็นของมันเองละ ควรจะหนักก็ให้มันหนักบ้างนักประกอบความ پاکเพียร ให้ได้เห็นความอัศจรรย์ อย่าให้มีแต่ครูบาอาจารย์ท่านพูดท่านอธิบายเรื่องธรรม เรื่องความมีความเป็นของท่าน หรือของธรรมให้ฟังเพียงเท่านั้น ให้ปรากฏในจิตใจของเราประจักษ์เองมันถึงเชื่ออย่างลึก เชื่ออย่างฝังใจ ถ้าเราได้เห็นได้รู้โดยลำพังตนเองแล้วเรียกว่า สนุทธิฐิติโก ประจักษ์ หรือ ปจจุตฺต เวทิตพฺโพ ประจักษ์ภายในแล้วจะไม่มีวันลืมเลย นี่คือการประกอบความ پاکเพียร

ตามปกติอยู่ที่ไหนไปที่ใด อิริยาบถ ๔ ให้ดูความเคลื่อนไหวของใจเสมอ นี่แหละเป็นตัวสร้างความทุกข์ความวุ่นวายขึ้นมาแก่เราไม่ใช่เรื่องอะไร เกิดขึ้นจากจิตล้วน ๆ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้ยุ่งเหยิงวุ่นวายเหมือนใจดวงที่ก่อเหตุอยู่ตลอดเวลา นี่มีเท่านั้นเรื่องก่อเหตุ

ตั้งที่ว่าละ สามแดนโลกธาตุไม่มีสิ่งใดมาเป็นปัญหา มาสร้างปัญหาบนหัวใจ นอกจากกิเลสนี้เท่านั้นสร้างปัญหาบนหัวใจ ถ้ารู้เท่าทันมันไม่ได้มันจะสร้างไปตลอด แล้วเราก็รับเอากองทุกข์จากความสร้างของมันไปตลอดสาย เกิดในภพใดชาติใดมีแต่เกิดเพื่อความทุกข์ความทรมานตนเอง ไม่ได้เกิดเพื่อความหลุดพ้นเพราะอำนาจของกิเลสนี้เลย นอกจากธรรมเกิดเท่านั้น

ธรรมเกิดมากน้อยจะดับทุกข์ลงไปโดยลำดับลำดับ ย่นทุกข์เข้ามา ๆ ดังผู้ได้สำเร็จ พระโสดา นี้เป็นความที่แนบภายในจิตใจเจ้าของโดยลำดับ ว่าโสดา คือกระแส เข้ากระแสที่ไม่เกิดตายอีกแล้ว จะช้าหรือเร็วท่านก็มีกำหนดเอาไว้ ดังที่ท่านแสดงไว้ในตำรับตำรา อันเป็นของแน่นอนตายตัวแล้วเป็นอื่นไปไม่ได้ เช่นอย่างพระโสดา ถ้าอย่างอ่อนก็ ๗ ชาติ อย่างกลางก็ ๓ ชาติ อย่างอุกฤษฏ์ก็ ๑ ชาติ หนึ่งชาติคือกลับมาเกิดมาเกิดอีกชาติหนึ่งก็ได้ หรือว่าในชาตินั้นแล้วพิจารณาบำเพ็ญตนเองจนแก่กล้า สามารถบรรลุธรรมขั้นสูงสุดวิมุตติ พระนิพพานเป็นอรหัตบุคคล ล้นภายในชาตินั้นก็ได้ นี่เป็นความแน่นอนสำหรับจิตดวงนี้

จิตดวงนี้เมื่อเข้าสู่จตุรรมแล้ว จะรู้เจ้าของไปโดยลำดับลำดับความเคลื่อนไหวมากน้อยเพียงไร สติปัญญาไม่ต้องบอก เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่กับจิต ด้วยการสั่งสม ด้วยการบำรุงตลอดเวลาอยู่แล้ว จนกลายเป็นหลักธรรมชาติ คืออัตโนมัตติแห่งความเพียรของสติปัญญาชั้นนี้ทำงาน จะเป็นไปโดยลำดับ

เมื่อถึงขั้นนี้แล้วเราจะได้เห็นความอัศจรรย์ของธรรมไปโดยลำดับลำดับ ในขณะที่เดียวกันจะเห็นความทุกข์ที่เคยเป็นมาโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งว่าทุกข์ที่กิเลสสร้างขึ้นมากในจิตใจนี้ ยิ่งเหลืออยู่มากน้อยเพียงไร ก็ยิ่งจะเห็นเป็นพิษเป็นภัยประจำจิตอยู่ตลอดเวลา แล้วไม่ละเว้นที่จะสังหารมันจนได้นั้นแหละ นั่นละท่านเรียกสติปัญญาอัตโนมัตติ มันเห็นโทษเห็นภัยกันอย่างไม่จิตจาง อย่างขยับตัวเข้าไปเรื่อย ๆ มัดเข้าไปเรื่อย ๆ มัดกิเลสมัดเข้าไปเรื่อย ๆ มัดเข้าไปเรื่อย ๆ เหมือนกับกิเลสมัดเราแต่ก่อน กระดูกออกไปแง้โตมูมโตของอาการของจิต มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานเพื่อมัดเราให้อยู่ในกองทุกข์ อยู่ในเงื้อมมือมันเท่านั้น

ที่นี้เมื่อธรรมมีอำนาจก็เป็นเช่นนั้น ไม่ได้ผัดกันอะไรเลย ผู้ปฏิบัติจะทราบด้วยตัวเองด้วยกันทั้งนั้น เมื่อถึงธรรมขั้นที่เป็นอัตโนมัตติแล้ว นั่นละเป็นขั้นที่จะมัดกิเลสให้อยู่ในเงื้อมมือในวันใดวันหนึ่ง เวลาใดเวลาหนึ่ง อย่างรีบอย่างร้อน อย่างสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ภายในความเพียรนั้นแล

เพราะฉะนั้นผู้มีความเพียรประเภทนี้จึงหาเวลาว่างไม่ได้ ไม่มีเวลาว่าง ตาเห็นก็ดีไม่ เห็นก็ดี จิตไม่ว่างจากการชวนชวย จากการขุดค้นเพื่อฆ่ากิเลสโดยลำดับไป ตา หู จมูก ลิ้น กายจะสัมผัสสัมพันธ์หรือไม่สัมผัสสัมพันธ์ไม่สำคัญ แต่จิตกับกิเลสนั้นจะสัมผัสกันอยู่ ตลอดเวลาด้วยสติด้วยปัญญาเพื่อฆ่ากิเลสโดยลำดับไป

นี่ละถึงขั้นนี้แล้วเราจะได้เห็นคุณค่าของจิต เห็นคุณค่าของธรรม เห็นความหวังของตน ว่าสร้างขึ้นมาใกล้เข้าไปทุกทีกับความหลุดพ้นหรือพระนิพพาน หรือความบริสุทธิ์ของใจสิ้นเสร็จไปจากกิเลสประเภทต่าง ๆ จะเห็นเป็นสด ๆ ร้อน ๆ ตลอดไปเลย เพราะฉะนั้นความเพียรของผู้บำเพ็ญในขั้นนี้ จึงนับวันที่จะก้าวหน้าโดยลำดับลำดับ ไม่มีคำว่ายืนว่าเดิน ว่านั่งว่านอนนี้ที่ความเพียรจะไม่ดำเนิน

สติปัญญาจะก้าวอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดยั้ง นอกจากเข้าสู่สมาธิเพื่อพักผ่อนหย่อนจิต กิริยาของจิตซึ่งทำงานนั้นเสียเป็นการชั่วคราวเท่านั้น คือการพักสมาธินี้อาการของจิตทุกส่วนซึ่งเป็นงานของใจนั้นระงับไปด้วยกัน นี้เรียกว่าพักจิต พอถอนออกมาจากนั้นแล้วก็ก้าวเดิน คือการทำงานของจิต จนกระทั่งได้หลุดพ้นไปเสียโดยสิ้นเชิง หอะอะไรที่จะมาเกี่ยวข้องไม่ได้แล้วจิตดวงนี้ ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนพะรุงพะรังจนหาเงื่อนต้นเงื่อนปลายหาจิตไม่ได้ มีแต่สิ่งควบคุม มีแต่สิ่งที่ปกปิดกำบังไปเสียหมด สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเลย แต่มันเป็นใหญ่ มันครอบหัวใจไว้หมด หาทางที่จะสอดส่องเข้าไปดูใจเจ้าของไม่ได้เลยก็มี ดังที่มันเป็นอยู่ที่จิตไม่ได้หลักได้ฐานนั้นแล

ที่นี้พอจิตได้หลักได้ฐานแล้วย่อมมีช่องทางที่จะก้าวเดินไป นับตั้งแต่ขั้นสมาธิขึ้นไปเรื่อย ๆ แล้วเดินด้วยปัญญาไป แฝงกันไปในระยะ ๆ แต่ไม่ใช่ทำงานในขณะเดียวกันเวลาเดียวกัน เช่น เวลานั่งสมาธิเพื่อความสงบของจิตก็ให้เป็นความสงบเสีย อย่ายุ่งกับการพิจารณาทางด้านปัญญา เวลาจิตมีกำลังจากสมาธิแล้ว ถอยออกมาทำงานด้วยปัญญาแล้ว ไม่ต้องห่วงเรื่องของสมาธิ ให้ทำงานตามหน้าที่ของสติปัญญาเรื่อยไป นี้แหละคือการขุด

คันการฟาดฟันหันแหลกกับกิเลสทั้งหลายด้วยวิธีการ คือปัญญานี้แลเป็นสำคัญ สมาธิเป็นเพียงพักจิตเพื่อเอากำลังเท่านั้น

เมื่อถึงขั้นละเอียด จิตจะทราบตัวทุกระยะว่าเวลานี้อยู่ในขั้นใดภูมิใด สมมุติว่าตายแล้วจะไปที่ไหน ไม่ต้องถามใครเลย มันบอกอยู่ในตัวของมันเสร็จทีเดียว จนกระทั่งถึงจิตได้หลุดพ้นออกจากสิ่งเกี่ยวข้องคือสมมุติทั้งปวง มีวิชาสมมุติเป็นต้น โดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือแล้ว ทำไมจะไม่เด่นดวง ทำไมจะไม่รู้ จนเหมือนกับว่าโลกธาตุหวั่นไหวละ

จิตดวงนี้ได้หลุดพ้นจากความจงจำ ก็ภพก็ชาติแล้วที่กิเลสเคยจงจำมา และได้ขาดสะบั้นไปจากกันแล้วนี้ ทำไมจะไม่ทราบอย่างเด่นชัด ท่านว่า สนฺทิฏฐิโก ที่ประกาศกังวาน เหมือนกับว่าสามแดนโลกธาตุนี้ถล่ม ก็คือจิตที่พราวจากอวิชชานั้นแล นั่นละที่นี้ก็ชัดเรื่องการเกิดการตาย จะไปเกิดที่ไหนอีกไหม จะไปตายที่ไหนอีกไหม เมื่อเกิดไม่มีตายก็ไม่มี เมื่อไม่มีเชื้อพาให้เกิด จิตจะไปเกิดที่ไหนอีกได้อย่างไร เชื้อของจิตคืออะไรมันก็รู้แล้ว ท่านให้ชื่อว่า อวิชชาปัจจุยา สงฺขารา นี่คือเชื้อฝังจมอยู่ภายในใจ เมื่อถอดถอนนี้ออกโดยสิ้นเชิงแล้วก็รู้ชัดเจ้าของโดยไม่มีแง่สงสัย แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ตรงหน้าก็ไม่ทูลถามท่านถามท่านทำไมความจริงเป็นอันเดียวกัน

ถ้าจะเทียบก็เหมือนกับเรารับประทาน ต่างคนต่างรับประทาน ต่างคนต่างมีชีวหาประสาท ต่างคนต่างรับรสรับชาติได้ด้วยกัน ประสาททำงานสมบูรณ์เต็มที่ด้วยกัน ทำไมจะไม่ทราบความเย็นร้อน อ่อนแข็ง มีเผ็ดเค็มเปรี้ยวหวานต่าง ๆ จนกระทั่งถึงความอึดไปโดยลำดับลำดับ ถึงขั้นอึดสุดเต็มที่ที่จะรับประทานต่อไปอีกไม่ได้แล้ว ทำไมจะไม่ทราบต้องได้ทราบกันทั้งนั้น นั่งรับประทานรวมกันอยู่ เป็นพัน ๆ หมื่น ๆ แสน ๆ คนก็ตาม จะไม่มีรายใดเลยแหวกแนวออกมาว่าความอึดของข้าพเจ้าเป็นยังไง เผ็ดเค็มของข้าพเจ้าเป็นยังไง ไม่มี ทราบไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงความอึดหน้าสำราญเต็มที่

นี่ก็เหมือนกันเช่นนั้น ผู้ที่รู้ธรรมทั้งหลายรู้อย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าก็ดี สาวกทั้งหลายก็ดี จึงไม่ถามกัน พอมาถึงขั้นไม่ถามแล้วไม่ถาม ถามไปหาอะไร

มันประจักษ์อยู่ภายในจิตใจอยู่แล้ว ไม่มีอะไรที่จะเป็นข้อข้องใจให้ถาม นี้รู้ธรรมรู้อย่างนี้ นี้แหละการรื้อถอนตนให้ออกจากทุกข์ ให้ทำความพยายามพึ่งตนอยู่เช่นนี้

เราอย่าหวังพึ่งอันใดในโลกนี้ อย่าหวังพึ่งปีเดือนวัน สถานที่โน่นที่นี้ อย่าคาดอย่าหมายไปให้เสียเวลาในความเพียรของเราในระยะหนึ่ง ๆ ให้บำเพ็ญตัวไปโดยลำดับลำดับจนกระทั่งถึงที่สุดวิมุตติหลุดพ้นไปเสียภายในร่างกายที่จิตยังครองร่างอยู่ นี่จะเป็นสิ่งที่แน่นอนที่สุดแล้ว

ตายเมื่อไรก็ตายไปเถอะ อันเรื่องธาตุเรื่องชั้นธัมมรวมตัวกันเข้ามานี้ มีจิตเท่านั้นเป็นผู้ไปถือกรรมสิทธิ์ ยึดสิ่งนี้เป็นเราเป็นของเรา เรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณเข้าเกิดเข้ายึดถือถึงกาลเวลาอันนี้มันสลายแล้วห้ามไม่ฟังห้ามไม่ได้ มันก็แตกของมันไป จิตหมดความยึดถือ หมดอุปาทานแล้วก็หมดความรับผิดชอบ ความอุปาทานไม่มีอีกแล้ว หมดความรับผิดชอบ หมดปัญหาเรื่องของสมมุติโดยประการทั้งปวง นั่นละท่านว่านิพพาน

ตั้งพระพุทธเจ้าของเรานิพพาน ตั้งสาวกทั้งหลายนิพพาน ท่านปล่อยความรับผิดชอบที่แรกก็ปล่อยกังวล หลังจากนั้นมาเมื่อจิตบริสุทธิ์แล้วก็ปล่อยความรับผิดชอบ คือ ภาราหเว ปญจกขณธา นี้เสีย ชั้นธัมมทั้งห้าเป็นทุกข์ ก่อกวนอยู่ตลอดเวลา พาอยู่พากินพาหลับพานอนพาขับพาถ่าย อิริยาบถทั้งสี่เพื่อธาตุเพื่อชั้นธัมมทั้งนั้น

เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้วไม่มีอะไรที่จะเพื่อจิตเลย เพราะจิตไม่ต้องการอะไรอีกแล้ว เนื่องจากเป็นความพอตัว พอตัวอยู่ในจิตดวงนั้น ไม่หวังเอาอะไรอีกแล้ว ความหวังจึงหมดโดยประการทั้งปวง แม้ที่สุดอยากไปนิพพานจนกระทั่งถึงใจจะขาดก็ตามเถอะ เมื่อถึงขั้นที่หายอยากแล้วก็หาย เช่นเดียวกับเราหิวกระหายอาหารนั้นแหละ เมื่อเราหิว หิวมากเท่าไรก็รู้เวลารับประทานลงไปอิ่มเต็มที่แล้วอยากอะไรอีก จิตที่อยากไปนิพพานก็คือยังไม่ถึงนิพพานนั้นแล เมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น อิ่มตัวแล้ว ก็คืออิ่มพระนิพพานนั่นเอง อยากไปนิพพานที่ไหน ผู้บริสุทธิ์แล้วย่อมไม่หลงพระนิพพาน จึงเรียกว่าบริสุทธิ์ นั่นละ

พระพุทธเจ้าจะบอกก็ตามไม่บอกก็ตามเถอะ ทางนี้ท่านสอนไว้แล้วอุบายวิธีการต่าง ๆ ให้พวกเรามาบำเพ็ญ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เพื่อเราทั้งนั้น

ให้พากันตั้งอกตั้งใจ อย่ามาอยู่เฉย ๆ หลับ ๆ นอน ๆ ตื่น ๆ กิน ๆ อยู่ ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ความเพียรให้เร่ง เติบจนกรม นั่งสมาธิภาวนา ให้ถือเป็นกิจจำเป็นของพระเรา งานของพระคือเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา นี่แหละงานของพระ งานฆ่ากิเลส เหมือนอย่างโลกเขามีกงานทำกัน เขาทำอยู่ที่ไหน ที่ทำงานของเขามี ๆ ทั้งนั้น ที่ทำงานคืออะไรอีก คือทางจงกรม เดินลงไป ที่นั่งสมาธิภาวนา ตามร่มไม้ชายป่าชายเขา ตามกระต๊อบ นั่งลงไป พิจารณาลงไป นี่เรียกว่าผู้ทำงาน คนไม่ว่างงาน ย่อมจะปรากฏสมบัติอันพึงใจขึ้นมาในวันเวลาใดเวลาหนึ่งจนได้ จึงขอให้พากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ต่อไปนี่มันจะไม่มีแล้วนะกรรมฐาน จะมีแต่ชื่อแล้วเวลานี้ ถูกสิ่งยั่วชวนทั้งหลายมัน ล้อมเข้ามา ๆ รอบตัวแล้วเวลานี้ นี่แหละไม่ว่าคนว่าเราว่าเขากำลังส่งเสริมกันในทางที่จะผูกมัดตัวเอง ที่จะก่อความทุกข์ความลำบากให้มากขึ้นไป โดยถือว่าตนนี้ฉลาดแหลมคม ความจริงมันน่าจะตายไปมนุษย์เรานี้ ว่ามนุษย์นี้แหละฉลาด แต่ในขณะที่เดียวกันก็คือมนุษย์นี้แหละฉลาดมากเพียงไร ก็ความโง่งทำลายตัวเองมีมากเพียงนั้น วุ่นไปหมดทั้งโลกทั้งสงสาร

มีใครถ้าว่าฉลาดจริง ๆ ความสุขที่จะเอามาจากความฉลาดมีตรงไหน หาเจอไหม ไปถามซิ ลองไปถามซิคนทั้งโลกธาตุนี้ ถ้าไม่ถามจิตของผู้บริสุทธิ์เสียเท่านั้น ผู้นี้เป็นผู้ว่า ไม่จนละเรื่องความสุข สมบูรณ์เต็มก็คือผู้สิ้นกิเลสแล้วเท่านั้น และมีความสุขที่พึงใจของตัวเอง

นับตั้งแต่สมาธิขึ้นไปจิตมีที่อยู่ จิตมีที่พัก จิตมีเรือนจิต จิตย่อมมีความสงบสบาย จากนั้นก็จิตมีปัญหาแพรวพราว สามารถฆ่ากิเลสไปโดยลำดับลำดับ เห็นที่ฆ่า เห็นที่ตายของกิเลส เห็นที่หลุดพ้น เห็นชัยชนะของตัวที่ชนะกิเลสไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงเห็นป่าช้ากิเลสมันบรรลัยไปจากจิต สังหารกิเลสไปด้วย กุสลา ธมฺมา คือความฉลาดของตน เห็น

อยู่ที่จิตนี้ไม่ได้เห็นอยู่ที่ไหนนะ ดูที่นี้ นี่ละความสุขอยู่ที่ตรงนี้ ไม่ได้อยู่ที่โน่นที่นี้ตามความสำคัญมันหมาย

เราไม่ได้ประมาทโลก เราพูดตามเรื่องของโลกของธรรมต่างหากเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นโลกนี้มีมากขนาดไหน ว่าเจริญขนาดไหน ก็คือความทุกข์ความทรมานของสัตว์โลกในที่ทั่ว ๆ ไปในโลกนี้แล จะเอาความสุขที่ไหนมา เพราะเป็นเรื่องของโลกของกิเลสพาล่องลงให้เป็นไปทั้งนั้น ไม่ใช่ธรรม ธรรมท่านไม่หลอกลวงใครนี้ ปรากฏตรงไหนเป็นที่ไว้ใจ ๆ โดยลำดับลำดับ ไม่มีฉากหน้าฉากหลัง เหมือนกิเลสตัวมายาแสนกลนี้เลย อันนี้มีเอะฉลาดขนาดไหนกองทุกข์เต็มหัวใจนี้ เอาความสุขมาจากไหน

กิเลสพาให้ฉลาดหาความสุขไม่ได้นะ ถ้าธรรมพาฉลาดแล้ว เอา ไม่ต้องถามใครก็ได้ พุทก็สาธุ พระพุทธเจ้าปริณิพพานก็ همینที่ล้านองค์ไม่ถามพระองค์ ถามทำไม พระองค์ก็รู้อย่างเดียวกัน เห็นอย่างเดียวกัน สุขอย่างเดียวกัน ถามท่านทำไม นั่นถึงว่าเป็นคนที่เจอสุขจริง ๆ บรมสุขไม่ต้องไปหาที่ไหน และไม่ต้องหมายป้าช้า ไม่ต้องกลัวเรื่องความเป็นความตายกลัวมันอะไร เรื่องสังขารเรื่องความจริงรวมกันเข้าสลายกันไป เรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีอยู่ทุกแห่งทุกหน รู้ตาม อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วหลงไปอะไรอีก ตื่นไปหาอะไร อยู่ตามความจริงของตนเท่านั้นเอง นั่น นี่ละความสุขหาเอาตรงนี้ให้ได้ซิ

เรื่องอยู่ทางโลกทางสงสารเราก็เคยอยู่มาด้วยกันแล้ว ไม่ได้ประมาท เราเกิดกับโลก พ่อแม่เราเป็นโลก ตัวเราก็เป็นโลก เกิดมาอยู่ในโลก กระทบกระเทือนโลกก็รู้กันมาโดยลำดับลำดับอย่างนี้ เราสงสัยที่ตรงไหนว่าโลกนี้จะมีสาระสำคัญพอที่จะให้เราพึ่งเป็นพึ่งตายได้เช่นเดียวกับธรรมละ ไม่มี

เพราะฉะนั้นเราเป็นนักบวชนักปฏิบัติ จงผันจิตให้ออกจากสิ่งที่เคยหลอกลวงนั้นเข้าสู่อรรถเข้าสู่ธรรม ให้เป็นที่ตายใจได้ในอรรถในธรรม มีสมาธิธรรม เป็นต้น เข้าถึงปัญญาธรรมจนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้นภายในจิตนี้แล้วเท่านั้นแหละ ที่นี้ไม่ต้องไปถามหาอะไร นั่น

แลคือผู้มีความสุข นั้นแลคือเมืองพอ นั้นแลคือผู้พอแล้วที่นี้ ไม่ต้องวุ่นวายอะไรอีก นี้ผู้นี้
หาสุขเจอ เจออย่างนี้ซิ

พระพุทธเจ้าจึงเป็นองค์เอกของโลกที่บรมสุข ๆ ปรม์ สุขิ ปรม์ สุขิ หมายถึงอะไร ถ้า
ไม่หมายถึงจิตที่บริสุทธิ์นี้เท่านั้น จิตที่มีกิเลสเอา ปรม์ สุขิ ที่ไหนมาให้เรา มีแต่เอา ปรม์
ทุกขิ เข้ามายัดใส่ ๆ เต็มหัวใจ สุดท้ายก็จนจะเป็นบ้าทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตาย เพราะทุกข้มันมาก
ต่อมาก สติปัญญาบังคับไม่ได้ บังคับไม่ทั่วถึง กำลังไม่พอ สุดท้ายเป็นบ้าไปได้เพราะความ
คิดมาก ยุ่งมาก นั้นทุกข้มากนั้นเองจะเป็นอะไรไป เอาให้มันเห็นชัดเจนชินักปฏิบัติ ให้มัน
รู้ในหัวใจแล้วพูดได้หมดนั้นแหละ เว้นแต่ไม่รู้มันถึงพูดไม่ได้ ถ้างงได้รู้แล้วปิดได้รี ของ
มีอยู่ พูดตามสิ่งมีอยู่เป็นอยู่ทำไมจะพูดไม่ได้ เห็นได้ทำไมพูดไม่ได้ละ นั้น เอาให้มันจริง
จังอย่างนั้นนักปฏิบัติ

เอาละเทศน์รู้สึกเหนื่อยแล้ว

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ความละเอียดแหลมคมของกิเลส

การไปศึกษาหรืออบรมกับครูบาอาจารย์นี้เราก็เคยเห็นมาแล้ว มันก็ไม่ใช่เป็นหน้าเป็นหลังอะไร อย่างไปศึกษาอบรมกับพ่อแม่ครูบาอาจารย์มันนั้น นั่นก็มากต่อมาก เราที่คอยดูแลอยู่จากหลังก็หนักจนอกจะแตก เพราะมันคอยแต่จะแหวกแนวกันอยู่เรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่ไปหาอยู่กับท่านนั้นแหละ ถึงกับได้พูดว่า นี่เวลามาอยู่กับท่านเวลานี้กำลังซ่อนเล็บนะ ออกจากนี้ไปแล้วจะกางเล็บให้เต็มภูมิเต็มเพลงนั้นแหละ โห มันก็เป็นจริง ๆ นี่ใครมีลวดลายยังงี้ก็แสดงลวดลายของตัวเองออกไป เหมือนกับว่าไม่ได้เคยพบเคยเห็นปฏิบัติเครื่องดำเนินของท่านที่พาดำเนินมาบ้างเลย นี่ชี้ที่ทำให้อดทนระอาใจต่อการรับหม้อรับเพื่อนไว้อบรมสั่งสอน คือมันไม่ได้เป็นไปตามที่สั่งสอนนั้นนะ

ไปก็สักแต่ว่าไป ดีไม่ดีไปเอาชื่อเอานามไปอย่างนั้น เอาครูบาอาจารย์ไปขายกินอย่างว่าลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ๆ นี่ก็เห็นดั่งกันอยู่ที่นี่ ด้านการปฏิบัติไม่เห็นเป็นท่าอะไร มีแต่คุณมีแต่ไม้เห็นตำตาอยู่นั้น เราเห็นอยู่นั้นนะไม่ใช่ไม่เห็น ไปไหนก็อยากอวดว่าเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น และเป็นลูกศิษย์ชั้นเยี่ยมชั้นในเสียด้วยนะ คุณไม้่นะ บทเวลาปฏิบัติเหมือนชี้เขานั้น มันไม่ได้สนใจการปฏิบัติ มีแต่ไม้้อยู่อย่างนั้น เห็นแล้วนี่นะชอบไม้ชอบคุณ อยากให้เขานับถือลือหน้าว่าตัวนี้เก่งกล้าสามารถ ได้อบรมศึกษามาจากครูบาอาจารย์องค์ปรากฏชื่อลือชื่อนาม ไม่ทราบว่าคุณไม้ไปถึงไหน ๕ ทวีปคุณไม้ได้ แต่การปฏิบัติเหมือนคนจะตายนั้น นี่ชี้มันนำทุเรศนะ

ครูบาอาจารย์ท่านพาดำเนินยังงี้ปฏิบัติยังงี้ ถ้าตั้งใจไปศึกษาแล้วมันก็เห็นก็รู้อยู่ที่นี่ ไม่ใช่ไม่เห็น จำนวนมากต่อมากที่ไปศึกษาอบรมกับพ่อแม่ครูบาอาจารย์นี้ มีสักกี่รูปล่ะ นี่ชี้ อย่างเข้ามาอบรมในนี้ก็เหมือนกันนั้นแหละ ก็เคยเห็นมาแล้วนี่จะผิดไปไหน เพราะการปฏิบัติทางด้านจิตตภาวนาถือว่าเป็นของยากละเอียด จึงได้เถลไถลหาเกาะในที่ไม้ค้นไปอย่างนั้น มันมักจะเป็นอย่างนั้นนะ

การภาวนาการฆ่าการสังหารกิเลสเป็นเรื่องที่ยาก ยากมาก ได้เคยปฏิบัติมาแล้ว ได้เคยต่อสู้กับมันมาแล้ว บางครั้งเหมือนกับว่าชีวิตจิตใจนี้จะไม่เหลือครองร่างอยู่เลย เหมือนจะตายไปในเวลานั้น ก็เป็นมาแล้วนี่ นี่ก็เพราะการต่อสู้กับกิเลส เนื่องจากกิเลสเป็นสิ่งที่เหนียวแน่นฉลาดแหลมคมมากที่สุดทีเดียว ไม่เช่นนั้นมันไม่สามารถที่จะครอบโลกธาตุให้อยู่ในเงื้อมมือได้ สัตว์โลกในสามแดนโลกธาตุนี้รายไหนที่ได้พ้นอำนาจของกิเลส อยู่เหนือกิเลสได้มีไหม นอกจากพระอรหันต์เท่านั้น มีจำนวนมากขนาดไหนเรา

คูชิ สัตว์ในแดนโลกธาตุนี้ที่อยู่ใต้อำนาจของกิเลส โดยที่ไม่รู้สึกตัวเลยว่ากิเลสนั้นบีบบังคับ หรือเป็นเจ้าของปกครองอยู่ทุกดวงวิญญาณ

แหลมไหมกิเลส ฟังซิ ทั้ง ๆ ที่มันบีบบังคับอยู่ในหัวใจตลอดเวลาเราก็ไม่รู้ว่ามันเป็นภัย ไม่รู้ว่ามันเป็นกิเลส อุบายที่ออกมาในแง่ใดมุมใดของจิตแต่ละดวงแต่ละขณะที่คิดที่ปรุงออกมา มีแต่เรื่องของมันทั้งนั้น นั่นฟังซิ แล้วเราก็ไม่รู้ด้วยว่าเป็นเรื่องของมัน เป็นเรื่องของข้าศึกเบียดเบียนหรือบังคับเรา พอที่จะมีแก้ไขต่อสู้แก้ไขกับมัน นี่ถึงขนาดนั้นเรายังไม่รู้จะว่าไง ยังหัวเราะยังขบขำทำเพลงอยู่ เหมือนกับอยู่ในเรือนจำก็ไม่รู้ว่าติดคุกติดตะราง นี่ซิเวลาจะแก้มันให้ได้เห็นภัยตามทางของปราชญ์ท่านเห็นมาแล้ว ละมาแล้ว ผ่านพ้นมาแล้วนั้น จึงเห็นไม่ได้ ละไม่ได้ ผ่านพ้นไม่ได้ เห็นแต่กระหึ่มยั้มย่องกับมันอยู่ตลอดเวลา มันนั้นละสร้างความหวังให้ให้หวัง แต่หวังลมหวังแล้งเราก็ไม่รู้ที่เราหวังลมหวังแล้ง เพราะความหลอกลวงของมัน

ที่นี้เรามาปฏิบัติทั้ง ๆ ที่มีธรรมมีธรรมมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนอยู่ ว่ากิเลสกับธรรม ๆ บอกอยู่ตลอดเวลาว่าเป็นข้าศึกกัน เป็นข้าศึกเรา เราก็ยังมองไม่เห็นมันจะว่าไง พอจะฝึกหัดตัดแปลงตนเพื่อต่อสู้กับมันให้ได้ชัยชนะไปโดยลำดับลำดับ ก็ถือเป็นการลำบากรำคาญอันเป็นเพลงของมันกล่อมไปเสีย และเถลไถลออกนอกกลุ่มนอกทางตามมันที่จุดลากไปอีกแล้ว คิดดูในแง่ใดมุมใดมันไม่มีแง่ที่เราจะเข้าใจ แ่งที่จะเห็นโทษของมัน มีแต่แง่ที่ถูกกล่อมไปเสียทั้งนั้น แล้วจะมีแก้ไขประกอบความพากเพียรอย่างไร

นี้แหละนักปฏิบัติเราได้ยินได้ฟังจากครูบาอาจารย์อยู่ต่อหน้าต่อตา แต่ความอุตสาหะพยายามที่จะปฏิบัติ ด้วยความเห็นโทษตามที่ท่านสอนไว้นั้นมันไม่มี พอที่จะตะเกียกตะกายไปตามอรรถตามธรรมก็ถูกกล่อมไปเสีย หว่ายากว่าลำบาก แล้วก็เถลไถลออกนอกกลุ่มนอกทางไปเสีย เฉพาะอย่างยิ่งด้านวัตถุนี้แหละออกได้ง่ายที่สุด โดยเห็นว่าสะดวกสบาย ยิ่งก่อสร้างนั้นสร้างนี้ด้วยแล้ว เอาละติดต่อกับผู้คนญาติโยมรบกวนนั้นนี่ กลายเป็นพระกวนบ้านกวนเมืองไปนั้นง่าย เพราะเป็นเรื่องของกิเลสไม่ใช่เรื่องของธรรม

เรื่องของธรรมแล้วต้องฝืนกิเลสอยู่ตลอดเวลา ที่นี้มันก็ไม่อยากฝืนซิ เพราะกิเลสก็กล่อมอยู่ให้ฝืนธรรม และการฝืนธรรมมันก็ไม่ฝืนยาก เพราะอำนาจแห่งความเชื่อมั่นในกิเลส นักเบาขนาดไหนก็เห็นว่าเป็นของดีของดีไปเสีย ไม่รู้ว่กิเลสหลอกลวงให้ฝืนธรรม ให้เหยียบย่ำทำลายธรรม ทั้ง ๆ ที่เรามาหวังจะฆ่ากิเลส ส่งเสริมธรรม มันกลับตรงกันข้ามไปเสียอย่างนั้น พิจารณาดูซิท่านทั้งหลาย ที่กล่าวมาเหล่านี้

กล่าวมาจากความมีความเป็น ตำรับตำราที่เคยได้ยินได้ฟังมาบ้าง ครูบาอาจารย์ที่เคยได้ยินได้ฟังมาพอสมควร

สรุปแล้วการได้พบได้เห็นการได้ต่อสู้กันกับมันนี้แหละ เป็นสิ่งที่ได้นำมาพูดได้นำมาเล่าให้หมู่เพื่อนฟัง เพราะหนักมากจริง ๆ การต่อสู้กับกิเลสนี้หนักมาก ตั้งแต่ชั้นล้มลุกคลุกคลาน มีแต่ต่อสู้กับกิเลส ให้มันเหยียบย่ำทำลายได้รับความทุกข์ความลำบากก็ไปโยนให้ธรรมเสียหาย ไม่ได้โยนให้กิเลสว่ามันฝามันฝืน มันมีกำลังมากมันเหยียบย่ำทำลาย มันขัดมันขวางเราไม่ให้ก้าวดำเนินตามธรรมได้ อย่างนี้เราก็ไม่มีเวลาที่จะคิดได้ เลยโยนโทษโยนกรรมทั้งหลายไปให้ธรรมเสีย ซึ่งธรรมนั้นไม่มีโทษมีกรรมแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ไม่เหมือนกับกิเลสตัวเป็นโทษเป็นกรรมแก่สัตว์โลกนี้เลย ก็ยังจำยอมมันให้เป็นไปอย่างนั้น พวกเราโง่โง่พิจารณาซิ

คำพูดนี้จะจริงหรือไม่จริงให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้ แล้วไปประพฤติปฏิบัติตนต่อสู้กับกิเลสดังที่กล่าวมานี้ลองดูซิ เมื่อธรรมได้สว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาโดยลำดับลำดับแล้ว จะพอมองเห็นโทษเห็นภัยของกิเลสที่แสดงอยู่ตลอดเวลาบนหัวใจของเรา แล้วก็จะได้ต่อสู้กัน นี่เคยต่อสู้มาแล้วจึงกล้าพูดให้หมู่เพื่อนฟัง ว่าแหลมคมไม่มีอะไรเกินกิเลส การประพฤติปฏิบัติหรือการแก้ไขการถอดถอนยาก ไม่มีอะไรเกินกิเลส มีแต่เรื่องฝืนธรรม ๆ ทั้งนั้น และเราก็ไม่รู้ว่ากิเลสฝืนธรรม เราก็ไปเข้าข้างกิเลสเสีย กลายเป็นเรื่องของเราฝืนธรรม เหยียบย่ำทำลายธรรมไปกับกิเลส เป็นพวกเป็นเพื่อนอันเดียวกันกับกิเลส หรือเป็นสมุนของกิเลสไปเสีย โดยที่เราก็ไม่มีเจตนา ไม่รู้ แต่มันก็เป็นไปตามหลักธรรมชาติของอำนาจแห่งกิเลสมันครอบงำ มันจุดลากไปให้เป็นอย่างนั้น แน่ะ

นี่จึงทำให้ท้อใจเหมือนกัน บางกาลบางเวลาท้อใจนะ เกี่ยวกับหมู่กับเพื่อนประพฤติปฏิบัติเถลไถลออกนอกกลุ่มออกไป เพราะอะไร ก็เพราะสิ่งที่จุดลากจุดลากอยู่ตลอดเวลา ทุกอาการของจิตที่แสดงออกมาออกมาจากความผลักดันของกิเลส ออกมาจากพลังของกิเลส ให้แสดงออกมาเป็นกิริยาแต่ละอาการ ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นข้าศึกแห่งธรรม เหยียบย่ำทำลายธรรมทั้งนั้น แต่เราก็ไม่มีทางทราบได้ เพราะยังไม่ใช้ฐานะของจิตที่มีมัดมัวอยู่ด้วยอำนาจของกิเลสครอบงำจะทราบเรื่องของมันได้นี่ซิ นี่เวลา มันมีมัดมันมีดอย่างนั้นแหละ มีแต่กิเลสออกทำงานทุกอาการ แม้ในทางจงกรม ในสถานที่นั่งภาวนา ขณะนั่งภาวนา ขณะเดินจงกรม ก็ไม่พ้นที่มันจะไม่เข้าไปทำงานอยู่ในวงแห่งความเพียรของเรานั้น ๆ ใครก็ใครเถอะเป็นอย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้นแหละ

การฟังอุบายจากครูจากอาจารย์ ก็เพื่อจะส่งเสริมเพิ่มเติมสติปัญญาศรัทธา ความเพียร ตลอดความอุตสาหะพยายามให้มีกำลังแก่กล้าสามารถ แล้วต่อสู้กับกิเลสให้

ได้ชัยชนะไปโดยลำดับลำดับ ก็เป็นไปไม่ได้จะว่ายังไง นี่กล่าวพูดถึงขนาดนั้นแหละว่า ไม่มีอะไรที่จะละเอียดแหลมคมและมีอำนาจมากจากความละเอียดแหลมคมของตน คือของกิเลส ไม่ว่าจิตวิญญาณดวงใดอยู่ใต้อำนาจของมันทั้งนั้นทีเดียว โดยเจ้าตัวก็ไม่รู้ว่าถูกบีบถูกบังคับ ถูกพาให้เกิดแก่เจ็บตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ให้สร้างบาปสร้างกรรม

ทั้ง ๆ ที่บาปกรรมใคร ๆ ก็รู้ว่าให้ผลเป็นทุกข์ ธรรมท่านก็สอนเอาไว้ จอมปราชญ์คือศาสดาของเรานี้สอนแต่เรื่องเหตุเรื่องผล เรื่องความมีความเป็น ทั้งของกิเลสทั้งของธรรมให้เห็นอย่างชัดเจนเปิดเผย เราก็ยังทราบไม่ได้ นอกจากนั้นก็ยังมีครูมีอาจารย์แนะนำสั่งสอนบอกเหตุบอกผลบอกโทษบอกคุณ ทั้งฝ่ายกิเลสและฝ่ายธรรมอย่างเปิดเผยอีกเช่นเดียวกัน เราก็ไม่มีทางทราบได้อยู่อย่างนี้จะว่ายังไง นั่นเห็นไหม กิเลส ละเอียดไหมดูซิ

คิดดูตั้งแต่เราปฏิบัติเข้าไปถึงขั้นที่จะประหัตประหารกันให้ขาดสะบั้นจากจิตใจ อยู่แล้ว ยังไปหลงเพลงของมันได้ฟังซิ ดังที่เคยกล่าวไว้เสมอว่า อวิชชาปจฺจยา ความโลภ ความโกรธ ความหลง ทั้งหลายเหล่านี้ซึ่งเป็นของหยาบ ก็ว่าฆ่าไป ๆ ความรัก ความชังฆ่ากันไป ๆ ด้วยความแน่ใจว่าเป็นกิเลส ๆ บทตัวของกษัตริย์จริง ๆ มองไม่เห็นเลย ยังไปถูกมันกล่อมจนได้ ละเอียดไหมฟังซิ ยังถึงขั้นมันปักขวากปักหนามอย่างละเอียดลออไว้ให้เราเหยียบจนได้

ดังที่ท่านสอนแสดงไว้ว่าอุปกิเลส ๑๖ จะเป็นอะไรไปถ้าไม่ใช่ลวดลายของอวิชชา อันเดียนี่เท่านั้น มันส่งผ่าเผย มันผ่องใส มันองอาจกล้าหาญ มันอัศจรรย์ นำอัศจรรย์ทุกอย่าง นี่มีแต่เครื่องหลอก ลวดลายของอวิชชาทั้งนั้น สติปัญญาฆ่ากิเลสซึ่งเป็นส่วนหยาบ บริษัทบริวารของมันฆ่าเข้ามาโดยลำดับลำดับไม่มีอะไรเหลือ ถึงขั้นกษัตริย์มันแล้วยังไปหลงให้มันกล่อมจนได้นั้นซิ นี่ละมันนำทุเรศจริง ๆ นะ แล้วสิ่งที่จะทำให้เราพูดได้อย่างชัดเจนประจักษ์ออกมาจากใจนี่ก็คืออวิชชา ละเอียดขนาดนั้นนะ มันน้อยหน้าเมื่อไรฟังซิ ที่นี้เราจะมาพูดอะไรถึงเรื่องหยาบ ๆ เหล่านี้ ซึ่งปัญญาของเรา ก็ไม่มีพอที่จะรู้เรื่องราวของมันจะแก้จะไขได้ นี่ซิถึงว่ามันละเอียดมาก มีอำนาจมากจากความละเอียดแหลมคมของมัน

การปกครองจิตวิญญาณของสัตว์โลกแต่ละดวง ๆ ต้องปกครองด้วยความฉลาดแหลมคม จนสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่สามารถรู้ได้เลยว่าอะไรครอบหัวใจของตัวอยู่ บีบบังคับหัวใจของตัวอยู่ ให้พาเกิดแก่เจ็บตายในภavn้อยภavnใหญ่ ได้รับความทุกข์ความทรมาน เพราะมันพาให้ทำด้วยความพอใจอยากทำ วิญญาณดวงใดที่จะโผล่หน้าออกมาให้เห็นโทษของมัน มีสติปัญญาแยบออกมาพอเห็นโทษของมันบ้างไม่มีเลย มีแต่ปิดหูปิดตาเหมือนกับหูหนวกตาบอด ปิดทวารทั้งหกไว้หมดเลย ลากไปไหนก็ไป ลากไปที่

ไหนก็ไป ไปได้ทั้งนั้นขึ้นชื่อว่ากิเลสที่แหลมคมกว่าแล้วลากไป ลากไปได้หมด ด้วยความไม่รู้นั่นเอง

ในชั้นหยาบ ๆ นี้ก็ความฟุ้งซ่านวุ่นวายอยู่เวลานี้ มันฟุ้งซ่านอะไร เราก็พอใจคิด ทั้ง ๆ ที่เราไม่อยากจะฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่อยากเป็นทุกข์เพราะความคิดความปรุงของตน แต่เราก็ขยันคิดขยันปรุงอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ไม่มีการยับยั้งชั่งตัวว่าการคิดปรุงนี้เป็นภัยต่อตัวเอง พอที่จะเข้าหาความสงบร่มเย็นด้วยอรรถด้วยธรรมเป็นเครื่องมือ อย่างนี้มันก็ทั้งยากยังทำไม่ได้จะว่าไง ถ้าหากพอทำได้หรือทำกันได้ ทำไมเราจะไม่ได้สมาธิคือความร่มเย็นของใจ เป็นที่พึ่งเป็นหลักเกณฑ์ของใจในเบื้องต้นละ จิตเราจะไปรวนเร่ร่อนอยู่ทำไม ที่พักที่อยู่ที่อาศัยอันเป็นความร่มเย็นมีอยู่แท้ ๆ

หลักธรรมท่านก็กล่าวไว้ว่าความร่มเย็นเหล่านี้ ร่มเย็นด้วยหลักธรรม สมาธิธรรม นั้น สติธรรม วิริยธรรม นี้เมื่อมีธรรมเหล่านี้แล้วใจก็สกัดลัดกันกันกระแสแห่งความฟุ้งซ่านรำคาญ เพราะความคิดไม่หยุดด้วยอำนาจของกิเลสนั้นได้เป็นลำดับลำดับจนถึงขั้นแห่งความสงบใจได้

ใจถ้าเป็นสมาธิลงไปแล้วก็พออยู่พอไป ไม่อดไม่อยาก ไม่ขาดแคลนความสุขนักเหมือนอย่างที่ไม่มียอะไรเหลือติดตัวเลย มีแต่ความฟุ้งซ่านวุ่นวายภายในใจอันเป็นไฟเผาตัวอยู่ตลอดเวลา นี้ละให้เราฟังซิ ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายฟังซิ อะไรหนูนี่ให้เราคิดอยู่ทุกวันนี้ ให้อ่านวุ่นวายนี้ ธรรมท่านไม่วุ่น กิเลสนั้นต้องวุ่นแน่ ๆ กระดิกตัวออกต้องวุ่นไปเลย ๆ เราก็ยังไม่เห็นโทษ ยังคิดเสียจนเป็นบ้าก็มีจะว่าอะไร คิดมากเกินไปจนเป็นบ้ามีเยอะ ยังไม่เห็นโทษว่ากิเลสพาให้เป็นบ้าอีก นั้นละเอียดไหม

ถ้าพิจารณาถึงเรื่องการต่อสู้กับกิเลส อุบายต่าง ๆ นานาแล้ว โห หมดพุงหมดความสามารถทุกสิ่งทุกอย่าง หมดชีวิตจิตใจที่จะค้นคว้าหรือขุดค้นขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับกิเลส อุบายสติปัญญามีมากเท่าไร ความพากความเพียร ความอดความทนมีเท่าไรทุ่มเข้ามาหมดเพื่อต่อสู้กับกิเลส เฉพาะอย่างยิ่งสติกับปัญญาเป็นสิ่งสำคัญมากจะปล่อยวางไม่ได้ ถ้าไม่ยอมให้กิเลสขี้ข้านจนไม่มีชิ้นเหลือ สติปัญญาเท่านั้นละที่จะต่อต้านกันไว้พอให้ใจได้รับความร่มเย็น นี้ละเป็นอย่างนี้

นี่ไม่ลืมความตะเกียกตะกาย ความลุ่มลุกคลุกคลานมาตั้งแต่ขั้นต้น อยู่ไหนก็ไม่สบาย นั่งก็ไม่สบาย นอนก็ไม่สบาย เหมือนกับสุนัขที่มีแผลอยู่บนศีรษะ หนอนเจาะหนอนไชอยู่ตลอดเวลา หาความสุขความสบายไม่ได้ โดดลงน้ำก็ไม่สบาย ขึ้นบนบกก็ไม่สบาย ไปเที่ยวหลบซ่อนอยู่ที่ไหน ๆ ในอริยาบถของหมา ความกระดิกพลิกแพลงของหมา หาความสบายไม่ได้เลย เพราะแผลอยู่บนศีรษะ ไปไหนแผลมันก็ไปด้วย หนอนก็เจาะก็ไชอยู่บนหัวมันด้วย เอาอะไรมาเป็นความสุข นี้ก็เหมือนกัน กิเลสเป็น

หนอนเจาะหนอนไซอยู่บนหัวใจเรา อยู่ในอิริยาบถใดมีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อน นี้เวลากิเลสเรื่องอำนาจเป็นอย่างนี้

แต่ยังงี้ก็ตามไม่พ้นวิสัยของเราที่จะเป็นผู้พยายามหวังพึงอรรถพึงธรรม เพราะเรื่องของกิเลสว่าพื้มนักไม่เห็นมีอะไรพอที่จะพึงได้ มีแต่เหยียบย่ำทำลาย เราหวังพึงธรรม อย่างน้อยก็พอให้ใจได้สงบร่มเย็นในทางสมาธิบ้างก็ยังมี นั่นละพอมิที่ปลงที่วางบ้าง ถ้าเป็นเดินทางก็มีร่มไม้ชายคาสองฟากทางพอให้ได้อาศัยบ้าง ไม่ได้ถูกแดดเผาเสียโดยถ่ายเดียว นี่กิเลสมันแผดเผาโดยถ่ายเดียวหาธรรมเป็นร่มเป็นเงาไม่ได้ก็เกินไป มนุษย์เรา ผู้ปฏิบัติธรรมแท้ ๆ

เวลามันลุ่มลुकคลูกคลานมันร้อน ร้อนอย่างนั้นนะ นี่เคยแล้ว ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมผัสอะไรไม่ได้ คอยแต่จะเกิดกิเลส คอยแต่จะเป็นพินเป็นไฟเผาเจ้าของทั้งนั้น ถึงขั้นกิเลสเรื่องอำนาจเป็นอย่างนั้น มองดูรูปก็เหมือนเทวดา ดุชิ พังเสียงก็เหมือนเทวดา กลิ่น รส เครื่องสัมผัสทุกอย่าง เหมือนเทวดาไปหมด เหมือนสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา อสุภะอสุภังกองเต็มมันอยู่เลย มันเหมือนกับอะไร...เป็นคนละโลก ทำให้กระหึ่ม ทำให้อ้อยอิงกับสิ่งนั้นละอยู่ตลอดเวลา

ในเวลาทีกิเลสเรื่องอำนาจ ประตูดคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย นี้เปิดไม่เปิดมันก็แสดงลวดลายอยู่ภายใน เป็นพินเป็นไฟอยู่ภายในนั้น พอเปิดประตูออก คือตาได้เห็นรูป หูได้ฟังเสียงด้วยแล้ว ก็เหมือนเอาไฟเข้ามาเผา เผาตัวเองนั้นละ ออกไปก็ออกไปหาพินหาไฟ รูปก็เป็นไฟ เมื่อใจได้เป็นไฟอยู่ภายในนี้แล้วมันยิ่งรับกันทันที ๆ รูปก็เป็นไฟ เสียงก็เป็นไฟ กลิ่น รส เครื่องสัมผัสเป็นพินเป็นไฟไปด้วยกันทั้งนั้น เผาหัวใจเราถึงขนาดที่จะนอนไม่ได้กินไม่ได้ฟังซิ

นี่ในระยะกิเลสเรื่องอำนาจเป็นอย่างนี้ ทุกข์มากที่สุด แต่ยังงี้ก็ตามไม่พ้นธรรม เพราะธรรมเหนือกิเลสเสมอ อุบายของธรรมเหนือกิเลส ถ้านำมาใช้ให้เหนือ....เหนือ เพราะพระพุทธเจ้าปราบกิเลสด้วยธรรม พระสาวกอรหัตตอรหันต์ทั้งหลายท่านปราบกิเลสด้วยธรรม กิเลสสิ้นซากไปด้วยธรรม ทำไมเราจึงจะสิ้นซากไปเพราะอำนาจของกิเลส โดยไม่คำนึง ไม่เสาะไม่แสวงหาธรรมมาเป็นเครื่องปราบปรามหรือต้านทานกันบ้างเลย นี่ก็เกินไป

อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ เกิดประโยชน์อะไร ควรที่จะเอามัดกับแจ้งที่ตนผ่านมานี้ มาทบทวนกันดูว่า ผลประโยชน์ได้มากน้อยอย่างไร และจากนี้ต่อไปเราจะปฏิบัติอย่างไรเมื่ออดีตเป็นมาอย่างนั้น ๆ เป็นฝ่ายดีฝ่ายชั่วประการใดบ้าง บวกลบคุณหารกันดูซิ เรื่องราวของเราที่ผ่านมาโดยลำดับลำดับนี้ได้ผลได้ประโยชน์อะไรบ้าง และต่อไปนี้เราจะคิดอย่างไรให้สมกับที่เราหวังอยู่ตลอดเวลากับความ สุขความเจริญ มรรคผล

นิพพาน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นเพราะอะไร ถ้าหากเรายังยอมจำนนต่อกิเลสอยู่ตลอดเวลา นี้ก็ไม่มีหวัง ถึงจะหวังเท่าไรก็เป็นโมฆะ หวังมากน้อยเพียงไรความพากเพียรการต่อสู้กับกิเลสต้องให้หนักมากเพียงนั้น จึงจะมีธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสนองความต้องการของเรา

นี่พูดถึงเวลากิเลสเรื่องอำนาจเรื่องอย่างนั้นจริง ๆ ในหัวใจใดก็เถอะเป็นอย่างนั้น เมื่อยังไม่มีธรรมเป็นเครื่องแก้กันแล้วก็เหมือนกับคนไข้หนักนั้นแหละ มีแต่ทุกข์มีแต่ลำบาก โรคเหี้ยมย่ำทำลายลงอยู่ตลอดเวลา หายาหาหมอที่จะมาแก้ไม่มีเลย มีแต่ทางจะตายทำเดี๋ยวทางหายไม่มี นี่ถ้ามีแต่ปล่อยให้กิเลสเหี้ยมย่ำทำลายทุกอาการของจิตที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่แล้ว ไม่มีธรรมเข้าไปเคลือบแฝง ไม่มีธรรมเข้าไปยื้อแย่งแข่งดีกัน ไม่มีอุบายของครูบาอาจารย์พอที่จะนำมาปฏิบัติต่อกิเลสแล้ว ก็มีหวังที่จะตาย ล่มจมไปได้เช่นเดียวกัน ไอ้เรื่องผ้าเหลืองในตลาดร้านค้าไม่อดไม่อยาก สำคัญอยู่ที่เรานี้ละจะเอาจริงเอาจังแค่ไหน

เคยพูดแล้วการเกิดแก่เจ็บตายในวัฏสงสารนี้ โลกทั้งหลายไม่มีใครยิ่งหย่อนกว่าใคร ถ้าจะเลิกก็เลิกกันแล้วเรายังสงสัยอะไรอีก การเกิดแก่เจ็บตายก็คือเรื่องของกองทุกข์ทั้งนั้น ความโลภ ความโกรธ ความหลง เคยเอาความดิบความตีมาให้ผู้ใดได้รับความสุขความเจริญ เพราะความโลภมาก โกรธมาก หลงมาก รักมาก ชังมาก เราเคยได้ดิบได้ดีจากมันที่ไหน ปราชญ์ทั้งหลายท่านตำหนิกันทั้งนั้น เพราะพวกนี้เป็นพินเป็นไฟเผาหัวใจให้เป็นมหันตทุกข์ขึ้นมาได้ตลอดเวลาที่เราไม่เห็นโทษของมัน

สิ่งที่ปราชญ์ท่านชมเชย เราก็คควรที่จะยึดให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ ประพฤติปฏิบัติตนให้ได้เป็นลำดับลำดับไป ปราชญ์ชมอะไร ความสุข ความสุขเกิดขึ้นจากอะไร เกิดขึ้นจากความพากเพียรโดยธรรม มีธรรมเป็นเครื่องพาดำเนิน ธรรมก็มีอยู่ สติธรรมก็มี ปัญญาธรรมก็มีถ้าเราคิดให้มี ความอุตสาหะพยายาม เราอุตสาหะอย่างอื่นเรายังอุตสาหะได้ อุตสาหะตามกิเลสยังอุตสาหะได้ เหตุใดจะอุตสาหะไปตามอรรถตามธรรมไม่ได้ แน่ะ

เบื้องต้นนี้ชิมันลำบาก เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงต้องได้หาอุบายวิธีต่าง ๆ ยิงเวลาร่างกายมีกำลังมาก ก็ต้องได้ผ่อนสิ่งที่จะเสริมให้ร่างกายมีกำลังมากอันเป็นเครื่องมือของกิเลสนี้ ให้กิเลสได้ทำงานคล่องตัวมากขึ้น ก็ต้องได้ตัดได้ทอนกันลง ถ้าแก่ไปแล้วก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง หนุ่ม ๆ นี่เห็นได้ชัดสำหรับผมเอง ใครก็เถอะไม่ผิดกันละ สังขารร่างกายนี้ต้องได้พยายามกดมันอยู่ตลอดเวลา

ร่างกายเมื่อมีกำลังมากกิเลสมาก เฉพาะอย่างยิ่งราคะเร็วที่สุด ทั้ง ๆ ที่เราพยายามตีมันอยู่ตลอดเวลา ฆ่ามันอยู่ตลอดเวลา มันยังโผล่ขึ้นมาต่อหน้าต่อตาได้เวลา

กำลังวังชาไม่พอ มันหากให้เกิดให้รู้ในหัวใจเรานั้นแหละ มันเกิดได้ง่าย แต่การดัดบั
ได้ยากที่สุด จึงต้องได้ใช้อุบายวิธีต่าง ๆ ดัดแปลงอยู่ตลอดเวลา

ถ้าพูดถึงเรื่องปฏิบัติ เราไม่รู้สึกรู้สึว่าปฏิบัติอยากขาดแคลน เพราะอำนาจ
วาสนามันหยาบ ต้องได้เอากันอย่างหนัก นี่ละต้องเสียมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เราก็อทราบ
ว่าสาเหตุเป็นมาเพราะอะไร ทางแพทย์เขาก็บอกแล้วว่า อาหารเมื่อไม่มีในท้องท้อง
ย่อมจะเสีย เพราะถูกกรดมันกัดบ้างอะไรบ้างตั้งเขาวานัน เราไม่ใช่หมอก็อพพูดได้เล็ก
น้อยเท่านั้นเอง

เราก็เป็นอย่างนั้นอยู่ตลอดนี้ เพราะไม่ได้คำนึงถึงว่าพวกกรดพวกอะไร เราไม่
ได้คำนึง มีแต่เห็นว่าเป็นความสะอาดสบายภายในจิตใจ ก็เลสราคะตัณหาไม่ค่อย
กำเริบรุนแรงมากนักเพราะการอดอย่างนี้ และเป็นการช่วยทางด้านจิตตภาวนาให้
สะอาดขึ้นไปกว่าปกติที่เราฉันอยู่ทุกวัน ๆ เราก็ต้องตะเกียกตะกาย ไม่ได้คำนึงว่าจะ
เป็นอะไรในท้องในไส้ของเรา เมื่ออดไม่หยุดไม่ถอย อดไป ๆ อดมาหลายวันหลายปี
หลายเดือนเข้ามันก็แสดงออกมา ท้องก็เลยเสีย อายุยังไม่ถึง ๔๐ ท้องเริ่มเสียมาตั้งแต่
พรรษาที่ ๑๐ แน่ะฟังซิ

เพราะเริ่มขุดค้นกันมาตั้งแต่พรรษา ๗ ล่วงแล้วนี่ ๘-๙ นี้เรียกว่าขึ้นเวทีแล้ว
เข้าสู่สงครามต่อสู้กับกิเลสแล้ว เรื่อยไปเลย ถึงพรรษา ๑๐ นี้รู้สึกว่ามีมากขึ้น ๆ แต่เจ้า
ของก็ยังไม่สนใจกับเรื่องธาตุเรื่องชั้นธวัชจะเป็นจะตายยังงี้บ้าง นอกจากจะเอาให้กิเลส
อยู่ในเงื้อมมือเท่านั้น นี่มันก็ตะเกียกตะกายอยู่ตลอดเวลา ไม่มาคิดถึงเรื่องการกินการ
อะไร อดอยากขาดแคลนไม่คิด และธาตุชั้นธวัชจะเป็นอย่างนั้นจะแปรปรวนอย่างนี้ จะ
เสียไปอย่างนั้นอย่างนี้ไม่คิด หลัง ๆ มานี้ก็ค่อยรู้ อดไปก็ได้เพียงแค่ว่าไร อายุนี้ ๓๖
พรรษาก็ถึงแค่ ๑๖ ซึ่งเพียบแล้วนะเนาะ เป็นมากแล้ว

เริ่มไปตั้งแต่พรรษา ๑๐ นี้ละ อดไป ๆ ก็วันก็อด มันก็ไม่ถ่ายเพราะไม่มีอะไรจะ
ถ่าย พอเริ่มฉ้นลงไปวันเดียวเท่านั้น ตกตอนบ่ายมาฟังเสียงท้องร้องโก้งแก๊ก ๆ พอคำ
ลงไปก็ถ่าย ถ่ายเสียจนหมด วันหลังมาก็อดอีกเสีย แน่ะ จนกระทั่งถึงต้องการจะฉ้น
เมื่อไรค่อยฉ้น ก็เป็นอย่างนั้นไปเรื่อย ๆ เมื่อนานเข้าไป ๆ อดก็วันก็ตาม เพียง ๔-๕
วันเท่านั้นมันก็ไม่ย่อยแล้ว ถ่ายออกหมด ๆ ก็เลยได้พักมาตั้งแต่พรรษา ๑๖ ล่วงไป
แล้ว ก็จะเริ่มหยุดการอดอาหารมาตั้งแต่จะเข้าพรรษาของปีพรรษา ๑๗ เรื่อยมาจน
ปานนี้ก็ไม่ได้อดอีกนะ และท้องก็เป็นมาเรื่อยตั้งแต่โน้นจนบัดนี้ละ แต่ได้ฉ้นยาเขานี้
ค่อยดีขึ้นบ้าง...ยาไทยเรานี้ แต่ก่อนมันเป็นเอา่มากทีเดียว ถ่ายเสียจนไม่มีอะไรเหลือ
ๆ

นี่พูดถึงเรื่องการฝึกกรรม การกดบีบบังคับธาตุชั้นไว้ไม่ให้รุนแรง เพราะมันเป็นเครื่องมือของกิเลสได้ดี เฉพาะอย่างยิ่งราคาต้นทุนนี้รวดเร็ว การภาวนาก็ฝึกอึดอาดเนือยหาย แต่พออดอาหารลงไป ผ่อนอาหารลงไปแล้ว สมาธิก็ดี ดีขึ้นเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นถึงวันที่จะฉันจึงเสียดายไม่อยากฉัน ถ้าฉันแล้วก็เหมือนกับบรรพตทุกของหนัก อึดอาดไม่คล่องตัว แต่ก็จำต้องได้ฉันไม่ฉันก็ตาย เพราะเราอาศัยธาตุชั้นนี้จะทำไฉนมันพืดมันเหวี่ยงกันไปอย่างนี้

ที่นี้เมื่อถึงขั้นปัญญามันก็คล่องตัว การอดอาหารนี้ช่วยได้ทั้งสองอย่าง ทางสมาธิก็ช่วย ทางด้านปัญญาช่วย สำหรับเราเองเป็นอย่างนั้น ปัญญาที่คล่องตัวที่สุดเลย เพราะอดอาหาร แต่ก่อนมันเป็นอยู่แล้ว เมื่อถึงขั้นปัญญาอัตโนมัติหรือภาวนามยปัญญาแล้ว ปัญญามักจะคล่องตัวหรือคล่องตัวอยู่เสมอ แต่เวลาอดอาหารเข้าไปอีกยิ่งเพิ่มเข้าไปให้แหลมคมเข้าไป คล่องตัวเข้าไป นี่ชิมันเห็นได้ชัด ๆ เพราะฉะนั้นจึงไม่สนใจกับเรื่องการอยู่การกินยิ่งกว่าธรรม นี่ในขั้นนี้เริ่มเห็นโทษของกิเลสไปโดยลำดับลำดับแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มเห็นคุณค่าของธรรม ของความพ้นทุกข์หนักขึ้น มากขึ้น ๆ ที่นี้เมื่อธรรมมีอำนาจสูงขึ้นเป็นลำดับลำดับแล้ว กิเลสย่อมอ่อนตัวลงไป ก็ยิ่งเห็นได้ชัด ฆ่ากันได้ง่าย แน่ะ

ตอนต้นลำบากลำบากอย่างนั้นเอง แต่ที่จะได้ความดีความดีหรือการภาวนาตั้งรากตั้งฐานได้ ก็เพราะการล้มลุกคลุกคลาน การอดอยากขาดแคลนนั่นแหละเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ได้วิตกวิจารณ์กับเรื่องธาตุเรื่องชั้นชั้นว่าจะเป็นจะตายอะไรอย่างทุกวันนี้ เพราะเป็นเครื่องหนุนปฏิบัติที่ทำมาแบบสมบุกสมบัน นั่นเป็นเครื่องหนุนความดีของเราให้ก้าวขึ้นไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งเห็นได้ชัดเพราะการทรมาณตนแบบนี้ จึงไม่ได้เสียดาย

อย่างทุกวันนี้ก็ไม่เคยคิดเสียดายย้อนหลังว่าเกินไป หรือทำความเพียรเกินไปนี้ไม่คิด ถ้าหากจะคิดมันก็ราวกับจะเป็นอย่างนั้นแหละ เพราะถึงขั้น ถ้าเป็นนักมวยก็ถึงขั้นไม่ให้มีกรรมการแยกกันนั้นละ มันจะทุ่นเวลาตายช้าลงไปอย่างนี้ไม่ให้มี เอา ใครดีอยู่ใครไม่ดีแล้วให้พังลงไปเลย ไม่ต้องมีกรรมการแยก นี่ถึงขั้นมันเด็ดเด็ดอย่างนั้นนะ เรื่องของสติปัญญาที่ต่อสู้กับกิเลสเด็ดถึงขนาดนั้น จนกระทั่งเด็ดจนถึงว่าไม่มีกรรมการประจำในเวทีนั้นเลย นั่น

เมื่อปัญญาได้แก่กล้าสามารถเข้าไปแล้วไม่มีกลัวอะไรทั้งนั้น กิเลสนี้ให้ไหลขึ้นมา การคู้ยเขี่ยชุดคั้นในเวลากิเลสมันหลบซ่อนตัวก็เป็นงานอันหนึ่ง คู้ยเขี่ยชุดคั้นอยู่ตลอดเวลา พอได้เจอกันก็เหมือนกับว่าได้งานแล้ว สุดท้ายก็เรียกว่างานทั้งสองนั้นเอง งานชุดคั้นหากิเลสก็มี เรียกว่างานประเภทหนึ่ง พอเจอกิเลสแล้วทำหั่นกันก็เป็นงาน

ประเภทหนึ่ง เพราะฉะนั้นจิตใจไม่ว่างจากงานในวันหนึ่งคืนหนึ่งของจิตชั้นเกรียงไกรสติปัญญาชั้นเกรียงไกรแล้วเป็นอย่างนั้น นี่ที่มันผิดกันใหม่ละกับในขณะที่ล้มลุกคลุกคลาน เหมือนไม่ใช่จิตดวงนี้เลย เหมือนไม่ใช่สติปัญญาที่เราใช้อยู่เวลานี้เลย เพราะมันไม่มีแต่ก่อน ต่อมาก็มีได้ เมื่อเสาะแสวงเมื่อบำเพ็ญอยู่เสมอก็มีได้อย่างนั้น

เมื่อถึงขั้นเห็นโทษเห็นจริง ๆ ไม่ใช่เห็นธรรมดา เห็นประจักษ์ในหัวใจ ไม่อยากอยู่ ไม่อยากตกค้างในภพใดภูมิใด แม้ที่สุดตั้งท่านแสดงไว้ในสุทธาวาส ๕ เป็นที่อยู่ของพระอนาคามี ตั้งแต่ชั้นอวิหาขึ้นไป อตปปา สุตัสสา สุตัสสี อกนิภูฐา นี้ ผู้ที่ก้าวเข้าพรหมโลก ๕ ชั้นนี้แล้วไม่กลับ แม้จะไม่กลับก็ตามแต่จะตกค้างอยู่ในภูมิใดในชั้นใดของสุทธาวาสนั้นก็ไม่น่าปรารถนา นอกจากจะให้หลุดพ้นเสียอย่างเด็ดขาด ๆ ร้อน ๆ ต่อหน้าต่อตาในภพนี้ชาตินี้หรือวันนี้เท่านั้น นั่นเมื่อถึงขั้นของจิตที่เด็ด เห็นโทษของกิเลสอย่างประจักษ์ใจแล้ว ย่อมเห็นคุณค่าของธรรมที่จะก้าวให้พ้นไปเสียนั้นอย่างถึงใจเช่นเดียวกัน

อันนี้ยังทำให้คิดย้อนหลังไปถึงคราวป่วยอยู่อำเภออะไร ระหว่าง อ.บ้านฝ้อ กับ อ.ท่าบ่อ ต่อเขตต่อแดนกัน มีแม่น้ำทอนเป็นเขตแดน เราไปป่วยอยู่ตรงนั้น ป่วยอันนี้เขาเรียกไข้เจ็บขัดในหัวอก เราทำให้สงสัยเหมือนกันว่าถ้าไม่มีเชื้อทำไมคนป่วยจึงดาบาศกันไปหมด เหมือนอหิวาต์ เหมือนโรคฝีดาษ วันหนึ่ง ๆ เป็นกันเท่าไร ๆ ตายกันเท่าไร ๆ วันละสามคน สี่คน ห้าคน เจ็ดแปดคน นั่นฟังซิ โรคเจ็บขัดในหัวอกนะ

เราไปพักอยู่ในป่าเขาก็ไปนิมนต์มา กุสลา มาติกา ให้คนตาย เพราะแถวนั้นไม่มีพระอีกด้วย ก็ลำบากอีกแหละ มีอะไร มีแต่ กุสลา มาติกา ให้บุญคนตายไม่หยุดไม่ถอย ทั้งวัน ๆ เพราะวันหนึ่งตายสักเท่าไร เลยจะไม่ได้หนีจากป่าช้านะ ถึงขนาดนั้นแหละ บ้านกะโหม-โพนทอง ตายกันถึงขนาดนั้น และสุดท้ายก็มาเป็นขึ้นกับเราเอง จนรู้สึกว่าจะเป็นความแน่ใจในเวลาสั้น

แต่มีอยู่ข้อหนึ่งที่ว่า ธรรมของเรานี้ก็แข็งกร้าวเหมือนกัน ไม่ใช่เล่นนะ พอมาปรากฏขึ้นในหัวอกของเราเท่านั้น โอ้ คราวนี้เราละคนหนึ่ง นั่นเริ่มแล้ว อ้อ โรคเจ็บขัดหัวอกเป็นอย่างนี้เอง และรู้ทันที คือมันเหมือนกับเหล็กแหลมกับหลาวที่มแทงเข้าไปในหัวอกในหัวใจนั้นนะ หายใจแรงก็ไม่ได้ขัดเจ็บ มันขัดมันอะไรชอบกลพูดไม่ถูก ธรรมตามันเจ็บในหัวอก แน่นในหัวอก จากนั้นพอเราหายใจแรง ๆ หน่อยก็เป็นเหมือนหอกเหมือนหลาวที่มแทงเข้าไปในนั้น

ก็ทราบทันที อ้อ โรคอย่างนี้เองที่โรคเจ็บหัวอกเขาเป็นกัน เป็นอย่างนี้เอง เราารู้โอ้ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วไม่นาน เพราะมันจะหายใจไม่ได้ คับเข้า แน่นเข้า ๆ หายใจแรง

ไม่ได้ แล้วสุดท้ายก็เลยไม่ไปมาติกา กุสลา ให้เขาแหละ ก็บอกเขาขอตัวเถอะ ที่นี้เป็น แล้วเป็นอย่างนั้นแล้ว บอกเขา ต้องหลบตัวมาอยู่ที่พัก เพราะอยู่ป่าไฟ กอไฟที่ตีนภูเขา

นี่จะเป็นเหตุที่ทำให้คิด ที่ไม่ลืมนะ ในระยะนั้นจิตก็ละเอียดมากทีเดียว เรื่องร่างกายนี้เป็นอันว่าปล่อยกันไปหมดแล้วไม่มีอะไรเหลือ เหลือแต่นามธรรม ความคิดความปรุงที่พัดเหวี่ยงกันอยู่ตรงนั้น จิตก็รู้สึกละเอียดมาก ผ่องใสมาก กล้าหาญมากในขั้นนั้น นี่หลังจากถวายเพลิงของพ่อแม่ครูบาอาจารย์แล้วนะ ปีนั้นแหละขโมยหนีจากหมู่เพื่อน ไปอยู่ในป่าในเขาลำพังตัวคนเดียว เพราะความเพียรในขั้นนั้นในเวลานั้นเป็นความเพียรที่อยู่กับใครไม่ได้ ต้องอยู่คนเดียวเท่านั้น จึงเหมาะกับงานของเราที่ไม่มีเวลาว่าง เว้นแต่หลับเท่านั้น หมุนกันตัว ๆ ทั้งวันทั้งคืน เรียกว่าเป็นสติปัญญาอัตโนมัติแล้ว ที่นี้เมื่อโรคเจ็บช้ำหัวอกนี้ได้ปรากฏขึ้นก็ชักจะรวนเร เออ เรายังจะไปเสียแล้วหรือนี่ นี่ที่ทำให้คิดนะ

ไปเวลานี้เรายังไม่ออกไป นั่น เพราะในหัวใจนี้ยังรู้ยังชัด ๆ ว่าถึงจะละเอียดขนาดไหนก็ตาม จิตนี้ยังไม่ได้เป็นอิสระ ยังมีอะไรอยู่ในจิตของเรา หากว่าตายนี้เราก็มั่นว่าจะไปเกิดในที่นั้น ๆ ยังไงก็ต้องค้างไม่ถึงที่ ค้างก็ไม่อยากค้าง นี่ละที่ทำให้วิตก วิจารณ์ว่ายังไม่อยากตาย เพราะจิตยังจะค้างอยู่ในชั้นใดชั้นหนึ่ง

ในความรู้สึกของเราอยู่อย่างชัด ๆ อย่างนั้นไม่สงสัย ไม่มีใครมาบอกแหละ สนุกปฏิญญา บอกอยู่ชัด ๆ ในภูมิของจิตภูมิของธรรม และสถานที่ที่จิตจะไปไปอยู่ พูดจะว่าไปเกิดก็ไปเกิด พูดง่าย ๆ มันรู้ได้ชัด ๆ ยังไงก็ตามเรื่องค้างนี้ไม่อยากตกอยากค้างในสถานที่ใด มีอย่างเดียวที่ว่าจะให้หลุดพ้นไปเสียต่อหน้าต่อตาเท่านั้น ตายเมื่อไรก็ไม่ว่า แต่เวลานี้ยังไม่อยากตาย

ในความรู้สึกยังมีอาลัยอาวรณ์อยู่กับ...ไม่ใช่ชีวิตนะ อยู่กับมรรคผลนิพพานที่ตนต้องการจะได้ เพราะความปรารถนาความมุ่งมั่นในจิตเวลานั้น ไม่ต้องการอะไรนอกจากถึงนิพพานโดยถ่ายเดียวเท่านั้น นั่นถ้าเป็นภูมิธรรมก็อรหัตภูมิเท่านั้น เวลานี้ยังไม่ถึงรู้เจ้าของอยู่ชัด ๆ นี่ละทำให้เจ้าของมีความอาลัยให้รู้ชัด ๆ ไม่ลืมนะ

อาลัยนี้เพราะยังไม่ถึงจุดที่ต้องการ จึงอาลัยยังไม่อยากตาย อยากจะเร่งให้ถึงนั้นก่อนแล้วไปเมื่อไรไม่ว่า แต่เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วโรคมันก็บีบบังคับตลอดเวลา ต้องหมุนตัวกลับย้อนหลังเอา ไม่อยากตายก็ต้องได้ตายเมื่อถึงกาลมันแล้วห้ามไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นคติธรรมดาบพุ่งไปทำไม นั่นมันย้อนกลับมา แล้วก็ทำให้คิดเรื่องของเจ้าของเอง ว่าเรื่องทุกขเวทนามีเราเคยผ่านเราเคยรับมาแล้ว ได้ความอัศจรรย์ไม่รู้กี่ครั้งกี่หน ในเวลาที่เรา เฉพาะอย่างยิ่งเรานั่งหามรุ่งหามค่ำนี้

ทุกขเวทนาทุกขเวทนาแสนสาหัสเราก็เคยต่อสู้ได้ความอัศจรรย์มาแล้ว นี่ก็เป็นทุกขเวทนาหน้าเดียวกัน อริยสัจอันเดียวกัน เราจะถอยไปไม่ได้ จะต้องเอาให้เห็นดำเห็นแดงกันในคืนวันนี้ เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ให้ตายอยู่ในสนามรบนี้เท่านั้น ถอยไม่ได้ นั่งฟังซิจิตมันกล้า ถึงคราวกล้ากล้าขนาดนั้นนะ จะเป็นจะตายอยู่ไม่ได้ถอย คำว่ากล้าตายก็มีแต่ที่ว่ามันไม่ถึงที่เท่านั้นเอง ไม่ใช่กลัวแบบที่โลกเขากลัวกันนะ ถ้าว่ากลัวก็มีเท่านั้น ไม่เพียงไม่อยากตาย คือยังไม่ถึงที่แล้วยังไม่อยากตาย อยากให้ถึงที่ก่อนแล้วไปเมื่อไรไปเถอะ นั้น

จากนั้นก็โหมกำลังสติปัญญาหมุนเข้าไปในจุดตรงกลางอกนี้เลย เอ้า ที่นี้เป็นยังงี้ก็เป็นกันเถอะ ญาติโยมก็ไปเยี่ยมยกกันไปทั้งบ้านเลยนะ เป็นร้อย ๆ เราก็ไล่เขากลับหมด ไม่ให้ใครมายุ่งเลย เพราะวันนี้เราจะขึ้นเวทีต่อกรกันกับทุกขเวทนา เอาให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงถึงเป็นถึงตาย ไล่เขาเขาก็กลับไปหมด ยังเหลือแต่ผู้เฒ่าคนหนึ่งแอบอยู่ที่ต้นกอไผ่ในป่า แกไม่กลับเพราะกลัวเราจะตาย แกคงจะเหมือนกับว่าจะคอยมาดูหัวใจเราเวลาจะตายท่า เพราะทราบอยู่ประจักษ์นี้ว่าคนตายเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา ในระยะนั้นคนกำลังตาย ก็กลัวว่าเราจะตายเช่นเดียวกัน นั้นละที่นี้ฟัดกันไปตั้งแต่หัวค่ำจนกระทั่งถึง ๖ ทุ่ม เวลานั้นเรามีนาฬิกาแล้ว เรารู้แล้วว่านี่ เอาตั้งแต่หัวค่ำ โยมเข้าไปเยี่ยมก็รีบไล่เขากลับแล้วเข้าที่เลย

คันเรื่องทุกขเวทนาที่อยู่ในหัวใจนี้ เอากันหมุนอยู่ในหัวใจนี้เลย เป็นยังงี้เกิดขึ้นจากอะไร เสียดแทงเสียดแทงอะไร เวทนาเป็นหอกเป็นหลาวเมื่อไร มันก็เป็นทุกข์ธรรมดา ๆ ทุกข์นี้ก็ป็นสภาพอันหนึ่ง ท่านว่าเป็นของจริง ทุกข์ อริยสัจ คั้นกันไปคั้นกันมาไม่ถอยเลย เป็นกับตายไม่ได้สนใจ สนใจแต่ให้รู้ความจริงในวันนี้ เมื่อเวลาเข้าตะลุมบอนกันอย่างไม่หยุดไม่ถอย ที่นี้ทุกขเวทนาทุกขเวทนาเท่าไรมันแทงในหัวอก สติปัญญา ยิ่งหมุนตัว ๆ เช่นเดียวกับเรานั่งหามรุ่งหามค่ำนั่นเองด้วยสติปัญญาอันนี้ เพราะมันเคยอยู่แล้วนี่ ปลอ่ยให้เข้าสนามให้ขึ้นเวทีมันก็ขึ้นเลย ทันทิเลยไม่ถอย เอาอยู่จนกระทั่งถึง ๖ ทุ่มกว่าเวลาดูนาฬิกาแล้ว

พอเอากันเต็มที่เห็นประจักษ์นะ โห ถอน เวลาถอนนี่ถอนอย่างประจักษ์ เช่นเดียวกับทุกขเวทนาของเราถอนในเวลาที่เรา นั่งหามรุ่งหามค่ำ จิตรอบด้วยปัญญาทุกขเวทนาถอนแบบเดียวกัน ที่นี้เวลาถอนนี้เหมมมันเหมือนกับเป็นตัวเป็นตนจริง ๆ นะ ถอนออกจากหัวใจนี้ ถอนออก ๆ กำหนดตามกัน ๆ ที่นี้ถอนออกจนโล่งหมดเลย หายเงิบไม่มีอะไรเหลือ กำหนดดูให้ชัดเจนขนาดนั้น มันไม่มีอะไรเหลือ โล่งหมดในหัวอกนี้ สุดท้ายก็เหมือนกับร่างกายไม่มี วางไปหมดเลย

เข้าพักอยู่นั้นก่อน คือหมายความว่าพักดูความอัศจรรย์ของจิต ที่นี้เมื่อ ทุกขเวทนาดับไปหมดแล้ว มีแต่ความว่างของร่างกาย จากนั้นก็เป็นความว่างของจิต ภายหายเจียบ เอากันเต็มที่แล้ว จนกระทั่งจิตมันพอตัวแล้วก็ยิบเย็บ ๆ ถอยออกมา ๆ จิตก็ยิ่งว่าง ร่างกายแม้จะมีอยู่ก็ตามแต่ไม่มีเจ็บมีปวด มีเสียดแทงในหัวอกอย่างที่เคย เป็นมาเลย โลงไปหมด เอาละที่นี้ไม่ตาย นั้น พอจากนั้นก็ดูนาฬิกา ๖ ทุ่มกว่า ที่นี้แน่ใจ ว่าไม่ตาย รู้สึกเป็นความแน่ใจเพราะโล่งหมด และยังมีใจก็หาย โรคนี้หาย ไม่ยากอะไร เลย เนอะ แก่กันด้วยอริยสัจ

พอหลังจากนั้นแล้วก็ลงเดินจงกรม เขาเรียกตะเกียงอะไร แก้วครอบเล็ก ๆ นั้น นะ ภาษาทางภาคอีสานเขาเรียกตะเกียงโป๊ะ เล็ก ๆ นั้น จุดไว้ข้างนอกมุ้งโน้น ตั้งไว้ โน้น ตั้งแต่ต่อสู้กันอยู่นั้นนะ จุดไว้แล้วก็เข้าที่ละ มองเห็นไฟอยู่นอกมุ้งโน้น ไม่ได้เอา เข้ามาในมุ้ง จากนั้นก็ลงเดินจงกรม โอ้ย เดินก็ตัวปลิวไปเลย หายเจียบไม่มีอะไรเหลือ นั้นฟังซิเพื่อนฝูง นี่ละเวลาต่อสู้กันเห็นได้ชัด นี่ละอริยสัจ เป็นยังงอริยสัจ ทำให้เรา เป็นยังงอริยสัจ

ทุกขสัจนี้เป็นเหมือนหินลับปัญญาละ ถ้าเราพิจารณาแบบพระพุทธเจ้าสอน แบบอริยสัจเป็นของจริง ๆ เรื่องทุกขเวทนานี้เป็นหินลับปัญญาให้คมกล้า ทุกขเวทนา กล้าสาหัสเข้าไปเท่าไร สติปัญญายิ่งหมุนตัวตัว ๆ ถอยไม่ได้ จนกระทั่งได้ถอนพรวด ออกมาให้เห็นประจักษ์ชัดเจน จนถึงขนาดที่ว่า เอ้า ไม่ตายแล้วที่นี้ ร่างกายก็โล่ง นอก จากนั้นจิตก็โล่งไปหมด สุดท้ายก็หายเจียบไปหมด จากนั้นก็ลงเดินจงกรม และสุดท้าย วันนั้นไม่ลงนอนเลยนะ ตลอดรุ่ง พอสว่างบ้างไม่บ้างนี้ โยมนั้นปุบปับเข้ามาหา เอ้า โยมมาทำไมละ โห ผมนอนอยู่นี่ ข้างกอไผ่ เอ้า นอนทำไมก็บอกให้ไปตั้งแต่เมื่อคืนนี้ โอ้ย ผมไม่ไป ผมกลัวท่านจะตาย ผมคอยแอบอยู่นี่ ผมก็ไม่ได้นอนเหมือนกันเมื่อคืน ว่าอย่างนั้นนะ ไฟของท่านสว่างตลอดรุ่ง เห็นท่านมาเดินจงกรมผมก็ดีใจบ้าง ว้างัน

นั่นละพูดถึงเรื่องที่ว่าจิตที่มันอาลัย อาลัยในความเป็นอยู่ในชีวิต คือยังไม่อยาก ตายนั่นมันมีส่วนมีสิ่งที่ยังอยู่ ความมุ่งมันยังไม่ถึงขั้นจบสิ้นลงไป มันจึงเหมือนกับว่า ยังไม่อยากตาย นี่เป็นได้ พูดถึงเบื้องต้นมาถึงขั้นนี้ละ มันเป็นได้ เวลาตายมันก็รู้สึก ๆ ว่ายังไม่ถึง จะต้องค้างอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ค้างก็ไม่อยากค้างเพราะไม่เป็นจุดที่เราต้องการ เราต้องการให้พ้นไปเสียอย่างเดียวเท่านั้น เอา ไปเมื่อไรไม่ว่า นี่ละจิตเป็นอย่างนั้น

เราจึงว่าลำบากสำหรับเราเองการประพฤติปฏิบัติตัว แต่มันได้สิ่งที่อัศจรรย์ใน เวลาจนตรอกจนมุมทุกครั้งเชียวนะ ตั้งแต่เริ่มนั่งตลอดรุ่งมาจนถึงขั้นที่ว่าเจ็บขัดหัวอก นี้ นี้ก็เอากันจนได้ ออกได้ เห็นได้อย่างชัดเจน ไม่งั้นผมแน่ใจว่าผมต้องตายเช่นเดียวกับชาวบ้านที่เขาตายวันละน้อยวันละ ๓ วันละมากวันละ ๘ คน ฟังซิ โรคอันนี้เหมือน

กับว่าจะเป็นโรคระบาด มีเชื้อมีอะไรอย่างนั้นแหละ ตามอย่างที่เป็นในผมนี้มันขัดหัว
อกนะ ขัดอยู่ในหัวอก มันทิ่มแทงเข้าไปเหมือนกับหอกกับหลาว ทิ่มเข้าไป ๆ แล้วทำ
ให้แน่นในหัวอก อยู่ปกติแน่นในหัวอกมาก ออกจากนั้นพอกระดิกอย่างนี้มันจะเสียด
แทงเข้าไป หายใจแรง ๆ ก็เหมือนกับเป็นหลาวทิ่มเข้าไป ๆ นี่ละเราก็มองเห็นได้เท่า
นั้น ว่าเป็นเชื้อมาจากที่ไหนก็ไม่เห็น มันก็มีเท่านั้น

แต่เวลาพิจารณาแล้วแก้ถอนกัน มันก็ถอนให้เห็นชัด ๆ นี่นะ ก็ไม่ทราบว่ามัน
โรครึมีเชื้อหรือไม่มีผมทราบไม่ได้ ทราบได้แต่มันแก้กันได้ด้วยอริยสังข์ ปัญญาพิจารณา
กองทุกข์ แยกแยะกันกับร่างกายของเราออกให้เห็นอย่างชัดเจน ดังที่เราเคยปฏิบัติมา
ในสมัยที่หนึ่งหามรุ่งหามค่ำไม่ได้ผัดกันเลย แต่เรื่องสติปัญญาต้องขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ เรา
จะไปเอาเรื่องเก่าเรื่องที่เคยเป็นมามาปฏิบัติไม่ได้ เป็นเรื่องนิทานหรือเป็นเรื่องปริยัติ
เป็นตำรับตำราไปเสีย มันไม่ขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ แก้ไม่ได้นะ

เรื่องแก้กิเลสแก้อะไรทุกอย่าง แก้ทุกขเวทนานี้มันต้องสด ๆ ร้อน ๆ หาก
ว่าจะเป็นการอุบายของสติปัญญาที่เคยเป็นมาแล้ว ก็ให้เกิดขึ้นมาโดยสด ๆ ร้อน ๆ อย่าให้
เกิดขึ้นมาด้วยการคาดการณ์หมาย นี่วิธีการพิจารณาต้องเป็นอย่างนั้น มันถึงแก้สด ๆ
ร้อน ๆ จริง ๆ พูดถึงเรื่องชัดในอริยสังข์ ทุกขเวทนานี้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ กล่าวพูดได้
อย่างเต็มปากไม่สงสัย

ปีนั้นเป็นเดือนเมษายนนะ ผมไม่ลืม เดือนเมษายน ไปอยู่ในป่าในเขาที่ว่านั้นละ
พอหลังจากนั้นก็กลับมาสกลนคร ก็ขึ้นไปวัดดอยธรรมเจดีย์นั้น มันก็ก้าวไปเดือนหก
แล้วนั้น มาถึงนี้เป็นเดือนหก แล้วก็ไปอยู่วัดดอยธรรมเจดีย์นั้น ลงจากวัดดอยฯ ก็เป็น
เดือนหกดับแล้ว ก็มาอยู่สุทธาวาสสองสามคืนก็หนีไป อ.วาริชภูมิ คิดว่าจะไปจำพรรษา
ที่นั่น ภูเขานั้น แต่ก็มาทราบเสียว่าวัดหนองผือไม่มีพระเลย มีหลวงตาสองสามองค์ เขา
มาเล่าให้ฟังเกิดความสลดสังเวช เพราะบ้านนี้มีคุณต่อพระสงฆ์มากมายก่ายกอง เลย
ย้อนกลับมาจำพรรษาที่บ้านหนองผือนี่อีก ออกพรรษาแล้วถึงได้ออกเที่ยวต่อไปจน
กระทั่งถึง ๓๐ ปีนี้ถึงได้ย้อนกลับไปอีก เป็นเวลา ๓๐ ปีตั้งแต่จากหนองผือไป

นี่เราพูดถึงเรื่องการปฏิบัติ เวลานี้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ล่วงไป ๆ ที่เกาะที่ยืด
ของเราด้วยความตายใจเช่นอย่างหลวงปู่ฝั้น หลวงปู่พรหม หลวงปู่ขาว หลวงปู่แหวน
หลวงปู่คำดี ครูบาอาจารย์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นอาจารย์ที่ตายใจได้ทั้งนั้น ตายใจได้ร้อย
เปอร์เซ็นต์ เป็นครูบาอาจารย์ที่บริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้นจริง ๆ ทางจิตใจไม่สงสัย เพราะ
ฉะนั้นการสอนใครก็ตามทางด้านจิตตภาวนาจึงไม่สงสัย ท่านเหล่านี้ไม่สงสัยในการ
สอน ถูกต้องแม่นยำหมด เพราะเจ้าของเคยเป็นเคยผ่านมาแล้ว การสอนก็ต้องสอนไป
ตามสิ่งที่เจ้าของรู้เจ้าของเห็นเจ้าของเคยเป็นมาแล้วจะผัดไปตรงไหน ใ้แบบสอนสุ่ม

สี่สุมห้านั้นซิ นี่ละที่มันลำบากนะ ที่หาเกาะหายืดผู้เช่นนี้หาได้ยากลงโดยลำดับลำดับแล้วนะทุกวันนี้ จนจะไม่มีแล้ว

ด้วยเหตุนี้ผมก็ตะเกียกตะกายรับหมู่เพื่อนไว้ มากผมก็ทนเอา แต่ถ้ามากเกินไปแล้วก็จะไม่เกิดประโยชน์อะไร สำหรับที่มาอยู่ด้วยกันมาก ๆ อย่างนี้ แม้รายเดี๋ยวก็จะไม่มีประโยชน์แหละ นี่เราจึงต้องได้พูดได้บอกในเรื่องเหล่านี้ ผู้ที่ศึกษาอบรมพอสมควรแล้วก็ขยับขยายกันออกไป เพื่อผู้อื่นจะได้ยินได้ฟังบ้าง แล้วก็ให้ตั้งอกตั้งใจเวลามาอยู่อย่างนี้ อย่าไปเป็นแบบอย่างที่ผมเคยเล่าให้ฟังด้วยความเซ็ดหลาบ ที่หนองผือนะ นี่ได้เห็นประจักษ์ ผมได้พูดเต็มปากต่อหมู่ต่อเพื่อน บางที่ต้องประชุมลับกันก็มี ไปแล้วมากเข้า ๆ ก็ทับถมท่าน คนหนึ่งเป็นอย่างหนึ่ง คนหนึ่งแสดงอย่างหนึ่ง มันหากกระทบกระเทือนกันอยู่นั้น

เพราะฉะนั้นเราก็ต้องได้ประชุมแนะนำ ถึงกับได้พูดว่านี่ เพราะมันเห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา ว่านี่ที่มาอยู่กับครูบาอาจารย์เวลานี้มันเหมือนกับมาซ่อนเล็บไว้ นะ และออกจากนี้แล้วจะเล่นออกลดตายเต็มเพลงนั้นแหละ ใครมียังงี้ ๆ จะออกลดตายนะนี่ แล้วมันก็เห็นอย่างที่ว่านี่ มีก็องค์มาอยู่กับครูบาอาจารย์มากขนาดไหน ผู้ที่จะปรากฏชื่อลือนามพอเป็นหลักเป็นเกณฑ์มีก็องค์คูชิ นอกนั้นก็เหลวไหลไปหมด ออกไปแล้วเหมือนไม่มีหุมีตา นอกจากเอาชื่อเอาเสียงครูบาอาจารย์ไปจับจ่ายขายกิน อวดดิบอวดดีไม่หลอกญาติโยมเขาไปเท่านั้นจะมีอะไร นี่ซิที่มันทำให้ทุเรศนะ

พวกท่านทั้งหลายมานี้เอาให้จริงให้จังนะ อันไหนที่สอนไว้แล้ว อันไหนที่พาดำเนินให้ถือเป็นว่าอันนั้นถูกต้องแล้ว เป็นเครื่องดำเนินเพื่อมรรคผลนิพพานได้โดยสมบูรณ์แล้วไม่ต้องสงสัย สิ่งใดที่สอนไว้แล้ว ท่านพาดำเนินมาแล้ว เอ้า ยากก็ยาก ก็รู้ อยู่แล้วว่ากิเลสมันเหนียว ดึงมันก็ต้องยาก ฆ่ามันก็ยาก เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วยังงี้ก็ไม่พ้นแหละจากอรรถจากธรรมได้ต่อสู้กัน

ทุกวันนี้กำลังก็อ่อนลง ๆ จะว่ายังงี้ เทศนาว่าการไม่ได้สะดวก ต้องถือธาตุขันธ์เป็นประมาณ ๆ ในระยะนี้ที่พอเทศน์ได้บ้างก็ถูกละไป เนื่องจากโรคหัวใจระยะนี้ค่อยสงบพอประมาณ จึงได้พูดบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกจากนั้นก็ยังมีตาอีกแหละ ปีนี้มีแต่พยาบาลรักษาโรคตาเป็นประจำ เลยไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรนี้ ใครมาอยู่ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่ามาเหลาะ ๆ แหละ ๆ นะ อย่าให้ได้เห็นไอ้เรื่องที่หยาบ ๆ ที่สุดคือเรื่องการทะเลาะเบาะแว้ง ๆ การไม่ลงรอยกัน อย่าให้เห็นเป็นอันขาดนะ อันนี้หยาบที่สุด กิเลสประเภทนี้หยาบที่สุด อย่าให้มาแสดงออกในวงของพระผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ มันขยี้ที่สุดเลยนะ แสดงว่ากิเลสนี้เก่งมาก เขี้ยบบยำทำลายธรรมต่อหน้าต่อตาครูบาอาจารย์เพื่อนฝูงอย่างไม้อายเลย แบบหน้าด้านที่สุด ขออย่าให้แสดงเรื่องเหล่านี้

มีเหตุมีผลอะไรพูดกันให้รู้เรื่องรูราว ให้มีเหตุมีผลในการพูดกันไม่ว่าผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้ถือเหตุผลเป็นหลักเป็นเกณฑ์สำคัญ อย่าอวดทิฐิมานะ ว่าตนมาอยู่ก่อน หรือว่าตนมีอายุพรรษาแก่ ว่าตนมีความรู้ความฉลาด หรือว่ามีฐานะดี หรือมียศถาบรรดาศักดิ์สูง อย่าเอาเข้ามา นี่เป็นเรื่องของโลก ถ้าเรื่องของธรรมแล้วยอมกันโดยเหตุโดยผล อยู่ด้วยกันด้วยความให้อภัยซึ่งกันและกัน นี่ละถูกต้อง ให้ ๆ อภัยกัน สมณะเราไม่ให้อภัยกันไม่มีใครให้ได้ในโลกนี้ สมณะไม่สงสารกันไม่มีใครสงสารให้เกินสมณะไปได้ละ เรายังเป็นนักปฏิบัติอยู่ด้วยแล้ว ก็ยังควรจะมีธรรมเหล่านี้เป็นพื้นของจิตใจอยู่เสมอ

เอาละเทศน์เพียงเท่านี้พอสมควร

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ความลึกลับซับซ้อนของจิตวิญญาณ

จิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ ในสัตว์แต่ละประเภทแต่ละราย ๆ เป็นสิ่งที่ลึกลับและสลับซับซ้อนมากที่สุด ไม่มีใครสามารถจะค้นคิดเห็นตามความจริงของสิ่งเหล่านี้ได้ นอกจากวิชาธรรมที่สัมปยุตด้วยการปฏิบัติทดสอบ ประหนึ่งว่าแยกธาตุแยกชั้นด้วยภาคปฏิบัติเท่านั้น จึงจะสามารถรู้ได้เป็นลำดับลำดับ ดังพระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ทรงเห็น ไม่มีสิ่งใดปิดบังลึกลับได้ ในบรรดาจิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ ที่พระองค์จะไม่ทรงทราบ

ถ้าไม่มีวิชาธรรม คือถ้าไม่มีศาสดาผู้ทรงรู้ทรงเห็นอย่างรู้แจ้งแทงทะลุมาแล้ว สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัญหาปิดบังโลกอยู่ตลอดไป ไม่มีจิตวิญญาณดวงใดจะเล็ดลอดผ่านพ้นจากตาข่ายของภพชาติ ที่มีกิเลสเครื่องแทรกหรือบังคับใจนี้ ให้หลุดพ้นไปได้ เพราะธรรมชาตินี้เป็นสิ่งที่ละเอียดมากจริง ๆ จนไม่มีใครจะพิสูจน์พินิจพิจารณาโดยลำพังตนเองได้ และไม่มีแก่ใจจะคิด ไม่สะอึกใจเลย

มีพระพุทธเจ้าท่านนั้นเป็นพระองค์แรก อันดับต่อมาก็พระสาวกที่ารู้แจ้งแทงทะลุในธรรมทั้งหลาย ก็เท่ากับรู้แจ้งแทงทะลุกิเลสเครื่องปิดบังนี้ไปด้วยกัน เราลองถามดูซิว่าในโลกอันนั้นะ ทั้ง ๆ ที่ความจริงนั้นในจิตวิญญาณของแต่ละราย ๆ เป็นนักท่องเทียวที่สลับซับซ้อนมากที่สุด ไม่มีอะไรเกินดวงวิญญาณที่สับเปลี่ยนวนเวียนเกิดตาย กอไผ่กอหนึ่ง ๆ นั้นรากของมันสลับซับซ้อนมากขนาดไหน

ที่รากหนาที่สุดก็คือกอไผ่ ถ้าเรานำมาเทียบจิตวิญญาณแต่ละดวงนั้น ดวงหนึ่งที่ตั้งใจสร้างชีวิตแก่เจ็บบตายในภพน้อยภพใหญ่ สลับซับซ้อนวกไปเวียนมานั้น มากยิ่งกว่ารากไผ่ในกอไผ่กอหนึ่ง ๆ เป็นไหน ๆ เพราะเกิดแล้วตายเล่า ๆ มานี้ก็ก่อก่กลับแล้ว จึงไม่สามารถที่จะนับได้ พระพุทธเจ้าท่านว่า อเนกชาติสังสาร นั้นมีชาติเป็นอเนกเราฟังซิ ถ้าหากไม่มีธรรมมาเป็นเครื่องสกัดตัดตอนออก ปล่อยให้จิตวิญญาณดวงนี้ถูกกิเลสผลักดันให้เกิดแล้วตายเล่าอยู่อย่างนี้ จะมากมุนที่สุดหาประมาณไม่ได้เลย

ที่ว่ารากกอไผ่แต่ละกอ ๆ สับสนขนาดไหนนั้น นี้หมายถึงหลายกอหลายราก เมื่อเทียบแล้วยังสู้จิตวิญญาณของแต่ละดวงที่สร้างความสับสนใส่ตัวเอง เพราะอำนาจของกิเลสเพียงอันเดียวนี้เท่านั้น ยังมากกว่ากอไผ่กอหนึ่ง ๆ เป็นไหน ๆ เพราะสร้างมากก็ก่อก่กลับแล้ว และยังเป็นต่อไปอีกไม่มีประมาณ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องตัดฟันให้ขาดจากภพจากชาติเสียแล้ว อย่างไรจะไม่มีทางยุติได้ในการสร้างภพสร้างชาติ นับแล้วนับเล่ายิ่งกว่ารากไผ่เป็นไหน ๆ เสียอีก

ที่ธรรมท่านกล่าวไว้ว่าความมืดดำของสัตว์ ก็คือความมืดดำในเรื่องภพชาติความเป็นมาของตัวมันเองนั่นแล ไม่มีใครจะสามารถทราบได้ ก็เลสตัวสร้างภพชาตินี้จึงสนุกสร้างภพชาติโดยถ่ายเดียว ไม่มีคำว่าตัดภพตัดชาติให้แก่สัตว์ทั้งหลาย ถ้าธรรมไม่มีเลสสัตว์ทั้งหลายก็ไม่มีทาง จะเป็นอย่างไรไปตลอดไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลาย ไม่มีคำว่า หนึ่ง สอง สาม คือนับไม่ได้ ถึงขนาดนั้น

พระพุทธเจ้าท่านมาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ ก็คือมาเปิดช่องเปิดทางให้สัตว์ทั้งหลาย ผู้ที่เคยสร้างความดีไว้ด้วยอรรถด้วยธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ นั้น ให้ได้สร้างความดีเพิ่มขึ้น และเปิดทางให้ได้หลุดพ้นไปตั้งพระอรหันต์ท่าน นี่เป็นผู้แน่นอนแล้วว่าหลุดพ้นได้โดยสิ้นเชิง นอกจากนั้นพระอรียบุคคลตั้งแต่ชั้นต่ำขึ้นมา นี่เป็นความแน่นอนในภพชาติ อย่างมากเพียง ๗ ชาติเท่านั้นก็ยุติลงได้ หมดปัญหาในการเกิดแก่เจ็บตาย ไม่มีอีกแล้วตลอดกาลไหน ๆ

ผู้ที่สร้างความดีไว้ก็เหมือนต้นไม้ที่ได้รับการบำรุงจากปุ๋ยทั้งหลาย ย่อมเจริญเติบโตขึ้นมา จิตใจที่มีความดีเป็นเครื่องอุดหนุนหรือสนับสนุนหล่อเลี้ยง ก็เป็นจิตใจที่จะแน่นอนต่อความหลุดพ้นของตน นี่ละการมีธรรม ก็คือการสร้างความหมาย การสร้างธรรมชาติที่ควรยุติได้ให้แก่สัตว์ทั้งหลาย ภพชาตินี้ได้สิ้นหรือลดลงมาโดยลำดับ จนกระทั่งถึงผ่านพ้นไปได้ ถ้าไม่มีธรรมเลยก็ไม่มีทางออกเลย

ในจิตวิญญานนี้เราไม่จำเป็นจะต้องไปพรรณนาถึงเรื่องพระพุทธและพระอรหันต์ทั้งหลายโดยถ่ายเดียว โดยที่มองข้ามหัวใจตนเองซึ่งเคยเป็นอย่างนั้นมาแล้ว การที่จะให้ทราบเรื่องเหล่านี้อย่างชัดเจน ก็คือการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงพาดำเนินมาแล้ว และสั่งสอนไว้แล้วนี้เป็นลำดับไป ที่เรียกว่า สาวโก ผู้สดับรับฟังแล้วพยายามแกะไปตามร่องรอยแห่งศาสดาที่วางไว้แล้วนั้น ก็จะถึงฝั่งแห่งความพ้นทุกข์โดยไม่ต้องสงสัย ในกาลใดกาลหนึ่งจนได้

ย้อนเข้ามาถึงตัวของเราเองในการปฏิบัติ จะไม่สงสัยเมื่อถึงขั้นของจิตที่จะไม่สงสัยตนเองแล้ว ย่อมจะรู้ชัดเจนไปโดยลำดับ และสามารถที่จะตีแผ่ไปถึงจิตวิญญานทั้งหลายได้โดยไม่ต้องสงสัยเช่นเดียวกัน เพราะสภาพสิ่งที่แวดล้อมหรือปิดบังนั้นเหมือนกัน และจะเบาบางลงไปด้วยการปฏิบัติ กำจัดสิ่งที่หนาแน่นปิดบังทั้งหลายนี้ออกไปได้โดยลำดับ

เมื่อธรรมชาติที่ปิดบังนี้ค่อยจางออกไป ๆ จากจิตใจ ในขณะที่เดียวกันจิตใจก็จะเริ่มทราบเรื่องของตัวเอง ทราบเรื่องสิ่งเกี่ยวข้องพัวพันไปได้โดยลำดับ และสามารถที่จะกำจัดออกได้โดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ภายในใจนี้แล้ว ในบรรดาเชื่อที่จะพาให้วกเวียนเกิดตายอยู่อย่างที่เคยเป็นมานั้น เป็นใจที่บริสุทธิ์หลุดพ้นด้วย สันทิฏฐิโก ของผู้

ปฏิบัติ จะพึงรู้เองเห็นเองโดยไม่ต้องไปถามผู้หนึ่งผู้ใดเลย แม้พระศาสดาประทับอยู่ตรงหน้าก็ไม่ทูลถามท่าน เพราะความชัดเจนนั้น

พระพุทธเจ้าชัดเจนในพระองค์ฉันใด เราผู้ตัดกิเลสให้ขาดสะบั้นจากจิตใจของเราเอง ก็ชัดเจนในตัวเองฉันนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นบรรดาพระสาวกทั้งหลายที่ได้บรรลุธรรมแล้ว จึงไม่ปรากฏว่าพระสาวกองค์ใดเกิดความสงสัย แล้วไปทูลถามความบรรลุของตน ไม่มีเลย นั้น

เพราะความรู้แจ้งเห็นชัดในหัวใจของผู้ปฏิบัติ นั้น มีน้ำหนักเท่ากับความรู้แจ้งของพระองค์ และพระองค์ทรงทราบพระองค์โดยเด่นชัด มีน้ำหนักเท่ากับ เพราะฉะนั้นจิตดวงที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้วนี้ จึงสามารถตีแผ่กระจายไปในบรรดาจิตทั้งหลายที่ยังไม่บริสุทธิ์ และทั่วทุกเวียนเปลี่ยนแปลงเกิดตายสับสนปนเปในภavn้อยภavnใหญ่ ไม่ทราบที่ภavnที่ชาติที่ภูมิ ที่สามารถรู้แจ้งแทงทะลุไปโดยตลอดทั่วถึงไม่สงสัย เพราะเราเป็นผู้ที่ผ่านมาแล้วทั้งนั้น สิ่งที่ผ่านมาทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่กับใจ ปรากฏอยู่กับความรู้ของเราผู้ปฏิบัติ เห็นได้อย่างชัดเจน

เมื่อเราได้เห็นอย่างชัดเจนภายในจิตใจของเราแล้ว เราจะปฏิเสธสัตว์ทั้งหลายว่าไม่เกิดไม่ตาย ไม่เปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร ความเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนภavnนั้นเป็นสิ่งที่เคลือบแฝงอยู่กับใจ ไม่ใช่ใจแท้ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเคลือบแฝงได้ เช่นเดียวกับผ้าของเราที่ย้อมด้วยสีต่าง ๆ เช่นนั้น จิตใจจึงมีความเปลี่ยนแปลงไปได้ในภavn้อยภavnใหญ่สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ

ด้วยเหตุนี้บรรดาภavnใดภูมิใด จึงไม่ว่างจากสัตว์ทั้งหลายที่จะไปเกิดไปถือปฏิสนธิในภavnภูมินั้น ๆ เพราะอำนาจแห่งกรรมของตนหมุนไปเอง ตัวของเราสร้างเอง แล้วมีสิ่งผลักดันให้พาสร้างกรรม ให้พาเกิด คือกิเลสตัวที่ละเอียดแหลมคมที่สุดได้แก่วิชชา นี่เป็นเชื้อของจิตที่จะให้เกิดตายโดยไม่ต้องสงสัย

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะทราบเชื้อของจิตอันนี้ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจนไม่สงสัย เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าไม่ทรงสงสัยในพระองค์ แล้วประกาศสอนธรรมให้โลกทั้งหลายได้ทราบ ตามความจริงที่เปิดเผยขึ้นแล้วในพระทัย เราเองผู้ปฏิบัติก็เป็นเช่นนั้น ไม่สงสัยในความเป็นของตน ไม่สงสัยในความเป็นมาของตน และไม่สงสัยในความเป็นไปอีกต่อไป เพราะขณะนี้ได้ขาดสะบั้นไปหมดแล้ว ไม่มีเงื่อนต่อที่จะให้เกิดภavnเกิดชาติดังที่เคยเป็นมาแล้ว ประจักษ์กับใจไม่สงสัย

การที่แสดงออกด้วยความรู้ความเห็นอย่างจริงจางไม่สงสัย จะสะทกสะท้านที่ตรงไหน ไม่มีคำว่าสะทกสะท้าน ไม่มีคำว่าลุ่ม ๆ คล้ำ ๆ เพราะเป็นสิ่งที่ผ่านความรู้ี้มาแล้วด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม ความรู้นี้เป็นธรรมชาติที่ต้องยอมรับว่ารู้ รู้

ไปตลอด เป็นแต่เพียงว่ารู้ในระยะหนึ่งเป็นรู้ที่สลับกันไปด้วยสิ่งจอมปลอมทั้งหลาย รู้ในระยะสุดท้ายเป็นความรู้ที่บริสุทธิ์ สามารถที่จะแทงทะลุปรุโปร่งไปได้อย่างไม่ถามผู้ใด

นี่ละพระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมสอนโลก พระองค์ทรงถือพระทัยของพระองค์เองนี้เป็นพื้นเป็นฐาน เป็นเรื่องเป็นราว เป็นภพเป็นชาติ สลับเปลี่ยนนวกเวียนเกิดแก่เจ็บตายในภพน้อยภพใหญ่ พระองค์ถือเรื่องของพระองค์นี้ที่สมบูรณ์แล้ว กับสิ่งทั้งหลายที่เคยเป็นมานั้น ออกสั่งสอนโลก เพราะจิตใจของโลกมีธรรมชาติอย่างเดียวกันนี้ทั้งนั้น เป็นเครื่องปกปิดกำบัง และพาให้เกิดแก่เจ็บตาย ทุกข์มากทุกข์น้อยเรื่อยมา เมื่อเป็นเช่นนั้นพระองค์จะสงสัยที่ตรงไหน สั่งสอนโลกด้วยความรู้แล้วจึงสั่งสอน เห็นแล้วจึงสอน จะลูบคลำไปที่ไหน สิ่งที่รู้นั้นเป็นของจริง เห็นแล้วรู้แล้วประจักษ์ สิ่งไม่ควรละก็ละแล้ว สิ่งไม่ควรบำเพ็ญก็บำเพ็ญให้เต็มพระทัยแล้ว สงสัยที่ตรงไหน

การสอนโลกด้วยความไม่สงสัย สอนโลกด้วยโลกวิทู รู้แจ้งทั้งโลกนอกโลกในตลอดทั่วถึง จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น จะเอาความสงสัยมาจากไหน ไม่สงสัย การไม่สงสัย สอนออกมาด้วยความไม่สงสัยจึงมีน้ำหนักมากทีเดียว ด้วยเหตุนี้บรรดาผู้ที่ต้องการความจริงอยู่แล้ว เช่น พวก อุกมฤตัญญู วิปจิตัญญู ซึ่งพร้อมแล้วที่จะรู้ที่จะเห็นธรรมทั้งหลาย พร้อมแล้วที่จะหลุดพ้นจากทุกข์ เมื่อได้ฟังธรรมของจริงที่พระองค์แสดงออกอย่างเปิดเผย ด้วยความจริงเต็มส่วนจากพระทัยแล้ว ผู้ที่ต้องการความจริงทั้งหลายอย่างเต็มหัวใจอยู่แล้ว ย่อมรับได้เต็มหัวใจ และสลัดปิดทิ้งสิ่งที่เป็นข้าศึกอย่างสุดเหวี่ยง แล้วก็หลุดพ้นไปได้ นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนี้

ธรรมนี้แลเป็นเครื่องที่จะกำจัดปิดเป่า หรือตัดฟันสิ่งที่เคยเป็นเชื้ออยู่ภายใน ให้สัตว์ทั้งหลายได้รับความทุกข์ทรมาน พาเกิดแก่เจ็บตายในภพนั้นภพนี้สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เมื่อธรรมได้ทะลุออกไปหมดแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็หมดไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่เลย นี่ละพระพุทธเจ้าท่านทรงสอนโลกท่านสอนอย่างนี้

ผู้ที่ต้องการของจริงอยู่แล้วก็รับอย่างเต็มหัวใจ และรู้ตามลำดับลำดับ ไม่มีสิ่งใดที่จะปิดบังลบล้างความรู้อันนี้ได้ เพราะความรู้ที่รู้จริง ๆ สิ่งที่มีให้ความรู้รับทราบกันสัมผัสกันก็มีจริง ๆ จึงไม่มีอันใดเป็นโมฆะ เช่น บาบมี บุญมี นรกมี กิเลสมี พุดง่าย ๆ ขึ้น กิเลสมีก่อน เมื่อกิเลสมีในหัวใจมันจะพาให้ไปที่ไหนบ้างเป็นไปได้นั้น อำนาจของกิเลสไม่มีสิ่งใดปิดบังได้ ไม่มีสิ่งใดหักห้ามได้ นอกจากธรรมเท่านั้น ที่กิเลสจะพาไปไม่ได้ไม่มี

เอา สร้างความชั่วสร้างลงไป ที่ความชั่วจะพาไปไม่ได้นี้ไม่มี ใครจะอวดดีอวดเก่งขนาดไหนก็ตามเถอะ อย่างไม่รู้ไม่พินิจจะถูกลูกความชั่วนี้ผลัดลงในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนามากน้อยหนักเบาตามกำลังแห่งความชั่วที่ตนสร้างมานั้นโดยไม่ต้องสงสัย ความดีก็เช่น

เดียวกันมีอำนาจไปคนละทิศละทาง อำนาจความดีก็เสริมให้ไปได้โดยถ่ายเดียวเท่านั้น อำนาจแห่งทางชั่วก็กดลงไปให้สู้ชั่วโดยถ่ายเดียว

สิ่งเหล่านี้เป็นของมีได้ เพราะธรรมชาติที่จะให้สร้างบาปสร้างกรรมคือการกระทำ การกระทำที่เรียกว่ากรรมนี้มีอยู่ในหัวใจ ท่านจึงว่ากิเลสเป็นสาเหตุให้สัตว์ทั้งหลายทำ กรรม นั้นท่านบอกไว้แล้วอย่างชัดเจน มีกิเลสนี้เท่านั้นที่จะผลักดันให้สัตว์ทั้งหลายได้ ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมจะต้องได้รับผลของกรรมโดยไม่ต้องสงสัย และวกเวียน กันไปกันมาอยู่อย่างนี้ไม่สิ้นไม่สุด พอกรรมนี้จะหมดกรรมนั้นตัวก็สร้างขึ้นมามากแล้ว ต่อกันไปเรื่อย ๆ เป็นลูกโซ่ ตัวเองเป็นผู้สร้างกรรมมามากน้อย ตัวเองนั้นแลไม่สามารถที่จะนับอ่านกรรมของตนมากน้อยได้ เพราะมากต่อมาก

สิ่งเหล่านี้เป็นของมีอยู่เป็นอยู่ เหตุใดพระพุทธเจ้าจะทรงทราบไม่ได้ นี่ทรงทราบ ต้นเหตุที่จะให้สัตว์ทำกรรมนี้ แล้วก็ทรงทราบเรื่องกรรมของสัตว์ และผลแห่งกรรมที่ พาสัตว์ให้ไปเกิดในที่ต่าง ๆ โดยหาประมาณไม่ได้อย่างชัดเจนในพระทัยแล้ว จึงสอน โลกอย่างองอาจกล้าหาญ ไม่ว่าภพใดภูมิใดที่ความรู้ของพระพุทธเจ้าจะไม่หยั่งถึงนั้นไม่มี ไม่สุดวิสัยของพระพุทธเจ้า อยู่ในวิสัยของศาสดาเอก ที่จะทรงทราบตามสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายนั้น ไม่มีอันใดปิดบังได้

นี่ละพระพุทธเจ้าทรงนำธรรมมาสอนโลก นำมาจากความจริงที่ทรงสัมผัสสัมพันธ์ แล้วทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งสถานที่อยู่และทั้งของความดีความชั่ว ของคนดีคนชั่ว บาปบุญเป็นสิ่งที่ผลักดัน เป็นสิ่งที่จะหนุนให้ไป และย้อนหลังจากนั้นก็คือกิเลสเป็นธรรมชาติที่ ให้สัตว์สร้างกรรม นี่แหละหมุนกันไปอย่างนี้ จึงทรงทราบทุกสิ่งทุกอย่าง คำว่าพระ สัพพัญญูรู้ตลอดทั่วถึง ในบรรดาสิ่งที่มีในโลกสมมุติทั้งหลายนี้ทรงทราบ แล้วทรงนำสิ่งที่ทราบนั้นมาสั่งสอนโลกทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว สัตว์ผู้ที่คอยที่จะรับความจริงทั้งดีทั้งชั่วอยู่แล้วย่อมจะถึงใจทันที และพอใจละพอใจบำเพ็ญเต็มหัวใจด้วยกัน นี่ละที่หลุดพ้นไปได้ เพราะเหตุนี้

ที่นี้ผู้ปฏิบัติเมื่อถึงขั้นที่ยังทราบโดยลำพังตนเองแล้วก็ปิดไม่อยู่ ตามกำลังความสามารถที่เรียกว่าสามัญวิสัยหรือสาวกวิสัย พุทธวิสัยวิสัยของพระพุทธเจ้านั้นยกไว้เสีย เพราะภูมิของศาสดา ที่นี้ภูมิสาวกวิสัย ภูมิของสาวกก็สุดเหวี่ยงของท่านเหมือนกัน แต่ ละองค์ ๆ มีความสามารถแก่กล้าที่จะรู้ในสิ่งทั้งหลาย เต็มสติกำลังความสามารถวาสนา ของตน และสุดท้ายก็ได้ความจริงมาพูดอย่างเต็มปากหรือเต็มหัวใจ รู้เต็มหัวใจเช่นเดียวกัน สาวกก็เต็มหัวใจสาวก พระพุทธเจ้าก็เต็มพระทัยของพระพุทธเจ้า ในบรรดาที่ ทรงรู้และรู้สิ่งทั้งหลายซึ่งมีอยู่ในแดนโลกธาตุนี้ ปิดบังลึกลับไม่ได้ แน่ะ ท่านนำสิ่งที่ เป็นอยู่ภายในจิตใจ และสิ่งที่ใจสัมผัสนี้แลออกมาสั่งสอนโลก ท่านจะอุตริมาจากที่ไหน

เราอยากทราบชัดเรื่องความจริงของพระพุทธเจ้า ว่าทรงสั่งสอนโลกไม่มีอันใด อุดรียลลวงโลกเช่นเดียวกับกิเลสอะไรเลยอย่างนี้ ให้เราดูหัวใจของเรา ปฏิบัติใจของเราให้เปิดเผยออกซิ เมื่อเปิดเผยออกแล้วสิ่งที่แต่ก่อนเราไม่รู้มันรู้ได้นี่ ก็เหมือนอย่างเวลาเราหลับตาอยู่นี้ มีอะไรเราไม่เห็น เมื่อหลับตาแล้วไม่ว่าวัตถุหยาบละเอียด ขนาดไหนมองไม่เห็นทั้งนั้น ใหญ่โตยิ่งกว่าภูเขาก็มองไม่เห็นเพราะหลับตา แต่ลืมตาออกดูซิเป็นยังไง วิสัยของตาที่จะรู้จะเห็นสิ่งใดแล้วปิดไม่อยู่ สามารถที่จะรู้ได้ตลอดทั่วถึง ตามกำลังแห่งความสามารถของตาของหูذنนั้นแหละ

นี่ก็เหมือนกันเช่นนั้น เมื่อถึงภูมิที่จิตใจจะรู้แล้วต้องรู้ ในขณะที่มีสิ่งปกปิดกำบัง เช่นเดียวกับเราหลับตานั่น ก็หมายถึงกิเลสอวิชชานั้นแลมันปิดหัวใจไว้ สิ่งที่มีอยู่มันก็ไม่ให้เห็นไม่ให้อู๋ ณะ สิ่งที่ควรจะทำมันไม่ให้อู๋ สิ่งที่ควรจะทำมันไม่ให้อู๋ แต่สิ่งไม่ควรจะทำมันให้อู๋ ยี่เรามีอำนาจน้อยกว่ามัน เราก็เหมือนกับสัตว์ตัวหนึ่งถูกจูงกันไปอย่างนั้นแหละ จูงไปจนจุมกขาดก็ยังไม่รู้ว่าตนว่าได้ถูกจูง นี่ท่านจึงเรียกว่าโง่ โง่อย่างนี้เอง เพราะเหตุไร เพราะพระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันต์ก็ดี เมื่อถึงขั้นรู้แล้วท่านไม่ได้โง่เลย กิเลสจะละเอียดขนาดไหนท่านสามารถรู้ได้หมด และละได้โดยสิ้นเชิงไม่มีเหลือ สั่งหารให้แผลกไปหมดจากใจ

แต่ก่อนใจนี้เป็นที่เหยียบย่ำทำลาย ที่ซบที่ถ้ำของกิเลสทุกประเภท แต่เวลาได้สร้างธรรมขึ้นมาโดยลำดับลำดับไม่ทอดถอยแล้ว ธรรมมีกำลังมากก็สามารถสั่งหารสิ่งเหล่านี้ออกจนไม่มีเหลือภายในจิตใจแล้ว ใจก็สว่างโรไปหมด สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้ สิ่งไม่เคยเห็นก็เห็นขึ้นที่นี้ เช่นเดียวกับเราเปิดหูเปิดตาขึ้นมา ทำไมไม่ใช้คนตาบอดหูหนวก อยู่ในวิสัยที่จะรู้จะเห็นแท้ ๆ ทำไมจะไม่เห็น โลกเรานำใช้กันมาตลอดทุกรูปทุกนาม ด้วยตาด้วยหูที่มีอยู่เห็นอยู่ ไม่ใช้คนตาบอดพอจะไม่เห็น

นี่ความรู้ภายในจิตใจที่จะส่องมองทะลุในสิ่งทั้งหลายซึ่งควรแก่วิสัยของตน ต้องรู้ต้องเห็นปิดไม่อยู่ นี่ละเป็นเครื่องกระจายถึงองค์ศาสดา พระสาวกไม่ยอมแต่เพียงความบริสุทธิ์อย่างเดียว ยังยอมสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับจิตที่จะสัมผัสสัมพันธ์รู้เห็นกันได้ เช่น นรก บาปบุญ คุณโทษ สวรรค์ พรหมโลก นิพพาน ปิดได้ยังไง ใจดวงนี้จะไม่รู้ใจดวงนี้จะไม่เห็น ปิดได้ยังไง

ที่นี้ผู้ที่ไม่รู้ไม่เห็นทำยังไงมันก็ไม่เห็น มันหลับตาอยู่นี้จะว่าโง่ บอกว่านี่นะ ๆ มันก็ไม่เห็น เหมือนกับเราบอกคนตาบอด บอกว่านี่นะสีแสงเป็นอย่างนี้ วัตถุนี้เป็นอย่างนี้ มันก็ไม่เห็น บอกคนหูหนวกมันก็ได้ยินอีกเหมือนกัน ถึงระยะมันบอดถึงระยะมันหนวกเวลาหลับตาเอาไว้มันก็ไม่เห็น เมื่อถึงขั้นมันเปิดเผยแล้วปิดไม่อยู่ ท่านจึงเรียกว่าโลกวิทู รู้แจ้งโลกนอกโลกใน ไม่ว่าเพียงศาสดาพระองค์เดียวเท่านั้นจะรู้จะเห็นว่าเป็น

โลกวิทู สาวกทั้งหลายท่านมีความสามารถตามภูมิของท่านเช่นเดียวกัน ที่จะรู้โลกนอกโลกในตลอดทั่วถึง ตามอุปนิสัยความสามารถของตนปิดไม่อยู่ เมื่อถึงขั้นจะรู้แล้วเป็นเช่นนั้น

เหมือนอย่างว่ากิเลสเต็มหัวใจ เมื่อถึงขั้นสังหารกิเลสจนเกลี้ยงภายในจิตใจแล้ว จะเอาอะไรมาไว้ในใจ นั่น ใจของพระพุทธเจ้าบริสุทธิ์ ๆ อย่างไร มองดูหัวใจเจ้าของบริสุทธิ์อย่างใดก็อันเดียวกัน ยอมรับกันทันที ๆ เลย นั่น นี่ละธรรมชาติของจริงเป็นอย่างนี้ แต่จะต้องมาทราบกันที่ภาคปฏิบัติ เพียงแต่ได้ยินได้ฟังหรือได้อ่านตำรับตำราเฉย ๆ เราไม่ได้พิสูจน์ด้วยภาคปฏิบัติก็เป็นเพียงความบอกเล่า เป็นเพียงความจำ แม้จะเชื่อก็เชื่อด้วยความสำคัญ เชื่อด้วยสัญญา เชื่อด้วยจากความบอกเล่า ไม่ได้เชื่อด้วยความเห็นจริง ได้ยินจริง สัมผัสสัมพันธ์จริง ๆ ด้วยตัวของเราเอง

ถ้าลงได้สัมผัสสัมพันธ์ด้วยตัวของเราแล้ว ไม่ว่าจะสัมผัสทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ต้องรู้หมด เมื่อได้สัมผัสแล้วปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนั้นมี รูปลักษณะอย่างไร สัมผัสสัมพันธ์กันแล้ว มีความสุขความทุกข์ละเอียดหยาบต่างกันอย่างไร ใจจะเป็นผู้บอกจากความสัมผัสนั้น ๆ โดยไม่ต้องสงสัย นี่ละสาวกทั้งหลาย ยอมรับพระพุทธเจ้ายอมรับอย่างนี้ ด้วยภาคปฏิบัติ

ถ้าปฏิบัติแล้วก็ต้องได้เห็น ถ้าปฏิบัติแบบเอาจริงเอาจัง ไม่ใช่แบบหลับหูหลับตา กินแล้วนอนกรนแล้วนิน ไม่สนใจกับอะไร มีแต่ชื่อแต่นามว่าปฏิบัติเท่านั้น ไม่เป็นท่า เพราะไม่ขึ้นอยู่กับคำเสกสรรปั้นยอเอาเฉย ๆ การปฏิบัติต้องขึ้นอยู่กับการปฏิบัติจริง นี่ละส่วนสำคัญอยู่ที่ตรงนี้

ธรรมชาติของพระพุทธเจ้านั้นนะสด ๆ ร้อน ๆ ไม่ได้มีคำว่าอดีตอนาคต ไม่มีคำว่าไกล ท่านจึงเรียกว่า อกาลิก เป็นของมีอยู่แล้ว ขอให้ปรับธรรมชาติที่ควรจะรู้ในสิ่งที่มีอยู่แล้วนั้น ให้พอเหมาะพอควรที่จะพิงทราบกันเป็นลำดับลำดับเถิด จะทราบไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งทราบโดยตลอดทั่วถึง ทราบเต็มหัวใจไม่มีอะไรจะสงสัยเลย ท่านจึงไม่เรียกว่าสภาพทั้งหลายเป็นของไกลเป็นของใกล้ มีอยู่ไกลมีอยู่ใกล้ จิตหยั่งไม่ถึงอย่างนี้ไม่มี

จิตเป็นธรรมชาติไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลา เป็นธรรมชาติที่รู้อยู่ตลอดเวลาฉันใด สภาพทั้งหลายซึ่งเป็นของมีอยู่ตลอดเวลา เมื่อเปิดใจออกรับกันแล้วทำไมจะรู้จะเห็นไม่ได้ ว่าใจจะหยั่งไม่ถึงมีที่ไหน อะไรจะละเอียดแหลมคมยิ่งกว่าใจ ขอให้ปรับใจให้ถึงเถิด ไม่เคยรู้ก็รู้ ไม่เคยเห็นก็เห็น แต่จะพูดออกมาเสียทุกแง่ทุกมุมไม่คำนึงถึงเหตุถึงผลนั้น ไม่ใช่เรื่องของผู้รู้ ไม่ใช่เรื่องของปราชญ์ ไม่ใช่เรื่องของผู้รู้โดยอรรถโดยธรรม ไม่ใช่ผู้ทรงธรรมโดยหลักธรรมชาติแท้ อันเป็นความสำคัญ

ถ้าเป็นอย่างนั้นใช้ไม่ได้ ไม่ใช่ความรู้แท้ มีความหิวความกระหาย ไม่มีเหตุมีผล บันดลบันดาล มีแต่ความหิวความกระหายบันดลบันดาล มันก็เป็นแบบโลก ๆ ไปเสีย ไม่ใช่แบบธรรม ถ้าแบบธรรมแล้วรู้เท่าไรก็เหมือนไม่รู้ เมื่อไม่ถึงกาลสถานที่เวลา หรือบุคคลที่ควรจะพูดให้ฟังหนักเบาอย่างน้อยเพียงไร

อย่างพระพุทธเจ้าท่านสอนโลกซี เบื้องต้นก็แสดงอนุปุพพิกถา นั้นเราเห็นใหม่ใน ตำรับตำรามืออยู่แล้ว ผู้ที่ควรจะได้รับอนุปุพพิกถา ๕ ประการก็ต้องทรงสอนนั้นไปก่อน ดังที่เคยแสดงแล้ว อนุปุพพิกถา ๕ ไม่จำเป็นจะต้องจาระไนต่อไปอีก ทรงแสดงธรรมไป โดยลำดับ เหมือนกันกับเครื่องบินเหินฟ้า ขึ้นจากสนามแล้วเหินขึ้น ๆ สูงลิบลับไปเลย ตั้งแต่ธรรมพื้น ๆ ฟอกจิตใจชั้นพื้น ๆ ไปโดยลำดับลำดับจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ที่เหมือนกับเรือบินเหินฟ้า รายใดที่ควรแสดงลงในอริยสัจ ๔ ให้ได้อย่างรวดเร็วถึง อย่างรวดเร็วพระองค์ก็ไม่รอ ทรงแสดงธรรมะนี้เท่านั้น ไม่ต้องไปพูดถึงอนุปุพพิกถา คนที่อยู่ในภุมินั้นจะต้องพูดอย่างนั้นสอนอย่างนั้น สอนอย่างอื่นไม่ได้

นี่ละใครจะเกินพระพุทธเจ้าเรื่องความเฉลียวฉลาดในการสั่งสอนคน ที่นี้เราจะไป พูดทุกแง่ทุกภุมิให้คนฟังเสียไม่ทราบประเภทใด คนภุมิใดชั้นใด พูดไปหมดทั้ง ๆ ที่ เขาไม่รู้ว่าบุญบาปเป็นยังไง นรกสวรรค์เป็นยังไง ศิลเป็นยังไง สมาธิเป็นยังไง ปัญญา เป็นยังไง ก็แสดงแต่เรื่องนี้ให้เขาฟังอย่างเดียวก็ไม่ได้ มันไม่เข้าใจไม่เกิดประโยชน์อะไร แสดงความโง่เจ้าของให้โลกเขาเห็นเสียอีก เพราะไม่รู้จักประมาณ ไม่รู้จักความพอดี เมื่อถึงขั้นที่ควรแสดงชั้นใดภุมิใด บุคคลประเภทใด นำออกเองเป็นเอง รู้จักความเหมาะสมเอง นั้นสมกับผู้รู้ธรรมเห็นธรรมโดยแท้ เป็นอย่างนั้น

เราเคยเห็นไม่ใช่หรืออย่างพระอัสสชิกับพระสารีบุตร พระอัสสชิท่านแสดงตัว แสดงลวดลายออกอะไรบ้าง ไม่แสดง เมื่อถึงขั้นที่พระสารีบุตรจะทราบภุมิของพระอัสสชิแล้วไม่ต้องบอก พระสารีบุตรก็เป็นองค์ที่ฉลาดแหลมคมรองพระพุทธเจ้า ได้รับเอตทัคคะทางปัญญา เฉลียวฉลาดพอตัว ย่อมจะทราบเรื่องของพระอัสสชิว่าถึงชั้นใด ภุมิใด เป็นพระประเภทใดโดยไม่ต้องสงสัย นั้น ได้ทราบว่าพระอัสสชิอยู่ในทิศใดแดนใด พระสารีบุตรจะต้องยกมือไหว้อาจารย์ของตัวเองในทิศนั้นภุมินั้น ทิศทางโน้นทาง ไหนก็ตาม อยู่ตลอดจนกระทั่งวันนิพพาน นั้นเป็นยังไง ท่านรู้ภุมิกัน ท่านรู้จักความเหมาะสมของกันและกัน

ไม่จำเป็นจะต้องมาเปิดว่า อาตมานี้คือพระอัสสชิ ได้สำเร็จพระอรหัตตอรหัตแล้ว พูดไปอะไร แสดงเพียงเหตุที่จะให้เกิดผลให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังเท่านั้น พระสารีบุตร ก็รับได้แล้ว สำเร็จพระโสดาขึ้นมา นั้นเป็นจุดที่ผู้ฟังจะได้รับประโยชน์ ท่านแสดงออก ในจุดนั้น ท่านไม่จำเป็นจะต้องบอกว่า อาตมาเป็นพระอรหัต เพราะคำนี้จะเป็นคำ

เสนียดจัญไรสำหรับพระสารีบุตรในเวลานั้น หรือบุคคลผู้ใดก็ตามที่ยังไม่สมควรจะแสดงให้ฟัง ไปแสดงก็เป็นความผิดของผู้ที่นั้นซึ่งไม่รู้จักประมาณในการแสดงธรรม

นั่นละธรรมะจึงมีประมาณ ไม่ใช่จะพูดทุกบททุกบาททุกแง่ทุกมุม เราดูอย่างพระพุทธเจ้าแสดงกับสาวกชិ พระสาวกองค์ใดไปรู้เห็นสิ่งใดมา พวกเปรตพวกผีอยู่ในสถานที่ใดแดนใด แล้วก็มาราบทูลพระพุทธเจ้า เล่าถวายพระองค์ พระองค์ก็ทรงรับสั่งว่า เอ้อ เรื่องสิ่งเหล่านี้ ๆ เราเห็นแล้วตั้งแต่สมัยโน้น ๆ ปีโน้น พ.ศ.โน้น ถ้าวว่า พ.ศ. เพราะเป็นอดีตที่ล่วงมาแล้ว แต่เราตถาคตไม่พูด ไม่เห็นเกิดประโยชน์จะพูดไปทำไม เมื่อมีผู้พูดผู้เห็นด้วยแล้วตถาคตก็พูด นี่ตถาคตได้ทราบมาก่อนแล้ว นั่นฟังซิ นั่นมันเหมาะสมเมื่อไร ที่ไหน กับบุคคลผู้ใด พระองค์ก็ทรงสั่งสอนให้ทราบ ทรงเล่าให้ฟังภาษาของเราเป็นอย่างนั้น

นี่ก็เหมือนกันธรรมจะเต็มหัวใจก็ให้เต็มอยู่ซิ ธรรมแท้ไม่หิวไม่โหย ไม่ตื่นนอน กระวนกระวาย ไม่เหมือนกิเลส ถ้ากิเลสมีมากมีน้อยต้องตื่นนอนกระวนกระวาย อยากแสดงตัว อยากแสดงออกเสมอ นั่นเรื่องของกิเลส แล้วก็ชอบอวดตัวทั้ง ๆ ที่หยาบที่สุด เลวที่สุด ก็ชอบพูดว่าดีที่สุดในตลาดแหลมคมที่สุดในคำวาดี ๆ ไม่มีอะไรเกินกิเลส ทั้ง ๆ ที่กิเลสนั้นชั่วที่สุด แต่ชอบยกตนเป็นเช่นนั้น แต่เรื่องของธรรมไม่ เหตุผลกลไกควรจะเป็นอย่างไรก็แสดงไปตามเหตุตามผล เหมือนกับมิดที่คมกล้าที่สุดแล้วเก็บไว้ในฝักใส่ฝักเอาไว้ เวลาต้องการจะใช้ ถอดมาจากฝักแล้วใช้ เสร็จแล้วเก็บเข้าในฝักเหมือนไม่เคยได้ฟันอะไรเลย

ธรรมกับจิตก็เหมือนกัน เมื่อถึงกาลที่จะแสดงให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย สำหรับผู้ฟังจะได้เต็มภูมิของตัวเองแล้ว ก็แสดงออกเสียไม่มีอะไรเหลือเลย เอาให้เต็มภูมิ เมื่อยังไม่ถึงขั้นนั้น ควรจะแสดงชั้นใดออกก็ต้องแสดงชั้นนั้น นี่จึงชื่อว่าผู้ปฏิบัติ รู้เรื่องแล้วรู้จักปฏิบัติต่อเรื่องราวทั้งหลาย ตลอดผู้มาเกี่ยวข้องเป็นคนประเภทใด กาลสถานที่เวลาหรือบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องใช้ ในกาลสถานที่เวลาหรือบุคคลนั้น ๆ นั่นละธรรม

เพราะฉะนั้นธรรมอันนี้จึงเป็นของสำคัญที่ผู้ปฏิบัติจะพึงปฏิบัติ ให้รู้เองเห็นเอง นั่นละมากที่สุด เป็นแต่เพียงท่านแนะแนวทางให้ ดังที่อธิบายมาเหล่านี้ก็คือแนวทางแห่งธรรม เอ้า มันจะปิดไปไหนลองดูซิ บาปพระพุทธเจ้าว่ามี เอ้า ๆ พิจารณาลงไป ในทางจิตตภาวนาของเรา มันจะไม่เห็นอย่างไร บาปจะสัมผัสที่ไหนถ้าไม่สัมผัสที่ใจ บุญจะสัมผัสที่ไหนถ้าไม่สัมผัสที่ใจ รูปจะสัมผัสที่ไหนถ้าไม่ใช่สัมผัสที่ตา เอ้า นรกสวรรค์จะสัมผัสที่ไหน ถ้าไม่สัมผัสที่ใจที่มีญาณหยั่งทราบนี้จะไปสัมผัสที่ตรงไหน พระพุทธเจ้า

ท่านสัมผัสที่ตรงไหนสาวก็ต้องสัมผัสที่ตรงนั้น เพราะมีเครื่องรับเหมือนกันนี่ เป็นแต่เพียงว่าลึกตื้นหยาบละเอียดต่างกันไปเท่านั้นเอง แต่ส่วนที่ให้เห็นปิดไม่อยู่ นั้น

เอ้า นิพพานละเอียดขนาดไหนทำไมสาวกรู้ได้ นั้นเราดูซิ อะไรสัมผัส ใจนั้นแหละสัมผัสนิพพาน ใจนั้นแหละสัมผัสความสิ้นกิเลส ใจนั้นแหละเป็นคลังกิเลส เวลาเปิดอันนี้ออกหมด ถอดถอนอันนี้ออกหมดแล้ว กลายเป็นใจที่บริสุทธิ์ ทำไมจะไม่ทราบว่าคุณบริสุทธิ์ และทำไมจะไม่ทราบเรื่องของคุณพระนิพพาน ถามใครทำไม นี่ให้พากันจำเอา ถ้าอยากจะทราบเรื่องความเป็นมาของตน ดังที่กล่าวแล้วตะกี้ในเบื้องต้นว่า จิตวิญญูณแต่ละดวง ๆ นั้น ความสลับซับซ้อนแห่งความเกิดแก่เจ็บตาย หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงในภพน้อยภพใหญ่มาก็กัปนับไม่ถ้วนนั้น จะมีความหนาแน่นสับสนยิ่งกว่ากอไผ่ทั้งกอเพียงวิญญูณดวงเดียวนี้เท่านั้นก็มากยิ่งขึ้นกว่ากอไผ่ทั้งกอแล้ว

แล้วเราจะทำยังไง หรือยังจะยินดีสั่งสมรากไผ่ คือความเกิดแก่เจ็บตายของเราให้มากมูนขึ้นไปกว่านี้ แล้วใครจะเป็นคนแบกคนหาม ใครจะเป็นคนรับผิดชอบแบกหามในกองทุกข์ทั้งหลายในภพน้อยภพใหญ่ ที่เกิดขึ้นจากความเกิดความตายเป็นสำคัญ ถ้าเราไม่รีบสลัดเสียตั้งแต่บัดนี้ซึ่งเป็นกาลอันควร อัดภาพก็อำนวยการ จิตใจก็อำนวยการ เพศก็อำนวยการแล้ว

เราขัดข้องอะไรเวลานี้ พิจารณาเจ้าของขิมขัดข้องอะไร ถ้าไม่ขัดข้องเพราะอำนาจของกิเลสเหี้ยมยำทำลาย หรือกิดขวางไม่ให้ก้าวเดินนี้เท่านั้นไม่มีอะไรมาขัดข้อง ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ อากาศเป็นอากาศ ทุกสิ่งสรรค์ในโลกอันนี้เป็นธรรมชาติของตัวเอง จริงอยู่ตามหลักธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดมากิดขวาง มากั้นกวางขวางห้ามเหมือนกิเลสที่ฝังอยู่ในหัวใจนี้ เป็นผู้กิดผู้ขวางอยู่โดยหลักธรรมชาติของตัวตลอดเวลาเท่านั้น ไม่มีอะไรเป็นเครื่องกิดขวางจิตใจ

นี่ละมันไม่พร้อมเพราะกิเลสไม่พาให้พร้อม และอย่าเข้าใจว่ากิเลสจะพาให้พร้อมในการปฏิบัติธรรม ถ้าไม่ฝืนไม่ต่อแยกกันแล้วจะไม่เห็นฤทธิ์เห็นเดชระหว่างกิเลสกับเราเลย ว่าใครเป็นผู้มีอำนาจเหนือกัน ระหว่างกิเลสกับธรรมะที่เราจะนำมาต่อกรกันนั้น มีเท่านี้

ท่านทั้งหลายเห็นความเกิดแก่เจ็บตายเป็นของประเสริฐเลิศเลอที่ตรงไหน เอ้าเอามาพิจารณาดูซิ ทุกคนทุกรูปทุกนามนี้เก่งกว่ารากไม้ไผ่นั้นแล้วแหละไม่น่าจะสงสัยนี้เปิดให้ฟังอย่างชัดเจน ถึงจะตัวเท่าหนูก็ตามเถอะผมไม่สงสัยจริง ๆ พุดออกมาอย่างเปิดเผยเต็มหัวใจ หัวใจดวงนี้พอเทียบได้กับรากไม้ไผ่นั้นแหละ นี่พอเทียบได้เฉย ๆ นะ แต่ยังไม่เพียงพอเท่านี้ ยิ่งมากกว่านี้อีก หากพอเทียบกันเป็นข้อเปรียบเทียบได้ ที่เราจะ

นำมาพิสูจน์ตัวของเรา แล้วหาอุบายวิธีที่จะตัดรากไฟนี้ออกไม่ให้มันสืบต่อไปอีกให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ที่นี้ เอ้าฟาตให้มันขาดสะบั้นลงไป รากไฟเก่าที่มีอยู่ขนาดไหนมันจะผุจะพังไปหมด ขอให้กิเลสวิชชาตณหานี้พังทลายลงไปจากหัวใจเถอะ ซากเก่าซากใหม่มีเท่าไร จะกลายเป็นอดีต เรื่องผ่านไปแล้วทั้งนั้น ไม่เข้ามายื้อแย่งแข่งดีกับเราอีกต่อไป เหมือนตังกิเลสที่ยื้อแย่งแข่งดีกับเราอยู่เวลานี้เลย ให้เอาตรงนี้นะ

จิตเป็นของสำคัญ กิเลสเป็นของสำคัญ การที่จะฆ่ากิเลสเพื่อไม่ให้มีเชื้อใยต่อไป แยกกองทุกข์ต่อไป มีอยู่กับหัวใจของเรา มีอยู่กับผู้มีความเพียรในการประพฤติปฏิบัติธรรมนี้เท่านั้น เราอย่าเห็นอะไรเป็นของวิเศษ รากไฟวิเศษไหมพิจารณาซิ ความเกิดแก่เจ็บตายของเราวิเศษที่ตรงไหน ถ้าวิเศษก็พวกเรานั้นพวกรากไฟ อาจารย์ของรากไฟมาพอแล้ว หนายิ่งกว่ารากไฟแล้ว ควรจะวิเศษไปเสียนานแล้ว เดียวนี้เป็นยังไง อะไรพาไม่ให้วิเศษอยู่เวลานี้ อะไรพาให้เป็นรากไฟ ก็กิเลสนั่นซิ กิเลสนั่นละตัวสำคัญ

ที่นี้พันกันลงไป เอาให้มันเห็นดำเห็นแดงดูซิ ให้เราะวังตั้งแต่เรื่องของกิเลส มันเร็วที่สุดนะ ในขณะที่กิเลสเร็ว ในขณะที่กิเลสเรื่องอำนาจ เออะอะจะออกก่อนเพื่อน ๆ แล้วทำลายเรานั้นแหละ ทำลายธรรมในใจของเราที่ควรจะมี ความเพียรก็ล้มเหลว สติตั้งก็ล้มเหลว อะไร ๆ ขึ้นชื่อว่าเป็นธรรมแล้วล้มเหลว ๆ มีแต่กิเลสเหยียบเอา ๆ เมื่ออยู่ในกาลเวลาของมันที่มีอำนาจ เรื่องอำนาจ เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ในการปฏิบัตินี้แหละ มันรู้ตัวของมันและรู้ตัวของเราด้วย เวลามันอ่อนเปียกสู้กิเลสไม่ได้เป็นยังไง มันรู้อยู่ในหัวใจ อันนี้เป็นสังขธรรม ไม่ใช่จะเป็นความจำพอจะให้หลงลืมได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องเจอในสิ่งเหล่านี้

เพราะพวกเรานี้ส่วนมากเป็น ทุกขา ปฏิปทา ทันธาภิญญา ทั้งปฏิบัติลำบากทั้งรู้ได้ช้า เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วทำไมจะไม่สนุกต่อยกันกับกิเลส กิเลสต่อเราทำไมจะไม่สนุกทุกข์ล่ะ แยกทุกข์จนไปไม่ไหวไปไม่รอดแล้วและตายที่หนึ่ง ๆ และขึ้นมาแบกอีกตาย ๆ อยู่อย่างนั้น ทำไมจะไม่แฉ่งทำไมจะไม่รู้ ก็หัวใจดวงนี้ที่ถูกอวิชชาใส่ลิ่มสลักเข้าไป แทะเข้าไปตรงนั้น ให้พาเกิดแก่เจ็บตายอยู่ตลอดเวลาเรายังไม่เซ็ดไม่หลาบ เราจะไปเซ็ดหลาบเมื่อไร

ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมที่สอนให้เซ็ดหลาบทั้งนั้น เพราะพระองค์ทรงรู้ทรงเห็นทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ทั้งโทษทั้งคุณของกิเลสและของธรรม เหตุใดเราจะมาสงสัยสิ่งเหล่านี้อยู่ และวันตายมันไม่แน่นอนะ หมดลมหายใจเท่านั้นก็ตายไม่ว่าชาติขึ้นวรรณะใด นั้นสมมุติกันไปตามขั้นตามภูมิ สิ่งสำคัญที่เป็นเครื่องประกันอยู่เวลานี้คือลมหายใจนี้เท่านั้น เอ้า ถ้าลมหายใจหมดเมื่อไรแล้ว นั่งอยู่ก็ตาย นอนอยู่ก็ตาย เวลานี้เรายังมีลม

หายใจอยู่ เอ้า สู้สิสู้กิเลส ถ้าเห็นว่ากิเลสเป็นภัยตามหลักธรรมที่สอนไว้ และเห็นว่าธรรมเป็นคุณ นำมาต่อสู้กิเลสให้บรรลัยลงไปซิ นี่ละการปฏิบัติธรรม

อย่าท้อแท้เหลวไหลหรืออ่อนแอให้เห็นอยู่ สอนหมู่สอนเพื่อนนี้สอนด้วยความจริงอกจริงใจ สอนด้วยความเมตตาสงสาร และสอนด้วยความผ่านมาของเจ้าของ ล้มลุกคลุกคลานมาอย่างไรก็เคยสอนหมู่เพื่อนแล้ว เป็นอย่างไร บางทีจนแทบว่าจะเป็นจะตายจริง ๆ ตายก็ไม่มีกุสลาแหละ นี่ไม่รู้กี่ครั้งก็หนีเรื่องสู้กับกิเลส เพราะฉะนั้นจึงกล้าพูดได้ว่าไม่มีสิ่งใดที่จะเหนียวแน่นแก่ที่ฉลาดที่สุดยิ่งกว่ากิเลส เพราะสติปัญญาเราเคยใช้ในโลกลงสารก็ไม่เท่าไรนัก แต่เวลานำมาใช้ต่อสู้กับกิเลสเพื่อให้มันบรรลัยไปจากจิตใจนี้ แหม มีเท่าไรเป็นทุ่มกันหมด ๆ ชีวิตจิตใจทุ่มลงไปหมด เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ทุกข์แสนทุกข์ มหาทุกข์ก็เคยทุกข์มาแล้วในการต่อสู้กิเลส

นี่ก็ได้พูดให้ฟังทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ได้มาหลอกลวงหมู่เพื่อนนี่ละ สอนอย่างเต็มอกเต็มใจที่เจ้าของเป็นมาอย่างไร จะว่าไฉนว่าอวดก็ เอ้า ใครจะว่าอะไรก็ว่าไป แต่เราไม่ได้ไฉ่ไฉ้อวดใคร เราพูดด้วยความเมตตาสงสาร พูดด้วยความจงรักภักดีต่อหมู่ต่อเพื่อนที่เห็นมาอยู่ด้วยมากมายเท่าไร จะพูดออกมาอันหนึ่งก็ขัดอันหนึ่ง จะพูดออกมาอันหนึ่งก็ขัดอันหนึ่งอยู่อย่างนี้ละ แล้วตกลงก็เต็มวัด ๆ นี่จะว่าอย่างไร แล้วยังจะมาอวดหมู่เพื่อนอยู่หรือ การสอนธรรมสอนธรรมนี้ยังจะมาอวดกันเล่น ๆ อยู่หรือ

การรับหมู่เพื่อนไว้ด้วยความสงสารเห็นอกเห็นใจ เทียบหัวใจเราหัวใจท่านทั้งหลายใส่กัน ดังที่เราเคยพูดให้ฟังว่าไปเสาะแสวงหาครูบาอาจารย์นี้ แหม แทบล้มแทบตาย พอไปถึงหลวงปู่มั่นเท่านั้นละไม่อยากได้ยินเลยคำที่ว่า นี่นี่เต็มแล้ว รับไม่ได้แล้ว กลัวว่าหัวอกมันจะแตก ถึงขนาดนั้น เรายังไม่ลืมนะคำพูดของท่าน คำนั้นเป็นสด ๆ ร้อน ๆ ว่า นี่พอดีนะนี่ เมื่อวานนี้ท่านเนตรไปจากนี้ แล้ววันนี้ท่านมหาภิมา ไม่เช่นนั้นก็ไม่ได้อยู่ กุฎิไม่ว่าง นั่นฟังซิท่านพูด อู๊ย มันเสียวซิจจะตาย เข้าถึงหัวดับโน้นนะ ทั้ง ๆ ที่จะได้อยู่อยู่นะ ฟังซิ นี่ละนำมาพิจารณาถึงหมู่เพื่อน เพื่อนฝูงทั้งหลาย มากน้อยก็ทนเอา ๆ นอกจากมันเหลือกำลังแล้ว หมู่เพื่อนก็ควรจะพิจารณาในความเหมาะสม ความพอดี นี่อันหนึ่ง แล้วยังจะมาสอนหมู่เพื่อนด้วยความหลอกลวงอยู่หรือ

เวลาทุกข์ก็ทุกข์อย่างนั้นนะ ผมพูดได้เต็มปากว่าในชีวิตของผม ไม่เคยมีอะไรหนักยิ่งกว่าการต่อสู้กับกิเลส เอาขนาดนั้นเชียวนะ บางทีเดินไปนี่ไปข้องนามข้องเครือชนิดหนึ่งล้มโครมลงไปแล้ว เพราะไม่มีกำลังจะก้าวขาแต่ใจไม่ถอย นั่นไม่รู้กี่ครั้งก็หนีจะเป็นจะตาย ได้เคยพูดให้ฟังจนกระทั่งเขาแตกบ้านแตกเมืองออกไปดูเรา เขาว่าเราตายแล้วไม่กินข้าว ก็วัน ๆ อดกันไป ๆ นานเข้า ๆ มันก็ผิตสังเกตชคนเรา ก็ต้องเป็นไปได้แหละ เขาก็ต้องไปดู นั่นฟังซิ

นี่เอามาอวดหมู่เพื่อนหรือนี่ ผมไม่ได้อวด พูดถึงเรื่องของกิเลสเวลาหนักหนักหนา เวลาต่อสู้กิเลสถึงขนาดนั้นเขยวนะ เจ้าของยังไม่รู้ว่าตาย คนอื่นเขายังมาดู รู้ว่าเราจะตายนี้แหกกันออกมาดูเห็นไหม นี่บางครั้งเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ผมไม่ได้อุตริมา หลอกลวงหมู่เพื่อน นี่ขึ้นต่อกรกันถึงขนาดนั้น

แล้วนี่ละเป็นพื้นเป็นฐานที่จะให้เรามีทุนเป็นลำดับลำดับ และเป็นกำไรขึ้นในวันนั้นวันนี้ หนุนกันขึ้น ๆ สมาธิไม่มีก็ค่อยมีขึ้นมา เอ้า เมื่อมีขึ้นมาแล้วจิตจนกระทั่งกลายเป็นสมาธิด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความอุตสาหะพยายาม เสริมกันขึ้น ๆ ต่อจากนั้นก็พุดกันทางปัญญา เอ้า ปัญญาไม่มีครูบาอาจารย์ก็ออกไม่ได้ มันติด ติดสมาธิ เพราะสมาธินี้เป็นความสุขที่พอจะให้ติดได้ถึงติดได้คนเรา สุขในสมาธิก็พออยู่พอกินแล้ว จิตใจไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ พอจิตหยั่งเข้าสู่ความรู้อันเดียวแน่วอยู่อย่างนั้น ไม่อยากออกยุ่งกับอะไรเลย ตาไม่อยากมองดู หูไม่อยากฟัง มันเป็นการยุ่งกวน รบกวนจิตใจของเราให้กระเพื่อมเปล่า ๆ

เมื่อจิตได้แน่วอยู่ในสมาธินั้น อยู่สักก็ชั่วโมงก็อยู่ได้ นี่ละมันติดได้อย่างนี้เอง สุดท้ายก็นึกว่าความรู้ที่เด่น ๆ อยู่นี้เองจะเป็นนิพพาน อันนี้จะเป็นนิพพาน จ่อกันอยู่นั้นว่าจะจะเป็นนิพพาน ๆ สุดท้ายมันก็เป็นสมาธิอยู่อย่างนั้นละ จนกระทั่งวันตายก็จะต้องเป็นสมาธิ และติดสมาธิจนกระทั่งวันตายถ้าไม่มีครูบาอาจารย์มาจุดมาลากออก ผมเองก็คือหลวงปู่มั่นมาจุดมาลาก

เถียงกันเสียจนตาตาแดง จนกระทั่งพระทั้งวัดแตกฮือกันมาเต็มอยู่ใต้ถุน นี่เพราะฟังการโต้กับหลวงปู่มั่น ไม่ใช่โต้ด้วยทริฏิมานะอวดรู้อวดฉลาดนะ โต้ด้วยความที่เราก็มุ่งใจว่าจริงอันหนึ่งของเรา ท่านก็จริงอันหนึ่งของท่าน สุดท้ายก็หัวเราแตก เพราะท่านรู้นี้ เราพูดทั้ง ๆ ที่กิเลสเต็มหัวใจ แต่เข้าใจว่าสมาธินี้จะพุดกันแล้วสุดท้ายก็ท่านมาไล่ออก

เห็นไหม สมาธิมีความสุขมากขนาดไหน หือเท่าไร แล้วเนื้อติดฟันมีความสุขขนาดไหนว่าซี สมาธิก็เหมือนกับเนื้อติดฟันนั่นแหละ มันสุขขนาดไหนเนื้อติดฟัน ท่านรู้ไหม ๆ นี่เราไม่ลืมนะ จากนั้นมา ท่านรู้ใหม่ว่าสมาธิทั้งแท่งนั่นละคือตัวสมุทัยทั้งแท่ง ท่านรู้ไหม ๆ นั่น ตรงนี้มันก็ต่อยกับท่านอีก ดูซิ ถ้าหากว่าสมาธิเป็นตัวสมุทัยแล้ว สัมมาสมาธิจะให้เดินที่ไหน นั่นเอาซิได้ท่าน มันก็ไม่ใช่สมาธิตาย นอนตายอยู่อย่างนี้ซี สมาธิของพระพุทธเจ้า สมาธิต้องรู้สมาธิ ปัญญาต้องรู้ปัญญา อันนี้มันเอาสมาธิเป็นนิพพานเลย มันบ้าสมาธินี้ นั่นเห็นไหมท่านใส่เข้าไป สมาธินอนตายอยู่ที่นี่หรือเป็นสัมมาสมาธินะ เอ้า ๆ พุดออกมาซิ มันก็ยอมละซี

พอออกจากท่านไปแล้ว โท นี่เราไปเก่งมาจากทวีปไหนดี้ เรามามอบกายถวายตัวต่อท่านเพื่อศึกษาธรรมศึกษาธรรมหาความจริง ทำไมวันนี้จึงมาโต้กันกับท่านยิ่งกว่ามวยแชมเปียนเขา นี่มันเป็นอย่างนี้ มันไม่เกินครูเกินอาจารย์ไปแล้วหรือ และท่านพูดนั้นท่านพูดด้วยความหลงหรือใครเป็นคนหลงละ เอาละที่นี้ย้อนเข้ามาหาตัวเอง ถ้าไม่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามที่ท่านสอนนี้มาหาท่านทำไม ถ้าว่าเราวิเศษวิโสแล้ว ทำไมเราจึงต้องมาหาครูบาอาจารย์ที่ตนว่าไม่วิเศษละ แต่เราก็ไม่เคยดูถูกท่านแหละ นี่หมายความว่าดีเจ้าของ ย้อนคืนมาเช่นเจ้าของ

สุดท้ายก็ก้าวออกจากด้านปัญญา เมื่อก้าวทางด้านปัญญามันก็ผึ้งเลยที่นี้ ไม่ผึ้งยังงี้ก็สมาธิพอตัวแล้ว ถ้าเป็นประเภทอาหารก็คือว่า ผักก็มี เนื้อก็มี ปลาก็มี อะไร ๆ เครื่องทำครัวมีหมดแล้ว จะทำให้เป็นแกงเป็นอะไรก็ได้ เป็นหุงเป็นต้มอะไรได้หมด เพราะเครื่องที่จะทำครัวครบแล้ว เป็นแต่เพียงว่าเอามาแช่ไว้เฉย ๆ ต่อไปสิ่งเหล่านี้ก็จะเน่าเฟะไปละซี มันไม่เป็นแกงให้

อันนี้ก็เหมือนกัน สมาธิก็เหมือนกับเครื่องครัวที่เราเอามาพร้อมแล้วนั้น แต่ไม่ปรุงให้เป็นสติปัญญา ให้เป็นมรรคผลนิพพานขึ้นไป มันก็ไม่เป็นละซี ที่นี้พอออกจากด้านปัญญาเท่านั้นมันก็ผึ้งเลยทีเดียวที่นี้ เพราะพร้อมอยู่แล้วนี่ สมาธิพร้อมอยู่แล้ว ไม้ว่าเครื่องทำครัวอะไรพร้อมหมดแล้ว จะทำให้เป็นแกงประเภทใด อาหารประเภทใดพร้อมแล้ว ๆ นี่ นี่ก็เหมือนกัน เอ้าจะพิจารณาทางด้านปัญญา จะพิจารณาอย่างไรมันพร้อมแล้วนี่ เพราะสมาธิหนุนตัวอยู่เต็มที่แล้ว ทำไมจึงจะมากินสมาธิว่าเป็นมรรคผลนิพพาน ทำไมจึงมากินผักกินหญ้าเข้าใจว่าแกงละ ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้ปรุงเป็นแกง นั้นพิดกัน เจ้าของนั้นแหละ

พอออกจากนี้แล้วปัญญาก็ก้าวละที่นี้ละ ก้าวแล้วก็ยังกลับไปสู้อกับท่านอีกนะ คือเวลามันออกทางด้านปัญญานี้เอาอีกแล้ว กลางคืนไม่ได้นอน บางคืน ๒ คืน ๓ คืนมันไม่ยอมนอน กลางวันยังไม่ยอมนอนอีก เอ้า กูนี้จะตายละนะว่าเจ้าของ กูนี้มันจะตายละนะ มันยังงี้ บทเวลานอนอยู่ในสมาธิมันก็อยู่อย่างนั้น ที่นี้เวลาออกก็ออกอย่างนี้ทำไฉน นี่ แล้วก็ขึ้นไปหาท่านอีก ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ว่าให้ออกทางด้านปัญญา เวลานี้ออกแล้วนะ ถึงขนาดที่ว่าไม่ได้นอนสองสามคืนแล้วนี่นะ กลางวันก็ไม่ได้นอน นั้นละมันหลงสังขาร ฟังที่ท่านพูดนะ ก็ถ้าไม่ได้คิดไม่ได้พิจารณามันก็ไม่เกิดปัญญา

นี่พูดถึงเรื่องปัญญา เมื่อถึงขั้นหมุนแล้วเป็นอย่างนั้น นี่ละจึงว่าสมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญาเป็นอย่างนี้เอง เห็นชัด ๆ เราไม่สงสัย ดิตสมาธิเราก็ไม่สงสัย เราเคยติดแล้ว ถึงขนาดที่พ่อแม่ครูอาจารย์ไล่ออกนั้น ที่แรกไปหาท่านเมื่อไร ท่านถามว่าสบายดีหรือ สงบดีหรือ สงบดีอยู่เราก็ออย่างนี้ ท่านก็ไม่ว่าอะไร พอนานเข้า ๆ ก็อย่างว่านั่น

แหละ เป็นยังไงท่านมหาสบายดีหรือ..ใจ สบายดีอยู่ สงบดีอยู่ ท่านจะนอนตายอยู่นั้น
หรือ ฟังซิ

ที่นี้ขึ้นละนะ พลิกเปลี่ยนไปหมดสีหน้าสีตาอะไร แสดงท่าทางออกหมดแล้วนะนี่
จะเอาเต็มทีละ จะเขกเต็มทีละ ท่านจะนอนตายอยู่นั้นหรือ(ท่านว่า) ท่านรู้ไหมสุขใน
สมาธิเหมือนกับเนื้อติดฟัน ท่านรู้ไหม นี่ละที่นี้ก็ไปอย่างที่ว่านั้นละ พอเอากันอย่างจัง
ๆ แล้ว ออกไปก็พิจารณาทางด้านปัญญา เมื่อออกมันก็ออกจริง ๆ เพราะมันพร้อม
แล้วนี่ที่จะเกิดปัญญา มันหมุนตัว ๆ ทั้งวันทั้งคืน

เดินจงกรมไม่รู้จักหยุด เดินตั้งแต่เช้าตั้งแต่จันจันแล้วจนกระทั่งถึงปิดกวาด
ฟังซิ ไม่ได้รู้ว่าเหนื่อยว่าอะไร เพราะมันหมุนตัว ๆ อยู่ที่นี่ งานอยู่ที่นี่ เดินเข้าไป บางทีเดิน
จงกรมนี้ โนนเซซัดเข้าไปในป่าโนน โครมครามในป่าโนน เพราะจิตมันไม่ออกตาก็มีด
มัวไปหมดละซี มีแต่ซาก้าวไป ๆ ก็เข้าไปโนน แล้วออกมาอีกเอาอีกอยู่โนน ไม่มีคำว่าน้ำ
ท่าอะไร ๆ ไม่สนใจทั้งนั้นเมื่อถึงขั้นตะลุมบอนกัน นี่ละปัญญาเป็นอย่างนั้น

ที่เราพูดตะกี้ที่ว่า พ่อแม่ครูจารย์ให้ออกพิจารณาทางด้านปัญญา ที่นี้พิจารณาละ
ที่นี้ ไม่ได้นอนได้สองสามคืนแล้ว กลางวันมันยังไม่นอนอีก (ท่าน)นั่นละมันหลง
สังขาร (เรา)ถ้าไม่พิจารณามันก็ไม่รู้นี่นา (ท่าน)นั่นละบ้าสังขาร บ้าหลงสังขาร แล้ว
ก็เอาใหญ่เลย (เรา)พอคราวนี้หมอบเลยนะ งูเห่าค่อยหมอบลง ที่นี้มันอาจจะถูกอย่าง
ที่ท่านว่านั่นแหละ เรานึกในใจนะ ที่นี้ก็นิ่ง พอออกไปก็ ถึงอย่างนั้นก็ตามเถอะ มันก็
หมุนตัว ๆ ของมันเหมือนกัน แต่บ่เวลาจะตายแล้วก็เข้าสมาธิได้ด้วยบังคับนะ ถ้า
ธรรมดาแล้วมันจะไม่ยอมเข้าเพราะเห็นว่า...ที่นี้มันไม่พอตินะ เห็นว่าสมาธินี้นอนตาย
อยู่เฉย ๆ ไม่เห็นได้ผลได้ประโยชน์อะไร นอนตายอยู่เฉย ๆ...สมาธิ ปัญญาต่างหากได้
ผล

ที่นี้ก็จะเอาปัญญาแบบไม่หยุดอีกแหละ ว่าการทำงานได้งาน การพักไม่ได้งานก็
ไม่พัก จะทำงาน ก็ตายอีกเหมือนกัน ที่นี้เวลามันเต็มที่เต็มฐานแล้ว มันจะไปไม่รอด
เพราะมันอ่อนไปหมดสกลกาย การทำงานด้วยปัญญา การคิดด้วยปัญญาเป็นอัตโนมัติ
ก็ตาม แต่ก็เป็งานของจิตควรที่จะได้พัก เห็นว่ามันหนักเกินไปแล้วก็บังคับ ถึงขนาดที่
ได้บริการมนะ พุทโธ ๆ ถีบไม่ยอมให้ออก คือออกจะทำงาน ไม่ใช่ออกฟังชาน
รำคาญไปที่ไหนนะ ออกจะออกไปหางานที่ทำยังไม่เสร็จ บังคับไว้ ๆ จนกระทั่งสุดท้าย
จิตก็ลงแนว เงียบเลย และปรากฏว่ากำลังวังชานี้ โอโห เพิ่มขึ้นมา ที่นี้เลยพูดไม่ถูกนะ

พอใจมีกำลังในการพักสมาธิแล้ว พอถอนฝึงเท่านั้นละโดดฝึงไปเลย ที่นี้มันก็
เหมือนยังกับว่าเราได้พักผ่อนนอนหลับเสียแล้ว นี่พูดถึงการงานนะ หรือได้รับประทาน

อาหารมีกำลังวังชาแล้วทำงานทำการ งานชิ้นนั้นแหละแต่มันเสร็จได้อย่างรวดเร็ว นี่ก็เหมือนกันไม่ท่อนั้นแหละ ปัญญาอันนี้แหละ พินลงไปมันขาดสะบั้นลงไปเลย เพราะปัญญาได้พิกตัว นั้น แต่ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ มันไม่อยากจะพิกนะ ต้องฝืนเอาเฉย ๆ แม้ระลึกถึงคำของท่านพูดมันหลงสังขารนั้นอยู่เสมอ แต่อำนาจแห่งการเพลินในการพิจารณานี้มีกำลังมากกว่า มันถึงไม่ยอมพิกง่าย ๆ

อยากให้หมู่เพื่อนได้รู้เอาไว้เรื่องเหล่านี้ ไม่ผิดที่สอน นี้แน่ใจ เวลามันเลยเถิดมันเลย เช่นอย่างท่านว่า อุทธัจจกุกกุกจะ หมายความว่าอย่างไรในสังโยชน์เบื้องต้น คือ ความเพลินในการพิจารณา เพลินในงานของตน ไม่มีการพักผ่อนในจิตให้พอเหมาะพอดีเลย นี่ก็เป็นสังโยชน์เครื่องข้องอันหนึ่ง ทำให้เนิ่นช้าอันหนึ่ง ความหมายว่าอย่างนั้น แต่เวลามันผ่านแล้วก็รู้เอง นี่ถึงได้บอกไว้ก่อนเลย

ทีนี้เมื่อเวลาถึงขั้นนั้นแล้วมันก็หมุนตัว ๆ เลย เอาละทีนี้ละ กิเลสมีอยู่ที่ไหน ดังที่เคยพูดแล้วในอาการของจิตที่พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอะไร ๆ มีแต่เรื่องการฆ่ากิเลส ตามฆ่ากิเลสทั้งนั้น ถึงขั้นที่เกรียงไกรแล้วเป็นอย่างนั้น กิเลสนี้หมอบโผล่ออกมาไม่ได้ โผล่ออกมาถ้าเทียบออกมาแล้ว เหมือนหัวขาดทันที ๆ เลย ทีนี้เวลากิเลสไม่โผล่ก็ต้องค้นหาละซี นั่นละค้นหาก็เป็นงานอันหนึ่ง พอเจอกิเลสแล้วได้งานแล้ว เอาอีกอันหนึ่ง นั่น สุดท้ายก็หมุนตัว ๆ ทั้งวันทั้งคืน

จนถึงขนาดที่ว่า เอ้ นี่ทำยังไงจิตของเราเนี่ยะ เวลาเราคิดไว้เบื้องต้นว่าจิตมีความสงบเยือกเย็น สงบไปมากเพียงไร ละเอียดมากเท่าไร จิตจะมีความสะดวกสบายมากขึ้น ๆ งานการทั้งหลายจะน้อยลง ๆ นี่มันคิดเอาเฉย ๆ ไม่ได้ตรงกับความจริงที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ ความจริงที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้มันยุ่งมากที่สุดก็คืองานชิ้นนี้ นั่น แล้วเมื่อโรมันจะได้สงบตัวลงสักที ให้พักผ่อนสบาย พอคิดหยุดลงเท่านั้นมันก็ผางเข้ากันอีกแล้ว ตะลุมบอนกันอีกแล้ว ๆ อยู่อย่างนั้น

จนกระทั่งเอาให้กิเลสพังลงเสียหมดไม่มีอะไรเหลือเลย เอ้า จิตจะดับให้ดับไปอะไรจะดับ..ดับ ไม่มีอะไรที่จะเอาเหลือไว้เลย สมมุติว่าเราเป็นอรหันต์นะ ให้เป็นอรหันต์หัวต่อไม่มีความรู้ เอาให้มันเห็น พัดกันลงหมดไม่มีอะไรเหลือไว้เลย ไม่สงวนอะไรไว้มันจะเป็นการสงวนกิเลส แม้เช่นนั้นมันก็ไปลืมหูลืมตาอยู่จนได้นั้นแหละ ความสงวน ความรัก ความอ้อยอิ่ง ความอัศจรรย์ ความแปลกประหลาด มันโผล่หน้าขึ้นมาไม่รู้ตัวเลย ติดจนได้เห็นไหม อวิชชาเก่งไหม ทั้ง ๆ ที่ถึงขนาดนั้นปัญญายังไปหมอบราบกับอวิชชา เป็นองครักษ์อวิชชาไว้อีก นั่น แต่ก็ไม่นานเพราะสติปัญญาขั้นนี้ไม่ใช่เป็นชั้นนอนใจ อะไร ๆ กระดิกพลิกแพลงนิด ๆ จะทราบทันที ๆ เสร้าหมองนิดทราบทันที

คือธรรมดาคำว่าฝูงใส จะต้องมีเศร้ามองเป็นคู่กัน มันทราบทันที ๆ เพราะมัน
 ละเอียดทันกัน ๆ สูดท้ายมันก็ไม่นอนใจกับธรรมชาติอันนี้ เอ้ ทำไมธรรมชาติอันนี้จึง
 เป็นอย่างนี้ ถึงเป็นอย่างนี้ นั่นละที่นี้ พอเห็นว่าอันนี้เป็นอย่างนี้แล้วมันไม่ไวใจละที่นี้
 ไม่นอนใจ ไม่ไวใจ เห็นว่าอันนี้จะป็นข้าศึกอะไรอันหนึ่งจนได้แล้วแล้วนี้ สติมันก็ปึก
 เข้าไป ปัญญาปึกเข้าไปตรงนั้น พังทลาย เอาที่นี้ไล่ฆ่ามัน หมุนตัว ๆ ต่อไปก็ไม่หมุนนี้

มาเดี๋ยวนี้ เดินจงกรมทั้งวันมันก็ไม่ยอมเดินจะว่าไง มันชี้เกียด นั่นถึงขั้นชี้เกียด
 มันชี้เกียดได้ เดินจงกรมอยู่กับปากับรกไม่ได้เล่นกับอะไรแหละ เล่นกับนกกับสัตว์ไป
 อย่างนั้นที่นี้ แทนที่จะเดินจงกรมหัวปักหัวป้าเหมือนแต่ก่อนมันไม่เอา เดินจงกรมเป็น
 แบบเล่นไปเฉย ๆ จะฆ่าอะไร เอ้า พุดอย่างอยากให้มันเห็นนี้ เอ้า ฆ่าอะไร สู้กับอะไร
 แน่ะ ให้มันถึงนั้นซี

ถ้าหากมันหมดแล้ว หามาซึกิเลสตัวไหน ถ้าว่ามันหมดจริง ๆ แล้ว ยังหาเจออยู่
 จะเรียกว่ามันหมดหรือ เอ้า ไม่ว่าความโกรธ ไม่ว่าความโลภ ไม่ว่าความหลง ไม่ว่า
 อากาไรดของกิเลส ถ้าลงได้หมดแล้วค้นเท่าไรก็ไม่มี จึงเรียกว่าหมดละซี ที่นี้จะสู้กับ
 อะไรเมื่อมันหมดแล้ว ทำไมจะไม่รู้ สนุทธิฎุโกล ทรงแสดงไว้แล้วทุกบททุกบาททุกแง่ทุก
 มุมทุกรายของผู้ปฏิบัติ ทำไมจะไม่รู้ สงสัยพระพุทธเจ้าที่ตรงไหน ความจริงเหมือนกัน
 สงสัยที่ตรงไหน มันก็รูเองนั่นละเรื่องเหล่านี้

ความเพียรไ้อ้ที่ว่าเมื่อไรจะได้หยุดได้ยังเสียที่ไม่ต้องบอก มันชี้เกียดยิ่งกว่าอะไร
 มันไม่อยากทำ เดินจงกรมไปก็เล่นกับสัตว์ เห็นกิ้งก่าก็เล่นกับกิ้งก่า เห็นจิ้งจกก็เล่นกับ
 จิ้งจก เห็นกระแตก็เล่นกับกระแต เห็นนกก็เล่นกับนกไปเสีย แต่มันมีความหมายหนึ่ง
 นะ คำว่าเล่นนี่คืออะไร คือจิตวิญญาณอยู่ในนั้น นั่น โอ้ ให้เสวยไปเสียก่อนเถอะ จิต
 ดวงนี้เป็นอย่างนี้เอง ความหมายว่าอย่างนั้นนะ จะเป็นสัตว์เป็นนกเป็นอะไรก็ตาม
 หยาบละเอียดของร่างของสัตว์นั้นนะ มีจิตวิญญาณอยู่ในนั้น ๆ ทั้งหมด นั่นมันจับเอานั้น
 นะที่มาเล่น เล่นด้วยความสงสารต่างหากไม่ใช่เล่นด้วยความเพลิดเพลิน นั่นละเรื่อง
 ของมัน

ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้นะแล้วปฏิบัติ มันหลอกใหม่ผู้สอนอยู่เวลานี้ หลอกท่าน
 ทั้งหลายใหม่ แล้วทำไมจึงมาเหลาะ ๆ แหละ ๆ การประพฤติปฏิบัติทำไมจึงมาเหลาะ
 ๆ แหละ ๆ ให้กิเลสเหยียบหัวอยู่ กิเลสมันวิเศษนักหรือ กิเลสมันทำลายสัตว์โลกมา
 ลักเท่าไรแล้ว รากไฟเป็นยังงั อะไรเป็นคนทำเป็นรากไฟ ฟังเอาซิ พิจารณา

เอาละเหนื่อยแล้ว

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

หลักเกณฑ์เป็นอย่างไร

การปฏิบัติที่มีครูมีอาจารย์แนะนำสั่งสอน เป็นความสะดวกสำหรับผู้ปฏิบัติอยู่มากทีเดียว ผิดกับไม่มีครูมีอาจารย์ที่แนะนำโดยถูกต้อง ทั้งภายนอกคือหลักธรรมหลักวินัย ทั้งภายในคือจิตตภาวนา เฉพาะจิตตภาวนานั้นเป็นสำคัญมาก เบื้องต้นที่เราเริ่มฝึกหัดก็ไม่เห็นมีอะไรสำคัญ เพราะไม่ได้หลักได้เกณฑ์พอที่จะเทียบจะเคียงว่าอันใดผิดอันใดถูก จึงไม่ทราบหลักเกณฑ์เป็นอย่างไร จิตใจก็เร็ว ๆ ร้อน ๆ ฉวยนั้นฉวยนี้ มาภาวนาไม่ได้หลักได้เกณฑ์

เดี่ยวภาวนาบทหนึ่ง เดี่ยวภาวนาบทหนึ่ง แต่ไม่จริงไม่จิงกับบทใดบาทใด พอที่จะให้เกิดผลเป็นความสงบขึ้นมากภายในใจ อย่างนี้ก็ยังไม่เห็นเป็นสำคัญสำหรับครูอาจารย์ทั้งหลายผู้ให้การแนะนำสั่งสอน เพราะจิตไม่จริงไม่จิง จิตเหลว ๆ แหละ ๆ จะไปก็ไม่เชิงจะอยู่ก็ไม่ใช่ ดิ้นรนกวัดแกว่งอยู่อย่างนั้น จะไปที่ไหนก็ไม่ไป วก ๆ เวียน ๆ สะเทินน้ำสะเทินบก ถือเอาหลักเกณฑ์อย่างใดก็ได้ อย่างนี้อะไรก็ไม่สำคัญ ครูบาอาจารย์ก็ไม่สำคัญ ธรรมท่านว่าเลิศท่านว่าประเสริฐก็ไม่สำคัญในหัวใจเรา

แต่ผู้มีความมุ่งมั่นต่อหลักธรรมหลักวินัยจริง ๆ และต่อมรรคผลนิพพานจริง ๆ นั้นเริ่มเห็นครูเห็นอาจารย์ เห็นการประพฤติปฏิบัติเป็นของสำคัญภายในจิตใจ แม้จะยังยึดหลักไม่ได้ ก็ถือครูถืออาจารย์ ถือธรรมถือวินัย ตลอดถึงมรรคผลนิพพานเป็นสำคัญ เป็นพื้นเพของจิต จิตของผู้มีธรรมเหล่านี้เป็นพื้นเพอยู่แล้ว ย่อมไม่ผิดพลาดได้อย่างง่ายดายโดยทางเจตนา แม้แต่จะผิดพลาดอย่างอื่นโดยไม่มีเจตนา ก็ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะความระมัดระวัง หิริโอตตปปะ มีประจำใจ กลัวจะผิดทาง นี้ละผู้ปฏิบัติเป็นเช่นนั้น

เราทั้งหลายมาประพฤติปฏิบัติธรรมนี้มีความมุ่งหมายอย่างไรเป็นหลักใจ มันถึงได้ผิด ๆ พลาด ๆ อยู่เสมอมา ทั้ง ๆ ที่ครูอาจารย์ก็พยายามแนะนำสั่งสอน เฉพาะอย่างยิ่งที่หมรับหมุดคณะไว้เพื่อการอบรมสั่งสอน ผมสั่งสอนด้วยความตั้งอกตั้งใจ ด้วยความมีแก่ใจจริง ๆ เป็นห่วงห่มุเพื่อน นี้เป็นพื้นอยู่ภายในจิตใจไม่เคยลดละ แม้จะไปอยู่ในสถานที่ใดด้วยความจำเป็น เช่นไปรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ก็อดเป็นห่วงห่มุเพื่อนไม่ได้ในการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะ

และนอกจากนั้นยังเกี่ยวกับห่มุเพื่อนที่อยู่ร่วมกันอีก กลัวจะผิดจะพลาด กลัวจะทะเลาะเบาะแว้ง เพราะสิ่งที่จะทำให้เป็นเช่นนั้นมันอยู่ปากคอก อยู่กับความคิดที่แสดงออกได้อย่างง่ายดาย และสติปัญญาที่จะตามทันสิ่งเหล่านั้นอนไม่ตื่นนั้นซิ จึงทำให้เป็น

ห้วง แม้แต่อยู่ด้วยกันแท้ ๆ ก็ยังเห็นอยู่เป็นประจำ ออกจากหมู่จากเพื่อนหรือลับหูลับตาไปแล้วเป็นอย่างไร ไม่มีอย่างหยาบก็ต้องมีอย่างละเอียดให้เกิดความพอใจอยู่นั้นแล

นี่เรามุ่งมาประพฤติปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมภายในจิตใจจริง ๆ เป็นอย่างไร บ้างใจ สงบไหม เย็นไหม ถ้าใจไม่สงบก็หาที่ร่มเย็นไม่ได้ หาที่เกาะที่ยึดไม่ได้ ไม่มีหลักใจเลย อยู่ไปวันหนึ่งคืนหนึ่งด้วยความรุ่มร้อนวุ่นวาย เหมือนดั่งฆราวาสเขาที่ไม่เคยได้ประพฤติปฏิบัติอรรถธรรมอย่างใดเลย เช่นนั้นก็สมควรแก่ผู้ปฏิบัติเรา

วิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงดำเนินและทรงสั่งสอนมาโดยลำดับ เป็นวิธีการที่ถูกต้องแม่นยำมาแล้วทั้งนั้น ผู้มีความจริงใจยึดมาเป็นหลักใจประพฤติปฏิบัติตามนั้น ก็พอจะให้เกิดความรุ่มเย็นได้ มีหน้าซำยังมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนวิธีการดำเนินทางสมาธิ เพื่อความสงบเป็นพื้นฐานของใจให้ได้อยู่เย็นเป็นสุข แม้จะยังไม่เกิดความเฉลียวฉลาดก็ตาม ครูอาจารย์ก็ยังมีพอที่จะแนะนำสั่งสอนได้

สำหรับวัดนี้เราไม่ให้มีกิจการงานอันใด ทั้งนี้เพื่อหมู่เพื่อนได้บำเพ็ญความพากเพียรด้วยความสะดวกทุกเวลาอิริยาบถ ไม่มีสิ่งใดมาคิดมาขวางมาทำให้ล้มเหลวไป เช่น การงานสร้างนั้นทำนี้ยุ่งเหยิงวุ่นวาย นั้นเป็นข้อขัดต่อการปฏิบัติธรรม นี้ก็ไม่นำมาเกี่ยวข้อง ไม่นำมาคิดขวางทางเดินคือการภาวนาของหมู่คณะ เพราะเคยเห็นโทษของสิ่งเหล่านี้แล้ว

ในธรรมท่านก็แสดงเอาไว้ ผู้ที่เสาะแสวงหรือดำเนินทางด้านจิตตภาวนาพึงระมัดระวัง วัดใดเป็นวัดที่ก่อสร้าง สถานที่ใดเป็นที่ไม่สงบ แม้ที่สุดต้นไม้ที่มีดอกมีผลพวกนกพวกสัตว์อะไรมากินให้เกิดเสียงเอิกเกริกบนต้นไม้ ก็ยังไม่ควรไปอยู่ในที่เช่นนั้น นั่น ท่านสอนไว้แล้วในมหาชนธัมมิ์ ให้ไปหาอยู่ในสงบสงัด สถานที่ขึ้นลง เช่น ทำน้ำ เป็นที่ขึ้นลงของผู้คนหญิงชายก็ไม่ควรไปพัก ให้หาพักในที่สงบสงัด ทำไมท่านจึงให้พักในที่สงัด เพราะความสงบนั้นเป็นเหตุที่จะให้วิธีของจิตที่คิดออก จะคิดออกนอกอยู่นอกทาง คิดในแง่ใด ย่อมจะทราบได้ง่ายกว่ามีสิ่งรบกวนวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา ท่านจึงสอนให้อยู่ในที่สงบสงัด

เสียงเป็นอย่างไร รูปเป็นอย่างไร ท่านจึงไม่ให้ยุ่งไม่ให้เกี่ยว เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นข้อขัดทั้งนั้น ในเวลาที่ต้องเป็นข้อขัดต้องเป็นอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่มีคำว่าขาดวรรคขาดตอน เพราะกิเลสย่อมจะกว้านเอาสิ่งเหล่านั้นเข้ามาเป็นสมบัติของตน แต่เป็นพื้นเป็นไฟสำหรับจิตใจของผู้บำเพ็ญเพื่ออรรถเพื่อธรรม ท่านจึงสอนไม่ให้ยุ่งไม่ให้เกี่ยว ให้หาอยู่ในที่สงัด สงัดจากรูป จากเสียง จากกลิ่น จากรส อันจะเป็นข้อขัดต่อจิตตภาวนา นี้ละเป็นของสำคัญ แล้วผู้ปฏิบัติก็เห็นคุณค่าของความสงบจริง ๆ

เราอยู่ธรรมดาอย่างสถานที่เราอยู่นี้เป็นที่สัจด์ก็จริง แต่หาที่สัจด์ยิ่งกว่านี้เข้าไป และที่เปลี่ยวยิ่งกว่านี้เข้าไป จิตใจจะมีความเปลี่ยนแปลงตัวเองไปเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงของจิตใจในสถานที่เปลี่ยว สถานที่น่าหวาดเสียวน่ากลัว ย่อมจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ธรรมดาได้ง่ายกว่าที่เราอยู่ธรรมดา นี่ละท่านจึงสอนให้อยู่ในที่สัจด์ในที่วิเวก

ในสัลเลขธรรมท่านแสดงไว้ คำว่า สัลเลขธรรม คือธรรมเป็นเครื่องขัดเกลาภิเลส มีอยู่ ๑๐ ประการ ท่านว่า อปปิจจตา คือความมักน้อย ไม่มากในวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ ไม่สอยบริวารต่าง ๆ นี่เป็นของสำคัญ อสังสัคคณิกา ไม่คลุกคลีกับประชาชนญาติโยม ตลอดพระเณรเพื่อนฝูงอันเดียวกัน มีตนเป็นผู้ ๆ เดียว วิเวกตา คือชอบสงัดวิเวก นี่ละหลักที่ท่านสอน ผู้ท่านผ่านพ้นไปผ่านพ้นด้วยธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสนับสนุน เป็นเครื่องส่งเสริมให้เป็นไปได้ถึงจุดหมายปลายทาง จากนั้นก็พูดถึงเรื่อง ศิล กล่าวถึงศีล ชมเชยในศีล ด้วยความรักความชอบใจ ความใคร่ต่อการรักษาศีล พูดถึงเรื่อง สมภาจิ เพื่อความสงบเย็นใจ ถึงขั้น ปัญญา ถึง วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ

ในธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นธรรมสำคัญมากสำหรับผู้ปฏิบัติ เป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดความสงบเย็นใจ ตั้งแต่สมภาจิขึ้นไปจนกระทั่งถึงวิมุตติญาณทัสสนะ ย่อมไปจาก อปปิจจตา ความมักน้อย ออกจาก วิริยารัมภภา การประกอบความพากเพียร ออกไปจาก อสังสัคคณิกา ไม่คลุกคลีกับประชาชนญาติโยม ตลอดเพื่อนฝูงพระเณรด้วยกัน วิเวกตา ชอบความสงัดวิเวกเป็นประจำนิตย์ นี่ละถ้าว่าปุ๋ยก็เป็นปุ๋ยอันสำคัญ เป็นเครื่องสนับสนุนจิตใจได้เป็นอย่างดี

ในครั้งพุทธกาลท่านถือหลักธรรมเหล่านี้เป็นทางเดินอันสำคัญ ไม่เห็นสิ่งใดเลิศเลวยิ่งกว่าทางเดินคือสัลเลขธรรมนี้ ถ้ากล่าวก็กล่าวธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นพื้นฐานของสมณะที่สนทนากัน ท่านเรียกว่า กาเลน ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมงฺคฺลฺมฺตฺตมฺ คคือการสนทนาธรรมะกันตามกาลตามสมัย ได้แก่สนทนาในธรรมเหล่านี้เอง สัลเลขธรรมเป็นพื้นฐานแห่งการสนทนา หรือเป็นพื้นแห่งธรรมที่ควรสนทนาสำหรับสมณะเรา และประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามนั้น คำว่าสมภาจิจะไม่นอกเหนือจากธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาไปได้เลย

ความสัจด์ก็เป็นเครื่องรักษาสมภาจิได้ดี ความอยู่คนเดียวในที่เปลี่ยว ๆ ยิ่งทำให้มีการรักษาจิตใจได้ดี เพราะความกลัวความหวาดเสียวย่อมมีสติ จิตย่อมหันเข้าฟังธรรมตามธรรมดาของจิตจะเร็ว ๆ ร่อน ๆ เกาะโน้นเกาะนี้ หาที่ยึดที่เกาะไม่แน่นอน ส่วนมากมักจะเป็นพิษภัย แต่เวลาเข้าจนตรอกจนมุมในสถานที่เปลี่ยว ๆ ที่น่ากลัว เช่น สัตว์ร้าย เป็นต้น จิตย่อมจะย่นตัวเข้ามาสู่ภายใน ระลึกถึงธรรมมีสติธรรมเป็นสำคัญ สติ

บังคับจิตใจ เป็นตายก็ให้อยู่กับความรู้อ หรือจะมีธรรมบทใดเป็นเครื่องบริกรรมกำกับใจ ไม่ให้ส่งสายไปสู่ภายนอก เช่น อารมณ์ที่กล้านั้นเป็นต้น จิตย่อมเข้าสู่ความสงบ

ในข้อนี้ผู้ปฏิบัติถ้าเขาจริงเขาจึงจะเห็นได้อย่างชัดเจน นี่เคยปฏิบัติมาแล้ว เมื่อไปอยู่ในสถานที่กลัว ๆ ตามธรรมดานิสัยของจิตย่อมชอบจะออกสู่อารมณ์ที่น่ากลัว เช่น เสือ เป็นต้น จะไม่ยอมทำงานคือจิตตภาวนาของตนที่ควรจะทำนั้นเลย จะคิดถึงเรื่อง เสือบ้าง เรื่องหมีบ้าง เรื่องอันตรายใด ๆ ก็ตาม จิตจะสายแสบไปถือเอานั้นมาเป็นอารมณ์ และเสริมความกลัว เสริมความฟุ้งซ่าน เสริมความทุกข์ให้เกิดมากขึ้น ในสถานที่เช่นนั้นแทนที่จะเป็นที่สงบเยือกเย็น กลับเป็นข้าศึกต่อตนได้ เพราะความคิดนั้นพาให้เป็นข้าศึก ไม่ได้เป็นไปตามองค์ภาวนา ดังที่ท่านสอนไว้ว่าให้ไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยวแล้วภาวนาดี

คำว่าภาวนาดี คือมีสติอยู่กับตัวไม่ยอมให้ส่งไปเลย อะไรก็ตามยังเป็นของน่ากลัวมากเพียงไร ห้ามไม่ให้จิตคิดไปถึงสิ่งที่น่ากลัวนั้นเลย ให้คิดให้ยึดจิตติดอยู่กับคำบริกรรมสำหรับผู้อยู่ในภูมิบริกรรม ผู้อยู่ในภูมิวิปัสสนาก็พิจารณาทางด้านวิปัสสนาแยกธาตุแยกชั้นของสัตว์ร้ายมีเสือเป็นต้น ดังที่เคยเขียนไว้แล้วในปฏิปทาฯ เล่มที่ผ่านมานี้ คือแยกธาตุแยกชั้นของสัตว์ร้ายมีเสือเป็นต้น นี่เป็นไปตามภูมิของผู้ปฏิบัติ

ถ้าในขั้นสมาธิหากจิตเป็นตัวของตัวเอง เป็นองค์ของสมาธิดีพอประมาณแล้ว ก็ให้อยู่กับความรู้คือความรู้เด่น ๆ อันเป็นองค์ของสมาธินั้น ไม่ยอมให้เคลื่อนคลาดไปสู่อารมณ์อันเป็นข้าศึก หรือไม่वादภาพอารมณ์ที่เป็นข้าศึกเข้ามาทำลายจิตใจ ให้เกิดความกลัวความตกอกตกใจและเกิดความทุกข์ขึ้นมา ให้อยู่แนบสนิทกับสมาธิ

ถ้าจิตยังไม่เป็นสมาธิก็ให้แนบสนิทอยู่กับคำบริกรรม เช่น พุทโธ ๆ เป็นต้น โลกอันนี้เหมือนไม่มีสิ่งใด มีแต่คำว่าพุทโธกับความรู้อที่กลมกลืนกันอยู่เท่านั้น ไม่นานนักคำว่าพุทโธกับความรู้อกลมกลืนกันนี้แล จะเป็นพลังอันหนึ่งขึ้นมาภายในจิตใจ เกิดความแน่นหนามั่นคง เป็นที่ยึดเป็นที่เกาะของจิตใจได้ดี จากนั้นความกลัวก็หายไปหมด แม้เราจะคิดออกไปสู่สิ่งที่น่ากลัวก็ไม่กลัว

นั่นผิดกันใหม่กับจิตเบื้องต้นที่หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ คิดไปเท่าไรยังเกิดความกลัวยังเกิดความทุกข์มาก พอจิตได้หลักได้เกณฑ์เป็นตัวของตัวเองแล้ว แม้จะคิดออกไปสู่ภายนอกก็ไม่กลัว นอกจากไม่กลัวแล้วยังกล้าหาญชาญชัยขึ้นอีกด้วย นี่ละวิธีการแห่งการภาวนา ท่านจึงสอนให้ไปอยู่ในป่าในเขาในที่เปลี่ยว ๆ

ผู้ที่อ่านแต่ตำรับตำราไม่เคยได้ดำเนินเลย ย่อมไม่ทราบคุณค่าแห่งการอยู่ป่า คุณค่าแห่งการแสดงในธรรมเหล่านี้ไว้ จะจดจำมาเพียงเท่านั้นไม่ถึงใจ แต่ผู้ได้นำธรรมเหล่านี้ออกปฏิบัติ ได้ปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้จนเป็นเนื้อเป็นหนังของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

แล้ว ย่อมจะเห็นคุณค่าแห่งธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้โดยไม่ต้องสงสัย ตั้งแต่พื้น ๆ ของจิตที่หาความสงบไม่ได้ก็ได้รับความสงบ มีความสงบได้ในสถานที่น่ากลัวเช่นนั้นดังที่กล่าวมาสักครู่นี้

จิตไม่ยอมให้ออกสู่ภายนอก ให้อยู่กับคำบริกรรมนั้น เป็นกับตายก็ตามมอไว้กับที่ตรงนั้น ให้อยู่เพียงอันเดียว สองกับคำบริกรรมเท่านั้น คำว่าอันเดียวคือผู้รู้ สองกับคำบริกรรม จะเป็นธรรมใดก็ตามให้มีเพียงเท่านี้ อยู่ในป่าในรกไม่สนใจกับปากับรก ไม่สนใจกับสัตว์กับเสือใด ๆ เลย ให้อยู่กับความรู้เท่านี้ นี้เคยปฏิบัติแล้ว เพื่อเป็นคติแก่เพื่อนฝูงในปัจจุบันนี้

เราได้เห็นอย่างชัดเจนภายในจิตใจ ว่าการทำอย่างนี้สามารถกำจัดความกลัวทั้งหลายได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นแล้วยังทำให้เกิดความกล้าหาญชาญชัยขึ้น เมื่อจิตได้เป็นหลักเกณฑ์สำหรับตัวเองแล้ว แน่ะ อันดับที่สอง จิตที่มีสมาธิยอมอยู่ในองค์แห่งสมาธิ ไม่เคลื่อนคลาดออกไปสู่อารมณ์ใดทั้งสิ้น ขึ้นชื่อว่าอารมณ์เป็นที่น่ากลัวหรืออารมณ์ให้เกิดกิเลสแล้ว นี่ก็เป็นหลักเกณฑ์ได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน เมื่อไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยว ๆ ในสถานที่น่ากลัว

อันดับที่สาม เมื่อจิตก้าวเข้าสู่ปีสสนาแล้ว ย่อมจะไม่ถืออารมณ์ทั้งสองอย่างที่กล่าวผ่านมานี้เป็นอารมณ์เป็นเครื่องทำงาน แต่จะพิจารณาทางด้านปัญญา แยกธาตุแยกชั้นสิ่งที่น่ากลัวทั้งหลาย เช่นเดียวกับเราแยกธาตุแยกชั้นของเรามาจนหาที่กลัวไม่ได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในปฏิปทาฯ ว่า เช่น สัตว์ เฝ้า เสือ เป็นต้น กลัวอะไรมัน ค้นหาสิ่งที่น่ากลัวในตัวสัตว์ร้ายตัวนั้นมีอะไร

ตั้งแต่ขนของมัน หนังของมัน หูของมัน ตาของมัน จมูกของมัน เขี้ยวของมัน ถึงภายในของมันทุกอวัยวะ จนกระทั่งถึงทางของมันหมดทุกชั้นทุกอัน มันมีแต่ธาตุ มีแต่ดิน แตน้ำ แตะลม แตะไฟ ถ้าว่าชนก็สักแต่ว่าชน ไม่มีความหมายอันใดที่จะน่ากลัว ตัวของมัน ขนของมันเอง ตัวตนเองก็ไม่มี ความหมายในตัวเอง และไม่ทำให้ผู้อื่นผู้ใดหวาดกลัวต่อชนของมัน อวัยวะอื่น ก็ไม่ทราบความหมายของตัวเช่นเดียวกัน และไม่มี ความหมายกับผู้อื่นผู้ใดที่จะกลัวหรือไม่กลัวก็ตาม

มันเป็นชน เป็นเล็บ เป็นฟัน เป็นหนัง เป็นเนื้อ เป็นเอ็น เป็นกระดูก ตามสมมุติที่ตั้งไว้เช่นนั้น และเป็นเครื่องมือของจิตดวงที่ครองร่างของสัตว์นั้นอยู่ เช่นเดียวกับร่างกายของเราเป็นเครื่องมือของใจที่ครองร่างอยู่นี้เท่านั้น ไม่ได้ทราบไม่ได้มีความหมายจากใจนี้เลย แม้จะอยู่ด้วยกันมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งถึงวันตายก็ตาม อวัยวะเหล่านี้จะไม่มี ความหมายในตัวเองและไม่มี ความหมายในใจ คือไม่มี ความหมายเข้ามา

สู่ใจเหมือนใจไปมีความหมายกับเขาเลย นี่ละการแยกธาตุแยกชั้น แล้วก็ไม่กลัวอีก เช่นเดียวกัน ก็ไม่ทราบจะกลัวหาอะไร

แยกไปตรงไหนก็เห็นชัดด้วยปัญญา ๆ กระจกสัตว์ร้ายกับกระจกของเรามันก็อันเดียวกัน เมื่อเทียบกันเข้าแล้วน่ากลัวที่ตรงไหน ถ้ากลัวกระจกสัตว์ร้ายก็ต้องกลัวกระจกของเราด้วยซิ เพราะเป็นอันเดียวกัน ชนก็ดี อวัยวะของสัตว์ร้ายกับของเราก็ไม่เห็นมีอะไรแปลกกัน เอามาเทียบกัน ทำไมจึงไปกลัวในสิ่งอย่างนั้นหาเหตุผลไม่ได้ มีแต่ความหมายความหลอกลวงตนเองด้วยอำนาจของกิเลสเท่านั้นเอง

มาดูของตัวเองไม่กลัว มีหน้าซำยังรักยังสงวนยังยึดยังถือ นี่สองชั้นสามชั้นสี่ชั้นเข้าไป ด้วยความผูกมัดของกิเลสอันเป็นกลมายาลำคัญ แล้วก็ไปเกิดความสำคัญมันหมายกับสิ่งภายนอก ว่าน่ากลัวสิ่งนั้น น่ากลัวอวัยวะอันนี้ ของสัตว์นั้นของสัตว์นี้ มีแต่เรื่องหลอกลวงตนเอง นี่คือปัญญาพิจารณาแยกแยะ จนกระทั่งปานนี้แล้วจะเอาอะไรมากลัว นั้น

นอกจากนั้นจิตที่ก้าวเข้าไปสู่ความละเอียด จนกระทั่งถึงความว่างเปล่าณะ พอปรุงแพล็บขึ้นมาเป็นภาพของสัตว์ร้าย จะเป็นสัตว์ชนิดใดก็ตาม ใจเป็นผู้ปรุงขึ้นมา พอปรุงแพล็บขึ้นมาเพียงเท่านั้น ปรากฏออกจากมโนภาพของตัวเองไปเป็นสัตว์เป็นเสือ เป็นงูเป็นอะไรก็ตาม เป็นสัตว์ร้ายต่าง ๆ เกิดขึ้นจากภายในจิตใจที่วาดภาพออกไป เช่นเดียวกับเขาฉายหนังออกจากฟิล์มนี้ไปปรากฏในจอโน้น เราก็หลงอยู่ที่จอโน้นเสียว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นเรื่องเป็นราวจริง ๆ

ความจริงก็อย่างที่กล่าวนี้แล มันออกไปจากฟิล์มอันนี้ ฉายออกไปนั้น อันนี้ก็ออกไปจากฟิล์มภายในจิตใจของเรา เมื่อมีสติแล้วย่อมรู้ทัน พอปรากฏภาพขึ้นมาเท่านั้น ภาพนั้นก็ดับไป รู้ตลอดเวลาปรากฏขึ้นมา ว่าภาพนี้ออกไปจากใจไม่ใช่ออกไปจากไหน ไม่ใช่มาจากที่ใด และดับลงแล้วก็หายไปที่ใจ ไม่ได้มีจากที่ไหน นี่เป็นประเภทหนึ่ง พอปรากฏภาพขึ้นมามันยังไม่ได้แยกว่าธาตุว่าชั้นธำว่าอะไร มันดับไปพร้อม ๆ กัน เพราะอำนาจแห่งความรวดเร็วของสติปัญญาที่รู้เท่าทัน นี่คือการพิจารณาในสิ่งที่น่ากลัวทั้งหลาย

การพิจารณาที่กล่าวมาเหล่านี้ตั้งแต่เบื้องต้นถึงวิปัสสนาขั้นนี้ มีผลมีประโยชน์มากมายต่อจิตตภาวนาของเรา เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้ไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยว สถานที่น่ากลัว เพื่อจะได้เห็นเหตุเห็นผล เพื่อจะได้รู้คุณค่าของตัวเอง คุณค่าของสติ คุณค่าของปัญญา คุณค่าของความเพียร จะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีใด เมื่อถึงคราวจนตรอก จนมุมและถึงสถานที่ที่น่ากลัวเช่นนั้นแล้ว ผู้ที่ต้องการเหตุต้องการผล ต้องการความสัตย์จริงอยู่แล้ว ทำไมจะไม่หมุนเข้าสู่ความจริงเล่า เมื่อหมุนเข้าสู่ความจริงแล้ว ย่อมจะทราบความจริงได้โดยตลอดทั่วถึง หายความกลัวแล้วจิตใจก็ยิ่งเพิ่มกำลังวังชาขึ้นไป

โดยลำดับลำดับ ท่านจึงสอนให้ไปอยู่ในป่าในที่เปลี่ยว ๆ นั้นเป็นอย่างนี้เองในการบำเพ็ญ

หากว่าเราไม่ได้ไปทดสอบ ไม่ได้ไปดำเนินดั่งที่ท่านสอนไว้ เราจะไม่เห็นคุณค่าแห่งธรรมเหล่านี้เลย ก็จะเป็นว่าเป็นธรรมดา ๆ ว่าอยู่ป่าก็อยู่ธรรมดา อะไรก็ธรรมดาไปหมด เพราะจิตมันตัน จิตไม่ยอมรับความจริง เมื่อได้ไปอยู่ได้ไปเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาดั่งที่วานี้แล้ว จิตจะช่วยตัวเอง สิ่งที่ไม่เคยคิดจะคิด สิ่งที่ไม่เคยจะรู้ จิตที่ไม่เคยฉลาดจะฉลาดขึ้นมาเพื่อช่วยตัวเอง นี่ละเป็นของสำคัญในการพิจารณา ขอให้ทุกท่านจดจำเอาไว้ได้ประพฤติปฏิบัติตัวเอง

อย่างกลัวเอะไ้เรื่องความตายนั้นนะ ถึงอย่างไรมันก็ตาย มันเพียงธาตุที่รวมกันผสมกันอยู่ นี่ เป็นก้อนสัตว์ก้อนบุคคล ก้อนเขาก้อนเรา เพราะใจเป็นผู้ครองร่างและรับผิดชอบอยู่เท่านั้น เมื่อถึงกาลของมันแล้วก็สลายตัวไป มีเท่านั้น ท่านเรียกว่าเกิด ก็คือส่วนผสมนี้รวมตัว แล้วมีจิตปฏิสนธิวิญญาณเข้าอาศัยอยู่ในนั้นแล้วยึดเป็นเจ้าของ ยึดเป็นตัวการเป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อสิ่งเหล่านี้หมดสมรรถภาพแล้วใจก็ถอนตัวออกมา สิ่งเหล่านี้ก็ลงไปเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟตามเดิมของตน

ทั้ง ๆ ที่อยู่ในร่างของเรานี้ มันเองก็คือธาตุอันนี้เอง ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเป็นอื่นไป สลายลงไปก็ไปเป็นธาตุอันเดิมของมัน แต่เปลี่ยนแปลงลักษณะเท่านั้นเอง ไม่เห็นว่าเป็นดินชัดเจนเหมือนที่มันเป็นดินอยู่แล้วเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นธาตุดินนั่นแล ธาตุน้ำนั่นแล จิตก็ถอนตัวออกมาแล้วไปสู่ปฏิสนธิใหม่ ไปเกิดใหม่ ก็ไปเอาอย่างนั้นแหละ ไปอาศัยอย่างนั้นและตายไป เรียกว่าตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย มันก็มีอยู่เพียงเท่านั้นในวัฏวน ไม่ได้นอกเหนือไปจากนี้เลย

เราตื่นตื่นอะไรกับความเกิด ความตาย เราหวังอะไรในเรื่องความเกิด ความตาย มันมีเต็มโลกเต็มสงสารเต็มท่านเต็มเราอยู่ด้วยกัน บกพร่องที่ตรงไหน สงสัยที่ตรงไหน ถึงได้นอนใจนอนจมนไม่พิจารณาแก้ไขจิตใจตัวเป็นเสนียดจัญไรแก่ตัวของตัวเอง เพราะความโง่เขลา สร้างแต่ความทุกข์ให้แบกให้หาม ให้ทนทุกข์ทรมานในภพในชาติต่าง ๆ ไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งปัจจุบันนี้เราก็แบกธาตุแบกขันธ์ ภารา หเว ปลูกกุขนุธา เป็นกองทุกข์อยู่ตลอดเวลาจนกว่าจะได้ปล่อยวางอันนี้ ขณะที่ปล่อยวางทุกข์มากขนาดไหน ทุกข์ถึงขนาดที่ทนไม่ได้ต้องแตกกระจายไปนั่นเอง นั่นดูซิ

เกิดก็ทุกข์แสนสาหัส แต่เรามองข้ามกัน ยินดีแต่เรื่องความเกิด ลูกของคุณเกิด เป็นผู้ชายผู้หญิง หรือลูกของข้าเกิดเป็นผู้ชายบ้าง เกิดเป็นผู้หญิงบ้าง ดีอกดีใจ ผู้ที่เล็ดลอดออกมาจากช่องแคบ ๆ สลบลิสล บางรายตายอยู่ในท้องก็มี มาตายอยู่ที่ช่องแคบก็

มี ตกออกมาแล้วตายก็มี ไม่ทุกข์มันจะตายเหรอพิจารณาซิ มันเป็นของดีที่ตรงไหน เป็นความสุขที่ตรงไหนในเรื่องความหมุนเวียนเพื่อเกิดเพื่อตายนี้

อยู่ตรงไหนมีแต่กองทุกข์ อยู่ในท้องก็กองทุกข์ นอนจมอยู่ในท้องแม่ก็เดือน เป็นทุกข์หรือไม่เป็นทุกข์ แต่เจ้าของไม่รับทราบ คือเจ้าของจำไม่ได้ว่าความทุกข์มีมากน้อยเพียงไร ดูตามหลักธรรมชาติคือความจริง นี่คือตัวทุกข์ ที่นอนอยู่ในท้องแม่นั้นคือตัวทุกข์ ดิ้นรนกระวนกระวาย ตกคลอตกออกมาจนกระทั่งถึงคลอตกออกมาก็เป็นทุกข์ เป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลาพิจารณาซิ นี่ละเรื่องกองทุกข์

อะไรมาสร้างให้เป็นกองทุกข์ อะไรพาให้เกิด นี่ก็ได้สอนแล้วเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มหัวใจที่รับรู้ได้เห็นอย่างไรในการประพฤติปฏิบัติ แต่ก่อนก็ได้ดูตามตำรับตำรา ว่าการเกิดเป็นอย่างไร การเกิดเป็นอย่างไร ท่านว่าชาติปี ทุกขา มรณมุขี ทุกข์ ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรท่านแสดงเอาไว้ นี่ล้วนแล้วแต่เรื่องกองทุกข์ในธาตุในชั้นนี้เท่านั้น ท่านไม่ได้บอกว่าภูเขาเป็นทุกข์ ต้นไม้เป็นทุกข์ ดินฟ้าอากาศเป็นทุกข์ น้ำเป็นทุกข์ ลมเป็นทุกข์ ท่านบอกว่าชั้นนี้เป็นทุกข์ ชั้นนี้ใครพาให้มันเป็นทุกข์ ก็คือหัวใจดวงหลง ๆ นั้นเองพาให้เป็นทุกข์

ถ้าพูดถึงเรื่องธาตุเรื่องชั้นจริง ๆ แยกลงไปตามหลักอริยสัจจริง ๆ แล้ว ดินมันทุกข์ที่ตรงไหน น้ำทุกข์ที่ตรงไหน ลม ไฟ มันทุกข์ที่ตรงไหน น้ำเต็มแผ่นดิน ลมเต็มแผ่นดิน ไฟเต็มแผ่นดิน ตรงอันไหนมันเป็นทุกข์ มันไม่ได้เป็นทุกข์ ที่ว่าเป็นทุกข์ ท่านว่าเป็นทุกข์ ๆ นี่หมายถึงใจดวงหลงนั้นแหละ ดวงหลง ๆ นั้นแหละเป็นผู้แบกผู้หามทุกข์ เป็นผู้หลงทุกข์ ไม่ใช่ผู้อื่นผู้ใด เพราะฉะนั้นจึงต้องมาแก้ตัวนี้ แก้ผู้ที่หลงทุกข์นี้เอง

ด้วยการพิจารณาแยกธาตุแยกชั้น ก็เพื่อจะได้เปลื้องตนออกจากความสำคัญ ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเราเป็นของเรา และถอนตัวออกมาด้วยความทราบชัดว่านั่นเป็นดิน นี่เป็นน้ำ นั่นเป็นลม นี่เป็นไฟ แข็งขาวว้ายวะนี้เป็นเครื่องมือที่จิตใจนี้ใช้เท่านั้นเอง ความจริงแล้วสิ่งเหล่านี้ไม่ทราบความหมายของตัวเอง ว่าเป็นมือ เป็นเท้า เป็นจมูก เป็นตา เป็นหูอะไร ๆ ไม่ได้มีความสำคัญในตน ไม่มี ความหมายในตน มีแต่ใจไปให้ความหมายทั้งนั้น และใจก็เป็นผู้หลงอยู่เต็มหัวใจด้วย

เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้พิจารณาทางด้านจิตใจ ไม่สอนที่อื่น จะสอนอะไรเรื่องธาตุเรื่องชั้น สอนให้มันเป็นอะไร นอกจากสอนตัวใจ ใจดวงมันลุ่มหลงนี้ให้รู้เรื่องราว แล้วมันจะได้ปล่อยวางอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในดิน ในน้ำ ในลม ในไฟ ที่สำคัญว่าเป็นตนเป็นของตนนี้ออกเสียโดยหลักธรรมชาติของเขา ให้อยู่ตามหลักธรรมชาติของเขา ใจของเราที่ย้อนเข้ามาเป็นตัวของตัวเอง ไม่ยึดไม่ถือกับสิ่งใด ถอนเข้ามา ๆ

ดั่งที่ได้กล่าวแล้วทุก ๆ ครั้งก็ได้ว่า การพิจารณารูปชั้นพิจารณาเพื่ออะไร ก็เพื่อ
 อย่างนี้เอง เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เพื่อจะได้เห็นความจริงของมัน ทุกข์จริง
 ๆ มันอะไรเป็นทุกข์ ตัวทุกข์จริง ๆ มันมีความหมายในตัวของมันใหม่ และมันมาให้
 ความหมายแก่เราใหม่ว่ามันเป็นข้าศึกต่อเรา เป็นทุกข์ต่อเรา มันไม่ได้ให้ความหมาย
 แก่เราด้วย ไม่มีความหมายแก่ทุกขเวทนาด้วย เป็นแต่ใจเป็นผู้รับทราบ เป็นผู้ลุ่มหลง
 เป็นผู้สัมผัสสัมพันธ์กับกองทุกข์เล็กน้อยที่เกิดขึ้นภายในชั้นนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้นจึง
 ต้องพิจารณาให้เห็นอย่างชัดเจน

เมื่อได้เห็นอย่างชัดเจนด้วยจิตตภาวนาแล้ว ว่ากายก็สักแต่ว่ากาย สติปัญญา ๔
 ท่านว่าไว้ คำว่ากายสักแต่ว่ากาย คือไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เราไม่ใช่เขา ตัวกายเอง
 ก็เราไปตั้งชื่อให้มันว่าเป็นกาย ตัวกายเองมันไม่ได้ว่ามันเป็นกาย สักแต่ว่าธาตุอันหนึ่ง
 เท่านั้น ทุกขเวทนาที่ปรากฏขึ้นภายในร่างกายนี้ก็เหมือนกัน ทุกข์เกิดขึ้นก็เช่นเดียวกับ
 ไฟ เราก่อไฟขึ้นความร้อนมันปรากฏขึ้นกับไฟนั้น แล้วไฟรู้ความหมายของตัวใหม่
 ความร้อนนั้นรู้ความหมายของตัวใหม่ ไม่รู้ ผู้ไปสัมผัสสัมพันธ์มันต่างหากรู้ เช่น เราเข้าไป
 ไปใกล้ชิดกับไฟมันก็ไหม้เอาบ้าง ร้อนบ้าง นี่ตัวนี้ต่างหากเป็นผู้ร้อน แน่ะ ไม่ใช่ตัวใด

จึงต้องพิจารณาให้เห็นชัดตามความจริง เวทนาคือทุกขเวทนาเป็นต้น มันก็สักแต่
 เป็นทุกข์ ในตัวของมันเองมันไม่ทราบว่ามันเป็นทุกข์ พิจารณาแยกแยะให้เห็นชัดเจน
 กายก็สักแต่ว่ากาย เนื้อ หนัง เอ็น กระดูก ทุกสัดทุกส่วนมันมีอยู่ตั้งแต่วันเกิด ไม่ได้
 นิยามว่ามันเป็นสุขเป็นทุกข์ หากเป็นธรรมชาติของมันอย่างนั้น ตัวทุกข์เองที่ปรากฏขึ้น
 ภายในจิตใจก็ไม่ได้สำคัญว่าตนเป็นทุกข์ และไม่ได้สำคัญว่าตนไปให้ทุกข์แก่ผู้อื่นผู้ใด
 มันหากมีแต่ความสำคัญมันหมายของใจนี้ต่างหาก ไปหลงไปสำคัญว่าเราเป็นทุกข์ ส่วน
 นั้นเป็นทุกข์ ส่วนนี้เป็นทุกข์ แล้วก็มาเผาเจ้าของผู้ลุ่มหลงนี้แล

เมื่อได้แยกดูเห็นตามความเป็นจริงนี้แล้ว ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ นั้นฟังซิ กายก็สัก
 แต่ว่ากาย เวทนาจึงสักแต่ว่าเวทนา จิตก็สักแต่ว่าจิต สภาวธรรมต่าง ๆ ก็เป็นสภาวธรรม
 ตามหลักธรรมชาติของตน แล้วต่างอันต่างจริงไม่กระทบกัน นี่จิตเมื่อพิจารณาจบ นี้
 เราหมายถึงเราพิจารณาจบเป็นกาลเป็นเวลาไป ไม่ใช่รอบตลอดทั่วถึงอย่างท่านเป็น
 สมุจเฉทปหาน

สมุจเฉทปหานคืออะไร คือรู้แจ้งแทงทะลุ ปล่อยวางได้โดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือ
 เป็นวิมุตติหลุดพ้นจริง ๆ ภายในจิตใจ เช่นจิตของพระอรหันต์ นั้นจะทำอย่างไรก็ตาม
 จะให้ท่านลุ่มจมไปเพราะทุกขเวทนาเหยียบย่ำทำลายนี้ไม่มีทาง เป็นอฐานะ เรียกว่า
 เป็นไปไม่ได้ เพราะท่านได้ถอดถอนออกหมดโดยสิ้นเชิงแล้ว ตั้งแต่ขณะบรรลुरुธรรม

หรือตรัสรู้ธรรม ก็คือตรัสรู้สิ่งเหล่านี้ให้ขาดกระเด็นออกจากความเกี่ยวเนื่องกับใจนั้นเอง

เพราะฉะนั้นจึงได้กล่าวว่า พระอรหันต์ตายในอิริยาบถใดก็ตายเถอะ ก็คือพระอรหันต์นั่นเอง ไม่มีความลุ่มจมกับความสลายไปแห่งธาตุแห่งชั้นนี้ในอิริยาบถใด ๆ เลย ธาตุชั้นนี้จะสลายลงไปด้วยอาการใดด้วยอิริยาบถใด ก็เป็นเรื่องของธาตุของชั้นนี้ สลายตัวเท่านั้น ใจไม่ได้หลง ใจไม่ได้งมงาย ใจไม่ได้ยึดไม่ได้ถือ ในอิริยาบถท่าใดก็ตามใจไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลย เพราะบริสุทธิ์พุทธโรเต็มที่แล้ว นั่นเมื่อได้พิจารณาถอดถอนให้ถึงขั้นถึงภูมิแล้ว ย่อมอยู่สบายอย่างนี้เอง ไม่ใช่จะต้องต่อสู้กันอยู่เรื่อยกับทุกขเวทนา ไม่เช่นนั้นมันเหยียบย่ำทำลายจิต อย่างนี้ไม่มีสำหรับจิตที่เป็นสมุจเฉทปหาน ละตัดขาดโดยสิ้นเชิงแล้ว นี่ผลของการภาวนา ฟังซิผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

ถ้าจิตลงได้พ้นจากนี้แล้วจะเห็นอย่างชัดเจน เราจะเคยเกิดมาก็ภพก็ชาติก็กัปก็ กัลป์ก็ตาม มันขาดสะบั้นออกจากกันเหมือนกับว่าขาดญาติขาดมิตรกัน ช่างหนักก็ไม่มีอะไรเป็นเงื่อนต่ออีกแล้ว ปัจจุบันก็รู้เท่าทัน เป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์อยู่โดยหลักธรรมชาติของใจ ไม่มีสิ่งใดจะเป็นเงื่อนติดต่อกันเลย ทำไมจะไม่ทราบเมื่อจิตของตัวเป็นเช่นนั้นแล้ว เมื่อมันสืบต่ออยู่กับสิ่งใดก็ยังทราบ

ในการพิจารณาภาวนาให้เป็นความละเอียดเข้าไป ๆ ย่อมจะทราบไปโดยลำดับของจิตผู้ภาวนา เมื่อถึงขั้นที่ขาดสะบั้นไปจากกันแล้วย่อมจะทราบได้ ถ้าเปอร์เซ็นต์ก็เรียกว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่มีสงสัย แล้วไม่ไปถามผู้หนึ่งผู้ใดอีกเลย เรื่องภาพเรื่องชาติเป็นอันว่าสิ้นสุดยุติกันเพียงแค่นั้น นี่ละท่านว่านิพพานเที่ยง คือไม่มีคำว่ากาล สถานที่ เวลาเวลาอะไรที่จะมาเกี่ยวข้องอีก ว่าสิ้นสุดยุติในกาลนี้แล้ว ก็จะไม่สิ้นสุดยุติในกาลหน้าอย่างนี้ไม่มี ท่านจึงว่านิพพานเที่ยง

ขอให้ทำจิตให้เที่ยงเถอะ เมื่อจิตไม่มีสิ่งใดมาเกี่ยวข้องที่เรียกว่าของปลอม ๆ ของเทียมนั้นนะ ไม่มีในจิตใจแล้ว ใจย่อมไม่ปลอม หหมดความปลอมแล้วเที่ยง สิ่งไม่เที่ยงทั้งหลายนั้นเป็นเรื่องของสมมุติ อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา มันเดินตามเรื่องของมันไปตลอดเวลา ส่วนจิตที่บริสุทธิ์พุทธโรแล้วเอา อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา เข้าไปเกี่ยวข้องได้ยังไง นั่นละเที่ยง เที่ยงที่ตรงนั้น นี่การปฏิบัติ ขอให้ทุกท่านได้สนใจในสิ่งที่เรายังไม่เคยพบเคยเห็น คือไม่เคยตายนี้มีไหม มันเคยตายมาแล้ว เคยเกิดมาแล้ว เคยทุกข์เคยลำบาก เคยติดเคยพันมาแล้ว มีแต่สิ่งที่เคยเต็มหัวใจเราเวลานี้ แล้วมันวิเศษวิโสอะไร เราถึงจะต้องนอนจมอยู่กับมันด้วยความนอนใจไม่พิจารณาไม่ชวนชวาย

พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประกาศธรรมสอนโลกเป็นผู้เช่นไร กิเลสปราชญ์ทั้งหลายองค์ใดผู้ใดที่ได้ชมเชยว่ามันเป็นของดีเป็นของมีคุณค่าน่าติดตามน่าพิงพัน ก็เท่ากับเราชอบพิน

ชอบไฟชอบกองทุกข์นั่นเอง ถ้าเราชอบสิ่งเหล่านี้ เพราะอันนี้เป็นสาเหตุที่จะให้เกิดไฟ
เกิดไฟขึ้นมาโดยไม่ต้องสงสัย ท่านจึงเรียกว่าสมุทัยแดนผลิตทุกข์พุดง่าย ๆ มันผลิต
ขึ้นมาจากสมุทัยคือจากกิเลสนี้เอง ทุกข์ขึ้นมาเล็กน้อยไม่เกิดขึ้นจากไหน เกิดขึ้นจาก
สมุทัยคือกิเลสนี้ละ

เมื่อทำลายเหตุคือสมุทัยนี้ให้สิ้นซากลงไปแล้ว คำว่านิโรธ ๆ คือความดับทุกข์ไม่
ต้องบอกก็ดับ เพราะสมุทัยเป็นต้นเหตุดับแล้ว มรรคนี้ท่านเรียกว่าทางดำเนินเป็น
เหตุ เช่นเดียวกับสมุทัยเป็นเหตุให้ทุกข์เกิด มรรคเป็นสาเหตุให้ทุกข์ดับ ให้กิเลสดับ
เมื่อกิเลสดับแล้วทุกข์ก็ดับ ทุกข์ดับไปท่านเรียกว่านิโรธ ท่านก็ให้ชื่อประเภทหนึ่งต่าง
หากขึ้นมา แยกเป็น ๔ ประเภท ทุกข์เมื่อใจถึงขั้นบริสุทธิ์เต็มที่แล้วหมดการดำเนินติชม
ทั้งทุกข์ทั้งสมุทัย ทั้งนิโรธทั้งมรรค ไม่ดำเนินไม่ชม จึงเรียกว่าอริยสัจธรรม เป็นของจริง

ถ้ายังดำเนินนั้นอยู่ดำเนินอยู่จิตก็ยังไม่จริง สิ่งทั้งหลายนั้นยังถูกเสกสรรปั้นยอว่า
นั้นเป็นนั่น นี่เป็นนี่เข้าไปอีก เตียวไปยกยอเตียวไปดำเนินเขา เมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์เต็มที่
แล้วต่างอันต่างจริง ทุกข์ก็จริง สมุทัยก็จริง แม้จะสิ้นไปจากใจแล้วก็จริง นิโรธก็จริง
มรรคก็จริง แม้จะไม่ได้แก้กิเลสต่อไปอีกก็จริง เพราะสัจธรรมทั้งสี่ประการนี้เป็นเครื่อง
แก้กิเลสอยู่แล้ว กิเลสเป็นกิเลสอยู่แล้ว จึงเป็นของจริงเต็มที่ เมื่อจิตได้รอบตัวแล้วไม่มี
สิ่งใดมาเป็นข้าศึกต่อกันอีกเลย นั่นละธรรมชาติที่ผ่านขึ้นมาจากอริยสัจธรรมทั้งสี่คือ
อะไร นั่นคือความบริสุทธิ์ นั่นไม่ใช่สัจธรรม หลุดพ้น พ้นไปแล้ว นี่ละที่ว่าจิต ๆ ที่ว่า
ความบริสุทธิ์คืออันนี้

ไม่ใช่อริยสัจบริสุทธิ์นะ อริยสัจจะบริสุทธิ์ที่ตรงไหน สมุทัยก็คือกิเลส ทุกข์ก็คือ
ผลของสมุทัย มรรคก็คือเครื่องมือแก้กิเลส จะให้เป็นนิพพานได้อย่างไร แก้กิเลสสิ้นซาก
ลงไปแล้ว นิโรธก็คือความดับทุกข์เท่านั้น สิ่งที่ว่าทุกข์ ว่าสมุทัย ว่านิโรธ มรรค คือ
อะไร และผู้ที่รู้รอบธรรมทั้งสี่ประการนี้คืออะไร และผู้บริสุทธิ์คืออะไร ก็คือธรรมชาติที่
ผ่านขึ้นมาจากสิ่งทั้งหลายเหล่านี้กลั่นกรองนั่นเอง นี่ละท่านว่าบริสุทธิ์ บริสุทธิ์ตรงนี้ ไม่
ใช่อริยสัจบริสุทธิ์ จิตบริสุทธิ์จากสิ่งเหล่านี้

แต่ก่อนจิตพัวพันอยู่กับอริยสัจ สำคัญที่สุดก็คืออริยสัจ ๒ ประเภท คือ ทุกข์กับ
สมุทัยนั่นแล มรรคไม่ค่อยมี ต่อเมื่อมรรคได้มีกำลังขึ้นมาแล้ว จึงสังหารสิ่งเหล่านั้นให้
สำเร็จให้เสร็จสิ้นลงไป แล้วก็กลายเป็นความบริสุทธิ์ขึ้นมาเต็มที่ อันนี้ก็หมดหน้าที่ละ
มรรคก็หมดหน้าที่ที่จะแก้กิเลสต่อกิเลสต่อไปอีก นิโรธก็ดับ ครั้งสุดท้ายเมื่อมรรคมี
กำลังเต็มที่แล้วเท่านั้น ไม่มีอะไรที่นิโรธจะดับอีก นิโรธคือความดับทุกข์ ไม่มีอันใดที่จะ
ให้นิโรธดับอีก เพราะสมุทัยดับไปแล้ว

นี่ที่พูดที่แสดงอยู่เวลานี้สด ๆ ร้อน ๆ อยู่ภายในจิตใจของเราทุกท่านนะ อยู่ในชั้นนี้เองไม่ใช่อยู่ที่ไหน ไม่ใช่อยู่ที่เมืองอินเดีย ไม่ใช่อยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระองค์นี้ ไม่ใช่อยู่กับพระสาวกองค์นั้นองค์นี้ที่ท่านผ่านไปแล้ว นั้นเป็นเรื่องของท่าน เป็นทุกข์ เป็นสมุทัย เป็นนิโรธ เป็นมรรค เป็นความบริสุทธิ์ของท่าน นี่จะเป็นของเราที่ เราฟังเวลานี้ เราจะพิจารณาตามธรรมเหล่านี้ และจะรู้เห็นธรรมเหล่านี้ขึ้นเป็นสมบัติ แห่งใจของเรา เป็นของเรา อยู่ที่ระหว่างชั้นกับจิตนี้ ท่านเรียกว่าอริยสัจ พิจารณาลงไป

ทุกข์เกิดขึ้นจากสมุทัย พิจารณาให้ดี เมื่อถึงขั้นมันรู้มันเห็นกันจริง ๆ หรือชั้นมรรคสามารถแก่กล้าแล้วจะไม่มีคำว่ากลัวอะไร ทุกข์จะเกิดขึ้นมากน้อยไม่มีกลัว ค้นหาสาเหตุจนเจอ เพราะหาของจริง ไปกลัวอยู่จะไปเจอของจริงได้ยังไง ผู้ปฏิบัติที่จะเข้าถึงธรรมของจริงเต็มส่วนย่อมไม่มีกลัวในสังขธรรมทั้งสี่ ไม่มีกลัวอันใด สมุทัยก็ไม่กลัว ทุกข์ก็ไม่กลัว อยากทราบแต่ความจริงของสิ่งหนึ่ง ๆ เท่านั้นแหละ เช่น สมุทัยก็เป็นความจริงอันหนึ่ง อยากทราบความจริงจากธรรมชาตินี้ และอยากทราบความจริงจากทุกข์ อยากทราบความจริงจากนิโรธ จากมรรค ทุกสิ่งทุกอย่างค้นลงไป แต่ความที่จะมาสนใจอยากทราบความจริงจากมรรคนี้ไม่ค่อยสนใจ

ขอให้สนใจในจุดที่ว่าอยากทราบความจริงจากสมุทัยและทุกข์ เมื่ออันนี้ได้แจ่มแจ้งแล้ว เรื่องมรรคก็ต้องย้อนเข้ามาตัวเองโดยไม่ต้องสงสัย อันนี้รู้ได้ง่าย ๆ ส่วนทุกข์กับสมุทัยนี้รู้ได้ยาก อันนี้ไม่กำหนดก็รู้ เมื่อรู้เต็มที่แล้วก็ถอนตัวออกมา พอถอนตัวออกมาก็ทราบได้อย่างชัดเจนว่า ธรรมทั้งสี่ประเภทนี้เป็นสัจจะ เป็นของจริง เครื่องกลั่นกรองจิตให้ได้หลุดพ้นให้บริสุทธิ์ขึ้นมา เพราะสังขธรรมทั้งสี่นี้

เพราะฉะนั้นสังขธรรมทั้งสี่ที่มีอยู่ในองค์พุทธศาสนานี้ จึงเป็นธรรมอันเลิศ เป็นธรรมอันประเสริฐ พระพุทธเจ้าหลุดพ้นขึ้นมาจากอริยสัจนี้ เพราะฉะนั้นอริยสัจนี้จึงเป็นเครื่องยืนยันศานาว่าเป็นของแท้ของจริง เป็นเครื่องยืนยันว่าผู้จะบริสุทธิ์ต้องได้ผ่านอริยสัจนี้ไป ถ้าไม่มีอริยสัจแล้วไม่มีทาง อย่างไม่รู้ไม่มีทางที่จะหลุดพ้นไปได้ เพราะอันนี้เป็นจุดที่สำคัญอยู่มากทีเดียว เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านได้พยายาม อย่าลดละท้อถอยความเพียร

ให้หาอุบายหลายวิธีการ เราอย่าใช้แต่วิธีการอย่างเดียว ๆ ไม่ทันกับกิเลส อุบายใดที่จะเกิดสติปัญญาเพื่อให้ทันกับกิเลสแล้ว ให้นำมาพิจารณา พิจารณา นำมาแก้ม้าไขกัน ผู้ปฏิบัติย่อมเป็นผู้ผลิตสติปัญญาอยู่เสมอ ฟิตเสมอ ผลิตเสมอ อย่าอยู่เชื่อ ๆ ซ้ำ ๆ นี้ส่วนมากมักจะเป็นอย่างนั้น มันแสดงออกมาภายนอกให้เห็นอยู่ ตาก็เห็น หูก็ได้ยิน พูตรอบคอบหรือไม่รอบคอบ กิริยาที่ทำรอบคอบหรือไม่รอบคอบ เป็นความโง่หรือความฉลาด การแสดงออกมาจากกิริยาอาการของแต่ละราย ๆ เป็นยังไง นี่เป็นเครื่อง

ประกาศให้เห็นอยู่ว่าไม่ใช่สติไม่ใช่ปัญญา ทำอะไรไม่ใช่สติไม่ใช่ปัญญามันดีที่ตรงไหน ความฉลาดก็ฉลาดไปทางกิเลสเสีย ไม่อยากฉลาดที่จะแก้กิเลส มันเลยหาความหลุดพ้น หรือหาความเบาบางภายในจิตใจไปไม่ได้

ครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็เห็นแล้วนี่ก็เคยพูดแล้ว ผู้ที่ฝากเป็นฝากตายท่านได้อย่าง แท้จริงก็ร่วงโรยไป ๆ เราก็ยังไม่เป็นตัวของเราจะทำยังไง ก็ยังอ่อนเปียก ๆ เหมือน กับทารกเพิ่งคลอดอยู่นี้จะทำยังไง ช่วยตัวเองไม่ได้ จะตกน้ำเข้าไฟ ตกเหวตกบ่อ ก็ไม่ทราบว่าจะไปตกอะไร นี่ก็เหมือนกัน ตกเหวตกบ่อหมายถึงอะไร หมายถึงกิเลสมัน ต้มมันตุนอยู่ตลอดเวลา เราก็ไม่ทราบทางมาของมัน นี่ชิมมันลำบากนะ จะแก้ยังไง

เดินจงกรมเอาให้เห็นซิ มันจะเหนียวจะเมื่อยไปไหนขนาดไหนก็ให้มันรู้ ดูซิว่า การเดินจงกรมถึงขนาดที่เมื่อยหิวอ่อนเพลียนี้ มันได้อุบายขึ้นมาอะไรบ้าง ก็ให้เห็นอีก ความเมื่อยความเพลียก็ให้เห็นกันอีก พิจารณานี้เป็นความเพียร ให้มันหลายชั้น หลายภูมิผู้ปฏิบัติ นั่งก็เหมือนกัน เวลาจะต่อสู้กับทุกขเวทนา เอ้า พัดกันลงไป สติ ปัญญาอย่าถอยนะ อย่าอดอย่าทนเฉย ๆ ทนทุกข์เฉย ๆ ไม่เป็นท่า เหมือนกับสู้เสือ ด้วยกำปั้นนั่นแหละ ตายไม่มีเหลือ ต้องสู้ด้วยศาสตราอาวุธ

นี่ก็ต้องสู้ด้วยสติปัญญา เป็นศาสตราอาวุธของการพิจารณาเพื่อจะรู้ความจริงทั้งหลาย ทำไมจะไม่รู้ ความจริงมีอยู่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างสด ๆ ร้อน ๆ ไม่ได้ห่างไกลจากตัวของเราเลย อยู่ในตัวของเรานี้ทั้งนั้น แต่มันหากถูกกิเลสปิดเอา ๆ ปิดไว้ ๆ นะซี เราไม่สามารถจะรู้ทันมัน มันแหลมคมมากพูดแล้วพูดเล่า กิเลสแหลมคม มันถึงใจนี่นะ เพราะได้พัดกันแล้วนี่

เรื่องกิเลสแหลมคมนี่ แหม แหลมจริง ๆ คมจริง ๆ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร กำลังวังชามีเท่าไรโหมมาหมด ถ้าหากว่ามีอยู่ในสามแดนโลกธาตุนี้ก็รวมกันมา เลยมาพัดกับกิเลส ถึงขนาดนั้นยังแพ้มันได้ คิดดูซิมันเก่งไหม ไม่เก่งมันจะครอบโลกธาตุได้หรือ สัตว์ทั้งหลายเกิดแก่เจ็บตายอยู่ในสามแดนโลกธาตุ มีแต่กิเลสพาให้ เกิดทั้งนั้น พาให้ตายทั้งนั้น พาให้วกเวียนทั้งนั้น ไม่มีอะไรพาให้วกเวียน นี่มันฉลาดไหม ไม่ฉลาดมันเป็นนายครอบหัวใจได้ยังไง นี่แหละ ที่นี้เราจะเอามันลงจากหัวใจเราซิ จึงต้องได้ทุ่มกันอย่างเต็มที่ เอาชีวิตจิตใจเข้าว่าเลย อะไร ๆ มีเท่าไรไม่เสียตาย ขอให้ หลุดพ้นคือขอให้ชนะกิเลสเท่านั้นเป็นที่พอใจ เอ้า ตายก็ตาย นั่นถึงขนาดนั้น

เมื่อเวลาเข้าถึงตาจนจริง ๆ แล้วคำว่าถอยไม่มีละ จิตอย่าเข้าใจว่ามันจะโง่งตลอดไป และอย่าเข้าใจว่าจิตนี้จะอ่อนแอตลอดไปนะ ถึงขั้นมันเข้มแข็งเข้มแข็งจริง ๆ ถึงขั้นไม่รู้จักเป็นจักตายไม่ถอยเลยนี่มันมีของมัน มันเป็นวาระของมัน แล้วถึงขั้นที่ฉลาดมันฉลาดจริง ๆ แหลมคมจริง ๆ ไม่เคยคาดเคยฝันเลยว่าจิตนี้จะฉลาดขนาดนั้น สามารถ

ทันกันกับเหตุการณ์ ทันกับกิเลสตัวไหน เป็นชนิดใด ๆ ถ้าหากว่าพูดเป็นนักมวยเขาก็อาวุธที่จะยกขึ้นต่อสู้ หหมดทั้งตัวเลยเป็นอาวุธทั้งหมด และหมดทั้งความเคลื่อนไหวภายในจิตใจเป็นสติปัญญาทั้งนั้น นั่นถึงเวลาที่มันเป็นขึ้นมาแล้ว

เราอย่าเข้าใจว่าจิตของเราจะโง่งนะ เมื่อถึงขั้นฉลาดแล้วฉลาดจริง ๆ ไม่ฉลาดเอากิเลสลงไม่ได้ กิเลสมันฉลาดขนาดไหนเราก็อทราบแล้ว ฉลาดมาตั้งก็ก๊อปก็กลับบนหัวใจเรานี่ หัวใจแต่ละดวง ๆ นี้ถูกกิเลสครอบด้วยความฉลาดของมันมาก็ก๊อปก็กลับ เก่งไหมที่นี้สติปัญญาเราไม่ทันมันจริง ๆ มันจะม้วนเสื่อได้ยังไง นั่นละฟังซิ ถึงขั้นฉลาดมันฉลาดจริง ๆ ปัญญาณะ

พูดก็สาธุเราไม่ได้โง่ได้อวดนะ เราก็อไม่เคยคิดเคยคาดในหัวใจดวงนี้นะ ดวงที่พูดอยู่กับหมู่เพื่อนเวลานี้ เวลามันเป็นมันเป็นจริง ๆ นี้ จนเกิดความอัศจรรย์ โอโห ถึงขนาดนี้เขี้ยวหรือ สติปัญญาเวลาหมุนเป็นอย่างนี้เขี้ยวหรือ ไม่คาดไม่ฝัน แต่มันรู้อย่างชัด ๆ หมุนตัว ๆ รอบตัวเลยสติปัญญา แล้วก็ทันกับเหตุการณ์ นี่ละกิเลสตัวไหนจะเก่งขนาดไหน ที่นี้เมื่อปัญญาเหนือมันแล้วมันฟังได้เหมือนกันนั่นแหละ เมื่ออันหนึ่งเหนือแล้วมันจะอยู่ได้ยังไง ทนได้ยังไง ถ้าเป็นคนก็แบกไม้หนัก ๆ มันก็หลังหักนั่นแหละ เพราะไม้มันหนักนี่ กำลังของเราไม่พอกับไม้มันก็หลังหักนะซิ แบกซีแบกซุงทั้งท่อนเอาลองดูซิ

นี่ก็เหมือนกัน กิเลสจะเก่งขนาดไหนก็เก่งเถอะ ลงปัญญาได้หนักช้อนหนักมือกับมันแล้วหักทั้งนั่นละ ฟังลงไปได้โดยไม่ต้องสงสัย พระพุทธเจ้าพระสาวกล้วนแล้วแต่ท่านผู้ฟังกิเลส หักหลังกิเลส หักคอกิเลสลงให้มันเสื่อทั้งนั่น ด้วยอำนาจของปัญญาปรีชาญาณ ไม่ต้องพูดไปอย่างอื่นละ ให้มันเห็นอยู่ที่ใจของเรานี่ซิ แต่เวลามันโง่ มันโง่เพราะกิเลสมันเหนือ มันต้องโง่ตลอดเวลานั่นแหละ เดินจงกรมมันก็สวมรอยไปอย่างนั้นละ นั่งภาวนามันก็สวมรอยอยู่นั้น ทำความเพียรอะไรมันมีแต่ตักตวงเอารายได้ ๆ อยู่กับความเพียรของเรา ความเพียรของเรามีแต่ร่าง เนื้อหนังมันเอาไปกินหมด เวลามันฉลาด มันฉลาดอยู่อย่างนั้นกิเลสนี่ เพราะฉะนั้นจึงต้องได้พยายามเอาเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มที่เต็มฐานทีเดียว

ถึงขั้นฉลาดแล้วมันฉลาดจริง ๆ ถึงขั้นทนมันทนจริง ๆ อุดจริง ๆ สู้อจริง ๆ จิตนี้จิตนี้แหละเป็นกำลังสำคัญมาก ร่างกายมันอ่อนเปียกขนาดไหนก็ตาม จิตไม่ได้อ่อนนี่นะ คิดดูซิเดินไปมันลุ่ม ลุ่มก็ลุ่มจิตไม่ได้ลุ่มด้วยนี่ นั่นฟังซิ ร่างกายจนจะหายใจไม่ถึงท้อง แต่สติปัญญามันไม่ถอย มันฉลาด มันแข็งแกร่งในตัวของมัน เพราะฉะนั้นกิเลสถึงได้ม้วนเสื่อ เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วเอาเถอะ กิเลสตัวไหนก็มาเถอะ ถ้างงสติปัญญาได้รอบ

ตัวแล้วเป็นพัง ไม่พังพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาองค์เอกไฉน พระสาวกเป็น
อรหันต์ไฉน

นี่ละสิ่งที่ชนะกันมันมีอยู่ คือความฉลาดแหลมคมของปัญญา เมื่ออบรมอยู่โดย
สม่ำเสมอต้องมีกำลัง หมุนตัวเป็นเกลียวไปได้นั้นแหละ แล้วเราจะได้ชมเราเองนะ ทั้ง
ๆ ที่เราเองขณะนี้มันโง่งอย่างนี้แหละ ทุกสิ่งทุกอย่างจิตใจเราเป็นฟืนเป็นไฟ แต่ถึงคราว
เป็นน้ำมันเป็นจริง ๆ เพราะอำนาจแห่งสติปัญญานี้หมุนตัว ๆ เข้าไป และชะออกล้าง
ออก ๆ อะไรเป็นฟืนเป็นไฟดับกันไป ๆ ด้วยสติปัญญา สุดท้ายก็เหลือแต่ความบริสุทธิ์
พุทธโธ เด่น

อัศจรรย์ใหม่ที่นี่ ไม่มีใครอัศจรรย์ เจ้าของก็รู้ในตัวของตัวเอง อัศจรรย์อยู่ในเจ้า
ของตัวเอง อ้อ พระพุทธเจ้าท่านอัศจรรย์เป็นอย่างนี้เอง ท่านหลุดพ้นจากทุกข์พ้นอย่างนี้
เอง นั่นมันเป็นเครื่องยืนยันกันระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระสาวกทั้งหลาย หากที่ค้ำกัน
ไม่ได้ นั่นละท่านยอมรับกัน ใครจะไปกราบพระพุทธเจ้าได้สนิทยิ่งกว่าพระอรหันต์ละ
ร้อยเปอร์เซ็นต์ร้อยทั้งร้อยทีเดียว ท่านไม่ว่าพระพุทธเจ้านิพพานไปนานแล้ว ๆ อันนั้น
เป็นเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เป็นเรือนร่างของศาสดาต่างหาก พุทธะแท้ ๆ เป็นความจริงอัน
เดียวกัน ยอมรับกันทันที เมื่อเจ้าของได้ถึงขั้นความจริงเต็มส่วนแล้ว ยอมรับว่าไม่มี
ความสงสัย

เราก็เอาซิ เราลูกศิษย์ตถาคต สัจธรรมเป็นของล้ำสมัยที่ไหน อยู่ในหัวใจของเรา
สติปัญญามีเอามาใช้ อย่างนอนจมอยู่เฉย ๆ ถึงวาระควรใช้แล้ว เวลานี้เราออกแนวรบ
แล้วมิใช่หรือ เราไปเสียดายอะไรกับเรื่องดินน้ำลมไฟ ดินฟ้าอากาศ ซากศพคนเป็นคน
ตายเคลื่อนอยู่ในโลกอันนี้มีอะไรวิเศษ ธรรมต่างหากวิเศษ ความหลุดพ้นเสียจากการ
แบกหามกองทุกข์ทั้งหลาย เพราะการเกิดแก่เจ็บตายนี้เท่านั้นเป็นของวิเศษ ยืนยันลง
ตรงนี้ชินักปฏิบัติ

นี่เหมือนกับว่ามันคันพินนะ แหมมันเข็ดจริง ๆ ถ้าพูดถึงว่าเป็นข้าศึกนะ มันเป็น
จริง ๆ ในหัวใจนี้ มันถึงใจนะระหว่างกิเลสกับธรรม เห็นคุณค่าของธรรมก็เห็นอย่างถึง
ใจ เห็นโทษของกิเลสก็เห็นอย่างถึงใจ เป็นข้าศึกกันอย่างถึงใจ ดังที่เคยพูดให้หมูเพื่อน
ฟัง แม้แต่นั่งฉันจังหันอยู่ก็ตาม ถ้าว่ากองทัพกิเลสมาแล้ว เหนอ มาแล้วหรือ เท่านั้นละ
ทิ้งเลยบาตรนี้ ใส่ตุ่มกันเลย นั่นถึงขนาดนั้นนะ มันถึงใจขนาดนั้นนะ เราพูดนี้เราหมาย
ถึงความถึงใจ เพราะฉะนั้นความเพียรมันถึงถึงใจเหมือนกัน ถ้าลงได้ธรรมก็ถึงใจ กิเลส
ก็ถึงใจ เห็นเป็นภัยถึงใจแล้ว อยากรู้อย่างไรก็ไม่ต้องสงสัย เอ้า ตายก็ตายเถอะไม่ได้
เสียดายละชีวิตอันนี้ เพียงลมหายใจดับไปเท่านั้นมันวิเศษวิโสอะไร จะเอาธรรมดวงไม่
เกิดไม่ตายนี้ต่างหากที่เป็นของวิเศษ นั่นละมันหมุนของมันตัว ๆ

เอาละเทศน์เพียงเท่านี้พอสมควร เอาละพอ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

มีแต่ชื่ออุดมกรรมฐาน

ผู้มาศึกษาอยู่นี้ ผู้มาอยู่หลาย ๆ ปีกี่มี ก็ไม่เห็นเป็นเครื่องส่งเสริมอะไรขึ้น ถ้าพูดถึงสิ่งภายนอกก็ดี มีแต่มาดให้เรานักลงไปเรื่อย ๆ นี่นะ มันเป็นอย่างไง เอ๊ อยู่หลาย ๆ ปีนี้มันน่าจะเสริมกัน แล้วทำไมตกลง ๆ คิดในสิ่งที่เราไม่คิด แสดงออกมาในสิ่งที่เราไม่แสดง นี่ซิ อันนี้ทำให้เราคิดเรื่อย ๆ เข้าไป สุดท้ายก็ออกเป็นประโยคออกมาละ เป็นคำพูดออกมาอย่างนี้ละ ไอ้เรื่องก่อนนั้นสร้างนี้ นี่เคยพูดเสมอ ทำไมพูดด้วยความเห็นภัยทำไมจึงเห็นคุณ นี่ซิมันขัดกันอยู่ ๆ อย่างนี้ เอ๊ ชอบกลนะ

แบบฉบับมีอยู่ ให้เห็นอยู่ตำตาอยู่นี่นะ ฟังซิ ไม่ใช่เอาปลอม ๆ มาพูดกันแบบปลอม ๆ ฟังกันแบบปลอม ๆ อ่านกันแบบปลอม ๆ อ่านกันด้วยตัวจริง ของจริงมีอยู่ ตำรับตำรานั้นละคือองค์ศาสดา ท่านก็พูดไว้แล้วเวลาเราล่วงไปแล้ว ก็คือธรรมวินัยที่เราแสดงไว้นี้จะ เป็นครูแทนเราตถาคต นั้นท่านบอกไว้ไม่มีอะไรผิดเลย พระพุทธเจ้าท่านเป็นยังไง ท่านชมเชยที่ตรงไหน การก่อการสร้างเป็นความยุ่งเหยิงวุ่นวายในเรื่องจิตตภาวนา และสอนมาตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งวันปรินิพพาน ไม่ทรงเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นอย่างใดเลย เพราะเป็นสวากขาตธรรม คือตรัสไว้ชอบ ๆ แล้วจะไปแก้ไขอะไรอีกล่ะ ก็เมื่อตรัสไว้ชอบแล้ว

ผู้ฟังน่าจะพิจารณา นี่ทำให้ผมอุก ภาษาภาคอีสานเรียกอุก จะตายมันค้ำหัวอก ภาษาทางนี้เราเรียกอุก มันค้ำหัวอก พูดอะไรก็พูดแล้วหมู่เพื่อนไม่สนใจจะยึดเอาไปเป็นข้อปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสของตัวเอง เพราะธรรมะเหล่านี้เป็นธรรมะเครื่องกำจัดทั้งนั้น ทำให้คิดแหละ สถานที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ตั้งแต่วันเริ่มแรกออกทรงผนวช จนกระทั่งวันปรินิพพานเป็นสถานที่เช่นไรนะ เขียนไว้แล้ว ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า ออกจากพระอภิปกิริยาทุกอาการของศาสดาองค์เอก ที่ประกาศไว้ให้เราทั้งหลายได้ยึดเป็นคัตตัว

อย่าง ทั้ง พุทธิ สรรณ คจฺฉามิ ในหัวใจด้วย ทั้งกิริยาอาการที่จะยึดเป็นข้อปฏิบัติด้วย มีแต่
องค์ศาสดาทាំងนั้นแสดงออกมา พระอาการทุกอย่างเป็นแบบเป็นฉบับได้ทั้งสิ้น

นี่มันเป็นยังไงพวกเราถึงไม่ได้สนใจว่าเป็นของสำคัญอะไรเลย นี่จะทำไม พระองค์
ประทับอยู่ในที่เช่นไร ดุชิตำร่าว่าไง ให้ไปหาอยู่หอปราสาทราชมณเฑียรที่หฺรู ๆ หฺรา ๆ
อย่างโลกที่เขาสั่งสมกิเลสไม่รู้จักตายไม่เข็ดหลาบนั้นหรือ กิเลสไม่รู้จักตายไม่เข็ดหลาบ
นั้นหรือ เอาแบบนั้นหรือ ถ้าว่าเราไม่เข็ดในเรื่องทุกข์เราก็ให้ทำแบบโลกเขานั้นซิ ถ้าเรา
เข็ดเรื่องทุกข์ก็ให้ทำแบบศาสดา ศาสดาเป็นผู้เข็ดทุกข์ เป็นผู้กลัวทุกข์ เป็นผู้เข็ดหลาบที่
สุดถึงพระทัย ทำไมพวกเราจึงต่อต้านที่สุดจนถึงใจ ๆ ฟังซิ

ตั้งแต่วันเสด็จออกทรงผนวช สถานที่ใดที่พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ด้วยความ
หฺรุหฺราเหมือนโลกทั้งหลายนี้ เราหาดูซิในตำรามีไหม มีแต่ในป่า ในเขา ในถ้ำ เจื่อมผา
แนวะฟังซิ อดอยากขาดแคลน ที่โลกเขาไม่ต้องการทั้งนั้นละสถานที่เช่นนั้น นั้นละที่ศาสดา
อยู่เป็นยังงั้น สังเกตศีธรรมท่านเดินยังไง แฉทางของธรรมท่านเดินยังไง ผู้จะถอดถอนสิ่ง
ที่เป็นข้าศึกอันเป็นทุกข์และมหันตทุกข์ อยู่ภายในใจให้ออกหมด ท่านดำเนินยังไง กิเลส
มันเดินสายไหนนะ ธรรมะพระพุทธเจ้าเดินสายไหนนะ มันเป็นคู่แข่งกันอยู่ในธรรมะกับ
กิเลสนะ ศาสดาประทับอยู่ในที่เช่นไร นั้นแหละธรรมเดินสายนั่นเอง

เป็นยังไงพวกกิเลส พวกตายไม่รู้จักเข็ดหลาบ เพราะกองทุกข์ทั้งหลายเหยียบย่ำหัวใจ
ที่ออกมาจากกิเลสมันสร้างขึ้นมานี้ มันไม่รู้จักเข็ดจักหลาบ มันเดินสายไหนนะ มันเรื้อรัง
อยู่ที่นี่ กิเลสมันเดินสายไหน เดินสายอย่างพวกเราเดินอยู่เดี๋ยวนี้แหละ ไม่รู้จักเข็ดจักหลาบ
ไม่รู้จักเป็นจักตายอย่างนี้แหละดูเอา ดูตัวเองนั่นอย่าไปดูที่อื่น ธรรมพระพุทธเจ้าขัดกันอยู่
ตลอดเวลาที่พวกเราเดินเดี๋ยวนี้ ที่อยู่ที่เลิกกลายเป็นเรื่องหฺรู ๆ หฺรา ๆ ไปเสียหมด วิเว
ของธรรมไม่มีแสดงออกมาให้เห็นบ้างเลย นั่น ที่อยู่ที่พักที่อาศัย ที่หลับที่นอนหมอนมุ้ง มี
แต่หฺรู ๆ หฺรา ๆ ไปเสียหมด

บิณฑบาตก็ดูเอา มันเหลือเฟือ กินจนล้นปาก นอกจากนั้นพอบาย ๆ ก็น้ำอะไรต่ออะไรอีกไม่รู้กี่ครั้งก็หน กินจนจะตาย จนไม่มีสถานียับยั้ง นั่นดูเอาซิ นั่นละกิเลสมันเดิน สายนั้นละดูเอา ใครเป็นผู้ดำเนินอย่างนี้ จะเป็นใครถ้าไม่ใช่พวกเรา เพราะฉะนั้นถึงให้ดูพวกเรา ๆ นะซิ ไปดูที่ไหนไม่เจอละ ดูพวกเรานี้จะเจอ ผู้ที่ปฏิญาณตนในหัวใจนี้ว่าแก๊ กิเลส ๆ นี่ละคือผู้สั่งสมกิเลสอยู่เวลานี้ จะเป็นใครที่ไหนไป

นั่นละบิณฑบาต ๆ เครื่องอยู่เครื่องกินนั่นแหละ พวกอาหารก็จัดเข้าในประเภท บิณฑบาต ปิณฑ ก็แปลว่าก้อนข้าว ปาต ก็คือตกไป ความตกไปแห่งก้อนข้าว นั่นท่านว่า ปิณฑ เสีย บาตร มันเป็นบาตรชนิดหนึ่ง ถ้าเป็นบาตรในตวัหนังสือก็ต้องมีตัว ร อยู่ท้าย จะเขียนเป็นรูปการันต์ไม่การันต์ไม่สำคัญ ปดุต แปลว่า ไบไปเสีย ขยายออกไปก็แปลว่า บาตร เนอะ บิณฑบาต อันนี้มีอันหนึ่งตกไป ปาต อันนี้แปลว่าตกไป อาศัยวันหนึ่ง ๆ พอให้ชีวิตเป็นไป เพื่อได้ประกอบความพากเพียรอย่างสมใจพุดง่าย ๆ จีวรเครื่องใช้ไม่สอยก็ อด ๆ อดยาก ๆ ขาด ๆ แคลน ๆ ในครั้งพุทธกาลเป็นอย่างนั้น

ปัจจัย ๔ พระพุทธเจ้าพาดำเนิน ดำเนินยังงี้ก็ดูเอาซิ นั่นละองค์ศาสดาพาดำเนิน ไร่ พวกเทวทัตดำเนินยังงี้ดูเอา ดูเทวทัต ดูตัวของเรานี้ดำเนินยังงี้ มันเป็นคู่แข่งพระพุทธ เจ้าอยู่ตลอดเวลา ทุกขณะจิตที่คิดออกมามีแต่เรื่องสั่งสมกิเลสนั่นละเทวทัตดูเอา ต่อไปก็ จะมีแต่ชื่อว่ากรรมฐาน ๆ ความจริงตัวจริงของกรรมฐานจะไม่มีเลย ไม่มีใครปฏิบัติ ไม่มีใครเหลียวแล ไม่มีใครสนใจ เช่น ว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มันก็ตบแต่งให้เป็นของ สวยของงามไปเสีย สำคัญมันหมายไปทางสวยของงามเพื่อสั่งสมกิเลสไปเสียทั้งสิ้น นั่น พิจารณาซิ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วกรรมฐานเหลือไหม จะมีแต่ชื่อนะซิ คือไม่สนใจปฏิบัติ

นี่ละงานของพระพุทธเจ้า และสาวกอรหันต์ทั้งหลายผู้เลิศเลอ ให้โลกได้กราบไหว้บูชา มา คืองานประเภทนี้ ท่านทำสำเร็จแล้วเป็นผู้เลิศเลอขึ้นมา เตียนนี้ถูกปล่อยปละละเลยไปหมดแล้วว่าไง แม้ตัวของเราเองก็เหมือนกัน เห็นอะไรแบบนี้มันจะต้องออกสวยออกงาม เรื่องของกิเลสจะออกก่อน ๆ ดูซิหัวใจคนหัวใจเรา ความสวยงามเพื่อทางเดินของกิเลสให้

เบิกกว้างออกไปนี่มันออกก่อน ๆ แล้ว ทางตาก็ดี ทางหูก็ดี ฟังเสียงไฟเพราะเพราะพรุ่งไป เพื่อเบิกทางให้กิเลสเดินเหยียบหัวเราไป นั่นเป็นยังไง ทราบไหมอย่างนี้ผู้ปฏิบัติ นี่ที่ว่ามี แต่ชื่อ ๆ เกสา ๆ โลมา นขา ทันตา ตโจ มีแต่ชื่อของ กรรมฐานเฉย ๆ แล้วไม่ได้ทำหน้าที่ ไปตามที่ทรงสอนไว้

ตาก็เหมือนกัน ดูอะไรให้เป็นอรรถเป็นธรรมเพื่อแก้กิเลส แต่มันกลับไปดูเพื่อฆ่าตัวเอง ๆ ฟังเพื่อฆ่าตัวเอง สंहารตนเองเป็นลำดับลำดับดา รอบด้านในสิ่งสัมผัสสัมพันธ์ซึ่งเป็น เครื่องมือของใจ และเป็นเครื่องมือของกิเลสมันออกทำงานของมัน รอบตัวนี้มีแต่สิ่ง สंहารตัวเองทั้งนั้น ถ้าไม่มีธรรมเข้าไปเป็นเครื่องกีดขวางกันแล้ว ไม่สงสัยว่าอันไหนเลยเรา จะว่าผู้มันเป็นผู้ฉลาดแหลมคมเกินพุทธศาสนาเกินศาสดา ถ้าลงได้ขัดขวางกันหรือสวนทาง กันกับพระพุทธเจ้าแล้วเป็นอย่างนั้นแหละ ใครจะอวดว่าเก่งขนาดไหน ก็เหมือนกับกิเลส มันอวดตัวมันนั่นแหละ

ตา หู จมูก ลิ้น กายนี้เครื่องมือ อันนี้เป็นเครื่องมือได้สองอย่าง ผู้ฝึกธรรมะอันนี้เป็น เครื่องมือ ในการฝึกธรรมะเข้าสู่ใจ ใครเพลอ เอ้า ใครเชื่อ อันนี้ก็กลับกลายเป็นเครื่องมือ ของกิเลสสังหารตัวเราเอง ถ้าจะว่าเราส่งเสริม ตั้งใจเจตนาส่งเสริมจริง ๆ มันก็ไม่มีใครที่ จะพูดได้ลงคองนะ ทั้ง ๆ ที่มันก็เป็นอยู่ในหัวใจนั่นแหละ เป็นโดยหลักธรรมชาติ เห็นปั๊บนี้ มันจะไปทางกิเลสทันที ๆ นี่เป็นหลักธรรมชาติของกิเลสที่รวดเร็วยิ่งกว่าธรรม ต้องเป็น อย่างนั้นเสมอไป รู้ไหมขั้นที่มันรวดเร็ว

ต่อเมื่อขั้นที่มันทันกันหรือแข่งหน้ากัน ระหว่างธรรมกับกิเลสแข่งกันนั้น ทีนี้ก็รู้หมด มันจะออกช่องทางใด ๆ อากัปภิกิริยาใด นี้ก็ได้เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟังแล้ว ไม่ใช่เป็น เรื่องมาพูดให้หมู่เพื่อนเพื่อความโกหกนี่นะ เราพูดด้วยความสงสารเมตตาจริง ๆ ถึงใจ จริง ๆ เราเคยเป็นมาอย่างไรทำอย่างไรก็พูดออกมา นี้ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่าธรรมะนั้นมัน สด ๆ ร้อน ๆ เช่นเดียวกับกิเลสที่มันสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ภายในหัวใจเรา เอามาพัดกันลองดูซิจะเป็น ใยังไง

กิเลสครั้งพุทธกาลทำไมบรลัย อยู่ในหัวใจของคนเราเหมือนกัน นับแต่พระพุทธเจ้า ลงมาถึงพระสาวกนั้น ถ้าพูดถึงผู้สิ้นกิเลส ก็เหล่านี้เป็นภาชนะสำหรับบรรจุกิเลสทั้งนั้น แต่ทำไมมันบรลัยได้ ท่านเอามาใช้ยังไง เนอะ แล้วเราทำไมมันยิ่งพอกพูนขึ้นไป ๆ นี่ละให้ พิจารณาเอาซิ เรื่องมันสด ๆ ร้อน ๆ เหมือนกันนี้ ธรรมก็สด ๆ ร้อน ๆ ถ้านำเอามาใช้ นำ มาใช้ก็สด ๆ ร้อน ๆ แก้กิเลสได้โดยไม่ต้องสงสัยเช่นเดียวกัน

เราพูดให้หมู่เพื่อนฟังไม่ใช่พูดแต่เพียงด้านปริยัตินะ เรียนก็เรียนเราไม่ได้ประมาท เรื่องปริยัติ ประมาทได้ยังไง ไม่มีแม่เม็ดหินเม็ดทรายที่จะเป็นอยู่ภายในจิตใจนี้ว่าเราได้ ประมาทปริยัติ แต่ในแง่ที่จะพูดปฏิบัติต้องพูด ปฏิยัติมีแฝงไปอยู่แล้ว เพราะปริยัติเป็น อาจารย์นี่ว่าไง การปฏิบัติงานดำเนินงาน ไม่ดำเนินตามเข็มทิศทางเดินหรือแบบแปลน แผนผังจะดำเนินไปไหน สร้างบ้านสร้างเรือนโดยไม่มีแบบแปลนแผนผังทำได้หรือ พิจารณาซิ นั่นละปริยัติไปก่อนอยู่แล้ว ๆ เพราะฉะนั้นจึงไม่จำเป็นจะต้องพูดอะไรทุกแง่ ทุกมุมว่าปริยัติ ๆ เพราะเป็นเข็มทิศชี้บอกอยู่ตลอดเวลา

สำหรับผู้ปฏิบัติ ถ้าไม่มีปริยัติแล้วก้าวไม่ออกนะ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็น อะไร ถ้าไม่ใช่เป็นปริยัติ สอนแล้วนั้นนะ ทีนี้เอาไปคลี่คลายซิ ปฏิบัติขยับขยายออกมันเป็น ยังไง ๆ รูปลักษณะเป็นยังไง จนกลายเป็นถึง อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา รอบตัวไปหมดละ นั่น พิจารณาภาคปฏิบัติ เอาออกจากปริยัติ คลี่คลายออกไป ๆ ท่านทำของท่านอย่างนั้น สิ่งที่ไม่รู้ไม่เห็นเคยรู้เคยเห็นก็รู้ขึ้นมา

ดังที่ท่านสอนไว้ว่าภาวนามยปัญญา นั้นลึกไหม ละเอียดไหม ภาวนามยปัญญา เอ้า ๆ เราจะไปคาดเฉย ๆ เอาคาดจนกระทั่งวันตายก็ไม่รู้ไม่เห็นละ เรื่องภาวนามยปัญหานี้ว่า เป็นยังไงถ้าผู้ไม่เป็น ต้องผู้เป็นเท่านั้นจะทราบทันที ๆ ตั้งแต่เริ่มแรกของภาวนามยปัญญา เริ่มไหวตัว จะเริ่มทราบไปโดยลำดับลำดับ จนถึงขั้นคล่องตัวกลายเป็นมหาสติมหา ปัญญา สंहารปนไปหมด ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วไม่มีอะไรเหลือเลย โพล่ออกมาไม่ได้ นั่น

ภาวนามยปัญญาโดยแท้ นี่ละเป็นเครื่องฆ่ากิเลส พระพุทธเจ้าก็ดีพระสาวกก็ดี เมื่อถึงขั้น
แก่นจริง ๆ แล้วภาวนามยปัญญาคือแก่นแห่งเครื่องมือที่ฆ่ากิเลส แน่ะ

ถ้าดำเนินไปยังไม่ถึงขั้นนี้ก็ไม่รู้ ว่าสักเท่าไร เรียนจนปากฉีกก็ได้แต่ชื่อเฉย ๆ ไม่ได้
ความจริงมาสู่หัวใจเลยแหละ ต่อเมื่อถึงขั้นที่เข้าสู่ความจริงโดยหลักธรรมชาติของ
ภาวนามยปัญญาแล้ว ไม่ต้องถามใครก็รู้อเอง นั่นละพระพุทธเจ้าก็ดีสาวกก็ดี ท่านวิเศษด้วย
ปัญญาประเภทนี้ ที่นี้มันมีเท่านั้นแหละ ท่านก็แยกออกไปให้เห็นอีก สุตมยปัญญา ปัญญา
ควรจะเกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟัง ก็ให้ได้ยินได้ฟัง จากครูจากอาจารย์จากใครก็ตาม ให้ได้
เป็นคติเครื่องเตือนใจ เก็บเล็กผสมน้อยไป นั่น สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา ความ
พิจารณาใคร่ครวญ เมื่อสัมผัสสัมพันธ์อะไรอยู่เฉย ๆ ให้ฝึกหัดสติปัญญาในทางด้าน
จินตามยปัญญา แล้วสุดท้ายก็จะไหลเข้าไปหาภาวนามยปัญญาไม่ต้องสงสัย ไปนั้นแน่ ๆ
ละ

เอ้า ลองไปขั้นภาวนามยปัญหานี้แล้ว ยังไงกิเลสนี้มันจะหนาแน่นยิ่งกว่าภูเขาทั้งลูก
หรือยิ่งกว่าแผ่นดินก็ให้มันหนาเออะนะ ว้างั้นเลยนะ นี่ฟังซิ ให้มันหนาเออะนะ ฟังซิ ก็
เหมือนอย่างความมืด มันมืดมากก็ก๊ปกี้กัลป์นี้ก็ให้มืดเออะนะว้างั้นเลย พอเปิดไฟจ้าขึ้นเท่า
นั้นมันจะหายเงียบไปทันทีทันใด นั่น เอกาลเอาเวลามาอวดอ้างกันได้เมื่อไร เมื่อเหตุผล
เหนือกว่ากันอยู่แล้ว ที่ควรจะทำจัดกันได้แล้วทำไมจะทำจัดไม่ได้ละ นี่ก็เหมือนกันเรื่อง
ของกิเลส เอ้า มันหนาขนาดไหนก็หนาเออะนะ เมื่อถึงขั้นถึงภูมิที่จะกำจัดกันได้แล้ว ก็ก๊ปกี้
กัลป์อย่าเอามาอวดเลย ว่าเคยอยู่ในหัวใจมาเท่านั้นก๊ปกี้กัลป์จะไม่ยอมลง นี่ฟังกันทันที
ทีเดียว เหมือนกับเราเปิดไฟสว่างจ้าขึ้นมาความมืดพังทันทีเลย นั่น เหมือนกันนี้แหละไม่
ผิดกันอะไร

จึงว่าผิดคาดผิดหมายนำ ธรรมะพระพุทธเจ้าใครจะไปคาดไปหมาย คาดไม่ได้นะ ผู้
ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบตัวเองทุกอย่าง ๆ ไปเลย เพราะฉะนั้นจึงว่าปริยัติ ปฏิบัติ นั้น เน้น
เข้าตรงนี้ ปริยัติ ชี้ทางไว้บอกทุกแง่ทุกมุมแล้ว ไม่สงสัยแล้ว ไม่ผิดแล้ว ออกมาจากสวาก

ชาตธรรม ๆ ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ เอ้า ก้าวไปก้าวเดินตามนี้หนา อย่าให้ผิดนะ นั้น ให้ก้าวเดินตามนี้ พอก้าวเดินตามนี้แล้ว สิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็นซึ่งเคยได้ยินแต่ในตำรับตำรา ได้ยินแต่ครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ท่านสอนไว้ เราจะมาเจอกันที่หัวใจนี้แหละ เพราะสถานที่นี้เป็นที่ชุมนุมแห่งกิเลสและธรรมทั้งหลาย ไม่อยู่ในสถานที่อื่น อยู่ในหัวใจนี้ เป็นสถานที่ชุมนุมอันใหญ่หลวง วัฏจักรวัฏจิตรวมอยู่ที่นี่หมด เคยเกิดเคยตายมาก็กี่ปีกี่ถ้านับไม่ถ้วน เราจะไม่ต้องไปนับให้เสียเวล่ำเวลาเลย พังกันลงที่นี้อันเดียวเท่านั้น เสร็จ นั้นฟังซิ

ถ้าลงเป็นภาคปฏิบัติได้รู้ได้เห็นได้สังหารกิเลสแล้วเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ไม่เป็นอย่างอื่น มันผิดกัน จึงว่าภาคความจำ ภาคความจริง จึงได้พูดเสมอนี้ ภาคความจำเอามาเป็นพื้น คือปริยัตินั้นนะ เรียนมาแล้วอย่าเรียนมาอมปากไว้เฉย ๆ มาอวดลมอวดแล้งเอาเฉย ๆ ว่าข้าเรียนรู้เท่านั้นเท่านั้น ชั้นนั้นชั้นนี้ อย่าเอามาอวดกันเฉย ๆ ไม่ถูก ให้เอามาเป็นแบบเป็นฉบับเครื่องดำเนินนั้นถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ สมกับสวากชาตธรรมแท้ ตรัสไว้ชอบแล้ว เอ้า ก้าวเถอะ ก้าวตามนี้เถอะ นั้น พอก้าวตามนี้แล้วผลจะปรากฏขึ้นมา ที่นี้ก็รวมตัวเข้ามาอย่างที่ว่านั้น วัฏจักรวัฏจิตมันจะหนาแน่นสักเท่าไร ภูเขาทั้งลูกหรือแผ่นดินทั้งแผ่นก็ให้มันหนาเถอะนะ ที่ชุมนุมกันมันจะรู้กันหมดนั่นละ

แต่ก่อนเราก็ไม่ได้คิดอะไรมากมายนัก เดียวนี้มันหากเป็นของมันนั้นแหละ ตามเหตุตามผลที่มาสัมผัสสัมพันธ์ เรื่องของสัตว์ของอะไร ๆ ก็ตามเถอะ มันเข้าสู่ดวงวิญญูณณ ๆ เมื่อสู่ดวงวิญญูณณมันมาจากไหนอีกล่ะ ก็ไม่มีใครรู้นะซี รู้แบบพระพุทธเจ้า แบบนี้จะเป็นแบบเอกที่สุดเลย มันไม่มีที่ค้ำยันนะซี แบบพระพุทธเจ้าทรงรู้ แบบพระพุทธเจ้าทรงละแบบที่พระพุทธเจ้าทรงสังหาร กิเลสที่เป็นข้าศึก ที่เป็นตัวพาให้เกิดให้ตาย สร้างทุกข์ขึ้นมา มาก ๆ ในภพชาตินั้น ๆ ไม่มีแบบไหนเหมือนแบบพระพุทธเจ้านะ

ศาสนาเราไม่ได้ประมาทนะ มีที่หมิ่นก็แสนกล้านศาสนาก็ตามเถอะ ถ้าศาสนาใดไม่มีอริยสัจแล้ว ศาสนานั้นไม่มีเครื่องฆ่ากิเลสสว่างนั้นเลย สติปัญญา ๔ อริยสัจ ๔ นี้คือเครื่องสังหารกิเลสโดยตรง ไม่บอกก็ผู้ฆ่ากิเลสด้วยเครื่องเหล่านี้ก็รู้เอง เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้า

จึงไม่จำเป็นว่าท่านนิพพานไปนานไม่นานเท่าไร สัจธรรมเป็นกาลเป็นเวลาที่ไหน ดูตัวของเรานี้ว่างั้นเลย เปิดขึ้นมาที่นี้ละ

ซึ่งมากจริง ๆ อริยสัจนะ พอเปิดขึ้นมาที่นี้แล้วก็เท่ากับเปิดให้เห็นความจริงของพระพุทธเจ้าทั้งหลายและพระสาวก ตลอดถึงธรรมที่ท่านรู้ท่านเห็น เปิดขึ้นมาในขณะเดียวกัน ให้รู้ให้เห็นอย่างเดียวกันหมด ใจเรื่องความกว้างความแคบลึกตื้นหยาบละเอียดมันเป็นประเภทหนึ่ง แต่ว่าฐานอันสำคัญ ๆ ได้มาเหมือนกันหมดเลย จากอริยสัจ นั้นลงตรงนี้อีกแหละ ฐานสำคัญ ๆ คืออริยสัจได้มาเหมือนกันหมด

ที่นี้ไม่ทันมันนั้นซิ เวลามันรวดเร็วมันเป็นกิเลสไปหมดนี่นะ เราไม่ทันมันเลย จึงต้องได้ใช้อุบาย อู๊ย หลายสั้นหลายคมไม่จั้นไม่ทัน สถานที่ที่จะตัดที่จะเด็ดกันอย่างแต่ก่อน ๆ ก็หายากเสียด้วยทุกวันนี้ มันมีสถานที่ที่เป็นเครื่องส่งเสริม เป็นเครื่องกีดขวางได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้นท่านถึงสอนเรื่องสถานที่เข้าเป็นความจำเป็นด้วยกัน สถานที่โน่น ๆ ไปอยู่ที่โน่น ๆ บอก เช่น ในถ้ำ แนะนำบอกแล้ว รุกขมูล แนะนำบอกแล้ว มันมีสิ่งที่จะช่วย เดี่ยวนี้ถ้ามันมีแต่ถ้ำเฉย ๆ ยังเป็นที่สนุกสนานรื่นเริงของพวกกิเลสทั้งหลายเสียด้วยนะ เดี่ยวนี้เป็นอย่างนั้น ทำเลไหนที่ว่าจะเหมาะสมสำหรับการบำเพ็ญ มันก็เป็นที่เหมาะสมสำหรับพวกนี้ไปเที่ยวรื่นเริงกันอีก แนะนำเป็นอย่างนี้นะ

โห เวลาไปอยู่ในที่ที่จะประมาทไม่ได้มันมีนี่นะ นั่นแหละเวลาธรรมมีโอกาสที่จะเกิดได้ เกิดได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เกิดได้เต็มโอกาส พุดง่าย ๆ คือในสถานที่เช่นนั้นเราไปนอนใจได้ยังไง ในป่านี้มีอะไร มันมีแต่เรากับสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อกันรอบด้านอยู่ที่นี่ มันจะไปมีประมาทอยู่ได้ยังไง นั่นมันเห็นชัด ๆ อยู่ในหัวใจของผู้ปฏิบัตินั่นแหละ นี่แหละสถานที่เช่นนั้นแหละมันช่วยนะ แล้วใครจะไปตั้งโรงงานราคาตัดหาขึ้นมาในที่เช่นนั้นนะ มันจะตายอยู่ในขณะใดก็ไม่รู้ ตายด้วยเหตุผลกลไกอะไร ไม่ต้องถามมันก็บอกก็รู้ในตัวของเราเอง นั่นละความเพียรก็มีละซี

อันนี้ก็ทางเมืองกาญจน์ฯ มีพอเป็นไปได้นะ ผมไปดูแล้ว เหมาะ เช่น ทางจันทฯ มี นี่
 ยังจะไปอีกอยู่ เวลาว่าง ๆ จะไปเที่ยวชอกแซกดุ เข้าไปทางกระทิง เขากระแจะ ได้ยินเขา
 เล่าให้ฟังหลายแห่งอยู่ จะเข้าไปดู แล้วก็ตื่นหมู่เพื่อนแนะนำหมู่เพื่อนเอาไว้ ให้สงวนไว้
 สำหรับกบฏสุดท้ายภายหลังจะได้พอเห็นร่องรอยบ้าง ไม่งั้นจะไม่มีเหลือเลยสมบัติอัน
 ล้ำค่า สถานที่อันล้ำค่าอย่างนั้น สำหรับผู้บำเพ็ญธรรมจะไม่มีเหลือเลย จะมีแต่กิเลสไป
 เทียวกลืนหมด ๆ จะไม่มีเหลือเลย นี่ชิมันนำทุเรศนะ

สถานที่ล้ำค่าอย่างที่พูดนี้ละ ดูเอานะ มันไม่มีคุณค่าแล้วละตัวของเรา ตัวของเราเมื่อ
 ไม่มีคุณค่า ขณะที่เราว่าไม่มีคุณค่าในตัวของเรา ขณะนั้นก็เลสมันก็ไม่มีคุณค่าเหมือนกัน
 ขณะไหนที่เราว่าเรามีคุณค่า นั่นละตัวกิเลส คุณค่าของมันใหญ่โตเหยียบหัวเราลงตรงนั้น
 แหละ จึงต้องได้หาที่เช่นนั้น เหมือนผ้าซีริ้ว คนทั้งคนไม่มีคุณค่า นั่นละเวลามีคุณค่าขึ้นมา
 มีเวลานั้นละ ไม่ลืมตัวนี่

บางทีไปอยู่บางแห่ง เหมือนกับว่ามันจะโผล่ขึ้นมา นี่ เสื่อนะ ทางมันขึ้นมา นี่ เหมือน
 กับมันจะโผล่ขึ้นมาตรงนี้ ๆ ปรากฏว่า มันเคยที่เรา มาอยู่ตรงทางมันขึ้นมันลงอยู่ตั้งกับตั้ง
 กลับไป ตัวนั้นตาย ตัวนี้มา แล้วก็สับเปลี่ยนกันเรื่อย ถ่ายเทกันเรื่อย ทางมันขึ้นลงนั้นจน
 กระทั่งเป็นเหวนะ มันนานแสนนานขนาดนั้นนะ ไม่ใช่ตัวเดียววนะนั้นนะ มันผลัดมันเปลี่ยน
 กันมาตั้งแต่ยาวนานสักเท่าไร ภูเขาภูนี้ก็มีมานานเท่าไร แล้วสัตว์เหล่านี้มันอาศัยมาได้ยาวนานเท่า
 ไร นั่นละมันก็เป็นไปอย่างนั้นละ

เวลาไปอยู่นั้นมันก็เหมาะ แล้วใครจะไปสั่งสมกิเลสละเมื่อเป็นเช่นนั้น มันก็มีแต่ความ
 ตั้งทำตั้งทาง เป็นกับตายก็มอบไว้กับธรรม หมุนตัว ๆ เข้าสู่ธรรม สติเข้าสู่ นั่น ปัญญาเข้าสู่
 นั่น มันก็เย็นต่อไป

ในครั้งพุทธกาลท่านมีแสดงไว้ที่เสือกินพระก็มี ในตำรับตำรามิ แต่มีน้อยมากนะ ท่าน
 ก็อธิบายไว้ที่เกี่ยวกับเรื่องกรรมเสีย เสือตัวนั้นกับพระองค์นั้นมีกรรมอะไรกัน นั่นท่านก็
 แสดงเรื่องกรรมไว้อีกเสีย เราก็อายสงสัย ถ้ากรรมไม่เกี่ยวกันมันก็จะมากินอะไร สัตว์เต็ม

แผ่นดินอยู่นี่นะ มันทำให้คิดเสียว ๆ ไปอย่างนั้นเสียว แต่ถ้าคิดลงถึงขั้นที่ว่าจะเป็นจะตายก็ตายเถอะ ตายเพราะเสือกินด้วยความเพียรนี้ให้เห็นเสียวที่เถอะนะ ชีวิตของโลกนี้มีมากมายไม่เห็นเป็นอย่างนี้วะ แน่ะ มันจะพลิกมาอย่างนี้ให้มันพลิกมา มันเป็นอุบายของธรรมนี่นะ มันเป็นได้แก่กันได้ เรื่องของสติปัญญาเป็นไม่ล้าสมัย เมื่อถึงขั้นถึงกาลเวลาที่จะติดจะติดตัวเองแล้วมันเป็นไปได้

ไ้ออย่างที่ว่านั้น จะว่าใครเป็นคนสอนจริง ๆ หรือ เราไม่ได้ประมาทครูบาอาจารย์นะ อันนี้ก็เพราะอำนาจของสติปัญญาที่เราฝึกหัดเอาเอง แสดงขึ้นมาให้เราได้รับรู้ได้เห็น อย่างที่ว่าให้ภาวนาไม่ต้องคิดถึงเรื่องอะไรเลย ให้มีแต่พุทโธ ๆ กับความรู้ ให้ยืนกันอยู่นี้เท่านั้น เป็นกับตาย เสืออะไรช่างอะไรไม่ต้องไปยุ่งกับมัน ให้มีแต่คำบริกรรมกับความรู้ เต็มอยู่นี้เท่านั้น แล้วมันก็เป็นขึ้นมาจริง ๆ ด้วย จนถึงขนาดที่ว่ากล่าวหาญเต็มที่ ทั้งที่ชณะก่อนมันกล่าวเต็มที่ ชณะหลังนี้กล่าวหาญเต็มที่ แน่ะมันเห็นผลชัดเจน นี่จะว่าใครบอกก็ยังไม่พูดลำบากนะ ครูบาอาจารย์ท่านก็สอนเราภาวนาให้จิตรวมลง นั่นชิตท่านก็บอกกลาง ๆ ไว้ อย่างนี้เสียว บทเวลามันเป็น เป็นขึ้นในเจ้าของมันเห็นเฉพาะนี่นะ รู้เฉพาะ อ้อ เป็นอย่างนี้ ๆ แน่ะ

ถึงขั้นที่จิตเป็นสมาธิแล้วมันก็หมุนตัว ๆ อยู่กับสมาธิ ความสงบใจสงบตัวเองนั้นเสียว มันก็ไม่ไปยุ่งกับเรื่องภายนอกอีกแหละ นี่ก็เห็นชัด ๆ ในวงผู้ปฏิบัติ เอ้า หาให้เห็นในวงของตัวเราชิต นั่นก็คือมันเป็นขั้น ๆ ของจิต ขั้นของจิตที่เราจะพิจารณาสิ่งภายนอกมันก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ นี่ เช่นจิตที่ก้าวเข้าสู่ขั้นวิปัสสนา ก็อย่างเคยพูดนั่นแหละ แยกหมดเลย แยกธาตุแยกขันธ์ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ดูกันอยู่ เลยลืมนิดไปทางที่ว่าสัตว์เคยเป็นสัตว์ร้าย หรือไอ้สัตว์ตัวนั้นเป็นสัตว์ร้าย อันนี้เป็นสัตว์ร้าย เหล่านี้มันเลยลืมนิดไปหมด

ไ้อเรื่องสัตว์ร้ายสัตว์ดีอะไร มันมี อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เต็มหัวใจเราผู้พิจารณานี้เสียว แน่ะไปอย่างนั้นอีกละ ก็ไม่ทราบจะเอาอะไรมากลัว มันหากเป็นอยู่ในนี้แหละ พอออกจากนั้นไปแล้วมันก็หมด มีแต่ความว่างเปล่าไปหมด มาถึงขั้นว่างมันก็ว่างของมันเอง ตื่นขึ้นมา

ปรุ้งขึ้นมาซิ แพล็บเดี่ยว ก็เหมือนฟ้าแลบนี้ พอเป็นร่างขึ้นมานี้ เป็นภาพขึ้นมาพับดับพร้อม ๆ จะให้อยู่มันอยู่ไม่ได้นี่ว่าไง มันรวดเร็วของความปรุ้งและความชำนาญ ปรุ้งภาพขึ้นมาเช่นภาพเสืออย่างนั้นะ ปรุ้งพับขึ้นมามันก็รู้เสีย ทั้งภาพเสือที่ออกไปจากหัวใจเรานี้ และรู้ทั้งมันดับ มันมีอยู่ที่ไหน มันก็มีอยู่แต่ใจกับภาพที่แสดงอยู่นี้ ตื่นบ้าอะไร แน่จะให้เจ้าของ เพราะมันเห็นชัดเจนจนถึงขนาดทำให้เจ้าของได้มันถึงว่าได้คนเรา

แต่ก่อนไม่เห็นอย่างนี้มันก็ไม่รู้ ไม่ทราบมาจากไหน พอคิดเรื่องอะไรก็เป็นภาพนั้นขึ้นมา เหมือนกับมาจาก ๕ ทวีปโนน ความจริงมันออกไปจากใจนี้ ที่เวลามันทันมันทันอย่างนั้นจริง ๆ มันพับมันออกปั๊บ ๆ ก็เห็นมันอยู่ที่นี่ เวลาดับมันก็ดับให้เห็นอยู่ที่นี่ ทั้งต้นทั้งปลาย ทั้งขึ้นทั้งล่องมันเห็นของมันอยู่ตลอดเวลา แล้วจะลงไปไหนล่ะ เมื่อถึงขั้นมันรู้นี้ก็เป็นขั้นหนึ่งเสีย ชั้นแห่งการพิจารณามันก็เป็นชั้นหลงสังขาร ตื่นสังขาร ตื่นภาพเจ้าของ เมื่อรอบแล้วมันก็ไม่ตื่น ก็ภาพเหมือนแสงหิ่งห้อยนี้ แพล็บ ๆ มันก็ออกจากนี้และดับไปให้เห็นอยู่นี้ แน่ มันเห็นชัดถึงขนาดนั้นแล้วจิตจะสงสัยอะไร นี่ละการพิจารณามันเป็นขั้น ๆ อย่างนี้นะ

ขั้นเริ่มต้นมันมักจะเป็นอย่างที่ว่า มีแต่คำบริกรรม ไม่ยอมให้ออกไปไหนเลย เสือกก็ตาม ช่างก็ตาม เป็นก็เป็น ตายก็ตามเถอะ ไม่ให้เคลื่อนจากคำบริกรรมนี้ เช่น พุทโธ ๆ นี้ นะ รู้ยู่เท่านั้น เมื่อเวลาสั่งสมตัวเข้า ๆ ด้วยคำบริกรรมถึยิบ ๆ เข้าไป มันเลยเป็นพลังขึ้นมา จิตก็ค่อยแน่นขึ้น ๆ แน่นปึ๊งเลย คิดออกไปถึงเสือกก็ไม่กลัว แต่ก่อนไม่ได้นะ คิดออกไปพับ อู๋ย เหมือนกับผ่าลงทั้งครึ่ง ผ่าหมดทั้งตัวเลย อาการมันหนักขนาดนั้นนะ มันเป็นพิษมากความคิดเช่นนั้น พุดง่าย ๆ ว่าจัน มันทำลายจิตของเราให้หาความสงบไม่ได้เลย นั่นจึงเรียกว่ามันรุนแรงมาก แต่ขณะหลังนี้ไม่ได้เป็นอย่างนั้น พอสั่งสมตัวเต็มที่แล้วคิดออกไปเรื่องไหนเอาเถอะว่าจันเลย มันไม่ได้กลัวนี้ นั่นใจสั่งสมกำลังของตัวได้พอแล้ว นี้ได้ไปขั้นหนึ่ง ขั้นเป็นสมาธิ

ชั้นเป็นวิปัสสนา ชั้นเป็นวิปัสสนาละเอียด จนกระทั่งชั้นว่างเปล่า ก็มีแต่ความปรุ้งของ
 เจ้าของหลอกเจ้าของท่านั้น จะว่าหลงสังขารก็ไม่ผิดอะไร อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์ว่าหลง
 สังขาร บ้าหลงสังขาร โอ๊ย มันถูกเลย ก็คนหนึ่งรู้ไปหมดแล้วคนหนึ่งยังไม่รู้ ยังตะครุบเงา
 อยู่ ยังมาอวดว่าตัวเก่งอยู่ที่นี่ ไปถึงชั้นรอบแล้วจะให้หลงก็จะเอาอะไรมาหลง ก็มันรอบแล้ว
 รู้แล้วนี่ จะเอาอะไรมาหลงจะว่าไง ก็เหมือนอย่างนี้ ๆ แม้มันลายเหมือนเสือก็ตามเถอะ
 มันก็ไต่ปั้งนี้ไม่ใช่เสือ เห็นอยู่อย่างนี้ใครจะไปหลงอะไรอีก ถ้าเห็นอย่างที่ว่ามันไม่แน่
 เหมือนงู ๆ ปลา ๆ อย่างนั้นก็อาจจะว่าเสือได้นี้ พอเห็นชัด ๆ อ้อ ไต่ปั้งเท่านั้นพอ แน่ะ
 พอชัด ๆ อ้อ ไต่ปั้ง ไม่ใช่เสือ ที่นี้จะเอาอะไรมาหลอก มันก็ไต่ ปั้ง แน่ะ (หมาชื่อไต่ปั้งที่
 เลี้ยงไว้ในวัด)

นี่ก็เหมือนกัน ภาพมันแสดงออกมาอะไร ๆ เอ้า แสดงออกมา เมื่อมันละเอียดลอม
 มันทันกันแล้ว ก็เหมือนอย่างเราดูไต่ปั้งนั่นเอง สังขารมันปรุ้งแพล็บ ดับพร้อม ๆ โห้ ที่
 ไทน์มันอันนี้เอง มันเป็นธรรมชาติหลอกตัวเราเอง เมื่อรู้อันนี้แล้วไม่เห็นมีอะไรหลอกใน
 โลก ทั้งสามแดนโลกธาตุไม่มีอะไรหลอก ถ้าไม่ใช่สังขารเจ้าของหลอกเจ้าของเสียอย่าง
 เดียวเท่านั้น นั่นพอถึงรู้เป็นอย่างนั้น แล้วจะเอาอะไรมาหลอกอีกล่ะ มันชัดขนาดนั้น จน
 กระทั่งไม่มีอะไรหลอกแล้วก็สบาย

ดูหัวใจเราเถอะ มันเหมือนกับไฟที่ได้เชื้อ มันไหม้ของมันอยู่อย่างนั้นแหละ แดกดับ
 ดับ ๆ ดอกไฟมันกระเด็นออกปู้บปี้บ ๆ จากกองไฟ ไฟได้เชื้อเป็นอย่างนั้น กิเลสได้เชื้อก็
 เหมือนกัน มันไปได้มาจากรูป จากเสียง จากกลิ่น จากรส เอาเข้ามาเผากันในหัวใจเรา
 มีมากมีน้อยเห็นได้ชัด ๆ สำหรับผู้ที่จะไม่กิเลสเห็นได้ชัด อยู่ที่หัวใจคนมีสติ คนจะฆ่า
 กิเลสคือคนมีสติ จากนั้นก็คนมีปัญญา แล้วทำไมความเพียรจะไม่มีที่นี้ เมื่อมันเห็นชัดเข้า
 ๆ แล้วความหนักเอาเบาสู้นี้ก็มาเอง มันก็พังลงเท่านั้น ที่นี้อันนั้นพังลงแล้วอะไรมาติดที่นี้
 ฟังซิ กองไฟที่ว่านี่คือกิเลสเผาหัวใจนั้นนะ

ไฟได้เชื้อคืออะไร นำเชื้อของมันเข้ามา มันได้มาจากรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ที่ได้กระทบกระเทือนอะไรมา แล้วเอามาครุ่นคิดอยู่ในนั้นเป็นธรรมารมณ์ แล้วก็เผาอยู่ในหัวใจเรา มองดูมันก็เห็น นี่อันหนึ่ง เราพูดพอเป็นข้อเปรียบเทียบให้เข้าใจชัดติดพันอยู่ในตัวของเรา เอ้า ตามเข้าไป ๆ ดูเข้าไป ตามเข้าไป แก่เข้าไป ตัดภายนอกออก มันไปเอามาจากไหนอาหารนี้เอามากิน เชื้อไฟเอามาจากไหน เอามาจากรูปมีตาเป็นสำคัญ ตา ประมาทเพราะสติไม่มี หูประมาทเพราะสติไม่มี เนาะไล่เข้าไป ๆ ที่นี้เอาเข้ฆงวดกวดขัน สติให้ประจำทวาร ตาทวาร ทวารจะแปลว่าอะไร แปลว่าประตู ตา หู จมูก ลิ้น กาย มุข ทวาร ทวาร ๆ ว่าไปคือประตู ๆ นั้นเอง รอบกันทันกัน ๆ แล้ว ที่นี้ตัดทางนอกไม่ให้เข้ามา มีแต่ข้างในมันก็หมดไปได้นี้จะว่าไง มันไม่มีอะไรเข้ามาเพิ่มนี้ ภายในก็เผาจนเข้าเรื่อย

ธรรมะก็คือตปธรรมอีกแหละ ไม่ว่าแต่กิเลสมัน ตป เผาเรานะ เราก้ ตป เผามันได้ในมงคลสูตรท่านว่าไว้จะว่าไง ตโป จ พุทฺทมจฺริยญจ. ตโป คือธรรมเครื่องเผาเผากิเลส ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ท่านว่า นั้นแปลออกว่าอย่างนั้นนะ เมื่อภายนอกไม่มีเข้ามา มีแต่ข้างในมันก็หมดไปได้ ๆ สุดท้ายไม่มีอะไรเหลือเลย สงบราบ นั้น

ท่านว่าบ้านร้างแต่มีคนอยู่ อย่างเทศน์ในหลายกัณฑ์แล้วนะ คือมีแต่ชั้นธัมมัตถิมนดินของมันเป็นอยู่อย่างนั้น ไม่มีเจ้าของ กิเลสมันตายแล้วเอาอะไรมาเป็นเจ้าของ ธรรมะเป็นเจ้าของ ธรรมะไม่ยึดไม่ถือนี้ ธรรมะเป็นเจ้าของใช้ไปอย่างนั้นไม่ยึดไม่ถือ อุปาทานชั้นธัมมัตถิมนดินนี้ กิเลสมันมีทันทีละ อุปาทานชั้นธัมมัตถิมนดิน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันยึดเอาเป็นของมันไว้หมดเลย นั้น ที่นี้เวลาฟังไปแล้วมันก็เห็นตั้งแต่ใช้กันไปเพียงยับเยิบ ๆ เท่านั้น ละ

นี่ละพระพุทธเจ้าพระสาวกทั้งหลาย ท่านเอาชั้นนี้แหละไปเป็นเครื่องมือทำประโยชน์แก่โลก พระพุทธเจ้าเสด็จไปไหนเสด็จไปนี้ สั่งสอนโลกด้วยพระสุรเสียงอะไรเหล่านี้ ก็มีแต่เรื่องของชั้นธัมมัตถิมนดินจะว่าไง ท่านไม่ยึดไม่ถือนี้ เวลาหยุดก็หยุดจริง ๆ ชั้นธัมมัตถิมนดิน

ตัวก็สงบจริง ๆ เวลา ชั้นทำงานก็ เอ้า ทำให้เห็น แต่ไม่มีข้าศึกอะไรเข้ามาเป็นมือที่ ๒ ที่ ๓ อย่างที่ว่าจะ

เทศน์เท่านั้นละ พอ